PARAMATTHA DİPANİ

OR

THE COMMENTARY TO THE

UDĀNA

OF THE

KHUDDAKA NIKĀYA, SUTTA PITAKA.

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

ToC

Vol. VI.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTÁCARIYA DHAMMAPÁLA THÉRA'S

PARAMATTHA DÍPANÍ

OR

THE COMMENTARY TO THE

UDÁNA

OF THE

KHUDDAKA NIKÁYA, SUTTA PITAKA.

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

මුද්‍රණය
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 4, ජයන්තවීරසේකර මාවත
කොළඹ 10.

බු : ව : 2555
ක්‍රි : ව : 2011

මිල රු. 210/-

ToC

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

(තිපිටකමුද්දඞ්කතො ඡට්ඨමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය ධම්මපාලත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

තිස්සව මහාවිහාරාධිපතිනා කොළම්බනගරෙ
විජ්ජොදයපරිවෙණෙ උපප්පධානාචරිය පදප්පත්තෙන
ධම්මකිත්තිසිරි වාචිස්සරාචරියෙන
බිහල්පොල දෙවරක්ඛිතාභිධාන නායකත්ථෙරෙන
චිරගතලිපිබ්භම නිරාකරණෙන සංසොධිතා.

විජ්ජොදය පරිවෙණවිහාරාධිපතිනා තිපිටකවාචිස්සරාචරියෙන
සිරි ඤාණිස්සරාභිධානෙන
ලඞ්කායං පච්ඡිමදිසාය චෙව සබරගාමදිසාය ච
පධානනායක යතිස්සරෙන
ඔසානසුද්ධිපත්තසමොලොකනෙන පටිග්ගහිතා.

සොගතෙන සයිමන් හෙවාවිතාරණ
මහාසයාණත්තෙන

මුද්‍රණය
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 4, ජයන්තවීරසේකර මාවත
කොළඹ 10.

බු : ව : 2555
ක්‍රි : ව : 2011

ToC

3වන මුද්‍රණය 500

ප්‍රකාශනය
සෝමාවතී හේවාවිතාරණ භාරය
මහබෝධි මන්දිරය
නො. 130, මාලිගාකන්දපාර
කොළඹ 10.
0112695161

ToC

Vol. VI.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTÀCARIYA DHAMMAPÀLA THÈRA'S

PARAMATTHA DÌPANÌ

OR

THE COMMENTARY TO THE

UDÀNA

OF THE

KHUDDAKA NIKÀYA, SUTTA PITAKA.

EDITED BY

BIHALPOLA SIRI DÈWARAKKHITA THÈRA

Dharmakirtisri Wàgiswaràcárya Pradhàna Nàyaka of Dewamedi Hatpattuwa, North-west Province, and Vice-Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo.

FINALLY REVISED BY

Tripitaka Wàgîswaràcàrya

MAHAGODA SIRI ÑÀNISSARA THÈRA,

Pradhána Nàyaka of Western and Sabaragamuwa Provinces, Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo,

Print by:
S&S Printers
No. 49, Jayantha Weerasekara Mawatha,
Colombo - 10.

B.E. **2555**

C.E. **2011**

ToC

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

20.06.2011
Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

ToC

PREFATORY NOTE.

With this Volume of the Udana Aṭṭha Kathà I have the pleasure to place before the public the Sixth of the Series of the Simon Hewavitarne Bequest. The learned Editor of this work is Bihalpola Devarakkhita Nayaka Thero of the North Western Province and Vice Principal of the Vidyodaya College. This work was originally entrusted to Gonagala Siddatha Thero the Principal of Saddhammodaya Pirivena. Owing to press of work he could only supply me with the transcript from which this edition has been done. Besides the MSS used for this edition the transcript supplied by Gonagala Siddatha Thero has been of the greatest assistance in the present edition.

The 7th Anniversary of the death of Simon Hewavitarne falls on the 17th January and this Volume will be the 'Mataka dana' (anniversary gift) to the Theros who will be present at the alms-giving given on the occasion.

The Sutta Nipata Commentary and the Visuddhi Magga are completed except for the indexes and will soon be out. The Netti Prakarana Atta-katha is well in hand as well as the Maha Niddesa.

Morontuduve Dhammananda Thero and Welipitiye Devananda Thero have been appointed to work in the Committee in place of the late M. Chandajoti Thero and Suriyagoda Sumangala Thero who has left for England to study at the Oxford University.

The cost of publication up to end of December 1919 is Rs. 35791·57.

C. A. Hewavitarne.

2463
7th January, 1920

ToC

THE LATE

MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

පත්ථාවනා.

PREFACE.

විචිත්තචිත්තම්බුජකානනං සතං
විකාසයන්තං තමධංසිනං සතං,
සුසුද්ධසද්ධම්මමයූඛමණ්ඩලං
ජිනංසුමාලිං පණමාමි සන්තතං.

තෙන තෙන නිදානෙන තාදිනා ‘වයවාදිනා,
වචානි යානි කන්තානි වුත්තානි පීතිවෙගතො.

තානි සබ්බානි එකජ්ඣං සංහරිත්වාන සාධුකං,
උදානෙසුං **උදාන**න්ති ධම්මසඞ්ගාහකා පුරෙ.

තදුදානං විධා හොති ගාථාවාක්‍යප්පභෙදතො
භාසිතානං වසෙනාපි තිධා පුන සමීරිතං,

සුත්තෙ **ඛග්ගවිසාණ**ම්හි යමුදානමුදාහටං,
සමීරයුං තං පච්චෙකමුනීනං භාසිතන්ති හි.

ථෙරථෙරීන ගාථාසු උදානං යමුදීරිතං,
භාසිතං සාවකානන්ති භාසිතං පුබ්බකෙහි තං.

“අහො දානං පරමදානං කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිතං”
එවමාදීනි සත්තෙව භාසිතානි පරානිපි.

තානි තානි හි සබ්බානි පීතිවාක්‍යානි සබ්බසො,
සමාරුළ්හානි සඞ්ගීතිත්තයං නෙහ සමග්ගහුං.

භාසිතං යං මුනින්දස්ස තත්ථ තත්ථ උදාහටං,
අත්තනො ධම්මසංවෙගපීතිපාමොජ්ජදීපනං.

තදෙවෙත්ථ හි සඞ්ගීතිකාරකාචරියා පුරෙ
සාසනඞ්ගෙසු නවසු උදානඞ්ගන්ති සඞ්ගහුං,
ඛුද්දකානං නිකායස්මිං අනෙනා කත්වාන පාළිතො.

අසීති චෙත්ථ සුත්තන්තා වග්ගතො අට්ඨකං භවෙ,
අඩ්ඪනවමත්තෙහි භාණවාරෙහි සංයුතං.

මහාමහින්දෙන මුනින්දසූනුනා
මහාමහින්දාදිහි වන්දිතෙන,
මහාරහන්තෙන හතන්තකෙන
මහාදිකා අට්ඨකථා ‘භතා ඉධ

සුසණ්ඨිතා යා නිපුණත්ථවණ්ණනා
පසංසියා සීහලභාසයා චිරං,
අථො පනිස්සාය නයං පන'ස්සා
විදෙසියානම්පි සදත්ථසිද්ධියා.

සමයං අවිලොමිය'ච්චනීයං
අරියානං හි මහාවිහාරියානං,
සුභිතං සහිතස්ස යුත්තමත්ථං
අපරාසට්ඨකථාසු සාගතං ච.

කවිනා **සිරිධම්මපාලථෙර
වරියෙනා**රියසම්මතෙන සම්මා,
සහිතණ්ණවපාරදස්සිනා'යං
කරියිත්ථ'ට්ඨකථා **උදානගතා.**

පරමත්ථපදීපනා පනස්සා
පරමත්ථාදි විවාදභෙදනෙන,
පරමං **පරමත්ථදීපනීති**
අකරිත්ථානුගතං පසත්ථනාමං.

අපාකටා තථාඤ්ඤත්‍ර පාකටාත්‍ර පදිස්සරෙ
සනිරුත්තිනයා ධම්මනිණ්ණයා කවිමානියා.

සදෙසදෙසන්තරියානමත්ථ
මසංසයං සාධයි සා චිරස්සං,
නිරාකුලා පාලිපදාවලීනං
සුභප්පභාවං සුවිභාවයන්තී.

ලඞ්කාය මකලඞ්කාය යාව රජ්ජොදයාදිනො
රාජිනො **රාජසීහස්ස** සීහලින්දස්ස පාපිනො.

තතො පරං තෙන නරාධිපෙන
පදුට්ඨචිත්තෙන කුදිට්ඨිකෙන,
සද්ධම්මගන්ථානි චිරන්තනානි
සත්ථානි ච'ඤ්ඤානි විනාසිතානි.

සුවිනට්ඨාවසිට්ඨානි පොත්ථකානප්පකානි හි
සුරක්ඛිතානි සූරීහි භාරධාරීහි සාසනෙ.

මරම්මවිසයා චෙව සියාමවිසයාපි ච
පුනානෙසුං දුල්ලභානි පොත්ථකානීහ සීහලෙ.

පුනප්පුන පනෙතෙසං ලෙඛනෙ පරිවත්තනෙ
නෙකාකාරවිකාරා හි සංභූතා ලිපිකාරජා.

අනත්ථා තත්ථ සංයුත්තා සාත්ථා අත්ථඞ්ගතා බහුං,
අබුද්ධාබුද්ධිකානං න සුඛං පඨනපාඨනෙ.

තස්මා සාට්ඨකථං සොධාපෙත්වාන පිටකත්තයං
මුද්දාපනමභිවඤ්ඡන්තො අත්තනාධීනධනබ්බයා.

සම්බුද්ධමාමකො කාමං ධම්මිකො සාසනත්ථිකො
දුක්ඛසංතරණාසංසී **සයිමන් හේවාවිතාරණෝ**.

නියාමෙන්තො සමාහූය සොදරෙ සාදරෙ තයො,
යසො සෙසං ගතො ’සෙසං විධිං මුද්දාපනෙ සයං.

තතො කතා පණ්ඩිතසණ්ඩමණ්ඩිතා
සභා සුභා තෙහි තදත්ථසාධිකා,
තස්සාධිකාරී අනුජෙට්ඨසොදරො
එඩ්මන්සමඤ්ඤො ධිතිමාසි පුඤ්ඤවා.

තහිං සමාරම්භිය කිඤ්චි කිච්චං
ගතො දිවං සොපි සතො’තිසීසං,
කනිට්ඨභාතා පුන **ගඩලීස**
තිකිච්ඡකො ආසි සුධී පධානො.

අඤ්ඤො අපෙක්ඛිතො තෙන සොගතෙන හිතෙසිනා
විසදීකරණෙමිස්සා **උදනවට්ඨ කථාස**’හං.

යතිසඞ්ඝපතී ස **ධම්මකිත්ති**
සිරිවාචිස්සර දෙවරක්ඛිතාව්හො,
පරිවෙණොපපධානතං දධානො
සිරිවිජ්ජොදය නාම විස්සුතස්මිං

සදෙසියානි සුචිරන්තනානි
විදෙසියානී’පි ච පොත්ථකානි,
සමික්ඛමානො කලුසං චිරට්ඨං
නිරාකරිං භූරිපරිස්සමෙන.

වාචිස්සරාචරියතං පිටකත්තයෙතො
වාචිස්සරොව විදුරො විදුරෙහි පුජ්ජො,
විජ්ජොදයාව්හ පරිවෙණපතී සිරීමා
ඤාණිස්සරාව්හ යතිසඞ්ඝපතී සතීමා.

ජපිතානිහ භාරියානි යානි
සුචිරට්ඨානි පදානි කඞ්ඛියානි,
චරිමාය විසුද්ධියා සතානි
විජටෙත්වා පටිසඞ්ඛරී බතානි.

සද්ධම්මොදය නාමස්මිං පරිවෙණෙධිවාසිනා
සිරිසද්ධම්මවාචීසවිනයාචෙරනාමිනා,
සිද්ධත්ථ සෙට්ඨරපාදෙන සොධිතං පටිපොත්ථකං
භීය්‍යොසො සොධනෙමිස්සා සමුපත්ථම්භකං භවි.

මුනිධම්මපදත්ථපාලනත්ථං
ඉති'හං දෙසවිසොධනත්ථමෙත්ථ
අකරිං විරියං හියං පසත්ථං
තදිදං හොතු සතං මුදොදයත්ථං.

මුනිධම්මපථෙ පවීණක්ඛුණා
චරියානං චරියො මමෙත්ථ මොදෙ,
නහි මානමදප්පමත්තා චෙතො
කවිමානීජනමානනාවමානං.

විජ්ජාපභො නිඛිලපණ්ඩිතසෙඛරාභො
විජ්ජාජ්ජුතිං විරමිහ'ත්ථමිතං පුනාපි,
විජ්ජත්ථිකෙසු සදයො සමුදප්පයං යො
විජ්ජොදයාඛ්‍යපරිවෙණපභූ බභූව.

විජ්ජාසිනෙහනිචයං අභිසෙචයං යො
පඤ්ඤාපදීපමමලං මම ජාලයී සො,
සඞ්ඝඞ්ගතං **සිරිසුමඞ්ගලසඞ්ඝනාථං**
ථෙරුත්තමං ගරුතමං තමහං සරාමි.

විවට්ටකාමී සිරිවට්ටගාමිනා
සුකාරිතෙ **හිස්සව**නාමවිස්සුතෙ
මහාවිහාරෙ ගිරිලෙන භාසුරෙ
අධිස්සරො ධම්මධරො'සි ධීරො.

නීයාන නීයාණිකසාසනං මං
වීනෙසි සම්මාමුනිනීතියං යො,
සඞ්ඝං ගතං තං **සුමනා**භිධානං
සදා මුදාචෙරවරං සරාමි.

චිරතරම්හ දෙසදූසිතානං
අපහරණෙන සුපුඤ්ඤසඤ්චයං යං,
පරමසිවපදප්පදං පධානං
සමුපචිතං තදිදං ගරූනමත්ථු.

සංසාරසාගරං'තෙන පාණිනො කසිරාකරං
තරන්තු තරතු සොපි **සයිමන් හෙවාවිතාරණො.**

බුද්ධෙ ගීතවරෙ වස්සෙ ඵුස්සෙ පුණ්ණමියං හ'යං
මුද්දාපිතා චන්දවාරෙ සමත්තා විසදීකතා.

Bihalpola Siri Dewarakkhita.

ToC

ලක්ඛණ විඤ්ඤත්ති.

ABBREVIATIONS.

සී. I. —"එම්පියගොඩ" සුවිසුද්ධාරාම පොත්කාලය පොත්කං.

සී. II. —වාරණවිහාරෙ පොත්කාලය පොත්කං.

සී. III.—දෙඹවල සද්ධම්මගුත්තපරිවෙණ පොත්කාලය පොත්කං.

සී. IV.—කලම්බුනගරෙ ගංගාරාමවිහාරෙ පොත්කාලය පොත්කං.

ම. —(වස්කඩුවේ) අභිනවාරාම පොත්කාලයෙ මරම්මක්ඛර පොත්කං.

වි. අ.—විනයට්ඨකථා.

සා. ටී.—සාරත්ථදීපනී, විනයට්ඨකථාය ටීකා.

සං. කස්සප.—සංයුත්තනිකායෙ කස්සපසංයුත්තං.

සං. දෙව. —සංයුත්තනිකායෙ දෙවපුත්ත සංයුත්තං.

සං. බ්‍රහ්ම. —සංයුත්තනිකායෙ බ්‍රහ්මසංයුත්තං.

පපඤ්ච. —පපඤ්චසූදනී මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

සුද්ධිපත්තං.

ERRATA.

පිට්ඨෙ.	පන්තියං.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
3	24	උද්දානසඞ්ගහං	උද්දානඞ්ගං
31	1	අපෙක්ඛසන	අපෙක්ඛන
,,	,,	තථාභිපොසකා පටිකො	තථාහෙස කාපටිකො
,,	6	පදර	පරද
,,	10	අපෙක්ඛසන	අපෙක්ඛන
48	20	සාපෙක්ඛාපි	සාපෙක්ඛාව
,,	33	චතුජ්ඣාන	චතුත්ථජ්ඣාන
55	6	බ්‍රහ්මුණො	බ්‍රහ්මුනො
60	10	විඤ්ඤූනොති	විඤ්ඤූණොනාති
75	35	හෙත්වානාදිනා	හෙත්වාදිනා
86	14	තෙනාහං	තෙනාහ
,,	29	භවග්ගා	භවග්ගං
,,	30	අවීචි	අවීචිං
87	1	හිසක්කොවිය	හිසක්කො
90	4	පටිභාණසම්භිද	පටිභානපටිසම්භිද
96	7	පරිනාමිතාතීති	පරිනාමිතාති
98	31	විනිමුත්තෙන	විනිම්මුත්තෙන
99	36	තමහං,	තමහං
101	28	වත්තබ්බා	නවත්තබ්බා
104	15	ධාරණදිවසෙන	ධාරණාදිවසෙන
,,	32	අනුපුබ්බී	ආනුපුබ්බී
110	13	සම්පඤ්ඤූතං	සම්පජඤ්ඤුතං
111	18	කක්ඛාමි	කඞ්ඛාමි
116	2	නචීරස්සෙව	නචිරස්සෙව
118	30	ආලෙකෙතබ්බා	ආලොකෙතබ්බා
151	17	යොජනසහස්සු	යොජනසතසහස්සු
159	30	ගණ්ඩූහන	ගණ්ඩූහන

අනත්ථාතෙච් චෙ අත්ථි සුදන්තු විදුනො මුදා
අහඞ්කාරවිකාරා තෙ විකාරං මාකරොන්තු හි.

සූචිපත්තං.

CONTENTS.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අ a　ආ ā　ඉ i　ඊ ī　උ u　ඌ ū　එ é　ඔ ó

CONSONANTS.

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma

ය ya　ර ra　ල la　ව va　ස sa　හ ha　ළ ḷa　අං aṇ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kí	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ kné	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤ්ඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵ mpha
කඛ kkha	ඤ්හ ñha	ද්ද dda	ම්බ, ඹ mba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ඦ ñca	ද්ධ, ද්ධ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඦ, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ඦ, ඤ්ජ ñja	ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ගග gga	ට්ඨ, ට්ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ල lla
ගඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞ්ක ṇka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
චච cca	ණ්ඩ, ණ්ඩ ṇḍa	බ්බ bba	ස්ව swa
චඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජඣ jjha	ත්ථ thạ	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á　ි i　ී í　ු u　ූ ú　ෙ é　ො ó

පරමත්ථදීපනී

නාම

උදානට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

මහාකාරුණිකං **නාථං** ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං
වන්‍දෙ නිපුණගම්භීර විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාචරණසම්පන්නා යෙන නීයන්ති ලොකතො
වන්‍දෙ තමුත්තමං **ධම්මං** සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො ඨිතො මග්ගඵලෙසු යො
වන්‍දෙ **අරියසඞ්ඝං** තං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

වන්‍දනාජනිතං පුඤ්ඤං ඉති යං රතනත්තයෙ
හතන්තරායො සබ්බත්ථ හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

තෙන තෙන නිදානෙන දෙසිතානි හිතෙසිනා
යානි සුද්ධාපදානෙන **උදානානි** මහෙසිනා.

තානි සබ්බානි එකජ්ඣං ආරොපෙන්තෙහි සඞ්ගහං
උදානං නාම සඞ්ගීතං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි යං

ජිනස්ස ධම්මසංවෙග පාමොජ්ජපරිදීපනං
සොමනස්සසමුට්ඨාන ගාථාහි පතිමණ්ඩිතං.

තස්ස ගම්භීරඤාණෙහි ඔගාහෙතබ්බභාවතො
කිඤ්චාපි දුක්කරා කාතුං අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

සහසංවණ්ණනං යස්මා ධරතෙ සත්ථුසාසනං
පුබ්බාචරියසීහානං තිට්ඨතෙව විනිච්ඡයො.

තස්මා තං අවලම්බිත්වා ඔගාහෙත්වාන පඤ්චපි
නිකායෙ උපනිස්සාය පොරාණට්ඨකථානයං.

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං
මහාවිහාරවාසීනං සමයං අවිලොමයං

පුනප්පුනාගතං අත්ථං වජ්ජයිත්වාන සාධුකං
යථාබලං කරිස්සාමි **උදානස්ස ’ත්ථවණ්ණනං**.

ඉති ආකඞ්ඛමානස්ස සද්ධම්මස්ස චිරට්ඨිතිං
විභජන්තස්ස තස්සත්ථං සාධු ගණ්හන්තු සාධවොති.

තත්ථ උදානන්ති: කෙනට්ඨෙන උදානං? උදානනට්ඨෙන; කිමිදං උදානනං නාම? පීතිවෙගසමුට්ඨාපිතො උදාහාරො.

යථා හි යං තෙලාදි මිනිතබ්බවත්ථු මානං ගහෙතුං න සක්කොති විස්සන්දිත්වා ගච්ඡති තං අවසෙකොති වුච්චති; යඤ්ච ජලං තළාකං ගහෙතුං න සක්කොති අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති තං ඔඝොති වුච්චති. එවමෙව යං පීතිවෙගසමුට්ඨාපිතං විතක්කවිප්ඵාරං අන්තොහදයං සන්ධාරෙතුං න සක්කොති සො අධිකො හුත්වා අන්තො අසණ්ඨහිත්වා බහි වචීද්වාරෙන නික්ඛන්තො පටිග්ගාහකනිරපෙක්ඛො උදාහාරවිසෙසො **උදාන**න්ති වුච්චති. ධම්මසංවෙගවසෙනපි අයමාකාරො ලබ්භතෙව; තයිදං කත්ථචි ගාථාබන්ධවසෙන, කත්ථචි වාක්‍යවසෙන පවත්තං; යං පන අට්ඨකථාසු **“සොමනස්සඤාණමයිකගාථාපටිසංයුත්තා”**ති **උදානලක්ඛණං** වුත්තං; තං යෙභුය්‍යවසෙන වුත්තං. යෙභුය්‍යෙන හි උදානං ගාථාබන්ධවසෙන භාසිතං පීතිසොමනස්සසමුට්ඨාපිතඤ්ච. ඉතරම්පි පන “අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං යත්ථ නෙව පඨවී න ආපො–තං එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා”ති ආදිසු, “සුඛකාමානි භූතානි යො දණ්ඩෙන විහිංසතී”ති “සචෙ භායථ දුක්ඛස්සා”ති එවමාදිසු ච ලබ්භති. එවමාදි තයිදං **සබ්බඤ්ඤුබුද්ධභාසිතං පච්චෙකබුද්ධභාසිතං සාවකභාසිත**”න්ති තිවිධං හොති; තත්ථ **පච්චෙකබුද්ධභාසිතං**: “සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං අහෙඨයං[1] අඤ්ඤතරම්පි තෙස”න්ති ආදිනා ඛග්ගවිසාණසුත්තෙන ආගතමෙව, **සාවකභාසිතානිපි**

“සබ්බො රාගො පහීනො මෙ සබ්බො දොසො සමූහතො
සබ්බො මෙ විහතො මොහො සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො”ති.

ආදිනා **ථෙරගාථාසු**.

“කායෙන සංවුතා ආසිං වාචාය උද චෙතසා
සමූලං තණ්හං අබ්බුය්හ සීතිභූතාස්මි නිබ්බුතා”ති.

ථෙරීගාථාසු ච ආගතානි, තානි පන තෙසං ථෙරානමෙව තාසං ථෙරීනඤ්ච න කෙවලං උදානානි එව අථ ඛො සීහනාදාපි හොන්ති. සක්කාදීහි දෙවෙහි භාසිතානි “අහො දානං පරමදානං කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිත”න්ති ආදීනි ආරාමදණ්ඩ[2] බ්‍රාහ්මණාදීහි මනුස්සෙහි ච භාසිතානි “නමො තස්ස භගවතො”ති ආදීනි තිස්සො සඞ්ගීතියො ආරූළ්හානි උදානානි සන්ති එව න තානි ඉධ අධිප්පෙතානි, යානි පන සම්මාසම්බුද්ධෙන සාමං ආහච්ච

---

1. සී: I. II. & III. අවිහෙඨයං-අවිහෙදයං. 2. ම. බ්‍රහ්මණාදීසි & සී. අදණ්ඩ.

භාසිතානි ජිනවචනභූතානි යානි සඞ්ඛාය භගවතා පරියත්තිධම්මං නවධා විභජිත්වා උද්දිසන්තෙන **උදාන**න්ති වුත්තානි තානෙව ධම්මසඞ්ගාහකෙහි **උදාන**න්ති සඞ්ගීතන්ති තදෙවෙත්ථ සංවණ්ණෙතබ්බභාවෙන ගහිතං.

යා පන "අනෙකජාතිසංසාර"න්ති ආදි ගාථාය දීපිතා භගවතා බොධිමූලෙ උදානවසෙන පවත්තිතා අනෙකසහස්සානං සම්මාසම්බුද්ධානං අවිජහිතඋදානගාථා ච එතා අපරභාගෙ පන ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස භගවතා දෙසිතත්තා ධම්මසඞ්ගාහකෙහි උදානපාළියං සඞ්ගහං අනාරොපෙත්වා ධම්මපදෙ සඞ්ගීතා; යඤ්ච:-"අඤ්ඤාසි වත භො කොණ්ඩඤ්ඤො අඤ්ඤාසි වත භො කොණ්ඩඤ්ඤො"ති උදානවචනං දසසහස්සිලොකධාතුයා දෙවමනුස්සානං පවෙදනසමත්ථං නිග්ඝොසවිප්ඵාරං භගවතා භාසිතං තදපි ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තදෙසනාපරියොසානෙ අත්තනා අධිගතධම්මෙකදෙසස්ස යථා දෙසිතස්ස අරියමග්ගස්ස සාවකෙසු සබ්බපඨමං ථෙරෙන අධිගතත්තා අත්තනො පරිස්සමස්ස සඵලභාවපච්චවෙක්ඛණහෙතුකං-පඨමබොධියං සබ්බෙසං එව භික්ඛූනං සම්මාපටිපත්තිපච්චවෙක්ඛණහෙතුකං "ආරාධයිංසු වත මං භික්ඛූ එකං සමය"න්ති ආදිවචනං විය පීතිසොමනස්සජනිතං උදාහාරමත්තං-"යදා හවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා"ති ආදිවචනං විය පවත්තියා නිවත්තියා වා න පකාසනන්ති ධම්මසඞ්ගාහකෙහි උදානපාළියං අසඞ්ගීතන්ති දට්ඨබ්බං.

තං පනෙතං **උදානං**:-**විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටක**න්ති තීසු පිටකෙසු **සුත්තන්තපිටක**පරියාපන්නං, **දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායො**ති පඤ්චසු නිකායෙසු **ඛුද්දකනිකාය** පරියාපන්නං, **සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ල**න්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු **උදාන**සඞ්ගහං,

"ද්වාසීතිං බුද්ධතො ගණ්හිං[1] ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො
චතුරාසීති සහස්සානි යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො"ති.

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු උදානසඞ්ගහං;

බොධිවග්ගො, මුචලින්දවග්ගො, නන්දවග්ගො, මෙඝියවග්ගො. සොණවග්ගො, ජච්චන්ධවග්ගො, චුල්ලවග්ගො, පාටලිගාමියවග්ගොති වග්ගතො අට්ඨවග්ගං; සුත්තතො අසීතිසුත්තසඞ්ගහං; ගාථාතො පඤ්චනවුතිඋදානගාථාසඞ්ගහං; භාණවාරතො අඩ්ඪනවමත්තා[2] භාණවාරා; අනුසන්ධිතො බොධි සුත්තෙ පුච්ඡානුසන්ධිවසෙන එකා අනුසන්ධි සුප්පවාසාසුත්තෙ පච්ඡානුසන්ධිවසෙන ද්වෙ අනුසන්ධී, සෙසෙසු යථානුසන්ධිවසෙන එකෙකොව අනුසන්ධි අජ්ඣාසයානුසන්ධි පනෙත්ථ නත්ථි, එවං සබ්බථාපි

1. සී. I. II. III. IV. & ම. ගණ්හි   2. සී. I. II. III. IV. & ම. අඩ්ඪනවමත්තා.

එකාසීති අනුසන්ධි සඞ්ගහං; පදතො සතාධිකානි එකවීසංපදසහස්සානි; ගාථාපාදතො තෙවීසති චතුස්සතාධිකානි අට්ඨවීසසහස්සානි, අක්ඛරතො සත්තසහස්සාධිකානි සට්ඨිසහස්සානි තීණි ච සතානි චාසීති ච අක්ඛරානි;

තෙනෙතං වුච්චති:-

“අසීති එව සුත්තන්තා වග්ගා අට්ඨ සමාසතො
ගාථා ච පඤ්චනවුති උදානස්ස පකාසිතා.

අඩ්ඪනනවමත්තා ච භාණවාරා පමාණතො
එකාධිකා තථාසීති උදානස්සානුසන්ධියො.

එකවීසසහස්සානි සතඤ්චෙව විචක්ඛණො
පදානෙතානුදානස්ස ගණිතානි විනිද්දිසෙ.

ගාථාපාදතො පන:-

අට්ඨසහස්සමත්තානි චත්තාරෙව සතානි ච
පාදානෙතානුදානස්ස තෙ වීසති ච නිද්දිසෙ.

අක්ඛරානං සහස්සානි සට්ඨිසත්ත සතානි ච
තීණි චාසීති ච තථා උදානස්ස පවෙදිතා”ති.

තස්ස අට්ඨසු වග්ගෙසු **බොධිවග්ගො** ආදි, සුත්තෙසු පඨමං **බොධිසුත්තං**, තස්සාපි **එවම්මෙසුත**න්ති ආදිකං ආයස්මතා **ආනන්දෙන** පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වුත්තනිදානමාදි. සා පනායං පඨමමහාසඞ්ගීති විනයපිටකෙ තන්තිමාරුළ්හා එව, යො පනෙත්ථ නිදානකොසල්ලත්ථං වත්තබ්බො කථාමග්ගො සොපි සුමඞ්ගලවිලාසිනියං දීඝනිකායට්ඨකථායං වුත්තො එවාති තත්ථ තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

යං පනෙත්ථ **එවම්මෙසුත**න්ති ආදිකං නිදානං, තත්ථ **එව**න්ති නිපාතපදං, **මෙ**ති ආදීනි නාමපදානි. **උරුවෙලායං විහරතී**ති එත්ථ **වී**ති උපසග්ගපදං හරතීති ආඛ්‍යාතපදන්ති ඉමිනාව නයෙන සබ්බත්ථ පදවිභාගො වෙදිතබ්බො.

අත්ථතො පන **එවං** සද්දො තාව උපමූපදෙසසම්පහංසනගරහවචනසම්පටිග්ගහණාකාරනිදස්සනාවධාරණපුච්ඡාඉදමත්ථපරිමාණාදි අනෙකත්ථප්පභෙදො. තථාහෙස. “එවං ජාතෙන මච්චෙන කත්තබ්බං කුසලං බහු”න්ති එවමාදිසු උපමායං ආගතො, “එවන්තෙ අභික්කමිතබ්බ”න්ති ආදිසු උපදෙසෙ, “එවමෙතං භගවා එවමෙතං සුගතා”ති ආදිසු සම්පහංසනෙ, “එවමෙවං පනායං වසලී යස්මිං වා තස්මිං වා තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස වණ්ණං භාසතී”ති ආදිසු ගරහණෙ, “එවම්භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසු”න්ති ආදිසු වචනසම්පටිග්ගහෙ; “එවං ව්‍යාඛො අහම්භන්තෙ භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමී”ති ආදිසු ආකාරෙ, “එහි ත්වං මාණව යෙන සමණො ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමය්‍යාසි උප

සඞ්කමිත්වා මම වචනෙන සමණං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡස්සු, සුභො මාණවො තොදෙය්‍යපුත්තො භවන්තං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡතීති එවඤ්ච වදෙහි සාධු කිර භවං ආනන්දො යෙන සුභස්ස මාණවස්ස තොදෙය්‍යපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා"ති ආදීසු නිදස්සනෙ, "තං කිං මඤ්ඤථ කාලාමා ඉමෙ ධම්මා කුසලා වා අකුසලා වාති අකුසලා භන්තෙ, සාවජ්ජා වා අනවජ්ජා වාති සාවජ්ජා භන්තෙ, විඤ්ඤුගරහිතා වා විඤ්ඤුප්පසත්ථා වාති විඤ්ඤුගරහිතා භන්තෙ, සමත්තා සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති නො වා කථං වා එත්ථ හොතීති සමත්තා භන්තෙ සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති එවං නො එත්ථ හොතී"ති ආදීසු අවධාරණෙ, "එවමෙතෙ සුන්හාතා සුවිලිත්තා කප්පිතකෙසමස්සු ආමුත්තමාලාභරණා"ති ආදීසු පුච්ඡායං, "එවං ගතානි පුථුසිප්පායතනානි එවංවිධො එවමාකාරො"ති ආදීසු ඉදං සද්දස්ස අත්ථෙ, ගතසද්දො හි පකාරපරියායො, තථා විධාකාරසද්දා,[1] තථා හි විධයුත්තගතසද්දෙ[2] ලොකියා පකාරත්ථෙ වදන්ති; "එවං ලහුපරිවත්තං එවමායුපරියන්තො"ති ආදීසු පරිමාණෙ, නනු ච "එවං විතක්කිතං නො තුම්හෙහි, එවමායුපරියන්තො"ති චෙත්ථ එවං සද්දෙන පුච්ඡනාකාරානං වුත්තත්තා ආකාරත්ථො එව එවං සද්දොති, න, විසෙසසම්භවතො, ආකාරමත්තවාචකො හෙත්ථ එවං සද්දො ආකාරත්ථොති අධිප්පෙතො, "එවං ව්‍යා ඛො"ති ආදීසු පන ආකාරවිසෙසවචනො, ආකාරවිසෙසවාචිනො චෙකෙ එවං සද්දා, පුච්ඡනාකාරපරිමාණාකාරානං වාචකත්තා, එවඤ්ච කත්වා "එවං ජාතෙන මච්චෙනා"ති ආදීනි උපමානුදාහරණානි යුජ්ජන්ති, තත්ථ හි –

"යථාපි පුප්ඵරාසිම්හා කයිරා මාලාගුණෙ බහූ
එවං ජාතෙන මච්චෙන කත්තබ්බං කුසලං බහු"න්ති.

එත්ථ පුප්ඵරාසිට්ඨානියතො මනුස්සුප්පත්තිසප්පුරිසූපනිස්සයසද්ධම්මසවණයොනිසොමනසිකාරභොගසම්පත්තිආදිතො දානාදිපුඤ්ඤකිරියාහෙතුසමුදයතො සොභාසුගන්ධතාදිගුණවිසෙසයොගතො මාලාගුණසදිසතායොගතො බහුකා පුඤ්ඤකිරියා චරිතබ්බසභාවතාය මච්චෙන කත්තබ්බානි අභෙදතාය[3] පුප්ඵරාසි මාලාගුණා ච උපමා, තෙසං උපමානාකාරො යථා සද්දෙන අනියමතො වුත්තො. පුන[4] එවං සද්දෙන නියමන[5]වසෙන වුත්තො. සො පන උපමාකාරො නියමියමානො අත්ථතො උපමා එව හොතීති වුත්තං උපමායං ආගතොති, තථා "එවං ඉමිනා ආකාරෙන අභික්කමිතබ්බ"න්ති ආදිනා උපදිසියමානාය සමණසාරුප්පාය ආකප්පසම්පත්තියා යො තත්ථ උපදෙසාකාරො සො අත්ථතො උපදෙසො යෙවාති වුත්තං "එවන්තෙ අභික්කමිතබ්බං එවන්තෙ පටික්කමිතබ්බ"න්ති ආදීසු උපදෙසොති. "එවමෙතං භගවා එවමෙතං සුගතා"ති එත්ථ භගවතා යථා

1. සී. I. II. & III. සද්දත්ථං.
2. සී. I. II. & III. යුත්තසද්දෙ.
3. ම. භෙදතාය.
4. ම. පුනප්පුන.
5. ම. නිගමන.

වුත්තමත්ථං අවිපරීතතො ජානන්තෙහි කතං යං තත්ථ විජ්ජමානගුණානං පකාරෙහි හංසනං උද්දග්ගතාකරණං සම්පහංසනං සො තත්ථ පහංසනාකාරොති වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං, “එවමෙව පනාය”න්ති එත්ථ ගරහණාකාරොති වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං, සො ච ගරහණාකාරො වසලීති ආදිසු වසලසද්දසන්නිධානතො ඉධ එවං සද්දෙන පකාසිතොති විඤ්ඤායති, යථාවෙත්ථ එවං උපමානාකාරාදයොපි උපමාදිවසෙන වුත්තානං පුප්ඵරාසි ආදිසද්දානං සන්නිධානතො[1] වුත්තාති වෙදිතබ්බං.

එවං හොති එත්ථාපි තෙසං යථාවුත්තධම්මානං අහිතදුක්ඛාවහභාවෙන සන්නිට්ඨානජනනත්ථං අනුමති ගහණවසෙන “නො වා කථං වා එත්ථ හොතී”ති පුච්ඡාය කතාය “එවං නො එත්ථ හොතී”ති වුත්තත්තා තදාකාර සන්නිට්ඨානං එවං සද්දෙන ආවිකතං. සො පන තෙසං ධම්මානං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තනාකාරො නියමියමානො අවධාරණත්ථො හොතීති වුත්තං “එවං නො එත්ථ හොතී”තිආදිසු අවධාරණෙති. එවඤ්ච වදෙහීති යථාහං වදාමි එවං සමණං ආනන්දං වදෙහීති වදනාකාරො ඉදානි වත්තබ්බො එවං සද්දෙන නිදස්සීයතීති නිදස්සනත්ථො ති වුත්තං, එවමාකාරවිසෙසවාචීනම්පි එතෙසං එවං සද්දානං උපමාදිවිසෙසත්ථවුත්තිතාය උපමාදි අත්ථා වුත්තා. එවං භන්තෙති පන ධම්මස්ස සාධුකං සවණමනසිකාරෙ නියොජිතෙහි භික්ඛූහි තත්ථ පතිට්ඨිතභාවස්ස පටිජානනවසෙන වුත්තත්තා තත්ථ එවං සද්දො වචනසම්පටිග්ගහත්ථො. තෙන එවං භන්තෙති සාධු භන්තෙ සුට්ඨු භන්තෙති වුත්තං හොති. ස්වායමිධ ආකාරනිදස්සනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බො. තත්ථ ආකාරත්ථෙන එවං සද්දෙන එතමත්ථං දීපෙති, නානානයනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්දෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපතො සොතපථමාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බප්පකාරෙන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං සබ්බථාමෙන පන සොතුකාමතං ජනෙත්වාපි එවමෙම සුතං මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති, එත්ථ ච එකත්ත නානත්ත අබ්‍යාපාර එවං ධම්මතාසඞ්ඛාතා නන්දියාවත්ත තිපුක්ඛල සීහවික්කීළිත දිසාලොචන අඞ්කුසසඞ්ඛාතා වා විසයාදිභෙදෙන නානාවිධා නයා නානානයා වා–පාලිගතියො තාව පඤ්ඤත්ති අනුපඤ්ඤත්තාදිවසෙන සඞ්කිලෙසභාගියාදි ලොකියාදි තදුභයවොමිස්සකාදි වසෙන කුසලාදිවසෙන ඛන්ධාදිවසෙන සඞ්ගහාදිවසෙන සමයවිමුත්තාදිවසෙන ඨපනාදිවසෙන කුසලමූලාදි වසෙන තිකපට්ඨානාදිවසෙන ච නානප්පකාරාති නානානයා. තෙහි නිපුණං සණ්හං සුඛුමන්ති නානානයනිපුණං, ආසයොව අජ්ඣාසයො සො ච සස්සතාදිභෙදෙන අප්පරජක්ඛාදි භෙදෙන ච අනෙකවිධො. අත්තජ්ඣාසයාදිතො එව ච අනෙකො අජ්ඣාසයො අනෙකජ්ඣාසයො, සො සමුට්ඨානං උප්පත්තිහෙතු එතස්සාති=අනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං. සීලාදි අත්ථසම්පත්තියා තබ්බිභාවනබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සඞ්කාසන පකාසන විවරණ විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්තිවසෙන ඡහි අත්ථපදෙහි අක්ඛරපද

1. සී. II. සන්නිට්ඨානතො, ඉ. සන්නිධානතො.

බ්‍යඤ්ජනාකාර නිරුත්ති නිද්දෙසවසෙන ඡහි බ්‍යඤ්ජනපදෙහි ච සමන්නාගතත්තා ච අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං; ඉද්ධි ආදෙසනානුසාසනීභෙදෙන තෙසු ච එකෙකස්ස විසයාදිභෙදෙන විවිධං බහුවිධං වා පාටිහාරියං එතස්සාති=විවිධපාටිහාරියං, තත්ථ පටිපක්ඛහරණතො රාගාදිකිලෙසනාසනතො පාටිහාරියන්ති අත්ථෙ සති භගවතො න පටිපක්ඛා රාගාදයො සන්ති යෙ හරිතබ්බා පුථුජ්ජනානං විගතූපක්කිලෙසෙ අට්ඨගුණසමන්නාගතෙ චිත්තෙ තං තං පටිපක්ඛං ඉද්ධිවිධං පවත්තන්තීති තස්මා තත්ථ පවත්තවොහාරෙන ච න සක්කා ඉධ පාටිහාරියන්ති වත්තුං. සචෙ පන මහාකාරුණිකස්ස භගවතො වෙනෙය්‍යගතා ච කිලෙසා පටිපක්ඛා තෙසං හරණතො පාටිහාරියන්ති වුත්තං, එවං සති යුත්තමෙතං. අථ වා භගවතො ච සාසනස්ස ච පටිපක්ඛා තිත්ථියා, තෙසං හරණතො පාටිහාරියං, තෙ හි දිට්ඨිහරණවසෙන ච දිට්ඨිප්පකාසනෙ[1] අසමත්ථභාවෙන ච ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනී හි හරිතා අපනීතා හොන්ති. පටීති වා අයං සද්දො[2] පච්ඡාති එතස්ස අත්ථං බොධෙති "තස්මිං පති පවිට්ඨම්හි අඤ්ඤො ආගච්ඡි බ්‍රාහ්මණො"ති ආදීසු විය. තස්මා සමාහිතෙ චිත්තෙ විගතූපක්කිලෙසෙ කතකිච්චෙන පච්චා[3] හරිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති පාටිහාරියං. අත්තනො වා උපක්කිලෙසෙසු චතුත්ථජ්ඣානමග්ගෙහි පතිහරිතෙසු පච්චාහරණං පාටිහාරියං. ඉද්ධි ආදෙසනානුසාසනියො විගතූපක්කිලෙසෙන කතකිච්චෙන සත්තහිතත්ථං පුන පවත්තෙතබ්බා, හතෙසු ච අත්තනො උපක්කිලෙසෙසු පරසත්තානං උපක්කිලෙසහරණානි හොන්තීති පටිහාරියානි භවන්ති. පටිහාරියමෙව පාටිහාරියං, පටිහාරියෙ වා ඉද්ධිආදෙසනානුසාසනී සමුදයෙ භවං එකමෙකං පාටිහාරියන්ති වුච්චති. පටිහාරියං වා චතුත්ථජ්ඣානං මග්ගො ච පටිපක්ඛහරණතො, තත්ථ ජාතං නිමිත්තභූතතො තතො වා ආගතන්ති පාටිහාරියන්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන තන්ති අත්ථදෙසනාතබ්බොහාරාභිසමයසඞ්ඛාතා වා හෙතුහෙතුඵල තදුභයපඤ්ඤත්ති පටිවෙධසඞ්ඛාතා වා ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා ගම්භීරා සසාදීහි විය මහාසමුද්දො අනුපචිතකුසලසම්භාරෙහි අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨා දුප්පරියොගාහා ච[4] තස්මා තෙහි චතූහි ගම්භීරභාවෙහි යුත්තත්තාති භගවතොව වචනං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං, එකො එව භගවතො ධම්මදෙසනාඝොසො එකස්මිං ඛණෙ පවත්තමානො නානාභාසානං සත්තානං අත්තනො අත්තනො භාසාවසෙන අපුබ්බං අචරිමං ගහණූපගො හොති. අචින්තියො හි බුද්ධානුභාවොති සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපතො සොතපථං ආගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. නිදස්සනත්ථෙන නාහං සයම්භූ න මයා ඉදං සච්ඡිකතන්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තො එවම්මෙසුතං මයා පි එවමෙව සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදස්සෙති.

අවධාරණත්ථෙන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො ගතිමන්තානං සතිමන්තානං ධිතිමන්තානං උපට්ඨා

1. සී. දිට්ඨිප්පකාසනෙ.
2. සී. III. සද්දෙ.
3. සී. I. II. III. & IV. පච්ඡා
4. ම. දුප්පරියොගාහා.

කානං සද්ධිං ආනන්දා”ති එවං භගවතා–“ආයස්මා ආනන්දො අත්ථකුසලො ධම්මකුසලො බ්‍යඤ්ජනකුසලො නිරුත්තිකුසලො පුබ්බාපරකුසලො”ති එවං ධම්මසෙනාපතිනා ච–පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සත්තානං සොතුකාමතං ජනෙති එවම්මෙ සුතන්ති, තඤ්ච ඛො අත්ථතො වා බ්‍යඤ්ජනතො වා අනූනමනධිකං එවමෙව න අඤ්ඤථා දට්ඨබ්බන්ති, න අඤ්ඤථාති ච න භගවතො සම්මුඛා සුතාකාරතො අඤ්ඤථා න පන භගවතා දෙසිතාකාරතො, අචින්තෙය්‍යානුභාවා හි භගවතො දෙසනා, නෙව සබ්බාකාරෙන සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති වුත්තොවායමත්ථො. සුතාකාරාවිරුජ්ඣනමෙව හි ධාරණබලං.

මෙ සද්දො තීසු අත්ථෙසු දිස්සති. තථාහිස්ස “ගාථාභිගීතම්මෙ අභොජනීය”න්ති ආදීසු මයාති අත්ථො. “සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ”ති ආදීසු මය්හන්ති අත්ථො. “ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථා”ති ආදීසු මමාති අත්ථො. ඉධ පන මයා සුතං මම සුතන්ති ච අත්ථද්වයෙ යුජ්ජති. එත්ථ ච යො පරො න හොති සො අත්තාති එවං වත්තබ්බෙ නියකජ්ඣත්තසඞ්ඛාතෙ සසන්තානෙ වත්තනතො තිවිධොපි මෙ සද්දො කිඤ්චාපි එකස්මිංයෙව අත්ථෙ දිස්සතිපි කරණසම්පදානාදිවිසෙසසඞ්ඛාතො පන විඤ්ඤායතෙවායං අත්ථභෙදොති මෙ සද්දො තීසු අත්ථෙසු දිස්සතීති වුත්තොති දට්ඨබ්බං.

සුතන්ති අයං සුතසද්දො සඋපසග්ගො අනුපසග්ගො ච, ගමන විස්සුත කිලින්නූපචිතානුයොග සොතවිඤ්ඤෙය්‍ය සොතද්වාරානුසාරවිඤ්ඤාතාදි අනෙකත්ථප්පභෙදො, කිඤ්චාපි හි උපසග්ගො කිරියං විසෙසෙති ජොතකභාවතො පන සතිපි තස්මිං සුතසද්දො එතමත්ථං වදතීති අනුපසග්ගස්ස සුතසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ සඋපසග්ගස්ස ගහණං න විරුජ්ඣති. තථා, “සෙනාය පසුතො”ති ආදීසු ගච්ඡන්තොති අත්ථො. “සුතධම්මස්ස පස්සතො”ති ආදීසු විස්සුතධම්මස්සාති අත්ථො. “අවස්සුතාවස්සුතස්සා”ති ආදීසු කිලෙසෙන කිලින්නාකිලින්නස්සාති අත්ථො. “තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුත”න්ති ආදීසු උපචිතන්ති අත්ථො. “යෙ ඣානපසුතා ධීරා”ති ආදීසු ඣානානුයුත්තාති අත්ථො. “දිට්ඨං සුතං මුත”න්ති ආදීසු සොතවිඤ්ඤෙය්‍යන්ති අත්ථො. “සුතධරො සුතසන්නිචයො”ති ආදීසු සොතද්වාරානුසාර විඤ්ඤාතධරොති අත්ථො. ඉධ පන සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති වා උපධාරණන්ති වා අත්ථො. මෙ සද්දස්ස හි මයාති අත්ථෙ සති එවං මයා සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති යුජ්ජති. මමාති අත්ථෙ සති එවං මම සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරණන්ති යුජ්ජති.

එවමෙතෙසු තීසු පදෙසු යස්මා සුතසද්දසන්නිධාපනෙන[1] එවං සද්දෙන සවණකිරියාජොතකෙන භවිතබ්බං තස්මා එවන්ති සොතවිඤ්ඤාණසම්පටිච්ඡනාදි සොතද්වාරිකවිඤ්ඤාණානන්තරං උප්පන්නමනොද්වාරිකවිඤ්ඤාණ කිච්චනිදස්සනං, මෙති වුත්තවිඤ්ඤාණසමඞ්ගිපුග්ගලනිදස්සනං. සබ්බානිහි වාක්‍යානි එවංකාරත්ථසංහිතානි[2] යෙව අවධාරණ

1. ම. සන්නිධාපනෙන. 2. සී. I. සහිතානි.

බලත්තා තෙසං, **සුතන්**ති අස්සවණභාවපටික්ඛෙපතො අනූනානධිකාවිප රීතගහණදස්සනං. යථාස්ස හි[1] සුතං සුතමෙවාති වත්තබ්බතං අරහති තථා සම්මා සුතං අනූනගහණං අනධිකගහණං අවිපරීතගහණඤ්ච හොතීති, අථවා සද්දන්තරත්ථ[2] ජොතනවසෙන අත්ථං වදතීති එතස්මිං පක්ඛෙ යස්මා **සුතන්**ති එතස්ස අසුතං න හොතීති අයමත්ථො වුත්තො. තස්මා **සුතන්**ති අස්සවණභාවපටික්ඛෙපතො අනූනානධිකාවිපරීත ගහණනිදස්සනං. ඉදං වුත්තං හොති:–එවං මෙ සුතං න මයා ඉදං දිට්ඨං න සයම්භූඤාණෙන සච්ඡිකතං න අඤ්ඤථා වා උපලද්ධං, අපිච සුතං ච, තඤ්ච ඛො **සම්මදෙවාති**. අවධාරණත්ථො වා එවං සද්දො, අයමත්ථයොජනා:–තද පෙක්ඛස්ස සුතසද්දස්ස නියමත්ථො සම්භවතීති තදපෙක්ඛස්ස සුතසද්දස්ස සවණාභාවපටික්ඛෙපතො අනූනානධිකාවිපරීතගහණනිදස්සනන්ති වෙදි තබ්බං. ඉති සවණහෙතු සවණවිසෙසවසෙනාපි සුතසද්දස්ස[3] අත්ථයො ජනා කතාති දට්ඨබ්බං. තථා එවන්ති තස්සා සොතද්වාරානුසාරෙන පවත්තාය විඤ්ඤාණවීථියා නානත්ථබ්‍යඤ්ජනගහණතො නානප්පකාරෙන ආරම්ම ණෙ පවත්තිභාවප්පකාසනං ආකාරත්ථො එවං සද්දොති කත්වා, **මෙති** අත්තප්පකාසනං, **සුතන්**ති ධම්මප්පකාසනං, යථාවුත්තාය විඤ්ඤාණවීථියා පරියත්තිධම්මාරම්මණත්තා, අයං හෙත්ථ සඞ්ඛෙපො:–නානප්පකාරෙන ආරම්මණෙ පවත්තාය විඤ්ඤාණවීථියා කාරණභූතාය මයා න අඤ්ඤං කතං ඉදං පන කතං අයං ධම්මො සුතොති. තථා එවන්ති නිදස්සිතබ්බප්පකා සනං නිදස්සනත්ථො එවං සද්දොති කත්වා, නිදස්සෙතබ්බස්ස නිද්දිසිතබ්බභා වතො. තස්මා එවං සද්දෙන සකලම්පි සුත්තං පච්චාමට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. **මෙති** පුග්ගලප්පකාසනං, **සුතන්**ති පුග්ගලකිච්චප්පකාසනං, සුතසද්දෙන ලබ්භ මානා සවණකිරියා සවණවිඤ්ඤාණප්පබන්ධානං පටිබද්ධා, තත්ථ ච පුග්ගල වොහාරො න ච පුග්ගලවොහාරරහිතෙ ධම්මප්පබන්ධෙ සවණකිරියා ලබ්භ තීති. තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො:–යං සුත්තං නිද්දිසිස්සාමි තං මයා එවං සුතන්ති. තථා එවන්ති යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානාරම්මණප්පවත්තියා නානත්ථ බ්‍යඤ්ජනගහණං හොති, තස්ස නානාකාරනිද්දෙසො ආකාරත්ථො එව එවං සද්දොති කත්වා, එවන්තිහි අයමාකාරපඤ්ඤත්ති ධම්මානං තං තං පවත්ති ආකාරං උපාදාය පඤ්ඤපෙතබ්බභාවතො, **මෙති** කත්තුනිද්දෙසො, **සුතන්**ති විසයනිද්දෙසො, සොතබ්බො හි ධම්මො සවණකිරියා කත්තු පුග්ගලස්ස සවණකිරියාවසෙන පවත්තිට්ඨානං හොති, එත්තාවතා නානප්ප කාරෙන පවත්තෙන චිත්තසන්තානෙන තං සමඞ්ගිනො කත්තුවිසයෙ ගහණසන්නිට්ඨානං දස්සිතං හොති. අථවා එවන්ති පුග්ගලකිච්චනිද්දෙසො. සුතානං හි ධම්මානං සිතාකාරස්ස නිදස්සනස්ස අවධාරණස්ස වා පකාසනසභාවෙන[4] එවං සද්දෙන තදාකාරාදිධාරණාය පුග්ගලවොහාරුපා දානධම්මව්‍යාපාරභාවතො පුග්ගලකිච්චං නාම නිද්දිට්ඨං හොතීති, සුතන්ති විඤ්ඤාණකිච්චනිද්දෙසො. පුග්ගලවාදිනොපි හි පන සවණකිරියා විඤ්ඤාණ නිරපෙක්ඛා න හොතීති, මෙති උභයකිච්චයුත්තපුග්ගලනිද්දෙසො. මෙති හි

1. සී. I. IV. & ම. යථාහි.
2. සද්දන්තරත්ත.
3. සී. I. & II. සුතපදස්ස.
4. සී I. IV. & ම. භාවෙන.

සද්දප්පවත්ති එකන්තෙනෙව සන්තානවිසෙසවිසයා[1] විඤ්ඤාණකිච්චඤ්ච තත්ථ ච සමොදහිතබ්බන්ති, අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො:-මයා සවණකිච්චවිඤ්ඤාණසමඞ්ගිනා පුග්ගලෙන විඤ්ඤාණවසෙන ලද්ධසවණකිච්චවොහාරෙන සුතන්ති, තථා එවන්ති ච මෙති ච සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති. සබ්බස්ස හි සද්ධාධිගමනීයස්ස අත්ථස්ස පඤ්ඤත්තිමුඛෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බත්තා සබ්බපඤ්ඤත්තීනඤ්ච විජ්ජමානාදිසු ඡසු පඤ්ඤත්තීසු අවරොධො, තස්මා යො මායා මරීචිආදයො විය අභූතත්ථො අනුස්සවාදීහි[2] ගහෙතබ්බො විය අනුමානත්ථො පි න හොති, සො රුප්පනාදිකො රුප්පනානුභවනාදිකො ච පරමත්ථසභාවො සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙන විජ්ජති. යො පන එවන්ති මෙති ච වුච්චමානො ආකාරත්ථො සො පරමත්ථසභාවො සච්චිකට්ඨපරමත්ථවසෙන අනුපලබ්භමානො අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති නාම. තස්මා කිං හෙත්ථ තං පරමත්ථතො අත්ථි, යං එවන්ති වා මෙති වා නිද්දෙසං ලභෙථ. සුතන්ති විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති, යං හි තං එත්ථ සොතෙන උපලද්ධං තං පරමත්ථතො විජ්ජමානන්ති, තථා එවන්ති සොතපථමාගතෙ ධම්මෙ උපාදාය තෙසං උපධාරිතාකාරාදීනං පච්චාමසනවසෙන මෙති සසන්තතිපරියාපන්නෙ ඛන්ධෙ කරණාදිවිසෙසෙ විසිට්ඨෙ උපාදාය වත්තබ්බතො උපාදාය පඤ්ඤත්ති. සුතන්ති දිට්ඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බතො උපනිධාය පඤ්ඤත්ති. දිට්ඨාදිපකාររහිතෙ සද්දායතනෙ පවත්තමානොපි සුතවොහාරො දුතියං, තතියන්ති ආදි විය පඨමාදිං නිස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං අපෙක්ඛිත්වා[3] සුතන්ති විඤ්ඤෙය්‍යත්තා දිට්ඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බො හොති, අසුතං න හොතීති හි සුතන්ති පකාසිතොයමත්ථොති, එත්තාව එවන්ති වචනෙන අසම්මොහං දීපෙති. පටිවිද්ධාහි අත්තනා සුතස්ස පකාරවිසෙසා එවන්ති ඉධ ආයස්මතා ආනන්දෙන පච්චාමට්ඨා තෙනස්ස[4] අසම්මොහො දීපිතො හොතීති, න හි සම්මූළ්හො නානප්පකාරපටිවෙධසමත්ථො හොති පච්චයාකාරවසෙන නානප්පකාරා දුප්පටිවිද්ධා ච සුත්තන්තාති[5] දීපියන්ති. සුතන්ති වචනෙන සුතස්ස අසම්මොහං දීපෙති සුතාකාරස්ස යථාවතො දස්සියමානත්තා, යස්ස හි සුතං පමුට්ඨං හොති න සො කාලන්තරෙ මයා සුතන්ති පටිජානාති, ඉච්චස්ස අසම්මොහෙන පඤ්ඤාසිද්ධි[6] සම්මොහාභාවෙන පඤ්ඤාය එව වා සවණකාලසම්භූතාය තදුත්තරකාලපඤ්ඤා සිද්ධි, තථා අසම්මොහෙන සති සිද්ධි, තත්ථ පඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමාය සතියා බ්‍යඤ්ජනාවධාරණසමත්ථතා, බ්‍යඤ්ජනානං හි පටිවිජ්ඣිතබ්බො ආකාරො නාතිගම්භීරො යථාසුතං ධාරණමෙව තත්ථ කරණීයන්ති සතියා බ්‍යාපාරො ආදි.[7] පඤ්ඤා තත්ථ ගුණීභූතා හොති පුබ්බඞ්ගමාය පඤ්ඤාය අත්ථපටිවෙධසමත්ථතා, අත්ථස්ස හි පටිවිජ්ඣිතබ්බො ආකාරො ගම්භීරොති පඤ්ඤාය බ්‍යාපාරො ආදි[7] සති තත්ථ ගුණීභූතා යෙවාති සතියා පුබ්බඞ්ගමායාති කත්වා තදුභයසමත්ථතා යොගෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස ධම්මකොසස්ස අනුපාලනසමත්ථතාය ධම්මභණ්ඩා

1. සී. සවිසෙසවිසයො
2. සී. I. II. III. IV. & ම. මනුස්සවාදීහි.
3. ම. විධුරලක්ඛණං.
4. සී. II. & III. පච්චුපට්ඨා තෙනස්ස.
5. සී. I. II. III. IV. & ම. සුත්තන්තාති.
6. සී. II. & III. අසම්මොහං.
7. ම. අධිකො.

ගාරිකත්තසිද්ධි. අපරො නයො–එවන්ති වචනෙන යොනිසො මනසිකාරං දීපෙති. තෙනෙව වුච්චමානානං ආකාරානං නිදස්සනාවධාරණත්ථෙන උපරි වක්ඛමානානං නානප්පකාරපටිවෙධජොතකානං අවිපරීතසිද්ධ ධම්මවිසයත්තා, නහි අයොනිසො මනසිකාරතො නානප්පකාරපටිවෙධො සම්භවති. සුතන්ති වචනෙන අවික්ඛෙපං දීපෙති. පඨමබොධිසුත්තං කත්ථ භාසිතන්ති ආදි පුච්ඡාවසෙන පකරණප්පත්තස්ස[1] වක්ඛමානස්ස සුත්තස්ස සවණං සමාධානමන්තරෙන[2] න සම්භවති වික්ඛිත්තචිත්තස්ස සවණාභාවතො. තථාහි වික්ඛිත්තචිත්තො පුග්ගලො සබ්බසම්පත්තියා වුච්චමානොපි න මයා සුතං පුන භණථාති භණති, යොනිසො මනසිකාරෙන චෙත්ථ අත්තසම්මාපණිධිං පුබ්බෙච කතපුඤ්ඤතං සාධෙති, සම්මා අප්පණිහිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා තදභාවතො, අවික්ඛෙපෙන සද්ධම්මසවණං සප්පුරිසූපනිස්සයං සාධෙති අසුතවතො සප්පුරිසූපනිස්සය විරහිතස්සච තදභාවතො, නහි වික්ඛිත්තො සොතුං සක්කොති නච සප්පුරිසං අනුපනිස්සාය සවණං අත්ථි.

අපරො නයො:–යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානප්පකාරප්පවත්තියා නානත්ථබ්‍යඤ්ජනග්ගහණං හොති තස්ස නානාකාරනිද්දෙසොති වුත්තං. යස්මා ච සො භගවතො වචනස්ස අත්ථබ්‍යඤ්ජනප්පභෙදවසෙන පරිච්ඡෙද වසෙන සකලසාසනසම්පත්තිඔගාහණෙන නිරවසෙසං පරහිතපාරිපූරි කාරණභූතො එවං භද්දකො ආකාරො න සම්මා අප්පණිහිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා හොති තස්මා එවන්ති ඉමිනා භද්දකෙන ආකාරෙන පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිමත්තනො දීපෙති. සුතන්ති සවණ යොගෙන පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිං, නහි අප්පටිරූපෙ දෙසෙ වසතො සප්පුරිසූපනිස්සයවිරහිතස්ස ච සවණං අත්ථි, ඉච්චස්ස පච්ඡිමචක්කද්වය සිද්ධියා ආසයසුද්ධි සිද්ධා හොති සම්මා පණිහිතචිත්තො පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤ විසුද්ධාසයො හොති තදසුද්ධිහෙතූනං කිලෙසානං දූරීභාවතො. තථාහි වුත්තං "සම්මාපණිහිතං චිත්තං සෙය්‍යසො නං තතො කරෙ"ති "කත පුඤ්ඤොසි ත්වං ආනන්ද පධානමනුයුඤ්ජ ඛිප්පං හොහිසි අනාසවො"ති ච, පුරිමචක්කද්වයසිද්ධියා පයොගසුද්ධි, පටිරූපදෙසවාසෙන හි සප්පුරිසූපනිස්සයෙන ච සාධූනං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙන පරිසුද්ධපයොගො හොති තාය ආසයසුද්ධියා අධිගමබ්‍යත්තිසිද්ධි, පුබ්බෙ යෙව තණ්හාදිට්ඨිසඞ්කිලෙසානං විසොධිතත්තා, පයොගසුද්ධියා ආගමබ්‍යත්තිසුද්ධි, පරිසුද්ධකායවචීපයොගො හි විප්පටිසාරාභාවතො අවික්ඛිත්තචිත්තො පරියත්තියං විසාරදො හොති, ඉති පයොගාසයසුද්ධස්ස ආගමාධිගමසම්පන්නස්ස වචනං අරුණුග්ගමනං විය සුරියස්ස උදයතො යොනිසො මනසිකාරො විය ච කුසලකම්මස්ස අරහති භගවතො වචනස්ස පුබ්බඞ්ගමං භවිතුන්ති ඨානෙ නිදානං ඨපෙන්තො **එවම්මෙසුත**න්ති ආදිමාහ.

අපරො නයො–එවන්ති ඉමිනා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව නානප්පකාර පටිවෙධදීපකෙන වචනෙන අත්තනො අත්ථපටිභාණපටිසම්භිදා සම්පත්ති

1. සී. I.II.III.& IV. පකරණප්පත්තියං. 2. ම. සවෙතනසමාතසත්තාතෙන.

සබ්භාවං[1] දීපෙති. සුතන්ති ඉමිනා එවං සද්දපණිධානතො වක්ඛමානාපෙක්ඛාය වා සොතබ්බභෙදපටිවෙධදීපකෙන ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං[1] දීපෙති. එවන්ති ච ඉදං වුත්තනයෙනෙව යොනිසොමනසිකාරදීපකවචනං භාසමානො එතෙ ධම්මා මයා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධාති දීපෙති, පරියත්තිධම්මො හි ඉධ සීලං කථිතං ඉධ[2] සමාධි ඉධ[2] පඤ්ඤා එත්තකා එත්ථ අනුසන්ධියොති ආදිනා නයෙන මනසා අනුපෙක්ඛිතො අනුස්සවාකාරපරිවිතක්කසහිතාය ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තිභූතාය ඤාතපරිඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය වා දිට්ඨියා තත්ථ තත්ථ වුත්තරූපාරූපධම්මෙ ඉති රූපං එත්තකං රූපන්ති ආදිනා නයෙන සුට්ඨු වවත්ථපෙත්වා පටිවිද්ධො අත්තනො පරෙසඤ්ච හිතසුඛාවහො හොතීති. සුතන්ති ඉදං සවණයොගදීපකවචනං භාසමානො බහූ මයා ධම්මා සුතා ධතා වචසා පරිචිතාති දීපෙති. සොතාවධානපටිබද්ධා හි පරියත්තිධම්මස්ස සවණධාරණපරිචයා; තදුභයෙනපි ධම්මස්ස ස්වාක්ඛාත[3]භාවෙන අත්ථබ්‍යඤ්ජනපාරිපූරිං දීපෙන්තො සවණෙ ආදරං ජනෙති. අත්ථබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණං හි ධම්මං ආදරෙන අසුණන්තො මහතා හිතා පරිබාහිරො හොතීති ආදරං ජනෙත්වා සක්කච්චං ධම්මො සොතබ්බො.

එවම්මෙසුතන්ති ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන ආයස්මා ආනන්දො තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මං අත්තනො අදහන්තො අසප්පුරිසභූමිං අතික්කමති, සාවකත්තං පටිජානන්තො සප්පුරිසභූමිං ඔක්කමති. තථා අසද්ධම්මා චිත්තං වුට්ඨාපෙති සද්ධම්මෙ චිත්තං පතිට්ඨාපෙති. කෙවලං සුතමෙවෙතං මයා තස්සෙව පන භගවතො වචනන්ති දීපෙන්තො අත්තානං පරිමොචෙති, සත්ථාරං අපදිසති, ජිනවචනං අප්පෙති, ධම්මනෙත්තිං පට්ඨපෙති.[4] අපිච එවම්මෙසුතන්ති අත්තනා උප්පාදිතභාවං අප්පටිජානන්තො පුරිමසවණං විවරන්තො[5] සම්මුඛා පටිග්ගහිතමිදං මයා තස්ස භගවතො චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදස්ස දසබලධරස්ස ආසභණ්ඨානට්ඨායිනො සීහනාදනාදිනො සබ්බසත්තුත්තමස්ස ධම්මිස්සරස්ස ධම්මරාජස්ස ධම්මාධිපතිනො ධම්මදීපස්ස ධම්මසරණස්ස සද්ධම්මවරචක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස න එත්ථ අත්ථෙ වා ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්‍යඤ්ජනෙ වා කඞ්ඛා වා විමති වා කත්තබ්බාති සබ්බදෙවමනුස්සානං ඉමස්මිං ධම්මෙ අස්සද්ධියං විනාසෙති සද්ධාසම්පදං උප්පාදෙති.

තෙනෙතං වුච්චති:-

"විනාසයති අස්සද්ධං සද්ධං වඩ්ඪෙති සාසනෙ
එවම්මෙසුතමිච්චෙවං වදං ගොතමසාවකො"ති.

එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදො, අයං හි එකසද්දො අඤ්ඤසෙට්ඨ[6]සහාය සඞ්ඛාදිසු දිස්සති. තථා හි, අයං "සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති ඉච්චෙකෙ අභිවදන්තී"ති ආදිසු අඤ්ඤත්ථෙ

---

1. සී. I.II. & III. සම්භවං.
2. ම. එවං.
3. සී. IV. & ම. ස්වාක්ඛ්‍යාත.
4. ම. පතිට්ඨපෙති.
5. සී. I.II. & III. විවුරන්තො.
6. ම. පසත්ථ.

දිස්සති. "චෙතසො එකොදිභාව"න්ති ආදිසු සංසට්ඨෙ; "එකො වූපකට්ඨො"ති ආදිසු අසහායෙ. "එකො ච ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසායා"ති ආදිසු සඞ්ඛ්‍යායං; ඉධාපි සඞ්ඛ්‍යායමෙව දට්ඨබ්බො, තෙන වුත්තං:–"එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො"ති. **සමය**න්ති පරිච්ඡින්නනිද්දෙසො. **එකං සමය**න්ති අනියාමිතපරිදීපනං. තත්ථ සමය සද්දො:–

"සමවායෙ ඛණෙ කාලෙ සමූහෙ හෙතු දිට්ඨිසු
පටිලාභෙ පහාණෙ ච පටිවෙධෙ ච දිස්සති."

තථාහිස්ස "අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඞ්කමෙය්‍යාම කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායා"ති එවමාදිසු සමවායො අත්ථො. යුත්තකාලඤ්ච පච්චයසාමග්ගිඤ්ච ලභිත්වාතිහි අධිප්පායො. තස්මා පච්චයසමවායොති වෙදිතබ්බො. "එකො ච ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසායා"ති ආදිසු ඛණො, ඔකාසොති අත්ථො; තථාගතුප්පාදාදිකො හි මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ඔකාසො තප්පච්චයපටිලාභහෙතුත්තා ඛණො එව සමයොති ඛණොති ච සමයොති ච වුච්චති, සො එකො යෙවාතිහි අත්ථො. "උණ්හසමයො පරිළාහසමයො"ති ආදිසු කාලො: "මහාසමයො පවනස්මි"න්ති ආදිසු සමූහො. මහාසමයොතිහි භික්ඛූනං දෙවතානඤ්ච මහාසන්නිපාතොති අත්ථො. "සමයොපි ඛො තෙ භද්දාලි අප්පටිවිද්ධො අහොසි, භගවා ඛො සාවත්ථියං විහරති, භගවාපි මං ජානිස්සති භද්දාලි නාම භික්ඛු සත්ථුසාසනෙ සික්ඛාය න පරිපූරකාරීති අයම්පි ඛො තෙ භද්දාලි සමයො අප්පටිවිද්ධො අහොසී"ති ආදිසු හෙතු; සික්ඛාපදස්ස කාරණං හි ඉධ සමයොති අධිප්පෙතො. "තෙන ඛො පන සමයෙන උග්ගාහමානො පරිබ්බාජකො සමණමුණ්ඩිකාපුත්තො සමයප්පවාදකෙ තින්දුකාචීරෙ එකසාලකෙ මල්ලිකාය ආරාමෙ පටිවසතී"ති ආදිසු දිට්ඨි. තත්ථ හි නිසින්නා තිත්ථියා අත්තනො අත්තනො දිට්ඨිසඞ්ඛාතං සමයං පවදන්තීති සො පරිබ්බාජකාරාමො සමයප්පවාදකොති වුච්චති.

"දිට්ඨෙව ධම්මෙ යො අත්ථො යො චත්ථො සම්පරායිකො
අත්ථාභිසමයා ධීරො පණ්ඩිතොති පවුච්චතී"ති.

ආදිසු පටිලාභො; අත්ථාභිසමයාතිහි තස්ස අධිගමාති අත්ථො. "සම්මා මානාභිසමයා අන්තමකාසි දුක්ඛස්සා"ති ආදිසු පහාණං, අධිකරණං සමයං වූපසමණං අපගමොති අභිසමයො පහාණං. "දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිනාමට්ඨො අභිසමයට්ඨො"ති ආදිසු පටිවෙධො; ඉත්ථ අභිසමෙතබ්බතො අභිසමයොව අත්ථො අභිසමයට්ඨොති පීළනාදීනි අභිසමෙතබ්බභාවෙන එකීභාවං උපනෙත්වා වුත්තානි, අභිසමයස්ස වා පටිවෙධස්ස විසයභූතො අත්ථො අභිසමයට්ඨොති තානෙව තථා එකත්තෙන වුත්තානි. තත්ථ පීළනං දුක්ඛසච්චසඞ්ඛාතස්ස තං සමඞ්ගිනො හිංසනං අවිප්ඵාරිකතාකරණං සන්තාපො දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන සන්තප්පනං පරිඩහණං වා එත්ථ ච සහකාරිකාරණතාය සන්නිට්ඨං සමෙති සමවෙතීති=සමවායො සමයො, සමෙති සමාගච්ඡන්ති එත්ථ මග්ගබ්‍රහ්මචරියං තදාධාරපුග්ගලෙහීති ඛණො සමයො; සමෙති එත්ථ එතෙන වා සඞ්ගච්ඡන්ති සත්තා සභාවධම්මා

වා උප්පාදාදීහි සහජාතාදීහිති වා=කාලො සමයො; ධම්මප්පවත්තිමත්තතාය අත්ථතො අභූතොපිහි කාලො ධම්මප්පවත්තියා අධිකරණං කරණං විය ච කප්පනාමත්තසිද්ධෙනානුරූපෙන වොහරීයතීති සමං සහ වා අවයවානං අයනං පවත්ති අවට්ඨානන්ති=සමූහො සමයො; යථා සමුදයොති, අවයවසහාවට්ඨානමෙව හි සමූහො; අවසෙසපච්චයානං සමාගමෙ සති එති ඵලමෙතස්මා උප්පජ්ජති පවත්තතීති=සමයො හෙතු; යථා සමුදයොති: සමෙති සංයොජනභාවතො සම්බන්ධං එති අත්තනො විසයෙ පවත්තති දළ්හග්ගහණභාවතො වා සංයුත්තා අයන්ති පවත්තන්ති සත්තා යථාභිනිවෙසං එතෙනාති=සමයො දිට්ඨි, දිට්ඨිසංයොජනෙන හි සත්තා අතිවිය බජ්ඣන්තීති; සමිති සඞ්ගති සමොධානන්ති=සමයො පටිලාභො. සමයනං උපසමයනං[1] අපගමොති සමයො පහානං; සමුච්ඡෙදප්පහානභාවතො පන අධිකො සමයොති=අභිසමයො. යථා ධම්මං අභිමුඛං ඤාණෙන සමං එතබ්බා අභිසමෙතබ්බාති=අභිසමයො, ධම්මානං අවිපරීතසභාවො. අභිමුඛභාවෙන සමං එති ගච්ඡති බුජ්ඣතීති=අභිසමයො, ධම්මානං යථාභූතසභාවාවබොධො. එවං තස්මිං තස්මිං අත්ථෙ සමයසද්දස්ස පවත්ති වෙදිතබ්බා. සමයසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරෙ අභිසමයසද්දස්ස ගහණෙ කාරණං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පනස්ස කාලත්ථො සමවායාදීනං අසම්භවතො, දෙසදෙසකපරිසා විය දෙසනාය නිදානභාවෙ කාලො[2] නෙව ඉච්ඡිතබ්බාති,[3] යස්මා පනෙත්ථ සමයොති කාලො අධිප්පෙතො, තස්මා සංවච්ඡර උතුමාසඩ්ඪමාසරත්තිදිවස පුබ්බණ්හමජ්ඣන්හික සායණ්හපඨමයාම මජ්ඣිමයාම පච්ඡිමයාම මුහුත්තාදීසු කාලභෙදභූතෙසු සමයෙසු එකං සමයන්ති දීපෙති. කස්මා පනෙත්ථ අනියාමිතවසෙනෙව කාලො නිද්දිට්ඨො න උතුසංවච්ඡරාදිවසෙන නියමෙත්වා නිද්දිට්ඨොති චෙ? කිඤ්චාපි එතෙසු සංවච්ඡරාදීසු සමයෙසු යං යං සුත්තං යස්මිං යස්මිං සංවච්ඡරෙ උතුම්හි මාසෙ පක්ඛෙ රත්තිභාගෙ දිවසභාගෙ වා වුත්තං සබ්බම්පි තං ථෙරස්ස සුවිදිතං සුවවත්ථාපිතං පඤ්ඤාය. යස්මා පන එවමෙම්සුතං අසුකසංවච්ඡරෙ අසුක උතුම්හි අසුකමාසෙ අසුකපක්ඛෙ අසුකරත්තිභාගෙ අසුකදිවසභාගෙති එවං වුත්තෙ න සක්කා සුඛෙන ධාරෙතුං වා උද්දිසිතුං වා උද්දිසාපෙතුං වා බහුං ච වත්තබ්බං හොති තස්මා එකෙනෙව පදෙන සබ්බමෙතං සමොධානෙත්වා **එකං සමය**න්ති ආහ.

යෙ වා ඉමෙ ගබ්භොක්කන්තිසමයො ජාතිසමයො සංවෙගසමයො අභිනික්ඛමණසමයො දුක්කරකාරිකසමයො මාරවිජයසමයො අභිසම්බොධිසමයො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසමයො දෙසනාසමයො පරිනිබ්බාණසමයොති එවමාදයො භගවතො දෙවමනුස්සෙසු අති විය පකාසා අනෙකකාලප්පභෙදා එව සමයා. තෙසු සමයෙසු දෙසනාසමයසඞ්ඛාතං එකං සමයන්ති දීපෙති. යො චායං ඤාණකරුණාකිච්චසමයෙසු කරුණාකිච්චසමයො අත්තහිතපරහිතපටිපත්තිසමයෙසු පරහිතපටිපත්තිසමයො සන්නිපතිතානං කරණීයද්වයසමයෙසු ධම්මකථාසමයො දෙසනාපටිපත්තිසමයෙසු දෙසනා

---

1. සමුස්සයනං සමවායනං–සාරත්ථමඤ්ජූසා. 2. සී. I.II.III & IV. නියමාභාවතො.
3. සී. I.II.III. & IV. කාලොනං ඉච්ඡිතබ්බො.

සමයොති ඉමෙසු සමයෙසු අඤ්ඤතරසමයං සන්ධාය එකං සමයන්ති ආහ. කස්මා පනෙත්ථ යථා අභිධම්මෙ “යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොතී”ති ච ඉතො අඤ්ඤෙසු ච සුත්තපදෙසු “යස්මිං සමයෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහී”ති ච භුම්මවචනෙන නිද්දෙසො කතො. විනයෙ ච “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා”ති කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො. තථා අකත්වා එකං සමයන්ති අච්චන්තසංයොගත්ථෙ උපයොගවචනෙන නිද්දෙසො කතොති? තත්ථ තථා ඉධ ච අඤ්ඤථා අත්ථසම්භවතො. තත්ථ හි අභිධම්මෙ ඉතො අඤ්ඤෙසු ච සුත්තන්තෙසු ආධාරස්ස විසයසඞ්ඛාතො අධිකරණත්ථො කිරියාය කිරියන්තරලක්ඛණසඞ්ඛාතෙන භාවෙන භාවලක්ඛණත්ථො ච සම්භවතීති, අධිකරණං හි කාලත්ථො සමූහත්ථො ච සමයො, තත්ථ වුත්තානං ඵස්සාදිධම්මානං තථා කාලො සභාවධම්මපවත්තිමත්තතාය පරමත්ථතො අවිජ්ජමානොපි තබ්භාවෙන පඤ්ඤත්තො, තඞ්ඛණප්පවත්තානං තතො පුබ්බෙ පරතො ච අභාවතො; “පුබ්බණ්හෙ ජාතො සායණ්හෙ ජාතො”ති ආදිසු සමූහොතිපි අවයවවිනිම්මුත්තො[1] පරමත්ථතො අවිජ්ජමානොපි කප්පනාමත්තසිද්ධෙන රූපෙන අවයවානං ආධාරභාවෙන පඤ්ඤපීයති යථා “රුක්ඛෙ සාඛා අවයවම්හි සමුට්ඨිතො”ති ආදිසු, යස්මිං කාලෙ ධම්මපුඤ්ජෙ ච කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති තස්මිංයෙව කාලෙ පුඤ්ජෙ ච ඵස්සාදයොපි හොන්තීති, අයං හි තත්ථ අත්ථො. තථා ඛණසමවායහෙතුසඞ්ඛාතස්ස සමයස්ස භාවෙන තෙසං වුත්තානං ඵස්සාදිධම්මානං භාවො ලක්ඛියති, යථාහි “ගාවීසු දුය්හමානාසු ගතො දුද්ධාසු ආගතො”ති; එත්ථ ගාවීනං දෙහනකිරියාය ගමනකිරියා ලක්ඛියති, එවං ඉධාපි යස්මිං සමයෙති වුත්තෙන ච පරමත්ථස්ස[2] සත්තාවිරහාභාවෙ[3] සතීති අයමත්ථො විඤ්ඤායමානො එව හොතීති සමයස්ස සත්තාය කිරියාය චිත්තස්ස උප්පාදකිරියා ඵස්සාදීනං භවනකිරියා ච ලක්ඛියති. තථා යස්මිං සමයෙ යස්මිං නවමෙ ඛණෙ යස්මිං යොනිසොමනසිකාරාදිහෙතුම්හි පච්චයසමවායෙ වා සති කාමාවචරං කුසලචිත්තං උප්පන්නං හොති තස්මිං සමයෙ ඛණෙ හෙතුම්හි පච්චයසමවායෙ ච ඵස්සාදයොපි හොන්තීති තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං භුම්මවචනෙන නිද්දෙසො කතො. විනයෙච “අන්නෙන වසතී”ති ආදිසු විය හෙතු අත්ථො. “ඵරසුනා ඡින්දති, කුද්දාලෙන ඛණතී, අන්නෙන වසතී”ති ආදිසු විය කරණත්ථො ච සම්භවති. යොහි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො ධම්මසෙනාපති ආදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යො, තෙන සමයෙන කරණභූතෙන ච වීතික්කමං සුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා ඔතිණ්ණවත්ථුකං පුග්ගලං පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ච තං තං වත්ථුං ඔතිණ්ණසමයසඞ්ඛාතං කාලං අනතික්කමිත්වා සික්ඛාපදානි පඤ්ඤපෙන්තො තතියපාරාජිකාදීනං විය සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හෙතුං අපෙක්ඛමානො තත්ථ තත්ථ විහාසි, තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං විනයෙ කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො ඉධ පන අඤ්ඤස්මිඤ්ච එවං ජාතිකෙ අච්චන්තසංයොගත්ථො සම්භවති. තස්මිං හි සමයෙ සහ සමුට්ඨානහෙතුනා ඉදං උදානං

1. සී. I. & II. විනිමුත්තො. 2. පදත්ථස්ස. 3. ම. සත්තාවිරහභාවෙ

උප්පන්නං අච්චන්තමෙව තං සමයං අරියවිහාරපුබ්බඞ්ගමාය ධම්මපච්චවෙක්ඛණාය භගවා විහාසි, තස්මා "මාසං අජ්ඣෙති"ති ආදිසු විය උපයොගත්ථජොතනත්ථං ඉධ උපයොගවචනෙන නිද්දෙසො කතො.

තෙනෙතං වුච්චති:-

"තං තං අත්ථමවෙක්ඛිත්වා භුම්මෙන කරණෙන ච
අඤ්ඤත්ථ සමයො වුත්තො උපයොගෙන සො ඉධා"ති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති "යස්මිං සමයෙති වා තෙන සමයෙනාති වා එකං සමය"න්ති වා අභිලාපමත්තභෙදො එස නිද්දෙසො සබ්බත්ථ භුම්මමෙව අත්ථො, තස්මා එකං සමයන්ති වුත්තෙපි එකස්මිං සමයෙති අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

භගවාති ගරු; ගරුඤ්හි ලොකෙ භගවාති වදන්ති, අයඤ්ච සබ්බගුණවිසිට්ඨතාය සබ්බසත්තානං ගරු, තස්මා භගවාති වෙදිතබ්බො, පොරාණෙහිපි වුත්තං:-

"භගවාති වචනං සෙට්ඨං භගවාති වචනමුත්තමං
ගරුගාරවයුත්තො සො භගවා තෙන වුච්චතී"ති.

තත්ථ **සෙට්ඨ**න්ති සෙට්ඨවාචකං වචනං සෙට්ඨන්ති වුත්තං සෙට්ඨගුණසහචරණතො, අථවා වුච්චතීති වචනන්ති අත්ථො. **භගවාති වචනං සෙට්ඨ**න්ති භගවාති ඉමිනා වචනෙන වචනීයො යො අත්ථො සො සෙට්ඨොති අත්ථො. **භගවාති වචනමුත්තම**න්ති එත්ථාපි වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. **ගාරවයුත්තො**ති ගරුභාවයුත්තො ගරුගුණයොගතො විසෙසගරුකරණාදිතාය වා ගාරවයුත්තො, එවං ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුගාරවාධිවචනං භගවාති ඉදං වචනන්ති වෙදිතබ්බං. අපිච

"භගී භජී භාගී විභත්තවා ඉති අකාසි භග්ගන්ති ගරූති භත්තවා
බහූහි ඤායෙහි සුභාවිතත්තනො භවන්තගො සො භගවාති වුච්චතී"ති

නිද්දෙසෙ ආගතනයෙන

"භාග්‍යවා භගවා යුත්තො භගෙහි ච විභත්තවා
භත්තවා වන්තගමනො භවෙසු භගවා තතො"ති.

ඉමාය ගාථාය වසෙන භගවාති පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො, සො පනායං අත්ථො සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො. තස්මිං වුත්තනයෙනෙව විවරිතබ්බො. අපිච භගෙ වනි භගෙ වා වමීති **භගවා**. තථාගතො හි දානසීලාදිපාරමිධම්මෙ ඣානවිමොක්ඛාදිඋත්තරිමනුස්සධම්මෙ වනි භජි සෙවි බහුලමකාසි තස්මා භගවා. අථවා තෙයෙව වෙනෙය්‍යසත්තසන්තානෙසු කථන්නුඛො උප්පජ්ජෙය්‍යුන්ති වනී යාචී පත්ථයීති භගවා, අථවා භගසඞ්ඛාතං ඉස්සරියං යසඤ්ච වමි උග්ගිරි ඛෙළපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩයීති භගවා. තථා හි තථාගතො හත්ථගතං චක්කවත්තිසිරිං දෙවලොකාධිපච්චසදිසං චාතුද්දීපිස්සරියං චක්කවත්තිසම්පත්තිසන්නිස්සයඤ්ච සත්තරතනසමුජ්ජලං යසං තිණායපි අමඤ්ඤ

මානතො නිරපෙක්ඛො පහාය අභිනික්ඛමිත්වා සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො. තස්මා ඉතිපි සිරිආදිකෙ භගෙ වමීති භගවා, අථවා භානි නාම නක්ඛත්තානි, තෙහි සමං ගච්ඡන්තීති භගා, සිනෙරුයුගන්ධරඋත්තරකුරුහිමවන්තාදිභාජනලොකනිස්සිතා සොභා කප්පට්ඨිතිභාවතො, තෙපි භගවා වමි, තන්නිවාසි සත්තාවා සමතික්කමනතො තප්පටිබද්ධඡන්දරාගප්පහාණෙන පජහීති, එවම්පි භගෙ වමීති=භගවාති එවමාදිනාපි නයෙන භගවාති පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා චෙත්ථ **එවම්මෙ සුත**න්ති වචනෙන යථා සුතං ධම්මං සඞ්ගායනවසෙන භාසන්තො භගවතො ධම්මසරීරං පච්චක්ඛං කරොති, තෙන "නයිදං අතික්කන්තසත්ථුකං පාවචනං අයං වො සත්ථා"ති සත්ථු අදස්සනෙන උක්කණ්ඨිතං ජනං සමස්සාසෙති, වුත්තං හෙතං භගවතා:- "යො වො ආනන්ද මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො සො වො මමච්චයෙන සත්ථා"ති. "එකං සමයං භගවා"ති වචනෙන තස්මිං සමයෙ භගවතො අවිජ්ජමානභාවං දස්සෙන්තො රූපකායපරිනිබ්බානං සාධෙති. තෙන "එවං විධස්ස නාම ධම්මස්ස දෙසෙතා දසබලධරො වජිරසඞ්ඝාතසමානකායො සොපි භගවා පරිනිබ්බුතො කෙනඤ්ඤෙන ජීවිතෙ ආසා ජනෙතබ්බා"ති ජීවිතමදමත්තං[1] ජනං සංවෙජෙති සද්ධම්මෙ චස්ස උස්සාහං ජනෙති, **එව**න්ති ච භණන්තො දෙසනා සම්පත්තිං නිද්දිසති. වක්ඛමානස්ස සකලසුත්තස්ස එවන්ති නිදස්සනතො, **මෙ සුත**න්ති සාවකසම්පත්තිං සවණසම්පත්තිඤ්ච නිද්දිසති පටිසම්භිදප්පත්තෙන පඤ්චසු ඨානෙසු භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන සුතභාවදීපනතො, තඤ්ච ඛො මයා සුතං න අනුස්සුති ගරුපරම්පරාගතන්ති ඉමස්ස චත්ථස්ස දීපනතො, **එකං සමය**න්ති කාලසම්පත්තිං සවණසම්පත්තිඤ්ච නිද්දිසති උරුවෙලායං විහරණසමයභාවෙන බුද්ධුප්පාදපතිමණ්ඩිතභාවදීපනතො, බුද්ධුප්පාදපරමා හි කාලසම්පදා; **භගවා**ති දෙසකසම්පත්තිං නිද්දිසති ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුභාවදීපනතො:-

උරුවෙලායන්ති මහාවෙලායං, මහන්තෙ වාලිකරාසිම්හීති අත්ථො. අථවා, උරූති වාලිකා වුච්චති, වෙලාති මරියාදා, වෙලාතික්කමනහෙතු ආහතා[2] උරු **උරුවෙලා**ති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ දසසහස්සතාපසා තස්මිං පදෙසෙ විහරන්තා "කායකම්මවචීකම්මානි පරෙසම්පි පාකටානි හොන්ති මනොකම්මං පන අපාකටං, තස්මා යො මිච්ඡාවිතක්කං විතක්කෙති සො අත්තනාව අත්තානං චොදෙත්වා පත්තපුටෙන වාලිකං ආහරිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ ආකිරතු ඉදමස්ස දණ්ඩකම්ම"න්ති කතිකවත්තං කත්වා තතො පට්ඨාය යො තාදිසං විතක්කං විතක්කෙති, සො තත්ථ පත්තපුටෙන වාලිකං ආහරිත්වා ආකිරති, එවං තත්ථ අනුක්කමෙන මහාවාලිකරාසි ජාතො. තතො තං පච්ඡිමා ජනතා පරික්ඛිපිත්වා චෙතියට්ඨානමකාසි.

---

1. ම. ජීවිතමත්තං. සී. II. ජීවිතපරමත්තං. 2. වි. අ. ආහටා.

තං සන්ධාය වුත්තං:–“**උරුවෙලාය**න්ති මහාවෙලායං මහන්තෙ වාලිකාරාසිම්හීති අත්ථො දට්ඨබ්බො”ති. **විහරතී**ති: අවිසෙසෙන ඉරියාපථදිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමඞ්ගිතා පරිදීපනං, ඉධ පන ඨානනිසින්නගමනසයනප්පභෙදෙසු ඉරියාපථෙසු ආසනසඞ්ඛාතඉරියාපථසමායොගපරිදීපනං, අරියවිහාරසමඞ්ගිපරිදීපනඤ්චාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ යස්මා එකං ඉරියාපථබාධනං අඤ්ඤෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරති පවත්තෙති, තස්මා විහරතීති පදස්ස ඉරියාපථවිහාරවසෙන එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන භගවා දිබ්බවිහාරාදීහි සත්තානං විවිධං හිතං හරති උපහරති උපනෙති උප්පාදෙති, තස්මා තෙසම්පි වසෙන විවිධං හරතීති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. **නජ්ජා**ති: නදති සද්දන්ති=නදී; තස්සා නජ්ජා; නදියා නින්නගායාති[1] අත්ථො. **නෙරඤ්ජරායා**ති නෙලං ජලමස්සාති=නෙලංජලාති වත්තබ්බෙ ලකාරස්ස රකාරං කත්වා “නෙරඤ්ජරායා”ති වුත්තං, කද්දමසෙවාලපණකාදිදොසරහිතසලිලායාති අත්ථො. කෙචි “නීලජලායා”ති වත්තබ්බෙ “නෙරඤ්ජරායා”ති වුත්තන්ති වදන්ති. නාමමෙව වා එතිස්සා නදියාති වෙදිතබ්බං. තස්සා නදියා තීරෙ; යත්ථ භගවා විහාසි තං දස්සෙතුං **බොධිරුක්ඛමූලෙ**ති වුත්තං.

තත්ථ “බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණ”න්ති එත්ථ මග්ගඤාණං බොධීති වුත්තං. “පප්පොති බොධිං වරභූරිමෙධසො”ති එත්ථ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං, තදුභයම්පි බොධිං භගවා එත්ථ පත්තොති රුක්ඛොපි බොධිරුක්ඛොත්වෙව නාමං ලභි, අථවා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ බුජ්ඣීති භගවා බොධි, තෙන බුජ්ඣන්තෙන සන්නිසිතත්තා සො රුක්ඛො බොධිරුක්ඛොති නාමං ලභි, තස්ස බොධිරුක්ඛස්ස. **මූලෙ**ති: සමීපෙ; අයං හි මූලසද්දො “මූලානි උද්ධරෙය්‍ය අන්තමසො උසීරනාළිමත්තානිපී”ති ආදීසු මූලමූලෙ දිස්සති. “ලොභො අකුසලමූල”න්ති ආදීසු අසාධාරණහෙතුම්හි. “යාවතා මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති නිවාතෙ පණ්ණානි පතන්ති එත්තාවතා රුක්ඛමූල”න්ති ආදීසු සමීපෙ; ඉධාපි සමීපෙ අධිප්පෙතො, තස්මා බොධිරුක්ඛස්ස මූලෙ සමීපෙති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

පඨමාභිසම්බුද්ධොති: පඨමං අභිසම්බුද්ධො හුත්වා; සබ්බපඨමංයෙවාති අත්ථො. එත්තාවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන උදානදෙසනාය නිදානං ඨපෙන්තෙන කාලදෙසකදෙසාපදෙසා සහ විසෙසෙන පකාසිතා හොන්ති. එත්ථාහ:–කස්මා පන ධම්මවිනයසඞ්ගහෙ කරීයමානෙ නිදානවචනං වුත්තං, නනු භගවතා භාසිතං වචනං යෙව සඞ්ගහෙතබ්බන්ති වුච්චතෙ:- දෙසනාය ඨිතිඅසම්මොසසද්ධෙය්‍යභාවසම්පාදනත්ථං, කාලදෙසකවත්ථුආදීහි උපනිබන්ධිත්වා ඨපිතා හි දෙසනා චිරට්ඨිතිකා හොති අසම්මොසා සද්ධෙය්‍යා, දෙසකාලකත්තුහෙතුනිමිත්තෙහි සඋපනිබන්ධො විය වොහාරවිනිච්ඡයො. තෙනෙව ච ආයස්මතා මහාකස්සපෙන “පඨමං ආවුසො ආනන්ද උදානං කත්ථ භාසිත”න්ති ආදිනා දෙසනාදිසු පුච්ඡාය කතාය විස්සජ්ජනං කරොන්තෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන එවමෙ සුතන්ති ආදිනා

---

1. සී. I. නින්නභාගාය.

උදානස්ස නිදානං භාසිතන්ති, අපි ච සත්ථුසම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදානවචනං, තථාගතස්ස හි භගවතො පුබ්බවචනානුමානාගමතක්කාභාවතො. නහි සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුබ්බවචනාදීහි අත්ථො අත්ථි, සබ්බත්ථ අප්පටිහතඤාණචාරතාය එකප්පමාණත්තා ඤෙය්‍යධම්මෙසු, තථා ආචරියමුට්ඨි ධම්මමච්ඡරියසාසනසාවකානුරාගාභාවතො ඛීණාසවත්ත සිද්ධි. නහි සබ්බසො පරික්ඛීණාසවස්ස කත්ථචිපි ආචරියමුට්ඨි ආදීනං[1] සම්භවොති සුභාවිතත්තස්ස[2] පරානුග්ගහපවත්ති. ඉති දෙසකසංකිලෙසභූතානං දිට්ඨිසීලසම්පත්ති රූඩකානං[3] අච්චන්තං අවිජ්ජාතණ්හානං අභාවසංසූචකෙහි ඤාණසම්පදා පහාණසම්පදාභිබ්‍යඤ්ජකෙහි ච සංසුද්ධවිසුද්ධභාවෙහි පුරිමවෙසාරජ්ජද්වයසිද්ධි තතො ච අන්තරායිකනීයානිකධම්මෙසු සම්මොහාභාවසිද්ධිතො පච්ඡිමවෙසාරජ්ජද්වයසිද්ධීති භගවතො චතුවෙසාරජ්ජසමන්නාගමො අත්තහිතපරහිතපටිපත්ති ච නිදානවචනෙන පකාසිතා හොන්ති.

තත්ථ සම්පත්ත පරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ඨානුප්පත්තික[4] පටිභානෙන ධම්මදෙසනාදීපනතො. ඉධ පන විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනා පටිච්චසමුප්පාදමනසිකාරපකාසනෙනාති යොජෙතබ්බං. තෙන වුත්තං "සත්ථු සම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදානවචන"න්ති. තථා සාසනසම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදානවචනං. ඤාණකරුණාපරිග්ගහිතසබ්බකිරියස්ස හි භගවතො නත්ථි නිරත්ථිකා පටිපත්ති අත්තහිතා වා, තස්මා පරෙසං යෙව අත්ථාය පවත්තසබ්බකිරියස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සකලම්පි කායවචීමනොකම්මං යථා පවත්තං වුච්චමානං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තානං අනුසාසනට්ඨෙන සාසනං; නකබ්බරචනා. තයිදං සත්ථුචරිතං කාලදෙසදෙසකපරිසාපදෙසාදීහි සද්ධිං තත්ථ තත්ථ නිදානවචනෙන යථාරහං පකාසීයති.

ඉධ පන අභිසම්බොධි විමුත්ති සුඛපටිසංවෙදන පටිච්චසමුප්පාදමනසිකාරන්ති[5] යොජෙතබ්බං. තෙන වුත්තං "සාසනසම්පත්ති පකාසනත්ථං නිදානවචන"න්ති. අපි ච සත්ථුනො පමාණභාවපකාසනෙන සාසනස්ස පමාණභාවදස්සනත්ථං නිදානවචනං. සා චස්ස පමාණභාවදස්සනතා හෙට්ඨා වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බා, භගවාතිහි ඉමිනා තථාගතස්ස රාගදොසමොහාදි සබ්බකිලෙසමලදුච්චරිතාදි දොසප්පහාණදීපනෙන සබ්බසත්තුත්තමභාවදීපනෙනච අනඤ්ඤසාධාරණඤාණකරුණාදිගුණවිසෙසයොගපරිදීපනෙන අයමත්ථො සබ්බථා පකාසිතො හොතීති ඉදමෙත්ථ නිදානවචනපයොජනස්ස මුඛමත්තදස්සනං; තං පනෙතං "එවමෙමසුත"න්ති ආරභිත්වා යාව "ඉමං උදානං උදානෙසී"ති යං තාව ඉමස්ස උදානස්ස නිදානන්ති වෙදිතබ්බං, තථාහි තං යථා පටිපන්නො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසීති ආදිතො පට්ඨාය තස්ස කායිකචෙතසිකපටිපත්තියා පකාසනත්ථං සඞ්ගීතිකාරෙහි සඞ්ගීතිකාලෙ භාසිතවචනං.

නනුච "ඉමස්මිං සති ඉදං හොතී"ති ආදි භගවතො එව වචනං භවිතුං අරහතීති? න හි සත්ථාරං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො පටිච්චසමුප්පාදං

---

1. සී. III. ආදිනං. 2. ම. සුභාවිතත්තස්ස. 3. සී. I. & II. රූපකානං.
4. ම. අනුප්පත්ති. 5. ම. මනසිකාරෙනාති.

ද්දෙසත්තං සමණෝ හොතීති. සච්චමෙතං; යථා පන භගවා බොධිරුක්ඛමූලෙ ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණවසෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසි තස්සෙව තං බොධනෙය්‍යබන්ධවානං බොධනත්ථං පටිච්චසමුප්පාදසීහනාදසුත්තාදිසු දෙසිතස්ස ච වචනානං දෙසිතාකාරස්ස අනුකරණවසෙන පටිච්චසමුප්පාදස්ස මනසිකාරං අත්ථුප්පත්තිං කත්වා භගවතා භාසිතස්ස ඉමස්ස උදානස්ස ධම්මසඞ්ගාහකා මහාථෙරා නිදානං සඞ්ගායිංසූති යථාවුත්තවචනං සඞ්ගීතිකාරානමෙව වචනන්ති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. ඉතො පරෙසුපි සුත්තන්තෙසු එසෙව නයො.

එත්ථ ච "අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො පුච්ඡාවසිකො අත්ථුප්පත්තිකො"ති චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපා වෙදිතබ්බා. යථාහි අනෙකසත අනෙකසහස්සභෙදානිපි සුත්තානි සංකිලෙසභාගියාදීනි පට්ඨානනයෙන සොළසවිධං වා නාතිවත්තන්ති, එවං තානි සබ්බානිපි අත්තජ්ඣාසයාදිසුත්තනික්ඛෙපවසෙන චතුබ්බිධභාවං නාතිවත්තන්තීති. කාමඤ්චෙත්ථ අත්තජ්ඣාසයස්ස අත්ථුප්පත්තියා ච පරජ්ඣාසයපුච්ඡාවසිකෙහි සද්ධිං සංසග්ගභෙදො සම්භවති අජ්ඣාසයානුසන්ධි පුච්ඡානුසන්ධි සම්භවතො, අත්තජ්ඣාසයස්ස අත්ථුප්පත්තියා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසග්ගො නත්ථීති නිරවසෙසො පට්ඨානනයො න සම්භවති තදන්තොගධත්තා වා සම්භවන්තානං විසෙසනික්ඛෙපානං මූලනික්ඛෙපවසෙන චත්තාරො සුත්තනික්ඛෙපාති වුත්තං. තත්‍රායං වචනත්ථො:-නික්ඛිපනන්ති=නික්ඛෙපො, සුත්තස්ස නික්ඛෙපො=සුත්තනික්ඛෙපො; සුත්තදෙසනාති අත්ථො. නික්ඛිපීයතීති වා=නික්ඛෙපො, සුත්තං එව නික්ඛෙපො=සුත්තනික්ඛෙපො. අත්තනො අජ්ඣාසයො=අත්තජ්ඣාසයො, සො අස්ස අත්ථි කාරණභූතොති=අත්තජ්ඣාසයො, අත්තනො අජ්ඣාසයො එතස්සාති වා=අත්තජ්ඣාසයො. පරජ්ඣාසයොපි එසෙව නයො. පුච්ඡාය වසො=පුච්ඡාවසො, සො එතස්ස අත්ථීති=පුච්ඡාවසිකො. සුත්තදෙසනාය අත්ථස්ස උප්පත්ති=අත්ථුප්පත්ති, අත්ථුප්පත්ති එව අත්ථුප්පත්තිකො වා, සො එතස්ස අත්ථීති=අත්ථුප්පත්තිකො. අථවා නික්ඛිපීයති සුත්තං එතෙනාති=නික්ඛෙපො, අත්තජ්ඣාසයාදි එව එතස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ අත්තනො අජ්ඣාසයො=අත්තජ්ඣාසයො, පරෙසං අජ්ඣාසයො=පරජ්ඣාසයොති, පුච්ඡීයතීති=පුච්ඡා, පුච්ඡිතබ්බො අත්ථො, පුච්ඡනවසෙන පවත්තං ධම්මපටිග්ගාහකානං වචනං පුච්ඡාවසං, තදෙව නික්ඛෙපසද්දාපෙක්ඛාය පුච්ඡාවසිකොති පුල්ලිඞ්ගවසෙන වුත්තං, තථා අත්ථුප්පත්ති යෙව අත්ථුප්පත්තිකොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ච පරෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකාදිකාරණනිරපෙක්ඛත්තා අත්තජ්ඣාසයස්ස විසුං සුත්තනික්ඛෙපභාවො වුත්තො, කෙවලං හි අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව ධම්මතන්තිඨපනත්ථං පවත්තිත දෙසනත්තා. පරජ්ඣාසයපුච්ඡාවසිකානං පන පරෙසං අජ්ඣාසයපුච්ඡානං දෙසනාපවත්තිහෙතුභූතානං උප්පත්තියං පවත්තිතානං කථමත්ථුප්පත්තියා අනවරොධො, පුච්ඡාවසිකඅත්ථුප්පත්තිපුබ්බකානං වා පරජ්ඣාසයානුරොධෙන පවත්තිතානං කථං පරජ්ඣාසයෙ අනවරොධොති න චොදෙතබ්බමෙතං, පරෙසං

අභිනීහාරපරිපුච්ඡාදිවිනිමුත්තස්සෙව සුත්තන්තදෙසනාකාරණුප්පාදස්ස අත්ථුප්පත්තිභාවෙන ගහිතත්තා පරජ්ඣාසයපුච්ඡාවසිකානං විසුං ගහණං, තථාහි බ්‍රහ්මජාලධම්මදායාදසුත්තාදීනං වණ්ණාවණ්ණආමිසුප්පාදාදිදෙසනානිමිත්තං අත්ථුප්පත්ති වුච්චති. පරෙසං පුච්ඡාය විනා අජ්ඣාසයමෙව නිමිත්තං කත්වා දෙසිතො පරජ්ඣාසයො, පුච්ඡාවසෙන දෙසිතො පුච්ඡාවසිකොති පාකටොයමත්ථොති, තත්ථ පඨමාදීනි තීණි බොධිසුත්තානි ච, මුචලින්දසුත්තං, ආයුසඞ්ඛාරොස්සජ්ජනසුත්තං, පච්චවෙක්ඛණසුත්තං, පපඤ්චසඤ්ඤාසුත්තන්ති ඉමෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො; හුහුඞ්කසුත්තං, බ්‍රාහ්මණජාතිකසුත්තං, බාහියසුත්තන්ති ඉමෙසං උදානානං පුච්ඡාවසිකො නික්ඛෙපො; රාජසුත්තං සක්කාරසුත්තං උච්ඡාදනසුත්තං පිණ්ඩපාතිකසුත්තං සිප්පසුත්තං ගොපාලසුත්තං සුන්දරිකසුත්තං මාතුසුත්තං සඞ්ඝභෙදසුත්තං උදපානසුත්තං තථාගතුප්පාදසුත්තං මොනෙය්‍යසුත්තං පාටලිගාමියසුත්තං චෙපි දබ්බසුත්තානීති එතෙසං උදානානං අත්ථුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො, පාරිලෙය්‍යසුත්තං පියසුත්තං නාගසමාලසුත්තං විසාඛාසුත්තඤ්චාති ඉමෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො ච නික්ඛෙපො; සෙසානං එකපඤ්ඤාසාය සුත්තානං පරජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො; එවමෙතෙසං උදානානං අත්තජ්ඣාසයාදිවසෙන නික්ඛෙපවිසෙසො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ච යානි උදානානි භගවතා භික්ඛූනං සම්මුඛා භාසිතානි තානි තෙහි යථා භාසිතසුත්තානි වචසා පරිචිතානි මනසානුපෙක්ඛිතානි භණ්ඩාගාරිකස්ස කථිතානි. යානි පන භගවතා භික්ඛූනං අසම්මුඛා භාසිතානිපි අපරභාගෙ භගවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස පුන භාසිතානි. එවං සබ්බානිපි තානි ආයස්මා ආනන්දො එකජ්ඣං කත්වා ධාරෙන්තො භික්ඛූනඤ්ච වාචෙන්තො අපරභාගෙ පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ උදානන්තෙව සඞ්ගහං ආරොපෙසීති වෙදිතබ්බං.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති: ආදීසු **තෙන සමයෙනා**ති ච භුම්මත්ථෙ කරණවචනං. **ඛො පනා**ති නිපාතො; තස්මිං සමයෙති අත්ථො. කස්මිං පන සමයෙ? යං සමයං භගවා උරුවෙලායං විහරති නෙරඤ්ජරාය තීරෙ බොධිරුක්ඛමූලෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො තස්මිං සමයෙ; **සත්තාහ**න්ති: සත්ත අහානි=සත්තාහං, අච්චන්තසංයොගත්ථෙ එතං උපයොගවචනං; යස්මා භගවා තං සත්තාහං නිරන්තරතාය අච්චන්තමෙව ඵලසමාපත්තිසුඛෙන විහාසි තස්මා සත්තාහන්ති අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං වුත්තං, **එකපල්ලඞ්කෙනා**ති: විසාඛාපුණ්ණමාය අනත්ථඞ්ගතෙයෙව සුරියෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කවසෙන වජිරාසනෙ නිසින්නකාලතො පට්ඨාය සකිම්පි අනුට්ඨහිත්වා යථා ආභුජිතෙන එකෙනෙව පල්ලඞ්කෙන; **විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී**ති: විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො; නිසින්නො හොතීති අත්ථො. තත්ථ **විමුත්තී**ති තදඞ්ගවිමුත්ති වික්ඛම්භනවිමුත්ති සමුච්ඡෙදවිමුත්ති පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති නිස්සරණවිමුත්තීති පඤ්චවිමුත්තියො, තාසු දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගාදීහි තෙහි තෙහි ගුණඞ්ගෙහි නාමරූපපරිච්ඡෙදාදිවිපස්සනඞ්ගෙහි ච යං චිත්තස්ස අපරිහානි

වසෙන ච පවත්තිතං විහිතං පටිපක්ඛභාවතො තදඞ්ගෙහි විමුච්චනං පහාණං සෙය්‍යථීදං? දානෙන මච්ඡරියලොභාදිතො සීලෙන පාණාතිපාතාදිතො නාමරූපවවත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨියා පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුවිසමහෙතුදිට්ඨීහි තස්සෙව අපරභාගෙන කඞ්ඛාවිතරණෙන කථඞ්කථීභාවතො කලාපසම්මසනෙන අහං මමාති ගාහතො මග්ගාමග්ගවවත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා භයදස්සනෙන අභයසඤ්ඤාය ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය නිබ්බිදානුදස්සනෙන අභිරතිසඤ්ඤාය මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුඤ්චිතුකම්‍යතාය උපෙක්ඛාඤාණෙන අනුපෙක්ඛාය අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියා නිබ්බාණෙ ච පටිලොමභාවතො ගොත්‍රභුනා සඞ්ඛාරනිමිත්තභාවතො විමුච්චනං අයං **තදඞ්ගවිමුත්ති** නාම.

යං පන උපචාරප්පණාභෙදෙන සමාධිනා යා චිත්තස්ස අපරිහානිවසෙන පවත්ති තාය ච කාමච්ඡන්දාදීනං නීවරණානං චෙව විතක්කාදීනඤ්ච පච්චනීකධම්මානං අනුප්පත්තිසඞ්ඛාතං විමුච්චනං අයං **වික්ඛම්භනවිමුත්ති** නාම, යං චතුන්නං අරියමග්ගානං භාවිතත්තා තං තං මග්ගවතො අරියස්ස සන්තානෙ යථාරහං දිට්ඨිගතානං පහාණායාති ආදිනා නයෙන වුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගණස්ස[1] පන අච්චන්තං අප්පවත්තිභාවෙන සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන විමුච්චනං අයං **සමුච්ඡෙදවිමුත්ති** නාම, යං පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං අයං **පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති** නාම; සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටත්තා පන සබ්බසඞ්ඛාරා විමුත්තං නිබ්බාණං **නිස්සරණවිමුත්ති** නාම. ඉධ පන භගවතො නිබ්බාණාරම්මණා ඵලවිමුත්ති අධිප්පෙතා, තෙන වුත්තං "**විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී**"ති. විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොති අත්ථො. **විමුත්තීති** ච උපක්කිලෙසෙහි පටිප්පස්සද්ධිවසෙන චිත්තස්ස විමුත්තභාවො, චිත්තමෙව වා තථා විමුත්තං වෙදිතබ්බං, තාය විමුත්තියා ජාතං සම්පයුත්තං වා සුඛං=විමුත්තිසුඛං. "යායං භන්තෙ උපෙක්ඛා සන්තෙ සුඛෙ වුත්තා භගවතා"ති[2] වචනතො උපෙක්ඛාපි චෙත්ථ සුඛමිච්චෙව වෙදිතබ්බා. තථා ච වුත්තං:–**සම්මොහවිනොදනියං** "උපෙක්ඛා පන සන්තත්තා[3] සුඛමිච්චෙව භාසිතා"ති. භගවා හි චතුත්ථජ්ඣානිකං අරහත්තං සමාපත්තිං සමාපජ්ජති, න ඉතරං, අථවා "තෙසං වූපසමො සුඛො"ති ආදීසු යථා සඞ්ඛාරදුක්ඛූපසමො සුඛොති වුච්චති, එවං සකලකිලෙසදුක්ඛූපසමභාවතො අග්ගඵලෙ ලබ්භමානා පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති එව ඉධ සුඛන්ති වෙදිතබ්බං. තයිදං විමුත්තිසුඛං මග්ගවීථියං කාලන්තරෙති ඵලචිත්තසමාපත්තිවිභාගෙන දුවිධං හොති. එකෙකස්ස හි අරියමග්ගස්ස අනන්තරා තස්ස තස්සෙව විපාකභූතානි නිබ්බාණාරම්මණානි තීණි ද්වෙ වා ඵලචිත්තානි උප්පජ්ජන්ති අනන්තරවිපාකත්තා ලොකුත්තරකුසලානං, යස්මිං හි ජවනවාරෙ අරියමග්ගො උප්පජ්ජති තත්ථ යදා ද්වෙ වා අනුලොමානි තදා තතියං ගොත්‍රභූ චතුත්ථං මග්ගචිත්තං

1. සී. ගහනස්ස. 2. සී. II III. භගවාති. 3. ම. සන්තවුත්තා.

තතො පරං තීණි ඵලචිතතානි හොනති. යදා පන තීණි අනුලොමානි තදා චතුත්ථං ගොත්‍රභූ පඤචමං මගගචිතතං තතො පරං ද්වෙ ඵලචිතතානි හොනති, එවං චතුත්ථං පඤචමං අපපණාවසෙන පවතතති, න තතො පරං, භවඞගසස ආසනනතතා. කෙචි පන ඡට්ඨමපි මගගචිතතං[1] අපෙපතීති වදනති, තං අට්ඨකථාසු පටිකඛිතතං. එවං මගගවීථියං ඵලං වෙදිතබබං. කාලනතරඵලං පන ඵලසමාපතතිවසෙන පවතතං, නිරොධා වුට්ඨහනතසස උපපජජමානඤච එතෙනෙව සඞගහිතං, සා පනායං ඵලසමාපතති අතථතො ලොකුතතරකුසලානං විපාකභූතා නිබබාණාරමමණා අපපණාති දට්ඨබබා.

කෙ තං සමාපජජනති? කෙ න සමාපජජනතීති? සබෙබපි පුථුජජනා න සමාපජජනති, අනධිගතතතා, තථා හෙට්ඨිමා අරියා උපරිමං, උපරිමාපි අරියා හෙට්ඨිමං න සමාපජජනති යෙව, පුගගලනතරභාවූපගමනෙන පටිපපසසදධභාවතො අතතනො එව ඵලං තෙ තෙ අරියා සමාපජජනති. කෙචි පන සොතාපනනසකදාගාමිනො ඵලසමාපතතිං න සමාපජජනති, උපරිමා ද්වෙ යෙව සමාපජජනති සමාධිසමිං පරිපූරකාරීභාවතොති වදනති, තං අකාරණං, පුථුජජනසසාපි අතතනා පටිලදධලොකියසමාධිසමාපජජනතො, කිං වා එතථ කාරණචිනතාය, වුතතං හෙතං පටිසමභිදායං– "කතමෙ සඞඛාරුපෙකඛා විපසසනාවසෙන උපපජජනති? කතමෙ දස ගොත්‍රභූධමමා විපසසනාවසෙන උපපජජනතී"ති? ඉමෙසං පඤහානං විසසජජනෙන සොතාපතතිඵලසමාපතතතථාය[2] සකදාගාමිඵලසමාපතතතථායාති තෙසමපි අරියානං ඵලසමාපතතිසමාපජජනං වුතතං, තසමා සබෙබපි අරියා යථාසකං ඵලං සමාපජජනතීති නිට්ඨමෙතථ ගනතබබං.

කසමා පන තෙ සමා[3]පජජනතීති? දිට්ඨධමමසුඛවිහාරතථං. යථාහි රාජානො රජජසුඛං දෙවතා දිබබසුඛං අනුභවනති. එවං අරියා ලොකුතතරසුඛං අනුභවිසසාමාති අදධානපරිචෙඡදං කතවා ඉචඡිතකඛණෙ ඵලසමාපතතිං සමාපජජනති. කථඤචසසා සමාපජජනං? කථං වුට්ඨානනති? ද්වීහි තාව ආකාරෙහි අසසා සමාපජජනං හොති නිබබාණතො අඤඤසස ආරමමණසස අමනසිකාරා නිබබාණසස ච මනසිකාරා, යථාහ:– "ද්වෙ ඛො ආවුසො පචචයා අනිමිතතාය චෙතොවිමුතතියා සමාපතතියා සබබනිමිතතානඤච අමනසිකාරො අනිමිතතාය ච ධාතුයා මනසිකාරො"ති අයමපෙතථ සමාපජජනකකමො ඵලසමාපතතීති. තෙන අරියසාවකෙන රහොගතෙන පටිසලලීනෙන උදයබබයාදිවසෙන සඞඛාරා විපසසිතබබා.

තසෙසවං පවතතානුපුබබවිපසසනසො[4] සඞඛාරාරමමණ ගොත්‍රභූඤාණානනතරං ඵලසමාපතතිවසෙන නිරොධෙ චිතතමපෙපති. ඵලසමාපතතිනිනනභාවෙන ච සෙකඛසස චාපි ඵලසමාපතති යෙව උපපජජති. න මගගො, යෙ පන වදනති "සොතාපනනො අතතනො ඵලසමාපතතිං සමාපජජිසසාමී"ති විපසසනං වඩෙඪතවා සකදාගාමී හොති, සකදාගාමී ච

1. සී. I, II, III & IV. ඡට්ඨමපිචිතතං.
2. ම. සමාපතතතාය.
3. සී. ප. ම. සමමා.
4. ම. විපසසනො.

අනාගාමීති, තෙ වත්තබ්බා–එවං සන්තෙ අනාගාමී අරහා භවිස්සති අරහා ච පච්චෙකබුද්ධොති ආපජ්ජෙය්‍ය. තස්මා යථාභිනිවෙසං යථාජ්ඣාසයං විපස්සනා අත්ථං සාධෙතීති, සෙඛස්සාපි ඵලමෙව උප්පජ්ජති න මග්ගො, ඵලම්පි තස්ස සචෙ අනෙන පඨමජ්ඣානාදිකො මග්ගො අධිගතො පඨමජ්ඣානිකමෙව උප්පජ්ජති, සචෙ දුතියාදිසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකො දුතියාදිසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකමෙවාති, කස්මා පනෙත්ථ ගොත්‍රභුඤාණං මග්ගඤාණා පුරෙචාරිකං විය නිබ්බානාරම්මණං න හොතීති? ඵලඤාණානං අනීයානිකභාවතො, අරියමග්ගධම්මායෙව හි නිය්‍යානිකා, වුත්තං හෙතං "කතමෙ ධම්මා නීයානිකා? චත්තාරො අරියමග්ගා අපරියාපන්නා"ති, තස්මා එකන්තෙනෙව නීයානිකභාවස්ස උභයතො වුට්ඨානභාවෙන පවත්තමානස්ස අනන්තරපච්චයභූතෙන ඤාණෙන නිමිත්තතො වුට්ඨිතෙනෙව භවිතබ්බන්ති තස්ස නිබ්බානාරම්මණතායුත්තතං, න පන අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා, තස්ස විපාකභාවෙන පවත්තමානානං කිලෙසානං අසමුච්ඡින්දනතො අනීයානිකත්තා අවුට්ඨානසභාවඵලඤාණානං පුරෙචාරිකඤාණස්ස කදාචිපි නිබ්බානාරම්මණතා උභයත්ථ අනුලොමඤාණානං අතුල්‍යකාරතො, අරියමග්ගවීථියං හි අනුලොමඤාණානි අනිබ්භිද්ධපුබ්බානං ථූලථූලානං ලොභක්ඛන්ධාදීනං සාතිසයපදාලනෙන ලොකියඤාණෙන උක්කංසපාරම්ප්පත්තානි මග්ගඤාණානුකූලානි උප්පජ්ජන්ති, ඵලසමාපත්තිවීථියං පන තානි තානි තෙන තෙන මග්ගෙන තෙසං තෙසං කිලෙසානං සමුච්ඡින්නත්තා තත්ථ නිරුස්සුක්කානි කෙවලමරියානඵලසමාපත්තිසුඛසමඞ්ගිභාවස්ස පරිකම්මමත්තානි හුත්වා උප්පජ්ජන්තීති න තෙසං කුතොචි වුට්ඨානසම්භවො. යතො තෙසං පරියොසානෙ ඤාණං සඞ්ඛාරනිමිත්තං වුට්ඨානතො නිබ්බානාරම්මණං සියා. එවඤ්ච කත්වා සෙක්ඛස්ස අත්තනො ඵලසමාපත්තිවළඤ්ජනත්ථාය උදයබ්බයාදිවසෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස විපස්සනාඤාණානුපුබ්බාය ඵලමෙව උප්පජ්ජති, න මග්ගොති, අයඤ්ච අත්ථො සමාපත්තිතො හොති. එවං තාව ඵලසමාපත්තියා සමාපජ්ජනං වෙදිතබ්බං.

"තයො ඛො ආවුසො පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා ඨිතියා සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරො අනිමිත්තාය ච ධාතුයා මනසිකාරො පුබ්බෙච අභිසඞ්ඛාරො"ති වචනතො එතස්ස තීහාකාරෙහි ඨානං හොති. තත්ථ පුබ්බෙච අභිසඞ්ඛාරොති සමාපත්තිතො පුබ්බෙව කාලපරිච්ඡෙදො. අසුකස්මිං නාම කාලෙ වුට්ඨහිස්සාමීති පරිච්ඡින්නත්තා හිස්සා යාව සො කාලො න ගච්ඡති තාව වුට්ඨානං න හොති. "ද්වෙ ඛො ආවුසො පච්චයා අනිමිත්තාය චෙතොවිමුත්තියා වුට්ඨානස්ස, සබ්බනිමිත්තානඤ්ච මනසිකාරො අනිමිත්තාය ච ධාතුයා අමනසිකාරො"ති වචනතො එතස්සා ද්වීහාකාරෙහි වුට්ඨානං හොති. තත්ථ සබ්බනිමිත්තානන්ති රූපනිමිත්තවෙදනා–සඤ්ඤා–සඞ්ඛාර–විඤ්ඤාණනිමිත්තානං. කාමඤ්ච සබ්බානෙවෙතානි එකතො මනසිකරොති සබ්බසඞ්ගාහිකවසෙන පනෙතං වුත්තං. තස්මායං භවඞ්ගස්ස ආරම්මණං තස්ස මනසිකරණෙන ඵලසමා-

1. සී. I. භාගච්ඡති.

පත්තිතො වුට්ඨානං හොතීති. එවං අස්සා වුට්ඨානං හොතීති වෙදිතබ්බං. තයිදං එවමිධ සමාපජ්ජනාවුට්ඨානං අරහත්තඵලභූතං

පටිප්පස්සද්ධදරථං අමතාරම්මණං සුභං
වන්තලොකාමිසං සන්තං සාමඤ්ඤඵලමුත්තමං

ඉති වුත්තං සාතාතිසාතං විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙසි, තෙන වුත්තං:– **විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී**ති. විමුත්තිසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානොති අත්ථො.

අථාති: අධිකාරත්ථෙ නිපාතො. **ඛො**ති: පදපූරණෙ, තෙසු අධිකාරත්ථෙන **අථා**ති ඉමිනා විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනතො අඤ්ඤං අධිකාරං **දස්සෙති**. කො පනෙසොති? පටිච්චසමුප්පාදමනසිකාරො, අථාති වා පච්ඡාති එතස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. තෙන තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙනාති වක්ඛමානමෙව අත්ථං ජොතෙති. **තස්ස සත්තාහස්සා**ති: පල්ලඞ්කසත්තාහස්ස. **අච්චයෙනා**ති: අපගමෙන. **තම්හා සමාධිම්හා**ති: අරහත්තඵලසමාධිතො. ඉධ පන ඨත්වා පටිපාටියා සත්තසත්තාහානි **දස්ස**තබ්බානීති කෙචි තානි විත්ථාරයිංසු. මයම්පන තානි ඛන්ධකපාඨෙන ඉමිස්සා උදානපාලියා අවිරොධදස්සනමුඛෙන පරතො වණ්ණයිස්සාම.

රත්තියාති: අවයවසම්බන්ධෙ සාමිවචනං. **පඨම**න්ති: අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. භගවා හි තස්සා රත්තියා සකලම්පි පඨමං යාමං තෙනෙව මනසිකාරෙන යුත්තො අහොසීති.

පටිච්චසමුප්පාදන්ති: පච්චයධම්මං, අවිජ්ජාදයො හි පච්චයධම්මා පටිච්චසමුප්පාදො. කථමිදං ජානිතබ්බන්ති චෙ? භගවතො වචනෙන, භගවතා හි "තස්මාතිහානන්ද එසෙව හෙතු එතං නිදානං එස සමුදයො එස පච්චයො ජරාමරණස්ස යදිදං ජාති–පෙ–සඞ්ඛාරානං යදිදං අවිජ්ජා"ති එවං අවිජ්ජාදයො හෙතූති වුත්තා යථා ද්වාදසපච්චයා. "ද්වාදස පටිච්චසමුප්පාදො"ති තත්‍රායං වචනත්ථො: අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිච්ච පටිමුඛං කත්වා කාරණසමවායං අප්පටික්ඛිපිත්වා සහිතෙ උප්පාදෙතීති පටිච්චසමුප්පාදො. අථවා, පටිච්ච පච්චෙතබ්බං පච්චයාරහං පච්චයං පටිගන්ත්වා[1] න විනා තෙන සම්බන්ධස්ස උප්පාදො පටිච්චසමුප්පාදො. පටිච්චසමුප්පාදොති චෙත්ථ සමුප්පාදපතිට්ඨාන[2]වචනං විඤ්ඤෙය්‍යං. ඵලස්ස උප්පාදනසමත්ථතායුත්තො හෙතු, න පච්චයපටිච්චසමුප්පත්තිමත්තං වෙදිතබ්බං. අථවා, පච්චෙතුං අරහො පටිච්චො, සම්මා සයං වා උප්පාදෙතීති සමුප්පාදො, පටිච්චො ච සො සමුප්පාදො චාති පටිච්චසමුප්පාදොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **අනුලොම**න්ති: අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරාති ආදිනා නයෙන වුත්තො අවිජ්ජාදිකො පච්චයාකාරො අත්තනා කත්තබ්බකිච්චකරණතො අනුලොමොති වුච්චති. අථවා, ආදිතො පට්ඨාය අන්තං පාපෙත්වා වුත්තත්තා පවත්තියා වා අනුලොමනතො අනුලොමො, තං

1. ම. කත්වා. 2. ම. පදට්ඨාන.

අනුලොමං; **සාධුකං මනසාකාසීති**: සක්කච්චං මනසි අකාසි. යො පච්චයධම්මො යස්ස පච්චයුප්පන්නධම්මස්ස යථා යථා හෙතුපච්චයාදිනා පච්චයභාවෙන පච්චයා හොන්ති තථා තථා තෙ පච්චයා හොන්ති. තං සබ්බං අවිපරීතං අපරිහාපෙන්තො අනවසෙසතො පච්චවෙක්ඛණවසෙන චිත්තෙන අකාසීති අත්ථො. යථා පන භගවා පටිච්චසමුප්පාදානුලොමං මනසාකාසි තං සඞ්ඛෙපෙන තාව දස්සෙතුං:–"ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති වුත්තං.

තත්ථ **ඉතීති** එවං අනෙකප්පකාරෙනාති අත්ථො. **ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති**: ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං හොති; **ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතීති**: ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස උප්පාදා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං උප්පජ්ජතීති අත්ථො. **ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති**: අවිජ්ජාදීනං අභාවෙ සඞ්ඛාරාදීනං අභාවස්ස අවිජ්ජාදීනං නිරොධෙ සඞ්ඛාරාදීනං නිරොධස්ස ච දුතියතතියසුත්තන්ත වචනෙන එතස්මිං පුරිමස්මිං පච්චයලක්ඛණෙ නියමො දස්සිතො හොති "ඉමස්මිං සති එව න අසති, ඉමස්සුප්පාදා එව න අනුප්පාදා, අනිරොධා එව න නිරොධා"ති තෙනෙතං ලක්ඛණං අන්තොගධනියමං ඉධ පටිච්චසමුප්පාදස්ස වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **නිරොධොති** ච අවිජ්ජාදීනං විරාගාධිගමෙන ආයතිං අනුප්පාදෙ අප්පවත්ති. තථා හි වුත්තං: "අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො"ති ආදි, නිරොධනිරොධී ච උප්පාද නිරොධීභාවෙන වුත්තො "ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී"ති. තෙනෙතං දස්සෙති අනිරොධො උප්පාදෙ නාම–සො චෙත්ථ අත්ථිභාවොතිපි වුච්චතීති. ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති ඉදමෙව හි ලක්ඛණං පරියායන්තරෙන "ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති වදන්තෙන පරෙන පුරිමං විසෙසිතං හොති, තස්මා න ධරමානතං යෙව සන්ධාය "ඉමස්මිං සතී"ති වුත්තං. අථ ඛො මග්ගෙන අනිරුද්ධභාවඤ්චාති විඤ්ඤායති. යස්මා ච "ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී"ති විධාපි උද්දිට්ඨස්ස ලක්ඛණස්ස නිද්දෙසං වදන්තෙන "අවිජ්ජායත්වෙව අසෙස විරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො"ති ආදිනා නිරොධො එව වුත්තො, තස්මා නත්ථිභාවොපි නිරොධො එවාති, නත්ථිභාවවිරුද්ධො අත්ථිභාවො අනිරොධොති දස්සිතං හොති, තෙන අනිරොධසඞ්ඛාතෙන අත්ථිභාවෙන උප්පාදං විසෙසෙති, තතො න ඉධ අත්තලාභමත්තං උප්පාදොති අත්ථො අධිප්පෙතො, අථ ඛො අනිරොධසඞ්ඛාතො අත්ථිභාවො චාති අයමත්ථො විභාවිතොති, එවමෙතං ලක්ඛණද්වයවචනං අඤ්ඤමඤ්ඤවිසෙසනවිසෙසිතබ්බභාවෙන සාත්ථකන්ති[1] වෙදිතබ්බං. කො පනායං අනිරොධො නාම "අත්ථිභාවො උප්පාදෙ පවුච්චතී"ති අප්පහීණභාවො ච අනිබ්බත්තඵලාරහතාප්පහාණෙහි ඵලානුප්පාදනාරහතා ච යෙ තෙහි පහාතබ්බා අකුසලා ධම්මා තෙසං අරියමග්ගෙන අසමුග්ඝාටිතභාවො ච යෙ පන න පහාතබ්බා කුසලාබ්‍යාකතා ධම්මා යානි තෙසු සංයොජනානි අඛීණාසවානං තෙසං අපරික්ඛීණතා ච, අසමුග්ඝාටිතානුසයිතා හි සසංයොජනා ඛන්ධප්පවත්ති

1. සී. I, II, III & IV. සත්ථකං & ම. සන්තකං.

පටිච්චසමුප්පාදෙ, තථා ච වුත්තං:–"යාය ච භික්ඛවෙ අවිජ්ජාය නිවුතස්ස බාලස්ස යාය ච තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස අයං කායො සමුදාගතො සා චෙව අවිජ්ජා බාලස්ස අප්පහීණා සා ච තණ්හා අපරික්ඛීණා, තං කිස්සහෙතු? න හි භික්ඛවෙ බාලො අචරි බ්‍රහ්මචරියං සම්මාදුක්ඛක්ඛයාය තස්මා බාලො කායස්සභෙදා කායූපගො හොති සො කායූපගො සමානො න පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙනා"ති ආදි. ඛීණසංයොජනානං පන අවිජ්ජාය අභාවතො සඞ්ඛාරානං තණ්හුපාදානානං අභාවතො උපාදානභවානං අසම්භවොති වට්ටස්ස උපච්ඡෙදො පඤ්ඤායිස්සතීති. තෙනෙවාහ: "ඡන්නන්ත්වෙව ඵස්සායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා ඵස්සනිරොධො ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො"ති ආදී, න හි අග්ගමග්ගාධිගමතො උද්ධං යාව පරිනිබ්බාණා සළායතනාදීනං අප්පවත්ති, අථ ඛො නත්ථිතා නිරොධසද්ද වචනීයතා ඛීණසංයොජනානන්ති නිරොධො වුත්තො. අපි ච චිරකතම්පි කම්මං අනිබ්බත්තිතඵලතාය අප්පහීණාහාරතාය ච ඵලාරහං සන්තං එව නාමං හොති, න නිබ්බත්තිතඵලං නාපි පහීණාහාරන්ති. ඵලුප්පත්ති පච්චයානං අවිජ්ජාසඞ්ඛාරාදීනං වුත්තනයෙනෙව ඵලාරහභාවො අනිරොධොති වෙදිතබ්බො. එවං අනිරුද්ධභාවෙනෙව හි යෙන විනා ඵලං න සම්භවති තං තං කාරණං අතීතන්තිපි ඉමස්මිං සතීති ඉමිනා වචනෙන වුත්තං, තතො යෙව ච අවුසිතබ්‍රහ්මචරියස්ස අප්පවත්තිධම්මතං අනාපන්නතො පච්චයුප්පාදෙ කාලභෙදං අනාමසිත්වා අනිවත්තිතාය එව "ඉමස්ස උප්පාදා"ති වුත්තො. අථ වා අවසෙසපච්චයසමවායෙ අවිජ්ජ මානස්සපි විජ්ජමානස්ස විය පගෙව විජ්ජමානස්ස, යා ඵලුප්පත්ති අභි මුඛතා සා ඉමස්ස උප්පාදාති වුත්තා. තදා හි තතො ඵලං උප්පජ්ජතීති තදවත්ථං කාරණං ඵලස්ස උප්පාදනභාවෙන උඨිතං උප්පත්තිතං නාම හොති න විජ්ජමානම්පි අනදවත්ථන්ති තදවත්ථා උප්පාදෙති වෙදිතබ්බා.

තත්ථ **සතීති** ඉමිනා විජ්ජමානතාමත්තෙන පච්චයභාවං වදන්තො අබ්‍යාපාරතං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. **උප්පාදාති** උප්පත්තිධම්මතං අසබ්බකාලභාවිතං ඵලුප්පත්තිඅභිමුඛතඤ්ච දීපෙන්තො අනිච්චතං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති; සති න අසති. උප්පාදා න නිරොධාති පන හෙතු අත්ථෙහි භුම්මනිස්සක්කවචනෙහි සමත්ථිතං නිදාන සමුදය ජාතිප්පභවභාවං පටිච්චසමුප්පාදස්ස දස්සෙති. හෙතුඅත්ථො චෙත්ථ භුම්ම වචනෙ යස්ස භාවෙ තදවිනාභාවිඵලස්ස භාවො ලක්ඛීයති තත්ථ පවත්තියා වෙදිතබ්බො. යථා "අධනානං ධනෙ අනනුප්පදීයමානෙ දාළිද්දියං වෙපුල්ල මගමාසී"ති ච "නිප්ඵන්නෙසු සස්සෙසු සුභික්ඛං ජායතී"ති ච. නිස්සක්ක වචනස්සාපි හෙතුඅත්ථො ඵලස්ස පභවෙ පකතියඤ්ච පවත්තිතො, යථා "කලලා හොති අබ්බුදං අබ්බුදා ජායතී පෙසී"ති ච "හිමවතා ගඞ්ගා පභවන්ති සිඞ්ගතො සරො[1] ජායතී"ති ච. අවිජ්ජාදිභාවෙ ච තදවිනාභාවෙන සඞ්ඛා රාදිභාවො ලක්ඛීයති. අවිජ්ජාදීහි ච සඞ්ඛාරාදයො පභවන්ති ච කරීයන්ති චාති තෙ තෙසං පභවො පකති ච, තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං "ඉමස්මිං සති ඉමස්ස උප්පාදා"ති හෙතු අත්ථෙ භුම්මනිස්සක්කනිද්දෙසා කතාති.

---

1. ම. ශාවතිසඞ්ගතො ජුරෙ.

යස්මා චෙත්ථ "ඉමස්මිං සති ඉදං හොතී"ති "ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති සඞ්ඛෙපෙන උද්දිට්ඨස්ස පටිච්චසමුප්පාදස්ස "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"ති ආදිකො නිද්දෙසො තස්මා යථාවුත්තෙනා අත්ථිභාවො උප්පාදෙ ච තෙසං තෙසං පච්චයුප්පන්නධම්මානං පච්චයභාවොති විඤ්ඤායති. න හි අනිරුද්ධතාසඞ්ඛාතං අත්ථිභාවං උප්පාදඤ්ච අනිවත්තනසභාවතා සඞ්ඛාතං උදයාවත්ථතාසඞ්ඛාතං වා "සති එව නාසති උප්පාදා එව න නිරොධා"ති අනෙනා ගධනියමෙහි වචනෙහි අභිහිතං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො පච්චයභාවො නාම අත්ථි. තස්මා යථාවුත්තෙනා අත්ථිභාවො උප්පාදෙ ච පච්චයභාවොති වෙදිතබ්බං. යෙපි පට්ඨානෙ ආගතා හෙතු ආදයො චතුවීසතිපච්චයා, තෙපි එතස්සෙව පච්චයභාවස්ස විසෙසාති වෙදිතබ්බා. ඉති යථාවිත්ථාරෙන අනුලොමං පටිච්චසමුප්පාදං මනසි අකාසි. තං දස්සෙතුං "යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **යදිද**න්ති: නිපාතො. තස්ස යො අයන්ති අත්ථො. **අවිජ්ජාපච්චයා**ති ආදිසු අවින්දියං කායදුච්චරිතාදිං වින්දතීති=**අවිජ්ජා**, වින්දියං කායසුචරිතාදිං න වින්දතීති=**අවිජ්ජා**, ධම්මානං අවිපරීතසභාවං අවිදිතං කරොතීති=**අවිජ්ජා**, අන්තවිරහිතෙ සංසාරෙ භවාදිසු සත්තෙ ජවාපෙතීති=**අවිජ්ජා**, අවිජ්ජමානෙසු ජවති විජ්ජමානෙසු න ජවතීති=**අවිජ්ජා**, විජ්ජාය පටිපක්ඛාති=**අවිජ්ජා**. සා "දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණ"න්ති ආදිනා චතුබ්බිධා වෙදිතබ්බා. පටිච්ච න විනා ඵලං එති උප්පජ්ජති චෙව පවත්තති චාති=**පච්චයො**; උපකාරකත්ථො වා පච්චයො, අවිජ්ජා ච සා=පච්චයො චාති අවිජ්ජාපච්චයො, තස්මා **අවිජ්ජාපච්චයා**; සඞ්ඛරොන්තීති=**සඞ්ඛාරා**, ලොකිය කුසලාකුසලචෙතනා. සා පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරවසෙන තිවිධා වෙදිතබ්බා. විජානාතීති=**විඤ්ඤාණං**, තං ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණවසෙන ද්වත්තිංසවිධං. නමතීති=**නාමං**, වෙදනාදික්ඛන්ධත්තයං. රුප්පතීති=**රූපං**, භූතරූපං චක්ඛාදිඋපාදාරූපඤ්ච; ආයතති ආයතනඤ්ච සංසාරදුක්ඛං නයතීති=**ආයතනං**, ඵුසතීති=**ඵස්සො**; වෙදියතීති=**වෙදනා**; ඉදම්පි ද්වයං ද්වාරවසෙන ඡබ්බිධං. විපාකවසෙන ගහණෙ ද්වත්තිංසවිධං. පරිතස්සතීති=**තණ්හා**, සා කාමතණ්හාදිවසෙන සඞ්ඛෙපතො තිවිධා. විත්ථාරතො අට්ඨුත්තරසතවිධා ච. උපාදීයතීති=**උපාදානං**, තං කාමූපාදානාදිවසෙන චතුබ්බිධං, භවති භවීයතීති වා=**භවො**. සො කම්මූපපත්තිභෙදතො දුවිධො. ජනනං=**ජාති**, ජීරණං=**ජරා**. මරන්ති තෙනාති=**මරණං**. සොචනං=**සොකො**, පරිදෙවනං=**පරිදෙවො**, දුක්ඛයතීති=**දුක්ඛං**, උප්පාදට්ඨිතිවසෙන ද්වෙධා ඛණතීති=**දුක්ඛං**, දුම්මනස්සභාවො=**දොමනස්සං**, භුසො ආයාසො=**උපායාසො**. **සම්භවන්තී**ති: නිබ්බත්තන්ති. න කෙවලඤ්ච සොකාදීහි යෙව අත්ථො සබ්බපදෙහි සම්භවන්තීති පදස්ස යොජනා කාතබ්බා. එවං හි "අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා සම්භවන්තී"ති පච්චයුප්පන්නෙන වවත්ථානං දස්සිතං හොති, එස නයො සබ්බත්ථ.

තත්ථ අඤ්ඤාණලක්ඛණා අවිජ්ජා, සම්මොහනරසා, ඡාදනපච්චුපට්ඨානා, ආසවපදට්ඨානා; අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණා සඞ්ඛාරා, ආයූහනරසා, සංවිදහනපච්චුපට්ඨානා, අවිජ්ජාපදට්ඨානා; විජානනලක්ඛණං විඤ්ඤාණං, පුබ්බඞ්ගමරසං, පටිසන්ධිපච්චුපට්ඨානං, සඞ්ඛාරපදට්ඨානං, වත්ථාරම්මණපදට්ඨානං වා; නමනලක්ඛණං නාමං, සම්පයොගරසං, අවිනිබ්භොගපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං; රුප්පනලක්ඛණං රූපං, අනාරම්මණරසං, අප්පහෙය්‍යභාවපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං; ආයතනලක්ඛණං සළායතනං, දස්සනරසං, වත්ථුද්වාරභාවපච්චුපට්ඨානං, නාමරූපපදට්ඨානං; ඵුසනලක්ඛණො ඵස්සො, සඞ්ඝට්ටනරසො, සඞ්ගතිපච්චුපට්ඨානො, සළායතනපදට්ඨානො; අනුභවනලක්ඛණා වෙදනා, විසයරසසම්භොගරසා, සුඛදුක්ඛපච්චුපට්ඨානා, ඵස්සපදට්ඨානා; හෙතුභාවලක්ඛණා තණ්හා, අභිනන්දනරසා, අතිත්තභාවපච්චුපට්ඨානා, වෙදනාපදට්ඨානා; ගහණලක්ඛණං උපාදානං, අමුඤ්චනරසං, තණ්හාදළ්හත්තදිට්ඨිපච්චුපට්ඨානං, තණ්හාපදට්ඨානං; කම්මකම්මඵලලක්ඛණො භවො, භවනභාවනරසො, කුසලාකුසලාබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානො, උපාදානපදට්ඨානො; තත්ථ තත්ථ භවෙ පඨමාභිනිබ්බත්තිලක්ඛණා ජාති, නීයාතනරසා, දුක්ඛවිචිත්තතාපච්චුපට්ඨානා; අතීතභවතො ඉධූපපජ්ජනපදට්ඨානා, ඛන්ධපරිපාකලක්ඛණා ජරා, මරණූපනයනරසා, යොබ්බනවිනාසපච්චුපට්ඨානා; චුතිලක්ඛණං මරණං, වියොගරසං, ගතිවිප්පවාසපච්චුපට්ඨානං; අන්තොනිජ්ඣානලක්ඛණො සොකො, චෙතසො නිජ්ඣානරසො, අනුසොචනපච්චුපට්ඨානො; ලාලප්පනලක්ඛණො පරිදෙවො, ගුණදොසපරිකිත්තනරසො, සම්භමපච්චුපට්ඨානො; කායපීළනලක්ඛණං දුක්ඛං, දුප්පඤ්ඤානං දොමනස්සකරණ[1]රසං, කායිකාබාධපච්චුපට්ඨානං; චිත්තපීළනලක්ඛණං දොමනස්සං, මනොවිඝාතනරසං, මානසබ්‍යාධිපච්චුපට්ඨානං; චිත්තසරීරඣායනලක්ඛණො උපායාසො, නිත්ථුනනරසො, විසාදපච්චුපට්ඨානො; එවමෙතෙ අවිජ්ජාදයො ලක්ඛණාදිතොපි වෙදිතබ්බාති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන සබ්බාකාරසම්පන්නං විනිච්ඡයං ඉච්ඡන්තෙන සම්මොහවිනොදනියා විභඞ්ගට්ඨකථාය ගහෙතබ්බො.

එවන්ති නිද්දිට්ඨස්ස නිදස්සනං, තෙන අවිජ්ජාදිහෙව කාරණෙහි න ඉස්සරනිම්මාණාදීහීති දස්සෙති. **එතස්සා**ති: යථාවුත්තස්ස, **කෙවලස්සා**ති: අසම්මිස්සස්ස සකලස්ස වා. **දුක්ඛක්ඛන්ධස්සා**ති: දුක්ඛසමූහස්ස, න සත්තස්ස, නාපි ජීවස්ස සුභාදීනං, **සමුදයො හොතී**ති: නිබ්බත්ති සම්භවති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ය්වායං අවිජ්ජාදිවසෙන සඞ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති වුත්තො, සබ්බාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා; **තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසී**ති: තායං තස්ස අත්ථස්ස විදිතවෙලායං, **ඉමං උදානං උදානෙසී**ති: ඉමං තස්මිං අත්ථෙ විදිතෙ හෙතුනො ච හෙතුසමුප්පන්නධම්මස්ස ච පජානනාය ආනුභාවපරිදීපකං **“යදා හවෙ පාතුභවන්ති”**ති ආදිකං සොමනස්සසම්පයුත්තඤාණසමුට්ඨානං උදානං උදානෙසි; අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසීති වුත්තං හොති. තස්සත්ථො:

---

1. සී. & ම. කාරණ.

යදාති: යස්මිං කාලෙ, **හවෙ**ති: බ්‍යත්තන්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. කෙචි පන **හවෙ**ති ආහවෙති අත්ථං වදන්ති. "යොධෙථ මාරං පඤ්ඤායුධෙනා"ති වචනතො කිලෙසමාරෙන යුජ්ඣනසමයෙති තෙසං අධිප්පායො. **පාතුභවන්තී**ති: උප්පජ්ජන්ති. **ධම්මා**ති: අනුලොමපච්චයාකාරපටිවෙධසාධකා බොධිපක්ඛියධම්මා; අථවා, **පාතුභවන්තී**ති: පකාසෙන්ති අභිසමයවසෙන බ්‍යත්තා පාකටා හොන්ති. **ධම්මා**ති: චතුඅරියසච්චධම්මා. ආතාපො වුච්චති කිලෙසසන්තාපනට්ඨෙන විරියං, **ආතාපිනො**ති සම්මප්පධානවිරියවතො. **ඣායතො**ති: ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ඣායන්තස්ස; **බ්‍රාහ්මණස්සා**ති. බාහිතපාපස්ස ඛීණාසවස්ස. **අථස්ස කඞ්ඛා වපයන්ති සබ්බා**ති: අථස්ස එවං පාතුභූතධම්මස්ස යා එතා "කො නු ඛො භන්තෙ ඵුසතීති? නො කල්ලො පඤ්හොති භගවා අවොචා"ති ආදිනා නයෙන "කතමං ඛො භන්තෙ ජරාමරණං, කස්ස ච පනිදං ජරාමරණ"න්ති? "නො කල්ලො පඤ්හොති භගවා අවොචා"ති ආදිනා නයෙන පච්චයාකාරෙ කඞ්ඛා වුත්තා සා ච පච්චයාකාරස්ස එව අප්පටිවිද්ධත්තා "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනා සොළස කඞ්ඛා ආගතා, තා සබ්බා වපයන්ති අපගච්ඡන්ති නිරුජ්ඣන්ති. කස්මා? **යතො පජානාති සහෙතු ධම්මං,** යස්මා අවිජ්ජාදිකෙන හෙතුනා සහෙතුකං ඉමං සඞ්ඛාරාදිකං කෙවලං දුක්ඛක්ඛන්ධධම්මං පජානාති, අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣීති, කදා පනස්ස බොධිපක්ඛියධම්මා චතුසච්චධම්මා වා පාතුභවන්ති උප්පජ්ජන්ති පකාසෙන්ති වා? විපස්සනාමග්ගඤාණෙසු, තත්ථ විපස්සනාඤාණසම්පයුත්තා සති ආදයො විපස්සනාඤාණඤ්ච යථාරහං අත්තනො විසයෙසු තදඞ්ගප්පහාණවසෙන සුභසඤ්ඤාදිකෙ පජහන්ති, කායානුපස්සනාදිවසෙන විසුං උප්පජ්ජන්ති, මග්ගක්ඛණෙ පන නිබ්බාණමාලම්බිත්වා සමුච්ඡෙදවසෙන පටිපක්ඛෙ පජහන්තා චතූසු පි අරියසච්චෙසු අසම්මොහපටිවෙධසාධනවසෙන සකිදෙව උප්පජ්ජන්ති එවං තාවෙත්ථ බොධිපක්ඛියධම්මානං උප්පජ්ජනට්ඨෙන පාතුභාවො වෙදිතබ්බො. අරියසච්චධම්මානං පන ලොකියානං විපස්සනක්ඛණෙ විපස්සනාය ආරම්මණකරණවසෙන ලොකුත්තරානං තදධිමුත්තතාවසෙන මග්ගක්ඛණෙ නිරොධසච්චං ආරම්මණාභිසමයවසෙන සබ්බෙසම්පි කිච්චාභිසමයවසෙන පාකටභාවතො පකාසනට්ඨෙන පාතුභාවො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා සතිපි සබ්බාකාරෙන සබ්බධම්මානං අත්තනො ඤාණස්ස පාකටභාවෙ පටිච්චසමුප්පාදමුඛෙන විපස්සනාභිනිවෙසස්ස කතත්තා නිපුණගම්භීරසුදුද්දසතාය පච්චයාකාරස්ස තං පච්චවෙක්ඛිත්වා උප්පන්නබලවසොමනස්සො පටිපක්ඛසමුච්ඡෙදවිභාවනෙන සද්ධිං අත්තනො වා අභිසමයානුභාවදීපකමෙවෙත්ථ උදානං උදානෙසීති. "අයම්පි උදානො වුත්තො භගවතා ඉති මෙ සුත"න්ති අයං පාලි කෙසුචි යෙව පොත්ථකෙසු දිස්සති. තත්ථ අයං පි ඉති සද්දො "ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීතං" "අයම්පි පාරාජිකො හොතී"ති ආදීසු විය සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙන උපරිමං සම්පිණ්ඩෙති. "වුත්තො"ති අයං **වුත්තසද්දො** කෙසොහාරණවපනවාපසමීකරණජීවිතවුත්ති පමුත්ත[1]

1. සී. පුමුත්ත.

භාවපාවචන අජ්ඣෙසනකථනාදීසු දිස්සති. තථාහි “පොසකා පටිකො මානවො දහරෙ වුත්තසිරො”ති ආදීසු කෙසොහාරණෙ ආගතො;

“ගාවො තස්ස පජායන්ති ඛෙත්තෙ වුත්තං විරූළ්හති
පුත්තානං ඵලමස්නාති යො මිත්තානං න දූභතී”ති.

ආදීසු වපනෙ, “නො ච ඛො පටිවුත්ත”න්ති ආදීසු අට්ඨදන්තකාදීහි වාපසමකරණෙ; “පන්න[1]ලොමො පදරවුත්තො මිගභූතෙන චෙතසා විහරතී”ති ආදීසු ජීවිතවුත්තියං; “පණ්ඩුපලාසො බන්ධනා පවුත්තො අභබ්බො හරිතත්තායා”ති ආදීසු බන්ධනතො පමුත්තභාවෙ; “ගීතං පවුත්තං සමිහිත”න්ති ආදීසු පාවචනෙ; “නප්පවත්තිතෙ වුත්තො පාරායණො”ති ආදීසු අජ්ඣෙසනෙ; “වුත්තං ඛො පනෙතං භගවතා ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදායාදා”ති ආදීසු කථනෙ; ඉධාපි කථනෙ එව දට්ඨබ්බො. තෙන අයම්පි උදානො භාසිතොති අත්ථො. **ඉතීති** එවම්මෙසුතන්ති පදද්වයස්ස අත්ථො නිදානවණ්ණනාය සබ්බාකාරතො වුත්තො යෙව. පුබ්බෙ “එවම්මෙසුත’,න්ති නිදානවසෙන වුත්තො යෙව හි අත්ථො ඉධ නිගමනවසෙන **ඉති මෙ සුත**න්ති පුන වුත්තො; වුත්තස්සෙව හි අත්ථස්ස පුනවචනං නිගමනන්ති. ඉති සුත්තස්ස අත්ථුද්ධාරෙ එවං සද්දෙන සමානත්ථතාය **එවම්මෙසුත**න්ති එත්ථ විය අත්ථයොජනා ච **ඉතිවුත්තක**වණ්ණනාය අම්හෙහි පකාසිතො යෙවාති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දකනිකායට්ඨකථාය උදානසංවණ්ණනාය

පඨම බොධිසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ; **පටිලොම**න්ති: “අවිජ්ජා නිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො”ති ආදිනා නයෙන වුත්තො අවිජ්ජාදිකො යෙව පච්චයාකාරො අනුප්පාද නිරොධෙන නිරුජ්ඣමානො අත්තනො කත්තබ්බකිච්චස්ස අකරණතො **පටිලොමො**ති වුච්චති. පවත්තියා වා විලොමනතො පටිලොමො. අන්තතො පන මජ්ඣතො වා පට්ඨාය ආදිං පාපෙත්වා වුත්තත්තා. ඉතො අඤ්ඤදත්ථෙනෙත්ථ පටිලොමතා න යුජ්ජති. පටිලොමන්ති ච “විසමං චන්දිමසුරියා පරිවත්තන්තී”ති ආදීසු විය භාවනපුංසකනිද්දෙසො. **ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොතී**ති ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ අසති මග්ගෙන පහීනෙ ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං න හොති නප්පවත්තතීති. **ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී**ති ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස නිරොධා මග්ගෙන අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදිතත්තා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං නිරුජ්ඣති නප්පවත්තතීති අත්ථො.

---

1. සී. පසන්න.

ඉධාපි යථා “ඉමස්මිං සති ඉදං හොති ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී”ති එත්ථ ඉමස්මිං සතියෙව න අසති ඉමස්ස උප්පාදා එව න නිරොධාති අන්තොගධනියමතා දස්සිතා එව. ඉමස්මිං අසති යෙව න සති ඉමස්ස නිරොධා එව න උප්පාදා”ති අන්තොගධනියමතා ලක්ඛණා දස්සිතාති වෙදිතබ්බං. තං පඨමබොධිසුත්තවණ්ණනාය වුත්තනයානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. එවං යථා භගවා පටිලොමපටිච්චසමුප්පාදං මනසි අකාසි. තං සඞ්ඛෙපෙන දස්සෙත්වා ඉදානි විත්ථාරෙන දස්සෙතුං “අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **අවිජ්ජානිරොධා**ති අරියමග්ගෙන අවිජ්ජාය අනවසෙස නිරොධා, අනුසයපහානවසෙන අග්ගමග්ගෙන අවිජ්ජාය අච්චන්ත සමුග්ඝාටතොති අත්ථො. යදිපි හෙට්ඨිමමග්ගෙහි පහීයමානා අවිජ්ජා අච්චන්ත සමුග්ඝාටවසෙනෙව පහීයති, තථාපි න අනවසෙසතො පහීයති, අපාය ගාමිනියා හි අවිජ්ජා පඨමමග්ගෙන පහීයති. තථා සකිදෙව ඉමස්මිං ලොකෙ සබ්බත්ථ ච අනරියභූමියං උප්පත්තිපච්චයභූතා අවිජ්ජා යථාක්කමං දුතියතතියමග්ගෙහි පහීයති, න ඉතරාති, අරහත්තමග්ගෙනෙව හි අනවසෙසං පහීයතීති. **සඞ්ඛාරනිරොධො**ති: සඞ්ඛාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොති, එවං නිරුද්ධානං පන සඞ්ඛාරානං නිරොධා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණාදීනඤ්ච නිරොධා නාමරූපාදීනි නිරුද්ධානි එව හොන්තීති දස්සෙතුං; **සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො**ති ආදි වත්වා “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී”ති වුත්තං. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අපිචෙත්ථ කිඤ්චාපි “අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො”ති එත්තාවතාපි සකලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අනවසෙසතො නිරොධො වුත්තො හොති. තථාපි=යථා අනුලොමෙ යස්ස යස්ස පච්චයධම්මස්ස අත්ථිතාය යො යො පච්චයුප්පන්නධම්මො උප්පජ්ජති පවත්තති එවාති ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනත්ථං “අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා–පෙ–සමුදයො හොතීති වුත්තං. එවං තප්පටිපක්ඛතො තස්ස තස්ස පච්චයස්ස අභාවෙ සො සො පච්චයුප්පන්නධම්මො නිරුජ්ඣති නප්පවත්තතීති දස්සනත්ථං ඉධ “**අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො–පෙ–දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී**”ති වුත්තං. න පන අනුලොමෙ විය කාලත්තයපරියාපන්නස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධදස්සනත්ථං, අනාගතස්සෙව හි අරියමග්ගභාවනාය අසති උප්පජ්ජනාරහස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස අරියමග්ගභාවනාය නිරොධො ඉච්ඡිතොති විසෙසො වෙදිතබ්බො. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ස්වායං අවිජ්ජානිරොධාදිවසෙන සඞ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතීති වුත්තො සබ්බාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා **ඉමං උදානං උදානෙසී**ති ඉමස්මිං අත්ථෙ විදිතෙ “අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො”ති එවං පකාසිතස්ස අවිජ්ජාදීනං පච්චයානං ඛයස්ස අවබොධානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසීති අත්ථො.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: යස්මා අවිජ්ජාදීනං පච්චයධම්මානං අනුප්පාදනිරොධසඞ්ඛාතං ඛයං අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි තස්මා එතස්ස වුත්ත

නයෙන ආතාපිනො ඣායතො බ්‍රාහ්මණස්ස වුත්තප්පකාරා බොධිපක්ඛිය ධම්මා චතුසච්චධම්මා පාතුභවන්ති උප්පජ්ජන්ති පකාසෙන්ති වා, අථවා පච්චයනිරොධස්ස සම්මා අවිදිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍යුං පුබ්බෙ වුත්තප්පභෙදකඞ්ඛා තා සබ්බාපි **වපයන්ති** නිරුජ්ඣන්තීති. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතිය බොධිසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ; **අනුලොමපටිලොම**න්ති: අනුලොමඤ්ච පටිලොමඤ්ච; යථා වුත්තඅනුලොමවසෙන චෙව පටිලොමවසෙන චා ති අත්ථො. න ච පුබ්බෙපි අනුලොමවසෙන පටිලොමවසෙන පටිච්චසමුප්පාදෙ මනසිකාරප්පවත්ති සුත්තද්වයෙ වුත්තා. ඉධ කස්මා පුනපි තදුභයවසෙන මනසිකාරප්පවත්තීති වුච්චතීති? තදුභයවසෙන තතියං වාරං තත්ථ මනසිකාරස්ස පවත්තිතත්තා. කථං පන තදුභයවසෙන මනසිකාරො පවත්තිතො? න හි සක්කා අපුබ්බං අචරිමං අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදස්ස මනසිකාරං පවත්තෙතුන්ති. න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං තදුභයං එකජ්ඣං මනසාකාසීති. අථ ඛො වාරෙන, භගවා හි පඨමං අනුලොමවසෙන කාලෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසිකරිත්වා තදනුරූපං පඨමං උදානං උදානෙසි. දුතියං පටිලොමවසෙන තං මනසිකරිත්වා තදනුරූපමෙව උදානං උදානෙසි. තතියවාරෙ පන කාලෙන අනුලොමං කාලෙන පටිලොමං මනසිකරණවසෙන අනුලොමපටිලොමං මනසි අකාසි. තෙන වුත්තං:-**අනුලොමපටිලොම**න්ති. යථා වුත්තඅනුලොමවසෙන චෙව පටිලොමවසෙන චාති ඉදමස්ස මනසිකාරස්ස පගුණබලවභාවො ච පකාසිතො හොති. එත්ථ ච අනුලොමං මනසිකරිස්සාමි පටිලොමං මනසි කරිස්සාමීති එවං පවත්තානං පුබ්බභාගානං වසෙන තෙසං විභාගො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ **අවිජ්ජායත්වෙවා**ති අවිජ්ජාය එව තු, **අසෙසවිරාගනිරොධා**ති: විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා; අග්ගමග්ගෙන අනවසෙස අනුප්පාදප්පහාණාති අත්ථො, **සඞ්ඛාරනිරොධො**ති: සබ්බෙසං. සඞ්ඛාරානං අනවසෙසං අනුප්පාදනිරොධො, හෙට්ඨිමෙන හි මග්ගත්තයෙන කෙචි සඞ්ඛාරා නිරුජ්ඣන්ති කෙචි න නිරුජ්ඣන්ති අවිජ්ජාය සාවසෙස නිරොධා, අග්ගමග්ගෙන පනස්සා අනවසෙසනිරොධා න කෙචි සඞ්ඛාරා න නිරුජ්ඣන්තීති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ය්වායං අවිජ්ජාදිවසෙන සඞ්ඛාරාදිකස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො නිරොධො ච අවිජ්ජාදීනං සමුදයා නිරොධා ච හොතීති වුත්තො සබ්බාකාරෙන එතමත්ථං විදිත්වා. **ඉමං උදානං උදානෙසී**ති: ඉදං යෙන මග්ගෙන යො දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදය නිරොධසඞ්ඛාතො අත්ථො කිච්චවසෙන ආරම්මණකිරියාය ච විදිතො තස්ස අරියමග්ගස්ස ආනුභාවදීපකං උත්තප්පකාරං උදානං උදානෙසි;

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො; යදා හවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා ආතාපිනො ඣායතො බ්‍රාහ්මණස්ස, තදා සො බ්‍රාහ්මණො තෙහි උප්පන්නෙහි බොධිපක්ඛියධම්මෙහි යස්ස වා අරියමග්ගස්ස චතුසච්චධම්මා පාතුභූතා තෙන අරියමග්ගෙන. **විධූපයං තිට්ඨති මාරසෙනන්ති**: "කාමා තෙ පඨමා සෙනා"ති ආදිනා නයෙන වුත්තප්පකාරමාරසෙනං විධූපෙන්තො විධමෙන්තො විද්ධංසෙන්තො තිට්ඨති, කථං? **සුරියොව ඔභාසයමන්තලික්ඛං** යථා සුරියො අබ්භුග්ගතො අත්තනො පභාය අන්තලික්ඛං ඔභාසෙන්තොව අන්ධකාරං විධමෙන්තො තිට්ඨති, එවං සො ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණො තෙහි ධම්මෙහි තෙන වා මග්ගෙන සච්චානි පටිවිජ්ඣන්තොව මාරසෙනං විධූපෙන්තො තිට්ඨතීති එවං භගවතා පඨමං පච්චයාකාරපජානනස්ස දුතියං පච්චයක්ඛයාවගමස්ස තතියං අරියමග්ගස්ස ආනුභාවපකාසනානි ඉමානි තීණි උදානානි තීසු යාමෙසු භාසිතානි. කතරාය රත්තියා? අභිසම්බොධිතො සත්තමාය රත්තියා, භගවා හි විසාඛපුණ්ණමාය රත්තියා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා නානානයෙහි තෙභූමිකසඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා ඉදානි අරුණො උග්ගමිස්සතීති සම්මාසම්බොධිං පාපුණි, සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තිසමනන්තරමෙව ච අරුණො උග්ගච්ඡීති, තතො තෙනෙව පල්ලඞ්කෙන බොධිරුක්ඛමූලෙ සත්තාහං වීතිනාමෙන්තො සත්තමාය රත්තියා තීසු යාමෙසු වුත්තනයෙන පටිච්චසමුප්පාදං මනසි කරිත්වා අථ ඉමානි උදානානි උදානෙසි.

ඛන්ධකෙ පන තීසුපි වාරෙසු පටිච්චසමුප්පාදං අනුලොම පටිලොමං මනසාකාසීති ආගතත්තා **"ඛන්ධකට්ඨකථායං"** "තීසුපි යාමෙසු එවං මනසිකත්වා පඨමං උදානං පච්චයාකාරපච්චවෙක්ඛණවසෙන දුතියං නිබ්බාණපච්චවෙක්ඛණවසෙන තතියං මග්ගපච්චවෙක්ඛණවසෙනාති එවං ඉමානි භගවා උදානානි උදානෙසීති වුත්තං. තම්පි න විරුජ්ඣති.

භගවා හි ඨපෙත්වා රතනඝර සත්තාහං සෙසෙසු ඡසු සත්තාහෙසු අන්තරන්තරා ධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා යෙභුය්‍යෙන විමුත්තිසුඛ පටිසංවෙදී විහාසි, රතනඝරසත්තාහෙ පන අභිධම්මපරිචයවසෙනෙව විහාසීති.

තතිය බොධිසුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා

චතුත්ථෙ; **අජපාලනිග්‍රොධෙති**: තස්ස කිර ඡායායං අජපාලා ගන්ත්වා ගන්ත්වා නිසීදන්ති තෙනස්ස අජපාලනිග්‍රොධොත්වෙව නාමං උදපාදි. කෙචි පන යස්මා තත්ථ වෙදෙ සජ්ඣායිතුං අසමත්ථා මහල්ලකබ්‍රාහ්මණා පාකාරපරික්ඛෙපයුත්තානි නිවෙසනානි කත්වා සබ්බෙ වසිංසු; තස්මා "අජපාලනිග්‍රොධො"ති නාමං ජාතන්ති. තත්‍රායං වචනත්ථො න ජපන්තීති=අජපා; මන්තානං අනජ්ඣායකාති අත්ථො. අජපා ආලෙන්ති අරියන්ති නිවාසං එත්ථාති=අජපාලොති යස්මා වා මජ්ඣන්තිකෙ සමයෙ අන්තො

පවිට්ඨෙ අජෙ අත්තනො ඡායාය පාලෙති රක්ඛති තස්මා අජපාලොතිස්ස නාමං රූළ්හන්ති අපරෙ, සබ්බථාපි නාමමෙතං, තස්ස රුක්ඛස්ස සමීපෙ; සමීපත්ථෙ හි එතං භුම්මං අජපාලනිග්‍රොධෙති, **විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී**ති, තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තො විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි, බොධිරුක්ඛතො පුරිමදිසාභාගෙ එස රුක්ඛො හොති. 'සත්තාහ'න්ති ච ඉදං න පල්ලඞ්කසත්තාහතො අනන්තරසත්තාහං, භගවා හි පල්ලඞ්කසත්තාහතො අපරානිපි තීණි සත්තාහානි බොධිසමීපෙ යෙව වීතිනාමෙසි; තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා.

භගවති කිර සම්මාසම්බොධිං පත්වා සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසින්නෙ න භගවා වුට්ඨාති කිං නු ඛො අඤ්ඤෙපි[1] බුද්ධත්තකරා ධම්මා අත්ථීති එකච්චානං දෙවතානං කඞ්ඛා උදපාදි. අථ භගවා අට්ඨමෙ දිවසෙ සමාපත්තිතො වුට්ඨාය දෙවතානං කඞ්ඛං ඤත්වා කඞ්ඛාවිධමනත්ථං ආකාසෙ උප්පතිත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වා තාසං කඞ්ඛං විධමෙත්වා පල්ලඞ්කතො ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච උපචිතානං පාරමීනං පුඤ්ඤාධිගමනීය ඨානං ඵලසමාපත්තාගමට්ඨානං[2] පල්ලඞ්කං බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි චක්ඛූහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං **අනිමිසචෙතියං** නාම ජාතං, අථ පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා පුරත්ථිමතො ච පච්ඡිමතො ච ආයතෙ රතනචඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තතො තං **රතනචඞ්කමං** නාම ජාතං, තතො පච්ඡිමදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු, තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො අනන්තනයං සමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි, තං ඨානං **රතනඝරචෙතියං** නාම ජාතං; එවං බොධිසමීපෙ යෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛතො අජපාලනිග්‍රොධං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස මූලෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදි.

තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨාසීති: තතො ඵලසමාධිතො යථාකාලපරිච්ඡෙදං වුට්ඨහි වුට්ඨහිත්වා ච පන තත්ථ එවං නිසින්නෙ භගවති එකො බ්‍රාහ්මණො ගන්ත්වා පඤ්හං පුච්ඡි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො අඤ්ඤතරො**ති: ආදි. තත්ථ **අඤ්ඤතරො**ති: නාමගොත්තවසෙන අනභිඤ්ඤාතො අපාකටො එකො; **හුහුඞ්කජාතිකො**ති: සො කිර දිට්ඨමඞ්ගලිකො මානත්ථද්ධො. මානවසෙන කොධවසෙන ච සබ්බං අතඝකජාතිකං[3] පස්සිත්වා ජිගුච්ඡන්තො හුහුන්ති කරොන්තො විචරති, තස්මා "හුහුඞ්කජාතිකො"ති වුච්චති "හුහුක්කජාතිකො"තිපි පාඨො. **බ්‍රාහ්මණො**ති: ජාතියා බ්‍රාහ්මණො. **යෙන භගවා**ති: යස්සං දිසායං භගවා නිසින්නො භුම්මත්ථෙ හි එතං කරණවචනං, යෙන වා දිසාභාගෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බො තෙන දිසාභාගෙන උපසඞ්කමි, අථවා "යෙනා"ති හෙතු අත්ථෙ කරණවචනං, යෙන කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඞ්කමිතබ්බො, තෙන

1. සී. I. & II. අජ්ජාපි. 2. සී. I. & II. කම්මට්ඨානං.
3. අචොක්ඛජාතිකං. සාර. පී.

කාරණෙන උපසඞ්කමීති අත්ථො; කෙන ච කාරණෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බො? නානප්පකාරරොගදුක්ඛාභිපීළිතත්තා ආතුරකායෙහි මහාජනෙහි මහානුභාවො භිසක්කො විය රොගතිකිච්ඡනත්ථං නානාවිධකිලෙසබ්‍යාධිපීළිතත්තා ආතුරචිත්තෙහි දෙවමනුස්සෙහි කිලෙසබ්‍යාධිතිකිච්ඡනත්ථං ධම්මසවණපඤ්හපුච්ඡනාදිකාරණෙහි භගවා උපසඞ්කමිතබ්බො; තෙන අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අත්තනො කඞ්ඛං ඡින්දිතුකාමො උපසඞ්කමි; **උපසඞ්කමිත්වා**ති: උපසඞ්කමනපරියොසානදීපනං, අථවා, යං ඨානං උපසඞ්කමි තතොපි භගවතො සමීපභූතං ආසන්නතරං ඨානං උපගන්ත්වාති අත්ථො; **සම්මොදී**ති: සමං සම්මා වා මොදි; භගවතො වචනෙන මොදි; භගවතා "කච්චි භොතො ඛමනීයං කච්චි යාපනීය"න්ති ආදිනා පටිසන්ථාරකරණවසෙන සමං පවත්තමොදො අහොසි: **සම්මොදනීය**න්ති සම්මොදනාය අරහං සම්මොදජනනයොග්ගං. **කථ**න්ති: කථාසල්ලාපං. **සාරණීය**න්ති: සරිතබ්බයුත්තං, සාධුජනෙහි පවත්තෙතබ්බං; කාලන්තරෙ වා චින්තෙතබ්බං. **වීතිසාරෙත්වා**ති: නිට්ඨාපෙත්වා. **එකමන්ත**න්ති: භාවනපුංසකනිද්දෙසො; එකස්මිං ඨානෙ; අතිසම්මුඛාදිකෙ ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා එකස්මිං පදෙසෙති අත්ථො. **එතදවොචා**ති: එතං ඉදානි වත්තබ්බං **කිත්තාවතා නු ඛො**ති ආදිවචනං අවොච; තත්ථ හි වුත්තං:–"භොවාදි නාම සො හොති සචෙ හොති සකිඤ්චනො"ති. **ගොතමා**ති: භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති.

කථම්පනායං බ්‍රාහ්මණො සම්පති සමාගතො භගවතො ගොත්තං ජානාතීති? නායං සම්පති සමාගතො, ඡබ්බස්සානි පධානකරණකාලෙ උපට්ඨහන්තෙහි පඤ්චවග්ගියෙහි සද්ධිං චරන්තොපි, අපරභාගෙ තං වතං ඡඩ්ඩෙත්වා උරුවෙලායං සෙනානිනිගමෙ එකො අදුතියො හුත්වා පිණ්ඩාය චරමානොපි තෙන බ්‍රාහ්මණෙන දිට්ඨපුබ්බො චෙව සල්ලපිතපුබ්බො ච, තෙන සො පුබ්බෙ පඤ්චවග්ගියෙහි ගය්හමානං භගවතො ගොත්තං අනුස්සරන්තො ගොතමාති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති, යතො පට්ඨාය භගවා මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තො අනොමානදීතීරෙ පබ්බජිතො ච තතොප්පභුති සමණො ගොතමොති චන්දො විය සුරියො විය පාකටො පඤ්ඤාතො, න තස්ස ගොත්තජානනෙ කාරණං ගවෙසිතබ්බං. **බ්‍රාහ්මණකරණා**ති: බ්‍රාහ්මණං කරොන්තීති=බ්‍රාහ්මණකරණා, බ්‍රාහ්මණභාවකරාති අත්ථො; එත්ථ ච, **කිත්තාවතා**ති: එත්තෙන යෙහි ධම්මෙහි බ්‍රාහ්මණො හොති තෙසං ධම්මානං පරිමාණං පුච්ඡති; **කතමෙ ච පනා**ති ඉමිනා සරූපං පුච්ඡති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති. එතං එතෙන පුට්ඨස්ස පඤ්හස්ස සිඛාප්පත්තං විදිත්වා. **තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසි.** න පන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙසි. කස්මා? ධම්මදෙසනාය අභාජනභාවතො. තථා හි තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ඉමං ගාථං සුත්වා න සච්චාභිසමයො අහොසි. යථා ච ඉමස්ස එවං උපකස්ස ආජීවකස්ස බුද්ධගුණප්පකාසනං, ධම්මචක්කප්පවත්තනතො හි පුබ්බභාගෙ භගවතා භාසිතං පදෙසං සුණන්තානම්පි තපස්සුභල්ලිකානං සරණදානං විය වාසනාභාගියමෙව ජාතං, න සෙක්ඛභාගියං න නිබ්බෙධභාගියං, එසා හි ධම්මතාති.

තත්ථ **සො බ්‍රාහ්මණො**ති: යො බාහිතපාපධම්මතාය බ්‍රාහ්මණො; න දිට්ඨමඞ්ගලිකතාය හුහුඞ්කාරකසාවාදි පාපධම්මයුත්තො හුත්වා කෙවලං ජාතිමත්තකෙන බ්‍රහ්මඤ්ඤං පටිජානාති සො බ්‍රාහ්මණො බාහිතපාපධම්මත්තා හුහුඞ්කාරප්පහානෙන **නිහුහුඞ්කො**. රාගාදිකසාවාභාවෙන **නික්කසාවො**. භාවනානුයොගයුත්තචිත්තතාය **යතත්තො**. සීලසම්පත්තියා[1] වා සංයතචිත්තතාය **යතත්තො**. චතුමග්ගඤාණසඞ්ඛාතෙහි වෙදෙහි අන්තං සඞ්ඛාරපරියොසානං නිබ්බාණං වෙදන්තං වා අන්තං ගතත්තා **වෙදන්තගූ**. මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස වුසිතත්තා **වුසිතබ්‍රහ්මචරියො**. **ධම්මෙන බ්‍රහ්මවාදං වදෙය්‍ය** බ්‍රාහ්මණො අහන්ති එතං වාදං ධම්මෙන ඤායෙන වදෙය්‍ය. යස්ස සකලලොකසන්නිවාසෙපිහි කුහිඤ්චි එකාරම්මණෙපි රාගුස්සදො දොසුස්සදො මොහුස්සදො මානුස්සදො දිට්ඨුස්සදොති ඉමෙ **උස්සදා නත්ථි** අනවසෙසං පහීණානීති අත්ථො.

චතුත්ථසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ; **සාවත්ථිය**න්ති: එවං නාමකෙ නගරෙ, තං හි සවත්ථස්ස නාම ඉසිනො නිවාසට්ඨානෙ මාපිතත්තා **සාවත්ථී**ති වුච්චති. යථා "කාකන්දී මාකන්දී"ති එවං තාව අක්ඛරචින්තකා; අට්ඨකථාචරියා පන භණන්ති යං කිඤ්චි මනුස්සානං උපභොගපරිභොගං සබ්බමෙත්ථ අත්ථීති සාවත්ථී. සත්ථසමායොගෙ ච කිමෙත්ථ භණ්ඩමත්ථීති පුච්ඡිතෙ සබ්බමත්ථීතිපි වචනං උපාදාය සාවත්ථී

සබ්බදා සබ්බූපකරණං සාවත්ථියං සමොහිතං
තස්මා සබ්බමුපාදාය **සාවත්ථී**ති පවුච්චති.

තස්සං සාවත්ථියං, සමීපත්ථෙ චෙතං භුම්මවචනං. **ජෙතවනෙ**ති: අත්තනො පච්චත්ථිකෙ ජිනාතීති=ජෙතො; රඤ්ඤා වා පච්චත්ථිකජනෙ ජිතෙ ජාතොති=**ජෙතො** මඞ්ගලසම්මතාය[2] වාචාය තස්ස එවං නාමමෙව කතන්ති **ජෙතො**. වනතීති=**වනං**. අත්තනො සම්පත්තියා සත්තානං අත්තනි භත්තිං කරොති උප්පාදෙතීති අත්ථො. වනුතෙ ඉති=**වනං**. නානාවිධකුසුමගන්ධසම්මොදප්පමත්තකොකිලාදිවිහඞ්ගරුතාලාපෙහි[3] මන්දමාරුතචලිතරුක්ඛසාඛාපල්ලවහත්ථෙහි ච එථ මං පරිභුඤ්ජථාති පාණිනො යාචති[4] වියාති අත්ථො. ජෙතස්ස වනං=ජෙතවනං, තං හි ජෙතෙන රාජකුමාරෙන රොපිතං සංවඩ්ඪිතං පරිපාලිතං, සො ච තස්ස සාමී අහොසි, තස්මා ජෙතවනන්ති වුච්චති, තස්මිං ජෙතවනෙ. **අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ**ති: මාතාපිතූහි ගහිතනාමවසෙන සුදත්තො නාම සො මහාසෙට්ඨී සබ්බකාමසමිද්ධතාය පන විගතමලමච්ඡරතාය කරුණාදිගුණසමඞ්ගිතාය ච නිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩං

---

1. සීලසංවරෙන. චිත-අ.
2. සම්මතාය. පපච.
3. සී. & ම. ලාපෙහි.
4. ම. ආලපති.

දෙති. තස්මා "අනාථපිණ්ඩිකො"ති වුච්චති. ආරමන්ති එත්ථ පාණිනො විසෙසෙන පබ්බජිතාති=ආරාමො; පුප්ඵඵලාදිසොභාය නාතිදූරනාච්චාසන්නතාදි පඤ්චවිධසෙනාසනඞ්ගසම්පත්තියා ච තතො තතො ආගම්ම රමන්ති අභිරමන්ති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා වසන්තීති අත්ථො. වුත්තප්පකාරාය වා සම්පත්තියා තත්ථ තත්ථ ගතෙපි අත්තනො අබ්භන්තරෙ ආනෙත්වා රමෙතීති=ආරාමො.

සො හි අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා ජෙතස්ස රාජකුමාරස්ස හත්ථතො අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටීහි කොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටීහි සෙනාසනානි කාරාපෙත්වා අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං චතුපඤ්ඤාසාය හිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස නීය්‍යාදිතො. තස්මා "අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමො"ති වුච්චති, තස්මිං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. එත්ථ ච "ජෙතවනෙ"ති වචනං පුරිමසාමිකිත්තනං; "අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ"ති පච්ඡිමසාමිපරිකිත්තනං. උභයම්පි චින්නං පරිච්චාගවිසෙසපරිදීපනෙන පුඤ්ඤකාමානං ආයතිං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං. තත්ථ හි චාරකොට්ඨකපාසාදකරණවසෙන භූමිවික්කයලද්ධා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටියො අනෙකකොටිඅග්ඝනකා රුක්ඛා. ච ජෙතස්ස ච පරිච්චාගො, චතුපඤ්ඤාසකොටියො අනාථපිණ්ඩිකස්ස; ඉති තෙසං පරිච්චාගපරිකිත්තනෙන එවං පුඤ්ඤකාමා පුඤ්ඤානි කරොන්තීති දස්සෙන්තො ධම්මභණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤෙපි පුඤ්ඤකාමෙ තෙසං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙ නියොජෙතීති.

තත්ථ සියා, යදි තාව භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙති න වත්තබ්බං අථ ජෙතවනෙ විහරති සාවත්ථියන්ති න වත්තබ්බං. න හි සක්කා උභයත්ථ එකං සමයං විහරිතුන්ති; න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං. නනු අවොචුම්හ සමීපත්ථෙ එතං භුම්මවචනන්ති; තස්මා යදිදං සාවත්ථියා සමීපෙ ජෙතවනං තත්ථ විහරන්තො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙති වුත්තො. ගොචරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස සාවත්ථිවචනං, පබ්බජිතානුරූපනිවාසට්ඨානදස්සනත්ථං සෙසවචනන්ති.

"ආයස්මා ච සාරිපුත්තො"ති ආදිසු **ආයස්මා**ති: පියවචනං; ච සද්දො සමුච්චයත්ථො. රූපසාරියා නාම බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති=**සාරිපුත්තො;** **මහාමොග්ගල්ලානො**ති මහන්තො මොග්ගල්ලානොති හි මහාමොග්ගල්ලානො. පූජාවචනං ගුණවිසෙසංහි, **රෙවතො**ති: ඛදිරවනවාසී රෙවතො, න කඞ්ඛාරෙවතො. එකස්මිං හි දිවසෙ භගවා රත්තසාණිපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණයූපො පවාල[1]ධජපරිවාරිතො විය සුවණ්ණපබ්බතො නවුතිහංසසහස්ස පරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා සත්තරතනසමුජ්ජලාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවාරිතො විය චක්කවත්තිරාජා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගගනමජ්ඣෙ චන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය චතුන්නං පරිසානං මජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙන්තො නිසින්නො හොති, තස්මිං සමයෙ ඉමෙ අග්ගසාවකා ච භගවතො පාදෙ වන්දනත්ථාය උපසඞ්කමිංසු. **භික්ඛූ ආමන්තෙසී**ති: අත්තානං පරිවාරෙත්වා නිසින්නෙ භික්ඛූ තෙ ආගච්ඡන්තෙ දස්සෙත්වා අභාසි.

---

1. සී. & ම. පඤ්චජල

භගවා හි තෙ ආයස්මන්තෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාදිගුණසම්පන්නෙන පරමෙන උපසමෙන සමන්නාගතෙ පරමාය ආකප්පසම්පත්තියා යුත්තෙ උපසඞ්කමන්තෙ පස්සිත්වා පසන්නමානසො තෙසං ගුණවිසෙසපරිකිත්තනත්ථං භික්ඛූ ආමන්තෙසි **"එතෙ භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති එතෙ භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණා ආගච්ඡන්ති"**ති. පසාදවසෙන එතං ආමෙඩිතං පසංසාවසෙනාතිපි වත්තුං යුත්තං. **එවං වුත්තෙ**ති: එවං භගවතා තෙ ආයස්මන්තෙ බ්‍රාහ්මණාති වුත්තෙ, **අඤ්ඤතරො**ති: නාම ගොත්තෙන අපාකටො තස්සං පරිසායං නිසින්නො එකො භික්ඛු. **බ්‍රාහ්මණජාතිකො**ති: බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතො සො උළාරභොගො. බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලා පබ්බජිතො තස්ස කිර එවං අහොසි: ඉමෙ ලොකියා උභතො සුජාතියා බ්‍රාහ්මණසික්ඛානිප්ඵත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා හොන්ති න අඤ්ඤථාති වදන්ති භගවා ච එතෙ ආයස්මන්තෙ බ්‍රාහ්මණාති වදති, හන්දාහං භගවන්තං **බ්‍රාහ්මණලක්ඛණං පුච්ඡෙය්‍ය**න්ති. එතමත්ථමෙව හි භගවා තදා තෙ ථෙරෙ බ්‍රාහ්මණාති අභාසි, බ්‍රහ්මං අණතීති=බ්‍රාහ්මණොති හි ජාති බ්‍රාහ්මණානං නිබ්බචනං, අරියා පන බාහිතපාපත්තාය බ්‍රාහ්මණා. වුත්තං හෙතං:–"බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො සමචරියාය සමණොති වුච්චතී"ති, වක්ඛති ච "බාහිත්වා පාපකෙ ධම්මෙ"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං බ්‍රාහ්මණසද්දස්ස පරමත්ථතො සිඛාප්පත්තමත්ථං ජානිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං පරමත්ථබ්‍රහ්මභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **බාහිත්වා**ති: බහි කත්වා අත්තනො සන්තානතො නීහරිත්වා; සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන පජහිත්වාති අත්ථො. **පාපකෙ ධම්මෙ**ති: ලාමකෙ ධම්මෙ, දුච්චරිතවසෙන තිවිධදුච්චරිතධම්මෙ, චිත්තුප්පාදවසෙන ද්වාදස, අකුසලකම්මපථපවත්තිභෙදවසෙන අනෙකභෙදභින්නෙ සබ්බෙපි අකුසලධම්මෙති අත්ථො. **යෙ චරන්ති සදා සතා**ති: යෙ සති විපුලත්තප්පත්තතාය සබ්බකාලං රූපාදීසු ඡසුපි ආරම්මණෙසු ඡ සති විහාරවසෙන සතා සතිමන්තො හුත්වා චතූහි ඉරියාපථෙහි චරන්ති. සතිග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ සම්පජඤ්ඤම්පි ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං, **ඛීණ සංයොජනා**ති: චතූහිපි අරියමග්ගෙහි දසවිධස්ස සංයොජනස්ස සමුච්ඡින්නත්තා පරික්ඛීණසංයොජනා; **බුද්ධා**ති: චතුසච්චසම්බොධෙන බුද්ධා; තෙ ච පන සාවකබුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා සම්මාසම්බුද්ධාති තිවිධා; තෙසු ඉධ සාවකබුද්ධා අධිප්පෙතා. **තෙ ච ලොකස්මිං බ්‍රාහ්මණා**ති: තෙ සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රාහ්මණසඞ්ඛාතධම්මෙන අරියාය ජාතියා ජාතා බ්‍රාහ්මණභූතස්ස වා භගවතො ඔරසපුත්තාති ඉමස්මිං සත්තලොකෙ පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණා නාම, න ජාතිගොත්තමත්තෙහි න ජටාධාරණාදිමත්තෙන වාති අත්ථො. එවං ඉමෙසු වීසු සුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණකරණධම්මා අරහත්තං පාපෙත්වා කථිතා. නානාජ්ඣාසයතාය පන සත්තානං දෙසනාවිලාසෙන අභිලාපනානත්තෙන දෙසනා නානත්තං වෙදිතබ්බං.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ජටෙඨ **රාජගහෙ**ති: එවන්නාමකෙ නගරෙ; මහාමන්ධාතු මහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහිතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති; දුරභිබාධනීයත්තා නං පටිරාජූනං ගහභූතන්ති රාජගහන්ති ආදිනා අඤ්ඤෙනෙත්ථ පකාරෙන ච වණ්ණයන්ති. කිනෙතන්ති? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස, තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං යක්ඛපරිග්ගහිතං; තෙසං වසනට්ඨානං[1] හුත්වා තිට්ඨති. **වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ**ති: වෙළුවනන්ති තස්ස විහාරස්ස නාමං; තං කිර අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං. බුද්ධස්ස භගවතොව වසනානුච්ඡවිකාය මහතියා ගන්ධකුටියා අඤ්ඤෙහි ච පාසාදකුටිලෙන මණ්ඩපචඞ්කමචාරකොට්ඨකාදීහි පතිමණ්ඩිතං, බහි වෙළූහි පරික්ඛිත්තං අහොසි නීලොභාසං මනොරමං, තෙන **වෙළුවන**න්ති වුච්චතීති. කලන්දකා නාමෙත්ථ නිවාපං අදංසු තස්මා **කලන්දක නිවාපො**ති වුච්චති.

පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තං උය්‍යාන කීළනත්ථං පවිට්ඨො සුරාමදමත්තො දිවාසෙය්‍යං උපගතො සුපි. පරිජනොපිස්ස සුත්තො රාජාති පුප්ඵඵලාදීහි පලොභියමානො ඉතො චිතො ච පක්කාමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා රුක්ඛසුසිරා කණ්හසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ආගච්ඡති, තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා රඤ්ඤො ජීවිතං දස්සාමීති කලන්දකවෙසෙන ගන්ත්වා කණ්ණමූලෙ සද්දමකාසි, රාජා පටිබුජ්ඣි. කණ්හසප්පො නිවත්තො. සො තං දිස්වා ඉමාය කාලකාය මම ජීවිතං දින්නන්ති කාලකානං නිවාපං තත්ථ තත්ථ පට්ඨපෙසි, අභයඝොසඤ්ච ඝොසාපෙසි. තස්මා තතො පට්ඨාය තං "කලන්දක නිවාප"න්ති සඞ්ඛං ගතං. කලන්දකාති හි කාලකානං නාමං, තස්මිං වෙළුවනෙ කලන්දක නිවාපෙ.

මහාකස්සපොති: මහන්තෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතත්තා මහන්තො කස්සපොති=මහාකස්සපො. අපිච කුමාරකස්සපත්ථෙරං උපාදාය අයං මහාථෙරො "මහාකස්සපො"ති වුච්චති, **පිප්ඵලිගුහාය**න්ති: තස්සා කිර ගුහාය ද්වාරසමීපෙ එකො පිප්ඵලිරුක්ඛො අහොසි. තෙන සා පිප්ඵලිගුහාති පඤ්ඤායිත්ථ, තස්සං පිප්ඵලිගුහායං, **ආබාධිකො**ති ආබාධො අස්ස අත්ථීති=ආබාධිකො; බ්‍යාධිතොති[2] අත්ථො. **දුක්ඛිතො**ති: කායසන්නිස්සයං දුක්ඛං සඤ්ජාතං අස්සාති=දුක්ඛිතො. දුක්ඛප්පත්තොති අත්ථො. **බාළ්හගිලානො**ති: අධිමත්තගෙලඤ්ඤො; තං පන ගෙලඤ්ඤං සතො සම්පජානො හුත්වා අධිවාසෙති, අථස්ස භගවා තං පවත්තිං ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බොජ්ඣඞ්ගපරිත්තං අභාසි, තෙනෙව ථෙරස්ස සො ආබාධො වූපසමි, වුත්තං හෙතං බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තෙ:–

"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො පිප්ඵලිගුහායං විහරති ආබාධිකො දුක්ඛිතො බාළ්හගිලානො. අථ ඛො භගවා සායණ්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි, නිසජ්ජ ඛො භගවා–පෙ–

---

1. වසන්තවනං. පපම. 2. සී. I IV. & ම. බ්‍යාධිකො.

ආමන්තෙසි. කච්චි තෙ කස්සප ඛමනීයං? කච්චි යාපනීයං? කච්චි දුක්ඛා වෙදනා පටික්කමන්ති නො අභික්කමන්ති? පටික්කමොසානං පඤ්ඤායති නො අභික්කමොති? න මෙ භන්තෙ–පෙ–නො පටික්කමොති, සත්තිමෙ කස්සප බොජ්ඣඞ්ගා, මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තන්ති. කතමෙ සත්ත? සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො කස්සප මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති–පෙ–උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣඞ්ගො ඛො කස්සප මයා සම්මදක්ඛාතො භාවිතො බහුලීකතො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති. ඉමෙ ඛො කස්සප සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා මයා සම්මදක්ඛාතා භාවිතා බහුලීකතා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තන්ති, තග්ඝ භගව බොජ්ඣඞ්ගා තග්ඝ සුගත බොජ්ඣඞ්ගාති, ඉදමවොච භගවා අත්තමනො ආයස්මා මහාකස්සපො භගවතො භාසිතං අභිනන්දි. වුට්ඨාහි චායස්මා මහාකස්සපො තම්හා ආබාධා. තථා පහීණො ච ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස සො ආබාධො අහොසීති,a තෙන වුත්තං:–

“අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො අපරෙන සමයෙන තම්හා ආබාධා වුට්ඨාසී”ති. **එතදහොසී**ති: පුබ්බෙ ගෙලඤ්ඤදිවසෙසු සද්ධිවිහාරිකෙහි උපනීතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා විහාරෙ එව අහොසි අථස්ස තම්හා ආබාධා වුට්ඨිතස්ස එතං “**යන්නූනාහං රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසෙය්‍ය**”න්ති පරිවිතක්කිතං අහොසි, **පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානී**ති: සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා පඤ්චසතා කකුටපාදිනියො අච්ඡරායො. **උස්සුක්කං ආපන්නානි හොන්තී**ති: ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං දස්සාමාති පඤ්ච පිණ්ඩපාතසතානි සජ්ජෙත්වා සුවණ්ණභාජනෙහි ආදාය අන්තරාමග්ගෙ ඨත්වා භන්තෙ ඉමං පිණ්ඩපාතං ගණ්හථ සඞ්ගහං කරොථාති වදමානා පිණ්ඩපාතදානෙ යුත්තප්පයුත්තා හොන්ති. තෙන වුත්තං: “**ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාතපටිලාභාය**”ති. සක්කො කිර දෙවරාජා ථෙරස්ස චිත්තප්පවත්තිං ඤත්වා තා අච්ඡරායො උය්‍යොජෙසි; “ගච්ඡථ තුම්හෙ අය්‍යස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා අත්තනො පතිට්ඨා කරොථා”ති. එවං හිස්ස අහොසි: ඉමාසු සබ්බාසු ගතාසු කදාචි එකිස්සාපි හත්ථතො පිණ්ඩපාතං ථෙරො පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, තං තස්සා භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති. පටික්ඛිපි ථෙරො භන්තෙ මය්හං පිණ්ඩපාතං ගණ්හථ මය්හං පිණ්ඩපාතං ගණ්හථාති වදන්තියො ගච්ඡථ තුම්හෙ කතපුඤ්ඤා මහාභොගා, අහං දුග්ගතානං සඞ්ගහං කරිස්සාමීති; භන්තෙ මා නො නාසෙථ සඞ්ගහං නො කරොථාති වදන්තියො පුනපි පටික්ඛිපිත්වා පුනපි අපගන්තුං අනිච්ඡමානා යාචන්තියො න අත්තනො පමාණං ජානාථ අපගච්ඡථාති වත්වා අච්ඡරං පහරි; තා ථෙරස්ස අච්ඡරාසද්දං සුත්වා සන්තජ්ජිතා ඨාතුං අසක්කොන්තියො පලායිත්වා දෙවලොකමෙව ගතා.

---

a. සං. කස්සප.

තෙන වුත්තං: **"පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානි පටික්ඛිපිත්වා"**ති. **පුබ්බණ්හසමය**න්ති: පුබ්බණ්හෙ එකං සමයං එකස්මිං කාලෙ. **නිවාසෙත්වා**ති: විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙන නිවාසනං දළ්හං නිවාසෙත්වා; **පත්තචීවරමාදායා**ති: චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා; **පිණ්ඩාය පාවිසී**ති: පිණ්ඩපාතත්ථාය පාවිසි, **දලිද්දවිසිඛා**ති: දුග්ගතමනුස්සානං වසනවාටො; **කපණවිසිඛා**ති: භොගපාරිජුඤ්ඤප්පත්තියා දීනමනුස්සානං වාටො, **පෙසකාරවිසිඛා**ති: තන්තවායවාටො; **අද්දසා ඛො භගවා**ති: කථං අද්දස? ආබාධා වුට්ඨිතො මම පුත්තො කස්සපො කින්නු ඛො කරොතීති ආවජ්ජෙන්තො වෙළුවනෙ නිසින්නො එව භගවා දිබ්බචක්ඛුනා අද්දස. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: යායං ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පඤ්චහි අච්ඡරාසතෙහි උපනීතං අනෙකසූපං අනෙකබ්‍යඤ්ජනං දිබ්බපිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිත්වා කපණජනානුග්ගහපටිපත්ති වුත්තා එතමත්ථං ජානිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං පරමප්පිච්ඡතාදස්සනමුඛෙන ඛීණාසවාදිභාවානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි;

තත්ථ **අනඤ්ඤපොසි**න්ති: අඤ්ඤං පොසෙතීති=අඤ්ඤපොසී, න අඤ්ඤපොසී=අනඤ්ඤපොසී; අත්තනා පොසෙතබ්බස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවෙන අදුතියො; එකපොසීති අත්ථො. තෙන ථෙරස්ස සුභරතං දස්සෙති. ථෙරො හි කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන කුච්ඡිපරිහාරිකෙන ච පිණ්ඩපාතෙන අත්තානමෙව පොසෙන්තො පරමප්පිච්ඡො හුත්වා විහරති; අඤ්ඤං ඤාතිමිත්තාදිසු කඤ්චි න පොසෙති, කත්ථචි අලග්ගභාවා, අථවා අඤ්ඤෙන අඤ්ඤතරෙන පොසෙතබ්බතාය අභාවතො අනඤ්ඤපොසී, යො හි එකස්මිංයෙව පච්චයදායකෙ පටිබද්ධචතුපච්චයො සො අනඤ්ඤපොසී නාම න හොති එකායත්තවුත්තිතො. ථෙරො පන "යථාපි භමරො පුප්ඵ"න්ති ගාථාය වුත්තනයෙන ජඞ්ඝාබලං නිස්සාය පිණ්ඩාය චරන්තො කුලෙසු නිච්චනවො[1] හුත්වා මිස්සකභත්තෙන[2] යාපෙති; තථාහි, තං භගවා චන්දූපමපටිපදාය ථොමෙසි; **අඤ්ඤාත**න්ති: අභිඤ්ඤාතං, යථාවුත්තගුණෙහි සණ්හතාය සන්තතෙව වා[3] අනඤ්ඤපොසීභාවෙන අප්පිච්ඡතාය සන්තුට්ඨිතාය අභිඤ්ඤාතං; අථවා **අඤ්ඤාත**න්ති සබ්බසො පහීනතණ්හතාය ලාභසක්කාරසිලොකනිකාමනහෙතු අත්තානං ජානාපනවසෙන න ඤාතං, අවීතතණ්හා හි පාපිච්ඡා කුහකතාය සම්භාවනාධිප්පායෙන අත්තානං ජානාපෙති, **දන්ත**න්ති: ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාවසෙන ඉන්ද්‍රියෙසු උත්තමදමනෙන දන්තං; **සාරෙ පතිට්ඨිත**න්ති: විමුත්තිසාරෙ අවට්ඨිතං, අසෙක්ඛසීලක්ඛන්ධාදිකෙ වා සීලාදිසාරෙ පතිට්ඨිතං; **ඛීණාසවං වන්තදොස**න්ති: කාමාසවාදීනං චතුන්නං ආසවානං අනවසෙසං පහීනත්තා ඛීණාසවං; තතො එව රාගාදිදොසානං සබ්බසො වන්තත්තා වන්තදොසං; **තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ**න්ති: තං යථාවුත්තගුණං පරමත්ථං බ්‍රාහ්මණං අහං බ්‍රාහ්මණන්ති වදාමීති. ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙසනානානත්තං වෙදිතබ්බං.

ඡට්ඨමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. ම. අනිච්චතො. 2. ම. අනෙකත. 3. සී. පසන්නෙනෙව වා.

සන්තිකම්මෙ; **පාවායන්ති:**[1] එවංනාමකෙ මල්ලරාජූනං නගරෙ; **අජකලාපකෙ චෙතියෙති:** අජකලාපකෙන නාම යක්ඛෙන පරිග්ගහිතත්තා අජකලාපකන්ති ලද්ධනාමෙ මනුස්සානං චිත්තීකතට්ඨානෙ; සො කිර යක්ඛො අජෙ කලාපෙත්වා බන්ධනෙන අජකොට්ඨාසෙන සද්ධිං බලිං පටිච්ඡති න අඤ්ඤථා; තස්මා අජකලාපකොති පඤ්ඤායිත්ථ; කෙචි පන අජකෙ විය සත්තෙ ලාපෙතීති=අජකලාපකොති, තස්ස කිර සත්තා බලිං උපනෙත්වා යදා අජසද්දං කත්වා බලිං උපහරන්ති, තදා සො තුස්සති; තස්මා "අජකලාපකො"ති වුච්චතීති. සො පන යක්ඛො ආනුභාවසම්පන්නො කක්ඛළො ඵරුසො තත්ථ ච සන්නිහිතො තස්මා තං ඨානං මනුස්සා වාසිතං කරොන්ති, කාලෙන කාලං බලිං උපහරන්ති. තෙන වුත්තං: "අජකලාපකෙ චෙතියෙ"ති. **අජකලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙති:** තස්ස යක්ඛස්ස විමානෙ; තදා කිර සත්ථා තං යක්ඛං දමෙතුකාමො සායණ්හසමයෙ එකො අදුතියො පත්තචීවරං ආදාය අජකලාපකස්ස භවනද්වාරං ගන්ත්වා තස්ස දොවාරිකං භවනං පවිසනත්ථාය යාචි; සො– කක්ඛළො භන්තෙ අජකලාපකො යක්ඛො සමණොති වා බ්‍රාහ්මණොති වා ගාරවං න කරොති තස්මා තුම්හෙ එව ජානාථ මය්හං පන තස්ස ච අනාරොචනං අයුත්තන්ති තාවදෙව යක්ඛසමාගමං ගතස්ස අජකලාපකස්ස සන්තිකං වාතවෙගෙන අගමාසි, සත්ථා අන්තොභවනං පවිසිත්වා අජකලාපකස්ස නිසීදනමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි, යක්ඛස්ස ඔරොධා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. සත්ථා තාසං කාලයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙසි;

තෙන වුත්තං:– "**පාවායං විහරති අජකලාපකෙ චෙතියෙ අජකලාපකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**"ති. තස්මිං සමයෙ සාතාගිර හෙමවතා අජකලාපකස්ස භවනමත්ථකෙන යක්ඛසමාගමං ගච්ඡන්තා අත්තනො ගමනෙ අසම්පජ්ජමානෙ කින්නු ඛො කාරණන්ති ආවජ්ජෙන්තා සත්ථාරං අජකලාපකස්ස භවනෙ නිසින්නං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා මයං භන්තෙ යක්ඛසමාගමං ගමිස්සාමාති ආපුච්ඡිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගතා. යක්ඛසන්නිපාතෙ අජකලාපකං දිස්වා තුට්ඨිං පවෙදයිංසු; "ලාභා තෙ ආවුසො අජකලාපක තෙ භවනෙ සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො භගවා ච නිසින්නො උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං පයිරුපාසස්සු ධම්මඤ්ච සුණාහී"ති. සො තෙසං කථං සුත්වා ඉමෙ තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණස්ස භවනෙ නිසින්නභාවං කථෙන්තීති කොධාභිභූතො හුත්වා අජ්ජ මය්හං තෙන සමණෙන සද්ධිං සඞ්ගාමො භවිස්සතීති චින්තෙත්වා යක්ඛසන්නිපාතතො වුට්ඨහිත්වා දක්ඛිණං පාදං උක්ඛිපිත්වා සට්ඨියොජනමත්තං කූටං අක්කමි. තං විධා[2] අහොසි. සෙසං හෙත්ථ යං වත්තබ්බං තං ආළවකසුත්තවණ්ණනායං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අජකලාපකස්ස සමාගමො හි ආළවකසමාගමසදිසොව. තං සදිසං පඤ්හකරණං විස්සජ්ජනං භවනතො නික්ඛමනං පවෙසනඤ්ච. අජකලාපකො හි ආගච්ඡන්තො යෙව එතෙහි

1. සී. II & III. පාවාරියං, & පාවලියං. 2. ම. ඡිජ්ජිත්වා විධා.

යෙව තං සමණං පලාපෙස්සාමීති වාතමණ්ඩලාදිකෙ නවවස්සෙ ච සමුට්ඨාපෙත්වා තෙහි භගවතො චලනමත්තම්පි කාතුං අසක්කොන්තො නානාවිධපහරණහත්ථෙ අතිවිය භයානකරූපෙ භූතගණෙ නිම්මිණිත්වා තෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අන්තන්තෙනෙව චරන්තො සබ්බරත්තිං නානප්පකාරං විප්පකාරං කත්වාපි භගවතො කිඤ්චි කෙසග්ගමත්තම්පි නිසින්නාවට්ඨානතො චලනං කාතුං නාසක්ඛි. කෙවලම්පන "අයං සමණො මං අනාපුච්ඡා මය්හං භවනං පවිසිත්වා නිසීදතී"ති කොධවසෙන පජ්ජලිති. අථස්ස භගවා චිත්තුප්පත්තිං ඤත්වා සෙය්‍යථාපි නාම චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තං භින්දෙය්‍ය එවං සො භීයොසො මත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස එවමෙවායං යක්ඛො මයි ඉධ නිසින්නෙ චිත්තං පදූසෙති යන්නූනාහං බහි නික්ඛමෙය්‍යන්ති සයමෙව භවනතො නික්ඛමිත්වා අබ්භොකාසෙ නිසීදි.

තෙන වුත්තං: "**තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා රත්තන්ධකාර තිමිසායං අබ්භොකාසෙ නිසින්නො හොතී**"ති. තත්ථ **රත්තන්ධකාර තිමිසාය**න්ති: රත්තියං අන්ධකාරෙ තමසි; චක්ඛුවිඤ්ඤාණුප්පත්ති විරහිතෙ බහලන්ධකාරෙති අත්ථො. චතුරඞ්ගසමන්නාගතො කිර තදා අන්ධකාරො පවත්තතීති. **දෙවො**ති: මෙඝො; එකමෙකං ඵුසිතකං උදකබින්දුං පාතෙති, අථ යක්ඛො ඉමිනා සද්දෙන තාසෙත්වා ඉමං සමණං පලාපෙස්සාමීති භගවතො සමීපං ගන්ත්වා "අක්කුලො"ති ආදිනා ච භිංසනං අකාසි.

තෙන වුත්තං:–"**අථ ඛො අජකලාපකො**"ති ආදි. තත්ථ **භය**න්ති: චිත්තුත්‍රාසං; **ඡම්භිතත්ත**න්ති: ඌරුත්ථම්භකසරීරස්ස ඡම්භිතභාවං; **ලොමහංස**න්ති: ලොමානං පහට්ඨභාවං; තීහි පදෙහි භයුප්පත්තිමෙව දස්සෙති. **උපසඞ්කමී**ති: කස්මා පනායං එවං අධිප්පායො උපසඞ්කමි? නනු පුබ්බෙ අත්තනා කාතබ්බං විප්පකාරං අකාසි? සච්චමකාසි; තම්පනෙස අත්තනො භවනෙ ඛෙමට්ඨානෙ වීරභූමියං ඨිතස්ස න කිඤ්චි කාතුං අසක්ඛි, ඉදානි බහිඨිතං එවං භිංසාපෙත්වා පලාපෙතුං සක්කාති මඤ්ඤමානො උපසඞ්කමි. අයං හි යක්ඛො අත්තනො භවනං වීරභූමීති මඤ්ඤති. තත්ථ ඨිතත්තා අයං සමණො න භායතීති ච, **තික්ඛත්තුං අක්කුලො පක්කුලොති අක්කුලපක්කුලිකං අකාසී**ති: තයො වාරෙ "අක්කුලො පක්කුලො"ති භිංසාපෙතුකාමතාය එවරූපං සද්දං අකාසි. අනුකරණසද්දො හි අයං, තදා හි සො යක්ඛො සිනෙරුං උක්ඛිපන්තො විය මහාපථවිං පරිවත්තෙන්තො විය ච මහතා උස්සාහෙන අසනි සතසද්දස්ස සඞ්ඝාතං විය එකස්මිං ඨානෙ පුඤ්ජිකතං හුත්වා විනිච්ඡරන්තං දිසාගජානං[1] හත්ථි ගජ්ජිතං කෙසරසීහානං සීහනින්නාදං යක්ඛානං හුඞ්කාරසද්දං භූතානං අට්ටහාසං අසුරානං අප්ඵොටඝොසං ඉන්දස්ස දෙවරඤ්ඤො වජිරනිඝාතනිග්ඝොසං අත්තනො ගම්භීරතාය විප්ඵාරිතතාය භයානකතාය ච අවසෙසසද්දං අභිභවන්තමිව ච කප්පවුට්ඨාන මහාවාතමණ්ඩලිකාය විනිග්ඝොසං පුථුජ්ජනානං හදයං ඵාලෙන්තං විය මහන්තං පටිඝනිග්ඝොසං අබ්‍යත්තක්ඛරං තික්ඛත්තුං අත්තනො යක්ඛගජ්ජිතං ගජ්ජි එතෙන ඉමං සමණං භිංසාපෙත්වා පලාපෙස්සාමීති යස්ස නිච්ඡාරණෙන පබ්බතා පපටිකං මුච්චිංසු වනප්පති

1. සී. & ම. දිසාවජානං.

ජෙට්ඨකෙ උප්පාදය සබ්බෙසු රුක්ඛලතාගුම්බෙසු පත්තඵලපුප්ඵානි සීදිංසු තියොජනසහස්ස විත්ථායතොපි හිමවන්තපබ්බතරාජා ච කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, භුම්මදෙවතා ආදිං කත්වා යෙභුය්‍යෙන දෙවතානම්පි අහුදෙව භයං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසං පගෙව මනුස්සානං අඤ්ඤඤ්ච සඤ්ච අපදද්විපදචතුප්පදානං මහාපථවියා උද්‍රියනකාලො විය මහතී විභිංසනා අහොසි, සකලස්මිං ජම්බුදීපතලෙ මහන්තං කොලාහලං උදපාදි, භගවා පන තං සද්දං කිමිති අමඤ්ඤමානො නිච්චලො නිසීදි, මා කස්සචි ඉමිනා අන්තරායො හොතූති අධිට්ඨාසි.

යස්මා පන සො සද්දො "අක්කුලපක්කුල" ඉති ඉමිනා ආකාරෙන සත්තානං සොතපථං අගමාසි, තං තස්මා තස්ස අනුකරණවසෙන අක්කුලොති යක්ඛස්ස ච තස්සං නිග්ඝොසනිච්ඡාරණායං අක්කුලපක්කුලකරණං අත්ථීති කත්වා "අක්කුලපක්කුලිකං අකාසී"ති සඞ්ගහං ආරොපයිංසු, කෙචි පන ආකුලබ්‍යාකුල ඉති පදද්වයස්ස පරියායාභිධානවසෙන "අක්කුලො බක්කුලො"ති අයං සද්දො වුත්තොති වදන්ති; යථා "එකං එකඞ්ගන"න්ති.[1] යස්මා එකවාරං ජනකො පඨමුප්පත්ති[2]වසෙනෙව නිබ්බත්තත්තා "ආකුලො"ති ආදිඅත්ථෙ ආකාරො තස්ස ච කකාරාගමං[3] කත්වා රස්සත්තං කතන්ති, වෙ වාරෙ පන ජාතො බක්කුලො, කුලසද්දො වෙත්ථ ජාතිපරියායො "කොලඞ්කොලො"ති ආදීසු විය, වුත්තඅධිප්පාය මනුවිධාය ච සද්දප්පයොග විගමෙ පඨමපදෙන ජලාබුජසීහබ්‍යග්ඝාදයො—දුතියෙන අණ්ඩජාසිවිස කණ්හසප්පාදයො වුච්චන්ති, තස්මා සීහාදිකො විය ආසිවිසාදිකො විය ච අහනෙන්ත ජීවිතහාරකොති ඉමං අත්ථං යක්ඛො පදද්වයෙන දස්සෙතීති අඤ්ඤෙ; අපරෙ පන අක්කුලො පක්කුලොති පාළිං වත්වා අක්ඛෙතුං බෙපෙතුං විනාසෙතුං උලතී පවත්තතීති අක්කුලො, පක්ඛෙතුං උලතීති පක්කුලො, කො පන සො? යක්ඛරක්ඛසපිසාචසීහබ්‍යග්ඝාදීසු අඤ්ඤතරො යො කොචි මනුස්සානං අනත්ථාවහොති තස්ස අත්ථං වදන්ති. ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බා.

එසො තෙ සමණ පිසාචොති: අම්භො සමණ තව පිසාචො උපට්ඨිතොති මහන්තං භෙරවරූපං අභිනිම්මිනිත්වා භගවතො පුරතො ඨත්වා අත්තානං සන්ධාය යක්ඛො වදති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං එතෙන යක්ඛෙන කායවාචාහි පවත්තියමානං විප්පකාරං තෙන ච අත්තනො අනභිභවනීයස්ස හෙතුභූතං ලොකධම්මෙසු නිරුපක්කිලෙසත්තං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **තායං වෙලාය**න්ති: තස්ස විප්පකාරකරණවෙලායං; **ඉමං උදාන**න්ති: තං විප්පකාරං අගණෙත්වා අගණනහෙතුභූතධම්මානුභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යදා සකෙසු ධම්මෙසූ**ති: යස්මිං කාලෙ සකඅත්තභාවසඞ්ඛාතෙසු පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධධම්මෙසු; **පාරගූ**ති: පරිඤ්ඤාභිසමයපාරිපූරිවසෙන පාරඞ්ගතො හොති. තතො යෙව තෙසං හෙතුභූතෙ සමුදයෙ තදප්පවත්තිලක්ඛණෙ නිරොධෙ නිරොධගාමිනියා පටිපදාය ච පහාණසච්ඡිකිරියාභාවනාභිසමයපාරිපූරිවසෙන පාරගතො; **හොති බ්‍රාහ්මණො**ති: එවං

1. සී. H. III. එකංගණතන්ති. 2. ම. පඨමපවත්ති. 3. සී. අකාරාගමං.

සබ්බසො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො නාම හොති. සබ්බසො සකඅත්තභාවාවබොධෙනපි චතුසච්චාභිසමයො හොති; වුත්තඤ්හෙතං: "ඉමස්මිංයෙව බ්‍යාමමත්තෙ කළෙබරෙ සසඤ්ඤිම්හි සමනකෙ ලොකඤ්ච ලොකසමුදයඤ්ච පඤ්ඤපෙමී"ති[a] ආදි. අථවා **සකෙසු ධම්මෙසූ**ති අත්තනො ධම්මෙසු; අත්තනො ධම්මා නාම අත්ථකාමස්ස පුග්ගලස්ස සීලාදිධම්මා; **සීල** සමාධි පඤ්ඤා විමුත්ති ආදයො හි වොදානධම්මා එකන්තහිතසුඛසම්පාදනෙන පුරිසස්ස අත්තනො ධම්මා නාම. න අනත්ථාවහා සංකිලෙසධම්මා; **පාරගූ**ති: තෙසං සීලාදීනං පාරිපූරියා පාරං පරියන්තං ගතො. තත්ථ සීලං තාව ලොකිය ලොකුත්තරවසෙන දුවිධං, තෙසු ලොකියං පුබ්බභාගසීලං තං සඞ්ඛෙපතො පාතිමොක්ඛසංවරාදිවසෙන චතුබ්බිධං. විත්ථාරතො පන අනෙකප්පභෙදං, ලොකුත්තරං මග්ගඵලවසෙන දුවිධං. අත්ථතො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තා සම්මාජීවා. යථා ච සීලං තථා සමාධිපඤ්ඤා ච ලොකිය ලොකුත්තරවසෙන දුවිධා. තත්ථ ලොකියසමාධි සඋපචාරෙන අට්ඨසමාපත්තියො. ලොකුත්තරසමාධි මග්ගපරියාපන්නො, පඤ්ඤාපි ලොකියා සුතමයා චින්තාමයා භාවනාමයා සාසවා. ලොකුත්තරා පන මග්ගසම්පයුත්තා ඵලසම්පයුත්තා ච, විමුත්ති නාම ඵලවිමුත්ති නිබ්බාණඤ්ච, තස්මා සා ලොකුත්තරාව විමුත්ති. ඤාණදස්සනං ලොකියමෙව තං එකූනවීසතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණභාවතො, එවං එතෙසං සීලාදිධම්මානං අත්තනො සන්තානෙ අරහත්තසමධිගමෙන අනවසෙසතො නිබ්බත්තපාරිපූරියා පාරං පරියන්තං ගතොති **සකෙසු ධම්මෙසු පාරගූ**, අථවා සොතාපත්තිඵලාධිගමෙන සීලස්මිං පාරගූ; සො හි සීලෙසු පරිපූරකාරීති වුත්තො. සොතාපන්නග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ සකදාගාමීපි ගහිතො හොති, අනාගාමිඵලාධිගමෙන සමාධිස්මිං පාරගූ, අථවා සොතාපත්තිඵලාධිගමෙන, සො හි සමාධිස්මිං පරිපූරකාරීති වුත්තො. අරහත්තඵලාධිගමෙන ඉතරෙසු පාරගූ, අරහා හි පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා අග්ගභූතාය අකුප්පාය චෙතොවිමුත්තියා අධිගතත්තා පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස ච පරියොසානගමනතො පඤ්ඤාවිමුත්තියා විමුත්තිඤාණදස්සනෙන ච සුපාරගූ නාම හොති. එවං සබ්බථාපි චතූසු අරියසච්චෙසු චතුමග්ගවසෙන පරිඤ්ඤාදිසොළසවිධස්ස කිච්චනිප්ඵත්තියා යථාවුත්තෙසු තස්මිං තස්මිං කාලෙ සකෙසු ධම්මෙසු පාරගතො. **හොති බ්‍රාහ්මණො**ති: තදා සො බාහිතපාපධම්මතාය පරමත්ථතාය පරමත්ථ බ්‍රාහ්මණො හොති. **අථ එතං පිසාචඤ්ච පක්කුලඤ්චාතිවත්තතී**ති: තතො යථාවුත්තපාරඞ්ගමනතො අථ පච්ඡා අජකලාපක එතං තයා දස්සිතං තාපනත්ථමාගතං පිසාචං භයජනනත්ථං සමුට්ඨාපිත අක්කුලපක්කුලිකඤ්ච: **අතිවත්තති** අතික්කමති අභිභවති; තං න ආයාතීති අත්ථො. අයම්පි කථා අරහත්තමෙව උල්ලපිත්වා ඨිතා. අථ අජකලාපකො අත්තනා කතෙන තථාරූපෙනාපි පටිභයරූපෙන හිංසනෙන අකම්මනියභාවතො තං තාදීභාවං දිස්වා අහො අච්ඡරියො වතායන්ති පසන්නමානසො පොථුජ්ජනිකාය සද්ධාය අත්තනො නිබ්බද්ධභාවං විහා වෙනෙතා සත්ථු සම්මුඛා උපාසකත්තං පවෙදෙසි.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

a. සං-පු-දෙව.

අට්ඨමෙ **සඞ්ගාමජී**[1]ති: එවං නාමො. අයං හි ආයස්මා සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො පුත්තො: වයප්පත්තකාලෙ මාතාපිතූහි පතිරූපෙන දාරෙන නියොජෙත්වා සාපතෙය්‍යං නීයාදෙත්වා ඝරබන්ධනෙන බද්ධො හොති, සො එකදිවසං සාවත්ථිවාසිනො උපාසකෙ පුබ්බණ්හසමයං දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා සායණ්හසමයං සුද්ධවත්ථෙ සුද්ධුත්තරාසඞ්ගෙ ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ ධම්මසවණත්ථං ජෙතවනාභිමුඛෙ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා කත්ථ තුම්හෙ ගච්ඡථාති පුච්ඡිත්වා ධම්මසවණත්ථං ජෙතවනෙ සත්ථු සන්තිකන්ති වුත්තෙන තෙන හි අහම්පි ආගමිස්සාමීති තෙහි සද්ධිං ජෙතවනං අගමාසි. තෙන ච සමයෙන භගවා කඤ්චනගුහායං සීහනාදං නදන්තො කෙසරසීහො විය සද්ධම්මමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙති. අථ ඛො උපාසකා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සඞ්ගාමජීපි කුලපුත්තො තස්සා පරිසාය පරියන්තෙ ධම්මං සුණන්තො නිසීදි, භගවා ආනුපුබ්බිකථං කථෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ අනෙකෙසං පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සඞ්ගාමජී කුලපුත්තො සොතාපත්තිඵලං පත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි පබ්බාජෙථ මං භගවාති. "අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වං මාතාපිතූහි පබ්බජ්ජායා"ති නාහං භන්තෙ අනුඤ්ඤාතො. "නඛො සඞ්ගාමජී තථාගතා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං පබ්බාජෙන්තී"ති. සොහං භන්තෙ තථා කරිස්සාමි යථා මං මාතාපිතරො පබ්බජිතුමනුජානන්තීති භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා මාතාපිතරො උපසඞ්කමිත්වා අම්මතාත අනුජානාථ මං පබ්බජිතුන්ති ආහ. තතො පරං රට්ඨපාලසුත්තෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං අථ ඛො සො පබ්බජිත්වා අත්තානං දස්සෙස්සාමීති පටිඤ්ඤං දත්වා අනුඤ්ඤාතො මාතාපිතූහි භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, අලත්ථ භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච; අචිරූපසම්පන්නො ච පන සො උපරිමග්ගත්ථාය ඝටෙන්තො වායමන්තො අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤාවාසෙ වස්සං වසිත්වා ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා වුත්ථවස්සො භගවන්තං දස්සනාය මාතාපිතුන්නඤ්ච පටිඤ්ඤාපමොචනත්ථං සාවත්ථිං අගමාසි. තෙන වුත්තං: **"තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සඞ්ගාමජී සාවත්ථිං අනුප්පත්තො හොතී"**ති: සො හි ආයස්මා දූරගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො ජෙතවනං පවිසිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං කතපටිසන්ථාරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරිත්වා පුන භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි, අථස්ස මාතාපිතරො ඤාතිමිත්තා වස්ස ආගමනං සුත්වා සඞ්ගාමජී කිර ඉධාගතොති හට්ඨතුට්ඨා තුරිතතුරිතා විහාරං ගන්ත්වා පරියෙසන්තා නං තත්ථ නිසින්නං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා "මා අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං රාජානො හරෙය්‍යුං, දායාද වා ගණ්හෙය්‍යුං; නාලං පබ්බජ්ජාය එහි තාත විබ්භමා"ති යාචිංසු, තං සුත්වා ථෙරො "ඉමෙ මය්හං කාමෙහි අනත්ථිකභාවං න ජානන්ති, ගූථධාරී විය

1. සී. I. & II. සඞ්ගාමජී.

ගුළපිණ්ඩ කාමෙසුයෙව අල්ලීයන්තං ඉච්ඡන්ති නයිමෙ සක්කා ධම්මකථාය සඤ්ඤාපෙතු"න්ති අසුණන්තො විය නිසීදි, තෙ නානප්පකාරං යාචිත්වා අත්තනො වචනං අගණ්හන්තං දිස්වා ඝරං පවිසිත්වා පුත්තෙන සද්ධිං තස්ස භරියං සපරිවාරං උය්යොජෙසුං: මයං නානප්පකාරං යාචන්තාපි තස්ස මනං අලභිත්වා ආගතා "ගච්ඡ තං භද්දෙ තව භත්තාරං පුත්තසන්දස්සනෙන යාචිත්වා සඤ්ඤාපෙහී"ති. තාය කිර ආපන්නසත්තාය[1] අයමායස්මා පබ්බජිතො. සා සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වාව දාරකමාදාය මහතා පරිවාරෙන ජෙතවනං අගමාසි.

තං සන්ධාය වුත්තං:-"**අස්සොසි ඛො ආයස්මතො සඞ්ගාමජිස්සා**"ති ආදි. තත්ථ **පුරාණදුතියිකා**ති: පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ පාදපරිචාරිකාවසෙන දුතියා, භරියාති අත්ථො. **අය්යො**ති: අය්යපුත්තොති වත්තබ්බෙ පබ්බජිතානං අනුච්ඡවිකවොහාරෙන වදති; **කිරා**ති: අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. තස්ස අනුප්පත්තො කිරාති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො; **බුද්ධපුත්තාම්හි සමණ පොසම**න්ති: ආපන්නසත්තමෙව මං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජිතො සාහං එතරහි බුද්ධපුත්තා තාදිසං මං ඡඩ්ඩෙත්වාව සමණධම්මකරණං[2] අයුත්තං. තස්මා සමණ පුත්තදුතියං[3] මං ඝාසච්ඡාදනාදීහි භරස්සූති, ආයස්මා පන සඞ්ගාමජි ඉන්ද්‍රියානි උක්ඛිපිත්වා තං නෙව ඔලොකෙති නාපි ආලපති.

තෙන වුත්තං:-"**එවං වුත්තෙ ආයස්මා සඞ්ගාමජි තුණ්හී අහොසී**"ති: සා තික්ඛත්තුං තථෙව වත්වා තුණ්හීභූතමෙව තං දිස්වා පුරිසා නාම භරියාසු නිරපෙක්ඛාපි පුත්තෙසු සාපෙක්ඛාපි හොන්ති, පුත්තසිනෙහො පිතු අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨති; තස්මා පුත්තපෙමෙනාපි මය්හං වසෙ පවත්තෙය්‍යාති මඤ්ඤමානා පුත්තං ථෙරස්ස අඞ්කෙ නික්ඛිපිත්වා එකමන්තං අපක්කම්ම **එසො තෙ සමණ පුත්තො පොසෙහි න**න්ති වත්වා ථොකං අගමාසි. සා කිර සමණතෙජෙනස්ස පමුඛෙ ඨාතුං නාසක්ඛි. ථෙරො දාරකම්පි නෙව ඔලොකෙති නාපි ආලපති, අථ සා ඉත්ථීපි අවිදූරෙ ඨත්වා මුඛං පරිවත්තෙත්වා ඔලොකෙන්තී ථෙරස්ස ආකාරං ඤත්වා පටිනිවත්තිත්වා පුත්තෙනපි අයං සමණො අනත්ථිකොති දාරකං ගහෙත්වා පක්කාමි.

තෙන වුත්තං:-"**අථ ඛො ආයස්මතො සඞ්ගාමජිස්ස පුරාණදුතියිකා**"ති: ආදි. තත්ථ **පුත්තෙනපී**ති: අයං සමණො අත්තනො ඔරසපුත්තෙනපි අනත්ථිකො පගෙව අඤ්ඤෙහීති අධිප්පායො; **දිබ්බෙනා**ති: එත්ථ දිබ්බෙ භවං=දිබ්බං; දෙවතානං හි සුචරිතකම්මනිබ්බත්තං පිත්තසෙම්හරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධං දූරෙපි ආලොචනසමත්ථං දිබ්බපසාදචක්ඛු හොති. ඉදම්පි චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනිබ්බත්තං අභිඤ්ඤාචක්ඛුං තාදිසන්ති දිබ්බං වියාති= දිබ්බං; දිබ්බවිහාරසන්නිස්සයෙන ලද්ධත්තා වා දිබ්බං; මහාජුතිකත්තා මහාගතිකත්තා වා දිබ්බං, තෙන දිබ්බෙන; **විසුද්ධෙනා**ති: නීවරණාදිසඞ්කිලෙසවිගමෙන සුපරිසුද්ධෙන; **අතික්කන්තමානුසකෙනා**ති. මනුස්සානං විසයාතික්කමෙන; **ඉමං එවරූපං විප්පකාර**න්ති: ඉමං විප්පකාරං යථාවුත්තං පබ්බජිතෙසු අසාරුප්පං අඞ්කෙ පුත්තට්ඨපනසඞ්ඛාතං විරූපං

1. සී. & ම. සද්ධාය. 2. ම. සම්පන්නම්පන. 3. සී. & ම. පුත්ත·දුතියං

කිරියං; **එතමත්ථ**න්ති: එතං ආයස්මතො සඞ්ගාමජිස්ස පුත්තදාරාදීසු සබ්බත්ථ නිරපෙක්ඛභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං තස්ස ඉට්ඨානිට්ඨාදීසු තාදිභාවදීපකං උදානං උදානෙසි;

තත්ථ **ආයන්ති**න්ති: ආගච්ඡන්තිං; පුරාණදුතියිකන්ති අධිප්පායො; **නාභිනන්දතී**ති: දට්ඨුං මං ආගතාති න නන්දති න තුස්සති, **පක්කමන්ති**න්ති: දිස්වා අයං මයා අසම්මොදිතාව ගච්ඡතීති ගච්ඡන්තිං; **න සොචතී**ති: න චිත්තසන්තාපමාපජ්ජති. යෙන පන කාරණෙන ථෙරො එවං නාභිනන්දති න සොචති, තං දස්සෙතුං **සඞ්ගා සඞ්ගාමජිං මුත්ත**න්ති වුත්තං. තත්ථ **සඞ්ගා**ති: රාගසඞ්ගො දොස-මොහ-මාන-දිට්ඨිසඞ්ගොති පඤ්චවිධොපි සඞ්ගො; සමුච්ඡෙදප්පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තීහි විමුත්තං සඞ්ගාමජිං භික්ඛුං. **තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ**න්ති: තං තාදිභාවප්පත්තං ඛීණාසවං අහං සබ්බසො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණන්ති වදාමීති.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **ගයාය**න්ති: එත්ථ ගයාති ගාමොපි තිත්ථම්පි වුච්චති. ගයාගාමස්ස හි අවිදූරෙ විහරන්තො භගවා ගයායං විහරතීති, තථා ගයාතිත්ථන්ති හි ගයාගාමස්ස අවිදූරෙ එකා පොක්ඛරණී අත්ථි නදීපි, තදුභයං පාපපවාහනන්ති ලොකියමහාජනො සමුදාචරති; **ගයාසීසෙ**ති: ගජසීසසදිසසිඛරෙ, තත්ථ එකො පබ්බතො ගයාසීසනාමකො, යත්ථ හත්ථිකුම්භසදිසෙ පිට්ඨිපාසාණෙ භික්ඛුසහස්සස්ස ඔකාසො හොති, තත්‍ර භගවා විහරති; තෙන වුත්තං: **ගයායං විහරති ගයාසීසෙ**ති.

ජටිලාති: තාපසා; තෙ හි ජටාධාරිතාය ඉධ ජටිලාති වුත්තා. **අන්තරට්ඨකෙ හිමපාතසමයෙ**ති: හෙමන්තස්ස උතුනො අබ්භන්තරභූතෙ මාඝමාසස්ස අවසානෙ චත්තාරො-ඵග්ගුණමාසස්ස ආදිම්හි චත්තාරොති-අට්ඨදිවසපරිමාණෙ හිමස්ස පතනකාලෙ; ගයායං **උම්මුජ්ජන්තී**ති: කෙචි තස්මිං තිත්ථසම්මතෙ උදකෙ පඨමං නිමුග්ගසකලසරීරා තතො උම්මුජ්ජන්ති වුට්ඨහන්ති, පිලවන්ති; **නිමුජ්ජන්තී**ති: සසීසං උදකෙ ඔසීදන්ති, **උම්මුජ්ජනිමුජ්ජම්පි කරොන්තී**ති: පුනප්පුනං උම්මුජ්ජනිමුජ්ජනානිපි කරොන්ති.

තත්ථ හි කෙචි එකුම්මුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි හොතීති එවං දිට්ඨිකා තෙ උම්මුජ්ජනමෙව කත්වා ගච්ඡන්ති; උම්මුජ්ජනම්පන නිමුජ්ජනං අන්තරෙන නත්ථීති අවිනාභාවතො නිමුජ්ජනම්පි තෙ කරොන්ති, යෙපි "එකනිමුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි හොතී"ති එවං දිට්ඨිකා තෙපි එකවාරමෙව නිමුජ්ජිත්වා වුත්තනයෙන අවිනාභාවතො උම්මුජ්ජනම්පි කත්වා පක්කමන්ති, යෙ පන "තස්මිං තිත්ථෙ නිමුජ්ජනෙනෙව පාපසුද්ධි හොතී"ති එවං දිට්ඨිකා තෙ තත්ථ නිමුජ්ජිත්වා අස්සාසපස්සාසෙ සන්නිරුජ්ඣිත්වා පබ්බත පපාත පතිතා විය තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. අපරෙ "පුනප්පුනං

උම්මුජ්ජනානි කත්වා නහාතෙ පාපසුද්ධි හොතී"ති එවං දිට්ඨිකා තෙ කාලෙන කාලං උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනානි කරොන්ති, තෙ සබ්බෙපි සන්ධාය වුත්තං "උම්මුජ්ජන්තිපි නිමුජ්ජන්තිපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජම්පි කරොන්තී"ති. එත්ථ කිඤ්චාපි නිමුජ්ජනපුබ්බකං උම්මුජ්ජනමෙව පන කරොන්ති, කතිපයා උම්මුජ්ජනං, තදුභයඤ්ච කරොන්ති බහුම්පි, තෙසං යෙභුය්‍යභාවදස්සනත්ථං උම්මුජ්ජනං පඨමං වුත්තං. තථා සම්බහුලා **ජටිලා**ති ච ජටිලානං යෙභුය්‍යතාය වුත්තං. මුණ්ඩසිඛණ්ඩිනොපි ච බ්‍රාහ්මණා උදකසුද්ධිකා තස්මිං කාලෙ තත්ථ තථා කරොන්ති. **ඔසිඤ්චන්තී**ති: කෙචි ගයාය උදකං හත්ථෙන ගහෙත්වා අත්තනො සීසෙ ච සරීරෙ ච ඔසිඤ්චන්ති, අපරෙ ඝටෙහි උදකං ගහෙත්වා තීරෙ ඨත්වා තථා කරොන්ති; **අග්ගිං ජුහන්තී**ති: කෙචි ගයාතීරෙ වෙදිං සජ්ජෙත්වා ඉධුමරම්භපූජාදිකෙ උපකරණෙ උපනෙත්වා අග්ගිහුතං ජුහන්ති; අග්ගිහුතං පරිජුහන්ති; ඉමිනා ගයායං උම්මුජ්ජනාදිනා අග්ගිපරිචරණෙන ච පාපමලතො සුද්ධි පාපපවාහනා සංසාරසුද්ධි එව වා හොතීති එවං දිට්ඨිකා හුත්වාති අත්ථො. උම්මුජ්ජනාදි චෙත්ථ නිදස්සනමත්තං වුත්තානීති දට්ඨබ්බං. තෙසු හි කෙචි උදකවාසං වසන්ති, කෙචි උදකඤ්ජලිං දෙන්ති, කෙචි තස්මිං උදකෙ ඨත්වා චන්දිමසුරියෙ අනුපරිවත්තෙන්ති අනෙකසහස්සවාරං සාවිත්ති ආදිකෙ ජපන්ති, කෙචි ඉන්ද ආගච්ඡාති ආදිනා විසමුච්ඡාජපං අව්හායන්ති, කෙචි මහතුපට්ඨානං කරොන්ති, එවඤ්ච කරොන්තා කෙචි තරන්ති, කෙචි උත්තරිත්වා පච්ඡා ආගමනං කරොන්ති, කෙචි අන්තො උදකෙ සීතා තන්තී වාදෙන්ති වීණා වාදෙන්තීති එවමාදිකා නානප්පකාරකිරියා දස්සෙන්ති, යස්මා වා තෙ එවරූපා විකාරකිරියා කරොන්තාපි තස්මිං උදකෙ නිමුජ්ජන උම්මුජ්ජන පුබ්බකමෙව කරොන්ති, තස්මා තං සබ්බං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනන්තොගධමෙව කත්වා "උම්මුජ්ජන්තී"තිපි ආදි වුත්තං. එවං තත්ථ ආකුලබ්‍යාකුලෙ වත්තමානෙ උපරි පබ්බතෙ ඨිතො භගවා තෙසං තං කොලාහලං සුත්වා කින්නුඛො එතන්ති ඔලොකෙන්තො තං කිරියාවිකාරමද්දස. තං සන්ධාය වුත්තං: "**අද්දසා ඛො භගවා**–පෙ– **ඉමිනා සුද්ධී**"ති තං වුත්තත්ථමෙව; **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං අත්ථං උදකොරොහණාදි අසුද්ධිමග්ගො තෙසං සුද්ධිමග්ගොති පරාමසනං සච්චාදිකෙ ච සුද්ධිමග්ගෙ අත්තනො අවිපරීතාවබොධං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදානන්**ති: ඉමං උදකසුද්ධියා අසුද්ධිමග්ගභාවදීපකං සච්චාදිධම්මානඤ්ච යථාවතො සුද්ධිමග්ගභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **න උදකෙන සුචි හොතී**ති: එත්ථ **උදකෙනා**ති: උදකුම්මුජ්ජනාදිනා; උදකුම්මුජ්ජනාදි හි ඉධ උත්තරපදලොපෙන උදකන්ති වුත්තං. යථා "රූපභවො රූප"න්ති; අථවා **උදකෙනා**ති: උම්මුජ්ජනාදිකිරියාය සාධනභූතෙන උදකෙන, **සුචි** සත්තස්ස සුද්ධි නාම **න හොති** නත්ථීති අත්ථො. අථවා **සුචී**ති: තෙන යථාවුත්තෙන උදකෙන සුචි පාපමලතො සුද්ධො නාම සත්තො න හොති, කස්මා? **බහ්වෙත්ථ න්හායතී ජනො**ති:

1. ම. සඞ්.

යදි හි උදකොරොහණාදිනා යථාවුත්තෙන පාපසුද්ධි නාම සියා, යථා බහූ එත්ථ උදකෙ ජනො නහායන්ති, මාතුඝාතාදිපාපධම්මකාරී අඤ්ඤෙ ච ගොමහිසාදිකො අන්තමසො මච්ඡකච්ඡපෙ උපාදාය, තස්ස සබ්බස්සාපි පාපසුද්ධි සියා; න පනෙතං හොති. කස්මා? නහානස්ස පාපහෙතූනං අප්පටිපක්ඛභාවතො; යං හි යං විනාසෙති සො තස්ස පටිපක්ඛො. යථා ආලොකො අන්ධකාරස්ස, විජ්ජා ච අවිජ්ජාය, න එවං නහානං පාපස්ස, තස්මා නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං "න උදකෙන සුචි හොතී"ති, යෙන පන සුචි හොති තං දස්සෙතුං **"යම්හි සච්චඤ්චා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **යම්හීති:** යස්මිං පුග්ගලෙ, **සච්ච**න්ති: වචීසච්චං විරතිසච්චං, අථවා **සච්ච**න්ති: ඤාණසච්චඤ්චෙව පරමත්ථසච්චඤ්ච, **ධම්මො**ති: අරියමග්ගධම්මො ඵලධම්මො ච, සො සබ්බොපි යස්මිං පුග්ගලෙ උපලබ්භති, **සො සුචී සො ච බ්‍රාහ්මණො**ති: සො අරියපුග්ගලො විසෙසතො ඛීණාසවො, අච්චන්තසුද්ධියා සො සුචී ච බ්‍රාහ්මණො චාති, කස්මා පනෙත්ථ සච්චං ධම්මතො විසුං කත්වා ගහිතං, සච්චස්ස බහූපකාරතාය, තථා හි, "සච්චං හවෙ සාදුතරං"[a] "සච්චෙන අත්ථෙ ධම්මෙ ච ආහු සන්තො පතිට්ඨිතා"[a] "සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා චා"ති[a] ආදිනා අනෙකෙසු සුත්තපදෙසු සච්චගුණා පකාසිතා, සච්චවිපරියස්ස ච "එකං ධම්මං අතීතස්ස මුසාවාදිස්ස ජන්තුනො" "අභූතවාදී නිරයං උපෙතී"ති ච ආදිනා පකාසිතාති.

නවම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **බාහියො**ති: තස්ස නාමං; **දාරුචීරියො**ති: දාරුමය චීරො, **සුප්පාරකෙ**ති:[1] එවං නාමකෙ පට්ටනෙ වසති; කො පනායං බාහියො? කථඤ්ච දාරුචීරියො[2] අහොසි? කථං සුප්පාරකෙ පට්ටනෙ පටිවසතීති?

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා; ඉතො කිර කප්පසතසහස්සස්ස මත්ථකෙ පදුමුත්තර සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ එකො කුලපුත්තො හංසවතීනගරෙ දසබලස්ස ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං එතදග්ගෙ ඨපෙන්තං දිස්වා මහා වතායං භික්ඛු යො සත්ථාරා එවං එතදග්ගෙ ඨපීයති, අහො වතාහම්පි අනාගතෙ එවරූපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා සත්ථාරා එදිසෙ ඨානෙ එතදග්ගෙ ඨපෙතබ්බො භවෙය්‍යං යථායං භික්ඛූති තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං බොධිකාරකකම්මං කත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤං කත්වා සග්ගපරායණො හුත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා පරිපුණ්ණසීලො සමණධම්මං කරොන්තොව ජීවිතක්ඛයං පත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති; සො එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ වසිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාහියරට්ඨෙ කුලගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, බාහියරට්ඨෙ ජාතත්තා "බාහියො"ති තං

---

a. ආළවක, ධම්මපද. 1. සී. & ම. සුප්පාදකෙ. 2. ම. චීරධරො.

සඤ්ජානිංසු, සො වයප්පත්තො ඝරාවාසං වසන්තො වාණිජ්ජත්ථාය සම්බහුලානං භණ්ඩානං නාවං පූරෙත්වා සමුද්දං පවිසිත්වා අපරාපරං සත්තවාරෙ සිද්ධත්ථොව අත්තනො නගරං උපගඤ්ඡි.

අට්ඨමෙ වාරෙ පන සුවණ්ණභූමිං ගමිස්සාමීති ආරොපිතභණ්ඩා නාවං අභිරුහි, නාවා මහාසමුද්දං අජ්ඣොගාහෙත්වා ඉච්ඡිතදෙසං අප්පත්වාව සමුද්දමජ්ඣෙ පභින්නා[1] මහාජනො මච්ඡකච්ඡපභක්ඛො අහොසි. බාහියො පන එකං නාවාඵලකං ගහෙත්වා තරන්තො ඌමිවෙගෙන මන්දමන්දං ඛිප්පමානො සත්තමෙ දිවසෙ සුප්පාරකපට්ටනපදෙසතීරං පාපුණි සො වත්ථානං අලභිත්වා සමුද්දෙ පතිතත්තා ජාතරූපෙනෙව සමුද්දතීරෙ නිපන්නො පරිස්සමං විනොදෙත්වා අස්සාසමත්තං ලභිත්වා උට්ඨාය ලජ්ජාය ගුම්බන්තරං පවිසිත්වා අච්ඡාදනං අඤ්ඤං කිඤ්චි අපස්සන්තො අක්ක[2]නාළානි ඡින්දිත්වා වාකෙහි ඵලං වෙඨෙත්වා නිවාසනපාපුරණානි කත්වා අච්ඡාදෙසි. කෙචි පන දාරුඵලකානි විජ්ඣිත්වා වාකෙන ආවුණිත්වා නිවාසනපාපුරණං කත්වා අච්ඡාදෙසීති වදන්ති එවං සබ්බදාපි දාරුමයචීරධාරිතාය **දාරුචීරියො**ති පුරිමවොහාරෙන **බාහියො**ති පඤ්ඤායිත්ථ; තං එකං කපාලං ගහෙත්වා වුත්තනියාමෙන සුප්පාරකපට්ටනෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා මනුස්සා චින්තෙසුං: සදෙවකෙ ලොකෙ අරහන්තො නාම අත්ථිචෙ එවංවිධෙහි භවිතබ්බං; කින්නුඛො අයං අය්‍යො වත්ථං දීයමානං ගණ්හෙය්‍ය උදාහු අප්පිච්ඡතාය නගණ්හෙය්‍යාති වීමංසන්තා නානාදිසාහි වත්ථානි උපනෙසුං; සො චින්තෙසි: සචාහං ඉමිනා නියාමෙන නාගමිස්සං, නයිමෙ එවං මයි පසීදෙය්‍යුං; යන්නූනාහං ඉමානි පටික්ඛිපිත්වා ඉමිනාව නීහාරෙන විහරෙය්‍යං එවං මෙ ලාභසක්කාරො උප්පජ්ජිස්සතීති; සො එවං චින්තෙත්වා කොහඤ්ඤෙ ඨත්වා වත්ථානි න පටිග්ගණ්හි, මනුස්සා "අහො අප්පිච්ඡො වතායං අය්‍යො"ති භීය්‍යොසොමත්තාය පසන්නමානසා මහන්තං සක්කාරසම්මානං කරිංසු; සොපි භත්තකිච්චං කත්වා අවිදූරට්ඨානෙ එකං දෙවායතනං අගමාසි. මහාජනො තෙන සද්ධිං එව ගන්ත්වා තං දෙවායතනං පටිජග්ගිත්වා අදාසි. සො ඉමෙ මය්හං චීරධාරණමත්තෙන පසීදිත්වා එවං විධං සක්කාරසම්මානං කරොන්ති එතෙසං මයා උක්කට්ඨවුත්තිනා භවිතුං වට්ටතීති සල්ලහුකපරික්ඛාරො අප්පිච්ඡොව හුත්වා විහාසි. අරහාති පන තෙහි සද්ධායමානො අරහාති අත්තානං අමඤ්ඤි. උපරූපරි චස්ස[3] උප්පන්නසක්කාරගරුකාරෙ අභිවඩ්ඪි, ලාභී ච අහොසි උළාරානං පච්චයානං.

තෙන වුත්තං:–**තෙන ඛො පන සමයෙන බාහියො දාරුචීරියො සුප්පාරකෙ පටිවසති සමුද්දතීරෙ සක්කතො ගරුකතොති** ආදි; තත්ථ **සක්කතොති**: සක්කච්චං ආදරෙන උපට්ඨානවසෙන සක්කතො, **ගරුකතොති**: ගුණවිසෙසෙන යුත්තොති අධිප්පායො, පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුකරණවසෙන ගරුකතො; **මානිතොති**: මනසා සද්ධාපන[4] වසෙන

1. ම. මජ්ඣෙවිපන්නා.
2. ම. අග්ග.
3. සී. උපරූපරිච.
4. ම. සම්භාවන.

මානිතො; **පූජිතොති**: පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජනවසෙන පූජිතො. **අපචිතොති**: අභිප්පසන්නචිත්තෙහි අග්ගදානාසනාභිහරණාදිවසෙන අපචිතො; **ලාභී චීවර–පෙ–පරික්ඛාරාන**න්ති: පණීතානං උපරූපරි උපනීයමානානං චීවරාදීනං චතුන්නං පච්චයානං ලභනවසෙන ලාභී; අපරෙ ආහු; **සක්කතොති**: සක්කාරප්පත්තො, **ගරුකතොති**: ගරුකාරප්පත්තො, **මානිතොති**: බහුමානිතො; මනසා පියායිතො; **පූජිතොති**: චතුපච්චයාභිපූජාය පූජිතො; **අපචිතොති**: අපචායනප්පත්තො; යස්ස හි චත්තාරො පච්චයෙ සක්කත්වා අභිසඞ්ඛතෙ පණීතෙ පණීතෙ දෙන්ති, සො **සක්කතො**, යස්මිං ගරුභාවං පච්චුපට්ඨපෙත්වා දෙන්ති, සො **ගරුකතො**; යං මනසා පියායන්ති බහුමඤ්ඤන්ති ච, සො **මානිතො**. යස්ස සබ්බමෙපතං පූජනවසෙන කරොන්ති, සො **පූජිතො**; යස්ස අභිවාදන පච්චුට්ඨාන අඤ්ජලිකම්මාදිවසෙන පරමනිපච්චාකාරං කරොන්ති සො **අපචිතො**, බාහියස්ස පන තෙ සබ්බමෙතං අකංසු; තෙන වුත්තං:– “බාහියො දාරුචීරියො සුප්පාරකෙ පටිවසති සක්කතො”ති ආදි. එත්ථ ච චීවරං සො අගණ්හන්තොපි “එහි භන්තෙ ඉමං වත්ථං පටිගණ්හාහී”ති උපනාමවසෙන චීවරස්සාපි ලාභීති වුත්තො. **රහොගතස්සාති**: රහසි ගතස්ස; **පටිසල්ලීනස්සාති**: එකීභූතස්ස, බහූහි මනුස්සෙහි අරහාති වුච්චමානස්ස තස්ස ඉදානි වුච්චමානාකාරෙන **චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදීති**: චිත්තස්ස මිච්ඡාසඞ්කප්පො උප්පජ්ජි.

කථං? **“යෙ ච ඛො කෙචි ලොකෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා, අහං තෙසං අඤ්ඤතරො”**ති තස්සත්ථො–යෙ ඉමස්මිං සත්තලොකෙ කිලෙසානං හතත්තා පූජාසක්කාරාදීනඤ්ච අරහභාවෙන අරහන්තො, යෙ කිලෙසාදීනං හනනෙන අරහත්තමග්ගං සමාපන්නා, තෙසු අහං එකොති. **පුරාණසාලොහිතාති**: පුරිමස්මිං භවෙ ලොහිත බද්ධපරිසා එකතො කතසමණධම්මා දෙවතා, කෙචි පන පුරාණසාලොහිතාති පුරාණකාලෙ භවන්තරෙ සාලොහිතා මාතුභූතා එකා දෙවතාති වදන්ති; තං අට්ඨකථාය පටික්ඛිපිත්වා පුරිමො යෙවත්ථො ගහිතො.

පුබ්බෙ කිර කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ සාමණෙරාදීනං විප්පකාරං දිස්වා සත්ත භික්ඛූ සංවෙගප්පත්තා යාව සාසනං න අන්තරධායති තාව අත්තනො පතිට්ඨං කරිස්සාමාති සුවණ්ණචෙතියං වන්දිත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨා එකං පබ්බතං දිස්වා “ජීවිතෙ සාලයා නිවත්තන්තු නිරාලයා ඉමං පබ්බතං අභිරූහන්තූ”ති වත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා සබ්බෙ තං පබ්බතං අභිරුය්හ නිස්සෙණිං පාතෙත්වා සමණධම්මං කරිංසු, තෙසු සඞ්ඝත්ථෙරො එකරත්තාතික්කමෙනෙව අරහත්තං පාපුණි. සො උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං ආනෙත්වා තෙ භික්ඛූ “ආවුසො ඉතො පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජථා”ති ආහ, තෙ තුම්හෙ භන්තෙ අත්තනො ආනුභාවෙන එවං අකත්ථ මයම්පි සචෙ තුම්හෙ විය විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාම සයමෙව ආහරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමාති භුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡිංසු තතො දුතියදිවසෙ දුතියත්ථෙරො අනාගාමිඵලං පාපුණි. සොපි තථෙව පිණ්ඩපාතමාදාය තත්ථ ගන්ත්වා

ඉතරෙ නිමන්තෙසි, තෙපි තථෙව පටික්ඛිපිංසු, තෙසු අරහත්තප්පත්තො පරිනිබ්බායි, අනාගාමී සුද්ධාවාසභූමියං නිබ්බත්ති. ඉතරෙ පන පඤ්ච ජනා ඝටෙන්තා වායමන්තාපි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛිංසු, තෙ අසක්කොන්තා තත්ථෙව පරිසුස්සිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවලොකතො චවිත්වා තත්ථ තත්ථ කුලඝරෙ නිබ්බත්තිංසු, තෙසු හි එකො පුක්කුසාති රාජා අහොසි, එකො කුමාරකස්සපො, එකො දබ්බො මල්ලපුත්තො, එකො සභියො පරිබ්බාජකො, එකො බාහියො දාරුචීරියො. තත්ථ යො සො අනාගාමී බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, තං සන්ධායෙතං වුත්තං:-"**පුරාණසාලොහිතා දෙවතා**"ති: දෙවපුත්තො පි හි දෙවධීතා විය දෙවො එව දෙවතාති කත්වා දෙවතාති වුච්චති "අථ ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා"ති ආදීසු විය. ඉධ පන බ්‍රහ්මදෙවතා අධිප්පෙතා.

අද්දස හි බ්‍රහ්මා[1] තත්ථ නිබ්බත්තසමනන්තරමෙව අත්තනො බ්‍රහ්මසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ආගතට්ඨානං ආවජ්ජන්තස්ස සත්තන්නං ජනානං පබ්බතං ආරුය්හ සමණධම්මකරණං; තත්ථෙකස්ස පරිනිබ්බුතභාවො අනාගාමිඵලං පත්වා අත්තනො ච තත්ථ නිබ්බත්තභාවො උපට්ඨාසි. සො කත්ථන්නු ඛො ඉතරෙ පඤ්ච ජනාති ආවජ්ජෙන්තො කාමාවචරදෙවලොකෙ තෙසං නිබ්බත්තභාවං ඤත්වා අපරභාගෙ කාලානුකාලං කින්නු ඛො කරොන්තීති තෙසං පවත්තිං ඔලොකෙති යෙව; ඉමස්මිං පන කාලෙ කත්ථන්නු ඛොති ආවජ්ජෙන්තො බාහියං සුප්පාරකපට්ටනං උපනිස්සාය දාරුචීරධාරිං කොහඤ්ඤෙන ජීවිකං කප්පෙන්තං දිස්වා අයං මයා සද්ධිං පුබ්බෙ නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා පබ්බතං අභිරුහිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො අතිසල්ලෙඛවුත්තිතාය ජීවිතෙ අනපෙක්ඛො අරහතා පි ආභතං පිණ්ඩපාතං අපරිභුඤ්ජිත්වා ඉදානි සම්භාවනාධිප්පායො අනරහාව අරහත්තං පටිජානිත්වා විචරති ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානො, දසබලස්ස ච නිබ්බත්තභාවං න ජානාති, හන්ද නං සංවෙජෙත්වා බුද්ධුප්පාදං ජානාපෙස්සාමීති. තාවදෙව බ්‍රහ්මලොකතො ඔතරිත්වා රත්තිභාගෙ සුප්පාරකපට්ටනෙ දාරුචීරිකස්ස සම්මුඛෙ පාතුරහොසි. බාහියො අත්තනො වසනට්ඨානෙ උළාරං ඔභාසං දිස්වා කින්නු ඛො එතන්ති බහි නික්ඛමිත්වා ඔලොකෙන්තො ආකාසෙ ඨිතං මහාබ්‍රහ්මානං දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ කො තුම්හෙති පුච්ඡි අථස්ස සො බ්‍රහ්මා-අහං තෙ පොරාණකසහායො, තදා අනාගාමිඵලං පත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, ත්වං පන කිඤ්චි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථ[2] පුථුජ්ජනකාලඞ්කිරියං කත්වා සංසරන්තො ඉදානි තිත්ථියවෙසධාරී අනරහාව සමානො අරහන්ති ඉමං ලද්ධිං ගහෙත්වා විචරසීති ඤත්වා ආගතො, නෙව ඛො ත්වං බාහිය අරහා, පටිනිස්සජෙතු පාපකං දිට්ඨිගතං, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය, සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො හි භගවා අරහා, ගච්ඡ නං පයිරුපාසස්සූති ආහ.

1. සී. & ම, බ්‍රහ්මණො. 2. ම. තදා.

තෙන වුත්තං:–**අථ ඛො බාහියස්ස දාරුචීරියස්ස පුරාණසාලොහිතා දෙවතා**ති ආදි. තත්ථ **අනුකම්පිකා** අනුග්ගහසීලා කාරුණිකා. **අත්ථකාමා** හිතකාමා මෙත්තාධිකා, පුරිමපදෙන චෙත්ථ බාහියස්ස දුක්ඛාපනයනකාමතං තස්සා දෙවතාය දස්සෙති, පච්ඡිමෙන හිතූපසංහාරං; **චෙතසා**ති: අත්තනො චිත්තෙන; චෙතො සීසෙන චෙත්ථ චෙතොබ්‍රහ්මුණො* පන චෙතොපරියඤාණං ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. **චෙතො පරිවිතක්ක**න්ති: තස්ස චිත්තප්පවත්තිං;[1] **අඤ්ඤාසා**ති: ජානිත්වා; **තෙනුපසඞ්කමී**ති: සෙය්‍යථාපිනාම බලවා පුරිසො සම්මිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය, පසාරිතං වා බාහං සම්මිඤ්ජෙය්‍ය, එවමෙව බ්‍රහ්මලොකෙ අන්තරහිතො බාහියස්ස පුරතො පාතුභවනවසෙන උපසඞ්කමි; **එතදවොචා**ති: **යෙ ඛො කෙචි ලොකෙ අරහන්තො වා**ති ආදිපවත්තමිච්ඡාපරිවිතක්කං බාහියං සභණ්ඩං චොරං ගණ්හන්තො විය **නෙව ඛො ත්වං බාහිය අරහා**ති ආදිකං එතං ඉදානි වුච්චමානං බ්‍රහ්මා අවොච; **න ඛො අරහා**ති: එතෙන තස්ස බාහියස්ස අසෙක්ඛභාවං පටික්ඛිපති, **නපි අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො**ති: එතෙන සෙක්ඛභාවං, උභයෙනපිස්ස අනරියභාවමෙව දීපෙති, **සාපි තෙ පටිපදා නත්ථි යාය ත්වං අරහා වා අස්ස, අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නො**ති: ඉමිනා පනස්ස කල්‍යාණපුථුජ්ජනභාවම්පි පටික්ඛිපති.

තත්ථ **පටිපදා**ති: සීලවිසුද්ධි ආදයො ඡ විසුද්ධියො; පටිපජ්ජන්ති එතාය අරියමග්ගන්ති=පටිපදා, **අස්සා**ති: භවෙය්‍යාසි; අයඤ්චස්ස අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නොති කිර කිං නිස්සාය උප්පන්නොති? අප්පිච්ඡතාය සන්තුට්ඨිතාය සල්ලෙඛතාය දීඝරත්තං කතාධිකාරත්තා, තදඞ්ගප්පහාණවසෙන කිලෙසානං විහතත්තා අධිමානො උප්පන්නොති කෙචි වදන්ති, අපරෙ පනාහු බාහියො පඨමාදිඣානචතුක්කලාභී තස්මාස්ස වික්ඛම්භනෙන කිලෙසානං අසමුදාචාරතො අරහත්තාධිමානො උප්පජ්ජීති, තදුභයම්පි තෙසං මතිමත්තමෙව, සම්භාවනාධිප්පායො ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානොති ච අට්ඨකථායං ආගතත්තා, තස්මා වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අථ බාහියො ආකාසෙ ඨත්වා කථෙන්තං මහාබ්‍රහ්මානං ඔලොකෙත්වා චින්තෙසි: "අහො භාරියං වත කම්මං යමහං අනරහා චින්තෙසිං අහඤ්ච අරහත්තගාමිනීපටිපදාපි තෙ නත්ථීති වදති, අත්ථි නු ඛො ලොකෙ කොචි අරහා"ති, අථ නං පුච්ඡි, තෙන වුත්තං: **අථ කෙ චරහි දෙවතෙ ලොකෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා**ති: **අථා**ති පුච්ඡාරම්භෙ[2] නිපාතො; **කෙ චරහී**ති: කෙ එතරහි,[3] **ලොකෙ**ති: ඔකාසලොකෙ, අයං හෙත්ථ අධිප්පායො: භාජනලොකභූතෙ සකලස්මිං ජම්බුදීපතලෙ අසුකස්මිං ඨානෙ අරහන්තො වා අරහත්තමග්ගං වා සමාපන්නා එතරහි විහරන්ති තත්ථ මයං තෙ උපසඞ්කමිත්වා තෙසං ඔවාදෙ ඨත්වා වට්ටදුක්ඛතො මුඤ්චිස්සාමාති. **උත්තරෙසූ**ති: සුප්පාරකපට්ටනතො පුබ්බුත්තරදිසාභාගං සන්ධාය වුත්තං.

---

* බාහියස්ස.

1. සී. & ම. චිත්තප්පවත්තං.
2. සී. I. II. III. & IV. පච්ඡාරම්භෙ.
3. සී. & ම. කෙතරහි.

අරහන්ති: ආරකත්තා අරහං, ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදූරවිදූරෙ ඨිතො, මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තා; අරීනං වා හතත්තා අරහං, භගවතා හි කිලෙස අරයො අනවසෙසතො අරියමග්ගෙන හතා සමුච්ඡින්නාති, අරානං වා හතත්තා අරහං, යඤ්ච අවිජ්ජාභවතණ්හාමයනාභි පුඤ්ඤාදිඅභිසඞ්ඛාර අරං ජරාමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං අනාදිකාලප්පවත්තං සංසාරචක්කං, තස්සානෙන බොධිමණ්ඩෙ විරියපාදෙහි සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙන කම්මක්ඛයකරඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙපි අරා හතා විහතා විද්ධංසිතාති අරානං හතත්තා පි වා[1] අරහං, භගවා හි සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා උළාරෙසු චීවරාදිපච්චයෙසු පූජාවිසෙසඤ්ච අරහතීති අරහං. රහාභාවතො වා අරහං, තථාගතො හි සබ්බසො සමුච්ඡින්නරාගාදිකිලෙසත්තා පාපකිලෙසස්සා පි අසම්භවතො පාපකරණෙ රහාභාවතො පි අරහන්ති වුච්චති. සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධො**; භගවා හි අභිඤ්ඤෙය්‍යෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යතො පරිඤ්ඤෙය්‍යෙ ධම්මෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යතො පහාතබ්බෙ ධම්මෙ පහාතබ්බතො සච්ඡිකාතබ්බෙ ධම්මෙ සච්ඡිකාතබ්බතො භාවෙතබ්බෙ ධම්මෙ භාවෙතබ්බතො අභිසම්බුජ්ඣි.

වුත්තං හෙතං:–

“අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං භාවෙතබ්බඤ්ච භාවිතං
පහාතබ්බං පහීණං මෙ තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා”ති.

අපිච “කුසලෙ ධම්මෙ අනවජ්ජසුඛවිපාකතො අකුසලෙ ධම්මෙ සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකතො”ති ආදිනා සබ්බාකාරවසෙන අයමත්ථො නෙතබ්බො; ඉති අවිපරීතං සයම්භුඤාණෙන සබ්බාකාරතො සබ්බධම්මානං අභිසම්බුද්ධත්තා සම්මා සම්බුද්ධොති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන **විසුද්ධිමග්ගෙ** ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

අරහත්තායාති: අග්ගඵලපටිලාභාය, **ධම්මං දෙසෙතී**ති: ආදිකල්‍යාණාදිගුණවිසෙසයුත්තං සීලාදිපටිපදාධම්මං, සමථවිපස්සනාධම්මමෙව වා විනෙය්‍යජ්ඣාසයානුරූපං උපදිසති කථෙති: **සංවෙජිතො**ති: ධිරත්ථු වත භො පුථුජ්ජනභාවවිසයෙනාහං අනරහාව සමානො අරහාති අමඤ්ඤිං, සම්මා සම්බුද්ධඤ්ච ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තං න ජානිං, “දුජ්ජානං ඛො පනිදං ජීවිතං දුජ්ජානං මරණ”න්ති සංවෙගමාපාදිතො දෙවතා වචනෙන යථා වුත්තෙනාකාරෙන සංවිග්ගමානසොති අත්ථො. **තාවදෙවා**ති: තස්මිං යෙව ඛණෙ, **සුප්පාරකා පක්කාමී**ති: බුද්ධොති නාමම්පි සවණෙන උප්පන්නාය බුද්ධාරම්මණාය පීතියා සංවෙගෙන ච චොදියමානහදයො සුප්පාරකපට්ටනතො යාව සාවත්ථි පක්කන්තො. **සබ්බත්ථ එකරත්ති පරිවාසෙනා**ති: සබ්බස්මිං මග්ගෙ එකරත්තිවාසෙනෙව අගමාසි. සුප්පාරකපට්ටනතො හි සාවත්ථි වීසංයොජනසතෙ

---

3. සී & ම. අරහාතීති ච.

හොති, තස්මායං එත්තකං අද්ධානං එකරත්තිවාසෙන අගමාසි, යදා සුප්පාරකතො නික්ඛන්තො තදහෙව සාවත්ථිං සම්පත්තොති. කථම්පනායං එවං අගමාසීති? දෙවතානුභාවෙන, බුද්ධානුභාවෙනාතිපි වදන්ති, "සබ්බත්ථ එකරත්තිපරිවාසෙනා"ති පන වුත්තත්තා මග්ගස්ස ච වීසං යොජනසතිකත්තා අන්තරාමග්ගෙ ගාමනිගමරාජධානීසු යත්ථ යත්ථ රත්තියං වසති තත්ථ තත්ථ දුතියං අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව සාවත්ථිං උපසඞ්කමීති අයමත්ථො දීපිතො හොති. නයිදං එවං දට්ඨබ්බං, "සබ්බස්මිම්පි වීසංයොජනසතිකෙ මග්ගෙ එකරත්තිවාසෙනා"ති ඉමස්ස අත්ථස්ස අධිප්පෙතත්තා එකරත්තිමත්තං සො සකලස්මිං තස්මිං මග්ගෙ වසිත්වා පච්ඡිමදිවසෙ පුබ්බණ්හසමයෙ සාවත්ථිං අනුප්පත්තොති, භගවා පි බාහියස්ස ආගමනං ඤත්වා න තාවස්ස ඉන්ද්‍රියානි පාකංගතානි ඛණන්තරෙන පරිපාකං ගමිස්සන්තීති තස්ස ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකං ආගමයමානො මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො තස්මිං ඛණෙ සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි, සො ච ජෙතවනං පවිසිත්වා භුත්තපාතරාසෙ කායාලසිය විමොචනත්ථං අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්තෙ සම්බහුලෙ භික්ඛූ පස්සිත්වා "කහං නු ඛො එතරහි භගවා"ති පුච්ඡි. භික්ඛූ භගවා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිට්ඨොති වත්වා පුච්ඡිංසු ත්වං පන කුතො ආගතොසීති? සුප්පාරකතො ආගතොම්හීති, දූරතොපි ආගතො නිසීද තාව පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා ථොකං විස්සමාහි ආගතකාලෙ සත්ථාරං දක්ඛිසීති, අහම්භන්තෙ අත්තනො ජීවිතන්තරායං න ජානාමි එකරත්තෙනෙවම්හි[1] කත්ථචිපි චිරං අට්ඨත්වා වීසංයොජනසතිකං මග්ගං ආගතො සත්ථාරං පස්සිත්වාව විස්සමිස්සාමීති වත්වා තරමානරූපො සාවත්ථිං පවිසිත්වා අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොචමානං භගවන්තං පස්සි.

තෙන වුත්තං:–"**තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ අබ්භොකාසෙ චඞ්කමන්ති. අථ ඛො බාහියො දාරුචීරියො යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමී**"ති ආදි. තත්ථ **කව**න්ති: කහං; **නූ**ති: සංසයෙ, **ඛො**ති: පදපූරණෙ, කස්මිං නු ඛො පදෙසෙති අත්ථො. **දස්සනකාමම්හා**ති: දට්ඨුකාමා අම්හ; මයං හි තං භගවන්තං අන්ධා විය චක්ඛුං, බධිරො විය සොතං, මූගො විය කල්‍යාණවාක්කරණං, හත්ථපාදවිකලො විය හත්ථපාදෙ, දලිද්දො විය රතනසම්පදං, කන්තාරද්ධානං පටිපන්නො[2] විය ඛෙමන්තභූමිං, රොගාභිභූතො විය ආරොග්‍යං, මහාසමුද්දෙ භින්ននාවො විය මහාකූලං, පස්සිතුං උපසඞ්කමිතුඤ්ච ඉච්ඡාමාති දස්සෙති, **තරමානරූපො**ති: තරමානාකාරො, පාසඞ්ගවසඞ්ගතො වා; **පාසාදික**න්ති: බත්තිංස මහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඞ්කතාය සමන්තපාසාදිකාය අත්තනො සරීරසොභාසම්පත්තියා රූපකාය **දස්සන**බ්‍යාවටස්ස ජනස්ස සබ්බභාගතො පසාදාවහං; **පසාදනීය**න්ති: දසබලචතුවෙසාරජ්ජඅසාධාරණඤාණ අට්ඨාරසආවෙණිකබුද්ධධම්මප්පභූති අපරිමාණගුණගණසමන්නාගතාය ධම්මකායසම්පත්තියා පරික්ඛක

1. සී. II. & ම. කතිපයදිවසෙසු. 2. සී. I. II. III. & IV. පටිපන්නා.

ජනස්ස පසාදනීයං පසීදිතබ්බයුත්තං පසාදාරහං වා; **සන්තින්ද්‍රිය**න්ති: චක්ඛාදි පඤ්චින්ද්‍රිය ලොලභාවාපගමනෙන වූපසන්තපඤ්චින්ද්‍රියං; **සන්තමානස**න්ති: ඡට්ඨස්ස මනින්ද්‍රියස්ස නිබ්බිසෙවනභාවූපගමෙන වූපසන්තමානසං; **උත්තමදමථසමථමනුප්පත්ත**න්ති: ලොකුත්තරපඤ්ඤා විමුත්ති චෙතොවිමුත්තිසඞ්ඛාතං උත්තමං දමථඤ්ච සමථඤ්ච අනුප්පත්වා අධිගන්ත්වා ඨිතං; **දන්ත**න්ති: සුපරිසුද්ධකායසමාචාරතාය චෙව හත්ථපාදකුක්කුච්චාභාවතො තාදිභාවතො[1] කායෙන දන්තං; **ගුත්ත**න්ති: සුපරිසුද්ධවචීසමාචාරතාය චෙව නිරත්ථකවාචාභාවතො දවාරවාභාවතො වාචාය ගුත්තං; **යතින්ද්‍රිය**න්ති: සුපරිසුද්ධමනො සමාචාරතාය අරියිද්ධි[2]යොගෙන අබ්‍යාවටත්ත[3] සඞ්ඛාරුපෙක්ඛාභාවතො ච මනින්ද්‍රියවසෙන යතින්ද්‍රියං; **නාග**න්ති: ඡන්දාදිවසෙන අගමනතො නානාරාගාදිකිලෙසානං පුනානාගමනතො අපච්චාගමනතො කස්සචි පි ආගුස්ස සබ්බථාපි අකරණතො පුනබ්භවස්ස ච අගමනතොති ඉමෙහි කාරණෙහි නාගං. එත්ථ **පාසාදික**න්ති ඉමිනා රූපකායෙන භගවතො පමාණභූතතං දීපෙති, **පසාදනීය**න්ති ඉමිනා ධම්මකායෙන, **සන්තින්ද්‍රිය**න්ති ආදිනා සෙසෙහි පමාණභූතතං දීපෙති, තෙන චතුප්පමාණිකෙ ලොකසන්නිවාසෙ අනවසෙසතො සත්තානං භගවතො පමාණභාවො පකාසිතොති වෙදිතබ්බො. එවම්භූතං භගවන්තං අන්තරවීථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා "චිරස්සං වත මෙ සම්මාසම්බුද්ධො දිට්ඨො"ති හට්ඨතුට්ඨො පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටසරීරො පීතිවිප්ඵාරිත[4] නිච්චලලොචනො දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතසරීරො භගවතො සරීරප්පභාවෙමජ්ඣං අජ්ඣොගාහෙත්වා තත්ථ නිමුජ්ජන්තො භගවතො සමීපං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා භගවතො පාදෙ සම්බාහන්තො චුම්බන්තො "දෙසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්ම"න්ති ආහ.

තෙන වුත්තං:-"**භගවතො පාදෙ සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොච, දෙසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්මං, දෙසෙතු සුගතො ධම්මං යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා**"ති තත්ථ **සුගතොති**: සොභනගමනත්තා සුන්දරං ඨානං ගතත්තා සුගතො, ගමනම්පි ගතන්ති වුච්චති, තඤ්ච භගවතො සොභනං පරිසුද්ධං අනවජ්ජං. කිම්පන තන්ති? අරියමග්ගො, තෙනෙස සොභනගමනෙන ඛෙමං දිසං අසජ්ජමානො ගතො අඤ්ඤෙපි ගමෙතීති සොභනගමනත්තා සුගතො, සුන්දරඤ්චෙස ඨානං අමතං නිබ්බාණං ගතොති සුන්දරං ඨානං ගතත්තාපි සුගතො, තෙන තෙන මග්ගෙන පහීණෙ කිලෙසෙ පුන අපච්චාගච්ඡන්තොති වුත්තං හොති; වුත්තං හෙතං:-සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීණා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චාගච්ඡතීති සුගතො, සකදාගාමී-පෙ-අරහත්තමග්ගෙන -පෙ-න පච්චාගච්ඡතීති සුගතොති, අථවා සම්මාගතත්තාති සුගතො, තීසුපි අවත්ථාසු සම්මාපටිපත්තියා ගතත්තා සුපටිපන්නත්තාති අත්ථො.

දීපඞ්කරපාදමූලතො හි පට්ඨාය යාව මහාබොධිමණ්ඩා තාව සමතිංස පාරමීපූරිතාය සම්මාපටිපත්තියා ඤාතත්ථචරියාය ලොකත්ථචරියාය බුද්ධත්ථ

1. සී. II. & III. වාදිභාවතො.
2. සී. & ම. අරියද්ධි.
3. සී. & ම. අබ්‍යාවත.
4. ම. විප්ඵාරිකං.

චරියාය කොටිං පාපුණිත්වා සබ්බලොකස්ස හිතසුඛමෙව පරිබ්‍රූහන්තො සස්සතං උච්ඡෙදං කාමසුඛං අත්තකිලමථන්ති ඉමෙ අන්තෙ අනුපගච්ඡන්තියා අනුත්තරාය බොජ්ඣඞ්ගභාවනාසඞ්ඛාතාය මජ්ඣිමාපටිපදාය අරියසච්චෙසු තතො පරං සමධිගතධම්මාධිපතෙය්‍යාය සබ්බසත්තෙසු අවිසයාය සම්මාපටිපත්තියා ගතො පටිපන්නොති එවං සම්මාගතත්තා සුගතො, සම්මා චෙත්ථ ගදති යුත්තට්ඨානෙ යුත්තමෙව වාචං භාසතීති සුගතො, වුත්තම්පි චෙතං:–“කාලවාදී භූතවාදී විනයවාදී නිධානවතිං වාචං භාසිතා කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්ථසංහිත”න්ති, අපරම්පි වුත්තං “යා සා වාචා අභූතා අතච්ඡා අනත්ථසංහිතා, යා ච පරෙසං අප්පියා අමනාපා න තථා ගතො තං වාචං භාසතී”ති ආදි එවං සම්මා ගදත්තාතිපි සුගතො.

යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති: යං මම අස්ස උපරි පන චිරකාලං මම ඣානවිමොක්ඛාදිහිතාය තදධිගන්තබ්බසුඛාය ච සියා, **අකාලො ඛො තාව බාහියාති**: ධම්මදෙසනාය න තාව කාලොති අත්ථො. කිම්පන භගවතො සත්තහිතපටිපත්තියා අකාලොපි නාම අත්ථි, යතො භගවා කාලවාදීති වුච්චති, කාලොති චෙත්ථ වෙනෙය්‍යානං ඉන්ද්‍රියපරිපාකකාලො අධිප්පෙතො, යස්මා පන තදා බාහියස්ස අත්තනො ඉන්ද්‍රියානං පරිපක්කාපරිපක්කභාවො දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යො, තස්මා භගවා තං අවත්වා අත්තනො අන්තරවීථියං ඨිතභාවමස්ස කාරණං අපදිසන්තො ආහ **අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හාති**. **දුජ්ජානන්ති**: දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යං; **ජීවිතානං අන්තරායානන්ති**: ජීවිතස්ස අන්තරායකරධම්මානං වත්තන්තානං අවත්තන්තානං වාති[1] වත්තුකාමො සාමඤ්ඤවසෙන ජීවිතන්තරායානන්ති ආහ, තථා හි අනෙකපච්චය පටිබද්ධවුත්ති ජීවිතං අනෙකරූපා ච බාධකන්තරායා, වුත්තං හි:–

“අජ්ජෙව කිච්චං කාතබ්බං කො ජඤ්ඤා මරණං සුවෙ
න හි නො සඞ්ගරන්තෙන මහාසෙනෙන මච්චුනා”ති.

කස්මා පනායං ජීවිතන්තරායමෙව තාව පුරෙකරොති, නිමිත්තඤ්ඤුතාය අනිට්ඨ[2]කොසල්ලෙන වාති. කෙචි අපරදෙවතාය සන්තිකෙ ජීවිතන්තරායස්ස සුතත්තාති වදන්ති. අන්තිමභවිකත්තා පන උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො එවමාහ; න හි තෙසං අප්පත්තඅරහත්තානං ජීවිතක්ඛයො හොති. කිම්පන කාරණා භගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙතුකාමොව තික්ඛත්තුං පටික්ඛිපි, එවං කිරස්ස අහොසි, ඉමස්ස මං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය සකලසරීරං පීතියා නිරන්තරං ඵුටං අතිබලවා පීතිවෙගො, ධම්මං සුත්වාපි න තාව සක්ඛිස්සති පටිවිජ්ඣිතුං, යාව පන මජ්ඣත්තුපෙක්ඛා සණ්ඨාති තාව තිට්ඨතු, වීසංයොජනසතං මග්ගං ආගතත්තා දරථොපිස්ස කායෙ බලවා, සොපි තාව පටිප්පස්සම්භතූති තස්මා තික්ඛත්තුං පටික්ඛිපි. කෙචි පන ධම්මසවණෙ ආදරජනනත්ථං භගවා එවමකාසීති වදන්ති, තතියවාරං යාචිතො පන මජ්ඣත්තුපෙක්ඛං දරථපටිප්පස්සද්ධිං පච්චුපට්ඨිතඤ්චස්ස ජීවිතන්තරායං දිස්වා ඉදානි ධම්ම

1. සී. අවත්තාව.　　2. සී. අදිට්ඨ.

දෙසනාය කාලොති විදිත්වා "**තස්මාතිහා**"ති ආදිනා ධම්මදෙසනං ආරභි, තත්ථ **තස්මා**ති: යස්මා ච උස්සුක්කජාතො හුත්වා අතිවිය මං යාචසි යස්මා ච ජීවිතන්තරායානං දුජ්ජානතං වදසි ඉන්ද්‍රියානි ච තෙ පරිපාකං ගතානි තස්මා. **ඉහා**ති: නිපාතමත්තං, **තෙ**ති: තයා; **එව**න්ති: ඉදානි වත්තබ්බාකාරං වදති. **සික්ඛිතබ්බ**න්ති: අධිසීලසික්ඛාදීනං තිස්සන්නම්පි සික්ඛානං වසෙන සික්ඛනං කාතබ්බන්ති දස්සෙන්තො "**දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සතී**"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්ත**න්ති. රූපායතනෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨෙ මත්තං යථා චක්ඛුවිඤ්ඤාණං රූපමත්තමෙව දිස්සති න නිච්චාදිසභාවං, එවං[1] චක්ඛුද්වාරිකවිඤ්ඤාණෙහි මෙ දිට්ඨමත්තමෙව භවිස්සතීති සික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො. අථවා, දිට්ඨෙ දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන රූපවිජානනන්ති අත්ථො. **මත්තා**ති: පමාණං, දිට්ඨා මත්තා එතස්සාති දිට්ඨමත්තං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණමත්තමෙව චිත්තං භවිස්සතීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති:–"යථා ආපාථගතෙ රූපෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං රාගාදිවිරහෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණමත්තමෙව ජවනං භවිස්සති චක්ඛුවිඤ්ඤාණපමාණෙනෙව ජවනං ඨපෙස්සාමීති, අථවා, දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨං රූපං, දිට්ඨමත්තං නාම තත්ථෙව උප්පන්නං සම්පටිච්ඡන සන්තීරණවොට්ඨපනසඞ්ඛාතං චිත්තත්තයං, යථා තං[2] න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං ආපාථගතෙ රූපෙ තෙනෙව සම්පටිච්ඡනාදිපමාණෙන ජවනං උප්පාදෙස්සාමි[3] නාහං තං පමාණං අතික්කමිත්වා රජ්ජනාදිවසෙන උප්පජ්ජිතුං දස්සාමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එසෙව නයො සුතමුතෙ, **මුත**න්ති ච තදාරම්මණවිඤ්ඤාණෙහි සද්ධිං ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බායතනං වෙදිතබ්බං

විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තන්ති: එත්ථ පන විඤ්ඤාතං නාම මනොද්වාරාවජ්ජනෙන විඤ්ඤාතාරම්මණං, තස්මිං විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තන්ති ආවජ්ජනෙන[4] යථාවජ්ජනං න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං රජ්ජනාදිවසෙන ච උප්පජ්ජිතුං අදත්වා ආවජ්ජනපමාණෙනෙව චිත්තං ඨපෙස්සාමීති අයමත්ථො. **එවං හි තෙ බාහිය සික්ඛිතබ්බ**න්ති: එවං ඉමාය පටිපදාය තයා බාහිය තිස්සන්නං සික්ඛානං අනුවත්තනවසෙන සික්ඛිතබ්බං, ඉති භගවා බාහියස්ස චිත්තරුචියා ඡහි විඤ්ඤාණකායෙහි සද්ධිං ආරම්මණභෙදභින්නානං[5] විපස්සනාය විසයං දිට්ඨාදීහි චතූහි කොට්ඨාසෙහි විභජිත්වා තත්ථ පරිඤ්ඤාසු තීරණපරිඤ්ඤං දස්සෙති. කථං? එත්ථ හි රූපායතනං පස්සිතබ්බට්ඨෙන දිට්ඨං නාම, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං පන සද්ධිං තංද්වාරවිඤ්ඤාණෙහි දස්සනට්ඨෙන, තදුභයම්පි යථාපච්චයං සම්පවත්තමානං ධම්මමත්තමෙව න එත්ථ කොචි කත්තා වා කාරෙතා වා යතො තං හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චං, උදයබ්බයපටිපීළනට්ඨෙන දුක්ඛං, අවසවත්තන

---

1. ම. එවමෙව.
2. සී III. යථාතං.
3. සී. III. & ම. උපදිස්සාමි.
4. ම මානෙන.
5. ම හෙදෙන.

නාවෙන්ත අනත්තනාති, කුතො තත්ථ පණ්ඩිතස්ස රජ්ජනාදීනං ඔකාසොති අයං හෙත්ථ අධිප්පායො. සුතාදීසුපි ඉදානි ඤාතතීරණපරිඤ්ඤාසු පතිට්ඨිතස්ස උපරිභාගෙන[1] පහාණපරිඤ්ඤං දසෙසන්තො "**යතො ඛො තෙ බාහියා**"ති ආදි ආරද්ධං.

තත්ථ **යතො**ති: යදා යස්මා වා; **තෙ**ති: තව; **තතො**ති: තදා තස්මා වා, **තෙන**ාති: තෙන දිට්ඨාදිපටිබද්ධෙන රාගාදිනා වා, ඉදං වුත්තං හොති: බාහිය තව යස්මිං කාලෙ යෙන වා කාරණෙන දිට්ඨාදිසු මයා වුත්තවිධිං පටිපජ්ජන්තස්ස අවිපරීතසභාවාවබොධෙන දිට්ඨාදිමත්තං භවිස්සති, තස්මිං කාලෙ තෙනෙව කාරණෙන දිට්ඨාදිපටිබද්ධෙන රාගාදීනං පහාණං භවිස්සති, රත්තො වා දුට්ඨො වා මූළ්හො වා න භවිස්සති. පහීණරාගාදිකත්තා තෙන වා දිට්ඨාදිනා සහ පටිබද්ධො න භවිස්සති, **තතො ත්වං බාහිය න තෙනා**ති: යදා යස්මා වා ත්වං තෙන රාගෙන රත්තො දොසෙන වා දුට්ඨො මොහෙන වා මූළ්හො න භවිස්සසි? තදා තස්මා වා ත්වං තත්ථ දිට්ඨාදිකෙ න භවිස්සසි, තස්මිං දිට්ඨෙ වා සුතවිඤ්ඤාතෙ වා "එතං මම එසොහමස්මි එසො මෙ අත්තා"ති තණ්හාමානදිට්ඨීහි අල්ලීනො පතිට්ඨිතො න භවිස්සසි, එත්තාවතා පහාණපරිඤ්ඤං මත්ථකං පාපෙත්වා ඛීණාසවභූමි දස්සිතාති. **තතො ත්වං බාහිය නෙවිධ න හුරං න උභයමන්තරෙනා**ති: යදා ත්වං බාහිය තෙන රාගාදිනා තත්ථ දිට්ඨාදිසු පටිබද්ධො න භවිස්සසි, තදා ත්වං නෙව ඉධ ලොකෙ න පරලොකෙ න උභයත්ථාපි,[2] **එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා**ති: කිලෙසදුක්ඛස්ස ච වට්ටදුක්ඛස්ස ච අයමෙව හි අන්තො අයං පරිච්ඡෙදො, පරිවටුමභාවොති අයමෙවාති-හි එත්ථ අත්ථො, යෙ පන "උභයමන්තරෙනා"ති පදං ගහෙත්වා අන්තරාභවං නාම ඉච්ඡන්ති, තෙසං තං මිච්ඡා, අන්තරාභවස්ස හි භාවො අභිධම්මෙ පටික්ඛිත්තො යෙව. අන්තරාති වචනම්පන විකප්පන්තරදීපනං, තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො? නෙව ඉධ න හුරං අපරො විකප්පො න උභයන්ති, අථවා අනන්තර[3] දෙසනාති වචනම්පන විකප්පන්තරාභාවදීපනං, තස්ස අත්ථො-නෙව ඉධ න හුරං උභයමන්තරෙ පන න අඤ්ඤත්ථ නං අත්ථීති, යෙපි ච අන්තරාපරිනිබ්බායී සම්භවෙසීති ච ඉමෙසං සුත්තපදානං අත්ථං අයොනිසො ගහෙත්වා අත්ථි යෙව අන්තරාභවොති වදන්ති, තෙහිපි-යස්මා අවිහාදිසු තත්ථ තත්ථ ආයුවෙමජ්ඣං අනතික්කමෙත්වා අන්තරා අග්ගමග්ගාධිගමෙන අනවසෙසකිලෙසපරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බායතීති අන්තරාපරිනිබ්බායී න අන්තරාභවභූතොති පුරිමස්ස සුත්තපදස්ස අත්ථො, පච්ඡිමස්ස ච-යෙ භූතා එව න භවිස්සන්ති තෙ ඛීණාසවා පුරිමපදෙ භූතාති වුත්තා, තබ්බිධුරතාය[4] සම්භවමෙසන්තීති සම්භවෙසිනො, අප්පහීණභවසංයොජනත්තා සෙඛා පුථුජ්ජනා ච; චතූසු වා යොනීසු අණ්ඩජජලාබුජසත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න භින්දන්ති තාව සම්භවෙසී නාම අණ්ඩකොසතො වත්ථිකොසතො ච බහි නික්ඛන්තා භූතා

1. සී. I. II. III. & IV. සහලෙන. ම. සපාම්පාලෙන
2. සී. I. II. III. & IV උභයත්ථහොතීපි.
3. සී. I. II. III. IV. අන්තර.   4. සී & ම. තබ්බිරුධතාය.

නාම, සංසෙදජා ඔපපාතිකා ච පඨමචිත්තක්ඛණෙ සම්භවෙසී නාම, දුතියචිත්තක්ඛණතො පට්ඨාය භූතා නාම, යෙන වා ඉරියාපථෙන ජායන්ති යාව තතො අඤ්ඤං න පාපුණන්ති තාව සම්භවෙසිනො, තතොපරං භූතාති අත්ථො. තස්මා නත්ථීති පටික්ඛිපිතබ්බා, සති හි උජුකෙ පාළිඅනුගතෙ අත්ථෙ කිං අනිද්ධාරිතසාමත්ථියෙන[1] අන්තරාභවෙන පරිකප්පිතෙන පයොජනන්ති? යෙ පන–සන්තානවසෙන වත්තමානානං ධම්මානං අවිච්ඡෙදෙන දෙසන්තරෙසු පාතුභාවො දිට්ඨො, තථාත්‍රාපි ආදිවිඤ්ඤාණකසන්තානෙපි තං සමීප විඤ්ඤාණකසන්තානෙ පි අවිච්ඡෙදෙන දෙසන්තරෙසු පාතුභාවෙන භවිතබ්බං, අයඤ්ච නයො සති අන්තරාභවෙ[2] යුජ්ජති, න අඤ්ඤථාති යුත්තිං වදන්ති. තෙන හි ඉද්ධිමතො චෙතොවසිප්පත්තස්ස චිත්තානුගතිකං කායං අධිට්ඨහන්තස්ස ඛණෙන බ්‍රහ්මලොකතො ඉධූපසඞ්කමනෙ ඉතො වා බ්‍රහ්මලොකගමනෙ යුත්ති වත්තබ්බා යදි සබ්බත්ථෙව අවිච්ඡින්නදෙසෙ ධම්මානං පවත්ති ඉච්ඡිතා. යදිපි සියා ඉද්ධිමන්තානං ඉද්ධිවිසයො අචින්තෙය්‍යොති තං ඉධා පි සමානං කම්මවිපාකො අචින්තෙය්‍යොති වචනතො, තස්මා තං තෙසං මතිමත්තමෙව; අචින්තෙය්‍ය සභාවාති තෙ සභාවධම්මා කත්ථචි පච්චයවසෙන විච්ඡින්නදෙසෙ පාතුභවන්ති කත්ථචි අවිච්ඡින්නදෙසෙ, තථාහි, මුඛඝොසාදීහි පච්චයෙහි අඤ්ඤස්මිං දෙසෙ ආදාස සබ්බපදෙසාදිකෙ පටිඝොසාදිකං පච්චයුප්පන්නං නිබ්බත්තමානං දිස්සති, තස්මා න සබ්බං සබ්බත්ථ උපනෙතබ්බන්ති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන පටිබිම්බස්ස උදාහරණභාවසාධනාදිකො අන්තරාභවවිචාරො කථාවත්ථුප්පකරණස්ස ටීකාය ගහෙතබ්බො.

අපරෙ පන **ඉධා**ති කාමභවො, **හුර**න්ති අරූපභවො, **උභයමන්තරෙනා**ති රූපභවො වුත්තො; අඤ්ඤෙ **ඉධා**ති අජ්ඣත්තිකායතනානි **හුර**න්ති බාහිරායතනානි, **උභයමන්තරෙනා**ති චිත්තචෙතසිකානි, **ඉධ වා**ති පච්චයධම්මා, **හුර**න්ති පච්චයුප්පන්නධම්මා, **උභයමන්තරෙනා**ති පණ්ණත්තිධම්මා වුත්තාති වදන්ති, තං සබ්බං අට්ඨකථාසු නත්ථි එවං තාව "දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සතී"ති ආදිනා දිට්ඨාදිවසෙන චතුධා තෙභූමිකධම්මා, තත්ථ සුඛනිච්චඅත්තගාහපරිවජ්ජනමුඛෙන දුක්ඛානිච්චඅනත්තානුපස්සනා දස්සිතාති, හෙට්ඨිමාහි විසුද්ධීහි සද්ධිං සඞ්ඛෙපෙනෙව විපස්සනා කථිතා, **තතො ත්වං බාහිය න තෙනා**ති: ඉමිනා රාගාදීනං සමුච්ඡෙදස්ස අධිප්පෙතත්තා මග්ගො, **තතො ත්වං බාහිය න තත්ථා**ති: ඉමිනා ඵලං, **නෙවිධා**ති ආදිනා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු කථිතාති දට්ඨබ්බං

තෙන වුත්තං:–**අථ ඛො බාහියස්ස** –පෙ–**ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චී**ති: ඉමාය සඞ්ඛිත්තපදාය දෙසනාය **තාවදෙවා**ති: තස්මිං යෙව ඛණෙ න කාලන්තරෙ, **අනුපාදායා**ති අග්ගහෙත්වා, **ආසවෙහී**ති: ආභවග්ගං ආගොත්‍රභු සවනතො පවත්තනතො චිරපාරිවාසියට්ඨෙන සුරාදිආසවසදිස

1. සී. II. & III. අනිබ්බාරිකසාමත්ථියෙන. 2. සී. අන්තරාභවෙ.

නාය ච ආසවාති ලද්ධනාමෙහි කාමරාගාදීහි, **විමුච්චී**ති: සමුච්ඡෙද
විමුත්තියා පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තියා විමුච්චි නිස්සජි; සො හි සත්ථු ධම්මං
සුණන්තො එවං සීලානි සොධෙත්වා යථාලද්ධං චිත්තසමාධිං නිස්සාය
විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඛිප්පාභිඤ්ඤෙ[1] තාවදෙව සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා
සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි, සො සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා කතවට්ට
පරියන්තො අන්තිමදෙහධරො හුත්වා එකූනවීසතියා පච්චවෙක්ඛණාය
පවත්තාය ධම්මතාය චොදියමානො භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචි, පරි
පුණ්ණන්තෙ පත්තචීවරන්ති පුට්ඨො න පරිපුණ්ණන්ති ආහ, අථ සත්ථා
තෙන හි පත්තචීවරං පරියෙසාහි වත්වා පක්කාමි, තෙන වුත්තං:-**අථ ඛො
භගවා**-පෙ-**පක්කාමී**ති: සො කිර කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ වීසංවස්ස
සහස්සානි සමණධම්මං කරොන්තො "භික්ඛුනා නාම අත්තනා පච්චයෙ
ලභිත්වා යථා දානං අකරොන්තෙන අත්තනාව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී"ති
එකස්ස භික්ඛුස්සපි පත්තෙන වා චීවරෙන වා සඞ්ගහං නාකාසි, තෙනස්ස
එහි භික්ඛු උපසම්පදාය උපනිස්සයො නාහොසි, කෙචි පනාහු: සො කිර
බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ චොරො හුත්වා ධනුකලාපං සන්නය්හිත්වා අරඤ්ඤෙ
චොරිකං කරොන්තො එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පත්තචීවරලොභෙන තං
උසුනා විජ්ඣිත්වා පත්තචීවරං ගණ්හි, තෙනස්ස ඉද්ධිමයපත්තචීවරං න
උප්පජ්ජිස්සතීති සත්ථා තඤ්ඤත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජ්ජං න අදාසීති.
තම්පි පත්තචීවර පරියෙසන්තං චරමානං එකා ධෙනු වෙගෙන ආපතන්තී පහ
රිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං. **අථ ඛො අචිරපක්කන්තස්ස
භගවතො බාහියං දාරුචීරියං ගාවී තරුණවච්ඡා අධිපතිත්වා ජීවිතා
වොරොපෙසී**ති. තත්ථ **අචිරපක්කන්තස්සා**ති: න චිරපක්කන්තස්ස
භගවතො, **ගාවී තරුණවච්ඡා**ති: එකා යක්ඛිණී තරුණවච්ඡා ධෙනුරූපා,
අධිපතිත්වාති. අභිභවිත්වා මද්දිත්වා, **ජීවිතා වොරොපෙසී**ති: පුරිමස්මිං
අත්තභාවෙ ලද්ධාඝාතතාය දිට්ඨමත්තෙනෙව වෙරිචිත්තං උප්පාදෙත්වා
සිඞ්ගෙන පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි.

සත්ථා පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං
නගරතො නික්ඛමන්තො බාහියස්ස සරීරං සඞ්කාරට්ඨානෙ පතිතං දිස්වා
භික්ඛූ ආණාපෙසි. "භික්ඛවෙ එකස්මිං ගෙහද්වාරෙ ඨත්වා මඤ්චකං ආහරා
පෙත්වා ඉදං සරීරං නගරතො නීහරිත්වා ඣාපෙත්වා ථූපං කරොථා"ති භික්ඛූ
තථා අකංසු. කත්වා ච පන විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා
අත්තනා කතකිච්චං ආරොචෙත්වා තස්ස අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු. අථ
නෙසං භගවා තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ආචික්ඛි, භික්ඛූ තුම්හෙ භණෙථ
බාහියො දාරුචීරියො අරහත්තං පත්තොති වදථ, කදා සො අරහත්තං
පත්තොති පුච්ඡිංසු, මම ධම්මං සුතකාලෙති වුත්තෙ, කදා පනස්ස
තුම්හෙහි ධම්මො කථිතොති? පිණ්ඩාය චරන්තෙන අජ්ජෙව අන්තරවීථියං
ඨත්වාති, අප්පමත්තකො සො භන්තෙ තුම්හෙහි අන්තරවීථියං ඨත්වා කථිත
ධම්මො කථං සො තාවතකෙන විසෙසං නිබ්බත්තෙසීති. කිං භික්ඛවෙ

1. සී. & ම. ඛිප්පාභිඤ්ඤෙ.

මම ධම්මං අප්පං වා බහුං වාති මිණථ? අනෙකානි ගාථාසහස්සානිපි අනත්ථසංහිතානි න සෙය්‍යො, අත්ථනිස්සිතං පන එකම්පි ගාථාපදං සෙය්‍යොති දස්සෙන්තො.

"සහස්සමපි චෙ ගාථා අනත්ථපදසංහිතා
එකං ගාථා පදං සෙය්‍යො යං සුත්වා උපසම්මතී"ති.

ධම්මපදෙ ඉමං ගාථං වත්වා න කෙවලං පරිනිබ්බායන්තෙන අත්ථො මම සාවකානං භික්ඛූනං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං අග්ගභාවෙනපි පූජාරහොති දස්සෙන්තො "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං යදිදං බාහියො"ති තං ආයස්මන්තං එතදග්ගෙ ඨපෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං: **අථ ඛො භගවා සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා**-පෙ-**පරිනිබ්බුතො භික්ඛවෙ බාහියො දාරුචීරියො**ති: තත්ථ **පච්ඡාභත්ත**න්ති: භත්තකිච්චතො පච්ඡා පිණ්ඩපාත පරියෙසනතො පටිනිවත්තන්තො, පදවසෙනාපි කතභත්තකිච්චොති වුත්තං හොති. **නීහරිත්වා**ති නගරතො බහි නෙත්වා; **ඣාපෙථා**ති දහථ, **ථූපඤ්චස්ස කරොථා**ති: අස්ස බාහියස්ස සරීරධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියඤ්ච කරොථ, තත්ථ කාරණමාහ, **"සබ්‍රහ්මචාරී වො භික්ඛවෙ කාලඞ්කතො"**ති. තස්සත්ථො: යං තුම්හෙ සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මං අධිසීලාදි පටිපත්තිධම්මං සද්ධිං චරථ එතං සො තුම්හෙහි සමානං බ්‍රහ්මං අචරීති සබ්‍රහ්මචාරී මරණකාලස්ස පත්තියා කාලඞ්කතො, තස්මා තං මඤ්චකෙන නීහරිත්වා ඣාපෙථ ථූපඤ්චස්ස කරොථාති. **තස්ස කා ගතී**ති: පඤ්චසු ගතීසු තස්ස කතමා ගති උප්පත්තිභවභූතා; ගතීති වා නිබ්බත්ති; අරියො පුථුජ්ජනො වා ති කා නිට්ඨාති අත්ථො. **අභිසම්පරායො**ති: පච්ඡාභවූපපත්ති; භවනිරොධො වා, කිඤ්චාපි තස්ස ථූපකරණං නත්ථි යාව පරිනිබ්බුතභාවො අත්ථතො පකාසිතො හොති, යෙ පන භික්ඛූ තත්තකෙන න ජානිංසු තෙ තස්ස කා ගතීති පුච්ඡිංසු, පාකටතරං වා කාරාපෙතුකාමා තාව[1] භගවන්තං පුච්ඡිංසු **පණ්ඩිතො**ති: අග්ගමග්ගපඤ්ඤාය අධිගතත්තා පණ්ඩෙන ඉතො ගතො පවත්තොති පණ්ඩිතො; සච්චවාදීති පටිපජ්ජි, **ධම්මස්සා**ති: ලොකුත්තරධම්මස්ස, **අනුධම්ම**න්ති: සීලවිසුද්ධිආදි පටිපදාධම්මං, අථ වා, **ධම්මස්සා**ති නිබ්බානධම්මස්ස අනුරූපං අරියමග්ගඵලධම්මං, **න ච මං ධම්මාධිකරණ**න්ති: ධම්මදෙසනාහෙතු න ච මං විහෙසෙසි යථානුසිට්ඨං පටිපන්නත්තා; යො හි සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා කම්මට්ඨානං වා ගහෙත්වා යථානුසිට්ඨං න පටිපජ්ජති සො සත්ථාරං විහෙසෙති නාම. යං සන්ධාය වුත්තං. "විහිංසසඤ්ඤී පගුණං න භාසිං ධම්මං පණීතං මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ"ති අථ වා, **න ච මං ධම්මාධිකරණ**න්ති න ච ඉමං ධම්මාධිකරණං, ඉදං වුත්තං හොති වට්ටදුක්ඛතො නිය්‍යාණහෙතු භූතං ඉමං සාසනධම්මං සුපටිපන්නත්තා න විහෙසෙසි. දුප්පටිපන්නො හි සාසනං භින්දන්තො සත්ථු ධම්මසරීරෙ පහාරං දෙති නාම. අයං පන සම්මාපටිපත්තිං මත්ථකං පාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

1. ම. තද.

තෙන වුත්තං: **පරිනිබ්බුතො භික්ඛවෙ බාහියො දාරුචීරියොති. එත මත්ථං විදිත්වා,** එතං ථෙරස්ස බාහියස්ස අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බුතභාවං, තථා පරිනිබ්බුතානඤ්ච ඛීණාසවානං ගතියා පුථුජ්ජනෙහි[1] දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යභාවං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං අප්පතිට්ඨිතපරිනිබ්බාණානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යත්ථාති:** යස්මිං නිබ්බාණධාතුයං ආපො ච න ගාධති පඨවී ච තෙජො වායො ච **න ගාධති** න පතිට්ඨාති, කස්මා නිබ්බාණස්ස අසඞ්ඛතසභාවත්තා, න හි තත්ථ සඞ්ඛතධම්මානං ලෙසොපි සම්භවති; **සුක්කාති:** සුක්කාභතාය සුක්කාති ලද්ධනාමා ගහනක්ඛත්ත තාරකා, **න ජොතන්තීති** න භාසන්ති, **ආදිච්චො නප්පකාසතීති** තීසු දීපෙසු එකස්මිං ඛණෙ ආලොකඵරණසමත්ථො ආදිච්චොපි අභාවෙන නෙව දිප්පති, **න තත්ථ චන්දිමා භාතීති:** සතිපි සන්තභාවෙකන්තසීතලීකරණෙ චන්දෙපි තස්මිං නිබ්බාණෙ අභාවතො න එව අත්තනො ජුණ්හා විභාසනෙන විරොචති; යදි තත්ථ චන්දිමසූරියාදයො නත්ථි ලොකන්තරෙ විය නිච්චන්ධකාරමෙව තං භවෙය්‍යාති ආසඞ්කං සන්ධායාහ: **තමො තත්ථ න විජ්ජතීති:** සති හිපි රූපාභාවෙ[2] තමො නාම න සියා. **යදා ච අත්තනා වෙදී මුනි මොනෙන බ්‍රාහ්මණොති:** චතුසච්චමොනනතො මොනන්ති ලද්ධනාමෙන මග්ගඤාණෙන කායමොනෙය්‍යාදීහි ච සමන්නාගතත්තා මුනීති ලද්ධනාමො අරියසාවකබ්‍රාහ්මණො තෙනෙව මොනසඞ්ඛාතෙන පටිවෙධඤාණෙන **යදා** යස්මිං කාලෙ අග්ගමග්ගක්ඛණෙ **අත්තනා** සයමෙව අනුස්සවාදිකෙ පහාය අත්තපච්චක්ඛං කත්වා නිබ්බාණං **වෙදී** පටිවිජ්ඣි, පවෙදීතිපි පාඨො,[3] පටිවිජ්ඣි අඤ්ඤාසීති අත්ථො. **අථ රූපා අරූපා ච සුඛදුක්ඛා පමුච්චතීති:** **අථාති** තස්ස[4] නිබ්බාණස්ස ජානනතො පච්ඡා, **රූපාති** රූපධම්මා, තෙන පඤ්චවොකාරභවො එකවොකාරභවො ච ගහිතො හොති; **අරූපාති** අරූපධම්මා, තෙන රූපෙනාමිස්සීකතො අරූපභවො ගහිතො හොති, සො චතුවොකාරභවො ති පි වුච්චති; **සුඛදුක්ඛාති:** සබ්බත්ථ උප්පජ්ජනකසුඛදුක්ඛතො පි වට්ටතො, අථවා, **රූපාති** රූපලොකපටිසන්ධිතො; **අරූපාති** අරූපලොකපටිසන්ධිතො; **සුඛදුක්ඛාති:** කාමාවචරපටිසන්ධිතො, කාමභවො හි බ්‍යාමිස්සසුඛදුක්ඛො, එවමෙතස්මා සකලතො පි වට්ටතො අච්චන්තමෙව මුච්චතීති ගාථාද්වයෙනාපි භගවා මය්හං පුත්තස්ස බාහියස්ස එවරූපා නිබ්බාණගතීති දස්සෙති.

දසම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච බොධිවග්ගවණ්ණනා.

1. සී. පචුරජනෙහි.
2. සී. II. & ම. රූපභවෙ.
3. සී. අවෙදීතිපිපාඨො.
4. සී. අථස්ස. ම. අථතස්ස.

මුචලින්දවග්ගස්ස පඨමෙ; **මුචලින්දමූලෙ**ති: එත්ථ මුචලින්දො වුච්චති නීපරුක්ඛො. සො "නිචුලො"තිපි වුච්චති, තස්ස සමීපෙ; කෙචි පන-"මුචලො"ති තස්ස රුක්ඛස්ස නාමං, තං වනජෙට්ඨකතාය පන "මුචලින්දො ති වුත්තන්"ති වදන්ති; **මහාඅකාලමෙඝො**ති: අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ උප්පන්නමහාමෙඝො, සො හි ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ සකලචක්කවාළගබ්භං පූරෙන්තො උදපාදි; **සත්තාහවද්දලිකා**ති: තස්මිං උප්පන්නෙ සත්තාහං අවිච්ඡින්නවුට්ඨිකා අහොසි; **සීතවාතදුද්දිනී**ති: සා ච සත්තාහවද්දලිකා උදකඵුසිතසම්මිස්සෙන සීතවාතෙන සමන්තතො පරිබ්භමන්තෙන දූසිතදිවසත්තා දුද්දිනී නාම අහොසි, **මුචලින්දො නාම නාගරාජා**ති: තස්සෙව මුචලින්දරුක්ඛස්ස සමීපෙ පොක්ඛරණියා හෙට්ඨා නාගභවනං අත්ථි, තත්ථ නිබ්බත්තො මහානුභාවො නාගරාජා; **සකභවනා**ති: අත්තනො නාගභවනතො; **සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා**ති: සත්තවාරෙ අත්තනො සරීරභොගෙහි භගවතො කායං පරිවාරෙත්වා; **උපරි මුද්ධනි මහන්තං ඵණං විහච්චා**ති: භගවතො මුද්ධප්පදෙසස්ස උපරි අත්තනො මහන්තං ඵණං[1] පසාරෙත්වා, "ඵණං කරිත්වා"ති පි පාඨො, සො එව අත්ථො, තස්ස කිර නාගරාජස්ස එතදහොසි: භගවා ච මය්හං භවනසමීපෙ රුක්ඛමූලෙ නිසින්නො, අයඤ්ච සත්තාහවද්දලිකා වත්තති, වාසාගාරමස්ස ලද්ධුං වට්ටතීති. සො සත්තරතනමයං පාසාදං නිම්මිණිතුං සක්කොන්තොපි එවං කතෙ කායසාරො ගහිතො න භවිස්සති, දසබලස්ස කායවෙය්‍යාවච්චං කරිස්සාමීති මහන්තං අත්තභාවං කත්වා සත්ථාරං සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි ඵණං කත්වා ධාරෙසි. පරික්ඛෙපබ්භන්තරං ලොහපාසාදෙ භණ්ඩාගාරගබ්භප්පමාණං අහොසීති **ඛන්ධකට්ඨකථායං** වුත්තං. **මජ්ඣිමට්ඨකථායං** පන හෙට්ඨා ලොහපාසාදප්පමාණන්ති. ඉච්ඡිතිච්ඡිතෙන ඉරියාපථෙන සත්ථා විහරිස්සතීති කිර නාගරාජස්ස අජ්ඣාසයො. භගවා පන යථා නිසින්නොව සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තඤ්ච ඨානං සුපිහිතවාතපානං සුඵුසිතඅග්ගළද්වාරං කූටාගාරං විය අහොසි. **මා භගවන්තං සීත**න්ති: ආදි තස්ස ඨානකරණපරිදීපනං, සො හි මා භගවන්තං සීතං බාධයිත්ථ, මා උණ්හං, මා ඩංසාදිසම්ඵස්සො බාධයිත්ථාති තථා කරිත්වා අට්ඨාසි. තත්ථ කිඤ්චාපි සත්තාහවද්දලිකාය උණ්හමෙව නත්ථි, සචෙ පන අන්තරන්තරා මෙඝො විගච්ඡෙය්‍ය උණ්හං භවෙය්‍ය තස්මිං මා බාධයිත්ථාති එවං තස්ස චින්තෙතුං යුත්තං, කෙචි වදන්ති පනෙත්ථ **උණ්හගහණං** භොගපරික්ඛෙපස්ස විපුලභාවකරණෙ කාරණකිත්තනං, ඛුද්දකෙ හි තස්මිං භගවන්තං නාගස්ස සරීරසම්භූතා උස්මා බාධෙය්‍ය විපුලභාවකරණෙන පන තාදිසං මා උණ්හං බාධයිත්ථාති තථා කරීති, **විද්ධ**න්ති උබ්බිද්ධං,[2] මෙඝවිගමෙන දූරීභූතන්ති අත්ථො. **විගතවලාහක**න්ති: අපගතමෙඝං; **දෙව**න්ති ආකාසං; **විදිත්වා**ති: ඉදානි විගතවලාහකො ආකාසො නත්ථි භගවතො සීතාදිඋපද්දවොති ඤත්වා, **විනිවෙඨෙත්වා**ති: අපනෙත්වා, **සකවණ්ණ**න්ති අත්තනො නාගරූපං, **පටිසංහරිත්වා**ති අන්තරධාපෙත්වා; **මාණවකවණ්ණ**න්ති කුමාරරූපං;

---

1. ම. ඵලකං. 2. ම. උබ්බිධං.

එතමත්ථන්ති: විවෙකසුඛපටිසංවෙදිනො යං කිඤ්චි සුඛමෙව හොතීති එතමත්ථං සබ්බාකාරෙන ජානිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං විවෙකසුඛානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුඛො විවෙකො**ති: නිබ්බානසඞ්ඛාතො උපධිවිවෙකො සුඛො; **තුට්ඨස්සා**ති: චතුමග්ගඤාණසන්තොසෙන තුට්ඨස්ස; **සුතධම්මස්සා**ති: පකාසිතධම්මස්ස විස්සුතධම්මස්ස, **පස්සතො**ති: තං විවෙකං යං වා කිඤ්චි පස්සිතබ්බං නාම තං සබ්බං අත්තනො විරියබලාධිගතෙන ඤාණචක්ඛුනා පස්සන්තස්ස, **අබ්‍යාපජ්ජ**න්ති: අකුප්පනභාවො, එතෙන මෙත්තාපුබ්බභාගො දස්සිතො; **පාණභූතෙසු සංයමො**ති: සත්තෙසු ච සංයමො, අවිහිංසනභාවො සුඛොති අත්ථො, එතෙන කරුණාපුබ්බභාගො දස්සිතො; **සුඛා විරාගතා ලොකෙ**ති: විගතරාගතාපි ලොකෙ සුඛා; කීදිසී? **කාමානං සමතික්කමො**ති: යා[1] කාමානං සමතික්කමොති වුච්චති, සා වීතරාගතාපි සුඛාති අත්ථො, එතෙන අනාගාමිමග්ගො කථිතො, **අස්මිමානස්ස යො විනයො**ති. ඉමිනා අරහත්තං කථිතං. අරහත්තං හි අස්මිමානස්ස පටිප්පස්සද්ධිවිනයොති වුච්චති, ඉතො පරඤ්ච සුඛං නාම නත්ථි තෙනාහ: **එතං වෙ පරමං සුඛ**න්ති. එවං අරහත්තෙන දෙසනා කූටං[2] ගණ්හීති.

පඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ, **සම්බහුලාන**න්ති: විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්බහුලාති වුච්චන්ති[3] තතො පරං සඞ්ඝා, සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව, තතො උද්ධං සම්බහුලා තස්මා ඉධාපි සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බා, **උපට්ඨානසාලාය**න්ති: ධම්මසභාමණ්ඩපෙ, සා හි ධම්මං දෙසෙතුං ආගතස්ස තථාගතස්ස භික්ඛූනං උපට්ඨානකරණට්ඨානන්ති උපට්ඨානසාලා වුච්චති. අථවා යත්ථ භික්ඛූ විනයං විනිච්ඡිනන්ති ධම්මං කථෙන්ති සාකච්ඡං සමාපජ්ජන්ති සන්නිපතිතවසෙන පකතියා[4] උපතිට්ඨන්ති, සාලාපි මණ්ඩපොපි උපට්ඨානසාලාත්වෙව වුච්චති, තථාපි හි බුද්ධාසනං නිච්චපඤ්ඤත්තමෙව හොති. ඉදං හි බුද්ධානං ධරමානකාලෙ භික්ඛූනං චාරිත්තං. **සන්නිසින්නාන**න්ති. නිසජ්ජාවසෙන සඞ්ගම්ම නිසින්නානං; **සන්නිපතිතාන**න්ති: තතො තතො ආගන්ත්වා සන්නිපතනවසෙන සන්නිපතිතානං, අථවා, බුද්ධාසනං පුරතො කත්වා සත්ථු සම්මුඛෙ විය ආදරුප්පත්තියා සක්කච්චං නිසීදනවසෙන සන්නිසින්නානං සමානජ්ඣාසයතාය අඤ්ඤමඤ්ඤස්මිං අජ්ඣාසයෙන සුට්ඨු සම්මා ච[5] නිපතනවසෙන සන්නිපතිතානං, **අය**න්ති: ඉදානි වුච්චමානං නිද්දිසති, **අන්තරා කථා**ති: කම්මට්ඨානමනසිකාරඋද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං අන්තරා අඤ්ඤා එකා කථා, අථවා, මජ්ඣන්තිකෙ ලද්ධස්ස සුගතොවාදස්ස සායං ලභිතබ්බස්ස ධම්ම

---

1. ම. සමතික්කමාය. 2. සී. I. II. III. & IV. දෙසනාය.
3. සී. I.II.III.&IV. වුච්චති. 4. ම. නානප්පකාරපකතියා. 5. සී. & ම. සම්මුඛ

සවණ්ණස්ස ච අන්තරා පවත්තත්තා අන්තරාකථා සවණ්ණසමාචාරස්සෙව වා අන්තරා පවත්තා අඤ්ඤා එකා කථාති අන්තරාකථා, **උදපාදී**ති උප්පන්නා, **ඉමෙසං ද්වින්නං රාජූන**න්ති: නිද්ධාරණෙ සාමිවචනං, **මහද්ධනතරො වා**ති: ආදීසු පථවියං නිඛණිත්වා ඨපිතං සත්තරතනනිචයසඞ්ඛාතං මහන්තං ධනං එතස්සාති=මහද්ධනො, විසුං අයං අතිසයෙන මහද්ධනොති= **මහද්ධනතරො**, වා සද්දො විකප්පනත්ථො, සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. අයම්පන විසෙසො: නිච්චපරිබ්බයවසෙන මහන්තො භොගො එතස්සාති= **මහාභොගතරො**, දෙවසිකං පවිසනඅයභූතො මහන්තො කොසො එතස්සාති= **මහාකොසතරො**, අපරෙ පන දෙවසිකං පවිසනඅයභූතං මණිසාරඵෙග්ගුගුම්බාදිභෙදභින්නං පරිග්ගහවත්ථුං ධනං තදෙව සාරගබ්භාදීසු නිහිතං කොසොති වදන්ති.

වජිරො මහානීලො ඉන්දනීලො මරකතො[1] වෙළුරියො පදුමරාගො පුස්සරාගො කක්කෙතනො[2] පුලාකො විමලො ලොහිතඞ්කො ඵළිකො පවාළො ජොතිරඞ්ගො ගොමුත්තකො ගොමෙදකො සොගන්ධිකො මුත්තා සඞ්ඛො අඤ්ජනමූලො රාජාවට්ටො අමතංසුකො, පියකො[3] බ්‍රහ්මමණීචාති චතුවීසති **මණි** නාම, සත්ත ලොහානි කහාපණො ච **සාරා** නාම. සයනච්ඡාදන පාපුරණරතන[4]චෙලාදීනි[5] **ඵෙග්ගු** නාම, චන්දනාගරු කුඞ්කුම තගර කප්පූරාදි **ගුම්බා** නාම, තත්ථ පුරිමෙන ආදිසද්දෙන සාලි වීහි ආදි මුග්ගමාසාදි පුබ්බන්නාපරන්නභෙද ධඤ්ඤවිකතිං ආදිං කත්වා යං සත්තානං උපභොගපරිභොගභූතං වත්ථුං තං සබ්බං සඞ්ගය්හති. මහන්තං විජිතං රට්ඨං එතස්සාති=**මහාවිජිතො**, මහන්තො හත්ථි අස්සාදි වාහනො එතස්සාති=**මහාවාහනො** මහන්තං සෙනාබලඤ්චෙව ථාමබලඤ්ච එතස්සාති=**මහබ්බලො**, ඉච්ඡිත නිබ්බත්ති සඞ්ඛාතා පුඤ්ඤකම්මනිප්ඵන්නා මහතී ඉද්ධි එතස්සාති=**මහිද්ධිකො**, තෙජො[6] සඞ්ඛාතො උස්සාහමන්තපභු සත්තිසඞ්ඛාතො වා මහන්තො ආනුභාවො එතස්සාති=**මහානුභාවො**, එත්ථ ච[7] පඨමෙන අයසම්පදා දුතියෙන විත්තූපකරණසම්පදා තතියෙන විභවසම්පදා චතුත්ථෙන ජනපදසම්පදා පඤ්චමෙන යානසම්පදා ඡට්ඨෙන පරිවාර සම්පදාය සද්ධිං අත්තසම්පදා සත්තමෙන පුඤ්ඤකම්මසම්පදා අට්ඨමෙන පභාවසම්පදා තෙසං රාජූනං පකාසිතා හොති. තෙන යා තා සාමිසම්පත්ති අමච්චසම්පත්ති සෙනාසම්පත්ති රට්ඨසම්පත්ති විභවසම්පත්ති මිත්තසම්පත්ති දුග්ගසම්පත්තීති සත්තපකති සම්පදා රාජූනං ඉච්ඡිතත්තා තා සබ්බා යථාරහං පරිදීපිතාති වෙදිතබ්බා. "දානාදීහි චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි පරිසං රඤ්ජයතීති=**රාජා**, මගධානං ඉස්සරොති=**මාගධො**, මහතියා සෙනාය සමන්නාගතත්තා සෙනියගොත්තත්තා වා **සෙනියො**, බිම්බි වුච්චති සුවණ්ණං, තස්මා සාරබිම්බිවණ්ණතාය **බිම්බිසාරො**, කෙචි

1. සී III. මහාරඞ්ගො. ම. මහාරකො.
2. සී. I. IV. & ම. කක්කෙතවානො.
3. ම. සසකො.
4 සී. I. IV. රතන. & ම. දන්ත.
5. සී. I. II. III. & IV. චිලාසාදීනි. ම. සිලාදිනං.
6. සී I. II. III. & IV තෙජා.
7. ම. කත්ථච

පන නාමමෙවෙතං තස්ස රඤ්ඤොති වදන්ති; පච්චාමිත්තානං[1] පරසෙනං **ජි**නාතීති=පසෙනදි, කොසලරට්ඨස්ස අධිපතීති=**කොසලො**, **අඤ්ඤව රයි**ති එත්ථ වරහිති නිපාතමත්තං, **විප්පකතා**ති: අපරියොසිතා; අයං තෙසං භික්ඛූනං අන්තරා කථා අනිට්ඨිතාති අත්ථො; **සායණ්හසමය**න්ති: සායණ්හෙ එකං සමයං, **පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො**ති: තතො තතො රූපාදිආරම්මණතො චිත්තස්ස පටිසංහරණතො පටිසල්ලානසඞ්ඛාතාය ඵලසමාපත්තිතො යථාකාලපරිච්ඡෙද වුට්ඨිතො.

භගවා හි පුබ්බණ්හසමයං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථිං පවිසිත්වා භික්ඛූනං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා කතභත්තකිච්චො භික්ඛූහි සද්ධිං සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ගන්ධකුටිපමුඛෙ ඨත්වා වත්තං දස්සෙත්වා ඨිතානං භික්ඛූනං යථාසමුචිතං සුගතොවාදං දත්වා තෙසු අරඤ්ඤරුක්ඛමූලාදි දිවාට්ඨානං උද්දිස්ස ගතෙසු ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා යථාකාලපරිච්ඡෙදෙ සමාපත්තිතො උට්ඨාය මය්හං[2] උපගමනං ආගමයමානා චතස්සො පරිසා සකලවිහාරං පරිපූරෙන්තියො නිසින්නා ඉදානි මෙ ධම්මදෙසනත්ථං ධම්මසභාමණ්ඩලං උපගන්තුං කාලොති ආසනතො උට්ඨාය කෙසරසීහො විය කඤ්චනගුහාය සුරභිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා යූථං උපසඞ්කමන්තො මත්තවරවාරණො විය අකායචාපල්ලෙන චාරුවික්කන්තගමනො අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතබත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසමුජ්ජලාය බ්‍යාමප්පභාය පරික්ඛෙපවිලාසසම්පන්නාය පභස්සරකෙතුමාලාලඞ්කතාය නීලපීතලොහිතොදාතමඤ්ජට්ඨපභස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජන්තියා අචින්තෙය්‍යානුභාවාය අනූපමාය බුද්ධලීලාය සමන්නාගතාය රූපකායසම්පත්තියා සකලවිහාරං එකාලොකං කුරුමානො උපට්ඨානසාලං උපසඞ්කමි. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො භගවා**–පෙ–**තෙනුපසඞ්කමී**ති. එවං උපසඞ්කමිත්වා වත්තං දස්සෙත්වා නිසින්නෙ තෙ භික්ඛූ තුණ්හීභූතෙ දිස්වා මයි අකථෙන්තෙ ඉමෙ භික්ඛූ බුද්ධගාරවෙන කප්පම්පි න කථෙස්සන්තීති කථාසමුට්ඨාපනත්ථං **කායනුත්ථ භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ, තත්ථ **කායනුත්ථා**ති කතමාය නු භවථ "කායනොත්ථා"තිපි පාළි, සො එවත්ථො. "කායෙත්ථා"තිපි පඨන්ති, තස්ස කතමාය නු එත්ථාති අත්ථො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: භික්ඛවෙ කතමාය නාම කථාය ඉධ සන්නිසින්නා **භවථ?** කතමා ච තුම්හාකං කථා මමාගමනපච්චයා අනිට්ඨිතා? තං නිට්ඨපෙස්සාමීති එවං සබ්බඤ්ඤුපවාරණාය පවාරෙසි. **නඛොවත**න්ති: න ඛො එතං, අයමෙව වා පාඨො, න ඛො තන්තිපි පඨන්ති, න ඛො එතං ඉච්චෙව පදවිභාගො. **කුලපුත්තාන**න්ති: ජාතිආචාරකුලපුත්තානං, **සද්ධා**ති සද්ධාය, කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච. **අගාරස්මා**ති: ඝරතො, ගහට්ඨභාවාති අත්ථො. **අනගාරිය**න්ති: පබ්බජ්ජං, **පබ්බජිතාන**න්ති: උපගතානං, **ය**න්ති: කිරියාපරාමසනං, තත්‍රායං පදයොජනා: භික්ඛවෙ

1. ඝ. I. II. III. & IV. පච්චත්ථං. 2. ම. මම.

තුම්හෙ නෙව රාජබන්ධනා න චොරබන්ධනා න ඉණට්ටා න ජීවිකත්ථා[1] පබ්බජිතා. අථ ඛො සද්ධාය අගාරතො නික්ඛමිත්වා මම සාසනෙ පබ්බජිතා තුම්හෙ එතරහි එවරූපිං රාජපටිසංයුත්තං තිරච්ඡානකථං කථෙය්‍යාථ යං එවරූපාය කථාය කථනං එතං තුම්හාකං නඛො පතිරූපං න යුත්තමෙවාති එවං සන්නිපතිතානං පබ්බජිතානං අප්පතිරූපං පටික්ඛිපිත්වා ඉදානි තෙසං පටිපත්තිං අනුජානන්තො: "**සන්නිපතිතානං වො භික්ඛවෙ ද්වයං කරණීයං: ධම්මී වා කථා අරියො වා තුණ්හීභාවො**"ති ආහ.

තත්ථ **වො**ති තුම්හාකං **කරණීය**න්ති පදං අපෙක්ඛිත්වා කත්තරි සාමිවචනමෙතං, තස්මා තුම්හෙහීති අත්ථො. **ද්වයං කරණීය**න්ති: ද්වෙ කත්තබ්බා. **ධම්මී කථා**ති: චතුසච්චධම්මතො අනපෙතා කථා, නිවත්තිපවත්තිපරිදීපනී ධම්මදෙසනාති අත්ථො; දසකථාවත්ථු සඞ්ඛාතාපිහි ධම්මකථා තදෙකදෙසො එවාති; **අරියො**ති: එකන්තහිතාවහත්තා අරියො, විසුද්ධො උත්තමොති වා අරියො; **තුණ්හීභාවො**ති: සමථවිපස්සනාභාවනාභූතං අකථනං, කෙචි පන වචීසඞ්ඛාරපටිපක්ඛභාවතො දුතියජ්ඣානං අරියො තුණ්හීභාවොති වදන්ති, අපරෙ චතුත්ථජ්ඣානං අරියො තුණ්හීභාවොති වදන්ති, අයම්පනෙත්ථ අත්ථො: භික්ඛවෙ චිත්තවිවෙකත්ථ පටිබ්‍රූහනත්ථං විවෙකට්ඨකායා[2] සුඤ්ඤාගාරෙ විහරන්තා සචෙ කදාචි සන්නිපතථ එවං සන්නිපතිතෙහි තුම්හෙහි අසුතං සාවෙති සුතං වා පරියොදපෙතීති වුත්තනයෙන අඤ්ඤමඤ්ඤූපකාරාය ඛන්ධාදීනං අනිච්චතාදි පටිසංයුත්තා ධම්මකථා වා පවත්තෙතබ්බා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අබ්‍යාබාධනත්ථං ඣානසමාපත්තියා වා විහරිතබ්බන්ති. තත්ථ පුරිමෙන කරණීයවචනෙන අනොතිණ්ණානං සාසනෙ ඔතරණූපායං දස්සෙති, පච්ඡිමෙන ඔතිණ්ණානං සංසරතො නිස්සරණූපායං, පුරිමෙන වා ආගමවෙය්‍යත්තියෙ යොජෙති, පච්ඡිමෙන අධිගමවෙය්‍යත්තියෙ, අථවා පුරිමෙන සම්මාදිට්ඨියා පඨමං උප්පත්තිහෙතුං දීපෙති, දුතියෙන දුතියං; වුත්තං හෙතං: ද්වෙ මෙ භික්ඛවෙ හෙතූ ද්වෙ පච්චයා සම්මාදිට්ඨියා උප්පාදාය පරතො ච ඝොසො පච්චත්තඤ්ච යොනිසො මනසිකාරොති. පුරිමෙන වා ලොකිය සම්මාදිට්ඨියා මූලකාරණං විභාවෙති, පච්ඡිමෙන ලොකුත්තරසම්මාදිට්ඨියා මූලකාරණන්ති, එවමාදිනා අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: තෙහි භික්ඛූහි කිත්තිත කාමසම්පත්තිතො ඣානාදිසම්පත්ති සන්තතරා චෙව පණීතතරා චෙති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං අරියවිහාරසුඛානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යඤ්ච කාමසුඛං ලොකෙ**ති: ලොකසද්දො, "ඛන්ධලොකො ආයතනලොකො ධාතුලොකො"ති[a] ආදිසු සඞ්ඛාරෙසු ආගතො.

"යාවතා චන්දිමසුරියා පරිහරන්ති[3] දිසා භන්ති විරොචනා
තාව සහස්සධා ලොකො එත්ථ තෙ වත්තතී වසො[b]"ති.

1. සී. I. II. III. & IV. ජීවිතපකතා. 2. ම. විවෙකත්තකායා.
a. විභඞ්ග 3. ම. පරිවත්තන්ති. b. සං. බ්‍රහ්මසං.

ආදීසු ඔකාසෙ ආගතො; “අද්දසා ඛො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො”ති[a] ආදීසු සත්තෙසු, ඉධ පන සත්තලොකෙ ඔකාසලොකෙ ච වෙදිතබ්බො. තස්මා අවීචිතො පට්ඨාය රූපිබ්‍රහ්මලොකතො හෙට්ඨා එතස්මිං ලොකෙ යං වත්ථුකාමෙ පටිච්ච කිලෙසකාමවසෙන උප්පජ්ජනතො කාමසහගතං සුඛං, **යඤ්චිදං දිවියං සුඛ**න්ති: යඤ්ච ඉදං දිබ්බභවං දිබ්බවිහාරවසෙන ච ලද්ධබ්බං බ්‍රහ්මානං මනුස්සානඤ්ච රූපසමාපත්තිසුඛං. **තණ්හක්ඛයසුඛස්සා**ති: යං ආගම්ම තණ්හා ඛීයති තං නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා තණ්හාය ච පටිප්පස්සම්භනවසෙන පවත්ත ඵලසමාපත්තිසුඛං තණ්හක්ඛයසුඛං නාම, තස්ස තණ්හක්ඛය සුඛස්ස, **එතෙ**ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන නිද්දෙසො, එතානි සුඛානීති අත්ථො. කෙචි උභයම්පි සුඛසාමඤ්ඤෙන ගහෙත්වා **එත**න්ති පඨන්ති. තෙසං කලං නාග්ඝන්තීති පාඨෙන භවිතබ්බං. **සොළසි**න්ති: සොළසන්නං පූරණී. අයං හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො: චක්කවත්තිසුඛං ආදිං කත්වා සබ්බස්මිං මනුස්සලොකෙ මනුස්සසුඛං නාගසුපණ්ණාදිලොකෙ නාගාදීහි අනුභවිතබ්බං සුඛං චාතුම්මහාරාජිකාදිදෙවලොකෙ ඡබ්බිධකාමසුඛන්ති යං එකාදසවිධෙ කාමලොකෙ උප්පජ්ජනකං කාමසුඛං, යඤ්ච ඉදං රූපාරූපදෙවෙසු දිබ්බවිහාරභූතෙසු රූපාරූපජ්ඣානෙසු ච උප්පන්නත්තා දිවියන්ති ලද්ධනාමං ලොකියජ්ඣානසුඛං, සකලම්පි තදුභයං තණ්හක්ඛයසුඛසඞ්ඛාතං ඵලසමාපත්තිසුඛං සොළසභාගෙ කත්වා තතො එකභාගං සොළසභාගගුණෙ ලද්ධං එකභාගසඞ්ඛාතං කලං න අග්ඝන්තීති අයඤ්ච අත්ථවණ්ණනා ඵලසමාපත්තිසාමඤ්ඤෙන වුත්තා. පාළියං අවිසෙසෙන තණ්හක්ඛයස්ස ආගතත්තා පඨමඵලසමාපත්තිසුඛස්සාපි කලං ලොකියං නාග්ඝති එව. තථා හි වුත්තං:-

“පථබ්‍යා එකරජ්ජෙන සග්ගස්ස ගමනෙන වා
සබ්බලොකාධිපච්චෙන සොතාපත්තිඵලං වර”න්ති.[b]

සොතාපත්ති සංයුත්තෙපි වුත්තං “කිඤ්චාපි භික්ඛවෙ රාජා චක්කවත්ති චතුන්නං දීපානං ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං කාරෙත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උප්පජ්ජති දෙවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං, සො තත්ථ නන්දනවනෙ අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො දිබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති සො ච චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො, අථ ඛො සො අපරිමුත්තොව නිරයා අපරිමුත්තොව තිරච්ඡානයොනියා අපරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා අපරිමුත්තො අපායා දුග්ගතිවිනිපාතා, කිඤ්චාපි භික්ඛවෙ අරියසාවකො පිණ්ඩියාලොපෙන යාපෙති, නන්තකානි ච ධාරෙති, සො ච චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො අථ ඛො පරිමුත්තො නිරයා පරිමුත්තො තිරච්ඡානයොනියා පරිමුත්තො පෙත්තිවිසයා පරිමුත්තො අපායා දුග්ගතිවිනිපාතා, කතමෙහි චතූහි? ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති ඉතිපි සො භගවා අරහං-පෙ-බුද්ධො භගවාති, ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන-පෙ-විඤ්ඤූ

a. ම. නි-අරියපරියෙසන. b. ධම්මපද.

ගීති, සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන–පෙ–පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති, අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි–පෙ–සමාධිසංවත්තනිකෙහි ඉමෙහි චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො හොති, යො ච භික්ඛවෙ චතුන්නං දීපානං පටිලාභො යො ච චතුන්නං ධම්මානං පටිලාභො, චතුන්නං දීපානං පටිලාභො චතුන්නං ධම්මානං පටිලාභස්ස කලං නාග්ඝති සොළසි"න්ති. එවං භගවා සබ්බත්ථ ලොකිය සුඛස්ස උත්තරං සාතිසයං ලොකුත්තරසුඛමෙව අනුත්තරන්ති අතිසයන්ති භාජෙසීති.

දුතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **කුමාරකා**ති: දාරකා, **අන්තරා ච සාවත්ථිං අන්තරා ච ජෙතවන**න්ති; අන්තරා සද්දො, "තදන්තරං කො ජානෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර තථාගතා"ති "ජනා සඞ්ගම්ම මන්තෙන්ති මඤ්ච ත්වඤ්ච කිමන්තර"න්ති ආදීසු කාරණෙ ආගතො, "අද්දසා මං භන්තෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී විජ්ජන්තරිකාය භාජනං ධොවන්තී"ති ආදීසු ඛණෙ, "යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා"ති ආදීසු චිත්තෙ; "අන්තරා වොසානමාපාදී"ති ආදීසු වෙමජ්ඣෙ; "අපිචායං තපොදා ද්වින්නං මහානිරයානං අන්තරිකාය ආගච්ඡතී"ති ආදීසු විවරෙ; ස්වායමිධාපි විවරෙ වෙදිතබ්බො, තස්මා සාවත්ථියා ච ජෙතවනස්ස ච විවරෙති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අන්තරාසද්දයොගතො චෙත්ථ උපයොගවචනං: අන්තරා ච සාවත්ථිං අන්තරා ච ජෙතවනන්ති, ඊදිසෙසු ඨානෙසු අක්ඛරචින්තකා "අන්තරා ගාමඤ්ච නදිඤ්ච ගච්ඡතී"ති එකං අන්තරාසද්දං පයුජ්ජන්ති, සො දුතියපදෙනපි යොජෙතබ්බො හොති. ඉධ පන යොජෙත්වා වුත්තො. **අහිං දණ්ඩෙන හනන්තී**ති: බිලතො නික්ඛමිත්වා ගොචරාය ගච්ඡන්තං කණ්හසප්පං ඡාතජ්ඣපපත්තං[1] අනුබන්ධිත්වා යට්ඨීහි පොථෙන්ති[2] තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථිං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ තෙ දාරකෙ අහිං දණ්ඩෙන හනන්තෙ දිස්වා කස්මා කුමාරකා ඉමං අහිං දණ්ඩෙන හනථාති පුච්ඡිත්වා ඩංසනභයෙන භන්තෙති ච වුත්තෙ, ඉමෙ අත්තනො සුඛං කරිස්සාමාති ඉමං පහරන්තා නිබ්බත්තට්ඨානෙ දුක්ඛං අනුභවිස්සන්ති. අහො අවිජ්ජාය නිකතිකොසල්ලන්ති ධම්මසංවෙගං උප්පාදෙසි, තෙනෙව ච ධම්මසංවෙගෙන උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං **අථ ඛො භගවා**ති ආදි, තත්ථ **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ඉමෙ දාරකා අත්තසුඛාය පරදුක්ඛං කරොන්තා සයං පරමත්ථසුඛං න ලභිස්සන්තීති එතමත්ථං ජානිත්වාති එවමෙකෙ වණ්ණෙන්ති. අඤ්ඤෙසං දුප්පටිපන්නානං සුඛපරියෙසනං ආයතිං දුක්ඛාය සංවත්තති සුප්පටිපන්නානං එකන්තෙන සුඛාය සංවත්තති. තස්මා පරවිහෙසා විනිමුත්තා අච්චන්තමෙව සුඛභාගිනො වත මඤ්ඤං ඔවාදපත්තිකරාති සොමනස්සවසෙනාපෙතමපි ඤත්වා[3] උදානං උදානෙසීති

1. සී. II. & III. තජ්ජපපත්තං. ම. සංඡපත්තං.
2. II. III. පොථෙන්ති.
3. සී. I. II, III. & IV. ඛඤ්ඤත.

වදන්ති, අපරෙ පන භණන්ති එවං තෙහි කුමාරකෙහි පවත්තිතං පරවිහෙඨනං සබ්බාකාරෙන ආදීනවතො විදිත්වා පරවිහෙසාය පරානුකම්පාය ච යථාක්කමං ආදීනවානිසංසවිභාවනං උදානං උදානෙසීති

තත්ථ **සුඛකාමානී**ති: එකන්තෙනෙව අත්තනො සුඛස්ස ඉච්ඡනතො සුඛානුගිද්ධානි. **භූතානී**ති: පාණිනො, **යො දණ්ඩෙන විහිංසතී**ති: එත්ථ **දණ්ඩෙනා**ති: දෙසනාමත්තං, දණ්ඩෙන වා ලෙඩ්ඩුසත්ථපාණිප්පහාරාදීහි වාති අත්ථො. අථවා **දණ්ඩෙනා**ති: දණ්ඩනෙන, ඉදං වුත්තං හොති: යො සුඛකාමානි ඉමානි සබ්බභූතානි ජාතිආදිනාස්ස ඝට්ටනවසෙන වචීදණ්ඩෙන වා පාණිමුග්ගරසත්ථාදීහි පොථනතාළනච්ඡෙදනාදිවසෙන සරීරදණ්ඩෙන වා සතං වා සහස්සං වා ඨාපනවසෙන[1] ධනදණ්ඩෙන වාති ඉමෙසු දණ්ඩෙසු යෙන කෙනචි දණ්ඩෙන **විහිංසති** විහෙඨෙති, දුක්ඛං පාපෙති. **අත්තනො සුඛමෙසානො පෙච්ච සො න ලභතෙ සුඛ**න්ති: සො පුග්ගලො අත්තනො සුඛං එසන්තො ගවෙසන්තො පත්ථෙන්තො[2] පරලොකෙ මනුස්සසුඛං දිබ්බසුඛං නිබ්බාණසුඛන්ති තිවිධම්පි සුඛං න ලභති, අඤ්ඤදත්ථු තෙන දණ්ඩෙන දුක්ඛමෙව ලභතීති අත්ථො. **පෙච්ච සො ලභතෙ සුඛ**න්ති: මෙත්තානුද්දය සම්පන්නො යථාහං සුඛකාමො දුක්ඛපටික්කූලො එවං සබ්බෙපීති විදිත්වා සම්පත්තවිරති ආදිසු ඨිතො වුත්තනයෙන කෙනචි දණ්ඩෙන සබ්බානිපි භූතානි න හිංසති න බාධති. සො පුග්ගලො පරලොකෙ මනුස්සභූතො මනුස්සසුඛං දෙවභූතො දිබ්බසුඛං උභයං අතික්කමන්තො නිබ්බාණසුඛං ලභතීති එත්ථ ච තාදිසස්ස පුග්ගලස්ස අවස්සං භාවිතාය තං සුඛං පච්චුප්පන්නං විය හොතීති දස්සනත්ථං ලභතෙති වුත්තං. පුරිම ගාථායපි එසෙව නයො.

තතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොතීති කප්පානං සතසහස්සාධිකෙසු චතූසු අසඞ්ඛෙය්‍යෙසු පරිපූරිතස්ස පුඤ්ඤසම්භාරවිසෙසස්ස ඵලභූතෙන ඉතො පරං මය්හං ඔකාසො නත්ථීති උස්සාහජාතෙන විය උපරූපරිවඩ්ඪමානෙන සක්කාරාදිනා භගවා සක්කතො හොති. සබ්බදිසාසු හි යමකමහාමෙඝො වුට්ඨහිත්වා මහොඝං විය සබ්බපාරමියො එකස්මිං අත්තභාවෙ විපාකං දස්සාමාති සම්පිණ්ඩිතා විය භගවතො ලාභසක්කාරමහොඝං නිබ්බත්තයිංසු; තතො අන්නපානවත්ථයානමාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්ථා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ආගන්ත්වා "කහං බුද්ධො කහං භගවා කහං දෙවදෙවො කහං නරාසභො කහං පුරිසසීහොති භගවන්තං පරියෙසන්ති සකටසතෙහි පච්චයෙ ආහරිත්වා ඔකාසං

1. සී. IV. ඣපන, 2. සී. & ම. පඨෙන්තො.

අලභමානා[1] සමන්තා ගාවුතප්පමාණෙපි සකටධුරං ආහච්ච තිට්ඨන්ති චෙව අනුබන්ධන්ති ච අන්ධකවින්දබ්‍රාහ්මණාදයො විය. සබ්බන්තං ඛන්ධකෙ තෙසු තෙසු ච සුත්තෙසු ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං, යථා ච භගවතො එවං භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපි. වුත්තම්පි හෙතං:–"යාවතා ඛො චුන්ද එතරහි සඞ්ඝා වා ගණා වා ලොකෙ උප්පන්නා නාහං චුන්ද අඤ්ඤං එකසඞ්ඝම්පි සමනුපස්සාමි එවං ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං, යථරිව චුන්ද භික්ඛු සඞ්ඝො"ති ස්වායං භගවතො ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උප්පන්නො ලාභසක්කාරො එකතො හුත්වා ද්වින්නං මහානදීනං උදකොඝො විය අප්පමෙය්‍යො අහොසි.

තෙන වුත්තං: **තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති**–පෙ–**පරික්ඛාරානං භික්ඛුසංඝොපි සක්කතො**–පෙ–**පරික්ඛාරාන**න්ති; තිත්ථියා පන පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤතාය ච දුප්පටිපන්නතාය ච අසක්කතා අගරුකතා බුද්ධුප්පාදෙන පන[2] විසෙසතො විහතලාභා[3] සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජුපණකා විය නිප්පභා නිත්තෙජා හතලාභසක්කාරා අහෙසුං තෙ තාදිසං භගවතො සඞ්ඝස්ස ච ලාභසක්කාරං අසහමානා ඉස්සාපකතා එවං ඉමෙ ඵරුසාහි වාචාහි ඝට්ටෙත්වා ච පලාපෙස්සාමාති උස්සූයා විස්සුකානං[4] උග්ගිරන්තා තත්ථ තත්ථ භික්ඛූ අක්කොසන්තා පරිභාසන්තා විචරිංසු.

තෙන වුත්තං: "**අඤ්ඤතිත්ථියා පන පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති**–පෙ–**පරික්ඛාරානං, අථ ඛො තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා භගවතො සක්කාරං අසහමානා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ගාමෙ ච අරඤ්ඤෙ ච භික්ඛූ දිස්වා අසබ්භාහි ඵරුසාහි වාචාහි අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති රොසෙන්ති විහෙසෙන්ති**"ති: තත්ථ **අසබ්භාහී**ති අසභායොග්ගාහි සභායං සාධුජනපමුඛෙ වත්තුං[5] අයුත්තාහි දුට්ඨුල්ලාහීති අත්ථො. **ඵරුසාහී**ති කක්ඛලාහි මම්මච්ඡෙදිකාහි, **අක්කොසන්තී**ති: ජාති ආදීහි අක්කොසවත්ථූහි ඛුංසෙන්ති, **පරිභාසන්තී**ති: භණ්ඩනවසෙන භයං උප්පාදෙන්තා තජ්ජෙන්ති. **රොසෙන්තී**ති: යථා පරස්ස දොසො හොති එවං අනුද්ධංසනවසෙන දොසං උප්පාදෙන්ති. **විහෙසෙන්තී**ති: විහෙඨෙන්ති විවිධෙහි ආකාරෙහි අඵාසුං කරොන්ති.

කථම්පනෙතෙ සමන්තපාසාදිකෙ භගවති භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච අක්කොසාදීනි පවත්තෙසුන්ති? භගවතො උප්පාදතො පහීණලාභසක්කාරතාය උපහතචිත්තා පථවිං ඛණිත්වා පක්ඛලන්තා විය අවණ්ණෙ[6] වෙළුරියමණිම්හි වණ්ණං[7] උප්පාදෙන්තා විය ච සුන්දරිකං නාම පරිබ්බාජිකං සඤ්ඤාපෙත්වා තාය සත්ථු භික්ඛූනඤ්ච අවණ්ණං වුට්ඨාපෙත්වා අක්කොසාදීනි පවත්තෙසුං. තම්පනෙතං සුන්දරිකාවත්ථු පරතො සුන්දරිකාසුත්තෙ පාළියංයෙව ආවි භවිස්සති. තස්මා යමෙත්ථ වත්තබ්බං තං තත්ථෙව වණ්ණයිස්සාම, භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං.

1. ම. අලබ්භමානා.
2. සී. I. & II. බුද්ධුප්පාදෙ.
3. සී. I. II III. & IV. විපන්නසොභා
4. සී & ම. උස්සූයාවිස්සුකානං.
5. ම. සම්මුඛෙ.
6. අවණ්ණෙ.
7. සී. II. III. & ම. වණ්ණං.

තෙන වුත්තං: **අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු**–පෙ–**විහෙසෙන්තී**ති: තං වුත්තත්ථමෙව, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති එතං ඉස්සාපකතානං තිත්ථියානං විප්පටිපත්තිං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං තෙහි කතෙ විප්පකාරෙ පසන්නාවිතෙනාහි ච පරෙහි කතඋපකාරිතාදිභාවානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ ගාමෙ අරඤ්ඤෙ සුඛදුක්ඛඵුට්ඨොති: ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා යත්ථ කත්ථචි සුඛෙන දුක්ඛෙන ච ඵුට්ඨො සුඛදුක්ඛානි අනුභවන්තො තෙසං වා පච්චයෙහි සමඞ්ගීභූතො, **නෙවත්තතො නො පරතො දහෙථා**ති: අහං සුඛිතො අහං දුක්ඛිතො මම සුඛං මම දුක්ඛං පරෙනිදං මය්හං සුඛදුක්ඛං උප්පාදිතන්ති ච නෙව අත්තතො න පරතො තං සුඛදුක්ඛං ඨපෙථ. කස්මා? නහෙත්ථ ඛන්ධපඤ්චකෙ අහන්ති වා මමන්ති වා පරොති වා පරස්සාති වා පස්සිතබ්බයුත්තකං කිඤ්චි අත්ථි, කෙවලං සඞ්ඛාරා එව පන යථාපච්චයං උප්පජ්ජිත්වා ඛණෙ ඛණෙ භිජ්ජන්තීති. සුඛදුක්ඛගහණඤ්චෙත්ථ දෙසනාසීසං. සබ්බස්සාපි ලොකධම්මස්ස වසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා නාහං ක්වචනි කස්සචි කිඤ්චනතස්මිං න ච මම ක්වචනි කත්ථචි කිඤ්චනතත්ථි චතුකොටිකං සුඤ්ඤතං විභාවෙති[1] ඉදානි තස්ස අත්තතො පරතො ච අරහත්තස්ස කාරණං දස්සෙන්තො, **ඵුසන්ති ඵස්සා උපධිං පටිච්චා**ති: එතෙ සුඛවෙදනීයා දුක්ඛවෙදනීයා ච ඵස්සා නාම ඛන්ධපඤ්චකසඞ්ඛාතං උපධිං පටිච්ච තස්මිං සති යථාසකං විසයං ඵුසන්ති තත්ථ පවත්තන්ති යෙව, අදුක්ඛමසුඛා හි වෙදනා සන්තසභාවත්තාය සුඛෙ එව සඞ්ගහං ගච්ඡතීති දුවිධං, සමඵස්සවසෙනෙවායං අත්ථවණ්ණනා කතා. යථා පන තෙ ඵස්සා න ඵුසන්ති තං දස්සෙතුං, **නිරූපධිං කෙන ඵුසෙය්‍යුං ඵස්සා**ති වුත්තං. සබ්බසො හි ඛන්ධූපධියා අසති කෙන කාරණෙන තෙ ඵස්සා ඵුසෙය්‍යුං? න තං කාරණං අත්ථි. යදි හි තුම්හෙ අනොකාසාදිවසෙන උප්පජ්ජන සුඛදුක්ඛං න ඉච්ඡථ සබ්බසො නිරූපධිභාවෙයෙව යොගං කරෙය්‍යාථාති අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා ගාථං නිට්ඨපෙසි. එවං ඉමිනා උදානෙන වට්ටවිවට්ටං කථිතං.

චතුත්ථ සුත්ත වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **ඉච්ඡානඞ්ගලකො**ති: ඉච්ඡානඞ්ගලනාමකො කොසලෙසු එකො බ්‍රාහ්මණගාමො, තං නිවාසිතාය තත්ථ වා ජාතො භවොති වා ඉච්ඡානඞ්ගලකො, **උපාසකො**ති: තීහි සරණගමනෙහි භගවතො සන්තිකෙ උපාසකභාවස්ස පවෙදිතත්තා උපාසකො, පඤ්චසික්ඛාපදිකො බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො; **කෙනචිදෙව කරණීයෙනා**ති: කතඉණෙහි උද්ධාරහෙත්වා[2]නාදිනා කෙනචි දෙව කත්තබ්බෙන;

---

1. සී. I II. III. & IV. විභාවෙසි.   2. ම. උද්ධාරහෙතු.

තීරෙත්වාති: නිට්ඨාපෙත්වා, අයං කිර උපාසකො පුබ්බෙ අභිණ්හං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පයිරුපාසති. සො කතිපයකාලං බහුකරණීයතාය සත්ථු දස්සනං නාභිසමෙහාසි, තෙනාහ භගවා: **චිරස්සං ඛො ත්වං උපාසක ඉමං පරියායමකාසි යදිදං ඉධාගමනායා**ති. තත්ථ **චිරස්ස**න්ති: චිරෙන, **පරියාය**න්ති: වාරං, **යදිද**න්ති: නිපාතො, යො අයන්ති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති: ඉධ මම සන්තිකෙ ආගමනාය යො අයං අජ්ජ කතො වාරො තං ඉමං චිරෙන පපඤ්චං කත්වා අකාසීති, **චිරපටිකාහ**න්ති චිරපටිකො අහං, චිරකාලතො පට්ඨාය අහං උපසඞ්කමිතුකාමොති සම්බන්ධො, **කෙහිචි කෙහිචී**ති: එකච්චෙහි එකච්චෙහි, අථවා **කෙහිචී**ති: යෙහි වා තෙහි වා, තත්ථ ආදරාභාවං දස්සෙති, සත්ථරි අභිප්පසන්නස්ස හි සත්ථු දස්සනධම්මසවණෙසු විය න අඤ්ඤත්ථ ආදරො හොති,[1] **කිච්චකරණීයෙහී**ති: එත්ථ අවස්සං කාතබ්බං කිච්චං, ඉතරං කරණීයං, පඨමං වා කාතබ්බං කිච්චං; පච්ඡා කාතබ්බං කරණීයං; ඛුද්දකං වා කිච්චං; මහන්තං කරණීයං; **ව්‍යාවටො**ති: උස්සුක්කො, **එවාහ**න්ති: එවං ඉමිනා පකාරෙන අහං නාසක්ඛිං උපසඞ්කමිතුං; න අගාරවාදිනාති අධිප්පායො. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: දුල්ලභෙ බුද්ධුප්පාදෙ මනුස්සත්තලාභෙ ච සත්තානං කිඤ්චනභාවෙන කිච්චපසුතතාය කුසලන්තරායො හොති න අකිඤ්චනස්සාති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: තදත්ථදීපන මෙව ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුඛං වත තස්ස න හොති කිඤ්චී**ති: යස්ස පුග්ගලස්ස කිඤ්චි රූපාදිසු එකවත්ථුම්පි මමෙතන්ති තණ්හාය පරිග්ගහිතභාවෙන **න හොති** නත්ථි න විජ්ජති සුඛං වත අස්ස පුග්ගලස්ස අහො සුඛමෙවාති අත්ථො. "න හොසී"තිපි පාඨො, තස්ස අතීතකාලවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. කෙචි පන **න හොති කිඤ්චී**ති පදස්ස රාගාදිකිඤ්චනං යස්ස න හොතීති අත්ථං වණ්ණෙන්ති, තං නසුන්දරං පරිග්ගහධම්මවසෙන දෙසනාය ආගතත්තා රාගාදිකිඤ්චනන්ති පරිග්ගහෙතබ්බස්සාතිපි සඞ්ගහෙ සති යුත්තමෙව වුත්තං සියා. අථ වා යස්ස පුග්ගලස්ස කිඤ්චි අප්පමපි කිඤ්චනං පලිබොධජාතං රාගාදිකිඤ්චනාභාවතො එව න හොති තං තස්ස අකිඤ්චනත්තං සුඛස්ස පච්චයභාවතො සුඛං වත අහො සුඛන්ති අත්ථො. කස්ස පන න හොති කිඤ්චීති චෙ? ආහ: **සඞ්ඛාතධම්මස්ස බහුස්සුතස්සා**ති. යො චතුමග්ගසඞ්ඛාතාය සොළසකිච්චනිබ්බත්තියා සඞ්ඛාතධම්මො කතකිච්චො තතො එව පටිවෙධබාහුසච්චෙන බහුස්සුතො, තස්ස; ඉති භගවා අකිඤ්චනභාවෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා සකිඤ්චනභාවෙ ආදීනවං දස්සෙතුං **සකිඤ්චනං පස්සා**ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: රාගාදි කිඤ්චනානං න අකිඤ්චනානඤ්ච අත්ථිතාය සකිඤ්චනං සකිඤ්චනත්තා එව අලද්ධානඤ්ච කාමානං පරියෙසනාරක්ඛණ හෙතු කිච්චකරණීයවසෙන අහං මමාති ගහණවසෙන ච විඝාතං ආපජ්ජමානං පස්සාති ධම්මසංවෙගප්පත්තො සත්ථා අත්තනො චිත්තං වදති,[2] **ජනො ජනස්මිං පටිබන්ධ**

1. ම. අතිරෙත අඤ්ඤතත්ථංකරොථ. 2. ම. චරති.

රූපොති සයං අඤ්ඤො ජනො සමානො අඤ්ඤස්මිං ජනෙ අහං ඉමස්ස මම අයන්ති තණ්හාවසෙන පටිබද්ධසභාවො හුත්වා විහඤ්ඤති විඝාතං ආපජ්ජති. "පටිබද්ධචිත්තො"තිපි පාඨො, අයඤ්ච අත්ථො

"පුත්තාමත්ථි ධනම්මත්ථි ඉති බාලො විහඤ්ඤති
අත්තාහි අත්තනො නත්ථි කුතො පුත්තා කුතො ධන"න්ති.

ආදීහි සුත්තපදෙහි දීපෙතබ්බො.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤතරස්ස පරිබ්බාජකස්සා**ති: එකස්ස කුටුම්බිකස්ස පරිබ්බාජකස්ස, **දහරා**ති: තරුණී, **මාණවිකා**ති: බ්‍රාහ්මණධීතාය වොහාරො, **පජාපතී**ති: භරියා, **ගබ්භිනී**ති: ආපන්නසත්තා, **උපවිජඤ්ඤා**ති: අජ්ජ සුවෙති පච්චුපට්ඨිතවිජායනකාලා හොතීති. සො කිර බ්‍රාහ්මණජාතිකො ඨාමප්පත්තරූපෙ ඨිතො[1] තෙන තං සපජාපතිකං පරිබ්බාජකවොහාරෙන සමුදාචරන්ති. භරියා පනස්ස බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා බ්‍රාහ්මණීති ආලපති. **තෙල**න්ති: තිලතෙලං තෙලමිස්සෙන චෙත්ථ යං යං විජාතාය පසවදුක්ඛපටිකාරත්ථං ඉච්ඡිතබ්බං තං සබ්බං සප්පිතෙලාදි[2] ආහරාති ආණාපෙති. **යං මෙ විජාතාය භවිස්සතී**ති: යං තෙලං මය්හං විජාතාය බහිනික්ඛන්තගබ්භාය[3] උපකාරාය භවිස්සති. පරිබ්බාජිකායාතිපි පාඨො. **කුතො**ති: කස්මා ඨානා, යතො ඤාතිකුලා වා මිත්තකුලා වා තෙලාදි ආහරෙය්‍යං තං ඨානං මෙ නත්ථීති අධිප්පායො. **තෙලං ආහරාමී**ති: වත්තමානසමීපතාය වත්තමානං කත්වා වුත්තං තෙලං ආහරිස්සාමීති අත්ථො. සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා සප්පිස්ස වා තෙලස්ස වාති ච සමුච්චයත්ථො වා සද්දො, අග්ගිතො වා උදකතො වා මිථුභෙදා වාති ආදිසු විය; **සප්පිස්ස වා තෙලස්ස වා**ති: පච්චත්තෙ සාමිවචනං, සප්පි ච තෙලඤ්ච යාවදත්ථං, **පාතුං** පිවිතුං දීයතීති අත්ථො, අපරෙ පන සප්පිස්ස වා තෙලස්ස වා අවයවාවයවිසම්බන්ධෙ සාමිවචනං සප්පිතෙලසමුදායස්ස හි අවයවො ඉධ යාවදත්ථසද්දෙන වුච්චතීති වදන්ති, **නො නීහරිතු**න්ති: භාජනෙන වා හත්ථෙන වා බහි නෙතුං නො දීයති, **උග්ගිරිත්වා**ති: වමිත්වා යන්නූන දදෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො. එවං කිරස්ස අහොසි: අහං රඤ්ඤො කොට්ඨාගාරං ගන්ත්වා තෙලං ආකණ්ඨමත්තං පිවිත්වා තාවදෙව ඝරං ආගන්ත්වා එකස්මිං භාජනෙ යථාඨිතං වමෙත්වා උද්ධනං ආරොපෙත්වා පචිස්සාමි යං පිත්තසෙම්හාදිමිස්සිතං තං අග්ගිනා ඣායිස්සති, තෙලං පන ගහෙත්වා ඉමිස්සා පරිබ්බාජිකාය කම්මෙ උපනෙස්සාමීති, **උද්ධං කාතු**න්ති: වමනවසෙන උද්ධං නීහරිතුං, **න පන අධො වා**ති. විරිඤ්චනවසෙන හෙට්ඨා නීහරිතුං න පන සක්කොති, සො හි අධිකං පීතං සයමෙව

---

1. සී. II. & III. ඨානප්පත්තරූපමෙධිතො
2. සී. I, II. III. & IV. ලොණාදි. & ම කෙලමාදි.
3. ම. ගබ්භස්ස.

මුඛතො නිග්ගමිස්සතීති පිවිත්වා ආසයස්ස අරිත්තතාය අනිග්ගතෙ වමනවිරෙචනයොගං අජානන්තො අලභන්තො වා කෙවලං දුක්ඛාහි වෙදනාහි ඵුට්ඨො ආවට්ටති ච පරිවට්ටති ච. **දුක්ඛාහී**ති: දුක්ඛමාහි; **තිබ්බාහී**ති: බලව තිඛිණාහි; **ඛරාහී**ති: කක්ඛලාහි; **කටුකාහී**ති: අතිවිය අනිට්ඨභාවෙන දරුණාහි; **ආවට්ටතී**ති: එකස්මිං යෙව ඨානෙ අනිපජ්ජිත්වා අත්තනො සරීරං ඉතො චිතො ආකඩ්ඪන්තො වත්තති නාමාති, **පරිවට්ටතී**ති:[1] එකස්මිං පදෙසෙ නිපන්නොපි අඞ්ගපච්චඞ්ගානි පරිතො ඛිපන්තො වත්තති, ආමුඛං වා වට්ටෙන්තො ආවට්ටති සමන්තතො පවට්ටෙන්තො පරිවත්තති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: සකිඤ්චනස්ස අප්පටිසඞ්ඛාපරිභොගහෙතුකා අයං දුක්ඛුප්පත්ති. අකිඤ්චනස්ස පන සබ්බසො අයං නත්ථීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථප්පකාසනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුඛිනො වතා**ති: සුඛිනො වත සප්පුරිසා, කෙ පන තෙති? **යෙ අකිඤ්චනා** යෙ රාගාදිකිඤ්චනස්ස පරිග්ගහකිඤ්චනස්ස ච අභාවෙන අකිඤ්චනා; තෙසං පනිදං කිඤ්චනං නත්ථීති ආහ:-**වෙදගුනො හි ජනා අකිඤ්චනා**ති: යෙ අරියමග්ගඤාණසඞ්ඛාතං වෙදං ගතා අධිගතා තෙන ච වෙදෙන නිබ්බාණං ගතාති[2] වෙදගුනො තෙ අරියජනා ඛීණාසවපුග්ගලා අනවසෙසරාගාදිකිඤ්චනානං අග්ගමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා අකිඤ්චනා නාම, අසති හි රාගාදි කිඤ්චනෙ කුතො පරිග්ගහකිඤ්චනස්ස සම්භවො? එවං ගාථාය පුරිමභාගෙන අරහන්තෙ පසංසිත්වා අපරභාගෙන අන්ධපුථුජ්ජනෙ ගරහන්තො "**සකිඤ්චනං පස්සා**ති: ආදිමාහ; තං පුරිමසුත්තෙ වුත්තත්ථමෙව එවං ඉමායපි ගාථාය වට්ටවිවට්ටං කථිතං.

ඡට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **එකපුත්තකො**ති: එකො පුත්තො, සො ච අනුකම්පිතබ්බට්ඨෙන එකපුත්තකො; පියායිතබ්බට්ඨෙන **පියො**; මනස්ස වඩ්ඪනට්ඨෙන **මනාපො**; සරීරසොභාසම්පත්තියා වා දස්සනීයට්ඨෙන **පියො**; සීලාචාරසම්පත්තියා කල්‍යාණධම්මතාය **මනාපො**, කාලෙති[3] සත්තෙ ඛෙපෙතීති කාලො, මරණං, තං ගතො පත්තොති **කාලඞ්කතො**; කාලෙන වා මච්චුනා ගතො නට්ඨො අදස්සනං ගතොති **කාලඞ්කතො** මතොති අත්ථො. **සම්බහුලා උපාසකා**ති: සාවත්ථිවාසිනො බහූ උපාසකා මතපුත්තඋපාසකස්ස සහ සොකීභාවෙන යාව ආළාහණා පච්ඡතො ගන්ත්වා මතසරීරස්ස කත්තබ්බං කාරෙත්වා පටිනිවත්තා යථානිවත්තාව උදකං ඔතරිත්වා නහාත්වා[4] වත්ථානි පීළෙත්වා අනොතාපෙත්වාව එකං නිවාසෙත්වා එකං උත්තරාසඞ්ගං කත්වා තං උපාසකං පුරතො කත්වා සොකවිනොදනං ධම්මං සත්ථු සන්තිකෙ සොස්සාමාති භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු.

---

1. සී. & ම. පරිවත්තති.
2. ම. ගතා අධිගතා.
3. සී. & ම. කාලෙති.
4. ම. සීසංනහාතා.

තෙන වුත්තං "**අල්ලකෙසා**"ති ආදි. තත්ථ **අල්ලවත්ථා**ති: උදකෙන තින්තවත්ථා; **දිවාදිවස්සා**ති: දිවසස්සාපි දිවා, මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙති අත්ථො. යස්මා ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති, ජානන්තාපි න පුච්ඡන්ති කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්ති කාලං විදිත්වා න පුච්ඡන්ති තස්මා ජානන්තො යෙව භගවා කථාසමුට්ඨාපනත්ථං පුච්ඡන්තො **කින්නු තුම්හෙ උපාසකා**ති ආදිමාහ.

තස්සත්ථො: තුම්හෙ උපාසකා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මම සන්තිකං ආගච්ඡන්තා ඔතාපිත සුද්ධවත්ථා සායණ්හෙ ආගච්ඡථ අජ්ජ පන අල්ලවත්ථා අල්ලකෙසා සීතමජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඉධාගතා. තං කිං කාරණන්ති? **තෙන මය**න්ති: තෙන පුත්තවියොගජනිතචිත්තසන්තාපෙන බලව සොකාභිභූතතාය එවං භූතා ම්යං ඉධූපසඞ්කමන්තාති, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: පියවත්ථුසම්භවා සොකදුක්ඛදොමනස්සාදයො. අසති පියවත්ථුස්මිං සබ්බසො එතෙ න සන්තීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථප්පකාසනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **පියරූපා සාතගධිතාසෙ**ති: පියසභාවෙසු රූපක්ඛන්ධාදිසු සුඛවෙදනස්සාදෙන ගධිතා පටිබද්ධචිත්තා ඉච්චෙවත්ථො. **සෙ**ති වා නිපාත මත්තං. පියරූපා නාම චක්ඛාදයො පුත්තදාරාදයො ච, වුත්තං හෙතං:– "කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං –පෙ–ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපන්ති.

"ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වා ගවස්සං දාසපොරිසං
පියො බන්ධු පුථුකාමෙ යො නරො අනුගිජ්ඣතී"ති.

තස්මා තෙසු පියරූපෙසු අස්සාදෙන ගිද්ධා මුච්ඡිතා අජ්ඣොපන්නාති අත්ථො. කෙ පන තෙ පියරූපා සාතගධිතාති, තෙ දස්සෙති **දෙවකායා පුථු මනුස්සා චා**ති: චතුමහාරාජිකාදිබහුදෙවසමූහා චෙව ජම්බුදීපකා බහූ මනුස්සා ච, **අඝාවිනො**ති කායිකචෙතසිකදුක්ඛෙන දුක්ඛිතා, **පරිජුන්නා**ති: රොගාදිවිපත්තියා යොබ්බනාරොග්‍යාදිසම්පත්තිතො පරිහීනා, යථාලාභවසෙනවායමත්ථො දෙවමනුස්සෙසු වෙදිතබ්බො; අථවා කාමඤ්ච කන්තසුඛසමප්පිතානං දෙවානං දුක්ඛජරාරොගා න සම්භවන්ති තදනති වත්තසභාවතාය පන තෙපි **අඝාවිනො**ති **පරිජුන්නා**ති ච වුත්තා. තෙසම්පි වා පුබ්බනිමිත්තුප්පත්තියා පටිච්ඡන්නාපරාය චෙතසිකරොගස්ස ච වසෙන දුක්ඛාදීනං සම්භවො වෙදිතබ්බො. **මච්චුරාජස්ස වසං ගච්ඡන්ති**ති: පියවත්ථුවිසයාය තණ්හාය අප්පහීනත්තා පුනප්පුනං ගබ්භූප ගමනතො ධාතුත්තයිස්සරතාය මච්චුරාජසඞ්ඛාතස්ස මරණස්ස වසං හත්ථ මෙව ගච්ඡන්ති එත්තාවතා වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි **යෙ වෙ දිවා**ති ආදිනා විවට්ටං දස්සෙති. තස්ස **යෙ වෙ දිවා ච රත්තො ච අප්පමත්තා**ති: දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙතීති ආදිනා වුත්තනයෙන දිවසභාගෙ රත්තිභාගෙ ච දළ්හාප්ප මත්තා අප්පමාදපටිපදං පූරෙන්ති. **ජහන්ති පියරූප**න්ති: චතුසච්ච කම්මට්ඨානභාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගාධිගමෙන පියරූපං පිය

ජාතිකං චක්ඛාදිපියවත්ථු තප්පටිබද්ධඡන්දරාගපහානෙන ජහන්ති, **තෙ වෙ ඛණන්ති අඝමූලං මච්චුනො ආමිසං දුරතිවත්තනන්ති**: තෙ අරියපුග්ගලා අඝස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස මූලභූතං මච්චුනා මරණෙන ආමසිතබ්බතො ආමිසං ඉතො බහිද්ධා කෙහිචිපි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි නිවත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරතිවත්තනං සහ අවිජ්ජාය තණ්හං අරියමග්ගඤාණකුද්දාලෙන ඛණන්ති ලෙසමත්තම්පි අනවසෙසන්තා උම්මූලයන්තීති. **ස්වායමත්ථො**

“අප්පමාදො අමතපදං පමාදො මච්චුනො පදං
අප්පමත්තා න මීයන්ති යෙ පමත්තා යථා මතා”ති.

ආදීහි සුත්තපදෙහි විත්ථාරෙතබ්බොති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **කුණ්ඩියායන්ති**: එවංනාමකෙ කොලියානං නගරෙ; **කුණ්ඩධානවනෙති**: තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ කුණ්ඩධානසඞ්ඛාතෙ වනෙ, පුබ්බෙ කිර කුණ්ඩො නාම එකො යක්ඛො තස්මිං වනසණ්ඩෙ වාසං කප්පෙසි කුණ්ඩධානාමිසෙන ච බලිකම්මෙන තුස්සතීති තස්ස තත්ථ තත්ථ බලිං උපහරන්ති තෙනෙතං වනසණ්ඩං කුණ්ඩධානොත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ; තස්ස අවිදූරෙ එකා වාමපපිකා අහොසි. සාපි තස්ස යක්ඛස්ස ආණාපවත්තිට්ඨානෙ නිවිට්ඨත්තා තෙනෙව පරිපාලිතත්තා කුණ්ඩියාති වොහරීයිත්ථ; අපරභාගෙ තත්ථ කොලියරාජානො නගරං කාරෙසුං; තම්පි පුරිමවොහාරෙන කුණ්ඩියාත්වෙව වුච්චති තස්මිඤ්ච වනසණ්ඩෙ කොලියරාජානො භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනත්ථාය විහාරං පතිට්ඨපෙසුං. තම්පි කුණ්ඩධානවනන්තෙව පඤ්ඤායිත්ථ; අථ භගවා ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙන තං විහාරං පත්වා තත්ථ විහාසි; තෙන වුත්තං **එකං සමයං භගවා කුණ්ඩියායං විහරති කුණ්ඩධානවනෙති**.

සුප්පවාසාති: තස්සා උපාසිකාය නාමං, **කොලියධීතාති**: කොලියරාජපුත්තී, සා හි භගවතො අග්ගුපට්ඨායිකා පණීතදායිකානං සාවිකානං එතදග්ගෙ ඨපිතා සොතාපන්නා අරියසාවිකා; යංහි කිඤ්චි භගවතො යුත්තරූපං ඛාදනීයං භොජනීයං භෙසජ්ජං වා න තත්ථ අඤ්ඤෙහි සංවිධාතබ්බං අත්ථි. සබ්බන්තං සයමෙව අත්තනො පඤ්ඤාය විචාරෙත්වා සක්කච්චං සම්පාදෙත්වා උපනෙති. දෙවසිකඤ්ච අට්ඨසතං සඞ්ඝභත්තපාටිපුග්ගලිකභත්තානි දෙති. යො කොචි භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා තං කුලං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො රිත්තහත්ථො න ගච්ඡති. එවං මුත්තචාගා පයතපාණී වොස්සග්ගරතා යාචයොගා දානසංවිභාගරතා. අස්සා කුච්ඡියං පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකො සාවකබොධිසත්තො පටිසන්ධිං ගණ්හි; සා තං ගබ්භං කෙනචි දෙව පාපකම්මෙන සත්තවස්සානි කුච්ඡිනා

සත්තාහං ච මූළ්හගබ්භා අහොසි. තෙන වුත්තං:–“සත්තවස්සානි ගබ්භං ධාරෙති සත්තාහං මූළ්හගබ්භා”ති තත්ථ **සත්තවස්සානී**ති: සත්තසංවච්ඡරානි; අච්චන්තසංයොගෙ ච ඉදං උපයොගවචනං. **ගබ්භං ධාරෙතී**ති: ගබ්භං වහති ගබ්භිනී හොතීති අත්ථො. සත්තාහං **මූළ්හගබ්භා**ති: සත්තඅහානි ව්‍යාකුලගබ්භා, ගබ්භො හි පරිතො සම්පජ්ජමානො විජායනකාලෙ කම්මජවාතෙහි සචලිත්වා පරිවත්තිතො උද්ධපාදො අධොසිරො හුත්වා යොනිමුඛෙ හොති, එවං සො කත්ථචි අලග්ගො බහි නික්ඛමති, අවිජායමානො පන පරිවත්තනවසෙන යොනිමග්ගං පිධහිත්වා තිරියං නිපජ්ජති, සයමෙව වා යොනිමග්ගො පිධීයති, සො තත්ථ කම්මජවාතෙහි අපරාපරං පරිවත්තමානො ව්‍යාකුලො මූළ්හගබ්භොති වුච්චති. තස්සාපි සත්තදිවසෙ එවං අහොසි. තෙන වුත්තං “මූළ්හගබ්භා”ති. අයං ච ගබ්භො සීවලිත්ථෙරො තස්ස කථං සත්තවස්සානි ගබ්භාවාසදුක්ඛං සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවප්පත්තිං මාතු චස්සාපි සොතාපන්නාය අරියසාවිකාය තථා දුක්ඛානුභවනං ජාතන්ති. වුච්චතෙ:–අතීතෙ කාසිරාජෙ බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො කොසලරාජා මහන්තෙන බලෙන ගන්ත්වා බාරාණසියං ගහෙත්වා තං රාජානං මාරෙත්වා තස්ස අග්ගමහෙසිං අත්තනො අග්ගමහෙසිං අකාසි, බාරාණසිරඤ්ඤො පන පුත්තො පිතු මරණකාලෙ නිද්ධමනද්වාරෙන පලායිත්වා අත්තනො ඤාතිමිත්තබන්ධවෙ එකජ්ඣං කත්වා අනුක්කමෙන බලං සංහරිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා අවිදූරෙ මහන්තං ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා තස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසි “රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා”ති, රාජකුමාරස්ස මාතා සාසනං සුත්වා යුද්ධෙන කම්මං නත්ථි සබ්බදිසාසු සඤ්චාරං පච්ඡින්දිත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙතු, තතො දාරුදකාදීනං වා භත්තපරික්ඛයෙන වා කිලන්තා නගරෙ මනුස්සා විනාව යුද්ධෙන රාජානං ගහෙත්වා දස්සන්තීති පණ්ණං පෙසෙසි. සො මාතු සාසනං සුත්වා චත්තාරි මහාද්වාරානි රක්ඛන්තො සත්ත වස්සානි නගරං උපරුන්ධි. නගරෙ මනුස්සා චූළද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දාරුදකානි ආහරන්ති සබ්බකිච්චානි කරොන්ති. අථ රාජකුමාරස්ස මාතා තං පවත්තිං සුත්වා බාලො මම පුත්තො උපායං න ජානාති ගච්ඡථ “සත්ත දිවසෙ චූළද්වාරානිපි පිධාය නගරං උපරුන්ධතූ”ති වදෙථාති පුත්තස්ස ගුළ්හසාසනං පහිණි. සො මාතුසාසනං සුත්වා සත්තදිවසෙ තථා අකාසි. නාගරා බහිනික්ඛමිතුං අලභන්තා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස රඤ්ඤො සීසං ගහෙත්වා කුමාරස්ස අදංසු. කුමාරො නගරං පවිසිත්වා රජ්ජං අග්ගහෙසි. සො තදා සත්තවස්සානි නගරරුන්ධනකම්මනිස්සන්දෙන එතරහි සත්ත වස්සානි මාතුකුච්ඡිසඞ්ඛාතාය ලොහිතකුම්භියා වසි. අවසෙසකං[1] පන සත්තාහං නගරූපරුන්ධනෙන සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවං ආපජ්ජි.

ජාතකට්ඨකථායම්පන සත්තදිවසානි නගරං රුන්ධිත්වා ගහිතකම්මනිස්සන්දෙන සත්තවස්සානි ලොහිතකුම්භියං වසිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භභාවං ආපජ්ජීති වුත්තං, යං පන සො පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධපාදමූලෙ

1. සී. I. II. III. & IV. අවසෙසකො. ම. අවසෙසතො.

“ලාභීනං අග්ගො භවෙය්‍ය”න්ති මහාදානං දත්වා පත්ථනං අකාසි. යඤ්ච විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නාගරෙහි සද්ධිං සහස්සග්ඝනිකං ගුළදධිං දත්වා පත්ථනං අකාසි. තස්සානුභාවෙන ලාභීනං අග්ගො ජාතො. සුප්පවාසාපි “නගරං රුන්ධිත්වා ගණ්හ තාතා”[1]ති පෙසිතභාවෙන සත්තවස්සානි කුච්ඡිනා ගබ්භං පරිහරිත්වා සත්තාහං මූළ්හගබ්භා ජාතා. එවං තෙ මාතුපුත්තා[2] අත්තනො කම්මස්ස අනුරූපං ඊදිසං දුක්ඛං පටිසංවෙදිංසු.

තීහි විතක්කෙහීති: රතනත්තයස්ස ගුණානුස්සති පටිසංයුත්තෙහි තීහි සම්මා විතක්කෙහි, **අධිවාසෙතී**ති: මූළ්හගබ්භතාය උප්පන්නං දුක්ඛං සහති, සා හි භගවතො සම්බුද්ධභාවං අරියසඞ්ඝස්ස සුප්පටිපත්තිං නිබ්බානස්ස ච දුක්ඛනිස්සරණභාවං අනුස්සරන්තී අත්තනො උප්පජ්ජමානදුක්ඛං අමනසිකරණෙනෙව අභිභවිත්වා ඛමති, තෙන වුත්තං: “**තීහි විතක්කෙහි අධිවාසෙතී**”ති, “**සම්මා සම්බුද්ධො වත**”ති ආදි තෙසං විතක්කානං පවත්තිආකාරදස්සනං; තස්සත්ථො.[3] සො භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා ලොකනාථො සම්මා අවිපරීතං සාමං සයමෙව සබ්බධම්මෙ අබුජ්ඣීති බුද්ධො, සො භගවා එවරූපස්ස එතරහි මයා අනුභවියමානස්ස අඤ්ඤස්ස ච එවං ජාතිකස්ස සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පහානාය අච්චන්තං අනුප්පාදනිරොධාය ධම්මං කථෙති, අවිපරීතධම්මදෙසනතාය හි සත්ථු සම්මා සම්බොධියා සද්ධිං තස්ස යථාවුත්තගුණස්ස භගවතො ධම්මසවනෙන ජාතත්තා සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤෙන සංහතත්තා ච සාවකසඞ්ඝොති ලද්ධනාමො අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහො සුප්පටිපන්නො වත අහො වත සම්මා පටිපන්නො යො අරියසඞ්ඝො එවරූපස්ස ඊදිසස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස පහානාය අනුප්පාදනිරොධාය අනිවත්තිපටිපදං පටිපන්නො, සුසුඛං වත අහො වත සුට්ඨු සුඛං සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටං නිබ්බානං යස්මිං නිබ්බානෙ ඊදිසං වට්ටදුක්ඛං න උපලබ්භතීති, එත්ථ ච පටිපජ්ජමානාපි පටිපන්නා ඉච්චෙව වුත්තා පටිපත්තියා අනිවත්තිභාවතො,[4] අථවා උප්පන්නසද්දො විය පටිපන්නසද්දො වත්තමානත්ථොපි වෙදිතබ්බො. තෙනෙවාහ: සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නොති. **සාමික**න්ති: අත්තනො පතිං කොලියරාජපුත්තං, **ආමන්තෙසී**ති: අභාසි, **මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දාහී**ති: මය්හං වචනෙන චක්කලක්ඛණෙන පතිමණ්ඩිතානි විකසිතපදුමසස්සිරිකානි භගවතො චරණානි තව සිරසා වන්දාහි උත්තමඞ්ගෙන අභිවාදනං කරොහීති අත්ථො.

අප්පාබාධන්ති: ආදිසු ආබාධොති විසභාගවෙදනා වුච්චති, එසා[5] එකදෙසෙ උප්පජ්ජිත්වාපි සකලසරීරං අයපට්ටෙන ආබන්ධිත්වා විය ගණ්හාති, **ආතඞ්කො**ති: කිච්ඡජීවිතකරො රොගො, අථවා යාපෙතබ්බරොගො **ආතඞ්කො** ඉතරො ආබාධො, ඛුද්දකො වා රොගො ආතඞ්කො, බලවා ආබාධො, කෙචි පන අජ්ඣත්තසමුට්ඨානො ආබාධො බහිද්ධාසමුට්ඨානො ආතඞ්කොති වදන්ති. තදුභයස්සාපි අභාවං පුච්ඡාති වදති, ගිලානස්සෙව

1. ම. ගණ්හථාති.
2. සී & මාතාපුත්තා.
3. සී. II. III. දස්සනස්සත්ථො.
4. ම. අනිවත්තිභාවතො.
5. ම. යා.

ච උට්ඨානං නාම ගරුකං හොති, කායබලං න හොති, තස්මා නිරොග ලක්ඛණතාය ලහුපරිවත්ති සඞ්ඛාතං කායස්ස ලහුට්ඨානං සරීරබලඤ්ච පුච්ඡතී ති වදති, **ඵාසුවිහාර**න්ති: ඨානාසනසයනගමනසඞ්ඛාතෙසු චතූසු ඉරියාපථෙසු සුඛවිහාරඤ්ච පුච්ඡති. අථස්ස පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙන්තී **සුප්පවාසා භගවන්ත**න්ති ආදිමාහ. **එවඤ්ච වදෙහී**ති ඉදනි වත්තබ්බා කාරං නිදස්සෙති. **පරම**න්ති: වචනසම්පටිච්ඡනං, තෙන සාධු භන්තෙ යථාවුත්තං තථා පටිපජ්ජාමීති දස්සෙති. **කොලියපුත්තො**ති: සුප්පවාසාය සාමිකො කොලියරාජපුත්තො, **සුඛිනී හොතූ**ති: සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො සත්ථා සුප්පවාසාය පෙසිතවන්දනං සම්පටිච්ඡිත්වා තදනන්තරං අත්තනො මෙත්තාවිහාරසංසූචකං බුද්ධාචිණ්ණං සුඛුප සංහාරං තස්සා සාමඤ්ඤතො පකාසෙත්වා පුන තස්සා පුත්තස්ස ච ගබ්භ විපත්තිමූලකගබ්භස්ස වා දුක්ඛප්පත්තිපටික්ඛෙපමුඛෙන සුඛූපසංහාරං නිදස්සෙන්තො. "සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතූ"ති ආහ. **සහවචනා**ති: භගවතො වචනෙන සහෙව, යස්මිං කාලෙ භගවා තථා අවොච තස්මිං යෙව කාලෙ තම්පි කම්මං පරික්ඛයං අගමාසි. තස්ස පරික්ඛීණභාවං ඔලොකෙත්වා සත්ථා තථා අකාසි.[1]

අපරෙ පන වදන්ති, සචෙ තථා සත්ථා නාචික්ඛිස්ස තතො පරම්පි කිඤ්චි කාලං තස්සා තං දුක්ඛං අනුබන්ධති;[2] යස්මා පන භගවතා "සුඛිනී අරොගා අරොගඤ්ච පුත්තං විජායතූ"ති වුත්තං, තස්මා තස්ස වචනසම කාලමෙව සො ගබ්භො ව්‍යාකුලභාවං විජහිත්වා සුඛෙනෙව බහි නික්ඛමි. එවං තෙසං මාතාපුත්තානං සොත්ථි අහොසි. "අචින්තෙය්‍යො හි බුද්ධානං බුද්ධානුභාවො, යථාහි පටාචාරාය පියවිප්පයොගසම්භූතෙන සොකෙන උම්මාදං පත්වා:-

"උභො පුත්තා කාලකතා පන්ථෙ මය්හං පතී මතො
මාතා පිතා ච භාතා ච එකචිතකස්මිං ඩය්හරෙ"ති.

චත්වා ජාතරූපෙනෙව චරන්තියා "සතිං පටිලභෙහි භගිනී"ති භගවතො වචනසමනන්තරමෙව උම්මාදො වූපසමි. තථා සුප්පියාපි උපාසිකා අත්තනාව අත්තනො ඌරුයං කතෙන මහාවණෙන වුට්ඨාතුං අසක්කොන්තී සයනපිට්ඨෙ නිසින්නා "ආගන්ත්වාව වන්දතූ"ති වචන සමනන්තරමෙව වණෙ පාකතිකෙ ජාතෙ සයමෙව භගවන්තං වන්දිත්වාති[3] එවමාදීනි වත්ථූනි ඉධ උදාහරිතබ්බානීති. **එවං භන්තෙ**ති: භන්තෙ යථා භගවා සහපුත්තාය තස්සා අරොගභාවං ආසිංසන්තො ආහ "සුඛිනී අරොගා අරොගං පුත්තං විජායතූ"ති තං[4] එවමෙව නාහි කදාචි බුද්ධානං භග වන්තානං වචනස්ස අඤ්ඤථා භාවොති අධිප්පායො. කෙචි පන භන්තෙ එව මත්ථූති වදන්ති, අපරෙ හොතූති පදස්ස අත්ථං ආනෙත්වා වණ්ණයන්ති, **අභිනන්දිත්වා**ති කරවීකරුතමඤ්ජුනා බ්‍රහ්මස්සරෙන භගවතා වුච්චමානෙ තස්මිං වචනෙ පීතිසොමනස්සපටිලාභතො අභිමුඛභාවෙන නන්දිත්වා,

1. සී. II. තථාච අහොසි.
2. සී. II. අනුබන්ධිස්ස.
3. සී. II. & III. වන්දිත්වාති.
4. ම. එතං.

අනුමොදිත්වාති: තතො පච්ඡාපි සම්මොදනං උප්පාදෙත්වා චිත්තෙන වා අභිනන්දිත්වා වාචාය අනුමොදිත්වා වචනසම්පත්තියා වා අභිනන්දිත්වා අත්ථසම්පත්තියා අනුමොදිත්වා, **සකං සරං පච්චාසායී**ති: අත්තනො සරං පතිගණ්හි[1] යෙ පන "යෙන සකං සර"න්ති පඨන්ති, තෙසං යදිපි යං තං සද්දන්තං සම්බන්ධභාවතො තෙනාති පදං වුත්තමෙව හොති. තථාපි "පටියායිත්වා"ති[2] පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො හොති. **විජාතා**ති: පජාතා; පසූතාති අත්ථො. **අච්ඡරිය**න්ති: අන්ධස්ස පබ්බතාරොහනං විය නිච්චං න හොතීති අච්ඡරියං, අයං තාව සද්දනයො. අට්ඨකථාසු පන "අච්ඡරා යොග්ග"න්ති වුත්තං. අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තන්ති අත්ථො. **වතා**ති: සම්භාවනෙ; අහො අච්ඡරියන්ති අත්ථො. **භො**ති: ධම්මාලපනං; අභූතපුබ්බන්ති **අබ්භුතං**.

තථාගතස්සාති: අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතො, තථා ආගතොති=තථාගතො, තථා ගතොති=තථාගතො, තථලක්ඛණං ආගතොති=තථාගතො, තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති=තථාගතො, තථදස්සිතාය=තථාගතො, තථවාදිතාය=තථාගතො, තථාකාරිතාය=තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන=තථාගතො;

කථං? භගවා තථා ආගතොති තථාගතො; යථා සබ්බලොකහිතාය උස්සුක්කමාපන්නා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා ආගතාති, කිං වුත්තං හොති, යෙන අභිනීහාරෙන තෙ භගවන්තො ආගතා තෙන අට්ඨගුණසමන්නාගතෙන අයම්පි භගවා ආගතො. යථා තෙ භගවන්තො දානපාරමිං පූරෙත්වා සීල නෙක්ඛම්ම පඤ්ඤා විරිය ඛන්ති සච්ච අධිට්ඨාන මෙත්තා උපෙක්ඛා පාරමීති ඉමා දසපාරමියො දසඋපපාරමියො දසපරමත්ථපාරමියොති සමතිංස පාරමියො පූරෙත්වා පඤ්චමහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා පුබ්බයොගචරිය ධම්මක්ඛානඤ්ච ඤාතත්ථචරියාදයො පූරෙත්වා බුද්ධිචරියාය කොටිං පත්වා ආගතා, තථා අයම්පි භගවා ආගතො, යථා ච තෙ භගවන්තො චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ–පෙ–අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙත්වා බ්‍රූහෙත්වා ආගතා තථා අයම්පි භගවා ආගතො, එවං තථාආගතොති තථාගතො;

කථං තථා ගතොති තථාගතො? යථා යථා සම්පතිජාතා තෙ භගවන්තො සමෙහි පාදෙහි පථවියං පතිට්ඨාය උත්තරාභිමුඛා සත්තපදවීතිහාරෙ ගතා සෙතච්ඡත්තෙ ධාරියමානෙ සබ්බා ච දිසා අනුවිලොකෙසුං ආසභිං වාචං[3] භාසිංසු. ලොකෙ අත්තනො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං පකාසෙන්තානඤ්ච තෙසං ගමනං තථං අහොසි අවිතථං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන, තථා අයම්පි භගවා ගතො තඤ්චස්ස ගමනං තථං අහොසි අවිතථං තෙසඤ්ඤෙව විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන, එවං තථා ගතොති තථාගතො, යථා වා තෙ භගවන්තො නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දං පහාය ගතා අබ්‍යාපාදෙන

1. සී. I. II. III. & IV. පටිගච්ඡි. 2. සී. I. II. III. IV. & ම. පටියාසිත්වා.
3. සී. II. අසම්භින්නවාචං.

බ්‍යාපාදං ආලොකසඤ්ඤාය ථිනමිද්ධං අවික්ඛෙපෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං ධම්මවවත්ථානෙන විචිකිච්ඡං පහාය ගතා ඤාණෙන අවිජ්ජං පදාලෙත්වා පාමුජ්ජෙන අරතිං විනොදෙත්වා අට්ඨසමාපත්තීහි අට්ඨාරසහි මහාවිපස්සනාහි චතූහි ච අරියමග්ගෙහි තං තං පටිපක්ඛං පහාය ගතා, එවං අයම්පි භගවා ගතො, එවං තථාගතොති තථාගතො.

කථං? තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො? පඨවීධාතුයා කක්ඛළලක්ඛණං ආපොධාතුයා පග්ඝරණලක්ඛණං තෙජොධාතුයා උණ්හත්තලක්ඛණං වායොධාතුයා විත්ථම්භනලක්ඛණං ආකාසධාතුයා අසම්ඵුට්ඨලක්ඛණං රූපස්ස රුප්පනලක්ඛණං වෙදනාය වෙදයිතලක්ඛණං සඤ්ඤාය සඤ්ජානනලක්ඛණං සඞ්ඛාරානං අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණං විඤ්ඤාණස්ස විජානනලක්ඛණන්ති එවං පඤ්චන්නං ඛන්ධානං ද්වාදසන්නං ආයතනානං අට්ඨාරසන්නං ධාතූනං බාවීසතියා ඉන්ද්‍රියානං චතුන්නං සච්චානං ද්වාදසස්ස පච්චයාකාරස්ස චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං[1] බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස සත්තන්නං විසුද්ධීනං අමතොගධස්ස නිබ්බාණස්සාති එවං තස්ස තස්ස ධම්මස්ස යං සභාවසරසලක්ඛණං තං තං අවිතථං අනඤ්ඤථාලක්ඛණං ඤාණගතියා ආගතො අවිරජ්ඣිත්වා පත්තො අධිගතොති තථාගතො එවං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො.

කථං? තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො? තථධම්මා නාම චත්තාරි අරියසච්චානි, යථාහ: චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, කතමානි චත්තාරි, ඉදං දුක්ඛන්ති භික්ඛවෙ තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙතන්ති විත්ථාරො, තානි භගවා අභිසම්බුද්ධො, තස්මා තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො. අපිච ජරමරණස්ස ජාතිපච්චයා සම්භූතසමුදාගතට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො–පෙ–සඞ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයාසම්භූත සමුදාගතට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො තථා අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරානං පච්චයට්ඨො–පෙ–ජාතියා ජරමරණස්ස පච්චයට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො තං සබ්බං භගවා අභිසම්බුද්ධො තස්මාපි තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො. අභිසම්බුද්ධත්ථො එත්ථ ගතසද්දොති එවං තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො.

කථං? තථදස්සිතාය තථාගතො? සදෙවකෙ–පෙ–සදෙවමනුස්සාය පජාය අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු අපරිමාණානං සත්තානං චක්ඛුද්වාරෙ ආපාථමාගච්ඡන්තං රූපාරම්මණං නාම අත්ථි, තං භගවා සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති එවං ජානතා පස්සතා තෙන ඉට්ඨානිට්ඨානං වසෙන වා දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතෙසු ලබ්භමානපදවසෙන වා කතමං තං රූපං

1. සී. I. II. III. & IV. සත්තන්නං.

රූපායතනං යං රූපං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පටිඝං නීලං පීතකන්ති ආදිනා නයෙන අනෙකෙහි නාමෙහි තෙරසහි වාරෙහි ද්විපඤ්ඤාසනයෙහි විභජ්ජමානං තථමෙව හොති විතථං නත්ථි. එසනයො සොතවාරාදිසු ආපාථමාගච්ඡන්තෙසු සද්දාදිසු, වුත්තං හෙතං භගවතා "යං භික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස-පෙ-සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තමහං ජානාමි තමහං අබ්භඤ්ඤාසිං තං තථාගතස්ස විදිතං තථාගතස්ස උපට්ඨාසීති එවං තථදස්සිතාය තථාගතො, තත්‍ථ තථදස්සි අත්ථෙ තථාගතොති-පෙ-පදසම්භවො[1] වෙදිතබ්බො.

කථං? තථවාදිතාය තථාගතො, යං රත්තිං භගවා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි, එත්ථන්තරෙ පඤ්ච චත්තාළීස වස්සපරිමාණෙ කාලෙ යං භගවතා භාසිතං ලපිතං සුත්තගෙය්‍යාදි සබ්බං තං පරිසුද්ධං පරිපුණ්ණං රාගමදාදි නිම්මථනං එකසදිසං තථං අවිතථං, තෙනාහං: යඤ්ච චුන්දරත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායති යං එතස්මිං අන්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති සබ්බන්තං තථෙව හොති නො අඤ්ඤථා, තස්මා තථාගතොති වුච්චතීති, ගදඅත්ථො එත්ථ ගතසද්දො. එවං තථවාදිතාය තථාගතො, අපිච, ආගදනං ආගදො, වචනන්ති අත්ථො, අත්ථෙ සති සබ්බන්තං තථතො අවිතථතො අවිපරීතතො ආගතො අස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති එවමෙත්ථ පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා.

කථං? තථා කාරිතාය තථාගතො? භගවතො හි වාචාය කායො අනුලොමෙති කායස්සපි වාචා, තස්මා යථාවාදි තථාකාරි යථාකාරි තථාවාදිච හොති, එවම්භූතස්ස තස්ස යථා වාචා තථා කායොපි පවත්තොති අත්ථො. යථාච කායො වාචාපි තථා ගතාති තථාගතො, තෙනාහ: "යථාවාදී භික්ඛවෙ තථාගතො තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී ඉති යථාවාදි තථාකාරී යථාකාරි තථාවාදි තස්මා තථාගතොති වුච්චතීති එවං තථා කාරිතාය තථාගතො.

කථං? අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො? යස්මා උපරි භවග්ගා හෙට්ඨා අවීචිපරියන්තං කත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු සබ්බසත්තෙ අභිභවති සීලෙනාපි සමාධිනාපි පඤ්ඤායපි විමුත්තියාපි විමුත්තිඤාණදස්සනෙනාපි, න තස්ස තුලා වා පමානං[2] වා අත්ථි. අථ ඛො අතුලො අප්පමෙය්‍යො අනුත්තරො දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා සබ්බසත්තුත්තමො, තස්මා තථාගතො, තෙනාහ "සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ-පෙ-මනුස්සාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්‍ථු දසො වසවත්ති තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති. තත්‍රායං පදසිද්ධි: අගදො විය අගදො දෙසනාවිලාසොච පුඤ්ඤුස්සයොච, තෙන සො

---

1. ම. තථාගතොතිපදසම්භවො. 2. සී. II. සමානං.

මහානුභාවො භිසක්කො විය දිබ්බාගදෙන සප්පෙ විය සබ්බපරප්පවාදිනො සදෙවකඤ්ච ලොකං අභිභවති ඉති සබ්බලොකාභිභවනතො අවිපරිතතො යථාවුත්තතො දෙසනාවිලාසමයොචෙව පුඤ්ඤමයොච අගදො, එතස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති වෙදිතබ්බො, එවං අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො.

අපිච තථා ගතොති තථාගතො. තත්ථ සකලලොකං තීරණපරිඤ්ඤාය තථාගතො අධිගතොති තථාගතො, ලොකසමුදයං පහාණපරිඤ්ඤාය තථාගතො අතීතොති තථාගතො, ලොකනිරොධං සච්ඡිකිරියාය තථාගතො අධිගතොති තථාගතො, ලොකනිරොධගාමිනීපටිපදං තථාගතො පටිපන්නොති තථාගතො. වුත්තං හෙතං භගවතා “ලොකො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකස්මා තථාගතො විසංයුත්තො, ලොකසමුදයො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකසමුදයො තථාගතස්ස පහීණො, ලොකනිරොධො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකනිරොධො තථාගතස්ස සච්ඡිකතො, ලොකනිරොධගාමිනීපටිපදා භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා ලොකනිරොධගාමිනීපටිපදා තථාගතස්ස භාවිතා, යං භික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස–පෙ–සබ්බං තං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං තස්මා තථාගතොති වුච්චතීති.

අපරෙහිපි අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතො; තථාය ආගතොති තථාගතො, තථාය ගතොති තථාගතො, තථානි ආගතොති තථාගතො; තථාගතොති තථාගතො; තථාවිධොති තථාගතො, තථා පවත්තිතොති තථාගතො; තථෙහි ආගතොති තථාගතො; තථා ගතභාවෙන තථාගතො:–

කථං? තථාය ආගතොති තථාගතො? යථා භගවතා සුමෙධභූතෙන දීපඞ්කරදසබලස්ස පාදමූලෙ:–

“මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා
අට්ඨ ධම්ම සමොධානා අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී”ති.

එවං වුත්තං අට්ඨගුණසමන්නාගතං අභිනීහාරං සම්පාදෙන්තෙන අහං සදෙවකං ලොකං තිණ්ණො තාරෙස්සාමි මුත්තො මොචෙස්සාමි දන්තො දමෙස්සාමි සන්තො සමෙස්සාමි අස්සත්ථො අස්සාසෙස්සාමි පරිනිබ්බුතො පරිනිබ්බාපෙස්සාමි බුද්ධො බොධෙස්සාමීති මහාපටිඤ්ඤා පවත්තිතා වුත්තං හෙතං:

කිම්මෙ එකෙන තිණ්ණෙන පුරිසෙන ථාමදස්සිනා
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා සන්තාරෙස්සං සදෙවකං.

ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන පුරිසෙන ථාමදස්සිනා
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා තාරෙමි[1] ජනතං බහුං.

සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා විද්ධංසෙත්වා තයො භවෙ
ධම්මනාවං සමාරුය්හ සන්තාරෙස්සං සදෙවකං

1. ම. සන්තාරෙසං.

කිම්මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ[1]

තං පනෙතං මහාපටිඤ්ඤං සකලස්සාපි බුද්ධකාරක ධම්මසමුදයස්ස පච්චයපච්චවෙක්ඛන සමාදානානං කාරණභූතං අවිසංවාදෙන්තො ලොකනායකො[2] යස්මා මහාකප්පානං සතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි සක්කච්චං නිරන්තරං නිරවසෙසතො දානපාරමී ආදයො සමතිංසපාරමියො පූරෙත්වා අඞ්ගපරිච්චාගාදයො පඤ්චමහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා සච්චාධිට්ඨානාදීනි චත්තාරි අධිට්ඨානානි පරිබ්‍රූහෙත්වා පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ භරිත්වා පුබ්බයොග පුබ්බචරිය ධම්මක්ඛාන ඤාතත්ථචරියායො උක්කංසාපෙත්වා බුද්ධිචරියං පරමකොටිං පාපෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣි තස්සෙවං සා මහාපටිඤ්ඤා තථා අනඤ්ඤථා න තස්ස වාලග්ගමත්තම්පි විතථං අත්ථි. තථාහි දීපඞ්කර දසබලො කොණ්ඩඤ්ඤො මඞ්ගලො-පෙ-කස්සපො භගවාති ඉමෙ චතුවිසති සම්මාසම්බුද්ධා පටිපාටියා උප්පන්නා බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකරිංසු. එවං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො යෙ තෙ කතාභිනීහාරෙහි බොධිසත්තෙහි ලද්ධබ්බා. ආනිසංසා තෙ ලභිත්වාව ආගතොති තාය යථාවුත්තාය මහාපටිඤ්ඤාය අභිසම්බුද්ධභාවං ආගතො අධිගතොති එවං තථාය ආගතොති තථාගතො.

කථං? තථාය ගතොති තථාගතො? යථා මහාකරුණාය ලොකනාථො පස්සන්තො මහාදුක්ඛසම්බාධපටිපන්නං සත්තනිකායං දිස්වා තස්ස නත්ථඤ්ඤො කොචි පටිසරණං අහමෙව නං ඉතො සංසාරදුක්ඛතො මුත්තො මොචෙස්සාමීති සමුස්සාහිතමානසො මහාභිනීහාරමකාසි. කත්වාච යථා පණිධානං සකලලොකහිතසම්පාදනාය උස්සුක්කමාපන්නො අත්තනො කායජීවිතනිරපෙක්ඛො පරෙසං සොතපථාගමනමත්තෙනපි චිත්තුත්‍රාස සමුප්පාදිකා අතිදුක්කරා දුක්කරචරියා සමාචරන්තො-යථා මහාබොධියා පටිපක්ඛා හානභාගියා සඞ්කිලෙසභාගියා ඨිතිභාගියා ච න හොන්ති අථඛො උත්තරුත්තරිං විසෙසභාගියා ච හොන්ති තථා පටිපජ්ජමානො අනුපුබ්බෙන නිරවසෙසෙ බොධිසම්භාරෙ සම්පාදෙත්වා අභිසම්බොධිං පාපුණි. තතො පරඤ්ච තාය යෙව මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො පවිවෙකරති පරමඤ්ච සන්තං විමොක්ඛසුඛං පහාය බාලජනබහුලෙ ලොකෙ තෙහි සමුපනීයමානවිප්පකාරං අගණෙත්වා[3] වෙනෙය්‍යජනස්ස විනයනෙන නිරවසෙසං බුද්ධකිච්චං නිට්ඨපෙසි, තත්ථ යො භගවතො සත්තෙසු මහාකරුණාය සමොක්කමනාකාරො සො පරතො ආවිභවිස්සති, යථාච බුද්ධභූතස්ස ලොකනාථස්ස සත්තෙසු මහාකරුණා එවං බොධිසත්තභූතස්සපි මහාභිනීහාරතාදිසුපි[4] සබ්බත්ථ සබ්බදා එකසදිසතා තථා ච සා අවිතථා අනඤ්ඤථා තස්මා තීසුපි අවත්ථාසු සබ්බසත්තෙසු සමානාය තථාය මහාකරුණාය සකලලොකහිතාය ගතො පටිපන්නොති තථාගතො.

1. සී. I. II. III. IV. & ම. සදෙවකං
2. ම. ලොකනාථො.
3. ම. අගනෙත්වා.
4. ම. අභිනීහාරකාලාදීසුපි.

කථං? තථානි ආගතොති තථාගතො, තථානි නාම අරියමග්ගඤාණානි, තානි හි-ඉදං දුක්ඛං අයං දුක්ඛසමුදයො අයං දුක්ඛනිරොධො අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදාති එවං සබ්බඤෙය්‍යධම්මසඞ්ගාහකානං පවත්තිනිවත්ති තදුභය හෙතුභූතානං චතුන්නං අරියසච්චානං දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිනාමට්ඨො සමුදයස්ස ආයූහනට්ඨො නිදානට්ඨො සංයොගට්ඨො පලිබොධට්ඨො නිරොධස්ස නිස්සරණට්ඨො විවෙකට්ඨො අසඞ්ඛතට්ඨො අමතට්ඨො මග්ගස්ස නිය්‍යාණට්ඨො හෙතුට්ඨො දස්සනට්ඨො අධිපතෙය්‍යට්ඨොති ආදිනා තබ්බිභාගානඤ්ච[1] යථාභූත සභාවාව[2]බොධ විබන්ධකස්ස සඞ්කිලෙසස්ස[3] සමුච්ඡින්දනෙන පටිලද්ධාය තත්‍ථ අසම්මොහාභිසමයසඞ්ඛාතාය අවිපරීතාකාරප්පවත්තියා ධම්මානං සභාවසරසලක්ඛණස්ස අවිසංවාදනතො[4] තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තානි භගවා අනඤ්ඤනෙය්‍යො සයමෙව ආගතො තස්මා තථානි ආගතොති තථාගතො; යථා ච මග්ගඤාණානි එවං භගවතො තීසු කාලෙසු අප්පටිහතඤාණානි චතුපටිසම්භිදාඤාණානි චතුවෙසාරජ්ජඤාණානි පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදඤාණානි ඡඅසාධාරණඤාණානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගවිභාවනඤාණානි අට්ඨමග්ගඞ්ගවිභාවනඤාණානි නවානුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිඤාණානි දසබලඤාණානි තථාභාවෙ වෙදිතබ්බානි. තත්‍රායං විභාවනා. යානි කානිචි අපරිමාණාසු ලොකධාතුසු අපරිමාණානං සත්තානං හීනාදිභෙදභින්නාසු අතීතාසු ඛන්ධායතනධාතුසු සභාවකිච්චානි අවත්‍ථාවිසෙසානි ඛන්ධපටිබද්ධනාමගොත්තානි ජානිතබ්බානි, අනින්‍ද්‍රියබද්ධෙසු ච අතිසුඛුමතිරොහිතවිදූරදෙසෙසුපි රූපධම්මෙසු චෙව තං තං පච්චයවිසෙසෙහි සද්ධිං පච්චයුප්පන්නානං වණ්ණසණ්ඨාන ගන්ධ රස ඵස්සාදි විසෙසො, තත්‍ථ සබ්බත්‍ථෙව හත්‍ථතලෙ ඨපිත ආමලකෙ විය පච්චක්ඛතො අප්පටිහතං භගවතො ඤාණං පවත්තති, තථා අනාගතෙසු පච්චුප්පන්නෙසු චාති, ඉමානි තීසු කාලෙසු අප්පටිහතඤාණානිනාම; යථාහ:-අතීතංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පටිහතං ඤාණං අනාගතංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පටිහතං ඤාණං පච්චුප්පන්නංසෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පටිහතං ඤාණන්ති තානි පනෙතානි තත්‍ථ තත්‍ථ ධම්මානං සභාවසරසලක්ඛණස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිපරීතානි අනඤ්ඤථානි, තානි භගවා සයම්භුඤාණෙන අධිගච්ඡීති එවම්පි තථානි ආගතොති තථාගතො;

තථා අත්‍ථපටිසම්භිදා ධම්මපටිසම්භිදා නිරුත්තිපටිසම්භිදා පටිභානපටිසම්භිදාති චතස්සො පටිසම්භිදා, තත්‍ථ අත්‍ථප්පභෙදස්ස සලක්ඛණවිභාවන වවත්‍ථානකරණසමත්‍ථං අත්‍ථප්පභෙදගතං ඤාණං අත්‍ථපටිසම්භිදා; ධම්මප්පභෙදස්ස සලක්ඛණවිභාවනවවත්‍ථානකරණසමත්‍ථං ධම්මප්පභෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; නිරුත්තිපභෙදස්ස සලක්ඛණ විභාවන වවත්‍ථානකරණසමත්‍ථං නිරුත්තාභිලාපෙ පභෙදගතං ඤාණං නිරුත්තිපටි

1. සී. II. තබ්බිපාකානඤ්ච.
2. සී. II & III. සභාව.
3. සී. II & III. සංකිලෙසපක්ඛස්ස.
4. සී. IV. ලක්ඛණමවිසංවාදනතො.

සමභිදා; පටිභානපපභෙදසස සලලකඛණවිභාවනවවත්ථානකරණසමත්ථං පටිභානෙ පභෙදගතං ඤාණං පටිභානපටිසමභිදා; වුත්තඤ්හෙතං, "අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා අත්ථධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසමභිදා ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානසමභිදාති, ඵත්ථ ච හෙතුඅනුසාරෙන අරණීයතො අධිගනතබබතො සඞ්ඛෙපතො හෙතුඵලං අත්ථො නාම; පභෙදතො පන යං කිඤ්චි පචචයුපපනනං නිබබාණං භාසිතත්ථො විපාකො කිරියාති ඉමෙ පඤ්චධම්මා අත්ථො, තං අත්ථං පචචවෙකඛනතසස තසමිං අත්ථෙ පභෙදගතං ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා; ධම්මොති සඞ්ඛෙපතො පචචයො, සො හි යසමා තං තං අත්ථං විදහති පවතෙතති චෙව පාපෙතිච තසමා ධම්මොති වුච්චති, පභෙදතො පන යො කොචි ඵල[1]නිබබතතනකො හෙතු අරියමගෙගා භාසිතං කුසලං අකුසලනති ඉමෙ පඤ්චධම්මා, තං ධම්මං පචචවෙකඛනතසස තසමිං ධම්මෙ පභෙදගතං ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා; වුත්තමපි චෙතං "දුකෙඛ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා; දුකඛසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා; දුකඛනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා; දුකඛනිරොධගාමිනීපටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසමභිදාති, අථවා හෙතුමහි ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා; හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා; යෙ ධම්මා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබබතතා අභිනිබබතතා පාතුභූතා ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා, යසමා ධම්මා[2] ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබබතතා අභිනිබබතතා පාතුභූතා තෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා; ජරාමරණෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා, ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා, ජරාමරණනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා, ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා; ජාතියා භවෙ උපාදානෙ තණ්හාය වෙදනාය ඵසෙස සළායතනෙ නාමරූපෙ විඤ්ඤාණෙ සඞ්ඛාරෙසු ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා; සඞ්ඛාරසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා, සඞ්ඛාරනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදා, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා, ඉධ භිකඛවෙ භිකඛු ධම්මං ජානාති සුත්තං ගෙය්‍යං–පෙ–වෙදල්ලං අයං වුච්චති ධම්මපටිසමභිදා; සො තසස තසෙසව භාසිතසස අත්ථං ජානාති අයං ඉමසස භාසිතසස අත්ථො අයං ඉමසසාති අයං වුච්චති අත්ථපටිසමභිදාති, කතමෙ ධම්මා කුසලා? යසමිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උපපනනං හොති සොමනසසසහගතං ඤාණසමපයුත්තං රූපාරම්මණං වා–පෙ–ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබභ තසමිං සමයෙ ඵසෙසා හොති–පෙ–අවිකෙඛපො හොති ඉමෙ ධම්මා කුසලා, ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසමභිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසමභිදාති ආදි විත්ථාරො. යං පනෙතසමිං අත්ථෙච ධම්මෙච සභාවනිරුත්ති අබ්‍යභිචාරවොහාරො අභිලාපො තසමිං සභාවනිරුත්තාභිලාපෙ මාගධිකාය සබබසත්තානං මූලභාසාය අයං සභාවනිරුත්තීති පභෙදගතං ඤාණං නිරුත්තිපටිසමභිදා: යථා වුත්තෙසු තෙසු ඤාණෙසු ගොචරකිච්චතො විත්ථාරතො පවත්තං සබබමපි තං ඤාණං ආරම්මණං කත්වා පචචවෙකඛනතසස තසමිං ඤාණෙ පභෙදගතං ඤාණං

---

1. සී. II. ඵල. 2. ම. තෙධම්මා.

පටිභානපටිසම්භිදා; ඉති ඉමානි චත්තාරි පටිසම්භිදා ඤාණානි සයමෙව භගවතා අධිගතානි අත්ථධම්මාදිකෙ තස්මිං තස්මිං[1] අත්තනො විසයෙ අවිසංවාදනවසෙන අවිපරීතාකාරප්පවත්තියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා යං කිඤ්චි ඤෙය්‍යං නාම සබ්බං තං භගවතා සබ්බාකාරෙන ඤාතං දිට්ඨං අධිගතං අභිසම්බුද්ධං තථාහිස්ස අභිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යතො බුද්ධා පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යතො පහාතබ්බා ධම්මා පහාතබ්බතො සච්ඡිකාතබ්බා ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බතො භාවෙතබ්බා ධම්මා භාවෙතබ්බතො. යතො නං කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා ඉමෙ නාම තෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධාති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. යං කිඤ්චි පහාතබ්බං නාම සබ්බං තං භගවතො අනවසෙසතො බොධිමූලෙයෙව පහීනං අනුප්පත්තිධම්මං න තස්ස පහානාය උත්තරිං කරණීයං අත්ථි. තථාහිස්ස ලොභ දොස මොහ විපරීත මනසිකාර අහිරිකානොත්තප්ප ථිනමිද්ධ කොධූපනාහ මක්ඛපළාස ඉස්සාමච්ඡරිය මායා සාඨෙය්‍ය ථම්භ සාරම්භ මානාතිමාන මදප්පමාද, තිවිධාකුසලමූල දුච්චරිත විසමසඤ්ඤා මල[2] විතක්කපපඤ්ච එසනා තණ්හා චතුබ්බිධවිපරියෙස ආසව ගන්ථ ඔඝ යොග ගතිත තණ්හුපාදාන පඤ්චාභිනන්දන නීවරණ චෙතොඛිල චෙතසොවිනිබන්ධ ඡබ්බිවාද[3]මූල සත්තානුසය අට්ඨමිච්ඡත්ත නව ආඝාතවත්ථු තණ්හාමූල දස අකුසලකම්මපථ එකවීසතිඅනෙසන ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගත අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතාදිප්පභෙදං දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං සහ වාසනාය පහීනං සමුච්ඡින්නං සමූහතං, යතො නං කොචි සමණො වා–පෙ–බ්‍රහ්මා වා ඉමෙ නාම තෙ කිලෙසා අප්පහීනාති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. යෙචි[4]මෙ භගවතා කම්මවිපාකකිලෙසූපවාද ආණාවීතික්කම[5]ප්පභෙදා අන්තරායිකා[6] වුත්තා අලමෙව තෙ පටිසෙවතො එකන්තෙන අන්තරායාය, යතො නං කොචි සමණො වා–පෙ–බ්‍රහ්මා වා නාලං තෙ පටිසෙවතො අන්තරායායාති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. යථා[7] භගවතො නිරවසෙසවට්ටදුක්ඛනිස්සරණාය සීලසමාධිපඤ්ඤාසඞ්ගහො සත්තකොට්ඨාසිකො සත්තතිංසප්පභෙදො අරියමග්ගපුබ්බඞ්ගමො අත්තනො නිය්‍යාණධම්මො දෙසිතො සො එකන්තෙනෙව නිය්‍යාති පටිපන්නස්ස වට්ටදුක්ඛතො මොක්ඛාය හොති, යතො නං කොචි සමණො වා–පෙ–බ්‍රහ්මා වා නිය්‍යාණධම්මොති තස්ස දෙසිතො න නිය්‍යාතීති සහ ධම්මෙන අනුයුඤ්ජිතුං සමත්ථො නත්ථි. වුත්තං හෙතං "සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො[8] ඉමෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධා"ති විත්ථාරො, එවමෙතානි අත්තනො ඤාණප්පහාණදෙසනාවිසෙසානං අවිතථභාවතො[9] බොධනතො අවිපරීතා

1. ම. තෙතස්මිං.
2. සී. බල
3. සී. III. & ම. ඡවවාද.
4. ම. යෙකෙචි.
5. ම. විතක්ක.
6. ම. අන්තරායිකාධම්මා.
7. සී. සොච.
8. ම. පටිජානතො.
9. ම. අවිතථාභාවතො.

කාරප්පවත්තිතානි භගවතො චතුවෙසාරජ්ජඤාණානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

නිරයගති තිරච්ඡානගති පෙතගති මනුස්සගති දෙවගතීති පඤ්ච ගතියො. තාසු සඤ්ජීවාදයො අට්ඨමහානිරයා කුක්කුලාදයො සොළස උස්සදනිරයා ලොකන්තරිකනිරයොති සබ්බෙපිමෙ එකන්තදුක්ඛතාය නිරයට්ඨෙන නිරයා යථාසකකම්මං තථා ගන්තබ්බතො ගති චාති නිරයගති, අබ්බුදාදිසීතනරකාපි එතෙස්වෙව අන්තොගධා තිමිකීටසරීසපපක්ඛිසොණසිගාලාදයො තිරියං අඤ්චිතභාවෙන තිරච්ඡානා, තෙ එව ගතීති තිරච්ඡානගති, ඛුප්පිපාසවන්තාපි පරදත්තූපජීවී නිජ්ඣාමතණ්හිකාදයො දුක්ඛබහුලතාය පාකටසුඛතො ඉතා විගතාති පෙතා, තෙ එව ගතීති පෙතගති, කාලකඤ්ජිකාදි අසුරාපි එතෙස්වෙව අන්තොගධා, පරිත්තදීපවාසීහි සද්ධිං ජම්බුදීපාදි චතුමහාදීපවාසිනො ආපායිකෙහි මනසො උස්සන්නතාය මනුස්සා තෙ එව ගතීති මනුස්සගති, චතුමහාරාජිකතො පට්ඨාය යාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනූපගාති ඉමෙ ඡබ්බීසති දෙවනිකායා දිබ්බන්ති අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන කීළන්ති ජොතන්ති චාති දෙවා තෙ එව ගතීති දෙවගති, තා පනෙතා ගතියො යස්මා තං තං කම්මනිබ්බත්තො උපපත්තිභවවිසෙසො, තස්මා අත්ථතො විපාකක්ඛන්ධා කතත්තා ච[1] රූපං, තත්ථ අයං නාම ගති ඉමිනා නාම කම්මුනා ජායති තස්ස ච කම්මස්ස විසෙසො පච්චයවිසෙසෙහි එවං විභාග[2]භින්නත්තා එතාසු එතෙ සත්තනිකායා එවං විභාගභින්නාති යථාසකං හෙතුඵලවිභාගපරිච්ඡෙදනවසෙන හෙතුසො[3] භගවතො ඤාණං පවත්තති තෙනාහ භගවා "පඤ්ච ඛො ඉමා සාරිපුත්ත ගතියො, කතමා පඤ්ච, නිරයො තිරච්ඡානයොනි පෙත්තිවිසයො මනුස්සා දෙවා, නිරයඤ්චාහං සාරිපුත්ත පජානාමි නිරයගාමිඤ්ච[4] මග්ගං නිරයගාමිනිඤ්ච පටිපදං යථා පටිපන්නො ච කායස්ස භෙදා පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති තඤ්ච පජානාමී"ති ආදි, තානි පනෙතානි භගවතො ඤාණානි තස්මිං තස්මිං විසයෙ අවිපරීතාකාරප්පවත්තියා අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා යං සත්තානං සද්ධාදියොගවිකලාවිකලභාවබොධෙන අප්පරජක්ඛ මහාරජක්ඛතාදිවිසෙසවිභාවනං පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි පවත්තං භගවතො ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණං, වුත්තඤ්හෙතං "සද්ධො පුග්ගලො අප්පරජක්ඛො අස්සද්ධො පුග්ගලො මහාරජක්ඛො"ති විත්ථාරො, යඤ්චායං පුග්ගලො අප්පරජක්ඛො සස්සතදිට්ඨිකො අයං උච්ඡෙදදිට්ඨිකො අයං අනුලොමිකාය ඛන්තියං ඨිතො අයං යථාභූතඤාණෙ ඨිතො අයං කාමාසයො න නෙක්ඛම්මාදිආසයො අයං නෙක්ඛම්මාසයො න කාමාදිආසයොති ආදිනා ඉමස්ස කාමරාගො අතිවිය ථාමගතො න පටිඝො ඉමස්ස පටිඝො අතිවිය ථාමගතො න කාමරාගොති ආදිනා ඉමස්ස පුඤ්ඤාභි

1. ම. කටත්තා.
2. ම. විපාක.
3. ම. ඨානසො.
4. ම. නිරයගාමිනඤ්ච.

සඞ්ඛාරෙ අධිකො න අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ න ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෙ, ඉමස්ස අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ අධිකො න පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ න ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෙ, ඉමස්ස ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෙ අධිකො න පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ න අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ, ඉමස්ස කායසුචරිතං අධිකං, ඉමස්ස වචීසුචරිතං, ඉමස්ස මනොසුචරිතං, අයං පණීතාධිමුත්තිකො, අයං හීනාධිමුත්තිකො, අයං කම්මාවරණෙන සමන්නාගතො, අයං කිලෙසාවරණෙන සමන්නාගතො න විපාකාවරණෙන සමන්නාගතො, අයං න කම්මාවරණෙන සමන්නාගතො න කිලෙසාවරණෙන න විපාකාවරණෙන සමන්නාගතොති ආදිනා ච සත්තානං ආසයාදීනං යථාභූතං විභාවනාකාරප්පවත්තං භගවතො ආසයානුසයඤාණං, යං සන්ධාය වුත්තං "ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාතී"ති ආදි. යඤ්ච උපරිම හෙට්ඨිම පුරිම පච්ඡිම කායෙහි දක්ඛිණවාම අක්ඛි කණ්ණසොත නාසිකසොත අංසකූට හත්ථ පස්ස පාදෙහි අඞ්ගුලි අඞ්ගුලන්තරෙහි ලොමකූපෙහි ච අග්ගික්ඛන්ධ උදකධාරාපවත්තනං අනඤ්ඤසාධාරණං විවිධවිකුබ්බනිද්ධිනිම්මාපනකං භගවතො යමකපාටිහාරියඤාණං, යං සන්ධාය වුත්තං "ඉධ තථාගතො යමකපාටිහාරියං කරොති අසාධාරණං සාවකෙහි උපරිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති හෙට්ඨිමකායතො උදකධාරා පවත්තති හෙට්ඨිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති උපරිමකායතො උදකධාරා පවත්තතී"ති ආදි. යඤ්ච රාගාදීහි ජාතිආදීහි ච අනෙකෙහි දුක්ඛධම්මෙහි උපද්දුතං සත්තනිකායං තතො නීහරිතුකාමතාවසෙන නානානයෙහි පවත්තස්ස භගවතො මහාකරුණොක්කමනස්ස පච්චයභූතං මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණං, යථාහ:–කතමං තථාගතස්ස මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණං? බහුකෙහි ආකාරෙහි පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමති ආදිත්තො ලොකසන්නිවාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමති උය්‍යුත්තො පයාතො කුම්මග්ගපටිපන්නො උපනීයති ලොකො අද්ධුවො අතාණො ලොකො අනභිස්සරො ලොකො අසරණො ලොකො සබ්බං පහාය ගමනීයං ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමති අතාණො ලොකසන්නිවාසො අලෙණො අසරණො අසරණීභූතො උද්ධතො ලොකො අවූපසන්තො සසල්ලො ලොකසන්නිවාසො විද්ධො පුථුසල්ලෙහි අවිජ්ජන්ධකාරාවරණො කිලෙසපඤ්ජරපක්ඛිත්තො අවිජ්ජාගතො ලොකසන්නිවාසො අන්ධභූතො පරියොනද්ධො තන්තාකුලකජාතො මුඤ්ජබබ්බජභූතො අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තතීති පස්සන්තානං අවිජ්ජාවිසදෙ කිලෙසකලලීභූතො රාගදොසමොහජටාජටිතො තණ්හාසඞ්ඝාටෙන[1] පටිමුක්කො තණ්හාජාලෙන වොත්ථටො තණ්හාසොතෙන වුය්හති තණ්හාසංයොජනෙන සංයුත්තො තණ්හාඅනුසයෙන අනුසටො තණ්හාසන්තාපෙන සන්තප්පති තණ්හාපරිළාහෙන පරිඩය්හති, දිට්ඨි[2]සඞ්ඝාටෙන

1. ම. සංඛාතෙන, 2. සී. අට්ඨි.

අභිමුඛො දිට්ඨිජාලෙන ඔත්ථටො දිට්ඨිසොතෙන වුය්හති දිට්ඨිසංයොජනෙන සංයුත්තො දිට්ඨානුසයෙන අනුසටො දිට්ඨිසන්තාපෙන සන්තප්පති දිට්ඨිපරිළාහෙන පරිඩය්හති. ජාතියා අනුසටො[1] ජරාය අනුසටො බ්‍යාධිනා අභිභූතො මරණෙන අබ්භාහතො දුක්ඛෙ පතිට්ඨිතො තණ්හාය ඔඩ්ඩිතො ජරාපාකාරපරික්ඛිත්තො මච්චුපාසපරික්ඛිත්තො මහාබන්ධනෙන බද්ධො රාග මොහ මාන දිට්ඨි කිලෙස දුච්චරිත බන්ධනෙන බද්ධො මහාසම්බාධපටිපන්නො මහාපලිබොධෙන පලිබුද්ධො මහාපපාතෙ පතිතො මහාකන්තාරපටිපන්නො මහාසංසාරපටිපන්නො මහාවිදුග්ගෙ සම්පරිවත්තති. මහාපලිබොධපලිපන්නො අබ්භාහතො ලොකසන්නිවාසො ආදිත්තො ලොකසන්නිවාසො රාගග්ගිනා දොසග්ගිනා මොහග්ගිනා ජාතියා ජරාමරණසොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි උපද්දුතො[2] ලොකසන්නිවාසො හඤ්ඤති නිච්චමත්තාණො පත්තදණ්ඩො[3] ව තක්කරො වජ්ඣබන්ධන බද්ධො ඝාතන පච්චුපට්ඨිතො අනාථො ලොකසන්නිවාසො පරමකාරුඤ්ඤප්පත්තො දුක්ඛාභිභූතො චිරරත්තපීළිතො ගථිතො නිච්චපිපාසිතො අන්ධො අචක්ඛුකො හතනෙත්තො අපරිනායකො විපථපක්ඛන්තො අඤ්ඤසාපරද්ධො මහොඝපක්ඛන්තො ද්වීහි දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො තීහි දුච්චරිතෙහි විප්පටිපන්නො චතූහි යොගෙහි යොගිතො[4] චතූහි ගන්ථෙහි ගන්ථිතො[5] චතූහි උපාදානෙහි උපාදීයති පඤ්චගතිසමාරුළ්හො පඤ්චහි කාමගුණෙහි රජ්ජති පඤ්චහි නීවරණෙහි ඔත්ථටො ඡහි විවාදමූලෙහි විවදති ඡහි තණ්හාකායෙහි රජ්ජති ඡහි දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො සත්තහි අනුසයෙහි අනුසටො සත්තහි සංයොජනෙහි සංයුත්තො සත්තහි මානෙහි උන්නතො අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි සම්පරිවත්තති. අට්ඨහි මිච්ඡත්තෙහි නීයති[6] අට්ඨහි පුරිසදොසෙහි දුස්සති නවහි ආඝාතවත්ථූහි ආඝාතිතො නවවිධමානෙහි උන්නතො නවහි තණ්හාමූලකෙහි ධම්මෙහි රජ්ජති[7] දසහි කිලෙසවත්ථූහි කිලිස්සති දසහි අකුසලකම්මපථෙහි සමන්නාගතො දසහි සංයොජනෙහි සංයුත්තො දසහි මිච්ඡත්තෙහි නිය්‍යාතිතො දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්නාගතො අට්ඨසතතණ්හාපපඤ්චෙහි පපඤ්චිතො ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතො ලොකසන්නිවාසොති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සත්තෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමති.

අහඤ්චම්හි තිණ්ණො ලොකො ච අතිණ්ණො අහඤ්චම්හි මුත්තො ලොකො ච අමුත්තො අහඤ්චම්හි දන්තො ලොකො ච අදන්තො අහඤ්චම්හි සන්තො ලොකො ච අසන්තො අහඤ්චම්හි අස්සත්ථො ලොකො ච අනස්සත්ථො අහඤ්චම්හි පරිනිබ්බුතො ලොකො ච අපරිනිබ්බුතො පහොමි චාහං[8] තිණ්ණො තාරෙතුං මුත්තො මොචෙතුං දන්තො දමෙතුං සන්තො සමෙතුං

---

1. සී. III. අනුගතො.
2. සී. III. උන්නීතතො. උපත්ථිතො.
3. සී. III. මත්තාතො.
4. ම. යොජිතො.
5. ම. ගන්ධෙහි ගන්ධිතො.
6. සී. I. II. & IV. නිය්‍යාති.
7. සී. මූලකෙහි දසහි.
8. ම සාහං.

අස්සත්ථො අස්සාසෙතුං පරිනිබ්බුතො පරෙව නිබ්බාපෙතුන්ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සන්තානෙසු මහාකරුණාඤාණං ඔක්කමතීති එවං එකූනනවුතියා ආකාරෙහි විභජනං කතං

යම්පන යාවතා ධම්මධාතුයා යත්තකං ඤාතබ්බං සඞ්ඛතාසඞ්ඛතාදිකස්ස සබ්බස්ස පරොපරියනිරපෙක්ඛං[1] සබ්බාකාරෙන පටිවිජ්ඣනසමත්ථං ආකඞ්ඛමත්තපටිබද්ධවුත්ති අනඤ්ඤසාධාරණං භගවතො ඤාණං සබ්බථා අනවසෙස සඞ්ඛතාසඞ්ඛත[2]සම්මුති සච්චාවබොධතො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං තත්ථාවරණාභාවතො නිස්සඞ්ගප්පවත්තිමුපාදාය අනාවරණඤාණන්ති වුච්චති, එකමෙවහි තං ඤාණං විසයප්පවත්තිමුඛෙන අඤ්ඤෙහි අසාධාරණභාවදස්සනත්ථං ද්විධෙන උද්දිට්ඨං අඤ්ඤථා සබ්බඤ්ඤුතානාවරණඤාණානං අසාධාරණතා සබ්බවිසයතා ආපජ්ජෙය්‍යුං[3] නච තං යුත්තං කිඤ්චාපි ඉමාය යුත්තියා, අයං හෙත්ථ පාලි-සබ්බසඞ්ඛතමසඞ්ඛතමනවසෙසං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං, තත්ථාවරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං, අතීතං සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං තත්ථාවරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං, අනාගතං පච්චුප්පන්නං සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං තත්ථාවරණං නත්ථීති අනාවරණන්ති විත්ථාරො, එවමෙතානි භගවතො ඡඅසාධාරණඤාණානි අවිපරීතාකාරවුත්තියා යථාසකවිසයස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො

තථා, "සත්තිමෙ භික්ඛවෙ බොජ්ඣඞ්ගා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො"ති එවං සරූපතො-යායං ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානා ලීනුද්ධච්චපතිට්ඨානායූහන කාමසුඛත්තකිලමථානුයොග උච්ඡෙදසස්සතාභිනිවෙසාදීනං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්ඛභූතා සතිආදි භෙද ධම්මසාමග්ගි, යාය අරියසාවකො බුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාය උට්ඨහති චත්තාරි අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣති නිබ්බාණමෙව වා සච්ඡිකරොතීති, සා ධම්මසාමග්ගි බොධීති වුච්චති. තස්සා බොධියා අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා, අරියසාවකො වා යථාවුත්තාය ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣතීති කත්වා බොධීති වුච්චති, තස්ස බොධිස්ස අඞ්ගානීතිපි බොජ්ඣඞ්ගානි, එවං සාමඤ්ඤලක්ඛණතො, උපට්ඨානලක්ඛණො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො[4] පවිචයලක්ඛණො ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො පග්ගහලක්ඛණො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඵරණලක්ඛණො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උපසමලක්ඛණො පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො අවික්ඛෙපලක්ඛණො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගො පටිසඞ්ඛානලක්ඛණො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගොති එවං විසෙසලක්ඛණතො, තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො? ඉධ භික්ඛු සතිමා හොති පරමෙන සතිනෙපක්කෙන

---

1. සී. පරෙනිරපෙක්ඛම.
2. ම. සං.ඛාත.
3. සී. මාපජ්ජෙය්‍යුං.
4. ම. -පෙ-

සමන්නාගතො චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා හොති අනුස්සරිතා”ති[1] ආදිනා සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අඤ්ඤමඤ්ඤ[2]පකාරවසෙන එකක්ඛණෙ පවත්තිදස්සනතො, “තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො අත්ථි අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු සති අත්ථි බහිද්ධා ධම්මෙසු සතී”ති ආදිනා තෙසං විසයවිභාගෙන පවත්ති දස්සනතො, “තත්ථ කතමො සති සම්බොජ්ඣඞ්ගො? ඉධ භික්ඛු සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිනාමින්”ති[3] ආදිනා භාවනා විධිදස්සනතො, තත්ථ කතමෙ සත්තබොජ්ඣඞ්ගා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති–පෙ–තස්මිං සමයෙ සත්තබොජ්ඣඞ්ගා[4] හොන්ති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො–පෙ–උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො, තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො යා සති–පෙ–අනුස්සතී”ති ආදිනා ජනන වුත්තියා නයසහස්සවිභාගෙහීති[5] එවං නානාකාරතො පවත්තානි භගවතො සම්බොජ්ඣඞ්ග විභාවනඤාණානි තස්ස තස්ස අත්ථස්ස අවිසංවාදනතො තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා “තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාඅරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො–සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨි–පෙ–සම්මාසමාධී”ති එවං සරූපතො සබ්බකිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා අරියස්ස ඵලපටිලාභකත්තාච අරියො, අට්ඨවිධත්තා නිබ්බානාධිගමාය එකන්ත කාරණත්තාච අට්ඨඞ්ගිකො, කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගච්ඡති නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගීයති සයං වා නිබ්බානං මග්ගතීති මග්ගොති එවං සාමඤ්ඤ ලක්ඛණතො, සම්මා දස්සන ලක්ඛණා සම්මාදිට්ඨි, අභිනිවෙසන ලක්ඛණො සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මා පරිග්ගහණ ලක්ඛණා සම්මාවාචා, සම්මා සමුට්ඨාන ලක්ඛණො සම්මාකම්මන්තො, සම්මා වොදානලක්ඛණො සම්මාආජීවො, සම්මා පග්ගහලක්ඛණො සම්මාවායාමො; සම්මා උපට්ඨානලක්ඛණා සම්මා සති, සම්මා අවික්ඛෙපලක්ඛණො සම්මාසමාධී”ති එවං විසෙසලක්ඛණතො, සම්මාදිට්ඨි අඤ්ඤෙහිපි අත්තනො පච්චනීක කිලෙසෙහි සද්ධිං මිච්ඡාදිට්ඨිං පජහති නිබ්බානං ආරම්මණං කරොති තප්පටිච්ඡාදකමොහවිධමනෙන අසම්මොහතො සම්පයුත්තධම්මෙච පස්සති තථා සම්මාසඞ්කප්පාදයොපි මිච්ඡාසඞ්කප්පාදීනි පජහන්ති. නිරොධඤ්ච ආරම්මණං කරොන්ති, සහජාතධම්මානං සම්මාඅභිනිරොපන පරිග්ගහණ සමුට්ඨාන වොදාන පග්ගහ උපට්ඨාන සම්මාදහනානි ච කරොන්තීති එවං කිච්ච විභාගතො, සම්මාදිට්ඨි පුබ්බභාගෙ නානාඛණා විසුං විසුං දුක්ඛානි ආරම්මණානි කත්වා මග්ගකාලෙ එකක්ඛණා නිබ්බානමෙව ආරම්මණං කත්වා කිච්චතො දුක්ඛෙ ඤාණන්ති ආදීනි චත්තාරි නාමානි ලභති, සම්මාසඞ්කප්පාදයොපි පුබ්බභාගෙ නානාඛණා නානාරම්මණා මග්ගකාලෙ එකක්ඛණා එකා

1. ම. අනුස්සරිතා හොතීති.
2. සී. II. III. & ම. අඤ්ඤමඤ්ඤ.
3. ම. පරිනාමං
4. සී. I & IV සම්බොජ්ඣාඞ්ගා.
5. ම. විභාවෙති.

රම්මණා තෙසු සම්මාසඞ්කප්පො කිච්චතො නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පාති ආදීනි තීණි නාමානි ලභති; සම්මාවාචාදයො පුබ්බභාගෙ මුසාවාදා වෙරමණීති ආදිවිභාගා විරතියොපි චෙතනායොපි හුත්වා මග්ගක්ඛණෙ[1] විරතියොව, සම්මාවායාම සතියො කිච්චතො සම්මප්පධාන සතිපට්ඨානවසෙන චත්තාරි චත්තාරි නාමානි ලභන්ති, සම්මාසමාධි පන මග්ගක්ඛණෙපි පඨමජ්ඣානාදි වසෙන නානා එවාති එවං පුබ්බභාග පරභාගෙසු පවත්තිවිභාගතො; "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිත"න්ති ආදිනා භාවනා විධිතො; "තත්ථ කතමො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති-පෙ-දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං තස්මිං සමයෙ අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පො"ති ආදිනා චතුරාසීතියා නයසහස්සවිභාගෙහීති එවමනෙකාකාරතො පවත්තානි භගවතො අරියමග්ගවිභාවනඤාණානි අත්ථස්ස අවිසංවාදනතො සබ්බානිපි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි. එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

තථා "පඨමජ්ඣානසමාපත්තියා නිරොධසමාපත්තී"ති එතාසු අනුපටිපාටියා විහාතබ්බට්ඨෙන සමාපජ්ජිතබ්බට්ඨෙන ච අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීසු සම්පජානපච්චවෙක්ඛණාදිවසෙන යථාරහං සම්පයොගවසෙන ච පවත්තානි භගවතො ඤාණානි තදත්ථසිද්ධියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තථා "ඉදං ඉමස්ස ඨානං ඉදං අට්ඨාන"න්ති අවිපරීතං තස්ස තස්ස ඵලස්ස කාරණාකාරණජානනං–තෙසං තෙසං සත්තානං අතීතාදිභෙදභින්නස්ස කම්මසමාදානස්ස අනවසෙසතො යථාභූතවිපාකන්තරජානනං–ආයූහනක්ඛණෙයෙව තස්ස තස්ස සත්තස්ස අයං නිරයගාමිනී පටිපදා–පෙ–අයං නිබ්බාණගාමිනීපටිපදා"ති යථාවතො සාසවානාසවකම්මවිභාගජානනං–ඛන්ධායතනානං උපාදින්නානුපාදින්නාදි අනෙකසභාවං නානාසභාවං ච තස්ස ලොකස්ස ඉමාය නාම ධාතුයා උස්සන්නත්තා ඉමස්මිං ධම්මපබන්ධෙ අයං විසෙසො ජායතීති ආදිනා නයෙන යථාභූතං ධාතුනානත්තජානනං–අනවසෙසතො සත්තානං හීනාදිඅජ්ඣාසයාධිමුත්තිජානනං–සද්ධාදිඉන්ද්‍රියානං තික්ඛමුදුතාජානනං–සඞ්කිලෙසාදීහි සද්ධිං ඣාන විමොක්ඛාදිවිසෙසජානනං–සත්තානං අපරිමාණාසු ජාතිසු තප්පටිබන්ධෙන සද්ධිං අනවසෙසං පුබ්බෙ නිවුත්ථඛන්ධසන්තතිජානනං–හීනාදිවිභාගෙහි සද්ධිං චුතිපටිසන්ධිජානනං–ඉදං දුක්ඛන්ති ආදිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව චතුසච්චජානනන්ති–ඉමානි භගවතො දසබලඤාණානි අවිරජ්ඣිත්වා යථාසකං විසයාවගාහනතො තථාධිප්පෙතත්ථසාධනතො ච යථාභූතවුත්තියා තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි; වුත්තං හෙතං, "ඉධ තථාගතො ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාතී"ති ආදි එවම්පි භගවා තථානි ආගතොති තථාගතො.

යථාචෙතෙසං විඤ්ඤුණවසෙන එවං යථාවුත්තානං සතිපට්ඨාන සම්මප්පධානවිභාවනඤාණාදීනං අනන්තාපරිමෙය්‍යභෙදානං අනඤ්ඤ

1. සී. II. මග්ගඤාණෙ.

සාධාරණානං පඤ්චඤාවිසෙසානං වසෙන භගවා තථානි ඤාණානි ආගතො අධිගතොති තථාගතො එවම්පි තථානි ආගතොති තථාගතො.

කථං තථාගතොති තථාගතො? යා සා භගවතො අභිජාති අභිසම්බොධි ධම්මවිනයපඤ්ඤාපනා අනුපාදිසෙසනිබ්බාණධාතුයො, තථාවා, වුත්ත හොති, යදත්ථං ලොකනාථෙන අභිපත්ථිතා පවත්තිතා ච තදත්ථස්ස එකන්ත සිද්ධියා අවිසංවාදනතො අවිපරීතත්ථවුත්තියා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා, තථාහි–අයං භගවා බොධිසත්තභූතො සමතිංසපාරමිපරිපූරණාදිකං බුද්ධත්තපදං සබ්බත්ථ බුද්ධත්තහෙතුං සම්පාදෙත්වා තුසිතපුරෙ ඨිතොව බුද්ධකොලාහලං සුත්වා දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි එකතො සන්නිපතිතාහි උපසඞ්කමිත්වා.

"කාලොයන්තෙ මහාවීර උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡියං
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣස්සු අමතං පද"න්ති.

ආයාචිතො උප්පන්නපුබ්බනිමිත්තො පඤ්චමහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා ඉදානාහං මනුස්සයොනියං උප්පජ්ජිත්වා අභිසම්බුජ්ඣිස්සාමීති ආසාළ්හිපුණ්ණමාය සක්‍යරාජකුලෙ මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසමාසෙ දෙවමනුස්සෙහි මහතාපරිහාරෙන[1] පරිහරියමානො විසාඛපුණ්ණමාය පච්චූසසමයෙ අභිජාතිං පාපුණි. අභිජාතක්ඛණෙ පනස්ස පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ විය ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං, අයං හි දසසහස්සී ලොකධාතු සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔභාසො ඵරි, තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය අන්ධා චක්ඛූනි පටිලභිංසු; බධිරා සද්දං සුණිංසු, මූගා සම්මා ලපිංසු, ඛුජ්ජා උජුගත්තා අහෙසුං, පඞ්ගුලා පදසා ගමනං පටිලභිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්දුබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බනිරයෙසු අග්ගි නිබ්බායි, පෙත්තිවිසයෙ ඛුප්පිපාසා වූපසමි, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං රොගො වූපසමි, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං. මධුරෙන අස්සා හසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතූරියානි සකසකනින්නාදං මුඤ්චිංසු, අඝට්ටිතානි එව මනුස්සානං හත්ථූපගාදීනි ආභරණානි මධුරෙනාකාරෙන රවිංසු, සබ්බදිසා විප්පසන්නා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුසීතලවාතො වායි, අකාලමෙඝො වස්සි, පථවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජහිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු; මහාසමුද්දෙ මධුරං උදකං අහොසි, උපක්කිලෙසවිනිමුත්තෙ සූරියෙ දිස්සමානෙ එව ආකාසගතා සබ්බා ජොතියො ජොතිංසු, ඨපෙත්වා අරූපාවචරදෙවෙ සෙසා සබ්බෙ දෙවා[2] සබ්බෙපි නෙරයිකා දිස්සමානරූපා අහෙසුං, තරුකුට්ටකවාටසෙලාදයො අනාවරණභූතා අහෙසුං, සත්තානං චුතූපපාතා නාහෙසුං, සබ්බං අනිට්ඨගන්ධං අභිභවිත්වා දිබ්බගන්ධො පවායි, සබ්බෙ ඵලූපගා රුක්ඛා ඵලධරා සම්පජ්ජිංසු, මහාසමුද්දො සබ්බත්ථකමෙව පඤ්චවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ඡන්නතලො අහොසි. ථලජජලජාදීනි

1. සී. II. III. පරිවාරෙන. 2. සී. III. අවසෙසා සදෙවා.

සබ්බපුප්ඵානි පුප්ඵිංසු, රුක්ඛානං ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි සාඛාසු සාඛාපදුමානි ලතාසු ලතාපදුමානි පුප්ඵිංසු, මහීතලෙ සිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සත්ත සත්ත හුත්වා දණ්ඩපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි නිබ්බත්තිංසු, සමන්තතො පුප්ඵවස්සං වස්සි, ආකාසෙ දිබ්බතුරියානි වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සී ලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළං විය උප්පීළෙත්වා බද්ධමාලාකලාපො විය අලඞ්කතපටියත්තං මාලාසනං වියච එකමාලාමාලිනී විප්ඵුරන්තවාළවීජනී පුප්ඵධූපගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ගප්පත්තා අහොසි, තානිච පුබ්බනිමිත්තානි උපරි අධිගන්තබ්බානං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං නිමිත්තභූතානි එව අහෙසුං; එවං අනෙකච්ඡරියපාතුභාවපතිමණ්ඩිතා චායං අභිජාති, යදත්ථං අනෙන අභිසම්බොධි පත්ථිතා තස්සා අභිසම්බොධියා එකන්තසිද්ධි තථාව අහොසි අවිතථා අනඤ්ඤථා, තථා යෙ බුද්ධවෙනෙය්‍යා බොධනෙය්‍යබන්ධවා තෙ සබ්බෙපි අනවසෙසතො සයමෙව භගවතා විනීතා, යෙ ච සාවකෙහි වෙනෙය්‍යා ධම්මවෙනෙය්‍යා ච තෙ හි සාවකාදීහි විනීතා විනයං ගච්ඡන්ති ගමියන්ති චාති, යදත්ථං භගවතා අභිසම්බොධි අභිපත්ථිතා තදත්ථස්ස එකන්තසිද්ධියා අභිසම්බොධි තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා,–අපිච යස්ස යස්ස ඤෙය්‍යධම්මස්ස යො යො සභාවො බුජ්ඣිතබ්බො, සො සො හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකං විය ආවජ්ජනපටිබද්ධෙන අත්තනො ඤාණෙන අවිපරීතං අනවසෙසතො භගවතා අභිසම්බුද්ධොති එවම්පි අභිසම්බොධි තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා.

තථා තෙසං ධම්මානං තථා දෙසෙතබ්බප්පකාරං තෙසම්පි සත්තානං ආසයානුසයචරිතාධිමුත්තිං සම්මදෙව ඔලොකෙත්වා ධම්මතං අවිජහන්තෙනෙව පඤ්ඤත්තිමයං වොහාරමත්තං[1] අනතිධාවන්තෙනෙව ච ධම්මතං විභාවෙන්තෙන[2] යථාපරාධං යථාජ්ඣාසයං යථාධම්මඤ්ච අනුසාසන්තෙන භගවතා වෙනෙය්‍යා විනීතා, අරියභූමි සම්පාපිකාපි ධම්මවිනයපඤ්ඤපත්තාස්ස තදත්ථසිද්ධියා යථාභූතවුත්තියා ච තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා; තථා යා සා භගවතා අනුප්පත්තා පථවියාදි ඵස්සවෙදනාදි රූපාරූපසභාවවිනිමුත්තා ලුජ්ජනභාවාභාවතො ලොකසන්තාභාවාත්තා තමසා විසංසට්ඨත්තා කෙනචි අනොභාසනීයා ලොකසභාවාභාවතො එව ගතිආදිභාවරහිතා අප්පතිට්ඨා අනාරම්මණා අමතමහානිබ්බානධාතු ඛන්ධසඞ්ඛාතානං උපාදින්නානං ලෙසමත්තස්සාපි අභාවතො අනුපාදිසෙසාති පවුච්චති.

යං සන්ධාය වුත්තං, "අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං යත්ථ නෙව පථවී න ආපො න තෙජො න වායො න ආකාසානඤ්චායතනං න විඤ්ඤාණඤ්චායතනං න ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං නායං ලොකො න පරොලොකො න උභො චන්දිමසුරියා, තමහං භික්ඛවෙ නෙව ආගතිං වදාමි න ගතිං න ඨිතිං න චුතිං න උපපත්තිං න ප්පතිට්ඨං අප්පවත්තං අනාරම්මණමෙවෙතං එසෙවන්තො දුක්ඛස්සාති, සා සබ්බෙසම්පි

---

1 සී. III & IV. පඤ්ඤත්තිනය වොහාරමග්ග. 2. ම. විභාවෙන්තනෙව.

උපාදානක්ඛන්ධානං අත්ථඞ්ගමො සබ්බසඞ්ඛාරානං සමථො සබ්බූපධීනං පටිනිස්සග්ගො සබ්බදුක්ඛානං වූපසමො සබ්බාලයානං සමුග්ඝාතො සබ්බවට්ටානං[1] උපච්ඡෙදො අච්චන්තසන්තිලක්ඛණන්ති යථාවුත්තස්සභාවස්ස කදාචිපි අවිසංවාදනතො තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා එවමෙතා අභිජාති ආදිකා තථා ගතො උපගතො අධිගතො පටිපන්නො පත්තොති තථාගතො එවං භගවා තථාගතොති තථාගතො.

කථං තථාවිධොති තථාගතො? යථාවිධා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා, අයම්පි භගවා තථාවිධොති, කිං වුත්තං හොති -යථාවිධා තෙ භගවන්තො මග්ගසීලෙන ඵලසීලෙන සබ්බෙනපි ලොකියලොකුත්තරසීලෙන මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා මග්ගපඤ්ඤාය ඵලපඤ්ඤාය සබ්බායපි ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාය දෙවසිකං වළඤ්ජිතබ්බෙහි චතුවීසති කොටිසතසහස්ස සමාපත්ති විහාරෙහි, තදඞ්ගවිමුත්තියා වික්ඛම්භනවිමුත්තියා සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තියා නිස්සරණවිමුත්තියාති සඞ්ඛෙපතො, විත්ථාරතො පන අනන්තාපරිමාණභෙදෙහි අචින්තෙය්‍යානුභාවෙහි සකලසබ්බඤ්ඤුගුණෙහි අයංපි අම්හාකං භගවා තථාවිධො, සබ්බෙසං පුරිමසම්මාසම්බුද්ධානං ආයුවෙමත්තං සරීරපමාණවෙමත්තං කුලවෙමත්තං දුක්කරචරියාවෙමත්තං රංසිවෙමත්තන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි වෙමත්තෙහි සියා වෙමත්තං, න පන සීලවිසුද්ධියාදිසු විසුද්ධීසු වෙමත්තං, සමථවිපස්සනා පටිපත්තියං අත්තනා පටිවිද්ධගුණෙසුච කිඤ්චි නානාකරණං අත්ථි, අථඛො මජ්ඣෙ භින්න සුවණ්ණං විය අඤ්ඤමඤ්ඤං නිබ්බිසෙසා තෙ බුද්ධා භගවන්තො තස්මා යථාවිධා පුරිමකා ම්මාසම්බුද්ධා අයම්පි භගවා තථාවිධොති තථාගතො. එවං තථාවිධොති තථාගතො; විධඅත්ථො චෙත්ථ ගතසද්දො, තථාහි ලොකියා විධ යුත්ත ගතසද්දෙ පකාරත්ථෙ වදන්ති.

කථං තථා පවත්තිතොති තථාගතො; අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඉද්ධානුභාවෙන සමන්නාගතත්තා අත්ථපටිසම්භිදාදීනං උක්කංසපාරමිප්පත්තියා අනාවරණඤාණ[2]පටිලාභෙනච භගවතො කායපවත්තියාදීනං කත්ථචි පටිඝාතාභාවතො යථාරුචි තථාගතං ආගති ගමනං කායවචීචිත්තප්පවත්ති එතස්සාති තථාගතො, එවං තථා පවත්තිතොති තථාගතො.

කථං, තථෙහි ආගතොති තථාගතො; බොධිසම්භරණෙ තප්පටිපක්ඛප්පවත්තිසඞ්ඛාතං නත්ථි එතස්ස අතථන්ති තථෙහි ආගතො, සො පනස්ස තථභාවො අවෙජ්ජර[3]දානපාරමී ආදිසු අවිපරීත ආදීනවානිසංස පච්චවෙක්ඛණාදි නයප්පවත්තෙහි ඤාණෙහි ආගතො තථාගතො.

අථවා, කිලෙසාභිසඞ්ඛාරප්පවත්තිසඞ්ඛාතං ඛන්ධපවත්තිසඞ්ඛාතමෙව වා පඤ්චසුපි ගතීසු ගතං ගමනං එතස්ස නත්ථීති ආගතො, සඋපාදිසෙසඅනුපාදිසෙසනිබ්බාණපත්තියා සවායමස්ස ආගතභාවො තථෙහි අරියමග්ගඤාණෙහීති එවං භගවා තථෙහි ආගතොති තථාගතො.

1. සී. I. සබ්බාවිජ්ජානං. 2. සී. III. ලාභෙ. 3. සී. II. මච්ඡෙර.

කථං තථා ගතභාවෙන තථාගතො; තථා ගතභාවෙනාති තථා ගතස්ස සබ්භාවෙන අත්ථිතායාති අත්ථො. කො පනෙස තථාගතො? යස්ස අත්ථිතාය භගවා තථාගතොති වුච්චතීති? සද්ධම්මොති, අරියමග්ගො තාව යථා යුගනන්ධසමථවිපස්සනාබලෙන අනවසෙසතො කිලෙසපක්ඛං සමුග්ඝාතෙන්තෙන සමුච්ඡෙදප්පහාණවසෙන ගන්තබ්බත්තා තථාගතො, ඵලධම්මො යථා අත්තනො මග්ගානුරූපං පටිප්පස්සද්ධිප්පහාණවසෙන ගන්තබ්බත්තා තථාගතො පවත්තො, නිබ්බාණධම්මො පන යථා ගතො පඤ්ඤාය පටිවිද්ධො සකලවට්ටදුක්ඛවූපසමාය සම්පජ්ජති බුද්ධාදීහි තථා ගතො සච්ඡිකතොති තථාගතො.

පරියත්තිධම්මොපි යථා පුරිමබුද්ධෙහි සුත්තගෙය්‍යාදිවසෙන පවත්තිතො ආදි කල්‍යාණප්පකාසනවසෙන වෙනෙය්‍යානං ආසයාදි අනුරූපං පවත්තිතො, තථා අම්හාකං භගවතාති තථාගතො ගතො ගදිතො පවත්තිතොති තථාගතො. යථා භගවතා දෙසිතො තථා භගවතො සාවකෙහි ගතො ආගතොති තථාගතො; එවං සබ්බොපි සද්ධම්මො තථාගතො; තෙනාහ සක්කො දෙවානමින්දො, "තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං ධම්මං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූ"ති ස්වායං අත්ථීති භගවා තථාගතො, යථා ච ධම්මො එවං අරියසඞ්ඝොපි යථා අත්තහිතාය පරහිතාය ච පටිපන්නෙහි සුවිසුද්ධං පුබ්බභාගසමථවිපස්සනා පටිපදං පුරක්ඛත්වා තෙන තෙන මග්ගෙන ගන්තබ්බං තථා ගතොති තථාගතො.

යථා වා භගවතා සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදයො දෙසිතා තථා බුද්ධත්තා තථා ගදනතොව තථාගතො, තෙනාහ සක්කො දෙවරාජා "තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං සඞ්ඝං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූ"ති. ස්වාස්ස සාවකභූතො අත්ථීති භගවා තථාගතො. එවං තථා ගතභාවෙනෙව තථාගතොති.

ඉදම්පිච තථාගතස්ස තථාගතභාවදීපනෙ මුඛමත්තකමෙව, සබ්බාකාරෙන පන තථාගතොව තථාගතස්ස තථාගතභාවං වණ්ණෙය්‍ය, ඉදං හි තථාගතපදං මහත්ථං මහාගතිකං මහාවිසයං තස්ස අප්පමාදපදස්ස විය තෙපිටකම්පි බුද්ධවචනං යුත්තිතො අත්ථභාවෙන ආහරන්තො අතිත්ථෙ[1] ධම්මකථිකො පක්ඛන්තොති[2] වත්තබ්බොති =

තත්‍රෙදං වුච්චති.

"යථෙව ලොකෙ පුරිමා[3] මහෙසිනො
සබ්බඤ්ඤුභාවං මුනයො ඉධාගතා
තථා අයං සක්‍යමුනීපි ආගතො
තථාගතො වුච්චති තෙන චක්ඛුමා

පහාය කාමාදිමලෙ අසෙසතො
සමාධිඤාණෙහි යථාගතා ජිනා
පුරාතනා සක්‍යමුනී ජුතින්ධරො
තථාගතො තෙන තථාගතො මතො.

1. ම. අතිත්ථෙන. 2. සී. පක්ඛන්දො & ම. පක්ඛන්තො. 3. සී. II. මුනිනො.

තථඤ්ච ධාතායතනාදි ලක්ඛණං
සභාවසාමඤ්ඤවිභාගතො අයං
සයම්භුඤාණෙන ජිනො සමාගතො
තථා ගතො වුච්චති සක්‍යපුඞ්ගවො.

තථානි සච්චානි සමන්තචක්ඛුනා
තථා ඉදප්පච්චයතාව සබ්බසො
අනඤ්ඤනෙය්‍යා නයතො විභාවිතා
තථා ගතො තෙන ජිනො තථාගතො.

අනෙකභෙදාසුපි ලොකධාතුසු
ජිනස්ස රූපායතනාදි ගොචරෙ
විචිත්තභෙදෙ තථමෙව දස්සනං
තථාගතො තෙන සමන්තලොචනො.

යතො ච ධම්මං තථමෙව භාසති
කරොති වා තස්සනුරූප[1] මත්තනො
ගුණෙහි ලොකං අභිභුය්‍යරියති
තථාගතො තෙනපි ලොකනායකො.

තථා පරිඤ්ඤාය තථාය සබ්බසො
පවෙදි ලොකප්පභවං අතික්කමි
ගතොච පච්චක්ඛක්‍රියාය නිබ්බුතිං
අරියමග්ගඤ්ච ගතො තථාගතො.

තථා පටිඤ්ඤාය තථාය සබ්බසො
හිතාය ලොකස්ස යතො සමාගතො
තථාය නාථො කරුණාය සබ්බදා
ගතොච තෙනාපි ජිනො තථාගතො.

තථානි ඤාණානි යතො සමාගතො
යථා සභාවං විසයාවබොධතො
තථාභිජාති ප්පභූති තථාගතො
තදත්ථ සම්පාදනතො තථාගතො.

යථා විධා තෙ පුරිමා මහෙසිනො
තථා වීධොයම්පි තථා යථාරුචි
පවත්තවාචාදන[4] චිත්තභාවතො
තථාගතො වුච්චති අග්ගපුග්ගලො.

1. ම. වාස්සඅනුරූප.
2. සී. & ම. අභිභුය්‍යඉරියති
3. සී. II. III. තථාවිජාති. බිජති.
4. ම. වාකදන,

න බොධිසම්භාරවිපක්ඛතො පුරෙ
ගතං න සංසාර ගතම්පි වායං
නචත්ථි නාථස්ස භවන්ත දස්සිනො
තථෙහි තස්මා ආගතො තථාගතො

තථාගතො ධම්මධරො මහෙසිනො
යථා පහාතබ්බමලං පහීයති
තථාගතෙ අරියගතෙපි සඤ්ජුනො
තථාගතො තෙන සමඞ්ගිභාවතො''ති.

මහිද්ධිකතාති: පරමෙන චිත්තවසීභාවෙන ච ඉද්ධිවිධයොගෙන ධම්මානුභාවාඤ්ඤථත්තනිප්ඵාදනසමත්ථතාසඞ්ඛාතාය මහතියා ඉද්ධියා සමන්නාගතත්තා **මහිද්ධිකතා,** චිරකාල සම්භූතෙන සුවිදූර පටිපක්ඛෙන ඉච්ඡිතත්ථනිබ්බත්තිහෙතුභූතෙන මහාජුතිකෙන පුඤ්ඤතෙජෙන සමන්නාගතත්තා **මහානුභාවතා,** **යත්‍රා**ති අච්ඡරිය පසංසාකොතූහලහාස පසාදිකො පවත්තනත්ථෙ නිපාතො තෙන යුත්තත්තා, **විජායිස්සතී**ති: අනාගතකාලවචනං; අත්ථො පන අතීතකාලෙ යෙව, අයං හෙත්ථ අත්ථො. යා හි නාම අයං සුප්පවාසා තථා දුක්ඛනිමුග්ගා කිච්ඡාපන්නා භගවතො වචනසමකාලමෙව සුඛෙන අරොගා අරොගං පුත්තං විජායීති. **අත්තමනො**ති: සකමනො; භගවති පසාදෙන කිලෙසරහිතචිත්තොති අත්ථො. කිලෙසපරියුට්ඨිතං හි චිත්තං වසෙ අවත්තනතො අත්තමනොති න සක්කා වත්තුන්ති. **අත්තමනො**ති වා පීතිසොමනස්සෙහි ගහිතමනො; **පමුදිතො**ති: පාමුජ්ජයුත්තො. **පීතිසොමනස්සජාතො**ති. ජාතබලවපීතිසොමනස්සො; **අථා**ති පච්ඡා. තතො කතිපාහස්ස අච්චයෙන; **සත්ත භත්තානී**ති. සත්තසු දිවසෙසු දාතබ්බභත්තානි. **ස්වාතනායා**ති: ස්වාතන පුඤ්ඤත්ථං යං සෙව බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානවසෙන පයිරුපාසන වසෙනව භවිස්සති පුඤ්ඤං තදත්ථං, "අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං ආමන්තෙසී"ති. කස්මා ආමන්තෙසි? සුප්පවාසාය සාමිකස්ස පසාදරක්ඛණත්ථං න සුප්පවාසාය පසාදරක්ඛණත්ථං, සුප්පවාසා පන අචලප්පසාදාව, උපාසකස්ස පන පසාදරක්ඛණං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස භාරො, තෙනාහ "තුය්හෙසො උපට්ඨාකො"ති.

තත් තුය්හෙසොති: තුය්හං එසො; **තිණ්ණං ධම්මානං පාටිභොගො**ති: මම භොගාදීනං තිණ්ණං ධම්මානං අහානියා අවිනාසාය අය්‍යො මහාමොග්ගල්ලානො **යදි පාටිභොගො** යදි පටිභූතො සත්තදිවසෙ අතික්කමිත්වා මම සක්කා දාතුං දාතුන්ති යදි අය්‍යෙන ඤාතන්ති දීපෙති, ථෙරොපි තස්ස තෙසු දිවසෙසු භොගානං ජීවිතස්ස ච අනුපද්දවං පස්සිත්වා ආහ. "චිත්තං ඛො තෙසං ආවුසො ධම්මානං පාටිභොගො භොගානඤ්ච ජීවිතස්ස චා"ති සද්ධා පනස්ස චිත්තපටිබද්ධාති තස්සෙව භාරං කරොන්තො "සද්ධාය පන ත්වඤ්ඤෙව පාටිභොගො"ති ආහ. අපිච සො උපාසකො දිට්ඨසච්චො තස්ස සද්ධාය අඤ්ඤථාභාවො නත්ථීති; තථා වුත්තං, තෙනෙව ච කාරණෙන භගවතා පච්ඡාපි ත්වං කරිස්සසීති සඤ්ඤාපෙහීති වුත්තං. උපාසකොපි

සත්ථරි ථෙරෙ ච ගාරවෙන සුප්පවාසාය තස්සා ච පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪිං ඉච්ඡන්තො "කරොතු සුප්පවාසා කොලියධීතා සත්තභත්තානි පච්ඡාහං කරිස්සාමී"ති අනුජානි. **තඤ්ච දාරක**න්ති: විජාතදිවසතො පට්ඨාය එකාදසමං දිවසං අතික්කමිත්වා තතොපරං සත්තාහං බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං භොජෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තං සත්තවස්සිකං දාරකං භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දාපෙසි. **සත්ත වස්සානී**ති: සත්තච සංවච්ඡරානි; අච්චන්තසංයොගවසෙනෙතං උපයොගවචනං, **ලොහිතකුම්භියං වුත්ථානී**ති මාතුකුච්ඡියං අත්තනො ගබ්භවාසදුක්ඛං සන්ධාය වදති. **අඤ්ඤානිපි එවරූපානි සත්ත පුත්තානී**ති: අඤ්ඤෙපි එවරූපෙ සත්තපුත්තෙති වත්තබ්බෙ ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, **එවරූපානී**ති: එවං සත්තවස්සානි ගබ්භධාරණවසෙන සත්තාහං මූළ්හගබ්භතාය ච මහන්තං දුක්ඛං පාපෙත්වා උප්පජ්ජනක පුත්තෙති අත්ථො; එතෙන මාතුගාමානං පන ලොලතාය පුත්තලාභෙන අතිත්තාති දස්සෙති.

එතමත්ථං විදිත්වාති. එතං සත්තදිවසාධිකානි සත්තසංවච්ඡරානි ගබ්භධාරණාදිවසෙන පවත්තං මහන්තං දුක්ඛං එකපදෙ විදිත්වා පුත්තලොලතාවසෙන යථාවුත්තමත්ථං විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං චිත්තසුඛපමත්තො විය පමත්තපුග්ගලං ඉට්ඨාකාරෙන වඤ්චිත්වා තණ්හාසිනෙහස්ස පහාණාකාරානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අසාත**න්ති: අමධුරං අසුන්දරං අනිට්ඨං; **සාතරූපෙනා**ති: ඉට්ඨසභාවෙන, **පියරූපෙනා**ති: පියායිතබ්බභාවෙන; **සුඛස්සරූපෙනා**ති: සුඛසභාවෙන; ඉදං වුත්තං හොති.–යස්මා අසාතං අප්පියං දුක්ඛමෙව සමානං සකලම්පි වට්ටගතං සඞ්ඛාරජාතං අප්පහීණවිපල්ලාසත්තා අයොනිසො මනසිකාරෙන ඉට්ඨං විය පියං පියසුඛං විය ච හුත්වා උපට්ඨහමානං සතිවිප්පවාසෙන පමත්තපුග්ගලං අතිවත්තති අභිභවති අජ්ඣොත්ථරති, තස්මා ඉමම්පි සුප්පවාසං පුනපි සත්තක්ඛත්තුං එවරූපං අසාතං අප්පියං දුක්ඛං සාතාදිපතිරූපකෙන පුත්තසඞ්ඛාතෙනෙව වඤ්චුසුඛෙන අජ්ඣොත්ථරතීති.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ; **පුබ්බාරාමෙ**ති: සාවත්ථියං පාචීනදිසාභාගෙ අනුරාධපුරස්ස උත්තමදෙවිවිහාරසදිසෙ ඨානෙ කාරිතෙ ආරාමෙ, **මිගාරමාතුපාසාදෙ**ති: තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා.

අතීතෙ සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ පදුමුත්තරදසබලං එකා උපාසිකා අඤ්ඤතරඋපාසිකං අත්තනො අග්ගුපට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසතසහස්සස්ස[1] දානං දත්වා භගවතො නිපච්චාකාරං කත්වා අනාගතෙ තුම්හාදිසස්ස බුද්ධස්ස අග්ගුපට්ඨායිකා

---

1. ම. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස.

භවෙය්‍යන්ති පත්ථනං අකාසි. සා කප්පසතසහස්සං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ භද්දියනගරෙ මෙණ්ඩකසෙට්ඨිපුත්තස්ස ධනඤ්ජයසෙට්ඨිනො ගෙහෙ සුමනදෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. ජාතකාලෙ චස්සා විසාඛාති නාමං අකංසු. සා යදා භගවා භද්දියනගරං අගමාසි තදා පඤ්චහි දාරිකාසතෙහි සද්ධිං භගවතො පච්චුග්ගන්ත්වා පඨමදස්සනෙනෙව සොතාපන්නා අහොසි.

අපරභාගෙ සාවත්ථියං මිගාරසෙට්ඨිපුත්තස්ස පුණ්ණවඩ්ඪනකුමාරස්ස ගෙහං ගතා, තත්ථ නං සසුරො මිගාරසෙට්ඨි උපකාරවසෙන මාතුට්ඨානෙ ඨපෙසි, තස්මා මිගාරමාතාති වුච්චති. අත්තනො මහාලතාපසාධනං විස්සජ්ජෙත්වා නවකොටීහි භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනත්ථාය කරීසමත්තෙ භූමිභාගෙ උපරි භූමියං පඤ්ච ගබ්භසතානි හෙට්ඨාභූමියං පඤ්ච සතානීති ගබ්භසහස්සපටිමණ්ඩිතං පාසාදං කාරෙසි. තෙන වුත්තං "මිගාරමාතුපාසාදෙ"ති. **කොචිදෙව අත්ථො**ති: කිඤ්චිදෙව පයොජනං; **රඤ්ඤො**ති: රාජිනි, **පටිබද්ධො**ති: ආසත්තො; විසාඛාය ඤාතිකුලතො මණිමුත්තාදි රචිතං තාදිසං භණ්ඩජාතං තස්සා පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසිතං, තං නගරද්වාරප්පත්තං සුඞ්කිකා තත්ථ සුඞ්කං ගණ්හන්තා තදනුරූපං අග්ගහෙත්වා අතිරෙකං ගණ්හිංසු. තං සුත්වා විසාඛා රඤ්ඤො තමත්ථං නිවෙදෙතුකාමා පතිරූපපරිවාරෙන රාජනිවෙසනං අගමාසි; තස්මිං ඛණෙ රාජා මල්ලිකාය දෙවියා සද්ධිං අන්තොපුරං ගතො හොති. විසාඛා ඔකාසං අලභමානා ඉදානි ලභිස්සාමීති භොජනවෙලං අතික්කමිත්වා ඡින්නභත්තා හුත්වා පක්කාමි, එවං ද්වීහතීහං ගන්ත්වාපි ඔකාසං න ලභි යෙව. ඉති රාජා අනිවෙදිතොපි තස්ස අත්ථවිනිච්ඡයස්ස ඔකාසකරණෙන "යථාධිප්පායං න තීරෙතී"ති වුත්තො.

තත්ථ **යථාධිප්පාය**න්ති: අධිප්පායානුරූපං. **න තීරෙතී**ති: න නිට්ඨාපෙති; මහාඋපාසිකාය හි රඤ්ඤායුත්තසුඞ්කමෙව රඤ්ඤො දත්වා ඉතරං **විස්සජ්ජා**පෙතුං අධිප්පායො. තස්සා රඤ්ඤො න දිට්ඨත්තා එවං න තීරෙතීති. **හන්දා**ති: වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. **දිවා දිවස්සා**ති: දිවසස්ස දිවා; මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙති අත්ථො. කෙනචිදෙව කරණීයෙන දිවසස්ස දිවා ද්වීහතීහං රාජනිවෙසනද්වාරං ගච්ඡන්තී තස්ස අත්ථස්ස අනිට්ඨිතත්තා නිරත්ථකමෙව උපසඞ්කමිං භගවති උපසඞ්කමනමෙව පන දස්සනානුත්තරියාදිපටිලාභකාරණත්තා සාත්ථකන්ති එවාහං භන්තෙ ඉමාය වෙලාය ඉධාගතාති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තී මහාඋපාසිකා "**ඉධ මෙ භන්තෙ**"ති ආදිමාහ. **එතමත්ථ**න්ති: එතං පරායත්තතාය අධිප්පායාසමිජ්ඣනසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං පරාධීනාපරාධීනවුත්තීනං ආදීනවානිසංසපරිදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සබ්බං පරවසං දුක්ඛ**න්ති: යං කිඤ්චි අත්ථජාතං පයොජනං පරවසං පරායත්තං තං අත්තනො ඉච්ඡාය නිප්ඵාදෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තාය **දුක්ඛං** දුක්ඛාවහං හොතීති අත්ථො. **සබ්බං ඉස්සරියං සුඛ**න්ති: දුවිධං ඉස්සරියං ලොකියං ලොකුත්තරඤ්ච; තත්ථ ලොකියං රාජිස්සරියාදිචෙව ලො

කියජ්ඣානාභිසඞ්ඛතනිබ්බත්තකං චිත්තිස්සරියඤ්ච ලොකුත්තර මග්ගඵලාධිගම නිමිත්තං නිරොධිස්සරියං, තෙසු යං චක්කවත්තිභාවපරියොසානං මනුස්සෙසු ඉස්සරියඤ්ච සක්කාදීනං තස්මිං තස්මිං දෙවනිකායෙ ආධිපච්චභූතං ඉස්සරියඤ්ච තදුභයං යදිපි කම්මානුභාවෙන යථිච්ඡිතනිප්ඵත්තියා සුඛනිමිත්තතාය සුඛං, විපරිණාමදුක්ඛතාය පන සබ්බථා දුක්ඛමෙව; තථා අනිච්චන්තිකතාය ලොකියජ්ඣානනිබ්බත්තකං චිත්තිස්සරියං, නිරොධිස්සරියමෙව පන ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයතො අනිච්චන්තිසභාවත්තා ච එකන්තසුඛං නාම, යම්පනෙත්ථ සබ්බත්ථෙව අපරාධීනතාය ලභති චිත්තසුඛං තං සන්ධාය සත්ථා “සබ්බං ඉස්සරියං සුඛ”න්ති ආහ. **සාධාරණෙ විහඤ්ඤන්තී**ති: ඉදං “සබ්බං පරවසං දුක්ඛ”න්ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවිවරණං; අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො:–සාධාරණෙ පයොජනෙ සාධෙතබ්බෙ සති තස්ස පරාධීනතාය යථාධිප්පායං අනිප්ඵජ්ජනතො ඉමෙ සත්තා විහඤ්ඤන්ති විඝාතං ආපජ්ජන්ති, කිලමන්ති; **යොගා හි දුරතික්කමා**ති: යස්මා කාමයොගභවයොගදිට්ඨියොගඅවිජ්ජායොගා අනාදිකාලවිභාවිතා අනුපචිතකුසලසම්භාරෙහි පජහිතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරතික්කමා, එතෙසු දිට්ඨියොගො පඨමමග්ගෙන අතික්කමිතබ්බො, කාමයොගො තතියමග්ගෙන, ඉතරෙ අග්ගමග්ගෙන, ඉති අරියමග්ගානං දුරධිගමනීයත්තා ඉමෙ යොගා දුරතික්කමා. තස්මා කාමයොගාදිවසෙන ඉච්ඡිතාලාභහෙතු සත්තා විහඤ්ඤන්ති අසාධාරණෙ පන චිත්තිස්සරියෙ නිරොධිස්සරියෙ ච සති න කදාචිපි විඝාතස්ස සම්භවොති අධිප්පායො.

අථවා, **සබ්බං පරවස**න්ති: යං අත්තනො අඤ්ඤපටිබද්ධපච්චයායත්තවුත්තිසඞ්ඛාතං තං සබ්බං අනිච්චසභාවතාය දුක්ඛං, “යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති”හි වුත්තං, **සබ්බං ඉස්සරිය**න්ති: සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටඉස්සරියට්ඨානතාය ඉස්සරියන්ති ලද්ධනාමං නිබ්බාණං තං උපාදිසෙසාදිවිභාගං සබ්බං සුඛං “නිබ්බාණං පරමං සුඛන්ති”හි වුත්තං **සාධාරණෙ**ති: එවං දුක්ඛසුඛෙ වවත්ථිතෙ ඉමෙ සත්තා බහුසාධාරණෙ දුක්ඛකාරණෙ නිමුග්ගා හුත්වා විහඤ්ඤන්ති, **යොගා හි දුරතික්කමා**ති: යස්මා තෙ සබ්බත්ථ නිමජ්ජනස්ස[1] හෙතුභූතා කාමයොගාදයො දුරතික්කමා, තස්මා ත්වම්පි විසාඛෙ පරායත්තමත්ථං පත්ථෙත්වා අලභමානා විහඤ්ඤසීති අධිප්පායො.

නවමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

දසමෙ **අනුපියාය**න්ති: එවං නාමකෙ නගරෙ; **අම්බවනෙ**ති: තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ මල්ලරාජූනං එකං අම්බවනං අහොසි, තත්ථ මල්ලරාජූහි භගවතො විහාරො කාරිතො, සො අම්බවනන්තෙව වුච්චති; අනුපියං ගොචරගාමං කත්වා තත්ථ භගවා විහරති. තෙන වුත්තං:–“අනුපියායං විහරති අම්බවනෙ”ති. **භද්දියො**ති: තස්ස ථෙරස්ස නාමං; **කාළිගොධාය**

---

1. සී II. නිමුජ්ජනස්ස.

පුත්තොති: කාළිගොධා නාම සාකියානං සක්කරාජදෙවී සා අරියසාවිකා ආගතඵලා විඤ්ඤාතසාසනා, තස්සා අයං පුත්තො, තස්ස පබ්බජ්ජාවිධි ඛන්ධකෙ ආගතොව.

සො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙරසපි ධුතඞ්ගානි සමාදාය වත්තති. භගවතා ච "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං උච්චාකුලිකානං යදිදං භද්දියො කාළිගොධාය පුත්තො"ති උච්චාකුලිකභාවෙ එතදග්ගෙ ඨපිතො අසීතියා සාවකානං අබ්භන්තරො. **සුඤ්ඤාගාරගතො**ති: "ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච අවසෙසං අරඤ්ඤ"න්ති වුත්තං අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලඤ්ච ඨපෙත්වා අඤ්ඤං පබ්බතකන්දරාදිපබ්බජිතසාරුප්පං නිවාසට්ඨානං ජනසම්බාධාභාවතො ඉධ සුඤ්ඤාගාරන්ති අධිප්පෙතං, අථවා ව්‍යාධකස්සකානං සඤ්චනං අභාවතො විවිත්තං යං කිඤ්චි අගාරම්පි සුඤ්ඤාගාරන්ති වෙදිතබ්බං, තං සුඤ්ඤාගාරං උපගතො; **අභික්ඛණ**න්ති: බහුලං, **උදානං උදානෙසී**ති: සො හි ආයස්මා අරඤ්ඤෙ දිවාවිහාරං උපගතොපි රත්තිවාසූපගතොපි යෙභුය්‍යෙන ඵලසමාපත්ති සුඛෙන නිරොධසුඛෙනච වීතිනාමෙති, තස්මා තං සුඛං සන්ධාය පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතං සභයං සපරිළාහං රජ්ජසුඛං ජිගුච්ඡිත්වා **අහො සුඛං අහො සුඛ**න්ති සොමනස්සසහිතං ඤාණසමුට්ඨානං පීතිසමුග්ගාරං සමුග්ගිරති, **සුත්වාන තෙසං එතදහොසී**ති: තෙසං සම්බහුලානං භික්ඛූනං තස්ස ආයස්මතො "අහො සුඛං අහො සුඛ"න්ති උදානෙන්තස්ස උදානං සුත්වා 'නිස්සංසයං අනභිරතො බ්‍රහ්මචරියං චරතී'ති එවං පරිවිතක්කිතං අහොසි, තෙ භික්ඛූ පුථුජ්ජනා තස්ස ආයස්මතො විවෙකසුඛං සන්ධාය උදානං අජානන්තා එවං අමඤ්ඤිංසු. තෙන වුත්තං "නිස්සංසය"න්ති ආදි. තත්ථ **නිස්සංසය**න්ති: අසන්දෙහෙන; එකන්තෙනාති අත්ථො. "යං සො පුබ්බෙ අගාරියභූතො සමානො"ති පාළිං වත්වා අනුභවීති වචනසෙසෙන කෙචි අත්ථං වණ්ණෙන්ති. අපරෙ "යං සා"ති පඨන්ති. **යංස පුබ්බෙ අගාරිය භූතස්සා**ති පන පාළි, තත්ථ **යංසා**ති යං අස්ස; සන්ධිවසෙන හි අකාරසකාරලොපො, "එවං ස තෙ, පුප්ඵංසා උප්පජ්ජී"තිච ආදීසු විය. තස්සත්ථො: අස්ස ආයස්මතො භද්දියස්ස පබ්බජිතතො පුබ්බෙ අගාරියභූතස්ස ගහට්ඨස්ස සතො යං රජ්ජසුඛං අනුභූතං, **සො තමනුස්සරමානො**ති: සො තං සුඛං එතරහි උක්කණ්ඨනවසෙන අනුස්සරන්තො, **තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචු**න්ති: තෙ සම්බහුලා භික්ඛූ උල්ලපනසභාවසංහිතා තස්ස අනුග්ගහණාධිප්පායෙන භගවන්තං එතදවොචුං න උජ්ඣානවසෙන. **අඤ්ඤතර**න්ති: නාමගොත්තෙන අපාකටං එකං භික්ඛුං.. **ආමන්තෙසී**ති: ආණාපෙසි තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙතුකාමො; **එව**න්ති: වචනසම්පටිග්ගහෙ; සාධූති අත්ථො. පුන "එව"න්ති පටිඤ්ඤාය අභික්ඛණෙ. **අහො සුඛං අහො සුඛන්ති ඉමං උදානං උදානෙසී**ති: යථා තෙ භික්ඛූ වදන්ති තං එවං තථෙවාති අත්තනො උදානං පටිජානාති, **කිම්පන ත්වං භද්දියා**ති: කස්මා භගවා පුච්ඡති? කිං තස්ස චිත්තං න ජානාතීති? නො න ජානාති. තෙනෙව පන තමත්ථං වදාපෙත්වා තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙතුං පුච්ඡති, වුත්තං හෙතං: "ජානන්තාපි තථාගතා

පුච්ඡන්ති ජානන්තාපි න පුච්ඡන්තී”ති ආදි. **අත්ථවස**න්ති: කාරණං; **අන්තෙපුරෙ**ති. ඉත්ථාගාරස්ස සංවරණට්ඨානභූතෙ රාජගෙහස්ස අබ්භන්තරෙ, යත්ථ රාජා නහානභොජනසයනාදිං කප්පෙති. **රක්ඛා සුසංවිහිතා**ති: ආරක්ඛාධිකතපුරිසෙහි රත්තිම්පි යොධා සමන්තතො විහිතා. **බහි අන්තෙපුරෙ**ති: අත්ථකරණට්ඨානාදිකෙ අන්තෙපුරතො බහිභූතෙ රාජගෙහෙ. **එවං රක්ඛිතො ගොපිතො සන්තො**ති: එවං රාජගෙහෙ රාජධානි රජ්ජදෙසෙසු අන්තො ච බහි ච අනෙකෙසු ඨානෙසු අනෙකසතෙහි සුසංවිහිත රක්ඛාවරණගුත්ති මමෙව නිබ්භයත්ථං ඵාසුවිහාරත්ථං රක්ඛිතො ගොපිතො සමානොති ආදීනි පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි. අථවා **භීතො**ති: පරරාජූහි භායමානො; **උබ්බිග්ගො**ති: සකලරජ්ජෙපි පකතිතො උබ්බිජ්ජනකභයුබ්බෙගෙන උබ්බිග්ගො චලිතො සුසංවිහිත රක්ඛාවරණන්තො, **උස්සඞ්කී**ති: රඤ්ඤා නාම සබ්බකාලං අවිස්සත්ථෙන භවිතබ්බන්ති වචනෙන සබ්බත්ථ-අවිස්සාසවසෙන තෙසං තෙසං කිච්චකරණීයානං පච්චයපරිසඞ්කාය ච උද්ධමුඛං සඞ්කමානො. **උත්‍රාසී**ති: සන්තිකාවචරෙහිපි අජානන්තස්සෙව මෙ කදාචි අනත්ථො භවෙය්‍යාති උප්පන්නෙන සරීරකම්පම්පි උප්පාදනසමත්ථෙන තාසෙන උත්‍රාසී, “උත්‍රස්තො”තිපි පඨන්ති. **විහාසි**න්ති: එවං භූතො හුත්වා විහරිං. **එතරහී**ති: ඉදානි පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය. **එකො**ති: අසහායො; තෙන විවෙකට්ඨකායතං දස්සෙති; “අභීතො”ති ආදීනං පදානං වුත්තවිපරියායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. භයාදිනිමිත්තස්ස පරිග්ගහස්ස තං නිමිත්තස්ස ච කිලෙසස්ස අභාවෙනෙවස්ස අභීතාදිකානි, එතෙන චිත්තවිවෙකං දස්සෙති, **අප්පොස්සුක්කො**ති: සරීරගුත්තියං නිරුස්සුක්කො. **පන්නලොමො**ති: ලොමහංසුප්පාදකස්ස ඡම්භිතත්තස්ස අභාවෙන අනුග්ගතලොමො, පදද්වයෙනාපි සෙරිවිහාරං දස්සෙති, **පරදවුත්තො**ති: පරෙහි දින්නෙනෙව චීවරාදිනා වත්තමානො, එතෙන සබ්බසො සඞ්ගාභාවදීපනමුඛෙන අවසෙසභයහෙතුවිරහිතං දස්සෙති. **මිගභූතෙන චෙතසා**ති: විස්සත්ථවිහාරිතාය මිගස්ස විය ජාතෙන චිත්තෙන; මිගො හි අමනුස්සපථෙ අරඤ්ඤෙ වසමානො විස්සත්ථො තිට්ඨති නිසීදති නිපජ්ජති යෙන කාමඤ්ච පක්කමති අප්පටිහතචාරො එවං අහම්පි විහරාමීති දස්සෙති.

වුත්තං හෙතං පච්චෙකබුද්ධෙන:-

“මිගො අරඤ්ඤම්හි යථා අබද්ධො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය
විඤ්ඤූ නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො”ති

ඉදං ඛො අහං භන්තෙ අත්ථවසන්ති: භගවා යදිදං මම එතරහි පරමවිවෙකසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛං, ඉදමෙව කාරණං සම්පස්සමානො “අහො සුඛං අහො සුඛ”න්ති උදානං උදානෙසින්ති. **එතමත්ථ**න්ති: එතං භද්දියත්ථෙරස්ස පුථුජ්ජනවිසයාතීතං විවෙකසුඛසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං සහෙතුකභයසොකවිගමානුභාවදීපකං උදානං උදානෙසීති.

තස්ස **සන්තරතො න සන්ති කොපා**ති: යස්ස අරියපුග්ගලස්ස අන්තරතො අබ්භන්තරෙ අත්තනො චිත්තෙ චිත්තකාලුස්සියකරණතො චිත්තපකොපා රාගාදයො ආඝාතවත්ථුආදිකාරණභෙද අනෙකභෙදකොපා **න සන්ති** මග්ගෙන පහීනත්තා න විජ්ජන්ති. අයං හි අන්තරසද්දො, කිඤ්චාපි "මඤ්ච ත්වඤ්ච කිමන්තර"න්ති ආදිසු කාරණෙ දිස්සති "අන්තරට්ඨකෙ හිමපාතසමයෙ"ති ආදිසු වෙමජ්ඣෙ, "අන්තරා ච ජෙතවනං අන්තරා ච සාවත්ථි"න්ති ආදිසු විවරෙ, "භයමන්තරතො ජාත"න්ති ආදිසු චිත්තෙ; ඉධාපි චිත්තෙ එව දට්ඨබ්බො. තෙන වුත්තං "අන්තරතො අත්තනො චිත්තෙ"ති. **ඉති භවාභවතඤ්ච වීතිවත්තො**ති: යස්මා භවොති සම්පත්ති අභවො විපත්ති, තථා භවොති වුද්ධි අභවොති හානි, භවොති වා සස්සතං අභවොති උච්ඡෙදො, භවොති වා පුඤ්ඤං අභවොති පාපං, භවොති වා සුගති අභවොති වා දුග්ගති, භවොති වා ඛුද්දකො අභවොති මහන්තො, තස්මා සා සම්පත්තිවිපත්තිවුද්ධිහානිසස්සතුච්ඡෙදපුඤ්ඤපාපසුගතිදුග්ගතිඛුද්දකමහන්තඋප්පත්තිභවානං වසෙන ඉති අනෙකප්පකාරා භවාභවතා වුච්චති. චතූහිපි අරියමග්ගෙහි යථාසම්භවං තෙන තෙන නයෙන තං ඉති භවාභවතඤ්ච වීතිවත්තො අතික්කන්තො හොති, අත්ථවසෙන විභත්ති පරිණාමෙතබ්බා. **තං විගතභය**න්ති වා එවරූපං යථාවුත්තගුණසමන්නාගතං ඛීණාසවං චිත්තකොප භාවතො ඉති භවාභවසමතික්කමහෙතුතො ච භය හෙතුවිගමෙන විගතභයං, විවෙකසුඛෙන අග්ගඵලසුඛෙන සුඛිං, විගතභයත්තා එව **අසොකං, දෙවා නානුභවන්ති දස්සනායා**ති: අධිගතමග්ගෙ ඨපෙත්වා සබ්බෙපි උප්පත්තිදෙවා වායමන්තාපි චිත්තාචාරදස්සනවසෙන දස්සනාය දට්ඨුං **නානුභවන්ති** න අභිසම්භුණන්ති න සක්කොන්ති; පගෙව මනුස්සා. සෙක්ඛාපි පුථුජ්ජනා විය අරහතො චිත්තප්පවත්තිං න ජානන්ති.

දසම සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

— —

මුචලින්දවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

නන්දවග්ගස්ස පඨමෙ **අඤ්ඤතරො භික්ඛූ**ති: නාමගොත්තෙන අපාකටො එකො ඛීණාසවභික්ඛු. සො කිර රාජගහවාසී කුලපුත්තො මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන සංවෙජිතො සංසාරෙ දොසං දිස්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සීලානි සොධෙත්වා චතුසච්චකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තස්ස අපරභාගෙ ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි. සො පච්චවෙක්ඛනාය අධිවාසෙන්තො විහරති. ඛීණාසවානං චෙතසිකදුක්ඛං නාම නත්ථි. කායිකදුක්ඛං පන හොති යෙව. සො එකදිවසං භගවතො ධම්මං දෙසෙන්තස්ස නාතිදූරෙ ඨානෙ දුක්ඛං අධිවාසෙන්තො පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. තෙන වුත්තං "භගවතො අවිදූරෙ

නිසින්නො හොතී"ති ආදි. තත්ථ **පල්ලඞ්ක**න්ති: සමන්තතො ඌරුබද්ධාසනං. **ආභුජිත්වා**ති: බන්ධිත්වා; **උජුං කායං පණිධායා**ති: උපරිමසරීරං උජුකං ඨපෙත්වා අට්ඨාරසපිට්ඨිකණ්ටකෙ කොටියා කොටිං පටිපාදෙත්වා. එවං හි නිසින්නස්ස චම්මමංසන්හාරූනි න නමන්ති. තස්මා සො තථා නිසින්නො හොති. **පුරාණකම්මවිපාකජ**න්ති: පුබ්බෙ කතස්ස කම්මස්ස විපාකභාවෙන ජාතං පුරාණකම්මවිපාකෙ වා සුඛදුක්ඛප්පකාරෙ විපාකසමුදායෙකදෙසභාවෙන ජාතං, කින්තං දුක්ඛං. පුරාණකම්මවිපාකජන්ති ච ඉමිනා තස්ස ආබාධස්ස කම්මසමුට්ඨානතං දස්සෙන්තො ඔපක්කමිකඋතුවිපරිනාමජාදිභාවං පටික්ඛිපති. **දුක්ඛ**න්ති: පුථුජ්ජනෙහි[1] ඛමිතුං අසක්කුණෙය්‍යවෙදනං, **තිප්ප**න්ති තිබ්බං; අභිභවිත්වා පවත්තියා බලවං, **ඛර**න්ති: කක්ඛලං; **කටුක**න්ති: අසාතං, **අධිවාසෙන්තො**ති: උපරිවාසෙන්තො සහන්තො ඛමන්තො. **සතො සම්පජානො**ති: වෙදනාපරිග්ගාහකානං සතිසම්පජඤ්ඤානං වසෙන සතිමා සම්පජානන්තො ච, ඉදං වුත්තං හොති:- අයං වෙදනා නාම හුත්වා අභවනට්ඨෙන[2] අනිච්චා අනිට්ඨාරම්මණප්පච්චයෙ පටිච්ච උප්පන්නත්තා පටිච්චසමුප්පන්නා උප්පජ්ජිත්වා එකන්තෙන භිජ්ජනසභාවත්තා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මාති වෙදනාය අනිච්චතා සල්ලක්ඛණවසෙන සතොකාරිතාය සතො අවිපරීතසභාවපටිවිජ්ඣනවසෙන සම්පජානො ච හුත්වා, අථවා සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා සබ්බත්ථෙව කායවෙදනාචිත්තධම්මෙසු සුට්ඨු උපට්ඨිතසතිතාය සතො, තථා පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා පරිග්ගහිතසඞ්ඛාරතාය සම්පජානො, **අවිහඤ්ඤමානො**ති: "අස්සුතවා භික්ඛවෙ පුථුජ්ජනො අඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨො සමානො සොචති කිලමති පරිදෙවති උරත්තාළිං කන්දති සම්මොහං ආපජ්ජතී"ති වුත්තනයෙන අන්ධපුථුජ්ජනො විය න විහඤ්ඤමානො මග්ගෙනෙව සමුග්ඝාතිතත්තා චෙතොදුක්ඛං අනුප්පාදෙන්තො කෙවලං කම්මවිපාකජසරීරදුක්ඛං අධිවාසෙන්තො සමාපත්තිං සමාපන්නො විය නිසින්නො හොති. **අද්දසා**ති: තං ආයස්මන්තං අධිවාසනඛන්තියා තථා නිසින්නං අද්දක්ඛි. **එතමත්ථ**න්ති: එතං තාදිසස්සපි රොගස්ස වෙජ්ජාදීහි තිකිච්ඡනත්ථං අනුස්සුක්කාපජ්ජනකාරණං ඛීණාසවානං ලොකධම්මෙහි අනුපක්කිලෙසසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං සඞ්ඛතධම්මානං යෙහි කෙහිචි දුක්ඛධම්මෙහි අවිඝාතප්පත්තිවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සබ්බකම්මජහස්සා**ති: පහීනසබ්බකම්මස්ස; අග්ගමග්ගස්ස හි උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය අරහතො සබ්බානි කුසලාකුසලකම්මානි පහීනානි නාම හොන්ති පටිසන්ධිං දාතුං අසමත්ථභාවතො; යතො අරියමග්ගඤාණං කම්මක්ඛයකරන්ති වුච්චති. **භික්ඛුනො**ති: භින්නකිලෙසතාය භික්ඛුනො; **ධුනමානස්ස පුරෙකතං රජ**න්ති: අරහත්තප්පත්තිතො පුබ්බෙ කතං රාගරජාදිමිස්සතාය රජන්ති ලද්ධනාමං දුක්ඛවෙදනීයං කම්මවිපාකපටිසංවෙදනෙන තං ධුනන්තස්ස විද්ධංසෙන්තස්ස අරහත්තප්පත්තියා

1. සී. II. පථුරජනෙහි. 2. ම. අභවනට්ඨෙන අනිච්චා.

පරතො පන සාවජ්ජකිරියාය සම්භවො සෙව නත්ථි අනවජ්ජකිරියාය භවමූලස්ස සමුච්ඡින්නත්තා මූලතාය පුප්ඵං විය ඵලදානසමත්ථතාය අභාවතො කිරියාමත්තාව හොති, **අමමස්සා**ති: රූපාදිසු කත්ථචි මමන්ති ගහණාභාවතො අමමස්ස මමඞ්කාරරහිතස්ස, යස්ස හි මමඞ්කාරො අත්ථි සො අත්තසිනෙහෙන වෙජ්ජාදීහි සරීරං පටිජග්ගාපෙති අරහා පන අමමො තස්මා සො සරීරපටිජග්ගනෙපි උදාසීනධාතුකොව, **ඨිතස්සා**ති: චතුබ්බිධම්පි ඔඝං තරිත්වා නිබ්බාණථලෙ ඨිතස්ස පටිසන්ධිග්ගහණෙ වා අභාවෙන ඨිතස්ස; සෙඛපුථුජ්ජනා හි කිලෙසසඞ්ඛාරානං අප්පහීනත්තා චුතිපටිසන්ධිවසෙන සංසාරෙ ධාවන්ති නාම, අරහා පන තදභාවතො ඨිතොති වුච්චති, අථවා දසවිධෙ ඛීණාසවසඞ්ඛාතෙ අරියධම්මෙ ඨිතස්ස, **තාදිනො**ති: "පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරතී"ති ආදිනා නයෙන වුත්තාය පඤ්චවිධාය අරියිද්ධියා අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයාය ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාය ච සමන්නාගතෙන ඉට්ඨාදිසු එකසදිසතාසඞ්ඛාතෙන තාදිභාවෙන තාදිනො **අත්ථො නත්ථි ජනං ලපෙතවෙ**ති: මම භෙසජ්ජාදීනි කරොථාති ජනං ලපිතුං කථෙතුං පයොජනං නත්ථි, සරීරෙ නිරපෙක්ඛභාවතො පණ්ඩුපලාසො විය හි බන්ධනා පමුත්තො සයමෙවායං කායො භිජ්ජිත්වා පතතූති ඛීණාසවානං අජ්ඣාසයො. වුත්තං හෙතං:–

"නාභිකඞ්ඛාමි මරණං නාභිකඞ්ඛාමි ජීවිතං
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා"ති.

අථවා යං කිඤ්චි නිමිත්තං දස්සෙත්වා කිං අය්‍යස්ස ඉච්ඡිතබ්බන්ති ජනං ලපෙතවෙ පච්චයෙහි නිමන්තනවසෙන ලපාපෙතුං ඛීණාසවස්ස අත්ථො නත්ථි. තාදිසස්ස මිච්ඡාජීවස්ස මග්ගෙනෙව සමුග්ඝාතිතත්තාති අත්ථො; ඉති භගවා කිස්සායං ථෙරො අත්තනො රොගං වෙජ්ජෙහි අතිකිච්ඡාපෙත්වා භගවතො අවිදූරෙ නිසීදතීති චින්තෙන්තානං තස්ස අතිකිච්ඡාපනෙ කාරණං පකාසෙසි.

පඨම සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **නන්දො**ති: තස්ස නාමං; සො හි චක්කවත්ති ලක්ඛණූපෙතත්තා මාතාපිතරො සපරිජනං සකලඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං නන්දයන්තො ජාතො නන්දොති නාමං ලභි, **භගවතො භාතා**ති: භගවතො එකපිතුපුත්තතාය භාතා, නහි භගවතො සහොදරා උප්පජ්ජන්ති, තෙනවුත්තං:–**මාතුච්ඡාපුත්තො**ති. චූලමාතුපුත්තොති අත්ථො. මහාපජාපතී ගොතමියා හි පුත්තො, **අනභිරතො**ති, න රතො. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති: බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං උත්තමං චරියං එකාසනං එකසෙය්‍යං මෙථුනවිරතිං **සන්ධාරෙතු**න්ති: පඨමචිත්තතො යාව චරිමකචිත්තං සම්මා පරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං කාරෙතුං පවත්තෙතුං, දුතියෙන චෙත්ථ බ්‍රහ්මචරියපදෙන මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්සාපි සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො.

සික්ඛං පච්චක්ඛායාති: උපසම්පදකාලෙ භික්ඛුභාවෙන සද්ධිං සමාදින්නං නිබ්බත්තෙතබ්බභාවෙන අනිට්ඨිතං[1] චතුබ්බිධම්පි සික්ඛං පටික්ඛිපිත්වා; විස්සජ්ජෙත්වාති අත්ථො, **හීනායාති**: ගිහිභාවාය; **ආවත්තිස්සාමීති**: නිවත්තිස්සාමි, කස්මා පනායං එවමාරොචෙසීති? එත්ථායං අනුපුබ්බකථා:- භගවා පවත්තිතවරධම්මචක්කො රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහරන්තො පුත්තමෙම ආනෙත්වා දස්සෙථාති සුද්ධොදනමහාරාජෙන පෙසිතෙසු සහස්සසහස්සපරිවාරෙසු දසසු දූතෙසු සහ පරිවාරෙන අරහත්තං පත්තෙසු සබ්බපච්ඡා ගන්ත්වා අරහත්තප්පත්තෙන කාළුදායිත්ථෙරෙන ගමනකාලං ඤත්වා මග්ගවණ්ණනං වණ්ණෙත්වා ජාතිභූමිගමනාය යාචිතො වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො කපිලවත්ථුනගරං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං කථෙත්වා පුන දිවසෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨො "උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍යා"ති ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා "ධම්මං චරෙ"ති ගාථාය මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ රාජානං සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි. භත්තකිච්චාවසානෙ පන රාහුලමාතුගුණකථං නිස්සාය **චන්දකින්නරජාතකං** කථෙත්වා තතියදිවසෙ **නන්දකුමාරස්ස** අභිසෙකගෙහප්පවෙසනවිවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු පිණ්ඩාය පවිසිත්වා නන්දකුමාරස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා මඞ්ගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමන්තො කුමාරස්ස හත්ථතො පත්තං න ගණ්හි; සොපි තථාගතෙ ගාරවෙන පත්තං තෙ භන්තෙ ගණ්හථාති වත්තුං නාසක්ඛි, එවං පන චින්තෙසි: සොපානසීසෙ පත්තං ගණ්හිස්සතීති, සත්ථා තස්මිං ඨානෙ න ගණ්හි, ඉතරො සොපානමූලෙ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙසි. සත්ථා තත්ථපි නගණ්හි ඉතරො රාජඞ්ගණෙ ගණ්හිස්සතීති චින්තෙසි. තත්ථාපි න ගණ්හි කුමාරො නිවත්තිතුකාමො අනිච්ඡාය ගච්ඡන්තො ගාරවෙන පත්තං ගණ්හථාති වත්තුං න සක්කොති. "ඉධ ගණ්හිස්සති එත්ථ එත්ථ ගණ්හිස්සතී"ති චින්තෙන්තො ගච්ඡති, තස්මිං ඛණෙ ජනපදකල්‍යාණියා ආචික්ඛිංසු අය්‍යෙ භගවා නන්දරාජානං ගහෙත්වා ගච්ඡති තුම්හෙහි නං විනා කරිස්සතීති. සා උදකබින්දූහි පග්ඝරන්තෙහි අඩ්ඪුල්ලිඛිතෙහි කෙසෙහි වෙගෙන පාසාදං ආරුය්හ සීහපඤ්ජරවාරෙ ඨත්වා "තුවටං ඛො අය්‍යපුත්ත ආගච්ඡෙය්‍යාසී"ති ආහ. තං තස්සා වචනං තස්ස හදයෙ තිරියං පතිත්වා විය ඨිතං, සත්ථාපි තස්ස හත්ථතො පත්තං අගහෙත්වාව නං විහාරං නෙත්වා "පබ්බජිස්සසි නන්දා"ති ආහ සො බුද්ධගාරවෙන න පබ්බජිස්සාමීති අවත්වා ආම පබ්බජිස්සාමීති ආහ. සත්ථා තෙනහි නන්දං පබ්බාජෙථාති කපිලපුරං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ තං පබ්බාජෙසි සත්තමෙ දිවසෙ මාතුයා අලඞ්කරිත්වා පෙසිතං දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහීති වත්වා අත්තනා සද්ධිං ආගතං රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙසි. පුන දිවසෙ මහාධම්මපාලජාතකං කථෙත්වා රාජානං අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි. ඉති භගවා මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ පිතරං තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනදෙව රාජගහං ගන්ත්වා තතො අනාථපිණ්ඩිකෙන සාවත්ථිආගමනත්ථාය ගහිතපටිඤ්ඤො නිට්ඨිතෙ

1. සී. V. අනුට්ඨිත.

ජෙතවනමහාවිහාරෙ තත්ථ ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි. එවං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මා නන්දො අත්තනො අනිච්ඡාය පබ්බජිතො කාමෙසු අනාදීනවදස්සාවී ජනපදකල්‍යාණියා වුත්තවචනමනුස්සරන්තො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා භික්ඛූනං අත්තනො අනභිරතිං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං:–"**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා නන්දො**–පෙ–**හීනායාවත්තිස්සාමී**"ති.

කස්මා පන තං භගවා එවං පබ්බාජෙසීති? පුරෙතරමෙව ආදීනවං දස්සෙත්වා කාමෙහි නං විවෙචෙතුං න සක්කා, පබ්බාජෙත්වා පන උපායෙන තතො විවෙචෙත්වා උපරි විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාමීති වෙනෙය්‍යදමනකුසලො සත්ථා එවං තං පඨමං පබ්බාජෙසි. **සාකියානී**ති: සක්‍යරාජධීතා, **ජනපදකල්‍යාණී**ති: ජනපදම්හි කල්‍යාණී රූපෙන උත්තමා ඡසරීරදොසරහිතා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා, සා හි යස්මා නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාළී නාච්චොදාතා අතික්කන්තමානුසකවණ්ණා අප්පත්තදිබ්බවණ්ණා. තස්මා ඡසරීරදොසරහිතා ඡවිකල්‍යාණං මංසකල්‍යාණං නඛ[1]කල්‍යාණං අට්ඨිකල්‍යාණං වයකල්‍යාණන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි කල්‍යාණෙහි සමන්නාගතා, තස්සා අත්තනො සරීරොභාසෙන දස ද්වාදස හත්ථෙ ඨානෙ ආලොකං කරොති පියඞ්ගුසමා වා සුවණ්ණසමා වා හොති අයමස්සා ඡවිකල්‍යාණතා; චත්තාරො පනස්සා හත්ථපාදා මුඛපරියොසානඤ්ච ලාඛාරසපරිකම්මකතං විය රත්තපවාළරත්තකම්බලෙන සදිසා හොන්ති අයමස්සා මංසකල්‍යාණතා; වීසතිනඛපත්තානි මංසතො අමුත්තට්ඨානෙ ලාඛාරසපරිපූරිතානි විය මුත්තට්ඨානෙ ඛීරධාරාසදිසානි හොන්ති අයමස්සා නඛකල්‍යාණතා: ද්වත්තිංසදන්තා සුඵුස්සිතා පරිසුද්ධපවාළපන්ති සදිසා වජිරපන්තී විය ඛායන්ති අයමස්සා අට්ඨිකල්‍යාණතා; වීසතිවස්සසතිකාපි සමානා සොළසවස්සුද්දෙසිකා විය හොති නිබ්බලිතා අයමස්සා වයකල්‍යාණතා; සුන්දරී ච හොති එවරූපගුණසමන්නාගතා. තෙන වුත්තං "ජනපදකල්‍යාණී"ති.

සරං නික්ඛමන්තස්සාති: අනාදරෙ සාමිවචනං; සරතො නික්ඛමතොති අත්ථො. සරං නික්ඛමන්තන්තිපි පඨන්ති, **උපඩ්ඪුල්ලිඛිතෙහි කෙසෙහී**ති: ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං; විප්පකතුල්ලිඛිතෙහි කෙසෙහි උපලක්ඛිතාති අත්ථො. "අඩ්ඪුල්ලිඛිතෙහී"තිපි පඨන්ති. උල්ලිඛිතන්ති එණාදීහි[2] කෙසසණ්ඨාපනං, අඤ්ජනාවිධානන්තිපි වදන්ති. **අපලොකෙත්වා**ති: සිනෙහරස[3] විප්ඵාරසංසූචකෙන අඩ්ඪක්ඛිනා ආබන්ධන්තී විය ඔලොකෙත්වා; **මං ඛණෙනා**ති: පුබ්බෙපි මන්ති වත්වා උක්කණ්ඨාකුලචිත්තතාය පුන මං එතදවොචාති ආහ. **තුවට**න්ති: සීඝං, **තමනුස්සරමානො**ති: තං තස්සා වචනං; තං තස්සා ආකාරසහිතං වා වදනං අනුස්සරන්තො, භගවා තස්ස වචනං සුත්වා උපායෙනස්ස රාගං වූපසමෙස්සාමීති ඉද්ධිබලෙන තං තාවතිංසභවනං නෙන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං ඣාමක්ඛෙත්තෙ ඣාමඛාණුමත්ථකෙ නිසින්නං ඡින්නකණ්ණනාසානඞ්ගුට්ඨං එකං පලුට්ඨමක්කටිං දස්සෙත්වා තාවතිංසභවනං දස්සෙසි.[4]

1. කෙසකල්‍යාණන්ති අපරාසු අට්ඨකථාසු.
2. සී. III. ම. චපලාදිරහිතං.
3. සී. I. II. සිනෙහකර.
4. සී. I. නෙසි.

පාලියං පන එකක්ඛණෙනෙව සත්ථාරා තාවතිංසභවනං අගමිත්ථ විය වුත්තං, තං ගමනං අවත්වා තාවතිංසභවනං සන්ධාය වුත්තං; ගච්ඡන්තො එවහි භගවා ආයසමතො නන්දසස අන්තරාමග්ගෙ තං පලුට්ඨමක්කටිං දසෙසසි. යදි එවං කථං සමමිඤ්ජනාදිදසසනං? තං අන්තරධානනිදසසනන්ති ගහෙතබබං. එවං සත්ථා තං තාවතිංසභවනං නෙත්වා සක්කසස දෙවරඤ්ඤො උපට්ඨානං ආගතානි කකුටපාදනි පඤ්චඅච්ඡරාසතානි අත්තානං වන්දිත්වා ඨිතානි දසෙසත්වා ජනපදකල්‍යාණියා තාසං පඤ්චඅච්ඡරාසතානං රූපසමපත්තිං පටිච්ච විසෙසං පුච්ඡි; තෙන වුත්තං:–"**අථ ඛො භගවා ආයසමන්තං නන්දං බාහාය ගහෙත්වා**–පෙ–**කකුටපාදනී**"ති. තත්ථ. **බාහාය ගහෙත්වා**ති: බාහුමහි ගහෙත්වා විය, භගවා හි තදා තාදිසං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි, යථා ආයසමා නන්දො භුජෙ ගහෙත්වා භගවතා නීයමානො විය අහොසි. තත්ථ භගවතා සචෙ තසස ආයසමතො තාවතිංසදෙවලොකසස දසසනං සචෙ පන තමෙව වා ඉච්ඡිතං සියා, යථා නිසින්නසෙසව තසස තං දෙවලොකං දසෙසය්‍ය ලොකවිවරණිද්ධිකාලෙ විය, තමෙව වා ඉද්ධියා තත්ථ පෙසෙය්‍ය, යසමා පනසස දිබබත්තභාවතො මනුසසත්තභාවසස යො නිහීනජිගුච්ඡනීයභාවො තසස සුඛගහණත්ථං අන්තරා තං මක්කටිං දසෙසතුකාමො දෙවලොකසිරිවිභවසමපත්තියො ච ඔගාහෙත්වා දසෙසතුකාමො අහොසි, තසමා තං ගහෙත්වා තත්ථ නෙසි එවඤ්හිසස තදත්ථං බ්‍රහමචරියවාසෙ විසෙසතො අභිරති භවිසසතීති.

කකුටපාදනීති: රත්තවණ්ණතාය පාරාපතපාදසදිසපාදනි; තා කිර සබබාපි කසසපසස භගවතො සාවකානං පාදමක්ඛනතෙලදානෙන තාදිසා සුකුමාරපාදා අහෙසුං. **පසසසි නො**ති: පසසසි නු. **අභිරූපතරා**ති: විසිට්ඨරූපතරා, **දසසනීයතරා**ති: දිවසමපි පසසන්තානං අතිත්තිකරණට්ඨෙන පසසිතබබතරා, **පාසාදිකතරා**ති: සබබාවයවසොභාය සමන්තතො පසාදාවහතරා, කසමා පන භගවා අවසසුතචිත්තං ආයසමන්තං නන්දං අච්ඡරායො ඔලොකාපෙසි? සුඛෙනෙවසස කිලෙසෙ නීහරිතුං, යථාහි කුසලො වෙජ්ජො උසසන්නදොසං පුග්ගලං තිකිච්ඡන්තො සිනෙහපානාදිනා පඨමං දොසෙ උක්කිලෙදෙත්වා පච්ඡා වමනවිරෙචනෙහි සමමදෙව නීහරාපෙති; එවං විනෙය්‍යදමනකුසලො භගවා උසසන්නරාගං ආයසමන්තං නන්දං දෙවච්ඡරායො දසෙසත්වා උක්කිලෙදෙසි අරියමග්ග භෙසජ්ජෙන අනවසෙසතො නීහරිතුකාමොති වෙදිතබබං **පලුට්ඨමක්කටී**ති: ඣාමඞ්ගපච්චඞ්ගමක්කටී. **එවමෙව ඛො**ති: යථා සා භන්තෙ තුමෙහහි මය්හං දසසිතා ඡින්නකණ්ණනාසා පලුඨමක්කටී ජනපදකල්‍යාණිං උපාදාය එවමෙව ජනපදකල්‍යාණී ඉමානි පඤ්චඅච්ඡරාසතානි උපාදායාති අත්ථො. **පඤ්චන්නං අච්ඡරාසතාන**න්ති: උපයොගෙ සාමිවචනං: පඤ්චඅච්ඡරාසතානීති අත්ථො. අවයවසමබන්ධෙ වා එතං සාමිවචනං; තෙන පඤ්චන්නං අච්ඡරාසතානං රූපසමපත්තිං උපනිධායාති අධිපපායො; උප නිධායාති ච සමීපෙ ඨපෙත්වා උපාදායාති අත්ථො. **සඞ්ඛ**න්ති: ගණනං; කලං වා; **කලභාග**න්ති: කලායපි භාගං; එකං සොළසකොට්ඨාසෙ කත්වා

තතො එකකොට්ඨාසං ගහෙත්වා සොළසධා නීහතෙ[1] තත්ථ යො එකෙකො කොට්ඨාසො සො කලභාගොති අධිප්පෙතො. තම්පි කලභාගං න උපෙතීති වදති. **උපනිධි**න්ති: ඉමාය අයං සදිසීති උපමාභාවෙන ගහෙත්වා සමීපෙ ඨපනම්පි; යස්සත්ථාය අනභිරතො තං බ්‍රහ්මචරියං පුබ්බෙ වුත්තං පාකටඤ්චාති. තං අනාමසිත්වා තත්ථ අභිරතියං ආදරජනනත්ථං අභිරම නන්ද අභිරමනන්දාති ආමෙණ්ඩිතවසෙන වුත්තං. **අහං තෙ පාටිභොගො**ති: කස්මා භගවා තස්ස බ්‍රහ්මචරියවාසං ඉච්ඡන්තො අබ්‍රහ්මචරියවාසස්ස පාටිභොගං උපගඤ්ඡි යත්ථස්ස ආරම්මණෙ රාගො දළ්හං නිපති. තං ආගන්තුකාරම්මණෙ සඞ්කාමෙත්වා[2] සුඛෙන සක්කා ජහාපෙතුන්ති පාටිභොගං උපගඤ්ඡි අනුපුබ්බිකථායං සග්ගකථා ඉමස්ස අත්ථස්ස නිදස්සනං. **අස්සොසු**න්ති: කථමස්සොසුං? භගවා හි තදා ආයස්මන්තෙන නන්දෙන වුත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො දිවාට්ඨානං ගතෙ උපට්ඨානං ආගතානං භික්ඛූනං තං පවත්තිං කථෙත්වා යථා නාම කුසලො පුරිසො අක්ඛන්තං ආණිං අඤ්ඤාය ආණියා නීහරෙත්වා පුන තං හත්ථාදීහි සඤ්චාලෙත්වා අපනෙති; එවමෙව ආචිණ්ණවිසයෙ තස්ස රාගං ආගන්තුකවිසයෙන නීහරිත්වා පුන තදපි බ්‍රහ්මචරියමග්ගහෙතුං කත්වා අපනෙතුකාමො "එථ තුම්හෙ භික්ඛවෙ නන්දං භික්ඛුං භතකවාදෙන ච උපක්කිතකවාදෙන ච සමුදාචරථා"ති ආණාපෙසි, එවං භික්ඛූ අස්සොසුං. කෙචි පන භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි යථා තෙ භික්ඛූ තමත්ථං ජානිංසූති වදන්ති.

භතකවාදෙනාති: භතකොති වාදෙන; යො හි භතියා කම්මං කරොති සො භතකොති වුච්චති, අයම්පි ආයස්මා අච්ඡරානං සම්භොගනිමිත්තං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තො භතකො විය හොතීති වුත්තං "භතකවාදෙනා"ති. **උපක්කිතකවාදෙනා**ති: යො කහාපණාදීහි කිඤ්චි කිඤ්චි කිණාති සො උපක්කිතකොති වුච්චති, අයම්පි ආයස්මා අච්ඡරානං හෙතු අත්තනො බ්‍රහ්මචරියං කිණාති තස්මා "උපක්කිතකො"ති එවං වචනෙන. අථවා භගවතො ආණාය අච්ඡරාසම්භොගසඞ්ඛාතාය භතියා බ්‍රහ්මචරියවාසසඞ්ඛාතං ජීවිතං පවත්තෙන්තො තාය භතියා යාපෙන්තො භගවතා භරියමානො[3] විය හොතීති "භතකො"ති වුත්තො. තථා අච්ඡරාසම්භොගසඞ්ඛාතං වික්කයං ආදාතබ්බං කත්වා භගවතො ආණත්තියං තිට්ඨන්තො තෙන වික්කයෙන භගවතා උපක්කිතො විය හොතීති වුත්තං "උපක්කිතකො"ති. **අට්ටීයමානො**ති. පීළියමානො දුක්ඛාපියමානො, **හරායමානො**ති: ලජ්ජායමානො; **ජිගුච්ඡමානො**ති: පටිකූලයන්තො ගරහන්තො; **එකො**ති: අසහායො, **වූපකට්ඨො**ති: වත්ථුකාමෙහි කිලෙසකාමෙහි ච කායෙන ච චිත්තෙන ච අපකට්ඨො, **අප්පමත්තො**ති: කම්මට්ඨානෙ සතිං අවිජහන්තො, **ආතාපී**ති: කායිකචෙතසිකවීරියාතාපෙන ආතාපී; ආතපති කිලෙසෙති= ආතාපො, වීරියං. **පහිතත්තො**ති: කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛතාය

1. සී. II. III. ගණ්ඨෙ.
2. සී. II. සන්තාපෙත්වා.
3. සී. IV. භතිගමානො.

පෙසිතත්තා විස්සට්ඨඅත්තභාවො නිබ්බාණෙ වා පෙසිතචිත්තා. **නචිරස්සේවා**ති: කම්මට්ඨානාරම්භතො න චිරෙනෙව. **යස්සත්ථායා**ති: යස්ස අත්ථාය, **කුලපුත්තා**ති: දුවිධා කුලපුත්තා ජාතිකුලපුත්තා ච ආචාරකුලපුත්තා ච, අයම්පන උභයථාපි කුලපුත්තො, **සම්මදේවා**ති: හෙතුනා ච කාරණෙනෙව. **අගාරස්මා**ති: ඝරතො, **අනගාරිය**න්ති: පබ්බජ්ජං; කසිවණිජ්ජාදිකම්මං හි අගාරස්ස හිතන්ති අගාරියං නාම. තං එත්ථ නත්ථීති පබ්බජ්ජා අනගාරියාති වුච්චති, **පබ්බජන්ති**ති: උපගච්ඡන්ති, **තදනුත්තර**න්ති: තං අනුත්තරං. **බ්‍රහ්මචරියපරියොසාන**න්ති: මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තඵලං, තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා ඉධ පබ්බජන්ති; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති: තස්මිං යෙව අත්තභාවෙ. **සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා**ති. අත්තනා යෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා; අපරප්පච්චයෙන ඤත්වාති අත්ථො. **උපසම්පජ්ජ විහාසී**ති: පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා වා විහාසි. එවං විහරන්තො ච "**ඛීණා ජාති**-පෙ-**අබ්භඤ්ඤාසී**"ති ඉමිනාස්ස පච්චවෙක්ඛණාභූමි දස්සිතා.

තත්ථ **ඛීණා ජාතී**ති: න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛීණා පුබ්බෙව ඛීණත්තා, න අනාගතා පුබ්බෙ චෙව එතරහි ච අනාගතත්තා එව, න පච්චුප්පන්නා විජ්ජමානත්තා, මග්ගස්ස පන අභාවිතත්තා යා එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති උප්පජ්ජෙය්‍ය, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා. තං සො මග්ගභාවනාය පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙන විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ජානනෙන **අබ්භඤ්ඤාසි, වුසිත**න්ති: වුත්ථං; පරිවුත්ථං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති: මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙක්ඛා බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්ති නාම, ඛීණාසවො වුත්ථවාසො, තස්මා සො අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙක්ඛන්තො වුසිතං බ්‍රහ්මචරියන්ති අබ්භඤ්ඤාසි. **කතං කරණීය**න්ති: චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධකිච්චං නිට්ඨාපිතං, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති නාම. ඛීණාසවො කතකරණීයො, තස්මා සො අත්තනො කරණීයං පච්චවෙක්ඛන්තො "කතං කරණීය"න්ති අබ්භඤ්ඤාසි. **නාපරං ඉත්ථත්තායා**ති: ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාය කිච්චමෙව නත්ථීති අබ්භඤ්ඤාසි. "නාපරං ඉත්ථත්තායා"ති වා ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවම්පකාරා වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථි, ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා විය රුක්ඛා, තෙ චරිමකචිත්තනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්ති, අපණ්ණත්තිකභාවං ගමිස්සන්තීති අබ්භඤ්ඤාසි; **අඤ්ඤතරො**ති: එකො **අරහත**න්ති: භගවතො සාවකානං අරහන්තානං අබ්භන්තරො එකො මහාසාවකො අහොසීති අත්ථො. **අඤ්ඤතරා දෙවතා**ති: අධිගතමග්ගඵලා එකා බ්‍රහ්මදෙවතා, සා හි සයං අසෙක්ඛත්තා අසෙක්ඛවිසයං

අබ්භඤ්ඤාසි. සෙක්ඛා හි තං තං සෙක්ඛවිසයං පුථුජ්ජනා ච අත්තනො පුථුජ්ජනවිසයමෙව ජානන්ති. **අභික්කන්තාය රත්තියා**ති: පරික්ඛීණාය රත්තියා, මජ්ඣිමයාමෙති අත්ථො. **අභික්කන්තවණ්ණා**ති: අතිඋත්තමවණ්ණා, **කෙවලකප්ප**න්ති: අනවසෙසෙන සමන්තතො, **ඔභාසෙත්වා**ති: අත්තනො පභාය චන්දො විය සුරියො විය ච ජෙතවනං එකොභාසං කත්වා, **තෙනුපසඞ්කමී**ති: ආයස්මතො නන්දස්ස අරහත්තප්පත්තිං විදිත්වා පීතිසොමනස්සජාතා තං භගවතො පටිවෙදෙස්සාමීති උපසඞ්කමි; **ආසවානං ඛයා**ති: එත්ථ ආසවන්තීති=ආසවා, චක්ඛුවාරාදීහි පවත්තන්තීති අත්ථො, අථවා, ආගොත්‍රභුං ආභවග්ගං වා සවන්තීති=ආසවා. එතෙ ධම්මෙ එතඤ්ච ඔකාසං අන්තො කරිත්වා පවත්තන්තීති අත්ථො. චිරපරිවාසියට්ඨෙන මදිරාදිආසවා වියාති=ආසවා. "පුරිමා භික්ඛවෙ කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජායා"ති ආදිවචනතො හි තෙසං චිරපරිවාසිකතා වෙදිතබ්බා. අථවා, ආයතං සංසාරදුක්ඛං සවන්ති පසවන්තීතිපි=ආසවා, පුරිමො චෙත්ථ අත්ථො කිලෙසෙසු යුජ්ජති, පච්ඡිමො කම්මෙපි, න කෙවලඤ්ච කම්මකිලෙසා එව ආසවා, අථඛො නානප්පකාරා උපද්දවාපි, තථා හි "නාහං චුන්ද දිට්ඨධම්මිකානං යෙව ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමී"ති එත්ථ විවාදමූලභූතා කිලෙසා ආසවාති ආගතා.

"යෙන දෙවූපපත්ත්‍යස්ස ගන්ධබ්බො වා විහඞ්ගමො
යක්ඛත්තං යෙන ගච්ඡෙය්‍ය[1] මනුස්සත්තඤ්ච අබ්බජෙ
තෙ තුය්හං[2] ආසවා ඛීණා විද්ධස්තා විනලීකතා"ති.

එත්ථ තෙභූමිකං කම්මං අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා ආසවාති ආගතා, "දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායා"ති පරූපඝාතවිප්පටිසාරවධබන්ධනාදයො චෙව අපායදුක්ඛභූතා ච නානප්පකාරා උපද්දවා, තෙ පනෙතෙ ආසවා **විනයෙ** "දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායා"ති ද්විධා ආගතා, සළායතනෙ "තයො මෙ ආවුසො ආසවා කාමාසවො භවාසවො අවිජ්ජාසවො"ති තිධා ආගතා, තථා අඤ්ඤෙසු ච සුත්තන්තෙසු. **අභිධම්මෙ** තෙ යෙව දිට්ඨාසවෙන සද්ධිං චතුධා ආගතා, **නිබ්බෙධිකපරියායෙ** "අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා නිරයගාමිනියා"ති ආදිනා පඤ්චධා ආගතා. **ඡක්කනිපාතෙ** "අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා සංවරා පහාතබ්බා"ති ආදිනා නයෙන ඡධා ආගතා, **සබ්බාසවපරියායෙ** තෙ යෙව දස්සනපහාතබ්බෙහි සද්ධිං සත්තධා ආගතා, ඉධ පන අභිධම්මනයෙන චත්තාරො ආසවා වෙදිතබ්බා, **ඛයා**ති: එත්ථ පන "යො ආසවානං ඛයො භෙදො පරිභෙදො"ති ආදීසු ආසවානං පභෙදො ආසවක්ඛයොති වුත්තො, "ජානතො අහං භික්ඛවෙ පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමී"ති ආදීසු ආසවානං ආයතිං අනුප්පාදො ආසවක්ඛයොති වුත්තො.

"සික්ඛාය[3] සික්ඛමානස්ස උජුමග්ගානුසාරිනො
ඛයස්මිං පඨමං ඤාණං තතො අඤ්ඤා අනන්තරා"ති.

---

1. ගච්ඡෙය්‍යං, 2. මය්හං 3. සෙඛස්ස. (පපඤ්ච-සූදනී.)

ආදිසු මග්ගො ආසවක්ඛයොති වුත්තො. "ආසවක්ඛයා සමණො හොතී"ති ආදිසු ඵලං

"පරවජ්ජානුපස්සිස්ස නිච්චං උජ්ඣානසඤ්ඤිනො
ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති ආරා සො ආසවක්ඛයා"ති

ආදිසු නිබ්බානං. ඉධ පන ආසවානං අච්චන්තඛයො අනුප්පාදො වා මග්ගො වා ආසවානං ඛයොති වුත්තො. **අනාසව**න්ති: පටිප්පස්සද්ධිවසෙන සබ්බසො පහීනාසවං, **චෙතො විමුත්ති**න්ති: අරහත්තඵලසමාධිං **පඤ්ඤා විමුත්ති**න්ති අරහත්තඵලපඤ්ඤං. උභයවචනං මග්ගෙ විය ඵලෙපි සමථවිපස්සනානං යුගනද්ධභාවදස්සනත්ථං; **ඤාණ**න්ති: සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං; දෙවතාය වචනසමනන්තරමෙව තථා නුඛොති ආවජ්ජන්තස්ස භගවතොපි පච්චවෙක්ඛණඤාණං උප්පජ්ජි "නන්දෙන අරහත්තං සච්ඡිකත"න්ති. සො හි ආයස්මා සහායභික්ඛූහි තථා උප්පණ්ඩියමානො භාරියං වත මයා කතං යොහං එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිත්වා අච්ඡරානං පටිලාභාය සත්ථාරං පාටිභොගං අකාසින්ති උප්පන්නසංවෙගො හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං පත්වා චින්තෙසි: "යන්නූනාහං භගවන්තං එතස්මා පටිස්සවා මොචෙය්‍ය"න්ති. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො අධිප්පායං සත්ථු ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මා නන්දො**,–පෙ–**එතස්මා පටිස්සවා**"ති. තත්ථ[1] පටිස්සවාති පාටිභොගපටිස්සවා; අච්ඡරානං පටිලාභාය අහං පාටිභූතොති පටිඤ්ඤාය, අථස්ස භගවා යස්මා තයා අඤ්ඤා ආරාධිතාති ඤාතමෙතං මයා, දෙවතාපි මෙ ආරොචෙසි තස්මා නාහං පටිස්සවා ඉදානි මොචෙතබ්බො. අරහත්තප්පත්තියාව මොචිතත්තාති ආහ. තෙන වුත්තං "යදෙව ඛො තෙ නන්ද"ති ආදි. තත්ථ **යදෙවා**ති: යදා එව; **තෙ**ති තව; **මුත්තො**ති: පමුත්තො, ඉදං වුත්තං හොති: යස්මිං යෙව කාලෙ ආසවෙහි තව චිත්තං මුත්තං, අනන්තරමෙවාහං තතො පාටිභොගතො මුත්තොති. සොපි ආයස්මා විපස්සනාකාලෙ යෙව යදෙවාහං[2] ඉන්ද්‍රියාසංවරං නිස්සාය ඉමං විප්පකාරං පත්තො තමෙව සුට්ඨු නිග්ගහෙස්සාමීති උස්සාහජාතො බලවහිරොත්තප්පො තත්ථ කතාධිකාරත්තා ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිං අගමාසි. වුත්තං හෙතං:–"සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පුරත්ථිමා දිසා ආලොකෙතබ්බා හොති චෙතසො සමන්නාහරිත්වා නන්දො පුරත්ථිමං දිසං ආලොකෙති එවං මෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලොකයතො අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුන්ති ඉති සො තත්ථ සම්පජානො හොති, සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පච්ඡිමා–පෙ–උත්තරා–දක්ඛිණා–උද්ධං–අධො–අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා තං අනුදිසං ආලොකෙති එවං මෙ–පෙ–සම්පජානො හොතීති. තෙනෙව තං ආයස්මන්තං සත්ථා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං යදිදං නන්දො"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො නන්දස්ස සබ්බාසවෙ

සී. මු. තත්ථ 2. සී. I. ඨාමබල:

ඛෙපෙත්වා සුඛාදිසු තාදිභාවප්පත්තිසඞ්ඛාතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදාන**න්ති: තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යස්ස නිත්තිණ්ණො පඞ්කො**ති: යෙන අරියපුග්ගලෙන අරියමග්ගසෙතුනා සබ්බො දිට්ඨිපඞ්කො සංසාරපඞ්කො එව වා නිබ්බාණපාරගමනෙන තිණ්ණො. **මද්දිතො කාමකණ්ටකො**ති: යෙන සන්තානං විජ්ඣන්තො කාමකණ්ටකොති ලද්ධනාමො සබ්බො කිලෙසකාමො සබ්බො කාමවිසූකො මග්ගඤාණදණ්ඩෙන මද්දිතො භග්ගො අනවසෙසතො පහීනො, **මොහක්ඛයං අනුප්පත්තො**ති. එවම්භූතො ච දුක්ඛාදිවිසයස්ස සබ්බස්ස සම්මොහස්ස ඛෙපනෙන මොහක්ඛයං පත්තො අරහත්තඵලං නිබ්බාණඤ්ච අනුප්පත්තො. **සුඛදුක්ඛෙසු න වෙධති ස භික්ඛූ**ති: සො භින්නකිලෙසො භික්ඛු ඉට්ඨාරම්මණසමායොගතො උප්පන්නෙසු සුඛෙසු අනිට්ඨාරම්මණසමායොගතො උප්පන්නෙසු දුක්ඛෙසු ච න වෙධති න කම්පති? තං නිමිත්තං න චිත්තිකාරං ආපජ්ජති. සුඛදුක්ඛෙසූති ච දෙසනාමත්තං, සබ්බෙසුපි ලොකධම්මෙසු න වෙධතීති වෙදිතබ්බං.

දුතියසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **යසොජපමුඛානී**ති: එත්ථ යසොජොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, තං පුබ්බඞ්ගමං කත්වා පබ්බජිතත්තා විචරණතො ච තානි පඤ්ච භික්ඛුසතානි යසොජපමුඛානීති වුත්තානි; තෙසං අයං පුබ්බයොගො

අතීතෙ කස්සපදසබලස්ස සාසනෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු ආරඤ්ඤකො අරඤ්ඤෙ පිට්ඨිපාසාණෙ කතපණ්ණකුටියං විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ පඤ්චසතා චොරා ගාමඝාතකාදීනි කත්වා චොරිකාය ජීවන්තා චොරකම්මං කත්වා ජනපදමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ කිඤ්චි ගහනං වා පටිසරණං වා අපස්සන්තා අවිදූරෙ තං භික්ඛුං පාසාණෙ නිසින්නං දිස්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා "අම්හාකං භන්තෙ පටිසරණං හොථා"ති යාචිංසු; ථෙරො තුම්හාකං සීලසදිසපටිසරණං නත්ථි. සබ්බෙ පඤ්චසීලානි සමාදියථාති ආහ. තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා සීලානි සමාදියිංසු. ථෙරො තුම්හෙ ඉදානි සීලෙසු පතිට්ඨිතා අත්තනො ජීවිතං විනාසෙන්තෙසුපි මා මනං පදූසයිත්ථාති කකචූපමවිධිං ආචික්ඛි, තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ තෙ ජානපදා තං සම්පත්තා ඉතො චිතො ගවෙසන්තා තෙ චොරෙ දිස්වා සබ්බෙ ජීවිතා වොරොපෙසුං. තෙ තෙසු මනොපදොසමත්තම්පි අකත්වා අඛණ්ඩසීලා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තිංසු; තෙසු ජෙට්ඨචොරො ජෙට්ඨදෙවපුත්තො අහොසි ඉතරෙ තස්සෙව පරිවාරා, තෙ අපරාපරං සංසරන්තා එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකතො චවිත්වා ජෙට්ඨදෙවපුත්තො සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කෙවට්ටගාමෙ පඤ්චකුලසතජෙට්ඨකස්ස කෙවට්ටස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. යසොජොතිස්ස නාමං අකංසු,

ඉතරෙපි අවසෙසකෙවට්ටානං පුත්තා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු, තෙ පුබ්බසන්නිවාසෙන සබ්බෙපි සහායකා හුත්වා සහපංසුකීළිකං කීළන්තා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තා අහෙසුං. යසොජො තෙසං අග්ගො අහොසි. තෙ සබ්බෙව එකතො හුත්වා ජාලානි ගහෙත්වා නදීතළාකාදීසු මච්ඡබන්ධනං විචරන්ති, අථෙකදිවසං අචිරවතියා නදියා ජාලෙ ඛිත්තෙ සුවණ්ණවණ්ණො මච්ඡො අන්තොජාලෙ පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බෙපි කෙවට්ටා අම්හාකං පුත්තා මච්ඡෙ බන්ධන්තා සුවණ්ණවණ්ණං මච්ඡං බන්ධිංසූති හට්ඨතුට්ඨා අහෙසුං. අථ තෙ පඤ්චසතාපි සහායකා මච්ඡං නාවාය පක්ඛිපිත්වා නාවං උක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං, රාජා තං දිස්වා භගවා එතස්ස වණ්ණකාරණං ජානිස්සතීති මච්ඡං ගාහාපෙත්වා භගවතො දස්සෙසි. සත්ථා අයං කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා මිච්ඡාපටිපජ්ජන්තො සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා තතො චුතො අචිරවතියං මච්ඡො හුත්වා නිබ්බත්තොති වත්වා තස්ස මාතුභගිනීනඤ්ච නිරයෙ නිබ්බත්තභාවං තස්ස භාතිකථෙරස්ස පරිනිබ්බුතභාවඤ්ච තෙනෙව කථාපෙත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **කපිලසුත්තං** දෙසෙසි. සත්ථුදෙසනං සුත්වා තෙ පඤ්චසතා කෙවට්ටපුත්තා සංවෙගජාතා හුත්වා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නා හුත්වා විවෙකවාසං වසන්තා භගවන්තං දස්සනාය අගමංසු, තෙන වුත්තං **"තෙන ඛො පන සමයෙන යසොජපමුඛානි පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානී"**ති ආදි.

තත්ථ **තෙධා**ති: තෙ ඉධ; **නෙවාසිකෙහී**ති: නිබද්ධවාසං වසමානෙහි; **පටිසම්මොදමානා**ති. නෙවාසිකභික්ඛූහි 'කච්චාවුසො ඛමනීය'න්ති ආදිනා පටිසන්ථාරවසෙන සම්මොදනාය කතාය 'ආම ආවුසො ඛමනීය'න්ති ආදිනා පුන සම්මොදමානා තෙහි සද්ධිං සමප්පවත්තමොදා. **සෙනාසනානි පඤ්ඤපයමානා**ති: ආචරියුපජ්ඣායානං අත්තනොච පාපුණනට්ඨානානි පුච්ඡිත්වා තෙහි නෙවාසිකෙහි තෙසං ඉදං තුම්හාකං ආචරියානං ඉදං තුම්හාකං උපජ්ඣායානං ඉදං තුම්හාකං පාපුණාතීති සෙනාසනානි සංවිධාපෙත්වා අත්තනාව තත්ථ ගන්ත්වා වාරකවාටානි[1] විවරිත්වා මඤ්චපීඨකටසාරකාදීනි සබ්බානි නීහරිත්වා පප්ඵොටෙත්වා යථාඨානං ඨපනාදිවසෙන පඤ්ඤපෙන්තා ච පත්තචීවරානි පටිසාමයමානා 'භන්තෙ ඉදං මෙ පත්තං ඨපෙථ ඉමඤ්ච චීවරං ඉදං ථාලකං ඉදං උදකතුම්බං[2] ඉදං මෙ කත්තරයට්ඨි'න්ති එවං සමණපරික්ඛාරං සඞ්ගොපයමානා; **උච්චාසද්දා මහාසද්දා**ති: උද්ධං උග්ගතත්තෙන උච්චො සද්දො යෙසං තෙ උච්චාසද්දා, අකාරස්ස ආකාරං කත්වා, සමන්තතො පත්ථටත්තෙන මහන්තො සද්දො යෙසං තෙ මහාසද්දා; **කෙවට්ටා මඤ්ඤෙ මච්ඡවිලොපෙ**ති: කෙවට්ටා විය මච්ඡවිලුම්පනෙ; යථා නාම කෙවට්ටා උදකෙ වට්ටන්තතො මච්ඡගහණත්ථං පවත්තන්තතො කෙවට්ටාති ලද්ධනාමා මච්ඡබන්ධා, මච්ඡගහණත්ථං ජලෙ ජාලං පක්ඛිපෙත්වා පවිට්ඨො න පවිට්ඨො ගහිතො න ගහිතොති ආදිනා උච්චාසද්දමහාසද්දා හොන්ති. යථා ච තෙ මච්ඡපච්ඡිආදීනි ඨපිතට්ඨානෙ මහාජනෙ ගන්ත්වා මච්ඡං එකං

1. සී. I. වාතපානානි. 2. පොත්ථකෙසු. උදකතුම්බං.

මච්ඡං දෙථ මය්හං එකං මච්ඡමාලං[1] දෙථ අමුකස්ස දින්නො මහන්තො මය්හං බුද්ධකොති ආදීනි වත්වා විලුම්පමානෙ තෙසං පටිසෙධනාදිවසෙන උච්චාසද්දමහාසද්දා ච හොන්ති. එවමෙතෙ භික්ඛූති දස්සෙති, **කෙතෙ**ති: තෙ එතෙ; **කින්නූ**ති කිස්ස නු; කිමත්ථං නූති අත්ථො; **තෙමෙ**ති: තෙ ඉමෙ **පණාමෙමී**ති: නීහරාමි. **වො**ති: තෙ තුම්හෙ; **න වො මම සන්තිකෙ වත්ථබ්බ**න්ති: තුම්හෙහි මය්හං සන්තිකෙ න වසිතබ්බං, යෙ තුම්හෙ මාදිසස්ස බුද්ධස්ස වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා එවං මහාසද්දං කරොථ, අත්තනො ධම්මතාය වසන්තා කිං නාම සාරුප්පං කරිස්සථ තුම්හාදිසානං මම සන්තිකෙ පන කිච්චං නත්ථීති දීපෙති, එවං පණාමිතෙසු ච භගවතා තෙසු එකභික්ඛුපි භගවා තුම්හෙ මහාසද්දමත්තකෙන අම්හෙ පණාමෙථාති වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පටිවචනං අවත්වා බුද්ධගාරවෙන සබ්බෙ භගවතො වචනං සම්පටිච්ඡන්තා එවං භන්තෙති වත්වා නික්ඛමිංසු. එවං පන තෙසං අහොසි: මයං සත්ථාරං පස්සිස්සාම ධම්මං සොස්සාම සත්ථුසන්තිකෙ වසිස්සාමාති ආගතා එවරූපස්ස පන ගරුනො සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා මහාසද්දං කරිම්හ, අම්හාකමෙව දොසොයං, පණාමිතම්හා තතො, න ලද්ධං සත්ථු සන්තිකෙ වත්ථුං සමන්තපාසාදිකං සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං ඔලොකෙතුං මධුරස්සරෙන දෙසිතං ධම්මං සොතුන්ති ගත බලවදොමනස්සජාතා හුත්වා පක්කමිංසු, **සංසාමෙත්වා**ති: සුරක්ඛං කත්වා; **වජ්ජී**ති: එවං නාමකො ජනපදො, වජ්ජී නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිවසෙන වජ්ජීත්වෙව වුච්චති; තෙන වුත්තං "වජ්ජීසූ"ති **වග්ගුමුදා**ති: එවං නාමා ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතා[2] එකා නදී; වත්ත[3]මුදාතිපි පාඨො, **අත්ථකාමෙනා**ති: කිඤ්චි පයොජනං අනපෙක්ඛිත්වා අත්ථමෙව ඉච්ඡන්තෙන. **හිතෙසිනා**ති: අත්ථං ඉච්ඡන්තෙන; 'කින්ති මෙ සාවකා වට්ට දුක්ඛා පරිමුච්චෙය්‍යු'න්ති තස්ස අත්ථසඞ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස වා හෙතුභූතස්ස හිතස්ස එසනසීලෙන, තතො එව අත්තනො සරීරඛෙදං අගණෙත්වා[4] දූරෙපි විනෙය්‍ය සන්තිකං ගන්ත්වා අනුකම්පනතො **අනුකම්පකෙන** තමෙව අනුකම්පං උපාදාය මයං පණාමිතා, න අත්තනො වෙය්‍යාවච්චාදිපච්චාසිංසාය, යස්මා ධම්මගරුනො බුද්ධා භගවන්තො සම්මාපටිපත්තියාව පූජෙතබ්බා යෙ උච්චාසද්දකරණමත්තෙනාපි පණාමෙන්ති, තස්මා **හන්ද මයං ආවුසො යථා විහාරං කප්පෙම** සබ්බත්ථ සතිසම්පජඤ්ඤයොගෙන අපණ්ණකපටිපදං පූරෙන්තා යථාගහිතකම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙන්තා චතුඉරියාපථවිහාරං කප්පෙම විහරාම; **යථා නො විහරත**න්ති: යථා අම්හෙසු විහරන්තෙසු **භගවා අත්තමනො අස්ස** සම්මාපටිපත්තිපූජාය ආරාධිතො භවෙය්‍යාති අත්ථො.

තෙනෙවන්තරවස්සෙනාති: තස්මිං යෙව අන්තරවස්සෙ මහාපවාරණං අනතික්කමිත්වාව, **සබ්බෙව තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකංසූ**ති: සබ්බෙයෙව තෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං දිබ්බචක්ඛුඤාණං

1. සී. III. IV & ම. පාලං.
2. සී. III. සම්පදා.
3. සී. III. වග්ගමුදා.
4. සී. II & III. අගහෙත්වා.

ආසවක්ඛයඤාණන්ති ඉමා තිස්සො පුබ්බෙ නිවුත්ථඛන්ධපටිච්ඡාදක මොහක්ඛන්ධාදීනං විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන විජ්ජා අත්තපච්චක්ඛා අකංසු. ලොකියාභිඤ්ඤාසු ඉමා යෙව වෙ අභිඤ්ඤා ආසවක්ඛයඤාණස්ස බහූපකාරා න තථා දිබ්බසොතචෙතොපරියඉද්ධිවිධඤාණානීති දස්සනත්ථං විජ්ජාත්තය මෙවෙත්ථ තෙසං භික්ඛූනං අධිගමදස්සනවසෙන උද්ධටං, තථා හි වෙරඤ්ජ සුත්තෙන භගවා වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස අත්තනො අධිගමං දස්සෙන්තො විජ්ජාත්තයමෙව දස්සෙසි දිබ්බසොතඤාණාදීනං අභාවතො න, එවං තෙසම්පි භික්ඛූනං විජ්ජමානානිපි දිබ්බසොතඤාණාදීනි න උද්ධටානි, ඡළභිඤ්ඤා හි තෙ භික්ඛූ, එවඤ්ච කත්වා "**වග්ගුමුදාය නදියා තීරෙ අන්තරහිතා මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය භගවතො සම්මුඛෙ පාතුරහෙසු**"න්ති තෙසං භික්ඛූනං ඉද්ධිවලඤ්ජනං වක්ඛති. **යථාභිරන්තන්ති**[1] යථාජ්ඣාසයං; බුද්ධානං හි එකස්මිං ඨානෙ වසන්තානං ඡායූදකවිපත්තිං වා අඵාසුකසෙනාසනං වා මනුස්සානං අස්සද්ධාදිභාවං වා ආගම්ම අනභිරති නාම නත්ථි. තෙසං සම්පත්තියා ඵාසුං විහරාමාති චිරවිහාරොපි නත්ථි, යත්ථ පන භගවති විහරන්තෙ මනුස්සා සරණෙසු වා පතිට්ඨහන්ති සීලානි වා සමාදියන්ති පබ්බජන්ති සොතාපත්තිමග්ගාදීනි පාපුණන්ති වා සත්ථා තාසු සම්පත්තීසු තෙසං පතිට්ඨාපනත්ථං වසති තදභාවෙ පක්කමති, තදා හි සාවත්ථියං කත්තබ්බබුද්ධකිච්චං නාහොසි, තෙන වුත්තං "**අථ ඛො භගවා සාවත්ථියං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන වෙසාලී තෙන චාරිකං පක්කාමී**"ති. **චාරිකං චරමානො**ති: අද්ධානගමනං ගච්ඡන්තො, චාරිකා ච නාමෙසා භගවතො දුවිධා තුරිතචාරිකා අතුරිතචාරිකාති, තත්ථ දූරෙපි බොධනෙය්‍යපුග්ගලං දිස්වා තස්ස බොධනත්ථං සහසා ගමනං තුරිතචාරිකා නාම, සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදීසු දට්ඨබ්බා. යා පන ගාමනිගමරාජධානිපටිපාටියා දෙවසිකං යොජනඩ්ඪයොජනවසෙන පිණ්ඩපාතචරියාදීහි ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො ගච්ඡති අයං අතුරිතචාරිකා නාම අයමෙව ඉධාධිප්පෙතා, **තදවසරී**ති: තෙන අවසරි; තං වා අවසරි, තථා අවසරි; පාවිසීති අත්ථො. **තත්‍රා**ති: තස්සං; **සුද**න්ති: නිපාතමත්තං. **වෙසාලිය**න්ති: තික්ඛත්තුං විසාලීකතත්තා වෙසාලීති ලද්ධනාමෙ ලිච්ඡවිරාජූනං නගරෙ; **මහාවනෙ**ති: මහාවනං නාම සයංජාතං අරොපිමං අපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං, කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං හිමවන්තෙන සහ එකාබද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආහච්ච ඨිතං, ඉදං තාදිසං න හොති.[2] අපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති=මහාවනං.

කූටාගාරසාලායන්ති: තස්මිං මහාවනෙ භගවන්තං උද්දිස්ස කතෙ ආරාමෙ, කූටාගාරං අන්තො කත්වා හංසවට්ටකච්ඡන්නෙන කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටි කූටාගාරසාලා නාම, තස්සං කූටාගාරසාලායං. **වග්ගුමුදාතීරියාන**න්ති: වග්ගුමුදාතීරවාසීනං. **චෙතසා චෙතො පරිච්ච මනසිකරිත්වා**ති: අත්තනො චිත්තෙන තෙසං චිත්තං පරිච්ඡිජ්ජ මනසි කරිත්වා; චෙතොපරියඤාණෙන වා සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන

1. සී. II. යථාභිරන්තං. 2. සී. III & IV. ඨිතං තං ඉදං තථා දීපනං හොති.

වා තෙහි අධිගතවිසෙසං ජානිත්වාති අත්ථො, **ආලොකජාතා වියා**ති: සඤ්ජාතාලොකා විය; ඉතරං තස්සෙව වෙවචනං චන්දසහස්සසුරියසහස්සෙහි ඔභාසිතා වියාති අත්ථො. යස්මා තෙ යසොජපමුඛා පඤ්චසතා භික්ඛූ සබ්බසො අවිජ්ජන්ධකාරවිධමනෙන ආලොකභූතා ඔභාසභූතා හුත්වා විහරන්ති තස්මා භගවා තෙහි සිතදිසාය "**ආලොකජාතා විය මෙ ආනන්ද එසා දිසා**"ති ආදිනා වණ්ණභණනාපදෙසෙන තෙ භික්ඛූ පසංසති, තෙන වුත්තං "**යස්සං දිසායං වග්ගුමුදාතීරියා භික්ඛූ විහරන්ති**"ති. **අප්පටිකූලා**ති: න පටික්කූලා; මනාපා මනොහරාති අත්ථො. යස්මිං හි පදෙසෙ සීලාදිගුණසම්පන්නා මහෙසිනො විහරන්ති, තං කිඤ්චාපි උක්කූලවිකූලවිසමදුග්ගාකාරං අථඛො මනුඤ්ඤං රමණීයමෙව. වුත්තං හෙතං:-

"ගාමෙ වා යදි වා රඤ්ඤෙ නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ
යත්ථ අරහන්තො විහරන්ති තං භූමිං රාමණෙය්‍යක"න්ති.

පහිණෙය්‍යාසිති: පෙසෙය්‍යාසි; **සත්ථා ආයස්මන්තානං දස්සනකාමො**ති: තෙසං භික්ඛූනං සන්තිකෙ පහෙණාකාරදස්සනං, ඉති භගවා යදත්ථං තෙ භික්ඛූ පනාමෙසි, තමත්ථං මත්ථකප්පත්තං දිස්වා ආරද්ධචිත්තො තෙසං දස්සනකාමතං ථෙරස්ස ආරොචෙසි. එවං කිරස්ස අහොසි: අහං ඉමෙ උච්චාසද්දමහාසද්දකරණෙ පනාමෙස්සාමි[1] අථ තෙ භද්‍රා අස්සාජානීයො විය කසාභිඝාතෙන තෙන චොදිතා සංවෙගප්පත්තා මමාරාධනත්ථං[2] අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඝටෙන්තා වායමන්තා ඛිප්පමෙව අරහත්තං සච්ඡිකරිස්සන්තීති. ඉදානි තෙ අග්ගඵලප්පත්තෙ දිස්වා තාය අරහත්තප්පත්තියා ආරාධිතචිත්තො තෙසං දස්සනකාමො හුත්වා එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ආණාපෙසි. **සො භික්ඛූ**ති: ආනන්දත්ථෙරෙන තථා ආණත්තො ඡළභිඤ්ඤෙ එකො භික්ඛු. **පමුඛෙ**ති: සම්මුඛෙ; **ආනෙඤ්ජසමාධිනා**ති: චතුත්ථජ්ඣානපාදකෙන අග්ගඵලසමාධිනා; අරූපජ්ඣානපාදකෙනාතිපි වදන්ති "**ආනෙඤ්ජෙන සමාධිනා**"තිපි පාඨො. කස්මා පන භගවා තෙසං භික්ඛූනං ආගමනං ජානන්තො පටිසන්ථාරං අකත්වා සමාපත්තිං යෙව සමාපජ්ජි? තෙසං අත්තනො සමාපත්තිං ජානිත්වා සමාපජ්ජනත්ථං, න තෙසං පුබ්බෙ පනාමිතානං ඉදානි අත්තනා සමානසම්භොගදස්සනත්ථං; ආනුභාවදීපනත්ථං විනා වචීභෙදෙන අඤ්ඤබ්‍යාකරණදීපනත්ථඤ්ච; අපරෙ ආහු පුබ්බෙ පනාමිතානං ඉදානි අත්තනො සන්තිකං ආගතානං අනුත්තරසුඛුප්පාදනෙන අනඤ්ඤසාධාරණපටිසන්ථාරකරණත්ථන්ති. තෙපි ආයස්මන්තො භගවතො අජ්ඣාසයං ඤත්වා තං යෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු. තෙන වුත්තං:-"**කතමෙන නු ඛො භගවා විහාරෙන එතරහි විහරතී**"ති ආදි. එත්ථ ච රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානං කොසජ්ජාදීනං පාරිපන්ථිකධම්මානං සුවිදූරභාවතො ඉද්ධියා මූලභූතෙහි අනොනමනාදීහි සොළසහි වොදානධම්මෙහි සමන්නාගමනතො අනිඤ්ජප්පත්තං සයං අනිඤ්ජනට්ඨෙන ආනෙඤ්ජන්ති වුච්චති.

1. සී, II. පණාමෙය්‍යාමි. 2. සී. II. සම්මාපටිපජ්ජනත්ථං.

වුත්තඤ්හෙතං:–අනොනතං චිත්තං කොසජ්ජෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. අනුන්නතං චිත්තං උද්ධච්චෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. අනභිරතං චිත්තං බ්‍යාපාදෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. අනිස්සිතං චිත්තං දිට්ඨියා න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං, අප්පටිබද්ධං චිත්තං ඡන්දරාගෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විප්පමුත්තං චිත්තං කාමරාගෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විසංයුත්තං චිත්තං කිලෙසෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විමරියාදිකතං චිත්තං කිලෙසමරියාදෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. එකත්තගතං චිත්තං නානත්තකිලෙසෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. සද්ධාය පරිග්ගහිතං චිත්තං අස්සද්ධියෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. විරියෙන පරිග්ගහිතං චිත්තං කොසජ්ජෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. සතියා පරිග්ගහිතං චිත්තං පමාදෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. සමාධිනා පරිග්ගහිතං චිත්තං උද්ධච්චෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. පඤ්ඤාය පරිග්ගහිතං චිත්තං අවිජ්ජාය න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජං. ඔභාසගතං චිත්තං අවිජ්ජන්ධකාරෙ න ඉඤ්ජතීති=ආනෙඤ්ජන්ති රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානමෙව ච රූපවිරාගභාවනාවසෙන පවත්තිතං ආරම්මණවිභාගෙන චතුබ්බිධං අරූපාවචරජ්ඣානන්ති එතෙසං පඤ්චන්නං ඣානානං ආනෙඤ්ජවොහාරො, තෙසු යං කිඤ්චි පාදකං කත්වා සමාපන්නා අරහත්තඵලසමාපත්ති ආනෙඤ්ජසමාධීති පොරාණා.

අභික්කන්තායාති: අතීතාය; **නික්ඛන්තෙ**ති: නිග්ගතෙ; අපගතෙති අත්ථො. **තුණ්හී අහොසී**ති: භගවා අරියෙන තුණ්හීභාවෙන තුණ්හී අහොසි. **උද්ධස්තෙ අරුණෙ**ති: උග්ගතෙ අරුණෙ, අරුණො නාම පුරත්ථිම දිසාය සූරියොදයතො පුරෙතරමෙව වුට්ඨිතොභාසො. **නන්දිමුඛියා**ති: රත්තියා අරුණස්ස උග්ගතත්තා එව අරුණප්පභාය සූරියාලොකූපජීවිනො සත්තෙන නන්දූපනමුඛියා විය රත්තියා ජාතාය; විභායමානායාති අත්ථො.

තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨහිත්වාති: යථා පරිච්ඡෙදං තතො ආනෙඤ්ජසමාධිතො අරහත්තඵලසමාපත්තිතො උට්ඨාය, **සචෙ ඛො ත්වං ආනන්ද ජානෙය්‍යාසී**ති: භගවා ඉමෙ ච භික්ඛූ එත්තකං කාලං ඉමිනා නාම සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තීති ආනන්ද යදි ත්වං ජානෙය්‍යාසි. **එත්තකම්පි තෙ නප්පටිභාසෙය්‍යා**ති: ලොකියපටිසම්මොදනං සන්ධාය යදිදං “තෙ අභික්කන්තා භන්තෙ රත්තී”ති ආදිනා තික්ඛත්තුං පටිභානං උපට්ඨිතං තයිදං එත්තකම්පි තෙ න උපට්ඨහෙය්‍ය, යස්මා ච ඛො ත්වං ආනන්ද සෙක්ඛො අසෙක්ඛං සමාපත්තිවිහාරං න ජානාසි තස්මා මං ඉමෙසං භික්ඛූනං ලොකියපටිසම්මොදනං කාරෙතුං උස්සුක්කං ආපජ්ජිං අහං පන ඉමෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ලොකුත්තරපටිසම්මොදනෙනෙව තියාම රත්තිං වීතිනාමෙසින්ති දස්සෙන්තො භගවා ආහ **අහඤ්ච ආනන්ද ඉමානි ච පඤ්ච භික්ඛුසතානි සබ්බෙව ආනෙඤ්ජසමාධිනා නිසීදිම්හා**ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං භික්ඛූනං අත්තනා සමං ආනෙඤ්ජසමාධිසමාපජ්ජනසමත්ථතාසඞ්ඛාතං වසීභාවත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසං රාගාදිපහාණසංසිද්ධතාදි සභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

යස්ස ජිතො කාමකණ්ටකොති: කුසලපක්ඛවිජ්ඣනට්ඨෙන කණ්ටකභූතො කිලෙසකාමො යෙන අරියපුග්ගලෙන අනවසෙසං ජිතො පහීනො, එතෙනස්ස අනුනයාභාවං දස්සෙති. ගාමකණ්ටකොතිපි පාඨො. තස්සත්ථො: ගාමෙ කණ්ටකට්ඨානියො සකලො වත්ථුකාමො; **යස්ස ජිතොති** ජයො චස්ස තප්පටිබද්ධඡන්දරාගප්පහාණෙනෙව වෙදිතබ්බො. තෙන තෙසං අනාගාමිමග්ගො වුත්තො හොති. **අක්කොසො ච ජිතොති** සම්බන්ධො, **වධො ච බන්ධනඤ්චාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. තෙසු අක්කොසජයෙන වචීදුච්චරිතාභාවො, ඉතරෙන කායදුච්චරිතාභාවො දස්සිතො, තෙන තන්නිමිත්තකස්ස බ්‍යාපාදස්ස අනවසෙසප්පහාණෙන තතියමග්ගො වුත්තො හොති. අථවා, අක්කොසාදිජයවචනෙන තතියමග්ගො වුත්තො හොති, අක්කොසාදීනං අච්චන්තසමතං තත්ථ පකාසිතං හොති, උභයත්ථාපි තෙසං විරොධාභාවං දස්සෙති. **පබ්බතො විය සො ඨිතො අනෙජොති**: එජා වුච්චති චලනකිලෙසපරිපන්ථො, එජාහෙතූනං අවසෙසකිලෙසානං අභාවෙන අනෙජො, අනෙජත්තා යෙව සබ්බකිලෙසෙහි පරවාදවාතෙහි ච අකම්පනියතාය ඨිතො එකග්ඝනපබ්බතසදිසො, **සුඛදුක්ඛෙසු න වෙධති සභික්ඛූති**: සො හීනකිලෙසො භික්ඛු සුඛදුක්ඛනිමිත්තං න කම්පතීති හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා තෙසං පඤ්චසතානං භික්ඛූනං අරහත්තාධිගමෙන තාදිභාවප්පත්තිං එකජ්ඣං කත්වා එකපුග්ගලාධිට්ඨානං උදානං උදානෙසීති.

තතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති**: ආරම්මණාභිමුඛං සතිං ඨපයිත්වා; මුඛසමීපෙ කත්වා; තථාහි **විභඞ්ගෙ** වුත්තං "අයං සති උපට්ඨිතා හොති සුපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා, තෙන වුච්චති **පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති** අථවා, **පරීති** පරිග්ගහට්ඨො. **මුඛන්ති**, නීයාණට්ඨො, **සතීති** උපට්ඨානට්ඨො, තෙන වුච්චති **පරිමුඛං සති**"න්ති, එවං **පටිසම්භිදායං** වුත්තනයෙන චෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො:-පරිග්ගහිතනීයාණසතිං කත්වාති; නීය්‍යාණන්ති ච සතියා ඔගාහිතබ්බ ආරම්මණං දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච පුරිමො පච්ඡිමො ච අත්ථො සබ්බසඞ්ගාහකවසෙන, ඉතරො සමාපත්තියා පුබ්බභාගසමන්නාහාරවසෙන දට්ඨබ්බො සතිසීසෙනචෙතං වුත්තං, සතීති වා "යෙ කායගතාසතිං පරිභුඤ්ජන්තී"ති ආදිසු විය. කතමං පනෙතං ඣානන්ති? රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානං පාදකං කත්වා සමාපන්නං අරහත්තඵලජ්ඣානං. කථං පනෙතං ජානිතබ්බන්ති? ආනඤ්ජසමාධියොගෙන ථෙරස්ස සවිසෙසං නිච්චලභාවං කෙනචි අකම්පනීයතඤ්ච පබ්බතොපමාය පකාසෙන්තො භගවා ඉමං උදානං අභාසීති ගාථාය එව අයමත්ථො විඤ්ඤායති, න චායං නිසජ්ජා ථෙරස්ස සච්චපටිවෙධාය, අථ ඛො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය, පුබ්බෙයෙව හි

සූකරඛතලෙණෙ අත්තනො භාගිනෙය්‍යස්ස දීඝනඛපරිබ්බාජකස්ස භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ අයං මහාථෙරො සච්චපටිවෙධකිච්චං මත්ථකං පාපෙසීති. **එතමත්ථ**න්ති: එතං ථෙරස්ස ආනෙඤ්ජසමාධියොගෙන තාදිභාවප්පත්තියා ච කෙනචි අකම්පනියතාසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යථාපි පබ්බතො සෙලො**ති: යථා සිලාමයො එකඝනසිලාපබ්බතො; න පංසුපබ්බතො න මිස්සකපබ්බතො චාති අත්ථො. **අචලො සුප්පතිට්ඨිතො**ති: සුපතිට්ඨිතමූලො පකතිවාතෙහි අචලො අකම්පනීයො හොති. **එවං මොහක්ඛයා භික්ඛු පබ්බතොව න වෙධතී**ති: මොහස්ස අනවසෙසප්පහානා මොහමූලකත්තා ච සබ්බාකුසලානං පහීනසබ්බාකුසලො භික්ඛු යථා සො පබ්බතො පකතිවාතෙහි එවං ලොකධම්මෙහි න වෙධති න කම්පති, මොහක්ඛයොති වා යස්මා නිබ්බානං අරහත්තඤ්ච වුච්චති, තස්මා මොහක්ඛයහෙතුනිබ්බානස්ස අරහත්තස්ස ච අධිගතත්තා චතූසු අරියසච්චෙසු සුපතිට්ඨිතො අසමාපන්නකාලෙපි යථාවුත්තපබ්බතො විය න කෙනචි වෙධති, පගෙව සමාපන්නකාලෙති අධිප්පායො.

චතුත්ථ සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **කායගතාය සතියා**ති: කායානුපස්සනාවසෙන කායෙ ගතාය කායාරම්මණාය සතියා; ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ ඉදං කරණවචනං; **අජ්ඣත්ත**න්ති: ඉධ අජ්ඣත්තං නාම නියකජ්ඣත්තං; තස්මා අත්තනි අත්තසන්තානෙති අත්ථො. අථවා, යස්මා කම්මට්ඨානභූතො කෙසාදිකො ද්වත්තිංස කොට්ඨාසසමුදායො ඉධ කායොති අධිප්පෙතො, තස්මා අජ්ඣත්තන්ති පදස්ස ගොචරජ්ඣත්තන්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සුපට්ඨිතායා**ති: නියකජ්ඣත්තභූතෙ ගොචරජ්ඣත්තභූතෙ වා කායෙ සුට්ඨු උපට්ඨිතාය; කා පනායං සති යා අජ්ඣත්තං සුපට්ඨිතාති වුත්තා? යායං භගවතා "අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා"ති ආදිනා අජ්ඣත්තකෙසාදිකො ද්වත්තිංසාකාරො කායො වුත්තො, තත්ථ යා පටිකූලමනසිකාරං පවත්තෙන්තස්ස උපචාරප්පණාවසෙන උපට්ඨිතා සති සා කායගතාසතීති වුච්චති; යා වායං එවං ආනාපානචතුඉරියාපථසතිසම්පජඤ්ඤානං වසෙන උද්ධුමාතකවිනීලකාදිවසෙන ච මනසිකාරං පවත්තෙන්තස්ස යථාරහං උපචාරප්පණාවසෙන[1] කායෙ උපට්ඨිතා සති, සා කායගතාසතීති වුච්චති. ඉධ පන අජ්ඣත්තං කායගතාසති පථවිආදිකා චතස්සො ධාතුයො සසම්භාරසඞ්ඛෙපාදිසු චතුසු යෙන කෙනචි එකෙනාකාරෙන වවත්ථපෙත්වා තෙසං අනිච්චාදිලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙන උපට්ඨිතා විපස්සනාසම්පයුත්තා සති කායගතාසතීති අධිප්පෙතා. ථෙරො පන තථා විපස්සිත්වා අත්තනො ඵලසමාපත්ති

---

1. ම. උපට්ඨානවසෙන

මෙව සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. ඉධාපි ගාථාය එවං ඉමස්ස අත්ථස්ස විඤ්ඤතබ්බතා "න වායං නිසජ්ජා"ති ආදි ච වුත්තනයානුසාරෙන යොජෙතබ්බා. **එතමත්ථ**න්ති: එතං ථෙරස්ස චතුධාතුවවත්ථානමුඛෙන කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානෙන විපස්සනං ඔගාහෙත්වා ඵලසමාපත්ති සමාපජ්ජන සඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං සතිපට්ඨානභාවනාය නිබ්බාණාධිගමදීපකං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සති කායගතා උපට්ඨිතා**ති: පුබ්බෙ වුත්තලක්ඛණා සති සද්ධා[1] පුබ්බඞ්ගමානං සමාධිවිරියපඤ්ඤානං යථාසකං කිච්චනිප්ඵාදනෙන පටිපක්ඛපහාණභාවං ආපන්නත්තා[2] පහීනපටිපක්ඛා තතො එව තික්ඛවිසදභූතාව යථාවුත්තකායස්ස ගහණවසෙන[3] එකත්ත සමොසරණ[4]වසෙනාව අවිපරීත සභාවං[5] සල්ලක්ඛෙන්තී උපගන්ත්වා ඨිතා හොති, එතෙන කායසඞ්ඛාතානං චතුන්නං ධාතූනං තන්නිස්සිතානඤ්ච උපාදාරූපානං සල්ලක්ඛණවසෙන පච්චයෙ වවත්ථපෙත්වා තතො පරං තෙසං අනිච්චාදිලක්ඛණ සල්ලක්ඛණවසෙන පවත්තං ඤාණපරම්පරාගතං සතිං දස්සෙති. සතිසීසෙන වා තං සම්පයුත්තං පරිඤ්ඤත්තයපරියාපන්නඤාණපරම්පරමෙව දස්සෙති. **ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතො**ති: යථා වුත්තාය කායෙ උපට්ඨිතාය සතියා සමන්නාගතො චක්ඛාදිසු ඵස්සස්ස කාරණභූතෙසු ඡසු ද්වාරෙසු කායානුපස්සනාය අභාවිතාය උප්පජ්ජනාරහානං අභිජ්ඣාදීනං තස්සා භාවිතත්තා ඨානප්පවත්තිං පටිසෙධෙන්තො තෙ පිදහන්තො තත්ථ **සංවුතො**ති වුච්චති; එතෙන ඤාණසංවරං දස්සෙති. **සතතං භික්ඛු සමාහිතො**ති: සො භික්ඛු එවං උපට්ඨිතසති සබ්බත්ථ ච සංවුතො පුථුත්තාරම්මණෙ චිත්තං අවිස්සජ්ජෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සම්මසන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා ඤාණෙ තික්ඛෙ සූරෙ වහන්තෙ විපස්සනාසමාධිනා තාව සතතං නිරන්තරං සමාහිතො, අනුලොමඤාණානන්තරං ගොත්‍රභුඤාණදස්සනතො පට්ඨාය **ජඤ්ඤා නිබ්බාණමත්තනො**ති: අඤ්ඤෙසං පුථුජ්ජනානං සුපිනන්තෙනාපි අගොචරභාවතො අරියානං පන තස්ස තස්සෙව ආවෙණිකත්තා අත්තසදිසත්තා ච අත්තාති ලද්ධවොහාරස්ස මග්ගඵලඤාණස්ස සාතිසයභාවතො එකන්තසුඛාවහං නිබ්බාණං අසඞ්ඛතා ධාතු අත්තනොති වුත්තං තං නිබ්බාණං **ජඤ්ඤා** ජානෙය්‍ය, මග්ගඵලඤාණෙහි පටිවිජ්ඣෙය්‍ය, සච්ඡිකරෙය්‍යාති අත්ථො. එතෙන අරියානං නිබ්බාණෙ විමුත්තත්තං දස්සෙති, අරියා හි අධිචිත්තප්පවත්තිකාලෙපි එකන්තෙනෙව නිබ්බාණෙ නින්නපොණපබ්භාරභාවෙන විහරන්ති, එත්ථ ච යස්ස සති කායගතා උපට්ඨිතා සො භික්ඛු ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතො, තතො එව සතතං සමාහිතො අත්තනො පච්චක්ඛකරණෙන නිබ්බාණං අත්තනො ජානෙය්‍යාති, එවං ගාථාපදානං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. එවං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානමුඛෙන යාව අරහත්තා එතස්ස[6] භික්ඛුනො නිය්‍යාණමග්ගං දස්සෙති

1. ම. පටිපදා. 2 ම. ආසන්නත්තා. 3. සී. III. යථාවුත්තං කායසරණවසෙන.
4. ම. එකත්තසමොහරණ. 5. ම. අවිසදිභාවං. 6. ම. එකස්ස.

ධම්මරාජා. අපරෙ නයො-**සතිකායගතා උපට්ඨිතාති**: එතෙන කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං දස්සෙති. **ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතොති**: ඵස්සා ආයතනං කාරණං එතෙසන්ති=ඵස්සායතනානි, තෙසු ඵස්සායතනෙසු. ඵස්සහෙතුකෙසු ඵස්සපච්චයා නිබ්බත්තෙසු ඡසු චක්ඛුසම්ඵස්සජාදිවෙදයිතෙසු තණ්හාදීනං අප්පවත්තියා සංවුතො, එතෙන වෙදනානුපස්සනා සතිපට්ඨානං දස්සෙති. **සතතං භික්ඛු සමාහිතොති**: සතතං නිච්චකාලං නිරන්තරං වික්ඛෙපාභාවතො සමාහිතො භික්ඛු; සො චායං අවික්ඛෙපො සබ්බසො සතිපට්ඨානභාවනාය මත්ථකප්පත්තාය හොති, සම්මසන්තො හි අතීතාදිභෙදභින්නෙසු පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙසු අනවසෙසතොව පරිග්ගහෙත්වා සම්මසතීති එතෙන සෙසසතිපට්ඨානෙ දස්සෙති. **ජඤ්ඤා නිබ්බාණමත්තනොති**: එවං චතුසතිපට්ඨානභාවනං මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතො භින්නකිලෙසො භික්ඛු අත්තනො කිලෙසනිබ්බාණං පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන සයමෙව ජානෙය්‍යාති අත්ථො. අථවා, **සතිකායගතා උපට්ඨිතාති**: අත්තනො පරෙසඤ්ච කායස්ස යථාසභාවපරිඤ්ඤාදීපනෙන ථෙරස්ස සතිවෙපුල්ලප්පත්ති දීපිතා, **ඡසු ඵස්සායතනෙසු සංවුතොති** චක්ඛාදිසු ඡසු ද්වාරෙසු අච්චන්තසංවරදීපනෙන සන්තවිහාරාදිවසෙන ථෙරස්ස සම්පජඤ්ඤපකාසනී පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්ති දීපිතා, **සතතං භික්ඛු සමාහිතොති** සමාපත්තිබහුලතා දස්සනෙන වා අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියො දස්සිතා. එවම්භූතො පන භික්ඛු **ජඤ්ඤා නිබ්බාණමත්තනොති** කතකිච්චත්තා උත්තරිකරණීයාභාවතො කෙවලං අත්තනො අනුපාදිසෙසනිබ්බාණමෙව ජානෙය්‍ය, අඤ්ඤං තස්ස විනෙතබ්බං නත්ථීති අධිප්පායො.

පඤ්චම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **පිලින්දිවච්ඡොති**: පිලින්දීති නාමං, වච්ඡොති ච[1] ගොත්තවසෙන ථෙරං සඤ්ජානන්ති, **වසලවාදෙන සමුදාචරතීති**: එහි වසල අපෙහි වසලාති ආදිනා භික්ඛූ වසලවාදෙන වොහරති ආලපති. **සම්බහුලා භික්ඛූති**: බහූ භික්ඛූ; තෙ ථෙරං තථා සමුදාචරන්තං දිස්වා අරහාව සමානො අප්පහීනවාසනත්තා එවං භණතීති අජානන්තා දෙසන්තරෙ මඤ්ඤෙ අයං ථෙරො එවං සමුදාචරතීති චින්තෙත්වා උල්ලපනාධිප්පායා[2] තං තතො වුට්ඨාපෙතුං භගවතො ආරොචෙසුං; තෙන වුත්තං "**ආයස්මා භන්තෙ පිලින්දිවච්ඡො භික්ඛූ වසලවාදෙන සමුදාචරතී**"ති.

කෙචි පනාහු ඉමං ථෙරං භික්ඛූ අරහාති සඤ්ජානන්ති, අයඤ්ච භික්ඛූ ඵරුසවචනෙන එවං සමුදාචරතීති අභූතො එව නු ඛො ඉමස්මිං උත්තරිමනුස්සධම්මොති වාසනාවසෙන තස්ස තථා සමුදාචරන්තං අජානන්තා අරියභාවඤ්චස්ස අසද්දහන්තා උජ්ඣානසඤ්ඤිනො භගවතො තමත්ථං

---

1. පිලින්දීතිගොත්තං, වච්ඡොතිනාමං, අඞ්ගුත්තරට්ඨකථා.
2. සී. III. ලුම්පනාධිප්පායා.

ආරොපෙසුන්ති. භගවා ථෙරස්ස දොසන්තරාභාවං පකාසෙතුකාමො එකෙන භික්ඛුනා තං පක්කොසාපෙත්වා සම්මුඛා තස්ස පුබ්බාචිණ්ණවසෙනායං තථා සමුදාචරති න ඵරුසවචනාධිප්පායොති ආහ. තෙන වුත්තං:–“**අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසී**”ති ආදි. තත්ථ **පුබ්බෙනිවාසං මනසිකරිත්වා**ති: සච්චං කිර ත්වං වච්ඡ භික්ඛූ වසලවාදෙන සමුදාචරසීති ථෙරං පුච්ඡිත්වා තෙන එවං භන්තෙති වුත්තෙ අයං වච්ඡො කිලෙසවාසනාය වසලවාදං න පරිච්චජති, කින්නු ඛො අතීතෙසුපි අත්තභාවෙසු බ්‍රාහ්මණජාතිකො අහොසීති ආවජ්ජෙන්තො පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන වා තස්ස පුබ්බෙ නිවාසං අතීතාසු ජාතීසු නිබ්බත්තක්ඛන්ධසන්තානං **මනසිකරිත්වා** හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකං විය පච්චක්ඛකරණවසෙන අත්තනො මනසි කත්වා. **භික්ඛූ ආමන්තෙසී**ති: තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙතුං ආලපි; අභාසි. තෙන වුත්තං “**මා ඛො තුම්හෙ භික්ඛවෙ**”ති ආදි. තත්ථ **මා**ති පටිසෙධෙ නිපාතො, තස්ස උජ්ඣායිත්ථාති ඉමිනා සම්බන්ධො. “මා උජ්ඣායිත්ථා”ති මා හෙට්ඨා කත්වා චින්තයිත්ථ; ඔලොකයිත්ථාති අත්ථො. **වච්ඡස්ස භික්ඛුනො**ති ච උජ්ඣායනස්ස උස්සූයනත්ථත්තා සම්පදානවචනං, ඉදානිස්ස අනුජ්ඣායිතබ්බකාරණං දස්සෙන්තො “**න භික්ඛවෙ වච්ඡො දොසන්තරො භික්ඛූ වසලවාදෙන සමුදාචරතී**”ති ආහ. තස්සත්ථො–භික්ඛවෙ අයං වච්ඡො දොසන්තරො දොසචිත්තො දොසෙන බ්‍යාපාදෙන දූසිතචිත්තො හුත්වා භික්ඛූ වසලවාදෙන න සමුදාචරති, මග්ගෙනෙවස්ස බ්‍යාපාදො සමුග්ඝාතිතො, එවං අදොසන්තරත්තෙපි තස්ස තථා සමුදාචාරස්ස පුරිමජාතිසිද්ධං කාරණං දස්සෙන්තො “**වච්ඡස්ස භික්ඛවෙ**”ති ආදිමාහ. තත්ථ **අබ්බොකිණ්ණානී**ති: ඛත්තියාදි ජාතිඅන්තරෙහි අවොමිස්සානි අනන්තරිතානි; **පඤ්ච ජාතිසතානි බ්‍රාහ්මණකුලෙ පච්චාජාතානී**ති: සබ්බානි තානි වච්ඡස්ස පඤ්චජාතිසතානි පටිපාටියා බ්‍රාහ්මණකුලෙ එව ජාතානි අහෙසුන්ති අත්ථො, **සො තස්ස වසලවාදො දීඝරත්තං සමුදාචිණ්ණො**ති: යො එතරහි ඛීණාසවෙනාපි සතා පවත්තීයති සො තස්ස වච්ඡස්ස භික්ඛුනො වසලවාදො දීඝරත්තං ඉතො ජාතිතො පට්ඨාය උද්ධං ආරොහනවසෙන පඤ්ච ජාතිසතමත්තං කාලං බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා සමුදාචිණ්ණො සමුදාචරිතො අහොසි බ්‍රාහ්මණා හි ජාතිසිද්ධෙන මානෙන මානත්ථද්ධා අඤ්ඤං වසලවාදෙන සමුදාචරන්ති. අජ්ඣාචිණ්ණොතිපි පඨන්ති. සො එව අත්ථො. **තෙනා**ති. තෙන දීඝරත්තං තථා සමුදාචිණ්ණභාවෙන; එතෙනස්ස තථා සමුදාචාරස්ස කාරණං වාසනාති දස්සෙති. කා පනායං වාසනා නාම? යං කිලෙසරහිතස්සාපි සන්තානෙ අප්පහීනකිලෙසානං සමාචාරසදිස සමාචාරහෙතුභූතං අනාදිකාලභාවිතෙහි කිලෙසෙහි ආහිතං සාමත්ථියමත්තං තථාරූපා අධිමුත්තීති වදන්ති. තං පනෙතං අභිනීහාරසම්පත්තියා ඤෙය්‍යාවරණප්පහාණවසෙන යත්ථ කිලෙසා පහීනා තත්ථ භගවතො සන්තානෙ නත්ථි යත්ථ පන තථා ක්ලෙසා න පහීනා තත්ථ සාවකානං පච්චෙකබුද්ධානං ච සන්තානෙ අත්ථි. තතො තථාගතොව අනාවරණඤාණදස්සනො. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති. එතං ආයස්මතො පිලින්දිවච්ඡස්ස සතිපි වසලසමුදාචාරෙ දොසන්තරාභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: තස්ස අග්ගඵලාධිගමවිභාවකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යම්හි න මායා වසති**[1] **න මානොති**: යස්මිං අරියපුග්ගලෙ සන්තදොසපටිච්ඡාදනලක්ඛණා **මායා** 'සෙය්‍යො හමස්මී'ති ආදිනා සම්පග්ගහවසෙන පවත්තො උන්නතිලක්ඛණො **මානොපි න වසති** මග්ගෙන සුසමුග්ඝාතිතත්තා න පවත්තති න උප්පජ්ජති **යො ඛීණලොභො අමමො නිරාසොති**: යො ච රාගාදිපරියායවසෙන පවත්තස්ස ආරම්මණග්ගහණලක්ඛණස්ස ලොභස්ස සබ්බථා විගතත්තා **වීතලොභො** යො තතො එව රූපාදිසු කත්ථචි මමායනාභාවතො **අමමො** අපරිග්ගහො අනාගතානම්පි භවාදීනං අනාසිංසනතො **නිරාසො, පනුන්නකොධොති**: කුප්පනලක්ඛණස්ස කොධස්ස අනාගාමිමග්ගෙන සබ්බසො පහීනත්තා **පනුන්නකොධො** සමුච්ඡින්නාඝාතො. **අභිනිබ්බුතත්තොති**: යො එවං මායාමානලොභකොධානං සමුග්ඝාතෙන තදෙකට්ඨාය සබ්බස්ස සංකිලෙසපක්ඛස්ස සුප්පහීනත්තා සබ්බසො කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන අභිනිබ්බුතචිත්තො සීතිභූතො. **සො බ්‍රාහ්මණො සො සමණො ස භික්ඛූති**: සො එවරූපො ඛීණාසවො සබ්බසො බාහිතපාපත්තා **බ්‍රාහ්මණො** සො එව සමිතපාපත්තා සමචරියාය ච **සමණො** සො එව ච සබ්බසො භින්නකිලෙසත්තා **භික්ඛු** නාම, එවම්භූතොව භික්ඛවෙ වච්ඡො සො කථං දෙසන්තරෙ කිඤ්චි කායකම්මාදිං පවත්තෙය්‍ය, කෙවලං පන වාසනාය අප්පහීනත්තා වසලවාදෙන සමුදාචරතීති.

ඡට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසින්නො හොති අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වාති**: එත්ථ කෙචි තාව ආහු: අරහත්තඵලසමාධි ඉධ අඤ්ඤතරො සමාධීති අධිප්පෙතොති. තං හි සො ආයස්මා බහුලං සමාපජ්ජති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං පහොති ච සත්තාහම්පි ඵලසමාපත්තියා වීතිනාමෙතුං, තථා හි, භගවතා "අහං භික්ඛවෙ යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි–පෙ=විහරාමි. කස්සපොපි භික්ඛවෙ යාවදෙව ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි=පෙ=විහරතී"ති ආදිනා නවානුපුබ්බවිහාරඡළභිඤ්ඤාදිභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨානෙ ඨපිතො. න චෙත්ථ යදි එවං ථෙරො යමකපාටිහාරියම්පි කරෙය්‍යාති වත්තබ්බං. සාවකසාධාරණානං යෙව ඣානාදීනං අධිප්පෙතත්තාති. පොරාණා පනාහු: **අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වාති**: නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා; කථං පන නිරොධසමාපත්ති සමාධීති වුත්තා? සමාධානට්ඨෙන; කොපනායං සමාධානට්ඨො සම්මදෙව ආධාතබ්බතායාති. එසා පච්චනීකධම්මෙහි අකම්පනීයා බල[2]ප්පත්තියා සමථබලං විපස්සනාබලන්ති ඉමෙහි ච වීහි බලෙහි, අනිච්ච දුක්ඛානත්තා නිබ්බිදාවිරාගනිරොධපටිනිස්සග්ගවිවට්ටානුපස්සනා චත්තාරි මග්ගඤාණානි

---

1. න වත්තති. මු පං. 2. සී. III & IV. සමථබල.

චත්තාරි ඵලඤාණානීති ඉමෙසං සොළසන්නං ඤාණානං වසෙන සොළසහි ඤාණචරියාහි පඨමජ්ඣානසමාධිආදයො අට්ඨසමාධී එකජ්ඣං කත්වා ගහිතො තෙසං උපචාරසමාධි චාති ඉමෙසං නවන්නං සමාධීනං[1] වසෙන නවහි සමාධිචරියාහි කායසඞ්ඛාරො වචීසඞ්ඛාරො චිත්තසඞ්ඛාරොති ඉමෙසං තිණ්ණං සඞ්ඛාරානං තත්ථ තත්ථ පටිප්පස්සද්ධියා තථා විහරිතුකාමෙන යථාවුත්තෙසු ඨානෙසු වසීභාවප්පත්තෙන අරහතා අනාගාමිනා වා යථාධිප්පෙතං කාලං චිත්තචෙතසිකසන්තානස්ස සම්මදෙව අප්පවත්ති ආධාතබ්බන්තා තස්සා තථා සමාධාතබ්බතා ඉධ සමාධානට්ඨො, තෙනායං විහාරො සමාධීති වුත්තො අවික්ඛෙපට්ඨෙන, එතෙනස්ස සමාපත්තිඅත්ථොපි වුත්තොති වෙදිතබ්බො. ඉමං හි නිරොධසමාපත්තිං සන්ධාය පටිසම්භිදාමග්ගෙ "කථං ද්වීහි[2] බලෙහි සමන්නාගතත්තා තිණ්ණං සඞ්ඛාරානං පටිප්පස්සද්ධියා සොළසහි ඤාණචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසීභාවතාය සඤ්ඤානිරොධසමාපත්තියා ඤාණ"න්ති පුච්ඡිත්වා ද්වීහි බලෙහීති ද්වෙ බලානි සමථබලං විපස්සනාබලන්ති විත්ථාරො-සායං නිරොධසමාපත්ති කථා විසුද්ධිමග්ගෙ සංවණ්ණිතාව; තස්මා පනායං ථෙරො ඵලසමාපත්තිං අසමාපජ්ජිත්වා නිරොධං සමාපජ්ජි, සත්තෙසු අනුකම්පාය, අයං හි මහාථෙරො සබ්බාපි · සමාපත්තියො වළඤ්ජෙති, සත්තානුග්ගහෙන පන යෙභුය්‍යෙන නිරොධං සමාපජ්ජති; තං හි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨිතස්ස කතො අප්පකොපි සක්කාරො විසෙසතො මහප්ඵලො මහානිසංසො හොතීති.

වුට්ඨාසීති: අරහත්තඵලචිත්තප්පවත්තියා වුට්ඨාසි, නිරොධං සමාපන්නො හි අරහා චෙ අරහත්තඵලස්ස අනාගාමී චෙ අනාගාමිඵලස්ස උප්පාදෙන වුට්ඨිතො නාම හොති. "**තෙන ඛො පන සමයෙන සක්කො දෙවානමින්දො, ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස පිණ්ඩපාතං දාතුකාමො හොති**"ති කථං තස්ස දාතුකාමතා ජාතා, යානි තානි "පඤ්චමත්තානි දෙවතාසතානී"ති වුත්තානි තා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා කකුටපාදිනියො පුබ්බෙ අය්‍යො මහාකස්සපො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසති ගච්ඡථ ථෙරස්ස දානං දෙථාති සක්කෙන පෙසිතා උපගන්ත්වා දිබ්බාහාරං දාතුකාමා ඨිතා ථෙරෙන පටික්ඛිත්තා දෙවලොකමෙව ගතා, ඉදානි පුරිම පටික්ඛෙපං චින්තෙත්වා කදාචි ගණ්හෙය්‍යාති සමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස ථෙරස්ස දානං දාතුකාමා සක්කස්ස අනාරොචෙත්වා සයමෙව ආගන්ත්වා දිබ්බභොජනං උපනෙන්තියො පුරිමනයෙනෙව ථෙරෙන පටික්ඛිත්තා දෙවලොකං ගතා සක්කෙන කහං ගතත්ථාති පුට්ඨා තමත්ථං ආරොචෙත්වා දින්නො වො ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතොති සක්කෙන වුත්තෙ ගණ්හිතුං න ඉච්ඡතීති කිං ස ථෙසීති දුග්ගතානං සඞ්ගහං කරිස්සාමීති ආහ දෙවාති. තුම්හෙ කෙනාකාරෙන ගතාති ඉමිනාව දෙවාති, සක්කො තුම්හාදිසියො ථෙරස්ස පිණ්ඩපාතං කිං දස්සන්තීති සයං දාතුකාමො ජරාජිණ්ණො ඛණ්ඩදන්තො පලිතකෙසො ඔභග්ගසරීරො මහල්ලකො තන්තවායො හුත්වා සුජම්පි අසුරධීතරං තථාරූපිමෙව මහල්ලිකං කත්වා එකං පෙසකාරවීථිං මාපෙත්වා

1. සී. III. උපචාරසමාධි අප්පණාසමාධිචාති ඉමෙසං ද්වින්නං සමාධීනං. 2. ම. තීහි.

තන්තං පසාරෙන්තො අච්ඡි සුජාතා තසරං පූරෙති. තෙන වුත්තං **“තෙන ඛො පන සමයෙන සක්කො දෙවානමින්දො**=පෙ=**තසරං පූරෙතී”**ති. තත්ථ **තන්තං විනාතීති**: පසාරිතතන්තං විනන්තො විය, **තසරං පූරෙතීති**. තසරවට්ටිං වඩ්ඪෙන්තී විය;[1] **යෙන සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමීති**: ථෙරො නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය දුග්ගතජනසඞ්ගහං කරිස්සාමීති නගරාභිමුඛො ගච්ඡන්තො බහිනගරෙ සක්කෙන මාපිතං පෙසකාරවීථිං පටිපජ්ජිත්වා ඔලොකෙන්තො අද්දස ඔලුග්ගවිලුග්ගං ජරසාලං, තත්ථ ච තෙ ජයම්පතිකෙ යථාවුත්තරූපෙ තන්තවායකම්මං කරොන්තෙ දිස්වා චින්තෙසි: ඉමෙ මහල්ලකකාලෙපි කම්මං කරොන්ති ඉමස්මිං නගරෙ ඉමෙහි දුග්ගතතරා නත්ථි මඤ්ඤෙ ඉමෙහි දින්නං සාකමත්තම්පි ගහෙත්වා ඉමෙසං සඞ්ගහං කරිස්සාමීති, සො තෙසං ගෙහාභිමුඛො අගමාසි, සක්කො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා සුජං ආහ භද්දෙ මය්හං අය්‍යො ඉතො ආගච්ඡති තං ත්වං අපස්සන්තී විය තුණ්හී හුත්වා නිසීද; ඛණෙනෙව පස්සිත්වා[2] පිණ්ඩපාතං දස්සාමාති. ථෙරො ගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි, තෙපි අපස්සන්තා විය අත්තනො කම්මමෙව කරොන්තා ථොකං ආගමයිංසු. අථ සක්කො ගෙහද්වාරෙ ඨිතො එකො ථෙරො විය උපධාරෙහි තාවාති ආහ. තුම්හෙ ගන්ත්වා උපධාරෙථ සාමීති. සො ගෙහා නික්ඛමිත්වා ථෙරං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා උභොහි හත්ථෙහි ජණ්ණුකානි ඔලම්බෙත්වා නිත්ථුනන්තො උට්ඨාය කතරත්ථෙරො නු ඛො අය්‍යොති ථොකං ඔසක්කිත්වා අක්ඛීනි මෙ ධූමායන්තීති වත්වා නලාටෙ හත්ථං ඨපෙත්වා උද්ධං උල්ලොකෙත්වා “අහො දුක්ඛං අය්‍යො නො මහාකස්සපත්ථෙරොව චිරස්සං මෙ කුටිද්වාරං ආගතො අත්ථි නු ඛො කිඤ්චි ගෙහෙ”ති ආහ. සුජාතා ථොකං ආකුලා විය හුත්වා අත්ථි සාමීති පටිවචනං අදාසි. සක්කො භන්තෙ ලූඛං වා පණීතං වාති අචින්තෙත්වා සඞ්ගහං නො කරොථාති පත්තං ගණ්හි, ථෙරො පත්තං දෙන්තො ඉමෙසං එව දුග්ගතානං ජරාජිණ්ණානං මයා සඞ්ගහො කාතබ්බොති චින්තෙසි. සො අන්තො පවිසිත්වා ඝටිඔදනං නාම ඝටිතො උද්ධරිත්වා පත්තං පූරෙත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. තෙන වුත්තං “**අද්දසා ඛො සක්කො දෙවානමින්දො**=පෙ=**අදාසී**”ති. තත්ථ **ඝටියාති**. භත්තඝටතො; ඝටිඔදනන්තිපි පාඨො. තස්ස ඝටිඔදනං නාම දෙවානං කොචි ආහාරවිසෙසොති අත්ථං වදන්ති, **උද්ධරිත්වාති**: කුතොචි භාජනතො උද්ධරිත්වා; අනෙකසූපො සො එව ආහාරො පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ ඨපනකාලෙ කපණානං උපකප්පනකො[3] ලූඛාහාරො විය පඤ්ඤායිත්ථ, ඨපිතමත්තො පන අත්තනො දිබ්බසභාවෙනෙව[4] අට්ඨාසි. **අනෙකසූපොති**: මුග්ගමාසාදිසූපෙහි චෙව ඛජ්ජවිකතියා ච අනෙකවිධසූපො. **අනෙකබ්‍යඤ්ජනොති**: නානාවිධඋත්තරිභඞ්ගො: **අනෙකසූපරසබ්‍යඤ්ජනොති**: අනෙකෙහි සූපෙහි චෙව බ්‍යඤ්ජනෙහි ච මධුරාදිමූලරසානඤ්චෙව සම්භින්නරසානඤ්ච අභිබ්‍යඤ්ජකො. නානග්ගරසසූපබ්‍යඤ්ජනොති අත්ථො. සො කිර පිණ්ඩ-

1. සී. II III, IV. තසරං වඩ්ඪෙන්ති විය.
2. සී. III IV. වඤ්චෙත්වා.
3. සී. I උපපන්නක.
4. සී. III. IV. සභාවෙනෙව.

පාණතා ථෙරස්ස භත්තෙ ඨපිතකාලෙ රාජගහනගරං අත්තනො දිබ්බගන්ධෙන අජ්ඣොත්ථරි. තතො ථෙරො චින්තෙසි: අයං පුරිසො අප්පෙසක්ඛො පිණ්ඩපාතො අතිවිය පණීතො; සො කිර සක්කස්ස භොජනසදිසො, කො නු ඛො එසොති. අථ නං සක්කොති ඤත්වා ආහ භාරියන්තෙ කොසිය කම්මං කතං දුග්ගතානං සම්පත්තිං විලුම්පන්තෙන අජ්ජ මය්හං දානං දත්වා කොචි දෙව දුග්ගතො සෙනාපතිට්ඨානං වා ලභෙය්‍යාති. කො මයා දුග්ගතතරො අත්ථි භන්තෙති. කථං ත්වං දුග්ගතො දෙවරජ්ජසිරිං අනුභවන්තොති. භන්තෙ එවං නාමෙතං, මයා පන අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ කල්‍යාණකම්මං කතං, බුද්ධුප්පාදෙ පන වත්තමානෙ පුඤ්ඤකම්මං කත්වා චූලරථදෙවපුත්තො මහාරථදෙවපුත්තො අනෙකවණ්ණදෙවපුත්තොති ඉමෙ තයො දෙවපුත්තා මම ආසන්නට්ඨානෙ නිබ්බත්තා මහාතෙජවන්තතරා, අහං තෙසු දෙවපුත්තෙසු නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති පරිචාරිකායො ගහෙත්වා අන්තරවීථිං ඔතිණ්ණෙසු පලායිත්වා ගෙහං පවිසිස්සාමි, තෙසං හි සරීරතො තෙජො මම සරීරං ඔත්ථරති; මම සරීරතො තෙජො තෙසං සරීරං න ඔත්ථරති, කො මයා දුග්ගතතරො භන්තෙති, එවං සන්තෙපි ඉතො පට්ඨාය මය්හං මා එවං වඤ්චෙත්වා දානමදාසීති. වඤ්චෙත්වා තුම්හාකං දානෙ දින්නෙ මය්හං කුසලං අත්ථි නත්ථීති, අත්ථි ආවුසොති, එවං සන්තෙ කුසලකරණං නාම මය්හං භාරො භන්තෙති වත්වා ථෙරං වන්දිත්වා සුජං ආදාය ථෙරං පදක්ඛිණං කත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා "අහො දානං පරමදානං කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිත"න්ති තික්ඛත්තුං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං.–"**අථ ඛො ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස එතදහොසී**"ති ආදි.

තත්ථ **කොසියාති**: සක්කං දෙවානමින්දං ගොත්තෙන ආලපති. **පුඤ්ඤෙන අත්ථොති**: පුඤ්ඤෙන පයොජනං අත්ථීති වචනසෙසො. **වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වාති**. පඨවිතො වෙහාසං අභිඋග්ගන්ත්වා; **ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙති**: ආකාසමෙව පරියායසද්දෙන අන්තලික්ඛෙති වදන්ති. අථවා අන්තලික්ඛසඞ්ඛාතෙ ආකාසෙ න කසිණුග්ඝාටිමාදි ආකාසෙති විසෙසෙන්තො වදති. "**අහො දාන**"න්ති: එත්ථ **අහොති** අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො, සක්කො හි දෙවානමින්දො යස්මා නිරොධා වුට්ඨිතස්ස අය්‍යස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස සක්කච්චං සහත්ථෙන චිත්තීකත්වා අනපවිද්ධං කාලෙන පරෙ අනුපහච්ච සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා ඉදමීදිසං මහාදිබ්බභොජනදානං දින්නං, තස්මා ඛෙත්තසම්පත්ති දෙය්‍යධම්මසම්පත්ති චිත්තසම්පත්තීති තිවිධායපි සම්පත්තියා සමන්නාගතත්තා සබ්බඞ්ගසම්පන්නං වත මයා දානං පවත්තිතන්ති අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො තදා අත්තනො හදයබ්භන්තරගතං පීතිසොමනස්සං සමුග්ගිරන්තො **අහො දාන**න්ති වත්වා තස්ස දානස්ස වුත්තනයෙන උත්තමදානභාවං ඛෙත්තගතභාවඤ්ච පකාසෙන්තො "**පරමදානං කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිත**"න්ති උදානං උදානෙසි.

එවම්පන සක්කස්ස උදානෙන්තස්ස භගවා විහාරෙ ඨිතො යෙව දිබ්බ **සොතෙන** සද්දං සුත්වා "**පස්සථ භික්ඛවෙ** සක්කං දෙවානමින්දං උදානං **උදානෙත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්ත**"න්ති භික්ඛූනං වත්වා **තෙහි කිම්පන**

හනෙත තෙන කතනන්ති පුට්ඨො මම පුත්තස්ස කස්සපස්ස වණ්ණෙත්වා දානං
අදාසි. තෙන ච අත්තමනො උදානෙසීති ආහ. තෙන වුත්තං:–"**අස්සොසි
ඛො භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා**"ති ආදි. තත්ථ **දිබ්බාය සොත
ධාතුයාති**: දිබ්බසදිසත්තා=දිබ්බා; දෙවතානං හි සුචරිතකම්මනිබ්බත්තා
පිත්තසෙම්හරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධා උපක්කිලෙසවිමුත්තතාය දූරෙපි
ආරම්මණං ගහෙතුං සමත්ථා දිබ්බපසාදසොතධාතු හොති. අයඤ්චාපි
භගවතො විරියභාවනාබලනිබ්බත්තා ඤාණමයා සොතධාතු තාදිසා
එවාති දිබ්බසදිසත්තා=දිබ්බා. අපිච දිබ්බවිහාරවසෙන පටිලද්ධත්තා
අත්තනා ච දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තාපි=දිබ්බා. සවණට්ඨෙන සභාව
ධාරණට්ඨෙන ච සොතධාතු, සොතධාතුයාපි කිච්චකරණෙන සොතධාතු
වියාති=සොතධාතු, තාය දිබ්බාය සොතධාතුයා. **විසුද්ධායාති**: පරි
සුද්ධාය; නිරුපක්කිලෙසාය. **අතික්කන්තමානුසකායාති**: මනුස්සූප
චාරං අතික්කමිත්වා සද්දසවණෙන මානුසික මංසසොතධාතුං අතික්ක
මිත්වා ඨිතාය; **එතමත්ථං විදිත්වාති**: සම්මාපටිපත්තියා ගුණවිසෙසෙ
පතිට්ඨිතං පුරිසාතිසයං දෙවාපි මනුස්සාපි ආදරජාතා අතිවිය පිහ
යන්තීති[1] ඉමමත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්‍ර පිණ්ඩපාතිකඞ්ගසඞ්ඛාතං ධුතඞ්ගං සමාදාය තස්ස පරිපූරණෙන.
පිණ්ඩපාතිකස්ස, නනු චායං ගාථා ආයස්මන්තං මහාකස්සපං නිමිත්තං
කත්වා භාසිතා, ථෙරො ච සබ්බෙසං ධුතවාදානං අග්ගො තෙරසධුතඞ්ගධරො,
සො කස්මා එකෙනෙව ධුතඞ්ගෙන කිත්තිතො හොති, අට්ඨුප්පත්තිවසෙනායං
නිද්දෙසො, අථවා දෙසනාමත්තමෙතං, ඉමිනා දෙසනාසීසෙන සබ්බෙපිස්ස
ධුතඞ්ගා වුත්තාති වෙදිතබ්බා, අථවා "යථාපි භමරො පුප්ඵ"න්ති ගාථාය
වුත්තනයෙන පරමප්පිච්ඡතාය කුලානුද්දයතාය චස්ස සබ්බං පිණ්ඩපාතික
වත්තං අඛණ්ඩෙත්වා තත්ථ සාතිසයං පටිපත්තියා පකාසනත්ථං "**පිණ්ඩ
පාතිකස්සා**"ති වුත්තං පිණ්ඩපාතිකස්සාති ච පිහයන්තීති පදං අපෙක්ඛිත්වා
සම්පදානවචනං, තං උපයොගත්ථෙ දට්ඨබ්බං **අත්තභරස්සාති**: අප්පානි ච
තානි සුලභානි අනවජ්ජානීති එවං වුත්තෙහි අප්පානවජ්ජසුලභරූපෙහි
චතූහි පච්චයෙහි අත්තානමෙව භරන්තස්ස; **අනඤ්ඤපොසිනොති**: ආමිස
සංගණ්හණෙන අඤ්ඤෙ සිස්සාදිකෙ[2] පොසෙතුං අනුස්සුක්කතාය අනඤ්ඤ
පොසිනො, පදද්වයෙනස්ස කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන කුච්ඡිපරිහාරි
කෙන පිණ්ඩපාතෙන විචරණතො සල්ලහුකවුත්තිතං සුභරතං පරමප්පිච්ඡ
සන්තුට්ඨිං දස්සෙති. අථවා, **අත්තභරස්සාති** එකවචනිච්ඡාය අත්තභාව
සඞ්ඛාතං එකං යෙව ඉමං අත්තානං භරති න ඉතොපරං අඤ්ඤන්ති=අත්ත
භරො. තතො එව අත්තනා අඤ්ඤස්ස පොසෙතබ්බස්ස අභාවතො
අනඤ්ඤපොසී, තස්ස අත්තභරස්ස අනඤ්ඤපොසිනො. පදද්වයෙනාපි
ඛීණාසවභාවෙන ආයති අනාදානත්ථං දස්සෙති. **දෙවා පිහ=පෙ=සන්ති
මතොති**: තං අග්ගඵලාධිගමෙන සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහානං වූපසමෙන
පටිප්පස්සද්ධියා උපසන්තං සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා නිච්චකාලං සතොකාරි

1. සී. II. III, පියායන්ති 2, සී. III. IV. පියාදිකෙ.

තාය සන්නිමන්තාං තතො එව ඉට්ඨානිට්ඨාදිසු තාදිලක්ඛණප්පත්තං ඛීණාසවං සක්කාදයො දෙවා පිහයන්ති පත්ථෙන්ති තස්ස සීලාදිගුණවිසෙසෙසු බහුමානං උප්පාදෙන්තා ආදරං ජනෙන්ති පගෙව මනුස්සාති.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

— —

අට්ඨමෙ **පච්ඡාභත්ත**න්ති: එකාසනිකඛලුපච්ඡාභත්තිකානං පාතොව භුත්තානං අන්තො මජ්ඣන්හිකොපි පච්ඡාභත්තමෙව; ඉධ පන පකතිභත්තස්සෙව පච්ඡතො පච්ඡාභත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා**ති: පිණ්ඩපාතතො පටික්කන්තානං. පිණ්ඩපාතං පරියෙසිත්වා භත්තකිච්චස්ස නිට්ඨාපනවසෙන තතො නිවත්තානං; **කරෙරිමණ්ඩලමාළෙ**ති: එත්ථ කරෙරීති වරුණරුක්ඛස්ස නාමං. සො කිර ගන්ධකුටියා මණ්ඩපස්ස සාලාය ච අන්තරෙ හොති. තෙන ගන්ධකුටිපි කරෙරිකුටිකාති වුච්චති, මණ්ඩපොපි සාලාපි කරෙරිමණ්ඩලමාළොති, තස්මා කරෙරිරුක්ඛස්ස අවිදූරෙ කතෙ නිසීදනසාලාසඞ්ඛාතෙ මණ්ඩලමාළෙ, තිණපණ්ණච්ඡදනං අනොවස්සකං මණ්ඩලමාළොති වදන්ති. අතිමුත්තකාදිලතාමණ්ඩපො මණ්ඩලමාළොති අපරෙ, **කාලෙනකාල**න්ති: කාලෙ කාලෙ අන්තරන්තරා; තස්මිං තස්මිං සමයෙති අත්ථො. **මනාපිකෙ**ති: මනවඩ්ඪනකෙ; පියරූපෙ ඉට්ඨෙති අත්ථො. ඉට්ඨානිට්ඨභාවො ච පුග්ගලවසෙන චාරවසෙන ච ගහෙතබ්බො. එකච්චස්ස හි ඉට්ඨාභිමතො එකච්චස්ස අනිට්ඨො හොති එකච්චස්ස අනිට්ඨාභිමතො එකච්චස්ස ඉට්ඨො, තථා එකස්ස චාරස්ස ඉට්ඨො අඤ්ඤස්ස අනිට්ඨො, විපාකවසෙන පනෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කුසලවිපාකො හි එකන්තෙන ඉට්ඨො, අකුසලවිපාකො අනිට්ඨො එවාති. **චක්ඛුනා රූපෙ පස්සිතු**න්ති: ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨා උපාසකෙහි ගෙහං පවෙසෙත්වා පූජාසක්කාරකරණත්ථං උපනීතෙසු ආසනවිතානාදිසු නානාවිරාගසමුජ්ජලවණ්ණසඞ්ඛාතෙ රජනීයෙ අඤ්ඤෙ ච සවිඤ්ඤාණරූපෙ චක්ඛුවාරිකවිඤ්ඤාණෙහි පස්සිතුං. **සද්දෙ**ති: තථෙව ඉස්සරජනානං ගෙහං පවිට්ඨා තෙසං පයුත්තෙන ගීතවාදිතසද්දෙ සොතුං, **ගන්ධෙ**ති: තථා තෙහි පූජාසක්කාරවසෙන උපනීතෙ පුප්ඵධූමාදිගන්ධෙ ඝායිතුං. **රසෙ**ති: තෙහි දින්නාහාරපරිභොගෙ නානග්ගරසෙ සායිතුං. **ඵොට්ඨබ්බෙ**ති: මහග්ඝපච්චත්ථරණෙසු ආසනෙසු නිසීදනකාලෙ සුඛසම්ඵස්සෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ඵුසිතුං, එවඤ්ච පඤ්චවාරිකඉට්ඨාරම්මණපටිලාභං කිත්තෙත්වා ඉදානි මනොවාරිකඉට්ඨාරම්මණපටිලාභං දස්සෙතුං "**සක්කතො**"ති ආදි වුත්තං. තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. කිම්පන අපිණ්ඩපාතිකානං අයං නයො න ලබ්භතීති ලබ්භති, තෙසම්පි හි නිමන්තණසලාකභත්තාදිඅත්ථං ගාමං ගතකාලෙ උළාරවිභවා උපාසකා තථා සක්කාරසම්මානං කරොන්ති යෙව, තම්පන අනියතං පිණ්ඩපාතිකානං පන තදනිච්චමෙව තත්ථ පූජාසක්කාරං කරීයමානං දිස්වා සක්කාරගරුතාය අතිස්ස

රණමග්ගෙ ඨත්වා අයොනිසො මනසිකාරවසෙන තෙ භික්ඛූ එවමාහංසු. තෙනෙවාහ “**හන්දාවුසො මයං පිණ්ඩපාතිකා හොම**”ාති ආදි. තත්ථ **හන්දා**ති: වොස්සග්ගත්ථෙ නිපාතොව; **ලච්ඡාමා**ති: ලභිස්සාම; **තෙනුපසඞ්ක මී**ති: තත්ථ සුරභිගන්ධකුටියං නිසින්නො තෙසං තං කථාසල්ලාපං සුත්වා ඉමෙ භික්ඛූ මාදිසස්ස නාම බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා මයා සද්ධිං එකවිහාරෙ වසන්තාපි එවං අයොනිසො මනසිකාරවසෙන කථං පවත්තෙන්ති, සල්ලෙඛෙ න වත්තන්ති, හන්ද තෙ තතො නීහරිත්වා සල්ලෙඛෙ විහාරෙ නියොජෙස්සාමීති මණ්ඩලමාලං උපසඞ්කමි, සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: අප්පිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාසල්ලෙඛානං වසෙන කිලෙසෙ ධුනිතුං තණ්හං විසොසෙතුං පටිපන්නොති පිණ්ඩපාතිකස්ස යතො[1] දෙවාපි පිහයන්ති තස්ස පටිපත්තියා ආදරජාතා පියායන්ති න ඉතො අඤ්ඤදත්ථූති ඉමමත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **නො චෙ සද්දසිලොකනිස්සිතො**ති: අහො අය්‍යා අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පරමසල්ලෙඛවුත්තීති ආදිනා පරෙහි කිත්තිතබ්බසද්දසඞ්ඛාතං සිලොකං; තණ්හාය නිස්සිතො න හොති චෙති අත්ථො. **සද්දො** වා සම්මුඛා වණ්ණභණනථුතිඝොසො, **සිලොකො** පරම්මුඛභූතා පසංසා පත්ථටයසතා වා. සෙසං අනන්තරසුත්තෙ වුත්තනයමෙව.

අට්ඨමසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **කො නු ඛො ආවුසො සිප්පං ජානාතී**ති: ආවුසො අම්හෙසු ඉධ සන්නිපතිතෙසු කො නු ජීවිකානිමිත්තං සික්ඛිතබ්බට්ඨෙන සිප්පන්ති ලද්ධනාමං යං කිඤ්චි ආජීවං විජානාති, **කො කිං සිප්පං සික්ඛී**ති: කො දීඝරත්තං සිප්පාචරියකුලං පයිරුපාසෙත්වා ආගමතො පයොගතො ච අස්ස හත්ථිසිප්පාදීසු කිං සිප්පං සික්ඛි, **කතරසිප්පං සිප්පානං අග්ග**න්ති: සබ්බ සිප්පානං අගාරය්හතාය මහප්ඵලතාය අකිච්ඡසිද්ධියා ච කතරං **සිප්පං** අග්ගං උත්තමං. යං නිස්සාය සුඛෙන සක්කා ජීවිතුන්ති අධිප්පායො, **තත්ථෙකච්චෙ**ති: තෙසු භික්ඛූසු එකච්චෙව භික්ඛූ යෙ හත්ථාචරියකුලා පබ්බජිතා **තෙ එවමාහංසූ**ති: තෙ එවං භණිංසු; ඉතො පරම්පි එකච්චෙති වුත්තට්ඨානෙ එසෙව නයො. **හත්ථිසිප්ප**න්ති: යං හත්ථීනං පරිග්ගණ්හන[2] දමනසාරණරොගතිකිච්ඡාදිභෙදං කත්තබ්බං, තං උද්දිස්ස පවත්තං සබ්බම්පි සිප්පං ඉධ හත්ථිසිප්පන්ති අධිප්පෙතං. **අස්සසිප්ප**න්ති එත්ථාපි එසෙව නයො, **රථසිප්පං** පන රථයොග්ගානං දමනසාරණාදිවිධානවසෙන චෙව රථස්ස කාරණවසෙන ච වෙදිතබ්බං, **ධනුසිප්ප**න්ති: ඉස්සාසසිප්පං; සො ධනුබ්බෙදොති වුච්චති, **ථරුසිප්ප**න්ති: සෙසආවුධසිප්පං **මුද්දාසිප්ප**න්ති: හත්ථමුද්දාසිප්පං, **ගණනසිප්ප**න්ති: අච්ඡිද්දක ගණනසිප්පං, **සඞ්ඛානසිප්ප**න්ති: සඞ්කලනපටුප්පාදනාදිවසෙන පිණ්ඩගණනසිප්පං, තං යස්ස පගුණං

1. සී. I. **සතො.** 2. **සී.** I. **පරිහරණ.**

හොති සො රුක්ඛම්පි දිස්වා එත්තකානි එත්ථ පණ්ණානීති භණිතුං ජානාති. **ලෙඛාසිප්පන්**ති: නානාකාරෙහි අක්ඛරලිඛනසිප්පං; ඤුණං වා; **කාවෙය්‍යසිප්පන්**ති: අත්තනො චින්තාවසෙන වා පරතො පටිලද්ධසුතවසෙන වා ඉමස්ස අයමත්ථො එවං යොජෙස්සාමීති එවං අත්ථවසෙන වා කිඤ්චිදෙව කත්තබ්බං දිස්වා තප්පටිභාගං කත්තබ්බං කරිස්සාමීති ඨානුප්පත්තිකපටිභාගවසෙන වා චින්තාකවිආදීනං චතුන්නං කවීනං කත්තබ්බකාරණසිප්පං; වුත්තං හෙතං භගවතා:–“චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ කවී චින්තාකවි සුතකවි අත්ථකවි පටිභාගකවී”ති. **ලොකායතසිප්පන්**ති: කාකො සෙතො අට්ඨීනං සෙතත්තා, බලාකා රත්තා ලොහිතස්ස රත්තත්තාති, එවමාදිනයප්පවත්තං පරලොකනිබ්බාණානං පටිසෙධකං විතණ්ඩසත්ථසිප්පං. **ඛත්තවිජ්ජාසිප්පන්**ති: අබ්භෙය්‍යමාසුරක්ඛාදි නීතිසත්ථසිප්පං; ඉමානි කිර ද්වාදස මහාසිප්පානි නාම, තෙනෙවාහ තත්ථ තත්ථ “සිප්පානං අග්ග”න්ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං සබ්බසිප්පායතනානං ජීවිකත්ථතාය වට්ටදුක්ඛතො අනිස්සරණභාවං සීලාදීනං යෙව පන සුපරිසුද්ධානං නිස්සරණභාවං තං සමඞ්ගිනො යෙව ච භික්ඛුභාවං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අසිප්පජීවී**ති චතුන්නං තණ්හුප්පාදානං සමුච්ඡෙදවික්ඛම්භනෙන පච්චයාසාය විසොසිතත්තා යං කිඤ්චි සිප්පං උපනිස්සාය ජීවිතං න කප්පෙතීති=අසිප්පජීවී. එතෙන ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං දස්සෙති. **ලහූ**ති: අප්පකිච්චතාය සල්ලහුකවුත්තිතාය ච **ලහු** අබ්භුසම්භාරො. එතෙන චතුපච්චයසන්තොසසිද්ධං සුභරතං දස්සෙති. **අත්ථකාමො**ති: සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්ථමෙව කාමෙති ඉච්ඡතීති=අත්ථකාමො. එතෙන සත්තානං අනත්ථපරිවජ්ජනස්ස පකාසිතත්තා පාතිමොක්ඛසංවරසීලං දස්සෙති පාණාතිපාතාදිඅනත්ථවිරමණපරිදීපනතො, **යතින්ද්‍රියො**ති: චක්ඛාදීනං ඡන්නං ඉන්ද්‍රියානං අභිජ්ඣාද්‍යප්පවත්තිතො සංයමෙන යතින්ද්‍රියො. එතෙන ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං වුත්තං. **සබ්බධි විප්පමුත්තො**ති: එවං සුපරිසුද්ධසීලො චතුපච්චයසන්තොසෙ අවට්ඨිතො සප්පච්චයං නාමරූපං පරිග්ගහෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා තතොපරං පටිපාටියා පවත්තිතෙහි චතූහි අරියමග්ගෙහි සංයොජනානං පහීනත්තා සබ්බධි සබ්බත්ථ භවාදිසු විප්පමුත්තො. **අනොකසාරී අමමො නිරාසො**ති: තථා සබ්බධි විප්පමුත්තත්තා එව ඔකසඞ්ඛාතෙසු ඡසුපි ආයතනෙසු තණ්හාභිසරණස්ස අභාවෙන **අනොකසාරී** රූපාදිසු කත්ථචි මමඞ්කාරාභාවතො **අමමො** සබ්බෙන සබ්බං අනාසිංසනතො **නිරාසො**, **හිත්වා මානං එකචරො ස භික්ඛූ**ති: එවම්භූතො ච සො අරහත්තමග්ගප්පත්තිසමකාලමෙව අනවසෙසං මානං හිත්වා පජහිත්වා ඉමෙ භික්ඛූ විය ගණසඞ්ගණිකං අකත්වා පවිවෙකකාමතාය තණ්හාසහායවිරහෙන ච සබ්බිරියාපථෙසු එකචරො සබ්බසො හීනකිලෙසත්තා පරමත්ථතො භික්ඛු නාම, එත්ථ ච “අසිප්පජීවී”ති ආදිනා ලොකියගුණා කථිතා. “සබ්බධි විප්පමුත්තො”ති ආදිනා ලොකුත්තරගුණා කථිතා. තත්ථ අසිප්පජීවීති ආදි

විහවෙ ඨිතස්සෙව අයං ධම්මො න සිප්පං නිස්සාය මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්තස්ස, තස්මා සිප්පෙසු සාරගහණං විස්සජ්ජෙත්වා අධිසීලාදීසු යෙව තුම්හෙහි සික්ඛිතබ්බන්ති දස්සෙති.

නවම සුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **බුද්ධචක්ඛුනා**ති: එත්ථ ආසයානුසයඤාණං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණඤ්ච බුද්ධචක්ඛු නාම; යථාහ:–“අද්දසා ඛො භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ”ති ආදිං. **ලොක**න්ති: තයො ලොකා, ඔකාසලොකො සඞ්ඛාරලොකො සත්තලොකොති. තත්ථ:–

“යාවතා චන්දිමසුරියා පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා,
තාව සහස්සධා ලොකො එත්ථ තෙ වත්තතී වසො”ති

ආදීසු ඔකාසලොකො වුත්තො. “එකො ලොකො, සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා; ද්වෙ ලොකා, නාමඤ්ච රූපඤ්ච; තයො ලොකා, තිස්සො වෙදනා; චත්තාරො ලොකා, චත්තාරො ආහාරා; පඤ්චලොකා, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා; ඡලොකා, ඡඅජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි; සත්තලොකා, සත්තවිඤ්ඤාණට්ඨිතියො; අට්ඨලොකා, අට්ඨලොකධම්මා; නවලොකා, නවසත්තාවාසා; දසලොකා, දසායතනානි; ද්වාදසලොකා, ද්වාදසායතනානි; අට්ඨාරසලොකා, අට්ඨාරසධාතුයො”ති ආදීසු සඞ්ඛාරලොකො. “සස්සතො ලොකො අසස්සතො ලොකො”ති ආදීසු සත්තලොකො වුත්තො. ඉධාපි සත්තලොකො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ලොකියති විචිත්තා[1]කාරතො දිස්සතීති=චක්කවාළසඞ්ඛාතො ලොකො ඔකාසලොකො. සඞ්ඛාරො–ලුජ්ජති පලුජ්ජතීති=ලොකො. ලොකියති එත්ථ පුඤ්ඤපාපං තබ්බිපාකො චාති=සත්තලොකො. තෙසු භගවා මහාකරුණාය අනුකම්පමානො සංසාරදුක්ඛතො මොචෙතුකාමො සත්තලොකං වොලොකෙසි, කතමස්ස පන සත්තාහස්ස අච්චයෙන ඔලොකෙසි? පඨමස්ස සත්තාහස්ස. භගවා හි පල්ලඞ්කසත්තාහස්ස පරියොසානෙ පච්ඡිමයාමාවසානෙ “යදා හවෙ පාතුභවන්ති ධම්මා=පෙ=සූරියොව ඔභාසයමන්තලික්ඛ”න්ති ඉමං අරියමග්ගානුභාවදීපකං උදානං උදානෙත්වා අහං තාව එවං සුදුත්තරං සංසාරමහොඝං ඉමාය ධම්මනාවාය සමුත්තරිත්වා නිබ්බාණපාරෙ ඨිතො හන්ද දානි ලොකම්පි තාරෙස්සාමීති කීදිසො නු ඛො ලොකොති ලොකං ඔලොකෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං: **“අථ ඛො භගවා තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙන තම්හා සමාධිම්හා වුට්ඨහිත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙසී”**ති. තත්ථ **වොලොකෙසී**ති විවිධෙහි ආකාරෙහි පස්සි; හත්ථතලෙ ඨපිත ආමලකං විය අත්තනො ඤාණෙන පච්චක්ඛං අකාසි. **“අප්පෙකච්චෙ සත්තෙ පෙ”**ති ආදි ඔලොකිතාකාර

---

1. ම. විචිත්ත.

දස්සනං **අනෙකෙහි සන්තාපෙහීති**: අනෙකෙහි දුක්ඛෙහි; දුක්ඛා හි සන්තාපන පීළනට්ඨෙන සන්තාපොති වුච්චති. යථාහ "දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො"ති. තඤ්ච දුක්ඛදුක්ඛාදි වසෙන චෙව ජාතිආදිවසෙන ච අනෙකප්පකාරං තෙන වුත්තං "**අනෙකෙහි සන්තාපෙහී**"ති: අනෙකෙහි දුක්ඛෙහි සන්තප්පමානෙ පීළියමානෙ බාධියමානෙ; **පරිළාහෙහීති**: පරිදාහෙහි පරිඩය්හමානෙ; ඉන්ධනං විය අග්ගිනා සමන්තතො ඩය්හමානෙ. **රාගජෙහීති**: රාගසම්භූතෙහි; එසෙව නයො සෙසෙසුපි. රාගාදයො හි යස්මිං සන්තානෙ උප්පජ්ජන්ති නිද්දහන්තා විය විබාධෙන්ති. තෙන වුත්තං "තයොමෙ භික්ඛවෙ අග්ගී රාගග්ගි දොසග්ගි මොහග්ගී"ති. යතො තෙ චිත්තං කායඤ්ච කිලෙසෙන්තීති කිලෙසාති වුච්චන්ති, එත්ථ ච **පරිඩය්හමානෙති**: එතෙන භගවා රාගාදිකිලෙසානං පවත්ති දුක්ඛතං තෙන ච සත්තානං අභිභූතතං දස්සෙති. **සන්තප්පමානෙති**: ඉමිනා පන තෙසං කාලන්තරදුක්ඛතං තෙන නිරන්තරොපද්දවතං ච දස්සෙති.

භගවා හි බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙන නිසින්නො පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා කිලෙසමූලකං වට්ටදුක්ඛං අභිඤ්ඤාය සඞ්ඛාරෙ පරිග්ගහෙත්වා සම්මසන්තො අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරියමග්ගාධිගමෙන සයං විගතවිද්ධස්තකිලෙසො අභිසම්බුද්ධො හුත්වා පච්චවෙක්ඛණානන්තරං අනවසෙසානං කිලෙසානං පහීනත්තා අත්තනො වට්ටදුක්ඛස්ස පරික්ඛීණභාවදීපකං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතං "අනෙකජාතිසංසාර"න්ති උදානං උදානෙත්වා තෙනෙව පල්ලඞ්කෙන සත්තාහං විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී නිසින්නො සත්තමාය රත්තියා තීසු යාමෙසු වුත්තනයෙන තීණි උදානානි උදානෙත්වා තතියඋදානානන්තරං බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සකලමිදං සත්තානං වට්ටදුක්ඛං කිලෙසමූලකං කිලෙසා නාමෙතෙ පවත්තිදුක්ඛා ආයතිම්පි දුක්ඛහෙතුභූතා තෙහි ඉමෙ සත්තා සන්තප්පන්ති පරිඩය්හන්ති චාති පස්සි, තෙන වුත්තං:-"**අද්දසා ඛො භගවා**-පෙ-**මොහජෙහිපී**"ති. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං ලොකස්ස යථාවුත්තසන්තාපපරිළාහෙහි අභිභුය්‍යමානත්තං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදානන්ති**: ඉමං සබ්බසන්තාපපරිළාහතො පරිනිබ්බාණවිභාවනං මහා උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අයං ලොකො සන්තාපජාතොති**: අයං සබ්බොපි ලොකො ජරාරොගමරණෙහි චෙව නානාවිධබ්‍යසනෙහි ච කිලෙසපරිවුට්ඨානෙහි ච ජාතසන්තාපො; උප්පන්නකායිකචෙතසිකදුක්ඛාභිභවොති අත්ථො. **ඵස්සපරෙතොති**: තතො එව අනෙකෙහි දුක්ඛසම්ඵස්සෙහි පරිහතො උපද්දුතො. අථවා **ඵස්සපරෙතොති**: සුඛාදිසඞ්ඛාතානං තිස්සන්නං දුක්ඛතානං පච්චයභූතෙහි ඡහි ඵස්සෙහි අභිභූතො, තතො තතො ද්වාරතො තස්මිං තස්මිං ආරම්මණෙ පවත්තිවසෙන උපස්සට්ඨො. **රොගං**

වදති අත්තතොති: ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජමානං වෙදනාසඞ්ඛාතං රොගං දුක්ඛං ඛන්ධපඤ්චකමෙව වා යථාභූතං අජානන්තො අහන්ති සඤ්ඤාය දිට්ඨිගාහවසෙන අහං සුඛිතො දුක්ඛිතොති අත්තතො වදති, අත්තනොතිපි පඨන්ති.[1] තස්සත්ථො: ස්වායං ලොකො කෙනචි දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨො අභාවිතත්තතාය අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො අහො දුක්ඛං ඊදිසං දුක්ඛං මය්හං සත්තුනොපි මා හොතූති ආදිනා විප්පලපන්තො කෙවලං අත්තනො රොගං වදති, තස්ස පන පහානාය න පටිපජ්ජතීති අධිප්පායො. අථ වා තං යථාවුත්තං දුක්ඛං යථාභූතං අජානන්තො තණ්හාගාහවසෙන මමන්ති සඤ්ඤාය අත්තනො වදති මම ඉදන්ති වාචං නිච්ඡාරෙති. **යෙන යෙන හි මඤ්ඤතීති**: එවමිමං රොගභූතං ඛන්ධපඤ්චකං අත්තතො අත්තනො වා වදන්තො ලොකො යෙන යෙන රූපවෙදනාදිනා කාරණභූතෙන යෙන යෙන වා සස්සතාදිනා පකාරෙන දිට්ඨිමානතණ්හාමඤ්ඤනාහි ත්ථි[2] මඤ්ඤති. **තතො තං හොති අඤ්ඤථාති**. තතො අත්තනා පරිකප්පිතාකාරතො තං මඤ්ඤනාය වත්ථුභූතං ඛන්ධපඤ්චකං අඤ්ඤථා අනත්තා අනත්තනියමෙව ච හොති; වසෙ වත්තෙතුම සක්කුණෙය්‍යතාය අහඞ්කාරමමඞ්කාරත්තං න නිප්ඵාදෙතීති අත්ථො. අථ වා **තතොති** තස්මා මඤ්ඤනාමත්තභාවතො තං ඛන්ධපඤ්චකං නිච්චාදිවසෙන මඤ්ඤිතං අඤ්ඤථා අනිච්චාදිසභාවමෙව හොති, න හි මඤ්ඤනාභාවඤ්ඤත්තං වා ලක්ඛණඤ්ඤත්තං වා කාතුං සක්කොති, **අඤ්ඤථා භාවී භවසත්තො**[3]ති:–අයං භවෙ වඩ්ඪියං[4] හිතසුඛෙ සත්තො ලග්ගො සත්තලොකො මඤ්ඤනාය යථාරුචිපි චින්තියමානොපි විපරීතපටිපත්තියා තතො අඤ්ඤථා භාවී අහිතදුක්ඛභාවී විඝාතං යෙව පාපුණාති. **භවමෙවාභිනන්දතීති**: එවං සන්තොපි තං මඤ්ඤනාපරිකප්පිතං අවිජ්ජමානභවං වඩ්ඪිං අභිනන්දති එව අභිකඞ්ඛති එව, අථ වා **අඤ්ඤථා භාවීති** නිච්චො මෙ අත්තාති ආදිනා මඤ්ඤනාය පරිකප්පිතාකාරභාවතො සයං අඤ්ඤථාභාවී සමානො අනිච්චො අධුවොති අත්ථො. **භවසත්තොති**: කාමාදිභවෙසු භවතණ්හාය සත්තො ලග්ගො ගධිතො, **භවමෙවාභිනන්දතීති**: අනිච්චාදිසභාවං භවමෙව නිච්චාදිවසෙන පරාමසිත්වා තත්ථ වාධිමුත්තිසඤ්ඤං තණ්හාදිට්ඨිභවනන්දනාය අභිනන්දති න තත්ථ නිබ්බින්දති. **යදභිනන්දති තං භයන්ති**: යං වඩ්ඪිසඞ්ඛාතං භවං, කාමාදිභවං වා අභිනන්දති තං අනිච්චාදි විපරිණාමසභාවත්තා අනෙකබ්‍යසනානුබන්ධත්තා ච භවහෙතුභාවතො අතිවිය භයානකට්ඨෙන භයං; **යස්ස භායතීති**: යතො ජරාමරණාදිතො භායති ජරාමරණාදිදුක්ඛාධිට්ඨානභාවතො දුක්ඛභාවතො ච දුක්ඛදුක්ඛං, අථ වා **යස්ස භායතීති** භවාභිනන්දනෙන යස්ස විසයස්ස[5] භායති සො උච්ඡෙදසඞ්ඛාතො විභවො තතො භායනඤ්ච දුක්ඛවත්ථුභාවතො ජාතිආදි දුක්ඛස්ස අනතිවත්තනතො ච දුක්ඛං දුක්ඛසභාවමෙවාති අත්ථො. අථ වා **යස්ස භායති තං දුක්ඛන්ති**: යස්ස අනිච්චාදිකස්ස භායති තං නිස්සරණං අජානන්තො තං භයං තස්ස දුක්ඛං හොති; දුක්ඛං ආවහතීති අත්ථො. එත්තකෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි

1. ම. පවදන්ති. 2. සී. III. IV. මඤ්ඤනාය. 3. පත්තො මූ. පා.
4. සී. I. අසමත්තෙව වඩ්ඪිත. 5. සී. I. භවස්ස.

විවට්ටං දස්සෙන්තො "**භවවිප්පහානාය ඛො පනිදං බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී**"ති ආහ. තත්ථ **භවවිප්පහානායා**ති: කාමාදිභවස්ස පජහනත්ථාය; **ඛො**ති. අවධාරණෙ; **පනා**ති: පදපූරණෙ නිපාතො, **ඉද**න්ති: ආසන්නපච්චක්ඛවචනං **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති: මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; **වුස්ස**තීති: පූරෙස්සති; ඉදං වුත්තං හොති: එකන්තෙනෙව කාමාදිභවස්ස සමුදයප්පහාණෙන අනවසෙසප්පජහනත්ථාය ඉදං මයා සතසහස්සකප්පාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි අතිදුක්කරානි ආචරන්තා පාරමියො පූරෙත්වා බොධිමණ්ඩෙ තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අධිගතං සීලාදිඛන්ධත්තයසඞ්ගහං අට්ඨඞ්ගිකමග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරීයති භාවීයතීති එවං අරියමග්ගස්ස එකංසෙනෙව නීය්‍යානිකභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤමග්ගස්ස තදභාවං දස්සෙන්තො "**යෙ හි කෙචී**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **යෙ**ති: අනියමනිද්දෙසො; **හී**ති: නිපාතමත්තං; **කෙචී**ති: එකච්චෙ; පදද්වයෙනාපි තථාවාදිනො දිට්ඨිගතිකෙ අනියමතො පරියාදියති; **සමණා**ති: පබ්බජ්ජූපගමනමත්තෙන සමණා; න සමිතපාපා. **බ්‍රාහ්මණා**ති: ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා; න බාහිතපාපා **වා**සද්දො විකප්පනත්ථො. **භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛමාහංසූ**ති: එකච්චෙ කාමභවෙන රූපභවෙන වා සබ්බභවතො විමුත්තිං සංසාරසුද්ධිං කථයිංසු. කෙ පන එවං වදන්තීති? දිට්ඨධම්මනිබ්බාණවාදිනො, තෙසු හි කෙචි උළාරෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො අත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරමං නිබ්බුතිං පත්තො හොතීති වදන්ති. කෙචි රූපාවචරජ්ඣානෙසු පඨමජ්ඣානසමඞ්ගී=පෙ=කෙචි දුතිය=පෙ=කෙචි තතිය=පෙ=කෙචි චතුත්ථජ්ඣානසමඞ්ගී අත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ පරමං නිබ්බුතිං පත්තො හොතීති වදන්ති, යථාහ:-"ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨී යතො ඛො භො අයං අත්තා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො"ති විත්ථාරො. තෙ පන යස්මා යාවදත්ථං පීතත්තා සුහිතාය ජලූකාය විය රුහිරපිපාසා කාමාදිසුඛෙධිතස්ස අත්තනො කාමෙසනාදයො න භවිස්සන්ති තදභාවෙ ච භවස්ස අභාවො යෙව, යස්මිං යස්මිඤ්ච භවෙ ඨිතස්ස අයං නයො ලබ්භති, තෙන තෙන භවෙන සබ්බභවතො විමුත්ති හොතීති වදන්ති. තස්මා "භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛමාහංසූ"ති වුත්තො. යෙසඤ්ච එත්තකං නාම කාලං සංසරිත්වා බාලා ච පණ්ඩිතා ච පරියොසානභවෙ ඨත්වා සංසාරතො විමුච්චන්තීති ලද්ධි, තෙපි භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛං වදන්ති නාම. වුත්තං හෙතං:-"චූළාසීති මහාකප්පුනො සතසහස්සානි යානි බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තී"ති. අථවා **භවෙනා**ති: භවදිට්ඨියා; භවති සස්සතං තිට්ඨතීති පවත්තනතො සස්සතදිට්ඨි භවදිට්ඨීති පවුච්චති. භවදිට්ඨි එවෙත්ථ උත්තරපදලොපෙන භවතණ්හාති ආදිසු විය භවොත්ති වුත්තො. භවදිට්ඨිවසෙන ච එකච්චෙ භවවිසෙසං යෙව කිලෙසානං වූපසන්තවුත්තියා ආයුනො ච දීඝතමත්තාය[1] නිච්චාදිසභාවං භවවිමොක්ඛං මඤ්ඤන්ති, සෙය්‍යථාපි බකො බ්‍රහ්මා "ඉදං නිච්චං ඉදං ධුවං ඉදං සස්සතං ඉදං අවිපරිනාමධම්ම"න්ති අවොච තෙසමෙව විපරීතගාහීනං අනිස්සරණෙ

1. සී. II. III. දීඝාවාසතාය.

නිස්සරණදිට්ඨීනං කුතො භවවිමොක්ඛො. තෙනාහ භගවා:-“**සබ්බෙ තෙ අවිප්පමුත්තා භවස්මාති වදාමී**”ති. **විභවෙනාති**: උච්ඡෙදෙන; **භවස්ස නිස්සරණමාහංසූති**: සබ්බභවතො නිග්ගමනං නික්ඛන්තිං[1] සංසාරසුද්ධිං වදිංසු; තෙ හි භවෙන භවස්ස විප්පමොක්ඛොති[2] වදන්තානං[3] වාදං අනනුජානන්තා භවොපච්ඡෙදෙන නිස්සරණං පටිජානිංසු. **විභවෙනාති** වා උච්ඡෙදදිට්ඨියා, විභවති විනස්සති උච්ඡිජ්ජති අත්තා ච ලොකො චාති පවත්තනතො උච්ඡෙදදිට්ඨි වුත්තනයෙන විභවොති වුච්චති. උච්ඡෙදදිට්ඨිවසෙන හි සත්තා අධිමුච්චිත්වා තත්ථ තත්ථ උප්පන්නා උච්ඡිජ්ජන්ති සා එව සංසාරසුද්ධීති උච්ඡෙදවාදිනො, වුත්තං හෙතං:-“යතො ඛො භො අයං අත්තා රූපී චාතුම්මහාභූතිකො-පෙ-නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො භො අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොතී”ති තථා “නත්ථි මහාරාජ දින්නං නත්ථි යිට්ඨං නත්ථි හුතං-පෙ-බාලා ච පණ්ඩිතා ච කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජන්ති විනස්සන්ති න හොන්ති පරම්මරණා”ති ච තෙසම්පි එවං විපරීතගාහානං කුතො භවනිස්සරණං තෙනාහ භගවා:-“**සබ්බෙ තෙ අනිස්සටා භවස්මාති වදාමී**”ති. න හි අරියමග්ගභාවනාය අනවසෙසකිලෙසං අසමුග්ඝාටෙත්වා කදාචිපි භවතො නිස්සරණවිමුත්ති සම්භවති. තථා හි තෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං යථාභූතාවබොධාභාවතො අත්ථි නත්ථීති අන්තද්වයනිපතිතානං තණ්හාදිට්ඨිවසෙන සම්පරිතසිත විප්ඵන්දිතමත්තං, යතො තෙ දිට්ඨිගතිකා පවත්තිහෙතුසුපි සම්මූළ්හා සක්කායභූමියං සුනිඛාතෙ විපරීතදස්සනත්ථම්භෙ තණ්හාබන්ධනෙන බද්ධා ගද්දුලබද්ධා විය සාරමෙය්‍යා න විජහන්ති බන්ධනට්ඨානං, කුතො තෙසං විමොක්ඛො, යෙ පන චතුසච්චවිභාවනෙන පවත්තිආදීසු අසම්මොහතො තං අන්තද්වයං අනුපගම්ම මජ්ඣිමං පටිපදං සමාරූළ්හා තෙසං යෙව භවවිප්පමොක්ඛො නිස්සරණඤ්චාති දස්සෙන්තො සත්ථා “**උපධිං හි**”ති ආදිමාහ. තත්ථ **උපධින්ති**: ඛන්ධාදි උපධි. **හීති** නිපාතමත්තං. **පටිච්චාති**: නිස්සාය; පච්චයං කත්වා. **දුක්ඛ**න්ති: ජාති ආදි දුක්ඛං; කිං වුත්තං හොති: යත්ථිමෙ දිට්ඨිගතිකා විමොක්ඛසඤ්ඤිනො තත්ථ ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරූපධයො අධිගතා කුතො තත්ථස්ස දුක්ඛනිස්සරණං, යත්‍ර හි කිලෙසා තත්‍රාභිසඞ්ඛාරසම්භවතො භවප්පබන්ධස්ස අවිච්ඡෙදො යෙවාති වට්ටදුක්ඛස්ස අනිවත්ති. තෙන වුත්තං:-“**උපධිං පටිච්ච දුක්ඛමිදං සම්භොතී**”ති. ඉදානි යං පරමත්ථතො දුක්ඛස්ස නිස්සරණං තං දස්සෙතුං “**සබ්බුපාදානක්ඛයා නත්ථි දුක්ඛස්ස සම්භවො**”ති වුත්තං. තත්ථ **සබ්බුපාදානක්ඛයාති**: කාමුපාදානං දිට්ඨුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානන්ති සබ්බෙසං ඉමෙසං චතුන්නම්පි උපාදානානං අරියමග්ගාධිගමෙන අනවසෙසප්පහානතො. තත්ථ දිට්ඨුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අත්තවාදුපාදානන්ති ඉමානි තීණි උපාදානානි සොතාපත්තිමග්ගෙන ඛීයන්ති, අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජන්ති. කාමුපාදානං අපායගමනීයං පඨමෙන කාමරාගභූතං බහලං දුතියෙන

1. ම. නිග්ගතො නික්ඛමනං.
2. සී. III. විප්පමුත්තො.
3. සී. III. IV. විවදන්තානං.
4. සී. I. සංසාර.

සුඛුමං නාමෙන රූපරාගප්පහාණං චතුත්ථෙනාති චතූහිපි මග්ගෙහි බ්‍යන්ති; අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජන්තීති වෙදිතබ්බං. **නත්ථි දුක්ඛස්ස සම්භවෝති:** එවං සබ්බසොපාදානක්ඛයා තදෙකට්ඨතාය සබ්බස්සපි කිලෙසගහනස්ස අනුප්පාදනතො අප්පමත්තකස්සපි වට්ටදුක්ඛස්ස සම්භවො පාතුභාවො නත්ථි. එවං භගවා හෙතුනා සද්ධිං පවත්තිනිවත්තියො දස්සෙත්වා ඉමං නයං අජානන්තො අයං සත්තලොකො වට්ටතො සීසං න උක්ඛිපතීති දස්සෙන්තො **ලොකමිමං පස්සාති** අත්තනො බුද්ධචක්ඛුනා පච්චක්ඛතො **විදිතභාවස්ස** උපගතත්තා[1] ලොකමිමං පස්සාති භගවා දස්සනකිරියං නියොජෙන්තො අත්තානමෙවාලපති; **පුථූති:** බහූ; විසුං විසුං වා; **අවිජ්ජාය පරෙතාති:** 'දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණ'න්ති ආදිනා නයෙන වුත්තාය චතුසච්චපටිච්ඡාදිකාය අවිජ්ජාය අභිභූතා; **භූතාති:** කම්මකිලෙසෙහි ජාතා නිබ්බත්තා. **භූතරතාති** භූතෙසු මාතාපිතුපුත්තදාරාදිසඤ්ඤාය අඤ්ඤසත්තෙසු තණ්හාය භූතෙ වා ඛන්ධපඤ්චකෙ අනිච්චාසුභදුක්ඛානත්තසභාවෙ තං සභාවානවබොධතො ඉත්ථිපුරිසාදිපරිකප්පවසෙන නිච්චාදිවසෙන අත්තනියගාහවසෙන ච අභිරතා, **භවා අපරිමුත්තාති:** යථාභූතෙන තණ්හාදිට්ඨිගාහෙන භවතො සංසාරතො න පරිමුත්තා, එත්ථ ච **ලොකමිම**න්ති: පඨමං තාව සකලම්පි සත්තනිකායං සාමඤ්ඤතො එකත්තං උපනෙත්වා එකවචනෙන අනොධිසො ගහණං දීපෙත්වා අයං ලොකො භවයොනිගතිසත්තාවාසාදිවසෙන චෙව තත්ථාපි තං තං සත්තනිකායාදිවසෙන ච අනෙකභෙදභින්නො පච්චෙකං මයා ඔලොකිතොති අත්තනො බුද්ධචක්ඛුඤාණානුභාවං[2] පකාසෙන්තො සත්ථා පුන වචනභෙදං කත්වා බහුවචනෙන ඔධිසො ගහණං දීපෙති "**පුථූ අවිජ්ජාය පරෙතා භූතා**"ති ආදිනා, එවඤ්ච කත්වා **ලොකමිම**න්ති උපයොගවචනං කත්වා **අවිජ්ජාය පරෙතාති** ආදිනා ච පච්චත්තබහුවචනනිද්දෙසොපි අවිරුද්ධො හොති, භින්නවාක්‍යත්තා. කෙචි පන එකවාක්‍යාධිප්පායෙන "අවිජ්ජාය පරෙතං භූතං භූතරතං භවා අපරිමුත්ත"න්ති පඨන්ති. විභත්තිභෙදවසෙනෙව පන පුරාණපාඨො. ඉදානි යෙන උපායෙන භවවිප්පමොක්ඛො හොති තං සබ්බං තිත්ථියානං අවිසයභූතං බුද්ධගොචරං විපස්සනාවීථිං[3] දස්සෙන්තො "**යෙ හි කෙචී**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **යෙ හි කෙචි භවාති:** කාමභවාදි සඤ්ඤීභවාදි එකවොකාරභවාදි විභාගෙන නානාභෙදභින්නා සාතවන්තසම්මතා සාරභිතා සාතරහිතා දීඝායුකා වා ඉතරලක්ඛණා වා යෙ හි කෙචි භවා, **සබ්බධීති:** උද්ධං අධො තිරියන්ති ආදිවිභාගෙන සබ්බත්ථ **සබ්බත්ථතායා**[4]ති: සග්ගාපායමනුස්සාදිසබ්බභාවෙන. **සබ්බෙ තෙති** ආදීසු සබ්බෙපි තෙ **භවා** රූපවෙදනාදිධම්මා හුත්වා අභාවට්ඨෙන **අනිච්චා** උදයබ්බයපටිපීළිතත්තා **දුක්ඛා** ජරාය මරණෙන චාති ද්විධා විපරිනාමෙතබ්බතාය **විපරිනාමධම්මා** **ඉති සද්දො** ආදි අත්ථෙ පකාරත්ථෙ වා, කිං තෙන අනුත්තලක්ඛණම්පි සඞ්ගහෙත්වා අවසවත්තනට්ඨෙන **අනත්තා** විපරිනාමධම්මතාය වා අවසවත්තනට්ඨෙන අනත්තාති **එවං** ලක්ඛණත්තයසම්පටිවිජ්ඣනාකාරෙන

1. සී. II. III. විදිතභාවස්ස. 2. සී. II. විඤ්ඤාණභාවං.
3. සී. II. III. විපස්සනාචාරං. 4. සී. II. III. සබ්බත්ථතාය.

එතං භවසඞ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං **යථාභූතං** අවිපරීතං **සම්මප්පඤ්ඤාය** සම්මාඤාණෙන විපස්සනාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය **පස්සතො** පරිඤ්ඤාභිසමයාදිවසෙන පටිවිජ්ඣතො භවො නිබ්බත්තොති ආදිනයප්පවත්තා භවෙසු **තණ්හා පහීයති** අග්ගමග්ගප්පත්තිසමකාලමෙව අනවසෙසං නිරුජ්ඣති; උච්ඡෙදදිට්ඨියා සබ්බසො පහීනත්තා **විභවං** විච්ඡෙදං **නාභිනන්දති** න පත්ථෙති, එවම්භූතස්ස තස්ස කාමතණ්හාදිවසෙන සා අට්ඨසතභෙද අවත්ථාදිවිභාගෙන අනන්තභෙදා ච තාසං **සබ්බසො** සබ්බප්පකාරෙන **තණ්හානං ඛයා** පහානා තදෙකට්ඨතාය සබ්බස්සාපි සංකිලෙසපක්ඛස්ස **අසෙසං** නිස්සෙසං **විරාගෙන** අරියමග්ගෙන යො අනුප්පාදනිරොධො තං **නිබ්බානන්**ති, එවං තණ්හාය පහානමුඛෙන සඋපාදිසෙසනිබ්බානං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුපාදිසෙසනිබ්බානං දස්සෙන්තො **තස්ස නිබ්බුතස්සා**ති ගාථමාහ.

තස්සාති යො සො සබ්බසො **තණ්හානං** ඛයා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො වුත්තනයෙන පහීනකිලෙසො ඛීණාසවභික්ඛු, **තස්ස නිබ්බුතස්ස භික්ඛුනො අනුපාදානා** උපාදානාභාවතො කිලෙසාභිසඞ්ඛාරමාරානං වා අග්ගහණතො **පුනබ්භවො න හොති** ආයතිං පටිසන්ධිවසෙන උප්පත්තිභවො නත්ථි, එවම්භූතෙන ච තෙන **අභිභූතො මාරො** අරියමග්ගක්ඛණෙ කිලෙසමාරො අභිසඞ්ඛාරමාරො දෙවපුත්තමාරො ච චරිමකචිත්තක්ඛණෙ ඛන්ධමාරො මච්චුමාරොති පඤ්චවිධො මාරො අභිභූතො පරාජිතො, පුන සීසං උක්ඛිපිතුං අප්පදානෙන නිබ්බිසෙවනො කතො යතො තෙන **විජිතො සඞ්ගාමො** මාරෙහි තත්ථ තත්ථ පවත්තිතො, එවං විජිතසඞ්ගාමො පන ඉට්ඨාදිසු සබ්බෙසු විකාරාභාවෙන තාදිලක්ඛණප්පත්තියා **තාදී** අරහා **සබ්බභවානි** යථාවුත්තභෙදෙ සබ්බෙපි භවෙ **උපච්චගා** සමතික්කන්තො යත්ථ කත්ථචි සඞ්ඛං න උපෙති අඤ්ඤදත්ථු අනුපාදානො විය ජාතවෙදො පරිනිබ්බානතො උද්ධං අපඤ්ඤත්තිකොව හොතීති. ඉති භගවා ඉමං මහාඋදානං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා කූටං ගහෙත්වා නිට්ඨපෙසි.

දසම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච තතියවග්ගවණ්ණනා.

මෙඝියවග්ගස්ස පඨමෙ **චාලිකාය**න්ති: එවංනාමකෙ නගරෙ; තස්ස කිර නගරස්ස චාරට්ඨානං මුඤ්චිත්වා සමන්තතො චලපඞ්කං හොති, තං චලපඞ්කං නිස්සාය ඨිතත්තා ඔලොකෙන්තානං චලමානං විය උපට්ඨාති, තස්මා චාලිකාති වුච්චති. **චාලිකෙ පබ්බතෙ**ති: තස්ස නගරස්ස අවිදූරෙ එකො පබ්බතො සොපි සබ්බසෙතත්තා කාළපක්ඛඋපොසථෙ ඔලොකෙන්තානං චලමානො විය උපට්ඨාති, තස්මා චාලිකපබ්බතොති

සඞ්ඛං ගතො. තත්‍ථ භගවතො මහන්තං විහාරං කාරයිංසු, භගවා තදා තං නගරං ගොචරගාමං කත්‍වා තස්මිං චාලිකපබ්බතමහාවිහාරෙ විහරති. තෙන වුත්තං "**චාලිකායං විහරති චාලිකෙ පබ්බතෙ**"ති. **මෙඝියොති**: තස්ස ථෙරස්ස නාමං; **උපට්ඨාකො හොතී**ති: පරිචාරකො හොති.

භගවතො හි පඨමබොධියං උපට්ඨාකා අනිබද්ධා අහෙසුං, එකදා නාගසමාලො එකදා නාගිතො එකදා උපවාණො එකදා සුනක්ඛත්තො එකදා චුන්දො සමණුද්දෙසො එකදා සාගතො එකදා මෙඝියො, තදාපි මෙඝියත්ථෙරොව උපට්ඨාකො, තෙනාහ "**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මෙඝියො භගවතො උපට්ඨාකො හොතී**"ති. **ජන්තුගාම**න්ති: එවං නාමකං තස්සෙව විහාරස්ස අපරං ගොචරගාමං; ජනගාමන්තිපි[1] පාඨො. **කිමිකාලායා**ති. කාළකිමීනං බහුලතාය කිමිකාලාති ලද්ධනාමාය නදියා, **ජඞ්ඝාවිහාර**න්ති: චිරනිසජ්ජාය ජඞ්ඝාසු උප්පන්නකිලමථවිනොදනත්ථං විචරණං; **පාසාදික**න්ති: අවිරළරුක්ඛතාය සිනිද්ධපත්තතාය ච පස්සන්තානං පසාදමාවහතීති=පාසාදිකං; සන්දච්ඡායතාය[2] මනුඤ්ඤභූමිභාගතාය ච **මනුඤ්ඤං**; අනෙකාපවිට්ඨානං පීතිසොමනස්සජනනට්ඨෙන චිත්තං රමෙතීති=**රමණීයං**. **අල**න්ති: පරියත්තං; යුත්තන්තිපි අත්ථො. **පධානත්ථිකස්සා**ති: ජනවියොගෙන භාවනාය අත්ථිකස්ස; **පධානායා**ති: සමණධම්මකරණාය; **ආගච්ඡෙය්‍යාහ**න්ති: ආගච්ඡෙය්‍යං අහං; ථෙරෙන කිර පුබ්බෙ තං ඨානං අනුපටිපාටියා පඤ්ච ජාතිසතානි රඤ්ඤො එව සතා අනුභූතං උය්‍යානං අහොසි, තෙනස්ස දිට්ඨමත්තෙනෙව තත්ථ විහරිතුං චිත්තං නමි.[3] **ආගමෙහි තාවා**ති: සත්ථා ථෙරස්ස වචනං සුත්‍වා උපධාරෙන්තො න තාවස්ස ඤාණං පරිපාකං ගතන්ති ඤත්‍වා පටික්ඛිපන්තො එවමාහ. **එකකම්හා තාවා**ති: ඉදං පනස්ස එවං අයං ගන්ත්‍වාපි කම්මෙ අනිප්ඵජ්ජමානෙ නිරාසඞ්ඛො[4] හුත්‍වා පෙමවසෙන පුන ආගච්ඡිස්සතීති චිත්තමද්දවජනනත්ථං ආහ.

යාව අඤ්ඤොපි කොචි භික්ඛු ආගච්ඡතීති: අඤ්ඤො කොචි භික්ඛු මම සන්තිකං යාව ආගච්ඡති තාව ආගමෙහීති අත්ථො. කොචි භික්ඛු දිස්සතීතිපි පාඨො. ආගච්ඡතුතිපි පඨන්ති, තථා දිස්සතුති. **නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිං කරණීය**න්ති: චතුසු සච්චෙසු චතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාදීනං සොළසන්නං කිච්චානං කතත්තා අභිසම්බොධියා වා අධිගතත්තා තතො අඤ්ඤං උත්තරිං කරණීයං නාම නත්ථි. **නත්ථි කතස්ස වා පතිචයො**ති: කතස්ස ච පුන පතිචයොපි නත්ථි, න හි භාවිතමග්ගො පුන භාවීයති, පහීනකිලෙසානං වා පුන පහානෙ න කිච්චං අත්ථි. **කතස්ස පතිචයො**ති: මය්හං සන්තානෙ නිප්ඵාදිතස්ස සීලාදිධම්මස්ස අරියමග්ගස්ස අනධිගතත්තා තදත්ථං පුන වඩ්ඪනසඞ්ඛාතො පතිචයො අත්ථි ඉච්ඡිතබ්බොති අත්ථො. **පධානන්ති ඛො මෙඝිය වදමානං**[5] **කින්ති වදෙය්‍යාමා**ති:[6] සමණධම්මං කරොමීති තං වදමානං මයං අඤ්ඤං කිං

1. සී. II. III. ජන්තුගාමන්තිපි.
2. සී. III. IV. සන්තච්ඡායතාය.
3. සී. III. IV. රමි.
4. සී. III. IV. නිරාසඞ්කො.
5. සී. චරමානං.
6. සී. වාරෙය්‍යාම.

නාම වදෙය්‍යාම,[1] **දිවා විහාරං නිසීදීති:** දිවාවිහාරත්ථාය නිසීදි. නිසින්නො ච යස්මිං මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ පුබ්බෙ අනුපටිපාටියා පඤ්චජාතිසතානි රාජා හුත්වා උය්‍යානකීළං කීළන්තො විවිධනාටකපරිවාරො නිසින්නපුබ්බො තස්මිං යෙව ඨානෙ නිසීදි. අථස්ස නිසින්නකාලතො පට්ඨාය සමණභාවො රහිතො විය අහොසි. රාජවෙසං ගහෙත්වා නාටකපරිවාරපරිවුතො සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසින්නො විය ජාතො. අථස්ස තං සම්පත්තිං අස්සාදයතො කාමවිතක්කො උදපාදි. සො තස්මිං යෙව ඛණෙ සහභණ්ඩෙ[2] ගහිතෙ වෙ චොරෙ ආනෙත්වා පුරතො ඨිතෙ විය අද්දස, තෙසු එකස්ස වධං ආණාපනවසෙන බ්‍යාපාදවිතක්කො උප්පජ්ජි, එකස්ස බන්ධනං ආණාපනවසෙන විහිංසාවිතක්කො, එවං සො ලතාජාලෙන රුක්ඛො විය මධුමක්ඛිකාහි මධුඝාතකො විය ච අකුසලවිතක්කෙහි පරික්ඛිත්තො සම්පරිකිණ්ණො අහොසි. තං සන්ධාය "**අථ ඛො ආයස්මතො මෙඝියස්ස**"ති ආදි වුත්තං.

අච්ඡරියං වත භොති: ගරහනච්ඡරියං නාම කිරෙතං; යථා ආයස්මා ආනන්දො භගවතො වලියාවත්තං දිස්වා අවොච "අච්ඡරියං භන්තෙ අබ්භුතං භන්තෙ"ති. අපරෙ පන තස්මිං සමයෙ පුප්ඵඵලපල්ලවාදිසු ලොභවසෙන කාමවිතක්කො ඛරස්සරානං පක්ඛිආදීනං සද්දසවණෙන බ්‍යාපාදවිතක්කො ලෙඩ්ඩුආදීහි තෙසං විහෙඨනාධිප්පායෙන[3] විහිංසාවිතක්කො, ඉධෙවාහං වසෙය්‍යන්ති තත්ථ සාපෙක්ඛතාවසෙන කාමවිතක්කො වනචරකෙ තත්ථ දිස්වා තෙසු චිත්තදුබ්භනෙන බ්‍යාපාදවිතක්කො තෙසං විහෙඨනාධිප්පායෙන විහිංසාවිතක්කො තස්ස උප්පජ්ජන්තීතිපි වදන්ති, යථා වා තථා වා තස්ස මිච්ඡාවිතක්කුප්පත්තියෙව කාරණං. **අන්වාසත්තාති:** අනුලග්ගා;[4] වොකිණ්ණා; අත්තනි ගරුම්හි ච එකතෙපි බහුවචනං දිස්සති, අන්වාසත්තොතිපි පාඨො. **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති:** එවං මිච්ඡාවිතක්කෙහි සංපරිකිණ්ණො කම්මට්ඨානසංවයසප්පායං කාතුං අසක්කොන්තො ඉදං වත දිස්වා දීඝදස්සී භගවා පටිසෙධෙසීති සල්ලක්ඛෙත්වා ඉමං කාරණං දසබලස්ස ආරොචෙස්සාමීති නිසින්නාසනතො වුට්ඨාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා ච "ඉධ මය්හං භන්තෙ"ති ආදිනා අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙසි. තත්ථ **යෙභුය්‍යෙනාති:** බහුලං අභික්ඛණං; **පාපකාති:** ලාමකා; **අකුසලාති:** අකොසල්ලසම්භූතා; දුග්ගතිසම්පාපනට්ඨෙන වා පාපකා, කුසලපටිපක්ඛතාය අකුසලා; **විතක්කාති:** විතක්කෙන්ති ඌහන්ති ආරම්මණං, චිත්තං අභිනිරොපෙන්තීති=විතක්කා, කාමසහගතො විතක්කො=**කාම විතක්කො;** කිලෙසකාමසම්පයුත්තො වත්ථුකාමාරම්මණො විතක්කොති අත්ථො. බ්‍යාපාදසහගතො විතක්කො=**බ්‍යාපාදවිතක්කො;** විහිංසාසහගතො=විතක්කො **විහිංසාවිතක්කො,** තෙසු කාමානං අභිනන්දනවසෙන පවත්තො නෙක්ඛම්ම පටිපක්ඛො කාමවිතක්කො, ඉමෙ සත්තා හඤ්ඤන්තු වා නස්සන්තු වා මා වා අහෙසුන්ති සත්තෙසු සම්පදුස්සනවසෙන පවත්තො මෙත්තාපටිපක්ඛො බ්‍යාපාදවිතක්කො, පාණිලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි සත්තානං

1. සී. III. වාරෙය්‍යාම.
2. සී. I. සභොඩං.
3. ම. විහෙසනාධිප්පායෙන.
4. සී. II. III. අනුලඩා.

විහෙඨෙතුකාමතාවසෙන පවතතො කරුණාපටිපකඛො විහිංසාවිතකකො; තසමා පනසස භගවා තතථ ගමනං අනුජානි, අනනුඤඤාතොපි අයං මං වොහාය ගචඡතෙව පරිචාරකාමතාය මඤඤෙ භගවා ගනතුං න දෙතීති තසස සියා අඤඤථතතං තදසස දීඝරතතං අහිතාය දුකඛාය සංවතතෙයයාති අනුජානි, එවං තසමිං අතතනො පවතතිං ආරොචෙතවා නිසිනනො අථසස භගවා සපපායං ධමමං දෙසෙනතො **“අපරිපකකාය මෙඝිය චෙතොවිමුතතියා”**ති ආදිමාහ. තතථ **අපරිපකකායා**ති: පරිපාකං අපපතතාය; **චෙතොවිමුතතියා**ති: කිලෙසෙහි චෙතසො විමුතතියා; පුබබභාගෙ හි තදඞගවසෙන චෙව විකඛමභනවසෙන ච කිලෙසෙහි චෙතසො විමුතති හොති, අපරභාගෙ හි සමුචෙඡදවසෙන චෙව පටිපපසසදධිවසෙන ච; සායං විමුතති හෙටඨා විතථාරතො කථිතාව, තසමා තතථ වුතතනයෙන වෙදිතබබා. තතථ විමුතතිපරිපාචනීයෙහි ධමමෙහි ආසයෙ පරිපාචිතෙ පබොධිතෙ විපසසනාය මගගගබභං ගණහනතියා පරිපාකං ගචඡනතියා චෙතොවිමුතති පරිපකකා නාම හොති තදභාවෙ අපරිපකකා, කතමෙ පන[1] විමුතති පරිපාචනීයා ධමමා, සදධිනද්‍රියාදීනං විසුදධිකරණවසෙන පණණරසධමමා වෙදිතබබා.

වුතතං හෙතං:–“අසසදධෙ පුගගලෙ පරිවජජයතො සදධෙ පුගගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො පසාදනීයෙ සුතතනතෙ පචචවෙකඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි සදධිනද්‍රියං විසුජඣති, කුසීතෙ පුගගලෙ පරිවජජයතො ආරදධවිරියෙ පුගගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො සමමපපධානෙ පචචවෙකඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි විරියිනද්‍රියං විසුජඣති, මුටඨසසතී පුගගලෙ පරිවජජයතො උපටඨිතසතී පුගගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො සතිපටඨානෙ පචචවෙකඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි සතිනද්‍රියං විසුජඣති, අසමාහිතෙ පුගගලෙ පරිවජජයතො සමාහිතෙ පුගගලෙ පටිසෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ඣානවිමොකඛෙ පචචවෙකඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි සමාධිනද්‍රියං විසුජඣති, දුපපඤඤෙ පුගගලෙ පරිවජජයතො පඤඤවනතෙ පුගගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ගමභීරඤාණචරියං පචචවෙකඛතො ඉමෙහි තීහි ආකාරෙහි පඤඤිනද්‍රියං විසුජඣති. ඉති ඉමෙ පඤච පුගගලෙ පරිවජජයතො පඤච පුගගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො පඤච සුතතනතෙ පචචවෙකඛතො ඉමෙහි පණණරසහි ආකාරෙහි පඤචිනද්‍රියානි විසුජඣනතී”ති.

අපරෙපි පණණරසධමමා විමුතතිපරිපාචනීයා, සදධාපඤචමානි ඉනද්‍රියානි; අනිචචසඤඤා අනිචචෙ දුකඛසඤඤා දුකඛෙ අනතතසඤඤා පහාණසඤඤා විරාගසඤඤාති ඉමා පඤච නිබබෙධභාගියා සඤඤා; කලයාණමිතතතා සීලසංවරො අභිසලලෙඛතා විරියාරමභො නිබබෙධිකපඤඤාති. තෙසු විනෙයයදමනකුසලො සතථා විනෙයයසස මෙඝියතථෙරසස අජඣාසයවසෙන ඉධ කලයාණමිතතතාදයො විමුතතිපරිපාචනියෙ ධමමෙ

1. සී. II IV. ධමමා පන.

දස්සෙන්තො පඤ්චධම්ම පරිපාකාය සංවත්තන්තීති වත්වා තෙ විත්ථාරෙන්තො "**ඉධ මෙඝිය භික්ඛු කල්‍යාණමිත්තො හොති**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **කල්‍යාණමිත්තොති**: කල්‍යාණො භද්‍රො සුන්දරො මිත්තො එතස්සාති=කල්‍යාණමිත්තො. යස්ස සීලාදිගුණසම්පන්නො අඝස්ස ඝාතා හිතස්ස විධාතාති එවං සබ්බාකාරෙන උපකාරො මිත්තො හොති සො පුග්ගලො කල්‍යාණමිත්තොව, යථා වුත්තෙහි කල්‍යාණපුග්ගලෙහෙව සබ්බිරියාපථෙසු. සහ අයන්ති පවත්තන්ති න විනා තෙහීති=**කල්‍යාණසහායො**, කල්‍යාණපුග්ගලෙසු එව චිත්තෙන චෙව කායෙන ච නින්නපොනපබ්භාරභාවෙන පවත්තතීති=**කල්‍යාණසම්පවඞ්කො**, පදත්තයෙන කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගෙ ආදරං උප්පාදෙති, තත්‍රිදං කල්‍යාණමිත්තලක්ඛණං: ඉධ කල්‍යාණමිත්තො සද්ධාසම්පන්නො හොති සීලසම්පන්නො සුතසම්පන්නො චාගසම්පන්නො විරියසම්පන්නො සතිසම්පන්නො සමාධිසම්පන්නො පඤ්ඤාසම්පන්නො, තත්ථ සද්ධාසම්පත්තියා සද්දහති තථාගතස්ස සම්බොධිං කම්මඵලඤ්ච තෙන සම්මාසම්බොධිහෙතුභූතං සත්තෙසු හිතෙසිතං න පරිච්චජති; සීලසම්පත්තියා සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති මනාපො ගරුභාවනීයො චොදකො පාපගරහී වත්තා වචනක්ඛමො; සුතසම්පත්තියා සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තානං ගම්භීරානං කථානං කත්තා හොති; චාගසම්පත්තියා අප්පිච්ඡො හොති සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො අසංසට්ඨො; විරියසම්පත්තියා ආරද්ධවිරියො හොති සත්තානං හිතපටිපත්තියා; සතිසම්පත්තියා උපට්ඨිතස්සතී හොති; සමාධිසම්පත්තියා අවික්ඛිත්තො හොති සමාහිතචිත්තො; පඤ්ඤාසම්පත්තියා අවිපරීතං පජානාති. සො සතියා කුසලානං ධම්මානං ගතියා ච සම්පන්නො සමානො පඤ්ඤාය සත්තානං හිතාහිතං යථාභූතං ජානිත්වා සමාධිනා තත්ථ එකග්ගචිත්තො හුත්වා විරියෙන සත්තෙ අහිතෙ නිසෙධෙත්වා හිතෙ නියොජෙති, තෙනාහ:-

"පියො ච ගරුභාවනීයො වත්තා ච වචනක්ඛමො
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා නො චට්ඨානෙ නියොජයෙ"ති.

අයං පඨමො ධම්මො පරිපාකාය සංවත්තතීති: අයං කල්‍යාණමිත්තතා සඞ්ඛාතො බ්‍රහ්මචරියවාසස්ස ආදිභාවතො සබ්බෙසඤ්ච කුසලානං ධම්මානං බහුකාරතාය පධානභාවතො ච ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු ආදිතො වුත්තත්තා පඨමො අනවජ්ජධම්මො අවිසුද්ධානං සද්ධාදීනං විසුද්ධකරණවසෙන චෙතොවිමුත්තියා පරිපාකාය සංවත්තති. එත්ථ ච කල්‍යාණමිත්තස්ස බහුකාරතා පධානතා ච "උපඩ්ඪමිදං භන්තෙ බ්‍රහ්මචරියස්ස යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා"ති වදන්තං ධම්මභණ්ඩාගාරිකං "මාහෙවං ආනන්ද"ති වික්ඛත්තුං පටිසෙධෙත්වා "සකලමෙවහිදං ආනන්ද බ්‍රහ්මචරියං යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා"ති ආදිසුත්තපදෙහි වෙදිතබ්බා. **පුන චපරන්ති**: පුන ච අපරං ධම්මජාතං; **සීලවා හොතීති**: එත්ථ කෙනට්ඨෙන සීලං, සීලනට්ඨෙන සීලං, කිමිදං සීලනං නාම, සමාධානං කායකම්මාදීනං, සුසීල්‍යවසෙන අවිප්පකිණ්ණතාති අත්ථො. අථවා උපධාරණං ඣානාදිකුසලානං ධම්මානං, පතිට්ඨාවසෙන ආධාරභාවොති

අත්ථො. තස්මා සීලෙති සීලතීති වා=සීලං, අයං තාව සද්දලක්ඛණනයෙන සීලත්ථො. අපරෙ පන සිරත්ථො සීතලත්ථො සීලත්ථො සංවරත්ථොති නිරුත්තනයෙන අත්ථං වණ්ණෙන්ති. තයිදං පාරිපූරිතො අතිසයතො වා සීලං අස්ස අත්ථීති=සීලවා, සීලසම්පන්නොති අත්ථො. යථා ච සීලවා හොති සීලසම්පන්නො තං දස්සෙතුං "**පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **පාතිමොක්ඛ**න්ති. සික්ඛාපදසීලං; තං හි යො නං පාති රක්ඛති තං මොක්ඛෙති මොචෙති ආපායිකාදීහි දුක්ඛෙහි තස්මා පාතිමොක්ඛං. සංවරණං=සංවරො. කායවාචානං අවීතික්කමො, පාතිමොක්ඛමෙව=සංවරො පාතිමොක්ඛසංවරො, තෙන සංවුතො පිහිතකායවාචොති=පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො. ඉදමස්ස තස්මිං සීලෙ පතිට්ඨිතභාවපරිදීපනං, **විහරතීති**: තදනුරූපවිහාරසමඞ්ගිතාපරිදීපනං, **ආචාරගොචරසම්පන්නොති**: හෙට්ඨා පාතිමොක්ඛසංවරස්ස උපරි විසෙසානං යොගස්ස ච උපකාරකධම්මපරිදීපනං, **අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවීති**: පාතිමොක්ඛසීලතො අචවනධම්මතාපරිදීපනං, **සමාදායාති**. සික්ඛාපදානං අනවසෙසතො ආදානපරිදීපනං; **සික්ඛතීති**: සික්ඛාය සමඞ්ගිභාවපරිදීපනං; **සික්ඛාපදෙසූති**. සික්ඛිතබ්බධම්මපරිදීපනං.

අපරෙ පනාහු–කිලෙසානං බලවභාවතො පාපකිරියාය සුකරභාවතො පුඤ්ඤකිරියාය ච දුක්කරභාවතො බහුක්ඛත්තුං අපායෙසු පතනසීලොති=පාති, පුථුජ්ජනො; අනිච්චතාය වා භවාදීසු කම්මවෙගක්ඛිත්තො ඝටීයන්තං විය අනවට්ඨානෙන පරිබ්භමනතො ගමනසීලොති පාති, මරණවසෙන වා තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ අත්තභාවස්ස පතනසීලොති වා පාති, සත්තසන්තානො චිත්තමෙව වා; තං පාතිනං සංසාරදුක්ඛතො මොක්ඛෙතීති=පාතිමොක්ඛං. චිත්තමෙව වා පාති, තං සංසාරදුක්ඛතො මොක්ඛෙතීති=පාතිමොක්ඛං, චිත්තස්ස හි විමොක්ඛෙන සත්තො විමුත්තොති වුච්චති; වුත්තං හි.–"චිත්තවොදානා විසුජ්ඣන්තී"ති, "අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්ත"න්ති ච. අථවා අවිජ්ජාදිනා හෙතුනා සංසාරෙ පතති ගච්ඡති පවත්තතීති=පාති, "අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරත"න්ති හි වුත්තං; තස්ස පාතිනො සත්තස්ස තණ්හාදිසංකිලෙසත්තයතො මොක්ඛො එතෙනාති=පාතිමොක්ඛො. "කණ්ඨෙකාලො"ති ආදීනං විය සමාසසිද්ධි වෙදිතබ්බා. අථවා පාතෙති විනිපාතෙති දුක්ඛෙහීති=පාති, චිත්තං; වුත්තං හි.–"චිත්තෙන නීයතී ලොකො චිත්තෙන පරිකස්සතී"ති; තස්ස පාතිනො මොක්ඛො එතෙනාති=පාතිමොක්ඛො. පතති වා එතෙන අපායදුක්ඛෙ සංසාරදුක්ඛෙ චාති=පාති තණ්හාදිසංකිලෙසො, වුත්තං හි.–"තණ්හා ජනෙති පුරිසං, තණ්හාදුතියො පුරිසො"ති ච ආදි; තතො පාතිතො මොක්ඛොති=පාතිමොක්ඛො. අථවා පතති එත්ථාති=පාති, ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරානි ආයතනානි; වුත්තං හි:–"ඡසු ලොකො සමුප්පන්නො ඡසු කුබ්බති සන්ථව"න්ති; තතො ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනසංඛාතපාතිතො මොක්ඛොති=පාතිමොක්ඛො. අථවා පාතො විනිපාතො අස්ස අත්ථීති=පාති, සංසාරො; තතො මොක්ඛොති–පාතිමොක්ඛො. අථවා සබ්බලොකාධිපතිභාවතො ධම්මිස්සරො භගවා පතීති වුච්චති,

මුච්චති එතෙනාති මොක්ඛො, පතිනො මොක්ඛො තෙන පඤ්ඤත්තොති= පතිමොක්ඛො; පතිමොක්ඛො එව=පාතිමොක්ඛො. සබ්බගුණානං තංමූල භාවතො උත්තමට්ඨෙන පති ච සො යථාවුත්තට්ඨෙන මොක්ඛො චාති= පතිමොක්ඛො; පතිමොක්ඛො එව=පාතිමොක්ඛො, තථා හි වුත්තං:-“පාති මොක්ඛන්ති මුඛමෙතං පමුඛමෙත”න්ති විත්ථාරො. අථවා ප ඉති පකාරෙ, අතීති අච්චන්තත්ථෙ නිපාතො, තස්මා පකාරෙහි අච්චන්තං මොක්ඛෙතීති= පාතිමොක්ඛං; ඉදං හි සීලං තදඞ්ගවසෙන සමාධිසහිතං පඤ්ඤාසහිතඤ්ච සයං වික්ඛම්භනවසෙන සමුච්ඡෙදවසෙන ච අච්චන්තං[1] මොක්ඛෙති මොචෙතීති පාතිමොක්ඛං. පති මොක්ඛොති වා=පතිමොක්ඛො, තම්හා තම්හා වීතික්කමදොසතො පච්චෙකං මොක්ඛොති අත්ථො; පතිමොක්ඛො එව= පාතිමොක්ඛො. මොක්ඛොති වා නිබ්බානං, තස්ස මොක්ඛස්ස පටිබිම්බ භූතොති=පතිමොක්ඛො, සීලසංවරො හි සූරියස්ස අරුණුග්ගමනං විය නිබ්බානස්ස උදයභූතො තප්පටිභාගො ච යථාරහං කිලෙසනිබ්බාපනතො පතිමොක්ඛො යෙව=පාතිමොක්ඛො. පතිවත්තති මොක්ඛෙති දුක්ඛන්ති වා= පතිමොක්ඛං, පතිමොක්ඛමෙව=පාතිමොක්ඛන්ති. එවං තාවෙත්ථ පාති මොක්ඛසද්දස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. සංවරති පිදහති එතෙනාති සංවරො, පාතිමොක්ඛමෙව සංවරො=පාතිමොක්ඛසංවරො. අත්ථතො පන තතො තතො වීතික්කමිතබ්බතො විරතියො චෙතනා ච; තෙන පාතිමොක්ඛ සංවරෙන උපෙතො සමන්නාගතො පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති වුත්තො. වුත්තං හෙතං විභඞ්ගෙ:-“ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නා ගතො තෙන වුච්චති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො”ති.

විහරතීති: ඉරියාපථවිහාරෙන විහරති ඉරියති පවත්තති. **ආචාර ගොචරසම්පන්නොති**. වෙළුදානාදිමිච්ඡාජීවස්ස කායපාගබ්භියාදීනඤ්ච අකරණෙන සබ්බසො අනාචාරං වජ්ජෙත්වා කායිකො අවීතික්කමො වාචසිකො අවීතික්කමො කායිකවාචසිකො අවීතික්කමොති එවං වුත්ත භික්ඛු සාරුප්පආචාරසම්පත්තියා වෙසියාදිඅගොචරං වජ්ජෙත්වා පිණ්ඩ පාතාදිඅත්ථං උපසඞ්කමිතුං යුත්තට්ඨානසඞ්ඛාතෙන ගොචරෙන ච සම්පන්නත්තා ආචාරගොචරසම්පන්නො. අපිච යො භික්ඛු සත්ථරි සගාරවො සප්පතිස්සො බ්‍රහ්මචාරිසු සගාරවො සප්පතිස්සො හිරොත්තප්ප සම්පන්නො සුනිවත්ථො සුපාරුතො පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්මිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඉරියාපථසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ ජාග රියමනුයුත්තො සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො අසංසට්ඨො ආභිසමාචාරිකෙසු සක්කච්චකාරී ගරුචිත්තීකාර බහුලො විහරති අයං වුච්චති ආචාරසම්පදා, ගොචරො පන උපනිස්සය ගොචරො ආරක්ඛගොචරො උපනිබන්ධගොචරොති තිවිධො, තත්ථ යො දස කථාවත්ථුගුණසමන්නාගතො වුත්තලක්ඛණො කල්‍යාණමිත්තො නිස්සාය

1. සී. II. IV. අත්තං.

අස්සුතං සුණාති සුතං පරියොදපෙති කඞ්ඛං විතරති දිට්ඨිං උජුං කරොති චිත්තං පසාදෙති, යස්ස ච අනුසික්ඛන්තො සද්ධාය වඩ්ඪති සීලෙන-සුතෙන-චාගෙන-පඤ්ඤාය වඩ්ඪති අයං වුච්චති උපනිස්සයගොචරො, යො භික්ඛු අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිපටිපන්නො ඔක්ඛිත්තචක්ඛු යුගමත්තදස්සො සංවුතො ච ගච්ඡති, න හත්ථිං ඔලොකෙන්තො න අස්සං න රථං න පත්තිං න ඉත්ථිං න පුරිසං ඔලොකෙන්තො න උද්ධං ඔලොකෙන්තො න අධො ඔලොකෙන්තො න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති, අයං ආරක්ඛගොචරො. උපනිබන්ධගොචරො පන චත්තාරො සතිපට්ඨානා, යත්ථ භික්ඛු අත්තනො චිත්තං උපනිබන්ධති, වුත්තං හෙතං භගවතා:-"කො ච භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො යදිදං චත්තාරො සතිපට්ඨානා"ති, තත්ථ උපනිස්සයගොචරස්ස පුබ්බෙ වුත්තත්තා ඉතරෙසං වසෙනෙත්ථ ගොචරො වෙදිතබ්බො. ඉති යථාවුත්තාය ආචාරසම්පත්තියා ඉමාය ච ගොචරසම්පත්තියා සමන්නාගතත්තා ආචාරගොචරසම්පන්නො, **අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී**ති: අප්පමත්තකත්තා අණුප්පමාණෙසු අසඤ්චිච්ච ආපන්න සෙඛිය අකුසලචිත්තුප්පාදාදිභෙදෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සනසීලො. යො හි භික්ඛු පරමාණුමත්තං වජ්ජං අට්ඨසට්ඨි යොජනසහස්සාධික යොජනසහස්සුබ්බෙධසිනෙරුපබ්බතරාජසදිසං කත්වා පස්සති, යො හි සබ්බලහුකං දුබ්භාසිතමත්තං පාරාජිකසදිසං කත්වා පස්සති අයම්පි අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී නාම, **සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසූ**ති: යං කිඤ්චි සික්ඛාපදෙසු සික්ඛිතබ්බං තං සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අනවසෙසං සම්මා ආදියිත්වා සික්ඛති, පවත්තති පරිපූරෙතීති අත්ථො. **අභිසල්ලෙඛිකා**ති: අතිවිය කිලෙසානං සල්ලෙඛනා තෙසං තනුභාවාය පහාණාය යුත්තරූපා; **චෙතොවිවරණසප්පායා**ති: චෙතසො පටිච්ඡාදකානං නීවරණානං දූරීභාවකරණෙන චෙතොවිවරණසඞ්ඛාතානං සමථවිපස්සනානං සප්පායා, සමථවිපස්සනාව චිත්තස්සෙව වා විවරණාය පාකටීකරණාය වා සප්පායා උපකාරිකාති=චෙතොවිවරණසප්පායා, ඉදානි යෙන නිබ්බිදාදිආවහනෙන අයං කථා අභිසල්ලෙඛිකා චෙතොවිවරණසප්පායාව නාම හොති තං දස්සෙතුං "**එකන්තනිබ්බිදාය**"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **එකන්තනිබ්බිදායා**ති: එකංසෙනෙව වට්ටදුක්ඛතො නිබ්බින්දනත්ථාය, **විරාගාය නිරොධායා**ති: තස්සෙව විරජ්ජනත්ථාය ච නිරුජ්ඣනත්ථාය ච, **උපසමායා**ති: සබ්බකිලෙසූපසමාය; **අභිඤ්ඤායා**ති: සබ්බස්සාපි අභිඤ්ඤෙය්‍යස්ස අභිජානනාය, **සම්බොධායා**ති: චතුමග්ගසම්බොධාය; **නිබ්බාණායා**ති: අනුපාදිසෙසනිබ්බාණාය. එතෙසු හි ආදිතො තීහි විපස්සනා වුත්තා, ද්වීහි මග්ගො, ද්වීහි නිබ්බාණං වුත්තං, සමථවිපස්සනා ආදිං කත්වා නිබ්බාණපරියොසානො අයං සබ්බො උත්තරිමනුස්සධම්මො දසකථාවත්ථුලාභිනො සම්භවතීති දස්සෙති. ඉදානි තං කථං විභජිත්වා දස්සෙන්තො "**අප්පිච්ඡකථා**"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අප්පිච්ඡො**ති: න ඉච්ඡො; තස්ස කථා=අප්පිච්ඡකථා, අප්පිච්ඡභාවපටිසංයුත්තා කථා වා අප්පිච්ඡකථා, එත්ථ ච අත්‍රිච්ඡො පාපිච්ඡො,

මහිච්ඡො අප්පිච්ඡොති ඉච්ඡාවසෙන චත්තාරො පුග්ගලා, තෙසු අත්තනා යථා ලද්ධෙන ලාභෙන අතිත්තො උපරූපරි ලාභං ඉච්ඡන්තො අත්‍රිච්ඡො නාම; යං සන්ධාය:-

"චතුබ්භි අට්ඨජ්ඣගමා අට්ඨාහි ච සොළස
සොළසහි ච බාත්තිංස අත්‍රිච්ඡං චක්කමාසදෙ
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස චක්කං භමති මත්ථකෙ"ති.

අත්‍රිච්ඡා අතිලොභෙන අතිලොභමදෙන චාති ච වුත්තා, ලාභසක්කාර සිලොකනිකාමතාය අසන්තගුණසම්භාවනාධිප්පායො **පාපිච්ඡො**. යං සන්ධාය වුත්තං:-තත්ථ කතමා කුහනා ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස පච්චයපටිසෙධනෙන වා සාමන්තජප්පනෙන වා ඉරියාපථස්ස වා ආඨපනා පඨපනා - සණ්ඨපනා"ති ආදි. සන්තගුණ පභාවනාධිප්පායො[1] පටිග්ගහණෙ අමත්තඤ්ඤූ **මහිච්ඡො**, යං සන්ධාය වුත්තං:-"ඉධෙකච්චො සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡති, සීලවා සමානො සීලවාති මං ජනො ජානාතූති ඉච්ඡතී"ති ආදි. තථාහිස්ස විජාතමාතාපි චිත්තං ගහෙතුං න සක්කොති.

තෙනෙතං වුච්චති:-

"අග්ගික්ඛන්ධො සමුද්දො ච මහිච්ඡො චාපි පුග්ගලො
සකටෙහි පච්චයෙ දෙන්තු තයොපෙතෙ අතප්පියා"ති.

එතෙ අත්‍රිච්ඡතාදයො දොසෙ ආරකා පරිවජ්ජෙත්වා සන්තගුණනිගූහනාධිප්පායො පටිග්ගහණෙ මත්තඤ්ඤූ අප්පිච්ඡො, සො අත්තනි විජ්ජමානම්පි ගුණං පටිච්ඡාදෙතුකාමතාය සද්ධො සමානො සද්ධොති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති, සීලවා බහුස්සුතො=පෙ=පවිවිත්තො ආරද්ධවිරියො=පෙ= උපට්ඨිතස්සති සමාහිතො=පඤ්ඤවා සමානො පඤ්ඤවාති මං ජනො ජානාතූති න ඉච්ඡති. සවායං පච්චයප්පිච්ඡො ධුතඞ්ගප්පිච්ඡො පරියත්ති අප්පිච්ඡො අධිගමප්පිච්ඡොති චතුබ්බිධො, තත්ථ චතුසු පච්චයෙසු අප්පිච්ඡො පච්චයදායකං දෙය්‍යධම්මං අත්තනො ථාමඤ්ච ඔලොකෙත්වා සචෙපි හි දෙය්‍යධම්මො බහුලො හොති දායකො අප්පං දාතුකාමො දායකස්ස වසෙන අප්පමෙව ගණ්හාති, දෙය්‍යධම්මො චෙ අප්පො දායකො බහුං දාතුකාමො දෙය්‍යධම්මස්ස වසෙන අප්පමෙව ගණ්හාති, දෙය්‍යධම්මොපි චෙ බහු දායකොපි බහුං දාතුකාමො අත්තනො ථාමං ඤත්වා පමාණයුත්තමෙව ගණ්හාති, එවරූපො භික්ඛු අනුප්පන්නං ලාභං උප්පාදෙති උප්පන්නං ලාභං ථාවරං කරොති දායකානං චිත්තං ආරාධෙති. ධුතඞ්ගසමාදානස්ස පන අත්තනි අත්ථිභාවං න ජානාපෙතුකාමො ධුතඞ්ගප්පිච්ඡො. යො අත්තනො බහුස්සුතභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති අයං පරියත්තිඅප්පිච්ඡො. යො පන සොතාපන්නාදිසු අඤ්ඤතරො හුත්වා සබ්‍රහ්මචාරීනම්පි අත්තනො සොතාපන්නාදිභාවං ජානාපෙතුං න ඉච්ඡති අයං අධිගමප්පිච්ඡො. එවමෙ

1. සී. II. III. සම්භාවනාධිප්පායො.

තෙසං අප්පිච්ඡානං යා අප්පිච්ඡතා තස්සා සද්ධිං සන්තුට්ඨිසඳස්සනාදිවිධිනා අනෙකාකාරවොකාරආනිසංසවිභාවනවසෙන තප්පටිපක්ඛස්ස අත්‍රිච්ඡතාදිභෙදස්ස ඉච්ඡාචාරස්ස ආදීනවවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා අප්පිච්ඡකථා. **සන්තුට්ඨිකථා**ති: එත්ථ සන්තුට්ඨීති සකෙන අත්තනා ලද්ධෙන තුට්ඨි=සන්තුට්ඨි. අථවා විසමං පච්චය ඉච්ඡං පහාය සමා තුට්ඨි=සන්තුට්ඨි, සන්තෙන වා විජ්ජමානෙන තුට්ඨි=සන්තුට්ඨි. වුත්තං චෙතං:-

“අතීතං නානුසොචන්තො නප්පජප්පමනාගතං
පච්චුප්පන්නෙන යාපෙන්තො සන්තුට්ඨොති පවුච්චතී”ති

සම්මා ඤායෙන භගවතා අනුඤ්ඤාතවිධිනා පච්චයෙහි තුට්ඨි=සන්තුට්ඨි, අත්ථතො ඉතරීතරපච්චයසන්තොසො. සො චාදසවිධො හොති: කථං? චීවරෙ යථාලාභසන්තොසො යථාබලසන්තොසො යථාසාරුප්පසන්තොසොති තිවිධො, එවං පිණ්ඩපාතාදිසු. තත්‍රායං පභෙදසංවණ්ණනා=“ඉධ භික්ඛු චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති අයමස්ස චීවරෙ යථා ලාභසන්තොසො, අථ පන පකතිදුබ්බලො වා හොති ආබාධජරාභිභූතො වා ගරුං චීවරං පාරුපන්තො කිලමති, සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස චීවරෙ යථාබලසන්තොසො: අපරො පට්ටචීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ඝචීවරං ලභිත්වා ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං බහුස්සුතානං අනුරූපං ඉදං ගිලානානං දුබ්බලානං අප්පලාභානං වා හොතූති තෙසං දත්වා අත්තනා සඞ්කාරකූටාදිතො නන්තකානි උච්චිනිත්වා සංඝාටිං කත්වා තෙසං වා පුරාණචීවරානි ගහෙත්වා ධාරෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති. අයමස්ස චීවරෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාලාභසන්තොසො. අථ පන ආබාධිකො හොති ලූඛං පකතිවිරුද්ධං වා ව්‍යාධිවිරුද්ධං වා පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා ගාළ්හං රොගාතඞ්කං පාපුණාති සො සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො සප්පායභොජනං භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො භික්ඛු පණීතං පිණ්ඩපාතං ලභති සො අයං පිණ්ඩපාතො චිරපබ්බජිතාදීනං අනුරූපොති චීවරං විය තෙසං දත්වා තෙසං වා සන්තකං ගහෙත්වා අත්තනා පිණ්ඩාය චරිත්වා මිස්සකාහාරං වා පරිභුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛුනො සෙනාසනං පාපුණාති මනාපං වා අමනාපං වා අන්තමසො තිණකුටිකාපි තිණසන්ථාරකම්පි සො තෙනෙව සන්තුස්සති[1] පුන අඤ්ඤං සුන්දරතරං වා පාපුණාති තං නගණ්හාති අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසො. ආබාධිකො පන හොති දුබ්බලො වා සො ව්‍යාධිවිරුද්ධං වා පකතිවිරුද්ධං වා සෙනාසනං ලභති,

1. සී. III. සන්තප්පති.

යත්ථස්ස |වසතො අඵාසු හොති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස සන්තකෙ සප්පායසෙනාසනෙ වසිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො සුන්දරං සෙනාසනං පත්තම්පි න සම්පටිච්ඡති පණීතසෙනාසනං පමාදට්ඨානන්ති, මහාපුඤ්ඤතාය වා ලෙණමණ්ඩපකූටාගාරාදීනි පණීතසෙනාසනානි ලභති, සො තානි චීවරාදීනි විය චිරපබ්බජිතාදීනං දත්වා යත්ථ කත්ථචි වසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. ඉධ පන භික්ඛු භෙසජ්ජං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා සො තෙනෙව තුස්සති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො, අථ පන තෙලෙනත්ථිකො ඵාණිතං ලභති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලං ගහෙත්වා[1] භෙසජ්ජං කත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො මහාපුඤ්ඤො බහුං තෙලමධුඵාණිතාදිපණීතභෙසජ්ජං ලභති. සො තං චීවරාදීනි විය චිරපබ්බජිතාදීනං දත්වා තෙසං ආභතකෙන යෙන කෙනචි භෙසජ්ජං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, යො පන එකස්මිං භාජනෙ මුත්තහරීටකං එකස්මිං චතුමධුරං ඨපෙත්වා ගණ්හ භන්තෙ යදිච්ඡසීති වුච්චමානො සචස්ස තෙසු අඤ්ඤතරෙනපි රොගො වූපසම්මති ඉදං මුත්තහරීටකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං "පූතිමුත්තභෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා තත්ථ තෙ යාවජීවං උස්සාහො කරණීයො"ති වචනමනුස්සරන්තො චතුමධුරං පටික්ඛිපිත්වා මුත්තහරීටකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාසාරුප්පසන්තොසො. සො එවං පභෙදො සබ්බො සන්තොසො සන්තුට්ඨීති වුච්චති. තෙන වුත්තං "අත්ථො ඉතරීතරපච්චයසන්තොසො"ති. තස්සා සන්තුට්ඨියා සද්ධිං සන්දස්සනාදිවිධිනා ආනිසංසවිභාවනවසෙන තප්පටිපක්ඛස්ස අත්‍රිච්ඡතාදි භෙදස්ස ඉච්ඡාපකතත්තස්ස[2] ආදීනවවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා සන්තුට්ඨිකථා. ඉතො පරාසුපි කථාසු එසෙව නයො. විසෙසමත්තමෙව වක්ඛාම.

පවිවෙකකථාති: එත්ථ කායවිවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකොති තයො විවෙකා. එතෙසු එකො තිට්ඨති එකො නිසීදති එකො සෙය්‍යං කප්පෙති එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති එකො පටික්කමති එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති එකො චරති එකො විහරතීති එවං සබ්බිරියාපථෙසු සබ්බකිච්චෙසු ගණසඞ්ගණිකං පහාය විවිත්තවාසො කායවිවෙකො නාම, අට්ඨසමාපත්තියො පන චිත්තවිවෙකො නාම, නිබ්බානං උපධිවිවෙකො නාම; වුත්තං හෙතං:—"කායවිවෙකො ච වවකට්ඨකායානං නෙක්ඛම්මාභිරතානං චිත්තවිවෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානප්පත්තානං උපධිවිවෙකො ච නිරුපධීනං පුග්ගලානං විසඞ්ඛාරගතාන"න්ති. විවෙකො යෙව පවිවෙකො, පවිවෙකපටිසංයුත්තා කථා=පවිවෙකකථා, **අසංසග්ග**

1. සී. I. තෙළෙන. 2. සී. II. ඉච්ඡාහතස්ස.

ToC

කථාති: එත්ථ සවණසංසග්ගො දස්සනසංසග්ගො සමුල්ලපනසංසග්ගො සම්භොගසංසග්ගො කායසංසග්ගොති පඤ්චසංසග්ගා.[1] තෙසු ඉධෙකච්චො භික්ඛු සුණාති අසුකස්මිං ගාමෙ වා නිගමෙ වා ඉත්ථී අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතාති, සො තං සුත්වා සංසීදති විසීදති න සක්කොති බ්‍රහ්මචරියං සන්තානෙතුං[2] සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති, එවං විසභාගාරම්මණවසෙන උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො සවණසංසග්ගො නාම; න හෙව ඛො භික්ඛු සුණාති, අපි ච ඛො සාමං පස්සති ඉත්ථිං අභිරූපං දස්සනීයං පාසාදිකං පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතං, සො තං දිස්වාව සංසීදති විසීදති න සක්කොති බ්‍රහ්මචරියං සන්තානෙතුං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති, එවං විසභාගාරම්මණදස්සනෙන උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො දස්සනසංසග්ගො නාම; දිස්වා පන අඤ්ඤමඤ්ඤං අල්ලාපසල්ලාපවසෙන උප්පන්නො කිලෙසසන්ථවො සමුල්ලපනසංසග්ගො නාම; සහ ජග්ඝනාදීනිපි එතෙනෙව සංගණ්හාති. අත්තනො පන සන්තකං යං කිඤ්චි මාතුගාමස්ස දත්වා වා අදත්වා වා තෙන දින්නාගන්ධියාදීනං[3] පරිභොගවසෙන උප්පන්නො කිලෙසසන්ථවො සම්භොගසංසග්ගො නාම, මාතුගාමස්ස හත්ථගාහාදිවසෙන උප්පන්නකිලෙසසන්ථවො කායසංසග්ගො නාම. යො පිචෙස "ගිහිසංසට්ඨො විහරති අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන සහසොකී සහනන්දී සුඛිතෙසු සුඛිතො දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා උය්‍යොගං ආපජ්ජතී"ති එවං වුත්තො අනනුලොමිකගිහිසංසග්ගො යො ච සබ්‍රහ්මචාරීහිපි කිලෙසුප්පත්තිහෙතුභූතො සංසග්ගො, තං සබ්බං පහාය යවායං සංසාරෙ පිරතරං සංවෙගං සඞ්ඛාරෙසු තිබ්බභයසඤ්ඤං සරීරෙ පටිකූලසඤ්ඤං සබ්බාකුසලෙසු ජිගුච්ඡාපුබ්බඞ්ගමං හිරොත්තප්පං සබ්බකිරියාසු සතිසම්පජඤ්ඤන්ති සබ්බං පච්චුපට්ඨපෙත්වා කමලදලෙ ජලබින්දු විය සබ්බත්ථ අලග්ගභාවො අයං සබ්බසංසග්ගපටිපක්ඛතාය අසංසග්ගො, තප්පටිසංයුත්තා කථා අසංසග්ගකථා; **විරියාරම්භකථා**ති: එත්ථ වීරස්ස භාවො කම්මන්ති වා=විරියං, විධිනා ඊරයිතබ්බං පවත්තෙතබ්බන්ති වා=විරියං; විරියඤ්ච වත අකුසලානං ධම්මානං පහානාය කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ආරම්භො; ස්වායං කායිකො චෙතසිකො චාති දුවිධො. ආරම්භධාතු නික්කමධාතු පරක්කමධාතූති තිවිධො, සම්මප්පධානවසෙන චතුබ්බිධො, සො සබ්බොපි යො භික්ඛු ගමනෙ උප්පන්නං කිලෙසං ඨානං පාපුණිතුං න දෙති, ඨානෙ උප්පන්නං නිසජ්ජං, නිසජ්ජාය උප්පන්නං සයනං පාපුණිතුං න දෙති, තත්ථ තත්ථෙව අජපදෙන දණ්ඩෙන[4] කණ්හසප්පං උප්පීළෙත්වා ගණ්හන්තො විය තිඛිණෙන අසිනා අමිත්තං ගීවාය පහරන්තො විය ච සීසං උක්ඛිපිතුං අදත්වා විරියබලෙන නිග්ගණ්හාති, තස්සෙවං ආරද්ධවිරියස්ස වසෙන වෙදිතබ්බො, තප්පටිසංයුත්තා කථා විරියාරම්භකථා. **"සීලකථා"**ති ආදීසු දුවිධං සීලං ලොකියං ලොකුත්ත

1. ම. ගිහිසංසග්ගොති ඡ සංසග්ගා. 2. සී. II. සඞ්ඛාරෙතු.
3. සී. II. & III. දින්නස්සතෙවඩ්ඩියාදිනො.
4. සී. II. & III. ජප්පමාතෙන මන්තෙන.

රඤ්ච, තත්ථ ලොකියං පාතිමොක්ඛසංවරාදි චතුපාරිසුද්ධිසීලං; ලොකුත්තරං මග්ගසීලං ඵලසීලඤ්ච; තථා විපස්සනාය පාදකභූතා සහ උපචාරෙන අට්ඨසමාපත්තියො ලොකියො සමාධි, මග්ගසම්පයුත්තො පනෙත්ථ ලොකුත්තරො **සමාධි** නාම, තථා **පඤ්ඤා**පි ලොකියා සුතමයා චින්තාමයා ඣානසම්පයුත්තා විපස්සනාඤාණඤ්ච; විසෙසතො පනෙත්ථ විපස්සනා පඤ්ඤා ගහෙතබ්බා, ලොකුත්තරා මග්ගපඤ්ඤා ඵලපඤ්ඤා ච. **විමුත්ති**පි අරියඵලවිමුත්ති නිබ්බානඤ්ච. අපරෙ පන තදඞ්ගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙද විමුත්තීනම්පි වසෙනෙත්ථ අත්ථං වණ්ණෙන්ති. **විමුත්තිඤාණදස්සනම්පි** එකූනවීසතිවිධං පච්චවෙක්ඛණඤාණං; ඉති ඉමෙසං සීලාදීනං සද්ධිං සන්දස්සනාදිවිධිනා අනෙකාකාරවොකාරආනිසංසවිභාවනවසෙන චෙව තප්පටිපක්ඛානං දුස්සීලාදීනං ආදීනවවිභාවනවසෙන ච පවත්තා කථා තප්පටිසංයුත්තාකථා වා සීලාදිකථා නාම. එත්ථ ච "අත්තනා ච අප්පිච්ඡො හොති අප්පිච්ඡකථඤ්ච පරෙසං කත්තා සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන චීවරෙන ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී"ති ච ආදිවචනතො සයං අප්පිච්ඡතාදිගුණසමන්නාගතෙන පරෙසම්පි තදත්ථාය හිතජ්ඣාසයෙන පවත්තෙතබ්බා තථාරූපා කථා ඉධ අභිසල්ලෙඛිකාදිභාවෙන විසෙසෙත්වා වුත්තා "අප්පිච්ඡකථාදී"ති වෙදිතබ්බා. කාරකස්සෙව හි කථා විසෙසතො අධිප්පෙතත්ථසාධනී, තථා හි වක්ඛති "කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං මෙඝිය භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං–පෙ–අකසිරලාභී"ති. **එවරූපියා**ති: ඊදිසාය යථාවුත්තාය; **නිකාමලාභී**ති: යථිච්ඡිතලාභී; යථාරුචි ලාභී; සබ්බකාලං ඉමා කථා සොතුං විචාරෙතුං ච යථාසුඛං ලභන්තො **අකිච්ඡලාභී**ති: අදුක්ඛලාභී; **අකසිරලාභී**ති: විපුලලාභී; **ආරද්ධවීරියො**ති: පග්ගහිතවීරියො; **අකුසලානං ධම්මානං පහානායා**ති: අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන අකුසලානං පාපධම්මානං පජහනත්ථාය; **කුසලානං ධම්මාන**න්ති. කුච්ඡිතානං සලනාදිඅට්ඨෙන අනවජ්ජට්ඨෙන ච කුසලානං සහ විපස්සනානං මග්ගඵලධම්මානං; **උපසම්පදායා**ති: සම්පාදනාය; අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදනාය; **ථාමවා**ති: උස්සොළ්හිසඞ්ඛාතෙන විරියථාමෙන සමන්නාගතො; **දළ්හපරක්කමො**ති: ථිරපරක්කමො අසිථිලවීරියො; **අනික්ඛිත්තධුරො**ති: අනොරොහිතධුරො අනොසක්කිත විරියො; **පඤ්ඤවා**ති: විපස්සනාපඤ්ඤාය පඤ්ඤවා; **උදයත්ථගාමිනියා**ති:[1] පඤ්චන්නං ඛන්ධානං උදයඤ්ච වයඤ්ච පටිවිජ්ඣන්තියා; **අරියායා**ති: වික්ඛම්භනවසෙන කිලෙසෙහි ආරකාය දූරෙ ඨිතාය නිද්දොසාය; **නිබ්බෙධිකායා**ති: නිබ්බෙධභාගියාය, **සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා**ති: වට්ටදුක්ඛස්ස ඛෙපනතො දුක්ඛක්ඛයොති ලද්ධනාමං අරියමග්ගං සම්මා හෙතුනා නයෙන ගච්ඡන්තියා; ඉමෙසු ච පන පඤ්චසු ධම්මෙසු සීලං විරියං පඤ්ඤා ච යොගිනො අජ්ඣත්තිකං අඞ්ගං ඉතරද්වයං බාහිරං අඞ්ගං, තථාපි කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙනෙව සෙසං චතුබ්බිධං ඉජ්ඣති. කල්‍යාණමිත්තස්සෙව බහූපකාරතං දස්සෙන්තො සත්ථා "කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං මෙඝිය භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං"ති ආදිනා දෙසනං වඩ්ඪෙසි[2] තත්ථ **පාටිකඞ්ඛ**න්ති.

1. ම. උදයබ්බයගාමිනියා.
2. සී. II. ඨපෙති.

එකංසෙන ඉච්ඡිතබ්බං අවස්සං භාවීති අත්ථො. **ය**න්ති: කිරියාපරාමසනං, ඉදං වුත්තං හොති: **සීලවා භවිස්සතීති** එත්ථ යදෙතං කල්‍යාණමිත්තස්ස භික්ඛුනො සීලවන්තතාය භවනං සීලසම්පන්නභාවං තස්ස භික්ඛුනො සීලසම්පන්නත්තා ච එතං තස්ස පාටිකඞ්ඛං අවස්සභාවී එකංසෙනෙව තස්ස තත්ථ නියොජනතොති අධිප්පායො. **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරිස්සතීති** ආදීසුපි එසෙව නයො. එවං භගවා සදෙවකෙ ලොකෙ උත්තමකල්‍යාණමිත්තසඞ්ඛාතස්ස අත්තනො වචනං අනාදියිත්වා තං වනසණ්ඩං පවිසිත්වා තාදිසං විප්පකාරමාපන්නස්ස ආයස්මතො මෙඝියස්ස කල්‍යාණමිත්තතාදිනා සකලං සාසනසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානිස්ස තත්ථ ආදරජාතස්ස පුබ්බෙ යෙහි කාමවිතක්කාදීහි උපද්දුතත්තා කම්මට්ඨානං පමජ්ජිතස්ස උජුවිපච්චනිකභූතත්තා ච භාවනානයං පකාසෙත්වා තතො පරං අරහත්තස්ස කම්මට්ඨානං ආචික්ඛන්තො **"තෙන ච පන මෙඝිය භික්ඛුනා ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාය චත්තාරො ධම්මා උත්තරිං භාවෙතබ්බා"**ති ආදිමාහ. තත්ථ **තෙනා**ති: එවං කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන යථාවුත්තසීලාදි[1] ගුණසමන්නාගතෙන; තෙනෙවාහ: **"ඉමෙසු පඤ්චසු ධම්මෙසු පතිට්ඨායා"**ති. **උත්තරි**න්ති: ආරද්ධතරුණවිපස්සනාය රාගාදිපරිපන්ථා වෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං, තෙසං විසොධනත්ථං තතො උද්ධං; **චත්තාරො ධම්මා භාවෙතබ්බා** උප්පාදෙතබ්බා වඩ්ඪෙතබ්බා ච. **අසුභා**ති: එකාදසසු අසුභකම්මට්ඨානෙසු යථාරහං යත්ථ කත්ථචි අසුභභාවනා; **රාගස්ස පහානායා**ති: කාමරාගස්ස පජහනත්ථාය; අයමෙත්ථ සාලිලායකොපමාය විභාවෙතබ්බො:–එකො හි පුරිසො අසිතං ගහෙත්වා කොටිතො පට්ඨාය සාලිඛෙත්තෙ සාලියො ලායති අථස්ස වතිං භින්දිත්වා ගාවො පවිසිංසු සො අසිතං ඨපෙත්වා යට්ඨිං ආදාය තෙනෙව මග්ගෙන ගාවො නීහරිත්වා වතිං පාකතිකං කත්වා පුන අසිතං ගහෙත්වා සාලියො ලායි. තත්ථ සාලිඛෙත්තං විය බුද්ධසාසනං දට්ඨබ්බං, සාලිලායකො විය යොගාවචරො, අසිතං විය පඤ්ඤා, ලායනකාලො විය විපස්සනාය කම්මකරණකාලො, යට්ඨි විය අසුභකම්මට්ඨානං, වතිං විය සංවරො, වතිං භින්දිත්වා ගාවීනං පවිසනං විය සහසා අප්පටිසංඛාය පමාදං ආගම්ම රාගස්ස උප්පජ්ජනං, අසිතං ඨපෙත්වා යට්ඨිං ආදාය පවිට්ඨමග්ගෙනෙව ගාවො නීහරිත්වා වතිං පටිපාකතිකං කත්වා පුන සීතට්ඨානතො පට්ඨාය සාලිලායනං විය අසුභකම්මට්ඨානෙන රාගං වික්ඛම්භෙත්වා පුන විපස්සනාය කම්මං ආරභනකාලොති. ඉදමෙත්ථ උපමාසංසන්දනං. එවං භූතභාවනාවිධිං සන්ධාය වුත්තං "අසුභා භාවෙතබ්බා රාගස්ස පහානායා"ති. **මෙත්තා**ති: මෙත්තාකම්මට්ඨානං; **බ්‍යාපාදස්ස පහානායා**ති: වුත්තනයෙනෙව උප්පන්නස්ස කොපස්ස පජහනත්ථාය. **ආනාපානසතී**ති: සොළසවත්ථුකා ආනාපානසති. **විතක්කුපච්ඡෙදායා**ති: වුත්තනයෙනෙව උප්පන්නානං විතක්කානං උපච්ඡෙදනත්ථාය **අස්මිමානසමුග්ඝාතායා**ති: අස්මීති උප්පජ්ජනකස්ස නවවිධස්ස මානස්ස සමුච්ඡෙදනත්ථාය, **අනිච්චසඤ්ඤිනො**ති: හුත්වා අභාවතො උදයබ්බයවන්තතො පභඞ්ගුරතො තාවකාලිකතො නිච්චපටික්ඛෙපතො ච

1. සී. III. අප්පිච්ඡතාදි.

සබෙබ සංඛාරා අනිචචාති පවතතඅනිචචානුපසසනාවසෙන අනිචචසඤඤිනො, **අනතතසඤඤා සණඨාතී**ති: අසාරකතො අවසවතතනතො පරතො රිතතතො තුචඡතො සුඤඤතො ච සබෙබ ධමමා අනතතාති එවං පවතතා අනතතානුපසසනාසඞඛාතා අනතතසඤඤා චිතෙත සණඨාති අතිදළහං පතිඨාති. අනිචචලකඛණෙ හි දිඨෙ අනතතලකඛණං දිඨමෙව හොති, තීසු හි ලකඛණෙසු එකසමිං දිඨෙ ඉතරවයං දිඨමෙව හොති, තෙන වුතතං:–"**අනිචචසඤඤිනො මෙඝිය අනතතසඤඤා සණඨාතී**"ති. අනතතලකඛණෙ සුදිඨෙ අසමීති උපපජජනකමානො සමුගඝාතොව[1] හොතීති ආහ: "**අනතතසඤඤී අසමිමානසමුගඝාතං පාපුණාතී**"ති. **දිඨෙව ධමෙම නිබබාණ**නති: දිඨෙ යෙව ධමෙම ඉමසමිං යෙව අතතභාවෙ අපචචයපරිනිබබාණං පාපුණාති. අයමෙතථ සංඛෙපො, විතථාරතො පන අසුභාදිභාවනානයො විසුදධිමගෙග වුතතනයෙන ගහෙතබෙබා; **එතමතථං විදිතවා**ති: එතං ආයසමතො මෙඝියසස මිචඡාවිතකකචොරෙහි කුසලභණඩුපචෙඡදසංඛාතං අතථං ජානිතවා. **ඉමං උදාන**නති: ඉමං කාමවිතකකාදීනං අවිනොදනෙ ච ආදීනවං විනොදනෙ ආනිසංසසස දීපකං උදානං උදානෙසි.

තතථ, **ඛුදදා**ති: හීනා ලාමකා, **විතකකා**ති: කාමවිතකකාදයො තයො පාපවිතකකා; තෙ හි සබබවිතකෙකහි පතිකිඨතාය ඉධ ඛුදදාති වුතතා "න ච ඛුදදං සමාචරෙ"ති ආදිසු විය; **සුඛුමා**ති: සුඛුමවිතකකාදයො අධිපෙපතා, ඤාතිවිතකකො ජනපදවිතකකො අමරාවිතකකො පරානුදදයතාය පටිසංයුතෙතා විතකකො ලාභසකකාරසිලොකපටිසංයුතෙතා විතකකො අනවඤඤතතිපටිසංයුතෙතා විතකකොති එතෙ විතකකා කාමවිතකකාදයො විය දාරුණා න හොනතීති අනොළාරිකසභාවතාය සුඛුමාති වුතතා. **අනුගතා**ති: චිතෙතන අනුවතතීතා. විතකෙක හි උපපජජමානෙ චිතතං තදනුගතමෙව හොති තසස ආරමමණාභිනිරොපනතො, අනුගගතාතිපි පාළි. අනුසීතාති අතෙථා. **මනසො උබබිලාපා**ති: චෙතසො උබබිලලාවිතතතකරා, **එතෙ අවිදවා මනසොවිතකෙක**ති: එතෙ කාමවිතකකාදිකෙ මනොවිතකෙක අසසාදාදීනවනිසසරණතො ඤාතතීරණපහාණපරිඤඤාහි යථාභූතං අජානනෙතා, **හුරා හුරං ධාවති භනතචිතෙතා**ති: අපපහීනමිචඡාවිතකකතතා අනවටඨිතචිතෙතා කදාචි රූපෙ කදාචි සදෙදති ආදිනා තසමිං තසමිං ආරමමණෙ අසසාදාදිවසෙන අපරාපරං **ධාවති** පරිබභමති අථවා **හුරා හුරං ධාවති භනතචිතෙතා**ති: අපරිඤඤාතවිතකකතතා තං නිමිතතානං අවිජජාතණහානං වසෙන පරිබභමමානමානසො ඉධ ලොකපරලොකතො ආදාන[2] නිකෙඛපෙහි අපරාපරං ධාවති සංසරතීති අතෙථා. **එතෙච විදවා මනසො විතකෙක**ති: එතෙ පන යථාවුතතපපභෙදෙ කාමවිතකකාදිකෙ මනොවිතකෙක අසසාදාදිතො යථාභූතං ජානනෙතා, **ආතාපි සො**ති: විරියවා. **සංවරතී**ති: පිදහති; **සතිමා**ති: සතිසමපනෙනා,

1, සී. I. සුපපජහො. 2. සී. I. ඉධලොකපරලොකං අධාන.

අනුග්ගතෙති: දුල්ලභවසෙන අනුප්පන්නෙ. ඉදං වුත්තං හොති: එතෙ වුත්තප්පකාරෙ කාමවිතක්කාදිකෙ මනොවිතක්කෙ චිත්තස්ස උබ්බිලාපන හෙතුතාය මනසො උබ්බිලාපෙ විචා විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය සම්මදෙව ජානන්තො තස්ස සහායභූතානං සම්මාවායාමසතීනං අත්ථිතාය ආතාපියො සතිමා තෙ අරියමග්ගභාවනාය අසති උප්පත්තිරහෙ **අනුග්ගතෙ** අනුප්පන්නෙ එව මග්ගක්ඛණෙ **සංවරති** ඛණසංවරවසෙන පිදහති; ආගමනපථං පච්ඡින්දති. එවං භූතො ච චතුසච්චසම්බොධෙන[1] බුද්ධො අරියසාවකො අරහත්තාධිගමෙන **අසෙසං** අනවසෙසං එතෙ කාමවිතක්කෙ **පජහාසි** සමුච්ඡින්දීති. එත්ථ අනුග්ගතෙතිපි පඨන්ති. තස්ස අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව.

පඨමසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා

— —

දුතියෙ, **කුසිනාරාය**න්ති: කුසිනාරායං නාම මල්ලරාජූනං නගරෙ. **උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ**ති: යථා හි අනුරාධපුරස්ස ථූපාරාමො එවං කුසිනාරායං උය්‍යානං දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාය හොති. යථා ථූපාරාමතො දක්ඛිණද්වාරෙන නගරං පවිසනමග්ගො පාචීනමුඛො ගන්ත්වා උත්තරෙන නිවත්තති. එවං උය්‍යානතො සාලපන්ති පාචීනමුඛා ගන්ත්වා උත්තරෙන නිවත්තා. තස්මා උපවත්තනන්ති වුච්චති. තස්මිං උපවත්තනෙ මල්ලරාජූනං සාලවනෙ. **අරඤ්ඤකුටිකාය**න්ති: සාලපන්තියා අවිදූරෙ රුක්ඛගච්ඡසඤ්ඡන්නෙ ඨානෙ කතා කුටිකා; තං සන්ධාය වුත්තං:–"අරඤ්ඤකුටිකායං විහරතී"ති. තෙ පන භික්ඛූ පටිසංඛානවිරහිතා ඔස්සට්ඨවිරියා පමත්තවිහාරිනො. තෙන වුත්තං:–"**උද්ධතා**"ති ආදි. තත්ථ උද්ධච්චබහුලතාය අවූපසන්තචිත්තතාය උද්ධතා. තුච්ඡභාවෙන මානො නළො වියාති=නළො, මානසංඛාතො උග්ගතො නළො එතෙසන්ති=උන්නළා; උග්ගතතුච්ඡමානාති අත්ථො.

පත්තචීවරමණ්ඩනාදිචාපල්ලෙන සමන්නාගතත්තා බහුකතාය වා **චපලා**. ඵරුසවාචතාය මුඛෙන ඛරන්ති=**මුඛරා**, තිරච්ඡානකථාබහුලතාය විකිණ්ණා ව්‍යාකුලා වාචා එතෙසන්ති=**විකිණ්ණවාචා**, මුට්ඨා නට්ඨා සති එතෙසන්ති=**මුට්ඨස්සතිනො**. සතිවිරහිතා පමාදවිහාරිනොති අත්ථො. සබ්බෙන සබ්බං සම්පජඤ්ඤාභාවතො **අසම්පජානා**. ගද්දූහනමත්තම්පි කාලං[2] චිත්තසමාධානස්ස අභාවතො න සමාහිතාති=**අසමාහිතා**. ලොලසභාවත්තා භන්තමිගසප්පටිභාගතාය **විබ්භන්තචිත්තා**. මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අසංවරණතො අසඤ්ඤතින්ද්‍රියතාය **පාකතින්ද්‍රියා**. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං භික්ඛූනං උද්ධච්චාදිවසෙන පමාදවිහාරං ජානිත්වා. **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං පමාදවිහාරෙ අප්පමාදවිහාරෙ ච යථාක්කමං

---

1. සී. I. පබොධෙන. 2 සී. II. & III. යාගුපානහත්ථසොදන.

ආදීනවානිසංසවිභාවනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **අරක්ඛිතෙනා**ති: සති ආරක්ඛාභාවෙන අගුත්තෙන. **කායෙනා**ති: ජවිඤ්ඤාණකායෙන, චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන හි රූපං දිස්වා තත්ථ නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනග්ගහණවසෙන අභිජ්ඣාදිප්පවත්තිතො විඤ්ඤාණවාරස්ස සතියා අරක්ඛිතභාවතො. සොතවිඤ්ඤාණාදීසුපි එසෙව නයො. එවං ජවිඤ්ඤාණකායස්ස අරක්ඛිතභාවං සන්ධායාහ: "**අරක්ඛිතෙන කායෙනා**"ති. කෙචි පන කායෙනාති අත්ථං වදන්ති. තෙසම්පි වුත්තනයෙනෙව අත්ථයොජනාය සති යුජ්ජෙය්‍ය, අපරෙ **අරක්ඛිතෙන චිත්තෙනා**ති වදන්ති. තෙසම්පි වුත්තනයො එව අත්ථො. **මිච්ඡාදිට්ඨිගතෙනා**ති: සස්සතාදිමිච්ඡාභිනිවෙසභූතෙන. **ථීනමිද්ධාභිභූතෙනා**ති: චිත්තස්ස අකල්‍යතාලක්ඛණෙන ථීනෙන කායස්ස අකල්‍යතාලක්ඛණෙන මිද්ධෙන ච අජ්ඣොත්ථටෙන; තෙන කායෙන චිත්තෙනාති වා සම්බන්ධො, **වසං මාරස්ස ගච්ඡතී**ති: කිලෙසමාරාදිකස්ස සබ්බස්සපි මාරස්ස යථාකාමකරණීයතං උපගච්ඡති. තෙසං විසයං නාතික්කමතීති අත්ථො. ඉමාය හි ගාථාය භගවා යෙ සති ආරක්ඛාභාවෙන සබ්බසො අරක්ඛිතචිත්තා යොනිසො මනසිකාරස්ස හෙතුභූතාය පඤ්ඤාය අභාවතො අයොනිසො උම්මුජ්ජනෙන නිච්චන්ති ආදිනා විපරියාසගාහිනො තතො එව කුසලකිරියාය විරියාරම්භාභාවතො කොසජ්ජාභිභූතා සංසාරවට්ටතො සීසං න උක්ඛිපිස්සන්තීති තෙසං භික්ඛූනං පමාදවිහාරීනං ගරහාමුඛෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි විවට්ටං දස්සෙතුං "**තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්සා**"ති දුතියගාථමාහ. තත්ථ **තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්සා**ති: යස්මා අරක්ඛිතචිත්තො මාරස්ස යථාකාමකරණීයො හුත්වා සංසාරෙ යෙව හොති, තස්මා සතිසංවරෙන මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං රක්ඛණෙන පිදහනෙන රක්ඛිතචිත්තො අස්ස, චිත්තෙ හි රක්ඛිතෙ චක්ඛාදිඉන්ද්‍රියානි රක්ඛිතානෙව හොන්තීති. **සම්මාසඞ්කප්පගොචරො**ති: යස්මා මිච්ඡාසංකප්පගොචරො තථා අයොනිසො විතක්කෙත්වා නානාවිධානි මිච්ඡාදස්සනානි ගණ්හන්තො මිච්ඡාදිට්ඨිගතෙන චිත්තෙන මාරස්ස යථාකාමකරණීයො හොති, තස්මා යොනිසො මනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තො නෙක්ඛම්මසංකප්පාදිසම්මාසංකප්පගොචරො අස්ස ඣානාදිසම්පයුත්තං සම්මාසංකප්පමෙව අත්තනො චිත්තස්ස පවත්තිට්ඨානං කරෙය්‍ය. **සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො**ති: සම්මාසංකප්පගොචරතාය විධුතමිච්ඡාදස්සනො පුරෙතරං යෙව කම්මස්සකතාලක්ඛණං තතො යථාභූතඤාණලක්ඛණං ච සම්මාදිට්ඨිං පුරතො කත්වා පුබ්බඞ්ගමං කත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සීලසමාධිසම්පයුත්තං විපස්සනං ආරභිත්වා සංඛාරෙ සම්මසන්තො **ඤත්වාන උදයබ්බයං** පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු සමපඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි උප්පාදනිරොධං වවත්ථපෙත්වා උදයබ්බයඤාණං අධිගන්ත්වා තතො පරං භඞ්ගානුපස්සනාදිවසෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අනුක්කමෙන අරියමග්ගං ගණ්හන්තො අග්ගමග්ගෙන; **ථීනමිද්ධාභිභූ භික්ඛු සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙ**ති: එවං සො හෙට්ඨිමමග්ගවජ්ඣානං කිලෙසානං පඨමමෙව පහීනත්තා දිට්ඨිවිප්පයුත්තලොභසහගතචිත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජනකථිනමිද්ධානං අධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන සමුච්ඡින්දනතො තදෙකට්ඨානං මානාදීනම්පි පහීනත්තා

සබ්බසො භින්නකිලෙසො ඛීණාසවභික්ඛු තිවිධදුග්ගතිසංඛාතා සබ්බාපි ගතියො උච්ඡින්නභවමූලත්තා **ජහෙ** පජහෙය්‍ය; තාසං පරභාගෙ නිබ්බාණෙ පතිට්ඨෙය්‍යාති අත්ථො.

දුතිය සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තතියෙ; **කොසලෙසූ**ති: කොසලානාම ජනපදවාසිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො, කොසලාත්වෙව වුච්චති, තස්මිං කොසලෙ ජනපදෙ. **චාරිකං චරතී**ති: අතුරිතචාරිකාවසෙන ජනපදචාරිකං චරති; **මහතා**ති: ගුණමහත්තෙනාපි මහතා අපරිච්ඡින්නකසඞ්ඛ්‍යත්තා සංඛ්‍යාමහත්තෙනාපි මහතා; **භික්ඛුසංඝෙනා**ති: දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤ සංගතෙන සමණගණෙන; **සද්ධි**න්ති: එකතො; **මග්ගා ඔක්කම්මා**ති: මග්ගතො අපක්කමිත්වා; **අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූල**න්ති: ඝනපත්තපලාසස්ස සන්දච්ඡායස්ස[1] මහතො රුක්ඛස්ස සමීපසංඛාතං මූලං; **අඤ්ඤතරො ගොපාලකො**ති: එකො ගොගණරක්ඛකො; නාමෙන පන නන්දො නාම, සො කිර අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො; යථා කෙණියො ජටිලො පබ්බජ්ජාවෙසෙන[2] එවං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගොයූථං රක්ඛන්තො ගොපාලකත්තෙන රාජපීළම්පහරන්තො[3] අත්තනො කුටුම්බං රක්ඛති, සො කාලෙන කාලං පඤ්චගොරසෙ[4] ගහෙත්වා මහාසෙට්ඨිස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා නීය්‍යාදෙත්වා සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරං පස්සති, ධම්මං සුණාති, අත්තනො ච වසනට්ඨානං ආගමනත්ථාය සත්ථාරං යාචති, සත්ථා තස්සෙව ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො අපරභාගෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතො ජනපදචාරිකං චරන්තො ඉදානිස්ස ඤාණං පරිපක්කන්ති ඤත්වා තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි තස්ස ආගමනං ආගමයමානො, නන්දොපි ඛො සත්ථා කිර ජනපදචාරිකං චරන්තො ඉතො ගච්ඡතීති සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො වෙගෙන ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා කතපටිසන්ථාරො එකමන්තං නිසීදි, අථස්ස භගවා ධම්මං දෙසෙසි, සො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං පායාසදානමදාසි, සත්තමෙ දිවසෙ භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි, තෙන වුත්තං:-"එකමන්තං නිසින්නං ඛො තං ගොපාලකං භගවා ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි=පෙ=උට්ඨායාසනා පක්කාමී"ති. තත්ථ **සන්දස්සෙසී**ති: ඉමෙ ධම්මා කුසලා ඉමෙ ධම්මා අකුසලාති ආදිනා කුසලාදිධම්මෙ කම්මවිපාකෙ ඉධලොකපරලොකෙ පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො ආනුපුබ්බිකථාවසානෙ චත්තාරි අරියසච්චානි සම්මා දස්සෙසි. **සමාදපෙසී**ති: සච්චාධිගමාය ඉමෙ නාම ධම්මා අත්තනි

---

1. සී. II. & III. ඝනසාඛාවිටපසම්පන්නස්ස. 2. සී. II. & III. වෙසෙන.
3. සී. II. & III. රාජපීළං පරිහරන්තො. 4. සී. I. පඤ්චගොණමත්තසතෙ.

උප්පාදෙතබ්බාති සීලාදිධම්මෙ සම්මා ගණ්හාපෙත්වා තෙසු තං පතිට්ඨාපෙසි. **සමුත්තෙජෙසීති**: තෙ ධම්මා සමාදින්නා අනුක්කමෙන භාවියමානා නිබ්බෙධභාගියා හුත්වා තික්ඛවිසදා යථා ඛිප්පං අරියමග්ගං ආවහන්ති තථා සමුත්තෙජෙසි සම්මා උත්තෙජෙසි. **සම්පහංසෙසීති**: භාවනාය පුබ්බෙනාපරං විසෙසභාවදස්සනෙන චිත්තස්ස පමොදාපනවසෙන සුට්ඨු සංපහංසෙසි. අපිචෙත්ථ සාවජ්ජානවජ්ජධම්මෙසු දුක්ඛාදීසු ච සම්මොහවිනොදනෙන[1] සංදස්සනා, සම්මාපටිපත්තියං[2] සම්මොහවිනොදනෙන[3] සමාදපනං, චිත්තස්සාලසියාපත්තිවිනොදනෙන සමුත්තෙජනං, සම්මාපටිපත්තිසිද්ධියා සම්පහංසනා වෙදිතබ්බා. එවං සො භගවතො සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. **අධිවාසෙසීති**: තෙන දින්නසච්චෙන අධිවාසෙතු මෙ භන්තෙ භගවාති ආදිනා නිමන්තිතො කායඞ්ගවාචඞ්ගං[4] අචොපෙන්තො චිත්තෙනෙව අධිවාසෙසි සාදියි. තෙනෙවාහ "තුණ්හීභාවෙනා"ති **අප්පොදකපායාස**න්ති: නිරුදකපායාසං; **පටිසාදපෙත්වා**ති: සම්පාදෙත්වා; සජ්ජෙත්වා. **නවඤ්ච සප්පි**න්ති: නවනීතං ගහෙත්වා තාවදෙව විලීනං මණ්ඩසප්පිඤ්ච පටියාදාපෙත්වා; **සහත්ථා**ති: ආදරජාතො සහත්ථෙනෙව පරිවිසෙන්තො **සන්තප්පෙසි** පටියත්තං භොජනං භොජෙසි. **සම්පවාරෙසීති**: අලං අලන්ති වාචාය පටික්ඛිපාපෙසි. **භුත්තාවි**න්ති: කතභත්තකිච්චං; **ඔනීතපත්තපාණි**න්ති: පත්තතො අපනීතපාණිං, ධොතපත්තපාණින්තිපි පාඨො. ධොතපත්තහත්ථන්ති අත්ථො. **නීච**න්ති: අනුච්චං; ආසනං ගහෙත්වා ආසනෙ යෙව නිසීදනං අරියදෙසවාසීනං චාරිත්තං; සො පන සත්ථු සන්තිකෙ උපචාරවසෙන පඤ්ඤත්තස්ස දාරුපීඨකාසනස්ස සමීපෙ නිසීදි. "**ධම්මියා කථායා**"ති ආදි සත්තමෙ දිවසෙ කතං අනුමොදනං සන්ධාය වුත්තං. සො කිර සත්තාහං භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච තත්ථ වසාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි: සත්තමෙ පන දිවසෙ අප්පොදකපායාසදානං අදාසි, සත්ථා තස්ස තස්මිං අත්තභාවෙ උපරිමග්ගත්ථාය ඤාණපරිපාකාභාවතො අනුමොදනමෙව කත්වා පක්කාමි. **සීමන්තරිකායා**ති: සීමාය අන්තරෙ; තස්ස ගාමස්ස අන්තර ගාමවාසිනො කිර එකං තළාකං නිස්සාය තෙන සද්ධිං කලහං අකංසු. සො තෙ අභිභවිත්වා තං තළාකං ගණ්හි, තෙන බද්ධාඝාතො එකො පුරිසො තං සත්ථුපත්තං ගහෙත්වා දූරං අනුගන්ත්වා නිවත්තාහි උපාසකාති වුත්තෙ භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා යාව දස්සනූපචාරසමතික්කමා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ පටිනිවත්තිත්වා විනත්තං ගාමානං අන්තරෙ අරඤ්ඤපදෙසෙ එකකං ගච්ඡන්තං සරෙන විජ්ඣිත්වා මාරෙසි. තෙන වුත්තං:-"අචිරපක්කන්තස්ස=පෙ=චොරො මාරෙසී"ති. කෙනචිදෙව කරණීයෙන ඔකීයිත්වා පච්ඡා ගච්ඡන්තා භික්ඛූ නං තථා මතං දිස්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං. තං සන්ධාය වුත්තං "අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ"ති ආදි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: යස්මා දිට්ඨිසම්පන්නං අරියසාවකං නන්දං මාරෙන්තෙන පුරිසෙන ආනන්තරියකප්පං බහුලං අපුඤ්ඤං පසුතං,

1. සී. III. සම්පහංසාදනෙන.
2. සී. IV. සමාපත්ති.
3. සී. II. & III. සමාදපනොදනෙන.
4. සී. II. & III. කායවාචා.

තස්මා යං චොරෙහි වෙරීහි ච කත්තබ්බං තතොපි ඝොරතරං ඉමෙසං සත්තානං මිච්ඡාපණිහිතං චිත්තං කරොතීති ඉමමත්ථං ජානිත්වා තදත්ථ දීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ, **දිසො දිස**න්ති: දූසකො දූසනීයං; චොරො චොරං; දිස්වාති වචනසෙසො. **යං තං කයිරා**ති: යං තස්ස අනයබ්‍යසනං කරෙය්‍ය, දුතියපදෙපි එසෙව නයො. ඉදං වුත්තං හොති: එකො එකස්ස මිත්තදූභී චොරො පුත්තදාරඛෙත්තවත්ථුගොමහිසාදීසු අපරජ්ඣන්තො[1] යස්ස අපරජ්ඣති තං පි ච තථෙව අත්තනි අපරජ්ඣන්තං චොරං දිස්වා; වෙරී වා පන කෙනචි දෙව කාරණෙන බද්ධවෙරං වෙරිං දිස්වා අත්තනො කක්ඛලතාය දාරුණතාය තස්ස අනයබ්‍යසනං කරෙය්‍ය පුත්තදාරං වා පීළෙය්‍ය ඛෙත්තාදීනි වා නාසෙය්‍ය[2] ජීවිතා වා පන වොරොපෙය්‍ය; දසසු අකුසලකම්මපථෙසු මිච්ඡාඨපිතත්තා **මිච්ඡාපණිහිතං චිත්තං; පාපියො නං තතො කරෙ** තං පුරිසං පාපතරං තතො කරෙය්‍ය, උත්තප්පකාරො හි දිසො වා වෙරී වා දිසස්ස වා වෙරිනො වා ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ දුක්ඛං වා උප්පාදෙය්‍ය, ජීවිතක්ඛයං වා කරෙය්‍ය, ඉදං පන අකුසලකම්මපථෙසු මිච්ඡාඨපිතං චිත්තං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අනයබ්‍යසනං පාපෙති, අත්තභාවසතසහස්සෙසුපි චතූසු අපායෙසු ඛිපිත්වා සීසමස්ස උක්ඛිපිතුං න දෙතීති.

තතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ, **කපොතකන්දරාය**න්ති: එවං නාමකෙ විහාරෙ; තස්මිං කිර පබ්බතකන්දරෙ පුබ්බෙ බහූ කපොතා වසිංසු, තෙන සා උපචචකා කපොතකන්දරාති වුච්චති. අපරභාගෙ තත්ථ කතවිහාරොපි කපොතකන්දරොත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තෙන වුත්තං “කපොතකන්දරායන්ති එවං නාමකෙ විහාරෙ”ති. **ජුණ්හාය රත්තියා**ති: සුක්කපක්ඛරත්තියං. **නවොරොපිතෙහි කෙසෙහී**ති: අචිරොහාරිතෙහි කෙසෙහි; ඉත්ථම්භූත ලක්ඛණෙ චෙතං කරණවචනං. **අබ්භොකාසෙ**ති: යත්ථ උපරිච්ඡදනං පරික්ඛෙපො වා නත්ථි තාදිසෙ ආකාසඞ්ගණෙ; තත්ථ ආයස්මා සාරිපුත්තො සුවණ්ණවණ්ණො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො නීලුප්පලවණ්ණො උභො පන තෙ මහාථෙරා උදිච්චබ්‍රාහ්මණජච්චා කප්පානං සතසහස්සාධිකං එකං අසංඛෙය්‍යං අභිනීහාරසම්පන්නා ඡළභිඤ්ඤපටිසම්භිදප්පත්තා මහාඛීණාසවා සබ්බසමාපත්තිලාභිනො සත්තසට්ඨියා සාවකපාරමීඤාණානං මත්ථකප්පත්තා එතං කපොතකන්දරවිහාරං උපසොභයන්තා එකං කනකගුහං පවිට්ඨා වෙ සීහා විය එකං විජම්භනභූමිං ඔතිණ්ණා වෙ ව්‍යග්ඝා විය එකං සුපුප්ඵිත සාලවනං පවිඨා වෙ ඡද්දන්තනාගරාජානො විය එකං සිම්බලිවනං පවිට්ඨා වෙ සුපණ්ණරාජානො විය එකං නරවාහනයානං අභිරූළ්හා වෙ

1. සී I. හනන්තො.   2. සී. II & III. දූසෙය්‍ය.

වෙස්සවණා විය **එකං** පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං අභිනිසින්නා වෙ සක්කා විය **එක**විමානබ්භන්තරගතා වෙ හාරිතමහාබ්‍රහ්මානො විය එකස්මිං ගගනවඩ්ඪනෙ ඨිතානි වෙ චන්දමණ්ඩලානි විය වෙ සුරියමණ්ඩලානි විය ච විරොචිංසු; තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තුණ්හී නිසීදි. ආයස්මා පන සාරිපුත්තො සමාපජ්ජි. තෙන වුත්තං “**අඤ්ඤතරං සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා**”ති. තත්ථ **අඤ්ඤතරං සමාධි**න්ති: උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්තිං; කෙචි සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්තින්ති වදන්ති. අපරෙ පනාහු—ආරුප්පපාදකං ඵලසමාපත්තින්ති. ඉමා එව හි තිස්සො කායරක්ඛණසමත්ථා සමාපත්තියො. තත්ථ නිරොධසමාපත්තියා සමාධිපරියාය සම්භවො හෙට්ඨා වුත්තො යෙව. පච්ඡිමසෙස්ව පන ආචරියා වණ්ණෙන්ති. **උත්තරාය දිසාය දක්ඛිණං දිසං ගච්ඡන්තී**ති: උත්තරාය දිසාය යක්ඛසමාගමං ගන්ත්වා අත්තනො භවනං ගන්තුං දක්ඛිණං දිසං ගච්ඡන්ති. **පටිභාති ම**න්ති: උපට්ඨාති මමං; පටිසද්දයොගෙන සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං. ඉමස්ස සීසෙ පහාරං දාතුං චිත්තං මෙ උප්පජ්ජතීති අත්ථො. සො කිර පුරිමජාතියා ථෙරෙ බද්ධාඝාතො, තෙනස්ස ථෙරං දිස්වා පදුට්ඨචිත්තස්ස එවං අහොසි, ඉතරො පන සප්පඤ්ඤජාතිකො තස්මා තං පටිසෙධෙන්තො “**අලං සම්මා**”ති ආදිමාහ. තත්ථ **මා ආසාදෙසී**ති: මා ඝට්ටෙසි;[1] මා පහාරං දෙහීති වුත්තං හොති. **උළාරො**ති: උළාරෙහි උත්තමෙහි සීලාදිගුණෙහි සමන්නාගතො. **අනාදියිත්වා**ති: ආදරං අකත්වා; තස්ස තං වචනං අගහෙත්වා; යස්මා පන තස්ස වචනං අගණ්හන්තො තං අනාදියන්තො නාම හොති, තස්මා වුත්තං “තං යක්ඛං අනාදියිත්වා”ති. **සීසෙ පහාරං අදාසී**ති: සබ්බථාමෙන උස්සාහං ජනෙත්වා ආකාසෙ ඨිතොව සීසෙ ඝටකං[2] අදාසි; මුද්ධනි මුට්ඨිඝාතං අකාසීති අත්ථො. **තාව මහා**ති ථාමමහත්තෙන තත්තකං මහන්තො **පහාරො අහොසී**ති. **තෙන පහාරෙනා**ති: තෙන පහාරෙන කරණභූතෙන; **සත්තරතන**න්ති: පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස රතනෙන සත්තරතනං; **සො**ති: යක්ඛො; **නාග**න්ති: හත්ථිනාගං; **ඔසාදෙය්‍යා**ති: පථවියං ඔසීදාපෙය්‍ය, නිමුජ්ජාපෙය්‍ය. ඔසාරෙය්‍යාතිපි පාඨො. **චුණ්ණවිචුණ්ණං** කරෙය්‍යාති අත්ථො. **අඩ්ඪට්ඨමරතන**න්ති: අඩ්ඪෙන අට්ඨන්නං පූරණන්ති=අඩ්ඪට්ඨමානි, අඩ්ඪට්ඨමානි රතනානි පමාණං එතස්සාති අඩ්ඪට්ඨමරතනො, තං අඩ්ඪට්ඨමරතනං. **මහන්තං පබ්බතකූට**න්ති: කෙලාසකූටප්පමාණං විපුලං ගිරිකූටං. **පදාලෙය්‍යා**ති: සකලිකාකාරෙන භින්දෙය්‍ය, ඔසාරෙය්‍ය; අපි පදාලෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තාවදෙව **චස්ස** සරීරෙ මහාපරිළාහො උප්පජ්ජි. සො වෙදනාතුරො ආකාසෙ ඨාතුං අසක්කොන්තො භූමියං පති. තං ඛණඤ්ඤෙව අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධිකයොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුම්පි පබ්බතරාජානං සන්ධාරෙන්තී චතුනහුතාධිකවියොජනසතසහස්සබහලා මහාපථවී තං පාපසත්තං ධාරෙතුං අසක්කොන්තී විය විවරමදාසි. අවීචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා කන්දන්තං යෙව තං ගණ්හිංසු. සො තං තං විප්පලපන්තො පති. තෙන වුත්තං:—
“අථ ඛො සො යක්ඛො ඩය්හාමි ඩය්හාමීති තත්ථෙව මහානිරයෙ

---

1. සී. II & III. ඝාතෙසි. 1. සී. II & III. ඝතකං.

අවත්ථාසී"ති. තත්ථ **අවත්ථාසීති**: අපති; කිං පන සො යක්ඛත්තභාවෙනෙව නිරයං උපගච්ඡීති, න උපගච්ඡි, යං තත්ථ දිට්ඨධම්මවෙදනීයං පාපකම්මං අහොසි, තස්ස බලෙන යක්ඛත්තභාවෙ මහන්තං දුක්ඛං අනුභවි, යං පන උපපජ්ජවෙදනීයං ආනන්තරියකප්පං[1] තෙන චුති අනන්තරං නිරයෙ උපපජ්ජීති, ථෙරස්ස පන සමාපත්තිබලෙන උපත්ථම්භිතසරීරස්ස න කොචි විකාරො අහොසි, සමාපත්තිතො අවුට්ඨිතකාලෙ හි යක්ඛො පහරි, තථා පහරන්තං දිබ්බචක්ඛුනා දිස්වා මහාමොග්ගල්ලානො ධම්මසෙනාපතිං උපසඞ්කමි, උපසඞ්කමණසමකාලමෙව ච ධම්මසෙනාපති සමාපත්තිතො වුට්ඨාසි, අථ නං මහාමොග්ගල්ලානො තං පරිභවං පුච්ඡි, සොපිස්ස බ්‍යාකාසි, තෙන වුත්තං:–"අද්දසා ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො =පෙ=අපි ච මෙ සීසං ථොකං දුක්ඛ"න්ති. තත්ථ **ථොකං දුක්ඛ**න්ති: ථොකං අප්පමත්තකං මධුරකජාතං විය මෙ සීසං දුක්ඛිතං, දුක්ඛප්පත්තන්ති අත්ථො. දුක්ඛාධිට්ඨානං හි සීසං දුක්ඛන්ති වුත්තං. සීසෙ ථොකං දුක්ඛන්තිපි පාඨො. කථං පන සමාපත්තිබලෙන සරීරෙ උපත්ථද්ධෙ ථෙරස්ස සීසෙ ථොකම්පි දුක්ඛං අහොසීති, අචිරෙනෙව වුට්ඨිතත්තා අන්තොසමාපත්තියං අපඤ්ඤායමානං දුක්ඛං, තාය නිස්සිතත්තා නිද්දං උපගතස්ස මකසාදිජනිතං විය පටිබුද්ධස්ස ථොකං පඤ්ඤායිත්ථ. මහාබලෙන යක්ඛෙන තථා සබ්බුස්සාහෙන පහටෙ සරීරෙ විකාරො නාම නත්ථීති අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතෙන ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන "අච්ඡරියං ආවුසො සාරිපුත්තා"ති ආදිනා ධම්මසෙනාපතිනො මහානුභාවතා දීපිතා, සොපිස්ස "අච්ඡරියං ආවුසො මොග්ගල්ලානා"ති ආදිනා ඉද්ධානුභාවමහන්තතාපකාසනාපදෙසෙන අත්තනො ඉස්සාමච්ඡරියාහඞ්කාරාදිමලානං සුප්පහීනතං දීපෙති, **පංසුපිසාචකම්පි න පස්සාමා**ති: සඞ්කාරකූටාදිසු විචරණකඛුද්දකපෙතම්පි න පස්සාම; ඉති අධිගමප්පිච්ඡානං අග්ගභූතො මහාථෙරො තස්මිං කාලෙ අනාවජ්ජනෙන තෙසං අදස්සනං සන්ධාය වදති. තෙනෙවාහ:–"එතරහී"ති. භගවා පන වෙළුවනෙ ඨිතො උභින්නං අග්ගසාවකානං ඉමං කථාසල්ලාපං දිබ්බසොතෙන අස්සොසි, තෙන වුත්තං:–"**අස්සොසි ඛො භගවා**"ති ආදි. තං වුත්තත්ථමෙව. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සමාපත්තිබහුලූපගතං[2] ඉද්ධානුභාවමහන්තතං විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: තස්සෙව තාදිභාවප්පත්තිදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යස්ස සෙලූපමං චිත්තං ඨිතං නානුපකම්පතී**ති: යස්ස ඛීණාසවස්ස චිත්තං එකඝනසිලාමයපබ්බතූපමං සබ්බෙසං ඉඤ්ජනානං අභාවතො වසීභාවප්පත්තියා ච ඨිතං සබ්බෙහිපි ලොකධම්මෙහි **නානුපකම්පති** න පවෙධති, ඉදානිස්ස අකම්පනාකාරං සද්ධිං කාරණෙන දස්සෙතුං "**විරත්ත**"න්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **විරත්තං රජනීයෙසූ**ති: විරාගසඞ්ඛාතෙන අරියමග්ගෙන රජනීයෙසු රාගුප්පත්තිහෙතුභූතෙසු සබ්බෙසු තෙභූමකධම්මෙසු විරත්තං, තත්ථ සබ්බසො සමුච්ඡින්නරාගන්ති

1. සී. II & III. කම්මං. 2 සී. I. බහුලූපගතං.

අත්ථො. **කොපනෙය්‍යෙ**ති: පටිඝට්ඨනීයෙ සබ්බස්මිම්පි ආඝාතවත්ථුස්මිං; **න කුප්පති** න දුස්සති න විකාරං ආපජ්ජති. **යස්සෙවං භාවිතං චිත්ත**න්ති: යස්ස යථාවුත්තස්ස අරියපුග්ගලස්ස චිත්තං එවං වුත්තනයෙන තාදිභාවාවහනභාවෙන භාවිතං; **කුතො තං දුක්ඛමෙස්සතී**ති: තං උත්තමපුග්ගලං කුතො සත්තතො සඞ්ඛාරතො වා දුක්ඛං උපගමිස්සති[1] න තාදිසස්ස දුක්ඛං අත්ථීති අත්ථො.

චතුත්ථ සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඨමෙ **කොසම්බිය**න්ති: කුසුම්බෙන නාම ඉසිනා වසිතට්ඨානෙ මාපිතත්තා කොසම්බීති එවං ලද්ධනාමකෙ නගරෙ; **ඝොසිතාරාමෙ**ති: ඝොසිතසෙට්ඨිනා කාරිතෙ ආරාමෙ; **භගවා ආකිණ්ණො විහරතී**ති: භගවා සම්බාධප්පත්තො[2] විහරති, කිං පන භගවතො සම්බාධො අත්ථි සංසග්ගො වා ති? නත්ථි. න හි කොචි භගවතො අනිච්ඡාය උපසඞ්කමිතුං සක්කොති, දුරාසදා හි බුද්ධා භගවන්තො, සබ්බත්ථ ච අනුපලිත්තත්තා, හිතෙසිතාය පන සත්තෙසු අනුකම්පං උපාදාය 'මුත්තො මොචෙස්සාමී'ති පටිඤ්ඤානුරූපං චතුරොඝනිත්ථරණත්ථං අට්ඨන්නං පරිසානං අත්තනො සන්තිකං කාලෙනකාලං උපසඞ්කමණං අධිවාසෙති, සයඤ්ච මහාකරුණා සමුස්සාහිතො කාලඤ්ඤූ හුත්වා තත්ථ උපසඞ්කමති, ඉදං සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණං; අයමිධ ආකිණ්ණවිහාරොති අධිප්පෙතො. ඉධ පන කොසම්බිකානං භික්ඛූනං කලහජාතානං සත්ථා දීඝිතිස්ස කොසලරඤ්ඤො වත්ථුං ආහරිත්වා "න හි වෙරෙන වෙරානි සම්මන්තීධ කුදාචන"න්ති ආදිනා ඔවාදං අදාසි. තං දිවසං තෙසං කලහං කරොන්තානං යෙව රත්ති විභාතා, දුතියදිවසෙපි භගවා තමෙව වත්ථුං කථෙසි. තං දිවසම්පි තෙසං කලහං කරොන්තානං යෙව රත්ති විභාතා, තතියදිවසෙපි භගවා තමෙව වත්ථුං කථෙසි, අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එවමාහ: අප්පොස්සුක්කො භන්තෙ භගවා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරමනුයුත්තො විහරතු මයමෙතෙන භණ්ඩනෙන කලහෙන විග්ගහෙන විවාදෙන පඤ්ඤායිස්සාමාති. සත්ථා පරියාදින්නචිත්තා ඛො ඉමෙ මොඝපුරිසා නදානි මෙ සක්කා සඤ්ඤාපෙතුං නත්ථි චෙත්ථ සඤ්ඤාපිතබ්බා, යන්නූනාහං එකචාරිකවාසං වසෙය්‍යං එවං ඉමෙ භික්ඛූ කලහතො ඔරමිස්සන්තීති[3] චින්තෙසි. එවං තෙහි කලහකාරකෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං එකවිහාරෙ වාසං චින්තෙතබ්බාභාවතො උපාසකාදීහි උපසඞ්කමණඤ්ච ආකිණ්ණකවිහාරං කත්වා වුත්තං:–"තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා ආකිණ්ණො විහරතී"ති ආදි. තත්ථ **දුක්ඛ**න්ති: න සුඛං; අනාරාධිතචිත්තතාය න ඉට්ඨන්ති අත්ථො; තෙනෙවාහ: "**න ඵාසු විහරාමී**"ති. **වූපකට්ඨො**ති: විවෙකට්ඨො දූරීභූතො; තථා චින්තෙත්වා ච භගවා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා කොසම්බියං පිණ්ඩාය චරිත්වා

---

1. සී. I. උපත්ථරෙ. 2. සී. I. පටිපන්නො 3. සී. I. මාරමිස්සන්ති.

කස්සචි අනාමන්තෙත්වා එකො අදුතියො ගන්ත්වා කොසලරට්ඨෙ පාරිලෙය්‍යකෙ වනසණ්ඩෙ භද්දසාලමූලෙ විහාසි. තෙන වුත්තං:–"**අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං=පෙ=භද්දසාලමූලෙ**"ති. තත්ථ **සාමන්ති**: සයං; **සංසාමෙත්වාති**: පටිසාමෙත්වා; **පත්තචීවරමාදායාති** එත්ථාපි සාමන්ති පදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං, **උපට්ඨාකෙති**: කොසම්බිනගරවාසිනො ඝොසිතසෙට්ඨිආදිකෙ උපට්ඨාකෙ විහාරෙ ච අග්ගුපට්ඨාකං **ආයස්මන්තං** ආනන්දං අනාමන්තෙත්වා; එවං ගතෙ සත්ථරි පඤ්චසතා භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු: ආවුසො ආනන්ද සත්ථා එකකොව ගතො මයං අනුබන්ධිස්සාමාති. ආවුසො යදා භගවා සාමං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය අනාමන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ අනපලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං අදුතියො ගච්ඡති තදා එකචාරං චරිතුං භගවතො අජ්ඣාසයො, සාවකෙන නාම සත්ථු අජ්ඣාසයානුරූපං පටිපජ්ජිතබ්බං, තස්මා න ඉමෙසු දිවසෙසු භගවා අනුගන්තබ්බොති නිවාරෙසි සයම්පි නානුගච්ඡි. **අනුපුබ්බෙනාති**: **අනුක්කමෙන**; ගාමන්ගමපටිපාටියා චාරිකං චරමානො එකචාරවාසං තාව වසමානං භික්ඛුං පස්සිස්සාමාති බාලකලොණකාරගාමං ගන්ත්වා තත්ථ භගුත්ථෙරස්ස සකලපච්ඡාභත්තං චෙව තියාමඤ්ච රත්තිං එකචාරවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා පුන දිවසෙ තෙන පච්ඡාසමණෙන පිණ්ඩාය චරිත්වා තං තත්ථෙව නිවත්තෙත්වා සමග්ගවාසං වසමානෙ තයො කුලපුත්තෙ පස්සිස්සාමීති පාචීනවංසමිගදායං ගන්ත්වා තෙසං සකලරත්තිං සමග්ගවාසෙ ආනිසංසං කථෙත්වා තෙපි තත්ථෙව නිවත්තෙත්වා එකකොව පාරිලෙය්‍යගාමං සම්පත්තො. පාරිලෙය්‍යගාමවාසිනො පච්චුග්ගන්ත්වා භගවතො දානං දත්වා පාරිලෙය්‍යගාමස්ස අවිදූරෙ රක්ඛිතවනසණ්ඩො නාම අත්ථි තත්ථ භගවතො පණ්ණසාලං කත්වා එත්ථ භගවා වසතූති යාචිත්වා වාසයිංසු. **භද්දසාලොති**: පන තත්ථෙකො මනාපො ලද්ධකො සාලරුක්ඛො, භගවා තං ගාමං උපනිස්සාය වනසණ්ඩෙ පණ්ණසාලාසමීපෙ තස්මිං රුක්ඛමූලෙ විහාසි, තෙන වුත්තං "**පාරිලෙය්‍යකෙ විහරති රක්ඛිතවනසණ්ඩෙ භද්දසාලමූලෙ**"ති. **හත්ථිනාගොති**: මහාහත්ථී යූථපති; **හත්ථිකලභෙහීති**: හත්ථිපොතකෙහි; **හත්ථිච්ඡාපෙහීති**: ඛීරපකෙහි දහරහත්ථිපොතකෙහි, යෙ භිඞ්කාතිපි වුච්චන්ති; **ඡින්නග්ගානීති**: පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තෙහි තෙහි හත්ථිආදීහි ඡින්නග්ගානි ඛාදිතාවසෙසානි ඛාණුසදිසානි තිණානි ඛාදති; **ඔභග්ගොභග්ගන්ති**: තෙන හත්ථිනාගෙන උච්චට්ඨානතො භඤ්ජිත්වා භඤ්ජිත්වා පාතිතං; **අස්ස සාඛාභඞ්ගන්ති**: එතස්ස සන්තකං සාඛාභඞ්ගං[1] නෙ ඛාදන්ති; **ආවිලානීති**: තෙහි පඨමතරං ඔතරිත්වා පිවන්තෙහි ආලුළිතත්තා ආවිලානි කද්දමමිස්සානි පානීයානි පිවති; **ඔගාහාති**: තිත්ථතො; **ඔගාහන්තිපි** පාළි. **අස්සාති**: හත්ථිනාගස්ස; **උපනිඝංසන්තියොති**: ඝට්ටෙන්තියො; උපනිඝංසියමානොපි අත්තනො උළාරභාවෙන න කුජ්ඣති; තෙන තා තං ඝංසන්ති යෙව.[2] **යූථාති**: හත්ථිඝටාය; **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති**: සො කිර හත්ථිනාගො යූථවාසෙ උක්කණ්ඨිතො තං වනසණ්ඩං

1. සී. I. සාඛාභඞ්ගානි. 2. සී. II. සන්ති යෙව.

පවිට්ඨො තත්ථ භගවන්තං දිස්වා ඝටසහස්සෙන නිබ්බාපිතසන්තාපො විය නිබ්බුතො හුත්වා පසන්නචිත්තො භගවතො සන්තිකෙ අට්ඨාසි. තතො පට්ඨාය වත්තසීසෙ ඨත්වා **භද්දසාලස්ස පණ්ණ**සාලාය ච සමන්තතො අප්පහරිතකං කත්වා සාඛාභඞ්ගෙන සම්මජ්ජති, භගවතො මුඛධොවනං දෙති, නහානොදකං ආහරති, දන්තකට්ඨං දෙති, අරඤ්ඤතො මධුරානි ඵලානි ආහරිත්වා සත්ථු උපනෙති, සත්ථා තානි පරිභුඤ්ජති. තෙන වුත්තං:-**"තත්‍ර සුදං සො හත්ථිනාගො යස්මිං පදෙසෙ භගවා විහරති තං පදෙසං අප්පහරිතං කරොති සොණ්ඩාය ච භගවතො පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙති"**ති. සොණ්ඩාය දරූනි ආහරිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝංසිත්වා අග්ගිං උට්ඨාපෙත්වා දරූනි ජාලාපෙත්වා තත්ථ පාසාණඛණ්ඩානි තාපෙත්වා තානි දණ්ඩකෙහි පවට්ටෙත්වා සොණ්ඩියං ඛිපිත්වා උදකස්ස තත්තභාවං ඤත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා තිට්ඨති, භගවා හත්ථිනාගො මම නහානං ඉච්ඡතීති තත්ථ ගන්ත්වා නහානකිච්චං කරොති, පානීයෙපි එසෙව නයො. තස්මිං පන සීතලෙ සඤ්ජාතෙ උපට්ඨපෙති,[1] තං සන්ධාය වුත්තං:-**"සොණ්ඩාය පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙතී"**ති. **අථ ඛො භගවතො රහොගතස්සා**ති ආදි උත්තානං මහානාගානං විවෙකසුඛපච්චවෙක්ඛනදස්සනං, තං වුත්තත්ථමෙව. **අත්තනො ච පවිවෙකං විදිත්වා**ති: කෙනචි අනාකිණ්ණභාවලද්ධං කායවිවෙකං ජානිත්වා; ඉතරෙ පන විවෙකා භගවතො සබ්බකාලං විජ්ජන්ති යෙව. **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං අත්තනො හත්ථිනාගස්ස ච පවිවෙකාභිරතියා සමානජ්ඣාසයභාවදීපනං උදානං උදානෙසි: තත්ථායං සඞ්ඛෙපත්ථො: **එතං ඊසාදන්තස්ස** රථීසාසදිසදන්තස්ස හත්ථිනාගස්ස චිත්තං **නාගෙන** බුද්ධනාගස්ස චිත්තෙන සමෙති සංසන්දති, කථං සමෙති චෙ? **යදෙකො රමති වනෙ** යස්මා බුද්ධනාගො 'අහං ඛො පුබ්බෙ ආකිණ්ණො විහාසි'න්ති පුරිමං ආකිණ්ණවිහාරං ජිගුච්ඡිත්වා විවෙකං උපබ්‍රූහයමානො ඉදානි යථා **එකො** අදුතියො **වනෙ** අරඤ්ඤෙ **රමති** අභිරමති, එවං අයම්පි හත්ථිනාගො පුබ්බෙ අත්තනො හත්ථි ආදීහි ආකිණ්ණවිහාරං ජිගුච්ඡිත්වා විවෙකං උපබ්‍රූහයමානො ඉදානි එකො අදුතියො[2] වනෙ අරඤ්ඤෙ රමති අභිනන්දති[3] තස්මාස්ස **චිත්තං නාගෙන සමෙති** තස්ස චිත්තෙන සමෙතීති කත්වා එකීභාවරතියා එකසදිසං හොතීති අත්ථො.

පඤ්චම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. & II. උපසංකමති.
2. සී. I. අසහායො.
3. සී. II. අභිරමති.

ඡට්ඨෙ පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති පිණ්ඩං උලමානො පරියෙසමානො පබ්බජිතොති=පිණ්ඩොලො, සො කිර පරිජිණ්ණභොගො බ්‍රාහ්මණො හුත්වා මහන්තං භික්ඛුසංඝස්ස ලාභසක්කාරං දිස්වා පිණ්ඩත්ථාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතො. සො මහන්තං කපාලපත්තං ගහෙත්වා චරති, කපාලපූරං යාගුං පිවති භත්තං භුඤ්ජති පූවඛජ්ජකඤ්ච ඛාදති. අථස්ස මහග්ඝසභාවං සත්ථු ආරොචයිංසු, සත්ථා තස්ස පත්තත්ථවිකං න අනුජානි හෙට්ඨා මඤ්චෙ පත්තං නික්කුජ්ජිත්වා ඨපෙති, සො ඨපෙන්තොපි සංඝට්ටෙන්තොව පනාමෙත්වා ඨපෙති, ගණ්හන්තොපි සංඝට්ටෙන්තොව ආකඩ්ඪිත්වා ගණ්හාති, තං ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ සංඝට්ටනෙන පරික්ඛීණං නාළිකොදනමත්තස්සෙව ගණ්හණකං ජාතං, තතො සත්ථු ආරොචෙසුං, අථස්ස සත්ථා පත්තත්ථවිකං අනුජානි. ථෙරො අපරෙන සමයෙන ඉන්ද්‍රියභාවනං භාවෙන්තො අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. ඉති සො පුබ්බෙ ආමිසමෙසං[1] පිණ්ඩත්ථාය උලතීති=පිණ්ඩොලො, ගොත්තෙන පන භාරද්වාජොති උභයං එකතො කත්වා පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති වුච්චති; **ආරඤ්ඤකො**ති: ගාමන්තසෙනාසනපටික්ඛිපනෙන අරඤ්ඤෙ නිවාසො අස්සාති=**ආරඤ්ඤකො,** ආරඤ්ඤකධුතඞ්ගං සමාදාය වත්තන්තස්සෙතං නාමං; තථා භික්ඛාසංඛාතානං ආමිසපිණ්ඩානං පාතො පිණ්ඩපාතො, පරෙහි දින්නානං පිණ්ඩානං පත්තෙ නිපතනන්ති අත්ථො; පිණ්ඩපාතං උඤ්ඡති තං තං කුලං උපසංකමන්තො ගවෙසතීති=**පිණ්ඩපාතිකො;** පිණ්ඩාය වා පතිතුං චරිතුං වතමෙතස්සාති පිණ්ඩපාති, පිණ්ඩපාති යෙව=පිණ්ඩපාතිකො; සංකාරකූටාදීසු පංසූනං උපරි ඨිතත්තා අබ්භුග්ගතට්ඨෙන පංසුකූලං, පංසු විය වා කුච්ඡිතභාවං උලති ගච්ඡතීති=පංසුකූලං, පංසුකූලස්ස ධාරණං පංසුකූලං වා සීලං එතස්සාති = **පංසුකූලිකො,** සංඝාටිඋත්තරාසංගඅන්තරවාසකසංඛාතානි තීණි චීවරානි තිචීවරං, තිචීවරධාරණං තිචීවරං වා සීලං එතස්සාති= **තෙචීවරිකො; අප්පිච්ඡො**ති ආදීනං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො යෙව. **ධුතවාදෙ**ති ධුතො වුච්චති ධුතකිලෙසො පුග්ගලො, කිලෙසධුනනකම්මං[2]වා; තත්ථ අත්ථි ධුතො න ධුතවාදො, අත්ථි න ධුතො ධුතවාදො, අත්ථි නෙව ධුතො න ධුතවාදො, අත්ථි ධුතො චෙව ධුතවාදො චාති ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං. තෙසු යො සයං ධුතධම්මෙ සමාදාය වත්තති න පරං තදත්ථාය සමාදපෙති අයං පඨමො, යො පන සයං න ධුතධම්මෙ සමාදාය වත්තති පරං සමාදපෙති අයං දුතියො, යො උභයරහිතො අයං තතියො, යො පන උභයසම්පන්නො අයං චතුත්ථො, එවරූපො ච ආයස්මා පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති. තෙන වුත්තං **ධුතවාදෙ**ති, එකදෙසසරූපෙකසෙසවසෙන හි අයං නිද්දෙසො, යථා තං 'රූප'න්ති.[3] **අධිචිත්තමනුයුත්තො**ති එත්ථ අට්ඨසමාපත්තිසම්පයොගතො අරහත්තඵලසමාපත්තිසම්පයොගතො වා චිත්තස්ස අධිචිත්තභාවො වෙදිතබ්බො. ඉධ පන අරහත්තඵලචිත්තන්ති. තං තං සමාපත්තිසු සමාධි එව අධිචිත්තං, ඉධ පන අරහත්තඵලසමාධි වෙදිතබ්බො, කෙචි පන "අධිචිත්තමනුයුත්තෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා කාලෙන කාලං තීණි නිමිත්තානි මනසිකාතබ්බානී"ති එතස්මිං

1. සී. I. විසෙසං. 2. සී. II. III. ධම්මං. 3. සී. I. II. නාමරූපන්ති.

අධිචිත්තසුත්තෙන විය සමථවිපස්සනාචිත්තං අධිචිත්තන්ති ඉධාධිප්පෙතන්ති වදන්ති? තං න සුන්දරං; පුරිමො යෙවත්ථො ගහෙතබ්බො. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස අධිට්ඨානපරික්ඛාරසම්පදාසම්පන්නං අධිචිත්තානුයොගසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා එවං අධිචිත්තානුයොගො මම සාසනන්ති දීපෙන්තො ඉමං උදානං උදානෙසි

තත්ථ **අනූපවාදොති**: වාචාය කස්සචි පි අනුපවදනං, **අනූපඝාතොති**: කායෙන කස්සචි උපඝාතාකරණං, **පාතිමොක්ඛෙති**: එත්ථ පාතිමොක්ඛපදස්ස අත්ථො හෙට්ඨා නානප්පකාරෙහි වුත්තො, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ, සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං අවීතික්කමලක්ඛණො **සංවරො**, **මත්තඤ්ඤුතාති**: පටිග්ගහණපරිභොගවසෙන පමාණඤ්ඤුතා, **පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති**: විවිත්තං සංඝට්ටනවිරහිතං සෙනාසනං; **අධිචිත්තෙ ච ආයොගොති**: අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං අධිගමාය භාවනානුයොගො; අපරො නයො—**අනූපවාදොති**: කස්සචි උපරුජ්ඣනවචනස්ස අවචනං, තෙන සබ්බම්පි වාචසිකං සීලං සංගණ්හාති, **අනූපඝාතොති**: කායෙන කස්සචි උපඝාතස්ස පරවිහෙඨනස්ස අකරණං; තෙන සබ්බම්පි කායිකං සීලං සංගණ්හාති, යාදිසං පනිදං උභයං බුද්ධානං සාසනන්තොගධං හොති, තං දස්සෙතුං "පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරො"ති වුත්තං, චසද්දො නිපාතමත්තං. **පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරොති**: පාතිමොක්ඛසංවරභූතො අනූපවාදො අනූපඝාතො චාති අත්ථො. අථවා 'පාතිමොක්ඛෙ'ති අධිකරණෙ භුම්මං, පාතිමොක්ඛෙ නිස්සයභූතෙ සංවරො, කො පන සොති? අනුපවාදො අනුපඝාතො, උපසම්පදවෙලායං හි විසෙසෙන පාතිමොක්ඛසීලං සමාදින්නං නාම හොති, තස්මිං පාතිමොක්ඛෙ ඨිතස්ස තතො පරං උපවාදූපඝාතානං අකරණවසෙන සංවරො සො අනූපවාදො අනූපඝාතො චාති වුත්තො, අථවා පාතිමොක්ඛෙ නිප්ඵාදෙතබ්බෙ භුම්මං යථා චෙතසො අවූපසමො අයොනිසො මනසිකාරපදට්ඨානන්ති තෙන පාතිමොක්ඛෙන සාධෙතබ්බො අනුපවාදො අනුපඝාතො, පාතිමොක්ඛසංවරසංගහිතො අනුපවාදො අනුපඝාතො ඉච්චෙව අත්ථො. **සංවරො චාති**: ඉමිනා පන සතිසංවරො ඤාණසංවරො ඛන්තිසංවරො විරියසංවරොති ඉමෙසං චතුන්නං සංවරානං ගහණං, පාතිමොක්ඛසාධනං[1] ඉදං සංවරචතුක්කං, **මත්තඤ්ඤුතා ච භත්තස්මින්ති**: පරියෙසනපටිග්ගහණපරිභොගවිස්සජ්ජනානං වසෙන භොජනෙ පමාණඤ්ඤුතා, **පන්තඤ්ච සයනාසනන්ති**: භාවනානුකූලං අරඤ්ඤරුක්ඛමූලාදි විවිත්තසෙනාසනං; **අධිචිත්තෙ ච ආයොගොති**: සබ්බචිත්තානං අධිකත්තා උත්තමත්තා අධිචිත්තසංඛාතෙ අරහත්තඵලචිත්තෙ සාධෙතබ්බෙ තස්ස නිප්ඵාදනත්ථං සමථවිපස්සනාභාවනාවසෙන ආයොගො; **එතං බුද්ධාන සාසනන්ති**: එතං පරස්ස අනුපවාදනං අනුපඝාතනං පාතිමොක්ඛසංවරො පරියෙසනපටිග්ගහණාදිමත්තඤ්ඤුතා විවිත්තවාසො යථාවුත්තඅධිචිත්තානුයොගො ච බුද්ධානං සාසනං, ඔවාදො අනුසාසනීති අත්ථො. එවං ඉමාය තිස්සො සික්ඛා කථිතාති වෙදිතබ්බා.

ඡට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. සී. I. සංවර.

සත්තමෙ අපුබ්බං නත්ථි, ගාථාය **අධිචෙතසො**ති: අධිචිත්තවතො, සබ්බචිත්තානං අධිකෙන අරහත්තඵලචිත්තෙන සමන්නාගතස්සාති අත්ථො. **අප්පමජ්ජතො**ති: න පමජ්ජතො අප්පමාදෙන අනවජ්ජධම්මෙසු සාතච්චකිරියාය සමන්නාගතස්සාති වුත්තං හොති. **මුනිනො**ති: "යො මුනාති උභො ලොකෙ මුනි තෙන පවුච්චතී"ති එවං උභයලොකමුනනෙන වා, මොනං වුච්චති ඤාණං තෙන අරහත්තඵලපඤ්ඤාසඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතත්තා ඛීණාසවො මුනි නාම, තස්ස මුනිනො. **මොනපථෙසු සික්ඛතො**ති: අරහත්තඤාණසඞ්ඛාතස්ස මොනස්ස පථෙසු සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මෙසු තීසු වා සික්ඛාසු සික්ඛතො, ඉදඤ්ච පුබ්බභාගපටිපදං ගහෙත්වා වුත්තං, පරිනිට්ඨිතසික්ඛො හි අරහා, තස්මා එවං සික්ඛතො, ඉමාය සික්ඛාය මුනිභාවං පත්තස්ස මුනිනොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යස්මා ච එතදෙව තස්මා හෙට්ඨිමමග්ගඵලචිත්තානං වසෙන **අධිචෙතසො**, චතුසච්චසම්බොධපටිපත්තියං අප්පමාදවසෙන **අප්පමජ්ජතො**, මග්ගඤාණසමන්නාගමෙන **මුනිනො**ති එවමෙතෙසං තිණ්ණං පදානං අත්ථො යුජ්ජතියෙව, අථ වා "අප්පමජ්ජතො සික්ඛතොති පධානහෙතුඅත්ථො දට්ඨබ්බො, අප්පමජ්ජනහෙතුසික්ඛනහෙතු ච අධිචෙතසොති. **සොකා න භවන්ති තාදිනො**ති: තාදිසස්ස ඛීණාසවමුනිනො අබ්භන්තරෙ ඉට්ඨවියොගාදිවත්ථුකා සොකා චිත්තසන්තාපා න හොන්ති, අථ වා **තාදිනො**ති: තාදිලක්ඛණසමන්නාගතස්ස එවරූපස්ස මුනිනො සොකා න භවන්තීති අයමෙත්ථ අත්ථො. **උපසන්තස්සා**ති: රාගාදීනං අච්චන්තූපසමෙන උපසන්තස්ස, **සදා සතිමතො**ති: සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා නිච්චකාලං සතියා අවිරහිතස්ස; එත්ථ ච 'මුනිනො අධිචෙතසො'ති ඉමිනා අධිචිත්තසික්ඛා; 'අප්පමජ්ජතො'ති එතෙන අධිසීලසික්ඛා, 'මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො'ති එතෙහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛා, 'මුනිනො'ති වා එතෙන අධිපඤ්ඤාසික්ඛා, 'මොනපථෙසු සික්ඛතො'ති එතෙන තාසං ලොකුත්තරසික්ඛානං පුබ්බභාගපටිපදා, 'සොකා න භවන්තී'ති ආදීහි සික්ඛාපාරිපූරියා ආනිසංසො පකාසිතොති වෙදිතබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සත්තමසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා

අට්ඨමෙ සක්කතොති ආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා වණ්ණිතො යෙව, **අසහමානා**ති: න සහමානා; උස්සූයන්තාති අත්ථො. 'භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සක්කාරං අසහමානා'ති සම්බන්ධො. **සුන්දරී**ති තස්සා නාමං, සා කිර තස්මිං කාලෙ සබ්බපරිබ්බාජිකාසු අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය **වණ්ණ**පොක්ඛරතාය සමන්නාගතා, තෙනෙව සා සුන්දරීති පඤ්ඤායිත්ථ. සා ච අනතීතයොබ්බනා අසංයතසමාචාරා ච හොති, තස්මා තෙ සුන්දරී පරිබ්බාජිකං පාපකම්මෙ උය්යොජෙසුං, තෙ හි අඤ්ඤතිත්ථියා බුද්ධුප්පාදතො පට්ඨාය හතලාභසක්කාරා හෙට්ඨා අක්කොස සුත්තවණ්ණනායං ආගත

නායෙන භගවතො භික්ඛුසංඝස්ස ච උළාරං අපරිමිතං ලාභසක්කාරං පවත්තමානං දිස්වා ඉස්සාපකතා එකතො හුත්වා සම්මන්තයිංසු, මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය නට්ඨා හත[1] ලාභසක්කාරා න නො කොචි අත්ථිභාවම්පි ජානාති, කිං නිස්සාය නු ඛො ලොකො සමණෙ ගොතමෙ අභිප්පසන්නො උළාරං සක්කාරසම්මානං උපනෙතීති. තත්ථෙකො ආහ: උච්චාකුලප්පසුතො අසම්භින්නාය මහාසම්මතප්පවෙණියා ජාතොති, අපරො අභිජාතියා[2] තස්ස අනෙකානි අච්ඡරියානි පාතුභූතානීති, අඤ්ඤො කාලදෙවලං වන්දාපෙතුං උපනීතස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තස්ස ජටාසු පතිට්ඨිතාති, අපරො වප්පමඞ්ගලකාලෙ ජම්බුච්ඡායාය සයාපිතස්ස වීතික්කන්තෙපි මජ්ඣන්හිකෙ ජම්බුච්ඡායා අපරිවත්තිත්වා ඨිතාති. අඤ්ඤො අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො රූපසම්පත්තියාති, අපරො ජිණ්ණාතුරමතපබ්බජිතසඞ්ඛාතනිමිත්තෙ දිස්වා සංවෙගජාතො ආගාමිනං[3] චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතොති. එවං අපරිමාණකාලසම්භූතං අනඤ්ඤසාධාරණං භගවතො පුඤ්ඤසම්භාරං උක්කංසපාරමිප්පත්තං නිරූපමං[4] සල්ලෙඛපටිපදං අනුත්තරඤ්ච ඤාණං පහානසම්පදාදිං බුද්ධානුභාවං අජානන්තා අත්තනා යථාදිට්ඨං යථාසුතං තං තං භගවතො බහුමානකාරණං ඨපෙත්වා අබහුමානකාරණං පරියෙසිත්වා අපස්සන්තා කෙන නු ඛො කාරණෙන මයං සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරං නාසෙය්‍යාමාති. තෙසු එකො තික්ඛිණමති එවමාහ: අම්හෙ ඉමස්මිං සත්තලොකෙ මාතුගාමසුඛෙ අසත්තා නාම සත්තා නත්ථි, අයඤ්ච සමණො ගොතමො අභිරූපො දෙවසමො තරුණො අත්තනො සමරූපං මාතුගාමං ලභිත්වා සජ්ජෙය්‍ය, අථාපි න සජ්ජෙය්‍ය ජනස්ස පන සඞ්කියො භවෙය්‍ය, හන්ද මයං සුන්දරිං පරිබ්බාජිකං තථා උය්‍යොජෙම යථා සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං පඨවියං පත්ථරෙය්‍යාති. තං සුත්වා ඉතරෙ ඉදං සුට්ඨු තයා රෙ සුට්ඨු චින්තිතං එවං හි කතෙ සමණො ගොතමො අයසකෙන උපද්දුතො සීසං උක්ඛිපිතුං අසක්කොන්තො යෙන වා තෙන වා පලායිස්සතීති, සබ්බෙව එකජ්ඣාසයා හුත්වා තථා උය්‍යොජෙතුං සුන්දරියා සන්තිකං අගමංසු, සා තෙ දිස්වා කිං තුම්හෙ එකතො ආගතත්ථාති ආහ, තිත්ථියා අනාලපන්තා ආරාමපරියන්තෙ පටිච්ඡන්නෙ පදෙසෙ[5] නිසීදිංසු, සා තත්ථ ගන්ත්වා පුනප්පුනං ආලපන්තී පටිවචනං අලභිත්වා කිං තුම්හාකං මයා අපරද්ධං කස්මා මෙ පටිවචනං න දෙථාති. කිං පන ත්වං අම්හෙ විහෙඨියමානෙ[6] අජ්ඣුපෙක්ඛසීති. කො තුම්හෙ විහෙඨෙතීති? කිං පන ත්වං න පස්සසි සමණං ගොතමං අම්හෙ විහෙඨෙත්වා හතලාභසක්කාරෙ කත්වා විචරන්තන්ති වත්වා තත්ථ මයා කිං කාතබ්බන්ති වුත්තෙ තෙන හි ත්වං අභික්ඛණං ජෙතවනසමීපං ගන්ත්වා මහාජනස්ස එවඤ්ච එවඤ්ච වදෙය්‍යාසීති ආහංසු. සාපි සාධූති සම්පටිච්ඡි, තෙන වුත්තං:–"**අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජිකා භගවතො සක්කාරං**

1. සී. II. & III. හීන.
2. සී. I. බාලකාලෙ.
3. සී. II. & III. අපරිමාණං.
4. සී. I. අනොපමං.
5. සී. II. & III. ඨානෙ.
6. සී. III. බාධියමානෙ.

අසහමානා”ති ආදි. තත්ථ **උස්සහසී**ති: සක්කොසි; **අත්ථ**න්ති: හිතං කිච්චං වා; **ක්‍යාහ**න්ති: කිං අහං; යස්මා තෙ තිත්ථියා තස්සා අඤ්ඤාතකාපි සමානා පබ්බජ්ජාසම්බන්ධමත්තෙන තං පග්ගහිතුං[1] ඤාතකා විය හුත්වා “**උස්සහසි ත්වං භගිනි ඤාතීනං අත්ථං කාතු**”න්ති ආහංසු. තස්මා සාපි මිගා[2] වල්ලී විය පාදෙ ලග්ගා ජීවිතම්පි මෙ පරිච්චත්තං ඤාතීනං අත්ථායාති ආහ. **තෙනහී**ති: යස්මා ත්වං ජීවිතම්පි මෙ තුම්හාකං අත්ථාය **පරිච්චත්ත**න්ති වදසි, ත්වඤ්ච පඨමවයෙ ඨිතා අභිරූපා සොභග්ගප්පත්තා ච තස්මා යථා ත්වං නිස්සාය සමණස්ස ගොතමස්ස අයසො උප්පජ්ජිස්සති තථා කරෙය්‍යාසීති වත්වා අභික්ඛණං ජෙතවනං ගච්ඡාහීති උය්‍යොජෙසුං, සාපි ඛො බාලා කකචදන්තපන්තියා පුප්ඵාවලිකීළං කීළිතුකාමා විය පටිහතමදං චණ්ඩහත්ථිං සොණ්ඩාය පරාමසන්තී විය නලාටෙන මච්චුං[3] ගණ්හන්තී විය තිත්ථියානං වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනතම්බූලමුඛවාසාදීනි ගහෙත්වා මහාජනස්ස සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා නගරං පවිසනකාලෙ ජෙතවනාභිමුඛී ගච්ඡන්තී කහං ගච්ඡසීති ච පුට්ඨා සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං, අහං හි තෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසාමීති වත්වා අඤ්ඤතරස්මිං තිත්ථියාරාමෙ වසිත්වා පාතොව ජෙතවනමග්ගං ඔතරිත්වා නගරාභිමුඛී ආගච්ඡන්තී කිං සුන්දරි කහං ගතාසීති ච පුට්ඨා සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං එක්ගන්ධකුටියං වසිත්වා තං කිලෙසරතියා රමාපෙත්වා[4] ආගතාම්හීති වදති. තෙන වුත්තං:–“**එවං අය්‍යාති ඛො සුන්දරී පරිබ්බාජිකා තෙසං අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං පටිස්සුත්වා අභික්ඛණං ජෙතවනං අගමාසී**”ති. තිත්ථියා කතිපාහස්ස අච්චයෙන ධුත්තානං කහාපණෙ දත්වා ගච්ඡථ සුන්දරිං මාරෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස ගන්ධකුටියා අවිදූරෙ මාලාකචවරන්තරෙ නික්ඛිපිත්වා එථාති වදිංසු, තෙ තථා අකංසු, තතො තිත්ථියා සුන්දරිං න පස්සාමාති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා කත්ථ පන තුම්හෙ පරිසඞ්කථාති රඤ්ඤා වුත්තා ඉමෙසු දිවසෙසු ජෙතවනෙ වසති තත්ථස්සා පවත්තිං න ජානාමාති, තෙන හි ගච්ඡථ නං තත්ථ විචිනථාති රඤ්ඤා අනුඤ්ඤාතා[5] අත්තනො උපට්ඨාකෙ ගහෙත්වා ජෙතවනං ගන්ත්වා විචිනන්තා විය හුත්වා මාලාකචවරං බ්‍යූහිත්වා තස්සා සරීරං මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං පවෙසෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා සත්ථුනා කතං පාපකම්මං පටිච්ඡාදෙස්සාමාති සුන්දරිං මාරෙත්වා මාලාකචවරන්තරෙ නික්ඛිපිංසූති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජාපි අනුපපරික්ඛිත්වාව තෙන හි ගච්ඡථ නගරං ආහිණ්ඩථාති ආහ. තෙ නගරවීථීසු පස්සථ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං කම්මන්ති ආදීනි වදන්තා විචරිත්වා පුන රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමංසු, රාජා සුන්දරියා සරීරං ආමකසුසානෙ අට්ටකං ආරොපෙත්වා රක්ඛාපෙසි, සාවත්ථිවාසිනො ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ යෙභුය්‍යෙන පස්සථ සමණානං සක්‍යපුත්තියානං කම්මන්ති ආදීනි වත්වා අන්තොනගරෙ බහි නගරෙ ච භික්ඛූ අක්කොසන්තා විචරිංසු.

1. සී. I. සංගණ්හිතුං.
2. සී. I. ගවෙසියමානා.
3. සී. II. මච්චං.
4. සී. I. සමස්සාසෙත්වා.
5. සී. I. වුත්තා.

තෙන වුත්තං:–"**යද තෙ අඤ්ඤාසිංසු අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා වොදිට්ඨා ඛො සුන්දරී**"ති ආදි. තත්ථ **අඤ්ඤාසිංසූ**ති ජානිංසු; **වොදිට්ඨා**ති: ව්‍යපදිට්ඨා; "ජෙතවනං ගච්ඡන්තී ච ආගච්ඡන්තී"ච විසෙසතො දිට්ඨා බහුලං දිට්ඨාති අත්ථො. **පරිඛාකූපෙ**ති දීඝිකාවාටෙ; **සා සා මහාරාජ සුන්දරී**ති: මහාරාජ යා සා ඉමස්මිං නගරෙ රූපසුන්දරතාය සුන්දරීති පාකටා අභිඤ්ඤාතා පරිබ්බාජිකා. **සා නො න දිස්සතී**ති: සා අම්හාකං චක්ඛු විය ජීවිතං විය ච පියායිතබ්බා ඉදානි න දිස්සති; **සඨානිඛණිත**න්ති: පුරිසෙ ආණාපෙත්වා මාලාකචවරන්තරෙ අත්තනා සඨා ඨපිතං; සඨානි ඛාතනන්තිපි පාඨො, පඨවියං නිඛාතපපකාරන්ති අත්ථො. **රථියාය රථිය**න්ති: වීථිතො වීථිං; වීථීති හි විනිවිජ්ඣනකරච්ඡා, **සිංඝාටක**න්ති තිකොණරච්ඡා; **අලජ්ජිනො**ති: න ලජ්ජිනො; පාපං අජිගුච්ඡන්තාති අත්ථො. **දුස්සීලා**ති. නිස්සීලා; **පාපධම්මා**ති: ලාමකසභාවා, නිහීනා චාරා; **මුසාවාදිනො**ති: දුස්සීලා සමානා සීලවන්තො මයන්ති අලික වාදිතාය මුසාවාදිනො; **අබ්‍රහ්මචාරිනො**ති: මෙථුන පටිසෙවිතාය අසෙට්ඨ චාරිනො; "ඉමෙහි නාමා"ති හීළෙන්තො වදන්ති, **ධම්මචාරිනො**ති: කුසල ධම්මචාරිනො; **සමචාරිනො**ති: කායකම්මාදිසමචාරිනො; **කල්‍යාණ ධම්මා**ති: සුන්දරසභාවා; "පටිජානිස්සන්ති නාමා"ති. සම්බන්ධො. නාම සද්දයොගෙන හි එත්ථ පටිජානිස්සන්තීති අනාගතකාලවචනං; **සාමඤ්ඤ**න්ති: සමණභාවො සමිතපාපතා; **බ්‍රහ්මඤ්ඤ**න්ති: විසිට්ඨ භාවො බාහිතපාපතා; **කුතො**ති: කෙන කාරණෙන; **අපගතා**ති: අපෙතා පරිහඨා; **පුරිසකිච්ච**න්ති: මෙථුනපටිසෙවනං සන්ධාය වදන්ති, අථ භික්ඛූ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං, සත්ථා තෙන හි භික්ඛවෙ තුම්හෙපි තෙ මනුස්සෙ ඉමාය ගාථාය පටිචොදෙථාති වත්වා "**අභූතවාදී**"ති ගාථමාහ. තං සන්ධාය වුත්තං:–"**අථ ඛො සම්බහුලා**=පෙ=**නිහීනකම්මා මනුජා පරත්ථා**"ති. තත්ථ **නෙසො භික්ඛවෙ සද්දො චිරං භවිස්සතී**ති: ඉදං සත්ථා සත්තාහස්ස අයසනිවත්තිං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ජානිත්වා භික්ඛූ සමස්සාසෙන්තො ආහ. ගාථාය **අභූතවාදී**ති: පරස්ස දොසං අදිස්වා ච මුසාවාදං කත්වා අභූතෙන අත්ථෙන පරං අබ්භාචික්ඛන්තො; **යො වාපි කත්වා**ති: යො වා පන පාපකම්මං කත්වා නාහං එතං කරොමීති ආහ. **පෙච්ච සමා භවන්තී**ති: තෙ උභොපි ජනා ඉතො පරලොකං ගන්ත්වා නිරයූපගමනෙන ගතියා සමා භවන්ති, ගති යෙවහි නෙසං පරිච්ඡින්නා ආයු පන අපරිච්ඡින්නා බහුකං හි පාපං කත්වා චිරං නිරයෙ පච්චති පරිත්තකං කත්වා අප්පමත්තකමෙව කාලං පච්චති යස්මා පන තෙසං උභින්නම්පි ලාමකමෙව කම්මං තෙන වුත්තං:–"**නිහීනකම්මා මනුජා පරත්ථා**"ති. පරත්ථාති පදස්ස පුරතො පෙච්චාති පදෙන සම්බන්ධො. පෙච්ච පරත්ථ ඉතො ගන්ත්වා තෙ නිහීනකම්මා පරලොකෙ සමා භවන්තීති අත්ථො. **පරියාපුණිත්වා**ති. උග්ගහෙත්වා; **අකාරකා**ති: අපරාධස්ස න කාරකා, **නයිමෙහි කත**න්ති: එවං කිර තෙසං අහොසි: ඉමෙහි සමණෙහි සක්‍ය පුත්තියෙහි අද්ධා තං පාපකම්මං න කතං, යං අඤ්ඤතිත්ථියා උග්ඝොසිත්වා සකලනගරං ආහිණ්ඩිංසු, යස්මා ඉමෙ අම්හෙසු එවං අසබ්භාහි ඵරුසාහි

වාචාහි අබ්භාචික්ඛන්තෙසු පි න කිඤ්චි විකාරං දස්සෙන්ති ඛන්තිසොරච්චං ච න විජහන්ති, කෙවලං පන "අභූතවාදී නිරයං උපෙති"ති ධම්මං යෙව වදන්තා සපන්ති යෙව, ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා අම්හෙ අනුපධාරෙත්වා අබ්භාචික්ඛන්තෙ සපන්ති, ආපාදෙන්තා විය වදන්ති, අථවා "යො වාපි කත්වා නකරොමීති චාහා"ති වදන්තා සපන්ති, අත්තනො අකාරකභාවං බොධෙතුං අම්හාකං සපථං කරොන්ති ඉමෙති අත්ථො. තෙසං හි මනුස්සානං භගවතා භාසිතගාථාය සවණසමනන්තරමෙව බුද්ධානුභාවෙන සාරජ්ජං ඔක්කමි, සංවෙගො උප්පජ්ජි, නයිදං අම්හෙහි පච්චක්ඛතො දිට්ඨං, සුතං නාම තථාපි හොති අඤ්ඤථාපි හොති, එතෙ ච අඤ්ඤතිත්ථියා ඉමෙසං අනත්ථකාමා අහිතකාමා තස්මා තෙ සන්ධාය නයිදං අම්හෙහි වත්තබ්බං, දුජ්ජානා හි සමණාති, තෙ තතො පට්ඨාය තතො ඔරමිංසු, රාජාපි යෙහි සුන්දරී මාරිතා තෙසං ජානනත්ථං පුරිසෙ ආණාපෙසි, අථ ඛො තෙ ධුත්තා තෙහි කහාපණෙහි සුරම්පිවන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරිංසු, තෙසු හි එකො එකං ආහ, ත්වං සුන්දරිං එකප්පහාරෙන මාරෙත්වා මාලාකචවරන්තරෙ ඛිපිත්වා තතො ලද්ධකහාපණෙහි සුරං පිවසි හොතු හොතූති, රාජපුරිසා තං සුත්වා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං, රාජා තුම්හෙහි සා මාරිතාති තෙ ධුත්තෙ පුච්ඡි, ආම දෙවාති, කෙහි මාරාපිතාති, අඤ්ඤතිත්ථියෙහි දෙවාති, රාජා තිත්ථියෙ පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං පටිජානාපෙත්වා අයං සුන්දරී තස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං ආරොපෙතුකාමෙහි අම්හෙහි මාරාපිතා නෙව ගොතමස්ස න ගොතමසාවකානං දොසො අත්ථි අම්හාකමෙව දොසොති එවං වදන්තා නගරං ආහිණ්ඩථාති ආණාපෙසි, තෙ තථා අකංසු, මහාජනො සම්මදෙව සද්දහි, තිත්ථියානං ධික්කාරං අකාසි,[1] තිත්ථියා මනුස්සවධදණ්ඩං පාපුණිංසු, තතො පට්ඨාය බුද්ධස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච භිය්‍යොසොමත්තාය සක්කාරසම්මානො මහා අහොසි, භික්ඛූ අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො පීතිං පවෙදෙසුං,[2] තෙන වුත්තං: **"අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ=පෙ=අන්තරහිතො භවෙහා සො සද්දො"**ති.

කස්මා පන භගවා තිත්ථියානං ඉදං කම්මන්ති භික්ඛූනං නාරොචෙසි, අරියානං තාව ආරොචනෙන පයොජනං නත්ථි, පුථුජ්ජනෙසු පන යෙ න සද්දහෙය්‍යුං, තෙසං තං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍යාති නාරොචෙසි. අපි චෙතං බුද්ධානං අනාචිණ්ණං යං අනාගතස්ස ඊදිසස්ස වත්ථුස්ස ආචික්ඛනං, පරානුද්දෙසිකමෙව හි භගවා සංකිලෙසපක්ඛං විභාවෙති, කම්මඤ්ච කතොකාසං න සක්කා නිවත්තෙතුන්ති අබ්භක්ඛානං තන්නිමිත්තං ච භගවා අජ්ඣුපෙක්ඛන්තො නිසීදි. වුත්තඤ්හෙතං:–

"න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස
න විජ්ජතී සො ජගතිප්පදෙසො යත්ථට්ඨිතො මුඤ්චෙය්‍ය පාපකම්මා"ති

1. සී. I. II. & III. ධික්කාරං අදාසි.
2. සී. II. & III. අභිවාදෙත්වා අත්තමනා පටිවෙදෙසුං.

එතමත්ථං විදිත්වාති: මම්මවෙධනවසෙනාපි බාලජනෙහි පවත්තිතං දුරුත්තවචනං ඛන්තිබලසමන්නාගතස්ස ධීරස්ස දුත්තිතික්ඛා නාම නත්ථීති ඉමමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං අධිවාසනඛන්තිබලවිභාවනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **තුදන්ති වාචාහි ජනා අසඤ්ඤතා සරෙහි සඞ්ගාමගතංව කුඤ්ජර**න්ති: කායිකසංවරාදිසු කස්සචිපි සංවරස්ස අභාවෙන **අසඤ්ඤතා** අවිනීතා බාලජනා **සරෙහි** සායකෙහි **සඞ්ගාමගතං** යුද්ධගතං **කුඤ්ජරංව** හත්ථිනාගං පටියොධා විය වාචාසත්තීහි **තුදන්ති** විජ්ඣන්ති. අයං තෙසං සභාවො; **සුත්වාන වාක්‍යං ඵරුසං උදීරිතං අධිවාසයෙ භික්ඛු අදුට්ඨචිත්තො**ති: තං පන තෙහි බාලජනෙහි උදීරිතං භාසිතං මම්මඝට්ටනවසෙන පවත්තිතං **ඵරුසං වාක්‍යං** වචනං අභූතං භූතතො නිබ්බෙඨෙන්තො මම කකචූපමොවාදං අනුස්සරන්තො ඊසකම්පි අදුට්ඨචිත්තො හුත්වා සංසාරසභාවො එසොති සංසාරෙ භයං ඉක්ඛනසීලො භික්ඛු **අධිවාසයෙ** අධිවාසනඛන්තියං ඨත්වා ඛමෙය්‍යාති අත්ථො. එත්ථාහ: කිං පන තං කම්මං? යං අපරිමාණකාලං සක්කච්චං උපචිතවිපුලපුඤ්ඤසම්භාරො සත්ථා එවං දාරුණං අභූතබ්භක්ඛානං පාපුණීති, වුච්චතෙ: අයං සො භගවා බොධිසත්තභූතො අතීතජාතියං මුනාලිනාම ධුත්තො හුත්වා පාපජනසෙවී අයොනිසො මනසිකාරබහුලො විචරති, සො එකදිවසං සුරභිං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං නගරං පිණ්ඩාය පවිසිතුං චීවරං පාරුපන්තං පස්සි, තස්මිං ච සමයෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී තස්ස අවිදූරෙන ගච්ඡති, ධුත්තො අබ්‍රහ්මචාරී අයං සමණොති අබ්භාචික්ඛි සො තෙන කම්මෙන බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්ස ච කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉදානි බුද්ධො හුත්වාපි සුන්දරියා කාරණා අබ්භක්ඛානං පාපුණි. යථා චෙතං එවං චිඤ්චමාණවිකාදීනං විකාරකිත්තීනං භගවතො අබ්භක්ඛානාදීනි දුක්ඛානි නිප්ඵන්නානි සබ්බානි පුබ්බෙ කතස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසානි යානි කම්මානි පිලොතිකානීති[1] වුච්චන්ති වුත්තං හෙතං අපදානෙ:–

“අනොතත්තසරාසන්නෙ රමණීයෙ සිලාතලෙ
නානාරතනපජ්ජොතෙ නානාගන්ධවනන්තරෙ.

මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන උපෙතො ලොකනායකො
ආසීනො බ්‍යාකරී තත්ථ පුබ්බකම්මානි අත්තනො.

සුණාථ භික්ඛවො මය්හං යං කම්මං පකතං මයා
පිලොතිකස්ස කම්මස්ස බුද්ධත්තෙපි විපච්චති.

මුනාලිනාමහං ධුත්තො පුබ්බෙ අඤ්ඤාය ජාතියා
පච්චෙකබුද්ධං සුරභිං අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

තෙන කම්මවිපාකෙන නිරයෙ සංසරිං චිරං
බහු වස්සසහස්සානි දුක්ඛං වෙදෙමි වෙදනං.

1. සී. II. III. ලොකියානීති.

තෙන කම්මාවසෙසෙන ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ
අබ්භක්ඛානං මයා ලද්ධං සුන්දරිකාය කාරණා.

සබ්බාභිභුස්ස බුද්ධස්ස නන්දො නාමාසි සාවකො
තං අබ්භක්ඛාය නිරයෙ චිරං සංසරිතං මයා.

දසවස්සසහස්සානි නිරයෙ සංසරිං චිරං
මනුස්සදෙහං පත්වාහං අබ්භක්ඛානං බහුං ලභිං.

තෙන කම්මාවසෙසෙන චිඤ්චමානවිකා මමං
අබ්භාචික්ඛි අභූතෙන ජනකායස්ස අග්ගතො.

බ්‍රාහ්මණො සුතවා ආසිං අහං සක්කතපූජිතො
මහාවනෙ පඤ්චසතෙ මන්තෙ වාචෙසිං මාණවෙ.

තත්ථාගතො ඉසී භීමො පඤ්චාභිඤ්ඤො මහිද්ධිකො
තඤ්චාහං ආගතං දිස්වා අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

තතොහං අවචං සිස්සෙ කාමභොගී අයං ඉසි
මය්හම්පි භාසමානස්ස අනුමොදිංසු මාණවා.

තතො මාණවකා සබ්බෙ භික්ඛමානො කුලෙ කුලෙ
මහාජනස්ස ආහංසු කාමභොගී අයං ඉසී.

තෙන කම්මවිපාකෙන පඤ්චභික්ඛුසතා ඉමෙ
අබ්භක්ඛානං ලභුං සබ්බෙ සුන්දරිකාය කාරණා.

වෙමාතුභාතිකං පුබ්බෙ ධනහෙතු හනිං අහං
පක්ඛිපිං ගිරිදුග්ගස්මිං සිලාය ච අප්ඵස්සයිං.[1]

තෙන කම්මවිපාකෙන දෙවදත්තො සිලං ඛිපි
අඞ්ගුට්ඨං[2] ඵස්සයි පාදෙ මම පාසාණසක්ඛරා.

පුරෙහං දාරකො හුත්වා කීළමානො මහාපථෙ
පච්චෙකබුද්ධං දිස්වාන මග්ගෙ සකලිකං දහිං.[3]

තෙන කම්මවිපාකෙන ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ
අදුඪං මං දෙවදත්තො අභිචොරෙ[4] පයොජයි.

හත්ථාරොහො පුරෙ ආසිං පච්චෙකමුනිමුත්තමං
පිණ්ඩාය විචරන්තං තං ආසාදෙසිං ගජෙනහං.

තෙන කම්මවිපාකෙන භන්තො නාළාගිරී ගජො
ගිරිබ්බජෙ පුරවරෙ දාරුණො සමුපාගමි.

රාජාහං ඛත්තියො ආසිං සත්තියා පුරිසං හනිං
තෙන කම්මවිපාකෙන නිරයෙ පච්චහං භුසං.

1. සී. II. අපිංසයිං.
2. සී. II. අඞ්ගුට්ඨං.
3. සී. I. සකලිකං රුහිං.
4. සී. II & III. අභිමාරෙ.

කම්මුනො තස්ස සෙසෙන සොදානි සකලං මම
පාදෙ ඡවිං විනාසෙසි නහි කම්මං විනස්සති.

අහං කෙවට්ටගාමස්මිං අහු කෙවට්ටදාරකො
මච්ඡකෙ ඝාතිතෙ දිස්වා ජනයිං සොමනස්සහං.[1]

තෙන කම්මවිපාකෙන සීසදුක්ඛං අහු මම
සක්‍යා ච සබ්බෙ හඤ්ඤිංසු යදාහනි විඩූඩභො.

ඵුස්සස්සාහං පාවචනෙ සාවකෙ පරිභාසයිං
යවං ඛාදථ භුඤ්ජථ මා ච භුඤ්ජථ සාලියො.

තෙන කම්මවිපාකෙන තෙමාසං ඛාදිතං යවං
නිමන්තිතො බ්‍රාහ්මණෙන වෙරඤ්ජායං වසිං තදා.

නිබ්බුද්ධෙ වත්තමානම්හි මල්ලයුද්ධං නියොජයිං[2]
තෙන කම්මවිපාකෙන පිට්ඨිදුක්ඛං අහූ මම.

තිකිච්ඡකො අහං ආසිං සෙට්ඨිපුත්තං විරෙචයිං
තෙන කම්මවිපාකෙන හොති පක්ඛන්දිකා මම.

අවචාහං ජොතිපාලො කස්සපං සුගතං තදා
කුතො නු බොධි මුණ්ඩස්ස බොධි පරමදුල්ලභා.

තෙන කම්මවිපාකෙන අකරිං දුක්කරං බහුං
ඡබ්බස්සානුරුවෙලායං තතො බොධිං අපාපුණිං.

නාහං එතෙන මග්ගෙන පාපුණිං බොධිමුත්තමං
කුම්මග්ගෙන ගවෙසිස්සං පුබ්බකම්මෙන වාරිතො.

පුඤ්ඤපාපපරික්ඛීණො සබ්බසන්තාපවජ්ජිතො
අසොකො අනුපායාසො නිබ්බායිස්සං අනාසවො.

එවං ජිනො වියාකාසි භික්ඛුසංඝස්ස අග්ගතො
සබ්බාභිඤ්ඤා බලප්පත්තො අනොතත්තමහාසරෙති.

අට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **උපසෙනස්සා**ති: එත්ථ උපසෙනොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, වඞ්ගන්තබ්‍රාහ්මණස්ස පන පුත්තත්තා වඞ්ගන්තපුත්තොති ච වොහරන්ති, අයං හි ථෙරො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස කනිට්ඨභාතා සාසනෙ පබ්බජිත්වා අප්පඤ්ඤත්තෙන සික්ඛාපදෙ උපසම්පදාය ද්විවස්සො උපජ්ඣායො හුත්වා එකං භික්ඛුං උපසම්පාදෙත්වා තෙන සද්ධිං භගවතො උපට්ඨානං ගතො, තස්ස භික්ඛුනො භගවතා සද්ධිවිහාරිකභාවං පුච්ඡිත්වා **ඛන්ධකෙ** ආගතනයෙන

1 සී. III. සොමනස්සනං. 2. සී. II. මල්ලපුත්තං නිසෙධයිං.

“අතිලහුං ඛො ත්වං මොඝපුරිස බාහුල්ලාය ආවත්තො යදිදං ගණබන්ධිය”න්ති විගරහිතො කසාභිහතො විය ආජානීයො සංවිග්ගමානසො යදිපහං ඉදානි පරිසං නිස්සාය භගවතා විගරහිතො පරිසං යෙව පන නිස්සාය පාසංසියො භවෙය්‍යන්ති උස්සාහජාතො සබ්බෙ ධුතධම්මෙ සමාදිය වත්තමානො විපස්සනං ආරභිත්වා න චිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො පටිසම්භිදප්පත්තො මහාඛීණාසවො හුත්වා අත්තනො නිස්සිතකෙ ධුතඞ්ගධරෙ එව කත්වා තෙහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා සන්ථතසික්ඛාපදෙ ආගතනයෙන “පාසාදිකා ඛො ත්‍යායං උපසෙන පරිසා”ති පරිසවසෙන භගවතො සන්තිකා ලද්ධපසංසො “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං සමන්තපාසාදිකානං යදිදං උපසෙනො වඞ්ගන්තපුත්තො”ති එතදග්ගෙ ඨපිතො අසීතියා මහාසාවකෙසු අබ්භන්තරො, සො එකදිවසං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො අන්තෙවාසිකෙසු අත්තනො අත්තනො දිවාට්ඨානං ගතෙසු උදකකුම්භතො උදකං ගහෙත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා ගත්තානි සීතීකත්වා චම්මඛණ්ඩං අත්ථරිත්වා දිවාට්ඨානෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො අත්තනො ගුණෙ ආවජ්ජෙසි, තස්ස තෙ අනෙකසතා අනෙකසහස්සා පෙඞ්ඛානුපෙඞ්ඛං[1] උපට්ඨහිංසු, සො මය්හං තාව සාවකස්ස සතො ඉමෙ එවරූපා ගුණා කීදිසා නු ඛො මය්හං සත්ථු ගුණාති භගවතො ගුණාභිමුඛං මනසිකාරං පෙසෙසි. තෙනස්ස තානි ඤාණබලානුරූපං අනෙකකොටිසහස්සානි උපට්ඨහිංසු. සො එවං සීලො මෙ සත්ථා එවං ධම්මො එවං පඤ්ඤො එවං මුත්තීති ආදිනා ච “ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො”ති ආදිනා ච ආවිභාවානුරූපං සත්ථුගුණෙ අනුස්සරිත්වා තතො “ස්වාක්ඛාතො”ති ආදිනා ධම්මස්ස “සුපටිපන්නො”ති ආදිනා අරියසංඝස්ස ච ගුණෙ අනුස්සරි, එවං මහාථෙරො අනෙකාකාරවොකාරං රතනත්තයගුණෙසු ආවිභූතෙසු අත්තනා පමුදිතො උළාරපීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. තමත්ථං දස්සෙතුං “**ආයස්මතො උපසෙනස්ස වඞ්ගන්තපුත්තස්ස රහොගතස්සා**”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **රහොගතස්සා**ති: රහසි ගතස්ස; **පටිසල්ලීනස්සා**ති: එකීභූතස්ස; **එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදී**ති: එවං ඉදානි වුච්චමානාකාරො චිත්තස්ස විතක්කො උප්පජ්ජි; **ලාභා වත මෙ**ති: යෙ ඉමෙ මනුස්සත්තබුද්ධුප්පාදසද්ධාසමධිගමාදයො අහො වත මෙ එතෙ ලාභා; **සුලද්ධං වත මෙ**ති: යං කිඤ්චිදං මයා භගවතො සාසනෙ පබ්බජ්ජූපසම්පදරතනත්තයපයුරුපාසනාදි පටිලද්ධං තං මෙ අහො වත සුට්ඨු ලද්ධං; තත්ථ කාරණමාහ “**සත්ථා ච මෙ**”ති ආදිනා. තත්ථ දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං සත්තෙ අනුසාසතීති=**සත්ථා**, භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි **භගවා** ආරකත්තා කිලෙසෙහි සංසාරචක්කස්ස වා අරානං හතත්තා කිලෙසාරීනං හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා පාපකරණෙ රහාභාවා **අරහං**, සම්මා සාමංච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධො**ති අයමෙත්ථ සංඛෙපො: විත්ථාරො පන **විසුද්ධිමග්ගෙ** බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසතො ගහෙතබ්බො. **ස්වාක්ඛාතො**ති: සුට්ඨු අක්ඛාතො; එකන්තනිය්‍යානිකං කත්වා භාසිතො;[2] **ධම්මවිනයො**ති: පාවචනො; තං හි යථානු

1. සී. II. & III. පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං.
2. සී. I. ඛාපිතො.

සිඛං පටිපජ්ජමානානං සංසාරදුක්ඛපාතතො ධාරණෙන රාගාදිකිලෙසවිනයනෙන ච ධම්මවිනයොති වුච්චති. **සබ්‍රහ්මචාරයො**ති: සෙට්ඨෙන බ්‍රහ්මසඞ්ඛාතං භගවතො සාසනං අරියමග්ගසච්චං[1] සමානං චරන්ති පටිපජ්ජන්තීති=සබ්‍රහ්මචාරයො; **සීලවන්තා**ති: මග්ගසීලඵලසීලවසෙන සීලවන්තා; **කල්‍යාණධම්මා**ති: සමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනාදයො කල්‍යාණා සුන්දරා ධම්මා එතෙසං අත්ථීති=කල්‍යාණධම්මා; එතෙන සඞ්ඝස්ස සුප්පටිපත්තිං දස්සෙති, **සීලෙසු චම්හි පරිපූරකාරී**ති: අහම්පි පබ්බජිත්වා න තිරච්ඡානකථාකථිකො කායදළ්හිබහුලො හුත්වා විහාසිං අථ ඛො පාතිමොක්ඛසංවරාදිචතුබ්බිධම්පි සීලං අඛණ්ඩං අච්ඡිද්දං අසබලං අකම්මාසං භුජිස්සං විඤ්ඤුප්පසත්ථං අපරාමට්ඨං කත්වා පරිපූරෙන්තො අරියමග්ගං යෙව පාවෙසින්ති වදති. එතෙන හෙට්ඨිමඵලද්වයසම්පත්තිමත්තනො දීපෙති. සොතාපන්නසකදාගාමිනො හි සීලෙසු පරිපූරකාරිනො. **සමාහිතො චම්හි එකග්ගචිත්තො**ති: උපචාරප්පණාභෙදෙන සමාධිනා සබ්බථාපි සමාහිතො ච අම්හි අවික්ඛිත්තචිත්තො; ඉමිනා සමාධිස්මිං පරිපූරකාරිතාවචනෙන තතියඵලසම්පත්තිමත්තනො දීපෙති. අනාගාමිනො හි සමාධිස්මිං පරිපූරකාරී. **අරහා චම්හි ඛීණාසවො**ති: කාමාසවාදීනං සබ්බසො ඛීණත්තා ඛීණාසවො, තතො එව පරික්ඛීණභවසංයොජනො සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යතාය අරහා චම්හි. එතෙන අත්තනො කතකරණීයතං දස්සෙති. **මහිද්ධිකො චම්හි මහානුභාවො**ති: අධිට්ඨානවිකුබ්බනාදිඉද්ධිසු මහතා වසීභාවෙන සමන්නාගතත්තා මහිද්ධිකො උළාරස්ස පුඤ්ඤානුභාවස්ස ගුණානුභාවසම්පත්තියා මහානුභාවො ච අස්මි; එතෙන සො ලොකියාභිඤ්ඤානවානුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියොගමත්තනො දීපෙති. අභිඤ්ඤාසු වසීභාවෙන හි අරියා යදිච්ඡිතනිප්ඵාදනෙන මහිද්ධිකා පුබ්බූපනිස්සයසම්පත්තියා නානාවිහාරසමාපත්තීහි ච විසොධිතසන්තානත්තා මහානුභාවා ච හොන්තීති. **භද්දකං මෙ ජීවිත**න්ති: එවං විවිධ[2]සීලාදිගුණසමන්නාගතස්ස මෙ යාවායං කායො ධරති, තාව සත්තානං හිතසුඛමෙව වඩ්ඪති පුඤ්ඤක්ඛෙත්තභාවතො ජීවිතම්පි මෙ භද්දකං සුන්දරං. **භද්දකං මරණ**න්ති: සචෙ පනිදං ඛන්ධපඤ්චකං අජ්ජතනං වා ඉමස්මිං යෙව ඛණෙ අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායති තං අප්පටිසන්ධිකං පරිනිබ්බාණසඞ්ඛාතං මරණම්පි මෙ භද්දකන්ති උභයත්ථ තාදිභාවං දීපෙති, එවං මහාථෙරො අප්පහීනසොමනස්සුබ්බිල්ලාවිතත්තුස්සන්නත්තා උළාරසොමනස්සතං ධම්මබහුමානෙන ධම්මපීතිපටිසංවෙදනෙන පරිවිතක්කෙසි, තං සත්ථා ගන්ධකුටියං නිසින්නො එව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන ජානිත්වා ජීවිතෙ මරණෙ ච තස්ස තාදිභාවවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං:–"**අථ ඛො භගවා ඉමං උදානං උදානෙසී**"ති. තත්ථ **යං ජීවිතං න තපතී**ති: යං ඛීණාසවපුග්ගලං ජීවිතං ආයතිබන්ධප්පවත්තියා සබ්බෙන සබ්බං අභාවතො **න තපති** න බාධති, වත්තමානමෙව වා ජීවිතං සබ්බසො සඞ්ඛතධම්මත්තා සතිපඤ්ඤ

1. සී. I. මග්ගං ච. 2. සී. I. විධ.

වෙපුල්ලප්පත්තියා සබ්බත්ථ සතිසම්පජඤ්ඤසමායොගතො න බාධති, යො හි අන්ධපුථුජ්ජනො පාපජනසෙවී අයොනිසො මනසිකාරබහුලො කතකුසලො අකතපුඤ්ඤො සො අකතං වත මෙ කල්‍යාණන්ති ආදිනා විප්පටිසාරෙන තප්පතීති තස්ස ජීවිතං තං තපතිනාම, ඉතරෙ පන අකතපාපා කතපුඤ්ඤා කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙන සද්ධිං සත්තසෙඛා වා තපනීයධම්මපරිවජ්ජනෙන අතපනීයධම්මසමන්නාගමෙන ච පච්ඡානුතාපෙන න තප්පන්තීති න තෙසං ජීවිතං තපති, ඛීණාසවෙ පන වත්තබ්බමෙව නත්ථීති පවත්තිදුක්ඛවසෙන අත්ථවණ්ණනා කතා, **මරණන්තෙ න සොචතීති** මරණසඞ්ඛාතෙ අන්තෙ පරියොසානෙ මරණසමීපෙ වා න සොචති, අනාගාමිමග්ගෙනෙව සොකස්ස සමුග්ඝාතිතත්තා. **ස වෙ දිට්ඨපදො ධීරො සොකමජ්ඣෙ න සොචතීති**: සො දුක්ඛාදීනං චතුන්නං ධම්මපදානං නිබ්බාණස්සෙව වා දිට්ඨත්තා **දිට්ඨපදො** ධිතිසම්පන්නත්තා **ධීරො** ඛීණාසවො සොචනධම්මත්තා **සොකාති** ලද්ධනාමානං අවීතරාගානං සත්තානං සොකහෙතූනං වා ලොකධම්මානං මජ්ඣෙ ඨත්වාපි න සොචති, ඉදානිස්ස සබ්බසො සොකහෙතූනං අභාවං දීපෙතුං **උච්ඡින්නභවතණ්හස්සාති** ආදිමාහ. තත්ථ යස්ස අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො උච්ඡින්නා භවතණ්හා තස්ස අවසෙසකිලෙසානං අනවසෙසවූපසමෙන සන්තචිත්තස්ස ඛීණාසවභික්ඛුනො, **වික්ඛීණො ජාතිසංසාරොති**: ජාතිආදිකො

"ඛන්ධානං පටිපාටි ධාතුආයතනාන ච
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානං සංසාරොති පවුච්චතී"ති.

වුත්තලක්ඛණො සංසාරො විසෙසතො ඛීණො, තස්මා **නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති**: යස්මා තස්ස එවරූපස්ස අරියපුග්ගලස්ස ආයති පුනබ්භවො නත්ථි තස්මා තස්ස ජාතිසංසාරො ඛීණො, කස්මා පනස්ස පුනබ්භවො නත්ථි? යස්මා උච්ඡින්නභවතණ්හො සන්තචිත්තො ච හොති තස්මාති ආවත්තෙත්වා වත්තබ්බං, අථවා වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො තතො එව නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති අත්ථො යොජෙතබ්බො.

නවම සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

දසමෙ **අත්තනො උපසමන්ති**: සාවකපාරමීමත්ථකප්පත්තියා හෙතුභූතං අග්ගමග්ගෙන අත්තනො අනවසෙසකිලෙසවූපසමං; ආයස්මා හි සාරිපුත්තො අනුපසන්තකිලෙසානං සත්තානං රාගාදිකිලෙසජනිතසන්තාපදරථපරිළාහදුක්ඛස්ස හෙතුභූතං කිලෙසාභිසඞ්ඛාරනිමිත්තං ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණසොකපරිදෙවාදිදුක්ඛඤ්ච පච්චක්ඛතො දිස්වා අතීතානාගතෙපි. තෙසං වට්ටමූලකදුක්ඛං පරිතුලෙත්වා කරුණායමානො අත්තනාපි පුථුජ්ජනකාලෙ අනුභූතං කිලෙසනිමිත්තං වා අනප්පකං දුක්ඛං අනුස්සරිත්වා ඊදිසස්ස නාම මහාදුක්ඛස්ස හෙතුභූතා කිලෙසා ඉදානි මෙ සුප්පහීනාති අත්තනො කිලෙසවූපසමං අභිණ්හං පච්චවෙක්ඛති, පච්ච

---

1. සී. II. අජ්ඣත්තං.

වෙකඛනෙතා ච ඉමෙ එතතකා කිලෙසා සොතාපතතිමගෙගන උපසමිතා, එතතකා සකදාගාමිමගෙගන, එතතකා අනාගාමිමගෙගන එතතකා අරහතතමගෙගන උපසමිතාති තං තං මගගඤාණෙහි ඔධිසො කිලෙසානං උපසමිතභාවං පචචවෙකඛති, තෙන වුතතං:–"**අතතනො උපසමං පචචවෙකඛමානො**"ති. අපරෙ ථෙරො අරහතතඵලසමාපතතිං සමාපජජිතවා තං පචචවෙකඛිතවා ඉමසස වතායං සනතපණීතභාවො අචචනතසනතතාය අසංඛතාය ධාතුයා ආරමමණතො සයච සමමදෙව කිලෙසවූපසමාති එවං අභිණහං වූපසමං පචචවෙකඛතීති වදනති. අඤෙඤ පන අනවසෙසකිලෙසානං වූපසමා පරියොසානෙ ජාතං අගගඵලමෙවෙතථ වූපසමො නාම, තං පචචවෙකඛමානො නිසිනෙනාති. **එතමතථං විදිතවාති**: යදිදං ආයසමතො සාරිපුතතසස හාසුපඤඤතාදිහෙතුභූතං සාවකෙසු අනඤඤසාධාරණං කිලෙසපපහානං අගගඵලං වා වූපසමං පරියායෙන වුතතං තසස පචචවෙකඛනසංඛාතං අතථං සබබාකාරතො විදිතවා තදනුභාවදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තතථ **උපසනතසනතචිතතසසාති** උපසනතමෙව හුතවා සනතං චිතතං එතසසාති=උපසනතසනතචිතෙතා. සමාපතතියා විකඛමභනෙන හි සනතකිලෙසතතා උපසනතචිතතං න සබබථා උපසනතසනතනති වුචචති, තසස උපසනතසස අනචචනතිකභාවතො, න තථා අගගමගෙගන, තෙන පන අචචනතමෙව කිලෙසානං සමුචඡිනනතතා අරහතො චිතතං පුන කිලෙසානං අනුපසමෙතබබතාය සමථවිපසසනා හෙට්ඨිමමගෙගහි උපසනතකිලෙසං හුතවා අචචනතසනතභාවතොව උපසනතසනතනති වුචචති. තෙන වුතතං උපසනතමෙව හුතවා සනතං චිතතං එතසසාති=උපසනතසනතචිතෙතාති. උපසනතනති වා වූපසමො වුචචති, අචචනතුපසමෙන සනතචිතතසසාති අතෙථා. අථ වා සතිපි සබෙබසං ඛීණාසවානං අනවසෙසකිලෙසඋපසමෙ සාවකපාරමිඤාණසස පන මතථකපපතතිහෙතුභූතො සාවකෙසු අනඤඤසාධාරණො සවිසෙසො ධමමසෙනාපතිනො කිලෙසඋපසමොති දසෙසතුං[1] සතථා උපසනතසදෙදන විසෙසෙතවා ආහ "උපසනතසනතචිතතසසා"ති. තත්‍රායමතෙථා: භුසං දළහං වා සනතං උපසනතං, තෙන උපසමෙන සංයමෙන උපසනතමෙව හුතවා වා සනතං උපසනතසනතං තාදිසං චිතතං=එතසසාති සබබං පුරිමසදිසමෙව. තථාහෙස භගවතා "සාරිපුතෙතා භිකඛවෙ මහාපඤෙඤා හාසුපඤෙඤා පුථුපඤෙඤා ජවනපඤෙඤා තිකඛපඤෙඤා නිබෙබධිකපඤෙඤා"ති ආදිනා අනෙකපරියායෙන වණණිතො ථොමිතො. **නෙතතිචඡිනනසසාති**: නෙතතිවුචචති භවතණහා; සංසාරසස නයනතො, සා නෙතති ඡිනනා එතසසාති=නෙතතිචඡිනෙනා. තසස නෙතතිචඡිනනසස. පහීනතණහාසසාති අතෙථා. **මුතෙතා මාරබනධනාති**: සො එවං විධො පරිකඛීණභවසංයොජනො සබබසමා මාරබනධනතො මුතෙතා, න තසස මාරබනධනමොචනාය කරණීයං අතථි, තසමා ධමමසෙනාපති අතතනො උපසමං පචචවෙකඛතීති. සෙසං වුතතනයමෙව.

දසම සුතතවණණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච චතුතථවගගවණණනා.

1. සී. II. දසෙසනෙතා.

මහාවග්ගස්ස පඨමෙ **මල්ලිකාය දෙවියා සද්ධින්**ති: මල්ලිකාය නාම අත්තනො මහෙසියා සහ. **උපරි පාසාදවරගතො**ති: පාසාදවරස්ස උපරි ගතො. **කො චඤ්ඤො අත්තනා පියතරො**ති: කොචි අඤ්ඤො අත්තනා පියායිතබ්බතරො; **අත්ථි නු ඛො තෙ**ති: කිං තෙ අත්ථීති දෙවිං පුච්ඡති, කස්මා පුච්ඡති? අයං හි සාවත්ථියං දුග්ගතමාලාකාරස්ස ධීතා එකදිවසං ආපණතො පූවං ගහෙත්වා මාලාරාමං ගන්ත්වා ඛාදිස්සාමීති ගච්ඡන්තී පටිපථෙ භික්ඛුසංඝපරිවුතං භගවන්තං භික්ඛාචාරං පවිසන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා තං භගවතො අදාසි. සත්ථා තථාරූපෙ ඨානෙ නිසීදනාකාරං දස්සෙසි. ආනන්දත්ථෙරො චීවරං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. භගවා තත්ථ නිසීදිත්වා තං පූවං පරිභුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා සිතං පාත්වාකාසි. ථෙරො කො ඉමිස්සා භන්තෙ දානස්ස විපාකො භවිස්සතීති පුච්ඡි. අජ්ජ සා ආනන්ද තථාගතස්ස පඨමං භොජනං අදාසි. අජ්ජෙව කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී භවිස්සති පියා මනාපාති. තං දිවසමෙව ච රාජා කාසිගාමෙ භාගිනෙය්‍යෙන සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා පරාජිතො පලායිත්වා ආගතො නගරං පවිසන්තො බලකායස්ස ආගමනං ආගමෙස්සාමීති තං මාලාරාමං පාවිසි. සා රාජානං ආගතං පස්සිත්වා තස්ස වත්තමකාසි. රාජා තස්සා වත්තෙ පසීදිත්වා පිතරං පක්කොසාපෙත්වා මහන්තං ඉස්සරියං දත්වා තං අන්තෙපුරං පටි[1]හරාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. අථෙකදිවසං රාජා චින්තෙසි; මයා ඉමිස්සා මහන්තං ඉස්සරියං දින්නං, යන්නූනාහං ඉමං පුච්ඡෙය්‍යං කො තෙ පියොති. සා ත්වං මහාරාජ පියොති වත්වා පුන මං පුච්ඡිස්සති අථස්සාහං මය්හම්පි ත්වංයෙව පියොති වක්ඛාමීති, ඉති සො අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසජනනත්ථං සම්මොදනීයං කරොන්තො පුච්ඡි.[2] දෙවී පන පණ්ඩිතා බුද්ධුපට්ඨායිකා සංඝුපට්ඨායිකා නායං පක්ඛො රඤ්ඤො මුඛං ඔලොකෙත්වා කථෙතබ්බොති චින්තෙත්වා යථාභූතමෙව වදන්තී **නත්ථි ඛො මෙ මහාරාජ කො චඤ්ඤො අත්තනා පියතරො**ති ආහ. වත්වාපි අත්තනා බ්‍යාකතමත්ථං උපායෙන රඤ්ඤො පච්චක්ඛං කාතුකාමා "**තුය්හං පන මහාරාජ අත්ථඤ්ඤො කොචි අත්තනා පියතරො**"ති තථෙව රාජානං පුච්ඡි යථා රඤ්ඤා සා පුට්ඨා, රාජාපි තාය සරසලක්ඛණෙන කථිතත්තා නිවත්තිතුං අසක්කොන්තො සයම්පි සරසලක්ඛණෙනෙව කථෙන්තො තථෙව බ්‍යාකාසි යථා දෙවියා බ්‍යාකතං; බ්‍යාකරිත්වා ච මුද්ධ[3]ධාතුකතාය එවං චින්තෙසි: අහං රාජා පඨවිස්සරො මහන්තං පඨවිමණ්ඩලං අභිවිජිය අජ්ඣාවසාමි මය්හං තාව යුත්තං[4] අත්තනා පියතරං අඤ්ඤං න පස්සාමීති. අයං පන වසලී හීනජච්චා සමානා මයා උච්චෙ ඨානෙ ඨපිතා සාමිභූතං මං න තථා පියායති අත්තාව පියතරොති මම සම්මුඛා වදති යාව[5] කක්ඛළා වතායන්ති අනත්තමනො හුත්වා නනු තෙ තීණි රතනානි පියතරානීති චොදෙසි. දෙවී රතනත්තයං අහං දෙව අත්තනො සග්ගසුඛං මොක්ඛසුඛං ච හිතායන්තී සම්පියායාමි තස්මා අත්තාව මෙ පියතරොති ආහ. සබ්බො චායං ලොකො අත්තදත්ථමෙව පරං පියායති පුත්තං පත්ථෙන්තොපි අයං

1. සී. III. අති. 2. සී. I. පුච්ඡති. 3. සී. II. & III. මන්ද.
4. සී. II. වුත්තං. 5. සී. I. සාච.

මං ජිණ්ණකාලෙ පොසෙස්සතීති පත්ථෙති. ධීතරං මම කුලං වඩ්ඪිස්සතීති භරියං මය්හං පාදෙ පරිචරිස්සතීති අඤ්ඤෙපි ඤාතිමිත්තබන්ධවෙ තං තං කිච්චවසෙන ඉති අත්තදත්ථමෙව සම්පස්සන්තො ලොකො පරම්පියායතීති. අයං හි දෙවියා අධිප්පායො. අථ රාජා චින්තෙසි: අයං මල්ලිකා කුසලා පණ්ඩිතා නිපුණා අත්තාව මෙ පියතරොති වදති, මය්හම්පි අත්තාව පියතරො හුත්වා උපට්ඨාති. හන්දාහං ඉමමත්ථං සත්ථු ආරොචෙස්සාමි, යථා ච මෙ සත්ථා බ්‍යාකරිස්සති තථා නං ධාරෙස්සාමීති. එවම්පන චින්තෙත්වා සත්ථුසන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං. "**අථ ඛො රාජා පසෙනදිකොසලො**=පෙ=**පියතර**ොති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ලොකෙ සබ්බසත්තානං අත්තාව අත්තනො පියතරොති රඤ්ඤා වුත්තමත්ථං සබ්බසො ජානිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සබ්බා දිසා අනුපරිගම්ම චෙතසා**ති: සබ්බා අනවසෙසා දස දිසා පරියෙසනවසෙන චිත්තෙන අනුගන්ත්වා. **නෙවජ්ඣගා පියතරමත්තනා ක්වචි**ති: අත්තතො අතිසයෙන පියං අඤ්ඤං කොචි පුරිසො සබ්බුස්සාහෙන පරියෙසන්තො **ක්වචි** කත්ථචි සබ්බදිසාසු නෙව අධිගච්ඡෙය්‍ය **එවං පියො පුථු අත්තා පරෙස**න්ති: එවං කස්සචි අත්තනා පියතරස්ස අනුපලබ්භනවසෙන පුථු විසුං විසුං තෙසං තෙසං සත්තානං අත්තා පියො. **තස්මා න හිංසෙ පරං අත්තකාමො**ති: යස්මා එවං සබ්බොපි සත්තො අත්තානං පියායති අත්තනො සුඛකාමො දුක්ඛපටිකූලො තස්මා අත්තකාමො අත්තනො හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො පරං සත්තං අන්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකං උපාදාය **න හිංසෙ** න හනෙය්‍ය න පාණිලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහිපි විහෙඨෙය්‍ය, යස්ස හි අත්තනා කතෙ දුක්ඛෙ තං තතො සඞ්කමන්තං විය කාලන්තරෙ අත්තනි සන්දිස්සති, අයං හි කම්මානං ධම්මතාති.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ "**අච්ඡරියං භන්තෙ**"ති ඉදම්පි මෙසියසුත්තෙන විය ගරහනච්ඡරියවසෙන වෙදිතබ්බං. **යාව අප්පායුකා**ති: යත්තකං පරිත්තායුකා, අති ඉත්තරජීවිතාති අත්ථො. **සත්තාහජාතෙ**ති: සත්තාහං ජාතො=සත්තාහජාතො, තස්මිං සත්තාහජාතෙ. ජාතස්ස සත්තමෙ අහනීති අත්ථො. **තුසිතං කායං උපපජ්ජී**ති: තුසිතදෙවනිකායං පටිසන්ධිගහණවසෙන උපපජ්ජි. එකදිවසං කිර ථෙරො පච්ඡාභත්තං දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතං සොභග්ගප්පත්තං දස්සනානුත්තරියභූතං භගවතො රූපකායසිරිං මනසිකරිත්වා අහො බුද්ධානං රූපකායසම්පත්ති දස්සනීයා සමන්තපාසාදිකා මනොහරාති උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො එවං චින්තෙසි: විජාතමාතුයා නාම විරූපොපි පුත්තො සුරූපො පියමනාපො හොති, සචෙ පන බුද්ධානං මාතා මහාමායාදෙවී ධරෙය්‍ය කීදිසං නු ඛො තස්සා භගවතො රූපදස්සනෙ පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජෙය්‍ය

මහාජානි ඛො මය්හං මාතුමහාමායාදෙවී යා සත්තාහජාතෙ භගවති කාලං කතාති. එවං පන චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො පරිවිතක්කිතං ආරොචෙන්තො තස්සා කාලකිරියං ගරහන්තො "**අච්ඡරියං භන්තෙ**"ති ආදිමාහ. කෙචි පනාහු:-මහාපජාපති ගොතමී භගවන්තං මහතා ආයාසෙන පබ්බජ්ජං යාචිත්වාපි පටික්ඛිත්තා, මයා පන උපායෙන යාචිතො භගවා අට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණවසෙන තස්සා පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච අනුජානි, සා තෙ ධම්මෙ පටිග්ගහෙත්වා ලද්ධපබ්බජ්ජූපසම්පදා භගවතො තතියං පරිසං උප්පාදෙත්වා චතුත්ථාය පරිසාය පච්චයො අහොසි, සචෙ පන භගවතො ජනෙත්තී මහාමායා දෙවී ධරෙය්‍ය එවමෙතා උභොපි ඛත්තියභගිනියො එකතො හුත්වා ඉමං සාසනං සොභෙය්‍යුං, භගවා ච මාතරි බහුමානෙන මාතුගාමස්ස සාසනෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච සුඛෙනෙව අනුජානෙය්‍ය, අප්පායුකතාය පනස්සා කසිරෙන නිප්ඵන්නාමිදන්ති ඉමිනා අධිප්පායෙන ථෙරො භගවතො සන්තිකෙ "අච්ඡරියං භන්තෙ"ති ආදිමාහාති. තං අකාරණං, භගවා හි මාතුයා වා අඤ්ඤස්ස වා මාතුගාමස්ස අත්තනො සාසනෙ පබ්බජ්ජං අනුජානන්තො ගරුකං යෙව කත්වා අනුජානාති, න ලහුකං, චිරට්ඨිතිකාමතායාති. අපරෙ පනාහු: දසබලචතුවෙසාරජ්ජාදිකෙ අනඤ්ඤසාධාරණෙ අනන්තාපරිමාණෙ බුද්ධගුණෙ ථෙරො මනසිකරිත්වා යා එවං මහානුභාවං නාම ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං සත්ථාරං කුච්ඡිනා දසමාසෙ පරිහරි, සා බුද්ධමාතා කස්සචි පරිහාරිකා[1] භවිස්සතීති අයුත්තමිදං, කස්මා? සත්ථුගුණානුච්ඡවිකමෙතං යදිදං සත්තාහජාතෙ භගවති ජනෙත්ති කාලං කරොති, කාලංකතා ච තුසිතෙසු උප්පජ්ජතීති, අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො හුත්වා තං අත්තනො විම්හයුප්පාදං භගවතො ආරොචෙන්තො "අච්ඡරියං භන්තෙ"ති ආදිවචනං අවොචාති. සත්ථා පන-යස්මා සත්තාහජාතෙසු බොධිසත්තෙසු මාතුකාලකිරියා ධම්මතා සිද්ධා, තං ධම්මතං පරිදීපෙන්තො "**එවමෙතං ආනන්ද,**"ති ආදිමාහ. සා පනායං ධම්මතා යස්මා. යථා සබ්බෙ බොධිසත්තා පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා ආයුපරියොසානෙ දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි සන්නිපතිත්වා අභිසම්බොධියත්ථං මනුස්සලොකෙ පටිසන්ධිග්ගහණමපෙක්ඛිතා කාලදීපදෙසකුලානි විය ජනෙත්තියා ආයුපරිමාණම්පි[2] ඔලොකෙත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති, අයම්පි භගවා බොධිසත්තභූතො තථෙව තුසිතපුරෙ ඨිතො පඤ්චමහාවිලොකනානි විලොකෙන්තො සත්තදිවසාධිකදසමාසපරිමාණං මාතුයා ආයුපරිමාණං පරිච්ඡින්දිත්වා අයං මම පටිසන්ධිග්ගහණස්ස කාලො ඉදානි උප්පජ්ජිතුං වට්ටතීති ඤත්වාව පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි, තස්මා සබ්බබොධිසත්තානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණවසෙනෙව වෙදිතබ්බං,තෙනාහ භගවා "**අප්පායුකා හි ආනන්ද බොධිසත්තමාතරො හොන්ති**"ති ආදි. **කාලං කරොන්ති**ති: යථාවුත්තආයුපරික්ඛයෙනෙව කාලං කරොන්ති න විජාතපච්චයා. චරිමත්තභාවෙ හි බොධිසත්තෙන වසිතට්ඨානං චෙතියඝරසදිසං හොති, න

1. සී. II. & III. පරිචාරිකා.
2. සී. I. ආයුපරිහානිම්පි.

අඤ්ඤස්ස පරිභොගාරහං න ච සක්කා බොධිසත්තමාතරං අපනෙත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙතුන්ති තත්තකං එව බොධිසත්තමාතු ආයුප්පමාණං හොති තස්මා තදා කාලං කරොන්ති. ඉමමෙව හි අත්ථං සන්ධාය මහාබොධිසත්තා පඤ්චමහාවිලොකනානි කරොන්ති. කතරස්මිං පන වයෙ කාලං කරොන්තීති? මජ්ඣිමවයෙ, පඨමවයස්මිං හි සත්තානං අත්තභාවෙ ඡන්දරාගො බලවා හොති තෙන තදා සඤ්ජාතගබ්භා ඉත්ථියො යෙභුය්‍යෙන ගබ්භං අනුරක්ඛිතුං න සක්කොන්ති, ගණ්හෙය්‍යුං චෙ ගබ්භො බව්හාබාධො හොති. මජ්ඣිමවයස්ස පන ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අතික්කමිත්වා තතියෙ කොට්ඨාසෙ වත්ථු විසදං හොති, විසදෙ වත්ථුම්හි නිබ්බත්තදාරකා අරොගා හොන්ති. තස්මා බොධිසත්තමාතරො පඨමවයෙ සම්පත්තිං අනුභවිත්වා මජ්ඣිමවයස්ස තතියෙ කොට්ඨාසෙ විජායිත්වා කාලං කරොන්තීති.

එතමත්ථං විදිත්වාති: එතං බොධිසත්තමාතු අඤ්ඤස්ස ච සබ්බසත්තානං අත්තභාවෙ ආයුස්ස[1] මරණපරියොසානත්තං විදිත්වා තදත්ථවිභාවනමුඛෙන අනවජ්ජපටිපත්තියං උස්සාහදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **යෙ කෙචීති**: අනියමනිද්දෙසො; **භූතාති**: නිබ්බත්තා; **භවිස්සන්තීති**: අනාගතෙ නිබ්බත්තිස්සන්ති; වා සද්දො විකප්පනත්ථො. අපි සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො; තෙන නිබ්බත්තමානෙපි සංගණ්හාති. එත්තාවතා අතීතාදිවසෙන පටිසන්ධිපරියාපන්නෙන සත්තෙන අනවසෙසතො පරියාදියති. අපිච ගබ්භසෙය්‍යකා සත්තා ගබ්භතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය භූතා නාම, තතො පුබ්බෙ භවිස්සන්ති නාම, සංසෙදජූපපාතිකා පටිසන්ධිචිත්තතො උපරි[2] භූතා නාම, තතො පුබ්බෙ උප්පජ්ජිතබ්බභවවසෙන භවිස්සන්ති නාම, සබ්බෙපි වා පච්චුප්පන්නභවවසෙන භූතා නාම, ආයතිං පුනබ්භවවසෙන භවිස්සන්තිනාම, ඛීණාසවා භූතා නාම, තෙ හි භූතා එව න පුන භවිස්සන්තීති. තදඤ්ඤෙ භවිස්සන්ති නාම. **සබ්බෙ ගමිස්සන්ති පහාය දෙහන්ති**: සබ්බෙ යථාවුත්තභෙදා සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාසාදිවසෙන අනෙකභෙදභින්නා සත්තා දෙහං අත්තනො සරීරං **පහාය** නික්ඛිපිත්වා පරලොකං ගමිස්සන්ති, අසෙක්ඛා පන නිබ්බානං, එත්ථ කොචි අචවනධම්මො නාම නත්ථීති දස්සෙති. **තං සබ්බජානිං කුසලො විදිත්වාති**: තදෙතං සබ්බස්ස සත්තස්ස ජානිං හානිං මරණං සබ්බං වාස්ස සත්තස්ස හානිං විනාසං පභඞ්ගුරතං කුසලො පණ්ඩිතජාතිකො මරණානුස්සතිවසෙන අනිච්චතාමනසිකාරවසෙන වා ජානිත්වා; **ආතාපියො බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාති**: විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ආතාපියසංඛාතෙන වීරියෙන සමන්නාගතත්තා ආතාපියො චතුබ්බිධසම්මප්පධානවසෙන ආරද්ධවීරියො අනවසෙසමරණසමතික්කමුපායං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍ය පටිපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

දුතියසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. සී. II. වය. 2. සී. III. යතො.

තතියෙ **රාජගහෙ සුප්පබුද්ධො නාම කුට්ඨී අහොසීති:** සුප්පබුද්ධො නාම එකො පුරිසො රාජගහෙ අහොසි. සො ච කුට්ඨරොගෙන බාළ්හ විරූපිතගත්තො. **මනුස්සදලිද්දොති:** යත්තකා රාජගහෙ මනුස්සා තෙසු සබ්බන්තතො දුක්ඛිතො, සො හි සංකාරකූට වීථිආදීසු මනුස්සෙහි ඡඩ්ඩිත පිලොතිකඛණ්ඩානි සිබ්බිත්වා පරිදහති, කපාලං ගහෙත්වා ඝරාඝරං ගන්ත්වා ලද්ධආචාමඋච්ඡිට්ඨභත්තානි නිස්සාය ජීවති. තම්පි පුබ්බෙ කතකම්ම පච්චයා න යාවදත්ථං ලභති, තෙන වුත්තං "මනුස්ස දලිද්දො"ති. **මනුස්සකපණොති:** මනුස්සෙසු පරමකපණතං පත්තො, **මනුස්සවරාකොති:** මනුස්සානං හීළිතපරිභූතතාය අතිවිය දීනො; **මහතියා පරිසායාති:** මහතියා භික්ඛුපරිසාය චෙව උපාසකපරිසාය ච, එකදිවසං කිර භගවා මහාභික්ඛුසංඝපරිවාරො රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා භික්ඛූනං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො කතිපය භික්ඛුපරිවාරො නික්ඛමන්තො යෙහි දානං දින්නං තෙසං උපාසකානං අවසෙස භික්ඛූනඤ්ච ආගමනං ආගමයමානො අන්තොනගරෙ යෙව අඤ්ඤතරස්මිං රමණීයෙ පදෙසෙ අට්ඨාසි, තාවදෙව භික්ඛූ තතො තතො ආගන්ත්වා භගවන්තං සම්පරිවාරෙසුං, උපාසකාපි අනුමොදනං සුත්වා වන්දිත්වා නිවත්තිස්සාමාති භගවන්තං උපසංකමිංසු, මහාසන්නිපාතො අහොසි භගවා නිසීදනාකාරං දස්සෙසි, තාවදෙව බුද්ධාරහං ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. අථ භගවා අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතෙහි ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණෙහි විරොචමානාය බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමුජ්ජලාය නීලපීතලොහිතොදාත මඤ්ජෙට්ඨපභස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තියා අනුපමාය රූපකායසිරියා සකලමෙව තං පදෙසං ඔභාසෙන්තො තාරාගණපරිවුතො විය පුණ්ණචන්දො භික්ඛුගණපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා මනොසිලාතලෙ කෙසරසීහො විය සීහනාදං නදන්තො කරවීකරුතමඤ්ජුනා බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙති. භික්ඛූපි ඛො අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පවිවිත්තා අසංසට්ඨා ආරද්ධවිරියා පහිතත්තා චොදකා පාපගරහිනො වත්තාරො වචනක්ඛමා සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා මෙඝවණ්ණං පංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා සුවම්මිතා[2] විය ගන්ධහත්ථිනො භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ඔහිතසොතා ධම්මං සුණන්ති, උපාසකාපි සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා පුබ්බණ්හසමයං මහාදානානි පවත්තෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි භගවන්තං පූජෙත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිපච්චාකාරං දස්සෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසංඝඤ්ච පරිවාරෙත්වා සංයතහත්ථපාදා ඔහිතසොතා සක්කච්චං ධම්මං සුණන්ති. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා මහතියා පරිසාය පරිවුතො ධම්මං දෙසෙන්තො නිසින්නො හොතී**"ති. සුප්පබුද්ධො පන ජිඝච්ඡාදුබ්බල්‍යපරෙතො ඝාසපරියෙසනං චරමානො අන්තරවීථිං ඔතිණ්ණො දූරතොව තං මහාජනසන්නිපාතං දිස්වා කින්නුඛො අයං මහාජනකායො සන්නිපතිතො අද්ධා එත්ථ භොජනං දීයතීති මඤ්ඤෙ අප්පෙව

1. සී. I. ගාළ්හදූසිත. 2. සී. II. සුදම්මිතා.

නාමෙත්ථ ගතෙ කිඤ්චි ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා ලද්ධුං සක්කාති සඤ්ඤාභිලාසො තත්ථ ගන්ත්වා අද්දස භගවන්තං පාසාදිකං පසාදනීය උත්තමසමථමනුප්පත්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං සුසමාහිතං[1] තාය පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වාන පුරිමජාතිසංගතාය පරිපක්කාය උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො යන්නූනාහම්පි ධම්මං සුණෙය්‍යන්ති පරිසපරියන්තෙ නිසීදි, තං සන්ධාය වුත්තං:–"**අද්දසා ඛො සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී**=පෙ=**තත්ථෙව එකමන්තං නිසීදි අහම්පි ධම්මං සොස්සාමී**"ති. **සබ්බාවන්ත**න්ති: සබ්බාවතිං; හීනාදිසබ්බපුග්ගලවතිං; තත්ථ කිඤ්චිපි අසෙසෙත්වාති අත්ථො; සබ්බන්තන්තිපි පඨන්ති. **චෙතසා**ති: බුද්ධචක්ඛුසම්පයුත්තචිත්තෙන; චිත්තසීසෙන හි ඤාණං නිද්දිට්ඨං, තස්මා ආසයානුසයඤාණෙන ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණෙන චාති අත්ථො. **චෙතො පරිච්ච මනසාකාසී**ති: තස්සා පරිසාය චිත්තං පච්චෙකං පරිච්ඡින්දිත්වා මනසි අකාසි, තෙ වොලොකෙසි. **භබ්බො ධම්මං විඤ්ඤාතු**න්ති: මග්ගඵලධම්මං අධිගන්තුං සමත්ථො; උපනිස්සයසම්පන්නොති අත්ථො. **එතදහොසී**ති: අයං සුප්පබුද්ධො කිඤ්චාපි නගරස්මිං පච්චෙකබුද්ධෙ අපරජ්ඣිත්වා ඊදිසො ජාතො, මග්ගඵලූපනිස්සයො පනස්ස පංසුපරිච්ඡන්නසුවණ්ණනික්ඛං විය අන්තොහදයෙ යෙව විජ්ජොතති. තස්මා සුවිඤ්ඤාපියොති ඉදං අහොසි, තෙනාහ "**අයං ඛො ඉධ භබ්බො ධම්මං විඤ්ඤාතු**"න්ති. **ආනුපුබ්බිකථ**න්ති: දානානන්තරං සීලං සීලානන්තරං සග්ගං සග්ගානන්තරං මග්ගන්ති එවං අනුපටිපාටිකථං, භගවා හි පඨමං හෙතුනා සද්ධිං සග්ගං දස්සෙත්වා තතො සන්තෙ විවෙචෙතුං නානානයෙහි ආදීනවං පකාසෙත්වා ආදීනවවසෙන සංවිග්ගහදයානං නෙක්ඛම්මගුණවිභාවනමුඛෙන ච විවට්ටං දස්සෙති. **දානකථ**න්ති: ඉදං දානං නාම සුඛානං නිදානං සම්පත්තීනං මූලං භොගානං පතිට්ඨා විසමගතසත්තානං තාණං ලෙණං ගති පරායණං ඉධ ලොකපරලොකෙසු දානසදිසො අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙණං ගති පරායණං නත්ථි, ඉදං හි අවස්සයට්ඨෙන රතනමයසීහාසනසදිසං, පතිට්ඨානට්ඨෙන මහාපථවීසදිසං, ආලම්බනට්ඨෙන ආලම්බනරජ්ජුසදිසං, දුක්ඛනිත්ථරණට්ඨෙන නාවාසදිසං, සමස්සාසනට්ඨෙන සඞ්ගාමසූරො, භයපරිත්තාණට්ඨෙන සුපරිඛාපරික්ඛිත්තනගරං, මච්ඡෙරමලාදීහි අනුපලිත්තට්ඨෙන පදුමං, තෙසං නිද්දහනට්ඨෙන ජාතවෙදො, දුරාසදට්ඨෙන[2] ආසීවිසො, අසන්තාසනට්ඨෙන සීහො, බලවන්තට්ඨෙන හත්ථී, අභිමඞ්ගලසම්මතට්ඨෙන සෙතඋසභො, ඛෙමන්තභූමිසම්පාපනට්ඨෙන වලාහකො අස්සරාජා, දානං හි ලොකෙ රජ්ජසිරිං දෙති චක්කවත්තිසම්පත්තිං දෙති සක්කසම්පත්තිං මාරසම්පත්තිං බ්‍රහ්මසම්පත්තිං සාවකපාරමිඤාණං පච්චෙකබොධිඤාණං සම්මාසම්බොධිඤාණං දෙතීති එවමාදිදානපටිසංයුත්තකථං.

යස්මා පන දානං දෙන්තො සීලං සමාදාතුං සක්කොති තස්මා දානකථානන්තරං සීලකථං කථෙති, **සීලකථ**න්ති: සීලං නාමෙතං සත්තානං අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙණං ගති පරායණං ඉධ ලොක

1. සී. I. සමන්නාගතං.
2. සී. II. III. දුස්සහට්ඨෙන.

පරලොකසම්පත්තීනං හි සීලසදිසො අවස්සයො පතිට්ඨා ආලම්බනං තාණං ලෙණං ගති පරායනං නත්ථි, සීලසදිසො අලංකාරො සීලපුප්ඵසදිසං පුප්ඵං සීලගන්ධසදිසො ගන්ධො නත්ථි, සීලාලඞ්කාරෙන හි අලඞ්කතං සීලකුසුමපිළන්ධිතං සීලගන්ධානුලිත්තං සදෙවකො ලොකො ඔලොකෙන්තො තිත්තිං න ගච්ඡතීති එවමාදීහි සීලගුණපටිසංයුත්තකථං, ඉදං පන සීලං නිස්සාය අයං සග්ගො ලබ්භතීති දස්සෙතුං සීලානන්තරං සග්ගකථං කථෙති, **සග්ගකථ**න්ති: සග්ගො නාම ඉට්ඨො කන්තො මනාපො නිච්චමෙත්ථ කීළා නිච්චසම්පත්තියො ලබ්භන්ති චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා නවුතිවස්සසතසහස්සානි දිබ්බසුඛං දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභන්ති තාවතිංසා තිස්සො වස්සකොටියො සට්ඨිවස්සසතසහස්සානීති එවමාදිසග්ගගුණපටිසංයුත්තකථං. සග්ගසම්පත්තිං කථෙන්තානං හි බුද්ධානං මුඛං නප්පහොති, වුත්තම්පි චෙතං "අනෙකපරියායෙන ඛො අහං භික්ඛවෙ සග්ගකථං කථෙය්‍ය"න්ති ආදි. එවං හෙතුනා සද්ධිං සග්ගකථාය පලොභෙත්වා පුන හත්ථිං අලඞ්කරිත්වා තස්ස සොණ්ඩං ඡින්දන්තො විය අයම්පි සග්ගො අනිච්චො අද්ධුවො න එත්ථ ඡන්දරාගො කාතබ්බොති දස්සනත්ථං "අප්පස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහූපායාසා ආදීනවො එත්ථ භිය්‍යො"ති ආදිනා නයෙන කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං කථෙති. තත්ථ **ආදීනව**න්ති: දොසං, **ඔකාර**න්ති: ලාමකසභාවං; අසෙට්ඨෙහි සෙවිතබ්බං සෙට්ඨෙහි නසෙවිතබ්බං; නිහීනසභාවන්ති අත්ථො. **සංකිලෙස**න්ති: තෙහි සත්තානං සංසාරෙ සංකිලිස්සනං. තෙනෙවාහ "කිලිස්සන්ති වත භො සත්තා"ති. එවං කාමාදීනවෙන තජ්ජෙත්වා නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. පබ්බජ්ජාය ඣානාදීසු ච ගුණං දීපෙසි වණ්ණෙසි. **කල්ලචිත්ත**න්ති: ආදීසු කල්ලචිත්තන්ති කම්මනියචිත්තං හෙට්ඨා පවත්තිත දෙසනාය අස්සද්ධියාදීනං විගතත්තා උපරිදෙසනාය භාජනභාවූපගමනෙන කම්මනියචිත්තං; කම්මක්ඛමචිත්තන්ති අත්ථො. දිට්ඨිමානාදිකිලෙසවිගමෙන **මුදුචිත්තං**, කාමච්ඡන්දාදිවිගමෙන **විනීවරණචිත්තං**, සම්මාපටිපත්තියං උළාරපීතිපාමොජ්ජයොගෙන **උදග්ගචිත්තං**. තත්ථපසාදසම්පත්තියා **පසන්නචිත්තං** "යදා භගවා අඤ්ඤාසී"ති සම්බන්ධො. අථවා **කල්ලචිත්ත**න්ති: කාමච්ඡන්දවිගමෙන අරොගචිත්තං. **මුදුචිත්ත**න්ති බ්‍යාපාදවිගමෙන මෙත්තාවසෙන අකඨිනචිත්තං. **විනීවරණචිත්ත**න්ති උද්ධච්චකුක්කුච්චවිගමෙන අවික්ඛිපනතො පිහිතචිත්තං. **උදග්ගචිත්ත**න්ති ථිනමිද්ධවිගමෙන සම්පග්ගහවසෙන අලීනචිත්තං. **පසන්නචිත්ත**න්ති විචිකිච්ඡාවිගමෙන සම්මාපටිපත්තියා අධිමුත්තචිත්තං. **අථා**ති පච්ඡා; **සාමුක්කංසිකා**ති: සාමං උක්කංසිකා අත්තනා ව උද්ධරිත්වා ගහිතසයම්භුඤාණෙන සාමං දිට්ඨා, අඤ්ඤෙසං අසාධාරණාති අත්ථො. කා ච පන සාති? අරියසච්චදෙසනා, තෙනෙවාහ "**දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ග**"න්ති. ඉදං හි සච්චානං සරූපදස්සනං, තස්මා ඉමස්මිං ඨානෙ අරියසච්චානි කථෙතබ්බානි, තානි සබ්බාකාරතො විත්ථාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තානීති තත්ථ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බානි. **සෙය්‍යථාපී**ති ආදිනා උපමාවසෙන සුප්පබුද්ධස්ස කිලෙසප්පහානං අරියමග්ගුප්පාදඤ්ච දස්සෙති. **අපගතකාළක**න්ති: විගතකාළකං; **සම්මදෙවා**ති: සුට්ඨු එව; **රජන**න්ති: නීලපීතලොහිතමඤ්ජෙට්ඨාදිරඞ්ගජාතං; **පටිග්ගණ්හෙය්‍යා**ති:

ගණ්හෙය්‍ය; පභස්සරං භවෙය්‍ය; **තස්මිං යෙව ආසනෙ**ති: තස්සං යෙව නිසජ්ජායං; එතෙනස්ස ලහුවිපස්සනකතා තික්ඛපඤ්ඤතා සුඛාපටිපදඛිප්පාභිඤ්ඤතා ච දස්සිතා හොතීති. **විරජං වීතමල**න්ති: අපායගමනීයරාගරජාදීනං අභාවෙන විරජං, අනවසෙසදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාමලාපගමෙන වීතමලං, පඨමමග්ගවජ්ඣ[1]කිලෙසරජාභාවෙන වා විරජං. පඤ්චවිධදුස්සීලමලාපගමෙන වීතමලං; **ධම්මචක්ඛු**න්ති: සොතාපත්තිමග්ගො අධිප්පෙතො,[2] තස්ස උප්පත්ති ආකාරදස්සනත්ථං "**යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම**"න්ති වුත්තං. තං හි නිරොධං ආරම්මණං කත්වා කිච්චවසෙන එවං සඞ්ඛතධම්මෙ පටිවිජ්ඣන්තං[3] උප්පජ්ජති, තත්‍රිදං උපමාසංසන්දනං: වත්ථං විය චිත්තං දට්ඨබ්බං, වත්ථස්ස ආගන්තුකමලෙහි කිලිට්ඨභාවො විය චිත්තස්ස රාගාදිමලෙහි සංකිලිට්ඨභාවො, ධොවනඵලකං විය අනුපුබ්බකථා, උදකං විය සද්ධා, උදකෙ තෙමෙත්වා තෙමෙත්වා ගොමයඛාරෙහි කාළකෙ සම්මද්දිත්වා වත්ථස්ස ධොවනප්පයොගො විය සද්ධාසලිලෙන තෙමෙත්වා සතිසමාධිපඤ්ඤාහි දොසෙ සිථිලෙ කත්වා සද්ධා[4]දිවිධිනා චිත්තස්ස සොධනෙ විරියාරම්භො, තෙන සංයොගෙන වත්ථෙ කාළකාපගමො විය විරියාරම්භෙන කිලෙසවික්ඛම්භනං, රඞ්ගජාතං විය අරියමග්ගො, තෙන සුද්ධස්ස වත්ථස්ස පභස්සරභාවො විය වික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස චිත්තස්ස මග්ගෙන පරියොදපනන්ති, එවං පන සුප්පබුද්ධො පරිසපරියන්තෙ නිසින්නො ධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපත්තිඵලං පත්වා අත්තනා පටිලද්ධගුණං සත්ථු ආරොචෙතුකාමො පරිසමජ්ඣං ඔගාහිතුං අවිසහන්තො මහාජනස්ස සත්ථාරං වන්දිත්වා අනුගන්ත්වා නිවත්තනකාලෙ භගවති විහාරං ගතෙ සයම්පි විහාරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො දෙවරාජා අයං සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී අත්තනා සත්ථුසාසනෙ පටිලද්ධගුණං පාකටං කාතුකාමොති ඤත්වා වීමංසිස්සාමි නන්ති ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨිතො එතදවොච. සුප්පබුද්ධ ත්වං මනුස්සදලිද්දො, මනුස්සකපණො මනුස්සවරාකො අහං තෙ අපරිමිතං ධනං දස්සාමි "බුද්ධො න බුද්ධො ධම්මො න ධම්මො සඞ්ඝො න සඞ්ඝො, අලං මෙ බුද්ධෙන අලං මෙ ධම්මෙන අලං මෙ සඞ්ඝෙනා"ති වදෙහීති. අථ නං සො ආහ කොසි ත්වන්ති. අහං සක්කො දෙවරාජාති. අන්ධබාල අහිරික ත්වං මයා සද්ධිං කථෙතුං අයුත්තරූපො යො ත්වං එවං අවත්තබ්බං වදෙසි, අපි ච මං ත්වං දුග්ගතො දලිද්දො කපණොති කස්මා වදසි, නනු අහං ලොකනාථස්ස ඔරසපුත්තො නෙවාහං දුග්ගතො න දලිද්දො න කපණො, අථ ඛො සුඛප්පත්තො පරමෙන සුඛෙන, අපාහමස්මි[5] මහද්ධනොති වත්වා ආහ:-

"සද්ධාධනං සීලධනං හිරිඔත්තප්පියං ධනං
සුතධනඤ්ච චාගො ච පඤ්ඤා වෙ සත්තමං ධනං.

යස්ස එතෙ ධනා අත්ථි ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා
අදලිද්දොති තං ආහු අමොඝං තස්ස ජීවිත"න්ති.

1. සී. I. මග්ගෙනාඛාපිතං. 3. සී. II. පටිපජ්ජන්තං.
2. සී. I. වෙදිතබ්බො. 4. සී. II. සුඛාදි. 5. සී. II. අපාමස්මිං.

තස්සිමානි මෙ සත්ත අරියධනානි සන්ති, යෙසං හි ඉමානි ධනානි සන්ති න තෙව තෙ බුද්ධෙහි වා පච්චෙකබුද්ධෙහි වා දලිද්දාති වුච්චන්තීති. **සක්කො** තස්ස කථං සුත්වා නං අනන්තරමග්ගං ඔහාය සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බන්තං වචනං පටිවචනඤ්ච ආරොචෙසි. අථ නං භගවා ආහ. න ඛො **සක්ක** සක්කා සක්කාදීනං සතෙනාපි සහස්සෙනාපි සුප්පබුද්ධං කුට්ඨිං බුද්ධො න බුද්ධො ධම්මො න ධම්මො සඞ්ඝො න සඞ්ඝොති කථාපෙතුන්ති. සුප්පබුද්ධොපි ඛො කුට්ඨී සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා සත්ථාරා කතපටිසන්ථාරො අත්තනා පටිලද්ධ ගුණං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං “**අථ ඛො සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී දිට්ඨධම්මො පත්තධම්මො**”ති ආදි. තත්ථ **දිට්ඨධම්මොති**: දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති=දිට්ඨධම්මො; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ දිට්ඨධම්මොති වෙත්ථ සාමඤ්ඤවචනෙ ධම්මසද්දො, දස්සනං නාම ඤාණදස්සනතො අඤ්ඤම්පි අත්ථීති තං නිවත්තනත්ථං පත්තධම්මොති වුත්තං. පත්තධම්මො ච ඤාණසම්පත්තියා අඤ්ඤථාපි විජ්ජතීති තතො විසෙසනත්ථං විදිතධම්මොති වුත්තං. සා පනායං විදිතධම්මතා ධම්මෙසු එකදෙසෙනාපි හොතීති නිප්පදෙසවසෙන තං දස්සෙතුං, “**පරියොගාළ්හධම්මො**”ති වුත්තං. තෙනස්ස යථාවුත්තසච්චාධිගමො යෙව දීපිතො, මග්ගඤාණං හි එකාභිසමයවසෙන පරිඤ්ඤාදිකිච්චං සාධෙන්තං නිප්පදෙසෙනාපි ඤෙය්‍යධම්මං සමන්තතො ඔගාළ්හං නාම හොති න තදඤ්ඤඤාණං, තෙන වුත්තං “දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති=දිට්ඨධම්මො”ති, තෙනෙවාහ: **තිණ්ණවිචිකිච්ඡොති**: ආදි. තත්ථ චොරකන්තාරසදිසා සොළසවත්ථුකා ච අට්ඨවත්ථුකා ච තිණ්ණා විචිකිච්ඡා එතෙනාති **තිණ්ණවිචිකිච්ඡො**, තතො එව පවත්ති ආදීසු “එවං නු ඛො න නු ඛො”ති එවං පවත්තිකා විගතා සමුච්ඡින්නා කථංකථා එතස්සාති=**විගතකථංකථො**, සාවජ්ජකරානං පාපධම්මානං පහීනත්තා තප්පටිපක්ඛෙසු සීලාදිගුණෙසු ච සුප්පතිට්ඨිතත්තා වෙසාරජ්ජං විසාරදභාවං වෙය්‍යත්තියං පත්තොති **වෙසාරජ්ජප්පත්තො**. නාස්ස පරො පච්චයො න පරස්ස සද්ධාය එත්ථ වත්තතීති **අපරප්පච්චයො** සත්ථුසාසනෙ. **අභික්කන්තන්ති** ආදීසු කිඤ්චාපි අයං අභික්කන්තසද්දො ඛයසුන්දරාභිරූපබ්භනුමොදනාදීසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති, ඉධ පන අබ්භනුමොදනෙ දට්ඨබ්බො. තෙනෙව සො පසාදවසෙන පසංසාවසෙන ච ද්වික්ඛත්තුං වුත්තො. සාධු සාධු භන්තෙති වුත්තං හොති. අභික්කන්තන්ති වා අභික්කන්තං අති ඉට්ඨං අතිමනාපං අති සුන්දරන්ති අත්ථො. තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන භගවතො දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො පසාදං, අයං හෙත්ථ අධිප්පායො: **අභික්කන්තං භන්තෙ** යදිදං භගවතො ධම්මදෙසනං ආගම්ම මම පසාදොති, භගවතො එව වා වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො තථා සද්ධාජනනතො පඤ්ඤාජනනතො සාත්ථතො සබ්‍යඤ්ජනතො උත්තානපදතො ගම්භීරත්ථතො කණ්ණසුඛතො හදයඞ්ගමතො අනත්තුක්කංසනතො අපරවම්භනතො කරුණාසීතලතො පඤ්ඤාවදාතතො ආපාථරමණීයතො විමද්දක්ඛමතො සුය්‍යමානසුඛතො වීමංසියමානහිතතොති එවමාදිනයෙහි ථොමෙන්තො පදද්වයං ආහ. තතො පරම්පි චතූහි උපමාහි

1. සී. I. පරියයකන්තාරපරීත.

දෙසනං යෙව ථොමෙති. තත්ථ **නික්කුජ්ජිත**න්ති: අධොමුඛං ඨපිතං, හෙට්ඨාමුඛජාතං වා, **උක්කුජ්ජෙය්‍යා**ති: උපරිමුඛං කරෙය්‍ය, **පටිච්ඡන්න**න්ති: තිණපණ්ණාදිනා ඡාදිතං. **විවරෙය්‍යා**ති: උග්ඝාටෙය්‍ය, **මූළ්හස්සා**ති: දිසාමූළ්හස්ස; **මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යා**ති: හත්ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති මග්ගං උපදිසෙය්‍ය,[1] **අන්ධකාරෙ**ති: චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ, අයං තාව පදත්ථො. අයං පන අධිප්පායයොජනා; යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිතං[2] මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්තෙන යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පට්ඨාය මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්නං සාසනං විවරෙන්තෙන යථා මූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආවිකරොන්තෙන යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය එවං මොහන්ධකාරෙ නිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සතො තප්පටිච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසනදෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන භගවතා නානානයෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එවං දෙසනං ථොමෙත්වා තාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නචිත්තො පසන්නාකාරං කරොන්තො **එසාහ**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **එසාහ**න්ති: එසො අහං, **භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමී**ති භගවා මෙ සරණං පරායනං අඝස්ස ඝාතෙතා හිතස්ස විධාතාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භගවන්තං ගච්ඡාමි ජානාමි බුජ්ඣාමීති වා, යෙසං හි ධාතූනං ගති අත්ථො බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො. **ධම්ම**න්ති අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ චතූසු අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො, අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච. වුත්තඤ්හෙතං "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා විරාගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති ච න කෙවලං අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච, අපිච ඛො අරියඵලෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. වුත්තඤ්හෙතං:

"රාගවිරාගමනෙජමසොකං ධම්මමසඞ්ඛතමප්පටිකූලං
මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තං ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙමී"ති

එත්ථ හි **රාගවිරාග**න්ති මග්ගො වුත්තො, **අනෙජමසොක**න්ති ඵලං, **අසඞ්ඛත**න්ති නිබ්බානං, **අප්පටිකූලං මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්ත**න්ති පරියත්තිධම්මො වුත්තො. **භික්ඛුසඞ්ඝ**න්ති: දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතං අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහං, එත්තාවතා සුප්පබුද්ධො තීණි සරණගමනානි පටිවෙදෙසි. **උපාසකං මං භගවා ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත**න්ති අජ්ජ තං ආදිං කත්වා; අජ්ජදග්ගෙතිපි පාඨො. තත්ථ දකාරො පදසන්ධිකරො. අජ්ජ අග්ගෙ කත්වාති අත්ථො. පාණෙහි උපෙතං යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි සරණගමනෙහි සරණං ගතං රතනත්තයස්ස උපාසනතො උපාසකං කප්පියකාරකං මං භගවා උපධාරෙතු ජානාතූති අත්ථො. ඉමස්ස ච සරණගමනං අරියමග්ගාධිගමෙනෙව නිප්ඵන්නං, අජ්ඣාසයං පන ආවිකරොන්තො එව

1. සී. II. පටිවෙදෙය්‍ය. 2. සී. II. පතිතං.

මාහ. **භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වාති:** භගවතො වචනං චිත්තෙන අභිනන්දිත්වා තමෙව අභිනන්දිතභාවං පකාසෙන්තො වුත්තනයෙන වාචාය අනුමොදිත්වා; **අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමීති:** තං භගවන්තං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා සඤ්ජුගුණෙ නිභාවෙන්තො යාව දස්සනවිසයසමතික්කමා භගවන්තංයෙව පෙක්ඛමානො පඤ්ජලිකො නමස්සමානො පක්කාමි. පක්කන්තො ච කුට්ඨරොගාභිභවෙන ජිණ්ණහත්ථපාදඞ්ගුලි උක්කාර[1]ගතෙන සමන්තතො විස්සන්දමානාසවො කණ්ඩුප්පටිපීළිතො අසුචි දුග්ගන්ධො ජෙගුච්ඡතමො පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තො නායං කායො ඉමස්ස අච්චන්තසන්තස්ස පණීතතමස්ස අරියධම්මස්ස ආධාරො භවිතුං යුත්තොති උප්පන්නාභිසන්ධිනා විය සග්ගසංවත්තනියෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ඔකාසෙ කතෙ අප්පායුකසංවත්තනියෙන උපච්ඡෙදකෙන පාපකම්මෙන කතූපචිතෙන චොදියමානො තරුණවච්ඡාය ධෙනුයා ආපතිත්වා මාරිතො. තෙන වුත්තං:–**"අථ ඛො අචිරපක්කන්තං සුප්පබුද්ධං කුට්ඨිං ගාවී තරුණවච්ඡා ධෙනු අධිපාතෙත්වා ජීවිතා වොරොපෙසී"**ති. සො කිර අතීතෙ එකො සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා අත්තනො සහායෙහි තීහි සෙට්ඨිපුත්තෙහි සද්ධිං කීළන්තො එකං නගරසොභිනිං ගණිකං උය්‍යානං නෙත්වා දිවසං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා අත්ථඞ්ගතෙ සුරියෙ සහායෙ එතදවොච: ඉමිස්සා හත්ථෙ කහාපණසහස්සං බහුකඤ්ච සුවණ්ණං මහග්ඝානි ච පසාධනානි සංවිජ්ජන්ති ඉමස්මිං වනෙ[2] අඤ්ඤො කොචි නත්ථි රත්ති ච ජාතා, හන්ද ඉමං මයං මාරෙත්වා සබ්බං ධනං ගහෙත්වා ගච්ඡාමාති. තෙ චත්තාරොපි ජනා එකජ්ඣාසයා හුත්වා තං මාරෙතුං උපක්කමිංසු. සා තෙහි මාරියමානා ඉමෙ නිල්ලජ්ජා නික්කරුණා මයා සද්ධිං කිලෙසසන්ථවං කත්වා අනපරාධං මං කෙවලං ධනලොභෙන මාරෙන්ති එකවාරං තාව මං ඉමෙ මාරෙන්ති, අහං පන යක්ඛිනී හුත්වා අනෙකවාරං ඉමෙ මාරෙතුං සමත්ථා භවෙය්‍යන්ති පත්ථනං කත්වා කාලමකාසි. තෙසු කිර එකො පුක්කුසාතිකුලපුත්තො අහොසි, එකො බාහියො දාරුචීරියො, එකො තම්බදාඨිකො චොරඝාතකො, එකො සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී, ඉති ඉමෙසං චතුන්නං ජනානං අනෙකසතෙ අත්තභාවෙ සා යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තා ගාවී හුත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි තෙ ච තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන අකාලමරණං පාපුණිංසු. එවං සුප්පබුද්ධස්ස කුට්ඨිස්ස සහසා මරණං ජාතං, තෙන වුත්තං.–**"අථ ඛො අචිරපක්කන්තං**=පෙ=වොරොපෙසී"ති. අථ සම්බහුලා භික්ඛූ තස්ස කාලකිරියං භගවතො ආරොචෙත්වා අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු, භගවා බ්‍යාකාසි, තෙන වුත්තං:–**"අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ"**ති ආදි. තත්ථ **තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයාති:** සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසොති ඉමෙසං තිණ්ණං භවබන්ධනානං සමුච්ඡෙදවසෙන පහානා, **සොතාපන්නොති:** සොතසංඛාතං අරියමග්ගං ආදිතො පන්නො, වුත්තඤ්හෙතං "සොතො සොතොති ඉදං ආවුසො සාරිපුත්ත වුච්චති, කතමො නු ඛො ආවුසො සොතොති? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො"ති ආදි. **අවිනිපාතධම්මොති:** විනිපතනං=විනි

1. සී. II. උපක්කාර. 2. සී. I. ඨානෙ.

පාතො, නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති=අවිනිපාතධම්මො, චතූසු අපායෙසු උප්පජ්ජනවසෙන අපතනසභාවොති අත්ථො. **නියතො**ති: ධම්මනියාමෙන සම්මත්තනියාමෙන නියතො, **සම්බොධිපරායණො**ති: උපරිමග්ගත්තය සංඛාතා සම්බොධි පරං අයනං අස්ස ගති පටිසරණං අවස්සං පත්තබ්බන්ති=සම්බොධිපරායණො. එතෙනාස්ස කා ගති කො අභිසම්පරායොති පුච්ඡාය භද්දිකා එව සුප්පබුද්ධස්ස ගති න පාපිකාති අයමත්ථො දස්සිතො, න පන තෙන සම්පත්තා ගතීති. තං පන පුච්ඡානුසන්ධිවසෙන පකාසෙතුකාමො ධම්මරාජා එත්තකමෙව අභාසි. පස්සති හි භගවා මයා එත්තකෙ කථිතෙ ඉමිස්සංයෙව පරිසති අනුසන්ධිකුසලො එකො භික්ඛු සුප්පබුද්ධස්ස කුට්ඨිභාවං උද්දිස්ස කපණභාවාය කාරණං පුච්ඡිස්සති අථාහං තස්ස තං කාරණං තෙන පුච්ඡානුසන්ධිනා පකාසෙත්වා දෙසනං නිට්ඨපෙස්සාමීති. තෙනෙවාහ:–"**එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛූ**"ති ආදිං, තත්ථ **හෙතූ**ති: අසාධාරණකාරණං, සාධාරණං පන පච්චයොති. අයමෙතෙසං විසෙසො. **යෙනා**ති: යෙන හෙතුනා, පච්චයෙන ච, **භූතපුබ්බ**න්ති: පාත පුබ්බං; අතීතෙ කාලෙ නිබ්බත්තං, තං දස්සෙතුං "**සුප්පබුද්ධො**"ති ආදි වුත්තං. කදා පන භූතන්ති? අතීතෙ කිර අනුප්පන්නෙ තථාගතෙ බාරාණසියා සාමන්තා එකස්මිං ගාමෙ එකා කුලධීතා ඛෙත්තං රක්ඛති, සා එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නචිත්තා තස්ස පඤ්චහි ලාජාසතෙහි සද්ධිං එකං පදුමපුප්ඵං දත්වා පඤ්චපුත්තසතානි පත්ථෙසි, තස්මිංයෙව ච ඛණෙ පඤ්චසතා මිගලුද්දකා පච්චෙකබුද්ධස්ස මධුරමංසං දත්වා එතිස්සා පුත්තා භවෙය්‍යාම තුම්හෙ හි සම්පත්තිවිසෙසං ලභෙය්‍යාමාති ච පත්ථයිංසු. සා යාවතායුකං ඨත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා තතො චුතා එකස්මිං ජාතස්සරෙ පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්ති, තමෙකො තාපසො දිස්වා පටිජග්ගි තස්සා විචරන්තියා පදුද්ධාරෙ පදුද්ධාරෙ භූමිතො පදුමානි වුට්ඨහන්ති. එකො වනචරකො දිස්වා බාරාණසිරඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං අකාසි. තස්සා කුච්ඡියං ගබ්භො සණ්ඨාසි, මහාපදුමකුමාරො තස්සා කුච්ඡියං වසි, සෙසා ගබ්භමලං නිස්සාය නිබ්බත්තා. තෙ වයප්පත්තා උය්‍යානෙ පදුමස්සරෙ කීළන්තා එකෙකස්මිං පදුමෙ නිසීදිත්වා පරිපක්කඤාණා සංඛාරෙසු ඛයවයං පට්ඨපෙත්වා පච්චෙකබොධිං පාපුණිංසු. තෙසං බ්‍යාකරණගාථා අහොසි:–

"සරොරුහං පදුමපලාසපත්තජං සුපුප්ඵිතං භමරගණානුචිණ්ණං
අනිච්චතං ඛයවයතං විදිත්වා එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො"ති.

එවං පච්චෙකබොධිං අභිසම්බුද්ධෙසු තෙසු පචසු පච්චෙකබුද්ධසතෙසු අබ්භන්තරො තගරසිඛිනාම පච්චෙකසම්බුද්ධො ගන්ධමාදනපබ්බතෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධා වුට්ඨිතො ආකාසෙන ආගන්ත්වා ඉසිගිලිපබ්බතෙ ඔතරිත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. තස්මිං ච සමයෙ රාජගහෙ එකො සෙට්ඨිපුත්තො මහතා පරිවාරෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නගරතො නික්ඛමන්තො තගරසිඛිපච්චෙක

බුද්ධං දිස්වා කොයං භණ්ඩු කාසාවවසනො කුට්ඨී භවිස්සති තථා හි ස්ස චීවරෙන සරීරං පාරුපිත්වා ගච්ඡතීති නිට්ඨුභිත්වා අපසව්‍යං කත්වා පක්කාමි, තං සන්ධාය වුත්තං:–“**සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී ඉමස්මිං යෙව රාජගහෙ**=පෙ= **පක්කාමී**”ති. තත්ථ **ඛ්වායන්**ති: කො අයං; ඛුංසනවසෙන වදති. කොචා යන්තිපි පාළි. **කුට්ඨින්**ති අකුට්ඨිං යෙව තං සෙට්ඨි කුට්ඨරොගං අක්කොසවත්ථුං පාපෙන්තො වදති. **කුට්ඨිචීවරෙනා**ති: කුට්ඨිනං චීවරෙන; යෙභුය්‍යෙන හි කුට්ඨිනො ඩංසමකසසිරිංසපපටිබාහනත්ථං රොගපටිච්ඡාදනත්ථං ච යං වා තං වා පිලොතිකඛණ්ඩං ගහෙත්වා පාරුපන්ති. එවමයම්පීති දස්සෙති. පංසුකූලචීවරධරත්තා වා අග්ගලානං අනෙකවණ්ණභාවෙන කුට්ඨිසරීරසදිසොති හීළෙන්තො ‘කුට්ඨිචීවරෙනා’ති ආහ. **නිට්ඨුභිත්වා**ති ඛෙළං පාතෙත්වා; **අපසව්‍යං**[1] **කරිත්වා**ති පණ්ඩිතා තාදිසං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කරොන්ති. අයං පන අවිඤ්ඤුතාය පරිභවං තස්ස සව්‍යං කත්වා; අත්තනො අපසව්‍ය පක්ඛෙ[2] කත්වා ගතො. අපබ්‍යාමතොතිපි පාඨො, **තස්ස කම්මස්සා**ති: තගරසිඛිම්හි පච්චෙකබුද්ධෙ “ඛ්වායං කුට්ඨී”ති හීළෙත්වා නිට්ඨුභන අපසබ්‍යකරණවසෙන පවත්තපාපකම්මස්ස **නිරයෙ පච්චිත්ථා**ති: නිරයග්ගිනා ඩය්හිත්ථ; පච්චිත්වා නිරයග්ගිනාතිපි පඨන්ති. **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා**ති: යෙන කම්මෙන සො නිරයෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, න තං කම්මං මනුස්සලොකෙ විපාකං දෙති, යා පනස්ස නානාක්ඛණිකා චෙතනා තදා පච්චෙකබුද්ධෙ විප්පටිපජ්ජනවසෙන පවත්තා අපරාපරියාය වෙදනීයභූතා, සා අපරාපරියවෙදනීයෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන මනුස්සෙසු තිහෙතුකපටිසන්ධියා දින්නාය පවත්තියං කුට්ඨිභාවං දළිද්දිය පරමකාරුඤ්ඤතං ආපාදෙසි තං සන්ධාය කම්මසභාගතාවසෙන “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා”ති වුත්තං. පරවසෙපි හි ලොකෙ තබ්බොහාරො දිට්ඨො, යථා තං “සා එව තිත්තිරියානි වෙදසාබාජාතා”ති.[3] එත්තාවතා “**කො නු ඛො භන්තෙ හෙතූ**”ති තෙන භික්ඛූනා පුට්ඨපඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි තස්ස ‘**කා ගති කො අභිසම්පරායො**’ති පුබ්බෙ භික්ඛූහි පුට්ඨපඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං, “**සො තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මවිනය**”න්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **තථාගතප්පවෙදිත**න්ති: තථාගතෙන භගවතා දෙසිතං අක්ඛාතං පකාසිතන්ති=තථාගතප්පවෙදිතං. **ආගම්මා**ති: අධිගන්ත්වා; නිස්සාය ඤත්වා, “තථාගතප්පවෙදිතෙ ධම්මවිනයෙ”තිපි පාඨො. **සද්ධං සමාදියී**ති: “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො–සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසංඝො”ති රතනත්තයසන්නිස්සයපුබ්බභාගසද්ධං චෙව ලොකුත්තරසද්ධඤ්චාති දුවිධම්පි සද්ධං සම්මා ආදියි යථා න පුන ආදාතබ්බාති, එවං යාව භවක්ඛයා ගණ්හි. අත්තනො චිත්තසන්තානෙ උප්පාදෙසීති අත්ථො. **සීලං සමාදියී**ති: ආදිසුපි එසෙව නයො. **සීල**න්ති: පුබ්බභාගසීලෙන සද්ධිං මග්ගසීලං ඵලසීලඤ්ච; **සුත**න්ති: පරියත්තිබාහුසච්චං පටිවෙධබාහුසච්චං චාති දුවිධම්පි සුතං, පරියත්තිධම්මාපි හි තෙන ධම්මසවණකාලෙ සච්චපටිවෙධාය සාවකෙහි යථාලද්ධප්පකාරං සුතා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා

1. සී. II. & III. අපසව්‍යාමතො. 2. සී. II. අපසව්‍යාපදක්ඛිණං.
3. සී. I. ඉසා එව තිත්තිරියානි ඔද්ධාතීති.

සුප්පටිවිද්ධා ච හොන්ති; **චාග**න්ති: පඨමමග්ගවජ්ඣකිලෙසාභිසඞ්ඛාරානං වොස්සග්ගසඞ්ඛාතං චාගං. යෙන අරියසාවකා දෙය්‍යධම්මෙසු මුත්තචාගාව හොන්ති පයතපාණී වොස්සග්ගරතා. **පඤ්ඤ**න්ති: සහ විපස්සනාපඤ්ඤාය මග්ගපඤ්ඤං චෙව ඵලපඤ්ඤං ච: **කායස්ස භෙදා**ති: උපාදින්නක්ඛන්ධපරිච්චාගා. **පරම්මරණා**ති: තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තක්ඛන්ධග්ගහණා, අථ වා "කායස්ස භෙදා"ති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදා, "පරම්මරණා"ති චුතිතො උද්ධං; **සුගතිං සග්ගං ලොක**න්ති: පදත්තයෙනාපි දෙවලොකමෙව වදති. සො හි සම්පත්තීනං සොභනත්තා සුන්දරා ගතීති=සුගති. රූපාදීහි විසෙසෙහි සුට්ඨු අග්ගොති=සග්ගො; සබ්බකාලං සුඛමෙවෙත්ථ ලොකියති ලුජ්ජතීති වා ලොකොති වුච්චති. **උපපන්නො**ති: පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන උපගතො. **සහබ්‍යත**න්ති: සහභාවං; වචනත්ථො පන සහ ව්‍යන්ති පවත්තන්ති වසන්තීති වා සහබ්‍යා, සහ ඨාති සහ වාති වා, තස්ස භාවො සහබ්‍යතා. **අතිරොචති**ති: අතික්කම්ම අභිභවිත්වා වා රොචති විරොචති. **වණ්ණෙනා**ති. රූපසම්පත්තියා. **යසසා**ති: පරිවාරෙන; සො හි අසුචිමක්ඛිතං ජජ්ජරං මත්තිකභාජනං ඡඩ්ඩෙත්වා අනෙකරතනවිචිත්තං පභස්සරං රංසිජාල[1] විනද්ධසුද්ධජම්බූනදභාජනං ගණ්හන්තො විය වුත්තප්පකාරං කලෙබරං ඉධ නික්ඛිපිත්වා එකචිත්තක්ඛණෙන යථාවුත්තං නිබ්බත්තත්තභාවං මහතා පරිවාරෙන සද්ධිං පටිලභීති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං පාපානං අපරිවජ්ජනෙ ආදීනවං පරිවජ්ජනෙ ච ආනිසංසං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො: යථා චක්ඛුමා පුරිසො **පරක්කමෙ** කායිකවිරියෙ **විජ්ජමානෙ** සරීරෙ සන්තෙ **විසමානිව** පපාතාධිට්ඨානානි චණ්ඩභාවෙන වා විසමානි හත්ථිඅස්සඅහිකුක්කුරගොරූපාදීනි **පරිවජ්ජයෙ** එවං **ජීවලොකස්මිං** ඉමස්මිං සත්තලොකෙ **පණ්ඩිතො** සප්පඤ්ඤො පුරිසො තාය සප්පඤ්ඤතාය අත්තනො හිතං ජානන්තො **පාපානි** ලාමකානි දුච්චරිතානි පරිවජ්ජෙය්‍ය, එවං හි යථායං සුප්පබුද්ධො තගරසිඛිම්හි පච්චෙකබුද්ධෙ පාපං අපරිවජ්ජෙත්වා මහන්තං අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජි, එවං ආපජ්ජෙය්‍යාති අධිප්පායො. යථා සුප්පබුද්ධො කුට්ඨී මම ධම්මදෙසනං ආගම්ම ඉදානි සංවෙගප්පත්තො පාපානි පරිවජ්ජෙන්තො උළාරවිසෙසං අධිගඤ්ඡි, එවං අඤ්ඤොපි උළාරං විසෙසාධිගමං ඉච්ඡන්තො පාපානි පරිවජ්ජෙය්‍යාති අධිප්පායො.

තතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **කුමාරකා**ති තරුණපුග්ගලා; යෙ සුභාසිතදුබ්භාසිතස්ස අත්ථං ජානන්ති තෙ ඉධ කුමාරකාති අධිප්පෙතා, ඉමෙ හි සත්තා ජාතදිවසතො පට්ඨාය යාව පන්නරසවස්සකා කුමාරකා බාලාති වුච්චන්ති, තතො පරං වීසති වස්සානි යුවානොති; **මච්ඡකෙ බාධෙන්තී**ති: මග්ගසමීපෙ එකස්මිං තළාකෙ

---

1. සී. II. මාල.

තිදසකාලෙ උදකෙ පරික්ඛීණෙ නින්නට්ඨානෙ තං උදකං උස්සිඤ්චිත්වා ! ඛුද්දකමච්ඡෙ ගණ්හන්ති චෙව හනන්ති ච පචිත්වා ඛාදිස්සාමාති. **තෙනුපසඞ්කමී**ති මග්ගන්තො ථොකං තළාකං අතික්කමිත්වා ඨිතො, තස්මා උපසඞ්කමීති වදති; තෙ පන කුමාරකෙ අත්තනි විස්සාසං ජනෙතුං උපසඞ්කමි, **භායථ වො**ති: **එත්ථ** වොති නිපාතමත්තං, **දුක්ඛස්සා**ති නිස්සක්කෙ සාමිවචනං, දුක්ඛස්මාති අත්ථො. **අප්පියං වො දුක්ඛ**න්ති: කිං තුම්හාකං සරීරෙ උප්පජ්ජනකදුක්ඛං අප්පියං අනිට්ඨන්ති පුච්ඡති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: ඉමෙ සත්තා අත්තනො දුක්ඛං අනිච්ඡන්තා එව හුත්වා දුක්ඛහෙතුං පටිපජ්ජන්තා අත්තනො තං ඉච්ඡන්තා එව නාම හොන්තීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං පාපකිරියාය නිසෙධනං ආදීනවවිභාවනඤ්ච උදානං උදානෙසි. තස්සත්ථො: යදි තුම්හාකං සකලමාපායිකං සුගතියං ච අප්පායුකතාමනුස්සදෙහග්ගතාදිභෙදදුක්ඛං **අප්පියං** අනිට්ඨං යදි තුම්හෙ තතො භායථ **ආවි වා** පරෙසං පාකටභාවවසෙන අප්පටිච්ඡන්නං කත්වා කායෙන වාචාය වා පාණාතිපාතාදිප්පභෙදං **යදි වා රහො** අපාකටභාවවසෙන පටිච්ඡන්නං කත්වා මනොද්වාරෙ එව අභිජ්ඣාදිප්පභෙදං අණුමත්තම්පි **පාපකං** ලාමකකම්මං **මාකත්ථ** මාකරිත්ථ, අථ පන තං පාපකම්මං එතරහි **කරොථ** ආයතිං වා **කරිස්සථ** නිරයාදීසු චතූසු අපායෙසු ච මනුස්සෙසු **තස්ස** ඵලභූතං දුක්ඛං ඉතො වා එතො වා පලායන්තා අම්හෙ නානුබන්ධිස්සතීති අධිප්පායෙන **උපෙච්ච** සංචිච්ච පලායන්තම්පි තුම්හාකං තතො **මුත්ති** මොක්ඛො නත්ථි, ගතිකාලාදිපච්චයන්තරසමවායෙ පච්චති යෙවාති දස්සෙති. පලායනෙතිපි පඨන්ති. වුත්තනයෙන යත්ථ කත්ථචි ගමනෙ පක්කමනෙ සතීති අත්ථො. අයමෙව අත්ථො න "අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ=පෙ=පාපකම්මා"ති ඉමාය ගාථාය දීපෙතබ්බො.

චතුත්ථ සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **තදහූ**ති: තස්මිං අහනි; තස්මිං දිවසෙ. **උපොසථෙ**ති: එත්ථ උපවසන්ති එත්ථාති=උපොසථො. උපවසන්ති සීලෙන වා අනසනෙන වා උපෙතා හුත්වා වසන්තීති අත්ථො. අයං හි උපොසථසද්දො "අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථං උපවසාමී"ති ආදීසු සීලෙ ආගතො. "උපොසථො වා පවාරණා වා"ති ආදීසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසාදි විනයකම්මෙ. ගොපාලකූපොසථො නිගණ්ඨුපොසථො"ති ආදීසු උපවාසෙ. "උපොසථො නාගරාජා"ති ආදීසු පඤ්ඤත්තියං. "අජ්ජුපොසථො පණ්ණරසො"ති ආදීසු දිවසෙ. ඉධාපි දිවසෙ යෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා තදහුපොසථෙති තස්මිං උපොසථදිවසභූතෙ අහනීති අත්ථො. **නිසින්නො හොතී**ති: මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං නිසින්නො හොති. නිසජ්ජ පන භික්ඛූනං චිත්තානි ඔලොකෙන්තො එකං දුස්සීලං පුග්ගලං දිස්වා "සචාහං

ඉමස්මිං පුග්ගලෙ ඉධ නිසින්නෙ යෙව පාතිමොක්ඛං **උද්දිසිස්සාමි** සත්තධා'ස්ස මුද්ධං ඵලිස්ස"න්ති තස්මිං අනුකම්පාය තුණ්හී යෙව අහොසි. එත්ථ ච **උද්ධස්තං අරුණ**න්ති: අරුණුග්ගමනං පත්වා "උද්දිසතු භන්තෙ භගවා භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛ"න්ති ථෙරො භගවන්තං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං යාචි, තස්මිං කාලෙ "න භික්ඛවෙ අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො"ති සික්ඛාපදස්ස අපඤ්ඤත්තත්තා, **"අපරිසුද්ධා ආනන්ද පරිසා"**ති භික්ඛන්තුං ථෙරෙන පාතිමොක්ඛුද්දෙසස්ස යාචිතත්තා අනුද්දෙසස්ස කාරණං කථෙන්තො අසුකපුග්ගලො අපරිසුද්ධොති අවත්වා "අපරිසුද්ධා ආනන්ද පරිසා"ති ආහ. කස්මා පන භගවා තියාමරත්තිං තථා වීතිනාමෙසි. තතො පට්ඨාය ඔවාදපාතිමොක්ඛං අනුද්දිසිතුකාමො තස්ස වත්ථු පාකටං කාතුං **අද්දසා**ති: කථං අද්දස? අත්තනො චෙතොපරියඤාණෙන; තත්ථ පරිසතිං භික්ඛූනං චිත්තානි පරිජානන්තො තස්ස මොඝපුරිසස්ස දුස්සීල්‍ය චිත්තං පස්සි. යස්මා පන චිත්තෙ දිට්ඨෙ තං සමඞ්ගිපුග්ගලො දිට්ඨො නාම හොති. තස්මා **"අද්දසා ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පුග්ගලං දුස්සීල"**න්ති ආදි වුත්තං. යථෙව හි අනාගතෙ සත්තසු දිවසෙසු පවත්තමානං පරෙසං චිත්තං චෙතොපරියඤාණලාභී පජානාති. එවං අතීතෙපිති. **දුස්සීල**න්ති: නිස්සීලං; සීලවිරහිතන්ති අත්ථො. **පාපධම්ම**න්ති: දුස්සීලත්තා එව හීනජ්ඣාසයතාය ලාමකසභාවං; **අසුචි**න්ති: අපරිසුද්ධෙහි කායකම්මාදීහි සමන්නාගතත්තා න සුචිං; **සංකස්සරසමාචාර**න්ති: කිඤ්චිදෙව අසාරුප්පං දිස්වා ඉදං ඉමිනා කතං භවිස්සතීති එවං පරෙසං ආසංකනීයතාය සංකාය සරිතබ්බසමාචාරං, අථ වා කෙනචිදෙව කරණීයෙන මන්තයන්තෙ භික්ඛූ දිස්වා කිං නු ඛො ඉමෙ මයා කතකම්මං ජානිත්වා මන්තෙන්තීති අත්තනො යෙව සංකාය සරිතබ්බසමාචාරං; ලජ්ජිතබ්බතාය පටිච්ඡාදෙතබ්බස්ස කාරණතො පටිච්ඡන්නං කම්මන්තං එතස්සාති=**පටිච්ඡන්නකම්මන්තො**, තං, කුච්ඡිතසමණවෙසධාරිතාය න සමණන්ති=අස්සමණං, සලාකග්ගහණාදීසු කින්තකා සමණාති ච ගණනාය අහම්පි සමණොම්හීති මිච්ඡාපටිඤ්ඤාය සමණපටිඤ්ඤං. අසෙට්ඨචාරිතාය අබ්‍රහ්මචාරිං. අඤ්ඤෙ සබ්‍රහ්මචාරිනො සුනිවත්ථෙ සුපාරුතෙ සුපත්තධරෙ ගාමනිගමාදීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තෙ දිස්වා අබ්‍රහ්මචාරී සමානො සයම්පි තාදිසෙන ආකාරෙන පටිපජ්ජන්තො උපොසථාදීසු ච සන්දිස්සන්තො අහම්පි බ්‍රහ්මචාරීති පටිඤ්ඤං දෙන්තො විය හොතීති=බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤං. පූතිනා කම්මෙන සීලවිපත්තියා අන්තො අනුපවිට්ඨත්තා **අන්තොපූතිං**, ඡද්වාරෙහි රාගාදීහි කිලෙසවස්සනෙන තින්තත්තා **අවස්සුතං**, සඤ්ජාතරාගාදිකචවරත්තා සීලවන්තෙහි ඡඩ්ඩෙතබ්බත්තා ච **කසම්බුජාතං**; **මජ්ඣෙ භික්ඛුසංඝස්ස නිසින්න**න්ති: සඞ්ඝපරියාපන්නො විය භික්ඛුසංඝස්ස අන්තො නිසින්නං; **දිට්ඨොසී**ති: අයං පන න පකතත්තොති භගවතා දිට්ඨො අසි, යස්මා ච එව දිට්ඨො තස්මා නත්ථි **තෙ** තව භික්ඛූහි සද්ධිං එකකම්මාදිසංවාසො, යස්මා පන සො සංවාසො තව නත්ථි, තස්මා "උට්ඨෙහි ආවුසො"ති එවමෙත්ථ පදයොජනා වෙදිතබ්බා. **තතියම්පි සො පුග්ගලො තුණ්හී අහොසී**ති: අනෙකවාරං වත්වාපි ථෙරො සයමෙව නිබ්බින්නො

ධරිස්සතීති වා ඉදානි ඉමෙසං පටිපත්තිං ජානිස්සාමීති[1] වා අධිප්පායෙන තුණ්හී අහොසි. **බාහායං ගහෙත්වා**ති: භගවතා මයා ච සත්තාවත්තතො දිට්ඨො යාවතතියං උට්ඨෙහීති වුත්තෙ න උට්ඨාති ඉදානිස්ස නික්කඩ්ඪනකාලො මා සඞ්ඝස්ස උපොසථන්තරායො අහොසීති බාහායං අග්ගහෙසි තථා ගහෙත්වා; **බහි ද්වාරකොට්ඨකා නික්ඛාමෙත්වා**ති: ද්වාරකොට්ඨකසාලතො බහි නික්ඛාමෙත්වා; බහීති පන නික්ඛාමිතට්ඨානදස්සනං. අථවා "බහිද්වාරකොට්ඨකා"ති බහිද්වාරකොට්ඨකතොපි නික්ඛාමෙත්වා න අන්තොද්වාරකොට්ඨකතො, එවං උභයථාපි විහාරතො බහි කත්වාති අත්ථො. **සූචිඝටිකං දත්වා**ති: අග්ගළසූචිං උපරි ඝටිකඤ්ච ආදහිත්වා; සුට්ඨුතරං ථකෙත්වාති අත්ථො. **යාව බාහාගහණාපි නාමා**ති මිතා අපරිසුද්ධා ආනන්දපරිසාති වචනං සුත්වා එව හි තෙන පක්කමිතබ්බං සියා එවං අපක්කමිත්වා "යාව බාහාගහණාපි නාම සො මොඝපුරිසො ආගමෙස්සතී"ති අච්ඡරියමිදං හාති දස්සෙති. ඉදම්පි ගරහනච්ඡරියමෙවාති වෙදිතබ්බං. අථ භගවා චින්තෙසි: ඉදානි භික්ඛුසඞ්ඝො අබ්බුදජාතො, අපරිසුද්ධා පුග්ගලා උපොසථං ආගච්ඡන්ති, න ච තථාගතා අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං උද්දිසන්ති, අනුද්දිසන්තෙ ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස උපොසථො පච්ඡිජ්ජති, යන්නූනාහං ඉතො පට්ඨාය භික්ඛූනංයෙව පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානෙය්‍යන්ති එවම්පන චින්තෙත්වා භික්ඛූනංයෙව පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානි. තෙන වුත්තං:-"**අථ ඛො භගවා**=පෙ=**පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාථා**"ති: තත්ථ **න දානාහ**න්ති: ඉදානි අහං **උපොසථං න කරිස්සාමි පාතිමොක්ඛං න උද්දිසිස්සාමී**ති පච්චෙකං නකාරෙන සම්බන්ධො. දුවිධං හි පාතිමොක්ඛං, ආණාපාතිමොක්ඛං ඔවාදපාතිමොක්ඛන්ති. තෙසු "සුණාතු මෙ භන්තෙ"ති ආදිකං ආණාපාතිමොක්ඛං. තං සාවකා එව උද්දිසන්ති න බුද්ධා, අයං අන්වද්ධමාසං උද්දිසීයති. "ඛන්තීපරමං=පෙ= සබ්බපාපස්ස අකරණං=පෙ=අනූපවාදො අනූපඝාතො=පෙ=එතං බුද්ධාන සාසන"න්ති ඉමා පන තිස්සො ගාථා ඔවාදපාතිමොක්ඛං නාම. තං බුද්ධා එව උද්දිසන්ති න සාවකා, ඡන්නම්පි වස්සානං අච්චයෙන උද්දිසන්ති, දීඝායුකබුද්ධානං හි ධරමානකාලෙ අයමෙව පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. අප්පායුකබුද්ධානං පන පඨමබොධියංයෙව, තතො පරං ඉතරො, තඤ්ච ඛො භික්ඛූ එව උද්දිසන්ති න බුද්ධා, තස්මා අම්හාකම්පි භගවා වීසතිවස්සමත්තං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසිත්වා ඉමං අන්තරායං දිස්වා තතො පරං න උද්දිසි. **අට්ඨාන**න්ති: අකාරණං; **අනවකාසො**ති: තස්සෙව වෙවචනං. කාරණං හි යත්ථ තිට්ඨති තත්ථ ඵලං තදායත්තවුත්තිතායාති ඨානන්ති වුච්චති. එවං අනවකාසොතිපි වුච්චතීති. **ය**න්ති කිරියාපරාමසනං. තං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං, "**අට්ඨිමෙ භික්ඛවෙ මහාසමුද්දෙ**"ති කො අනුසන්ධි. යවායං අපරිසුද්ධාය පරිසාය පාතිමොක්ඛස්ස අනුද්දෙසො වුත්තො, සො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අච්ඡරියො අබ්භුතො ධම්මොති තං අපරෙහි සත්තහි අච්ඡරියබ්භුතධම්මෙහි සද්ධිං විභජිත්වා දස්සෙතුකාමො පඨමං තාව තෙසං උපමාභාවෙන මහාසමුද්දෙ අට්ඨඅච්ඡරියබ්භුතධම්මෙ දස්සෙන්තො සත්ථා "අට්ඨිමෙ භික්ඛවෙ මහාසමුද්දෙ"ති ආදිමාහ. **අසුරා**ති: පකති දෙවා විය

1. සී. I. පච්ඡන්තිස්සතීති වා.

න සුරන්ති නාඉසන්ති න විරොචන්තීති=අසුරා; සුරා නාම දෙවා, තෙසං පටිපක්ඛාති වා=අසුරා. වෙපචිත්තිපහාරාදයො. තෙසං භවනං සිනෙරුස්ස හෙට්ඨා භාගෙ. තෙ තත්ථ පවිසන්තා නික්ඛමන්තා සිනෙරුපාදෙ මණ්ඩපාදිං නිම්මිණිත්වා කීළන්තාව අභිරමන්ති. තත්ථ තෙසං අභිරතියා ඉමෙ ගුණෙ දිස්වාති ආහ: **යෙ දිස්වා දිස්වා අසුරා මහාසමුද්දෙ අභිරමන්තීති**: තත්ථ **අභිරමන්තීති**: රතිං වින්දන්ති; අනුග්ගණ්හමානා වසන්තීති අත්ථො. **අනුපුබ්බනින්නොති** ආදීනි සබ්බානි අනුපටිපාටියා නින්නාභාවස්සෙව වෙවචනානි. **නායතකෙනෙව පපාතොති**: න ඡින්නතටො මහාසොබ්භො විය ආදිතො එව පපාතො. සො හි තීරදෙසතො පට්ඨාය එකඞ්ගුලද්වඞ්ගුලවිදත්ථිරතනයට්ඨිඋසභඅඩ්ඪගාවුතගාවුතයොජනාදිවසෙන ගම්භීරො හුත්වා ගච්ඡන්තො සිනෙරුපාදමූලෙ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරො හුත්වා ඨිතොති දස්සෙති. **ඨිතධම්මොති**: ඨිතසභාවො, අවට්ඨිතසභාවො; **න මතෙන කුණපෙන සංවසතීති**: යෙන කෙනචි හත්ථිඅස්සාදීනං කළෙබරෙන සද්ධිං න වසති; **තීරං වාහෙතීති**: තීරං අපනෙති. **ථලං උස්සාදෙතීති**: හත්ථෙන ගහෙත්වා විය වීචිප්පහාරෙනෙව ථලෙ සංඛිපති. **ගඞ්ගාසමුද්දාති**: අනොතත්තදහස්ස දක්ඛිණමුඛතො නික්ඛන්තනදී පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තට්ඨානෙ ගඞ්ගාති ආදිනා පඤ්චධා සංබන්ධගතා. තත්‍රායං ඉමාසං නදීනං ආදිතො පට්ඨාය උප්පත්තිකථා: අයං හි ජම්බුදීපො දසසහස්සයොජනපරිමාණො, තත්ථ චතුසහස්සයොජනප්පමාණො පදෙසො උදකෙන අජ්ඣොත්ථටො සමුද්දොති සඞ්ඛං ගතො, තිසහස්සයොජනප්පමාණෙ මනුස්සා වසන්ති. තිසහස්සයොජනප්පමාණෙ හිමවා පතිට්ඨිතො. උබ්බෙධෙන පඤ්චයොජනසතිකො චතුරාසීතිකූටසහස්සපටිමණ්ඩිතො සමන්තතො සන්දමානපඤ්චසතනදීවිචිත්තො යත්ථ ආයාමෙන විත්ථාරෙන ගම්භීරතාය ච පඤ්ඤාසයොජනප්පමාණා දියඩ්ඪයොජනසතපරිමණ්ඩලා අනොතත්තදහො කණ්ණමුණ්ඩදහො රථකාරදහො ඡද්දන්තදහො කුනාලදහො මන්දාකිනිදහො සීහප්පපාතදහොති සත්ත මහාසරා පතිට්ඨිතා. තෙසු අනොතත්තදහො සුදස්සනකූටං චිත්තකූටං කාළකූටං ගන්ධමාදනකූටං කෙලාසකූටන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පබ්බතකූටෙහි පරික්ඛිත්තො; තත්ථ සුදස්සනකූටං සොවණ්ණමයං ද්වියොජනසතුබ්බෙධං අන්තොවඞ්කං කාකමුඛසණ්ඨානං තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා ඨිතං, චිත්තකූටං සබ්බරතනමයං; කාළකූටං අඤ්ජනමයං, ගන්ධමාදනකූටං මසාරමයං; අබ්භන්තරෙ මුග්ගවණ්ණං, මූලගන්ධො සාරගන්ධො ඵෙග්ගුගන්ධො තචගන්ධො පපටිකාගන්ධො රසගන්ධො පුප්ඵගන්ධො ඵලගන්ධො පත්තගන්ධො ගන්ධගන්ධොති ඉමෙහි දසහි ගන්ධෙහි උස්සන්නං නානප්පකාරඔසධසඤ්ඡන්නං කාළපක්ඛඋපොසථදිවසෙ ආදිත්තං විය අඞ්ගාරං[1] පජ්ජලන්තං තිට්ඨති, කෙලාසකූටං රජතමයං, සබ්බානි චෙතානි සුදස්සනෙන සමානුබ්බෙධසණ්ඨානානි තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා ඨිතානි. තත්ථ දෙවානුභාවෙන නාගානුභාවෙන ච දෙවො වස්සති නදියො ච සන්දන්ති, තං සබ්බම්පි උදකං අනොතත්තමෙව පවිසති

1. සී. II & III. අඞ්ගාරං.

මජ්ඣිම සුරියා දක්ඛිණෙන වා උත්තරෙන වා ගච්ඡන්තා පබ්බතන්තරෙන තත්ථ ඔභාසං කරොන්ති, උජුකං ගච්ඡන්තා න කරොන්ති, තෙනෙවස්ස අනොතත්තන්ති සංඛා උදපාදි. තත්ථ රතනමයමනුඤ්ඤසොපානසිලාතලානි නිම්මච්ඡකච්ඡපානි ඵලිකසදිසානි නිම්මලූදකානි තදුපභොගසත්තානං කම්මනිබ්බත්තානෙව නහානතිත්ථානි ච හොන්ති, යත්ථ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධා ඉද්ධිමන්තො සාවකා ඉසයොපි නහානාදීනි කරොන්ති, දෙවයක්ඛාදයො ච උදකකීළං කීළන්ති, තස්ස චතූසු පස්සෙසු සීහමුඛං හත්ථිමුඛං අස්සමුඛං උසභමුඛන්ති චත්තාරි උදකනික්ඛමනමුඛානි හොන්ති යෙහි චතස්සො නදියො සන්දන්ති; සීහමුඛෙන නික්ඛන්තනදීතීරෙ කෙසරසීහා බහුතරා හොන්ති, තථා හත්ථිමුඛාදීහි හත්ථි අස්ස උසභා, පුරත්ථිමදිසතො නික්ඛන්තනදී අනොතත්තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඉතරා තිස්සො නදියො අනුපගම්ම[1] පාචීනහිමවන්තෙනෙව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසති. පච්ඡිමදිසතො උත්තරදිසතො ච නික්ඛන්තනදියොපි තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා පච්ඡිමහිමවන්තෙනෙව උත්තරහිමවන්තෙනෙව ච අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසන්ති. දක්ඛිණදිසතො නික්ඛන්තනදී පන තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණෙන උජුකං පාසාණපිට්ඨෙනෙව සට්ඨියොජනං ගන්ත්වා පබ්බතං පහරිත්වා උට්ඨාය පරික්ඛෙපෙන තිගාවුතප්පමාණඋදකධාරා හුත්වා ආකාසෙන සට්ඨියොජනං ගන්ත්වා තියග්ගලෙ නාම පාසාණෙ පතිතා පාසාණො උදකධාරාවෙගෙන භින්නො. තත්ථ පඤ්ඤාසයොජනප්පමාණා තියග්ගලා නාම මහාපොක්ඛරණී ජාතා. පොක්ඛරණියා කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පවිසිත්වා සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා තතො ඝනපථවිං භින්දිත්වා උමඞ්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා විඤ්ඣං[2] නාම තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා හත්ථතලෙ පඤ්චඞ්ගුලිසදිසා පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තති. සා තික්ඛත්තුං අනොතත්තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ ආවත්තගඞ්ගාති වුච්චති. උජුකං පාසාණපිට්ඨෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ කණ්හගඞ්ගාති ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ ආකාසගඞ්ගාති තියග්ගලපාසාණෙ පඤ්ඤාසයොජනොකාසෙ ඨිතා තියග්ගලපොක්ඛරණීති කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පවිසිත්වා සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ බහලගඞ්ගාති උමඞ්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ උමඞ්ගගඞ්ගාති වුච්චති. විඤ්ඣං නාම තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තට්ඨානෙ ච ගඞ්ගා යමුනා අචිරවතී සරභූ මහීති පඤ්චධා සඞ්ඛං ගතා, එවමෙතා පඤ්චමහානදියො හිමවන්තතො පවත්තන්තීති වෙදිතබ්බා. තත්ථ **නදී**ති ආදිකං ගොත්තං, **ගඞ්ගා යමුනා**ති ආදිකං නාමං, **සවන්තියො**ති: යා කාචි සන්දමානා ගච්ඡන්තියො මහානදියො වා කුන්නදියො වා; **අප්පෙන්තී**ති: අල්ලීයන්ති ඔසරන්ති. **ධාරා**ති: උදකධාරා **පූරත්ත**න්ති: පුණ්ණභාවො. මහාසමුද්දස්ස හි අයං ධම්මතා: ඉමස්මිං කාලෙ දෙවො මන්දො ජාතො ජාලක්ඛිපාදීහි ආදාය මච්ඡකච්ඡපෙ ගණ්හිස්සාමාති වා ඉමස්මිං කාලෙ අතිමහන්තී වුට්ඨි න ලභිස්සාම තුම්බො පිට්ඨිපාසාණට්ඨානන්ති වා තං න සක්කා වත්තුං. පඨමකප්පිකකාලතො පට්ඨාය හි යං

1. සී. II. අනොසක්කම්ම.
2. සී. II & III. විජ්ඣං.

වස්සිත්වා සිනෙරුවෙලං ආහච්ච උදකං ඨිතං. තතො එකඞ්ගුලමත්තම්පි උදකං නෙව හෙට්ඨා ඔතරති, න උද්ධං උත්තරති. **එකරසො**ති: අසම්භින්නරසො. **මුත්තා**ති: ඛුද්දකමහන්තවට්ටදීඝාදිභෙදා අනෙකවිධා මුත්තා. **මණී**ති: රත්තනීලාදිභෙදො අනෙකවිධො මණි. **වෙළුරියො**ති: වංසවණ්ණසිරීසපුප්ඵවණ්ණාදිසණ්ඨානතො අනෙකවිධො. **සංඛො**ති: දක්ඛිණාවත්තආවත්ත[1] කුච්ඡිකධමනසංඛාදි භෙදො අනෙකවිධො. **සිලා**ති: සෙතකාළමුග්ගවණ්ණාදිභෙදා අනෙකවිධා. **පවාළ**න්ති: ඛුද්දක මහන්ත මන්දරත්තඝනරත්තාදිභෙදං අනෙකවිධං. **ලොහිතඞ්ක**න්ති පදුමරාගාදිභෙදං අනෙකවිධං, **මසාරගල්ලං** පන කබරවිත්තඵලිකන්ති වදන්ති. **මහතං භූතාන**න්ති. මහන්තානං සත්තානං. **තිමිතිමිඞ්ගලාදිකා** තිස්සො මච්ඡජාතියො. තිමිං ගිලන සමත්ථා තිමිඞ්ගලාති තිමිඤ්ච තිමිඞ්ගලඤ්ච ගිලනසමත්ථා තිමිරපිඞ්ගලාති වදන්ති. **නාගා**ති: උම්මිපිට්ඨිවාසිනොපි විමානට්ඨකනාගාපි; **එවමෙවඛො**ති: කිඤ්චාපි සත්ථා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ සොළසපි බත්තිංසපි තතො භීය්‍යොපි අච්ඡරියබ්භුතධම්මෙ විභජිත්වා දස්සෙතුං සක්කොති, තදා උපමාභාවෙන පන ගහිතානං අට්ඨන්නං අනුරූපවසෙන අට්ඨෙව තෙ උපමෙතබ්බධම්මෙ විභජිත්වා දස්සෙන්තො "**එවමෙවඛො භික්ඛවෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අච්ඡරියබ්භුතධම්මා**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **අනුපුබ්බසික්ඛාය** තිස්සො සික්ඛා ගහිතා, **අනුපුබ්බකිරියාය** තෙරස ධුතධම්මා **අනුපුබ්බපටිපදාය** සත්තඅනුපස්සනා අට්ඨාරසමහාවිපස්සනා අට්ඨතිංස ආරම්මණවිභත්තියො සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මා ච ගහිතා, **න ආයතකෙනෙව අඤ්ඤාපටිවෙධො**ති: මණ්ඩූකස්ස උප්පතිත්වා ගමනං විය ආදිතොව සීලපූරණාදීනි අකත්වා අරහත්තපටිවෙධො නාම නත්ථි, පටිපාටියා පන සීලසමාධිපඤ්ඤායො පූරෙත්වාව අරහත්තුප්පත්තීති අත්ථො. **මම සාවකා**ති: සොතාපන්නාදිකෙ අරියපුග්ගලෙ සන්ධාය වදති. **න සංවසතී**ති: උපොසථකම්මාදිවසෙන සංවාසං න ච කරොති. **උක්ඛිපතී**ති: අපනෙති. **ආරකා වා**ති: දූරෙ යෙව **න තෙන නිබ්බානධාතුයා ඌනත්තං වා පූරත්තං වා**ති: අසඞ්ඛෙය්‍යෙපි මහාකප්පෙ බුද්ධෙසු අනුප්පජ්ජන්තෙසු එකසත්තොපි පරිනිබ්බාතුං න සක්කොති. තදාපි තුච්ඡා නිබ්බානධාතූති න සක්කා වත්තුං, බුද්ධකාලෙ පන එකෙකස්මිං සමාගමෙ අසඞ්ඛෙය්‍යාපි සත්තා අමතං ආරාධෙන්ති. තදාපි න සක්කා වත්තුං පූරා නිබ්බානධාතූති. **විමුත්තිරසො**ති: කිලෙසෙහි විමුච්චනරසො, සබ්බා හි සාසනසම්පත්ති යාවදෙව අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තස්ස විමුත්තියා හොති. **රතනානී**ති: රතිජනනට්ඨෙන රතනානි; සතිපට්ඨානාදයො හි භාවියමානා පුබ්බභාගෙපි අනප්පකං පීතිපාමොජ්ජං නිබ්බත්තෙන්ති, පගෙව අපරභාගෙ. වුත්තං හෙතං:-

"යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං
ලභතී පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානත"න්ති.

ලොකියරතනනිමිත්තං පන පීතිපාමුජ්ජං න තස්ස කලභාගම්පි අග්ඝතීති අයමත්ථො හෙට්ඨා දස්සිතො එව. අපිච:-

1. සී. I. තම්බ.

"චිත්තීකතං මහග්ඝඤ්ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං
අනොමසත්තපරිභොගං රතනන්ති පවුච්චතී"ති.

යදි ච චිත්තීකතාදිභාවෙන රතනං නාම හොති සතිපට්ඨානාදීනං යෙව භූතතො රතනභාවො. බොධිපක්ඛියධම්මානං හි සො ආනුභාවො යං සාවකා සාවකපාරමිඤාණං පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකබොධිඤාණං සම්මාසම්බුද්ධා සම්මාසම්බොධිං අධිගච්ඡන්තීති ආසන්නකාරණත්තා පරම්පරකාරණං හි දානාදි උපනිස්සයොති එවං රතිජනනට්ඨෙන චිත්තීකතාදිඅත්ථෙන රතනභාවො බොධිපක්ඛියධම්මානං සාතිසයො, තෙන වුත්තං:–"**සන්තිමානි රතනානි–සෙය්‍යථිදං–චත්තාරො සතිපට්ඨානා**"ති ආදි. තත්ථ ආරම්මණෙ පක්ඛන්දිත්වා[1] උපට්ඨානට්ඨෙන පට්ඨානං, සතියෙව පට්ඨානං=සතිපට්ඨානං, ආරම්මණස්ස පන කායාදිවසෙන චතුබ්බිධත්තා වුත්තං **චත්තාරො සතිපට්ඨානා**ති. තථා හි කාය වෙදනා චිත්ත ධම්මෙසු සුභසුඛනිච්චඅත්තසඤ්ඤානං පහානතො අසුභදුක්ඛානිච්චානත්තතානං ගහණතො ච තෙසං කායානුපස්සනාදිභාවො විභත්තො. සම්මා පදහන්ති එතෙන සයං වා සම්මා පදහති පසත්ථං සුන්දරං වා පදහනන්ති=**සම්මප්පධානං**, පුග්ගලස්ස වා සම්මදෙව පධානභාවකාරණතො සම්මප්පධානං, විරියස්සෙතං අධිවචනං, තම්පි අනුප්පන්නුප්පන්නානං අකුසලානං අනුප්පාදනපහානවසෙන අනුප්පන්නුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදනභාවනවසෙන ච චතුබ්බිධත්තා වුත්තං "චත්තාරො සම්මප්පධානා"ති. ඉජ්ඣතීති=**ඉද්ධි**, සමිජ්ඣති නිප්ඵජ්ජතීති අත්ථො. ඉජ්ඣන්ති වා එතාය සත්තා ඉද්ධා වුද්ධා උක්කංසගතා හොන්තීති ඉද්ධි. ඉති පඨමෙන අත්ථෙන ඉද්ධිඑව=පාදො ඉද්ධිපාදො, ඉද්ධිකොට්ඨාසොති අත්ථො. දුතියෙන අත්ථෙන ඉද්ධියා පාදො පතිට්ඨා අධිගමුපායොති ඉද්ධිපාදො, තෙන හි උපරූපරිවිසෙසසංඛාතං ඉද්ධිං පජ්ජන්ති පාපුණන්ති, ස්වායං ඉද්ධිපාදො යස්මා ඡන්දාදිකෙ චත්තාරො අධිපතිධම්මෙ ධුරෙ ජෙට්ඨකං කත්වා නිබ්බත්තීයති තස්මා වුත්තං "**චත්තාරො ඉද්ධිපාදා**"ති. **පඤ්චින්ද්‍රියානී**ති: සද්ධාදීනි පඤ්ච ඉන්ද්‍රියානි. තත්ථ අස්සද්ධියං අභිභවිත්වා අධිමොක්ඛලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරොතීති[2]=සද්ධා ඉන්ද්‍රියං. කොසජ්ජං අභිභවිත්වා පග්ගහලක්ඛණෙ–පමාදං අභිභවිත්වා උපට්ඨානලක්ඛණෙ–වික්ඛෙපං අභිභවිත්වා අවික්ඛෙපලක්ඛණෙ–අඤ්ඤාණං අභිභවිත්වා දස්සනලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරොතීති=පඤ්ඤින්ද්‍රියං, තානි යෙව අස්සද්ධියාදීහි අනභිභවනීයතො අකම්පියට්ඨෙන සම්පයුත්තධම්මෙසු ථිරභාවෙන බලානීති වෙදිතබ්බානි. **සත්තබොජ්ඣඞ්ගා**ති බොධියා බොධිස්ස වා අඞ්ගානි=බොජ්ඣඞ්ගා, යා හි එසා ධම්මසාමග්ගී ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජති තාය ලීනුද්ධච්චපතිට්ඨානායූහනකාමසුඛත්තකිලමථානුයොග උච්ඡෙදසස්සතාභිනිවෙසාදීනං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්ඛභූතාය සතිධම්මවිචයවිරියපීතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසංඛාතාය ධම්මසාමග්ගියා අරියසාවකො බුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාය වුට්ඨහති චත්තාරි වා අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣති නිබ්බානමෙව වා සච්ඡිකරොතීති බොධීති වුච්චති. තස්සා ධම්මසාමග්ගීසංඛාතාය

1. සී. II & III. ඔක්කන්දිත්වා. 2. සී. II & III. කාරෙතීති.

බොධියා අඞ්ගාතිපි බොජ්ඣඞ්ගා, ඣානඞ්ගමග්ගඞ්ගාදයො විය. යො පනෙස වුත්තප්පකාරාය ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣතීති කත්වා අරියසාවකො බොධීති වුච්චති තස්ස බොධිස්ස අඞ්ගාතිපි බොජ්ඣඞ්ගා, සෙනඞ්ගරථඞ්ගාදයො විය. තෙනාහු පොරාණා "බුජ්ඣනකස්ස පුග්ගලස්ස අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා"ති. "බොධියා සංවත්තන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා"ති ආදිනා නයෙනපි බොජ්ඣඞ්ගානං බොජ්ඣඞ්ගත්ථො වෙදිතබ්බො. **අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො**ති; තං තං මග්ගවජ්ඣකිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා අරියඵල[1]පටිලාභකරත්තා ච අරියො, සම්මාදිට්ඨිආදීනි අට්ඨඞ්ගානි අස්සාති=අට්ඨ අඞ්ගානියෙව වා=අට්ඨඞ්ගිකො; කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගච්ඡති නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගීයති සයං වා මග්ගතීති මග්ගො. එවමෙතෙසං සතිපට්ඨානාදීනං අත්ථවිභාගො වෙදිතබ්බො. **සොතාපන්නො**ති මග්ගසඞ්ඛාතං සොතමාපජ්ජිත්වා පාපුණිත්වා ඨිතො සොතාපත්තිඵලට්ඨොති අත්ථො. **සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො**ති සොතාපත්තිඵලස්ස අත්තනො පච්චක්ඛකරණාය පටිපජ්ජමානො, පඨමමග්ගට්ඨො; සො අට්ඨමකොතිපි වුච්චති. **සකදාගාමී**ති සකිදෙව ඉමං ලොකං පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන ආගමනසීලො, දුතියඵලට්ඨො. **අනාගාමී**ති පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන කාමලොකං අනාගමනසීලො, තතියඵලට්ඨො. යො පන සද්ධානුසාරී ධම්මානුසාරී එකබීජීති එවමාදිකො අරියපුග්ගලවිභාගො; සො එතෙසංයෙව පභෙදොති. සෙසං වුත්තනයමෙව. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං අත්තනො ධම්මවිනයෙ මතකුණපසදිසෙන දුස්සීලපුග්ගලෙන සද්ධිං සංවාසාභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා. **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං අසංවාසාරහසංවාසාරහවිභාගකාරණපරිදීපනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **ඡන්නමතිවස්සතී**ති: ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡාදෙන්තො අඤ්ඤං නවං ආපත්තිං ආපජ්ජති, තතො පරං තතොපරන්ති එවං ආපත්තිවස්සං කිලෙසවස්සං අතිවිය වස්සති. **විවටං නාතිවස්සතී**ති ආපත්තිං ආපන්නො අප්පටිච්ඡාදෙත්වා විවරන්තො සබ්‍රහ්මචාරීනං පකාසෙන්තො යථාධම්මං යථාවිනයං පටිකරොන්තො දෙසෙන්තො වුට්ඨහන්තො අඤ්ඤං ආපත්තිං නාපජ්ජති, තෙනස්ස විවටං පුන ආපත්තිවස්සං කිලෙසවස්සං න වස්සති, යස්මා ච එතදෙව තස්මා **ඡන්නං** ඡාදිතං ආපත්තිං **විවරෙථ** පකාසෙථ. **එවං තං නාතිවස්සතී**ති: එවං සන්තෙ තං ආපත්තිං ආපජ්ජනකං ආපන්නපුග්ගලං අත්තභාවං අතිවිජ්ඣිත්වා කිලෙසවස්සෙන න වස්සති න තෙමෙති, එවමෙව කිලෙසෙහි අනවස්සුතො පරිසුද්ධසීලො සමාහිතො හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සම්මසන්තො අනුක්කමෙන නිබ්බාණං පාපුණාතීති අධිප්පායො.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **අවන්තීසූ**ති: අවන්තිරට්ඨෙ; **කුරරඝරෙ**ති: එවං නාමකෙ නගරෙ; **පපාතෙ පබ්බතෙ**ති: පපාතනාමකෙ පබ්බතෙ. පවත්තෙතී පි

---

1. ස. I & II. අරියඵල. 2. ස. II, විභාවන.

පඨන්ති. **සොණො උපාසකො කුටිකණ්ණො**ති නාමෙන සොණො නාම තීහි සරණගමනෙහි උපාසකභාවපටිවෙදනෙන උපාසකො. කොටිඅග්ඝනකස්ස පිළන්ධනස්ස ධාරණෙන කොටිකණ්ණොති වත්තබ්බෙ කුටිකණ්ණොති එවං අභිඤ්ඤාතො සුකුමාරෙ සොණොති අධිප්පායො. අයංහි ආයස්මතො මහාකච්චායනස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සාසනෙ අභිප්පසන්නො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතො පපාතෙ පබ්බතෙ ඡායූදකසම්පන්නෙ ඨානෙ විහාරං කාරෙත්වා ථෙරං තත්ථ වසාපෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති තෙන වුත්තං "**ආයස්මතො මහාකච්චායනස්ස උපට්ඨාකො හොති**"ති. සො කාලෙන කාලං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති, ථෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙති, න සංවෙගබහුලො ධම්මචරියාය උස්සාහජාතො විහරති. සො එකදා සත්ථෙන සද්ධිං වාණිජ්ජත්ථාය උජ්ජෙනිං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අටවියං සත්ථෙ නිවිට්ඨෙ රත්තියං ජනසම්බාධභයෙන එකමන්තං අපක්කම්ම නිද්දං උපගඤ්ඡි. සත්ථො පච්චූසවෙලායං උට්ඨාය ගතො, න එකොපි සොණං පබොධෙසි, සබ්බෙපි අස්සරිත්වා අගමංසු. සො පභාතාය රත්තියා පබුජ්ඣිත්වා උට්ඨාය කඤ්චි අපස්සන්තො සත්ථෙනෙව ගතමග්ගං ගහෙත්වා සීඝ සීඝං ගච්ඡන්තො එකං වටරුක්ඛං උපගඤ්ඡි. තත්ථද්දස එකං මහාවිකාරං විරූපදස්සනං ගච්ඡන්තං පුරිසං අට්ඨිතො මුත්තානි අත්තනො මංසානි සයමෙව ඛාදන්තං, දිස්වාන කොසි ත්වන්ති පුච්ඡි. පෙතොම්හි භන්තෙති. කස්මා එවං කරොසීති? අත්තනො පුබ්බකම්මෙනාති, කිං පන තං කම්මන්ති? අහං පුබ්බෙ භාරුකච්ඡනගරවාසී කූටවාණිජො හුත්වා පරෙසං සන්තකං වඤ්චෙත්වා ඛාදිං, සමණෙ ච භික්ඛාය උපගතෙ තුම්හාකං මංසං ඛාදථාති අක්කොසිං, තෙන කම්මෙන එතරහි ඉමං දුක්ඛං අනුභවාමීති, තං සුත්වා සොණො අතිවිය සංවෙගං පටිලභි, තතො පරං ගච්ඡන්තො මුඛතො පග්ඝරිතකාළලොහිතෙ වෙ පෙතදාරකෙ පස්සිත්වා තථෙව පුච්ඡි, තෙ 'පිස්ස අත්තනො කම්මං කථෙසුං, තෙ කිර භාරුකච්ඡනගරෙ දාරකකාලෙ භණ්ඩවාණිජ්ජාය ජීවිකං කප්පෙන්තා අත්තනො මාතරි ඛීණාසවෙ නිමන්තෙත්වා භොජෙන්තියා ගෙහං ගන්ත්වා අම්හාකං සන්තකං කස්මා සමණානං දෙසි, තයා දින්නං භොජනං භුඤ්ජනකසමණානං මුඛතො කාළලොහිතං පග්ඝරතූති අක්කොසිංසු. තෙන කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා තස්ස විපාකාවසෙසෙන පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තදා ඉමං දුක්ඛං අනුභවන්ති තම්පි සුත්වා සොණො අතිවිය සංවෙගජාතො අහොසි. සො උජ්ජෙනිං ගන්ත්වා තං කරණීයං තීරෙත්වා කුලඝරං පච්චාගතො ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා කතපටිසන්ථාරො ථෙරස්ස තමත්ථං ආරොචෙසි; ථෙරො පිස්ස පවත්තිං[1] සුත්වා ආදීනවානිසංසෙ විභාවෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. සො ථෙරං වන්දිත්වා ගෙහං ගතො සායමාසං භුඤ්ජිත්වා සයනං උපගතො ථොකං යෙව නිද්දායිත්වා පබුජ්ඣිත්වා සයනතලෙ නිසජ්ජ යථාසුතධම්මං පච්චවෙක්ඛිතුං ආරද්ධො, තස්ස තං ධම්මං පච්චවෙක්ඛතො තෙ ච පෙතත්තභාවෙ අනුස්සරතො සංසාරදුක්ඛං අතිවිය භයානකං හුත්වා උපට්ඨාසි. පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි, සො විභාතාය රත්තියා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා ථෙරං

---

1. සී. I. පවත්තිනිවත්තිසු නිගමාදිභෙදං.

උපසඞ්කමිත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං ආරොචෙත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙන වුත්තං:- **අථ ඛො සොණස්ස උපාසකස්ස කුටිකණ්ණස්ස රහොගතස්ස**=පෙ=**පබ්බාජෙතු මං භන්තෙ අය්‍යො මහාකච්චානො**ති. තත්ථ **යථා යථා**ති ආදීනං පදානං අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: යෙන යෙන ආකාරෙන අය්‍යො මහාකච්චානො ධම්මං දෙසෙති ආචික්ඛති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති **විවරති** විභජති උත්තානීකරොති පකාසෙති, තෙන තෙන මෙ උප**පරික්ඛතො** එවං හොති: යදෙතං සික්ඛත්තයං බ්‍රහ්මචරියං එකම්පි දිවසං අඛණ්ඩං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිපුණ්ණං** එකදිවසම්පි කිලෙසමලෙන අමලිනං කත්වා චරිමකචිත්තං පාපෙතබ්බතාය **එකන්තපරිසුද්ධං, සංඛලිඛිත**න්ති ලිඛිතසඞ්ඛසදිසං ධොතසඞ්ඛසප්පටිභාගං; චරිතබ්බං ඉදං න සුකරං **අගාරං අජ්ඣාවසතා** අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙන "**එකන්තපරිපුණ්ණං**=පෙ=**චරිතුං යන්නූනාහං** කෙසෙ ච මස්සුඤ් ච **ඔහාය** වොරොපෙත්වා කාසාය රසපීතානි **කාසායානි** බ්‍රහ්මචරියං චරන්තානං අනුච්ඡවිකානි **වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා** නිවාසෙත්වා චෙව පාරුපිත්වා ච **අගාරස්මා** නික්ඛමිත්වා **අනගාරියං පබ්බජෙය්‍යං**, යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවාණිජ්ජාදිකම්මං අගාරියන්ති වුච්චති, තඤ් ච පබ්බජ්ජාය නත්ථි, තස්මා පබ්බජ්ජා අනගාරියං නාම, තං අනගාරියං පබ්බජ්ජං **පබ්බජෙය්‍යං** උපගච්ඡෙය්‍යං පටිපජ්ජෙය්‍යන්ති අත්ථො. එවං අත්තනා රහොවිතක්කිතං සොණො උපාසකො ථෙරස්ස ආරොචෙත්වා තං පටිපජ්ජිතුකාමො "**පබ්බාජෙතු මං භන්තෙ අය්‍යො මහාකච්චානො**"ති ආහ. ථෙරො පන තාවස්ස ඤාණපරිපාකං කථන්ති උපධාරෙත්වා ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො "**දුක්කරං ඛො**"ති ආදිනා පබ්බජ්ජාඡන්දං නිවාරෙසි, තත්ථ **එකභත්ත**න්ති: "එකභත්තිකො හොති රත්තූපරතො විරතො විකාලභොජනා"ති එවං වුත්තවිකාලභොජනවිරතිං සන්ධාය වදති. **එකසෙය්‍ය**න්ති අදුතියසෙය්‍යං, එත්ථ ච සෙය්‍යාසීසෙන "එකො තිට්ඨති එකො ගච්ඡති එකො නිසීදතී"ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙසු චතූසු ඉරියාපථෙසු කායවිවෙකං දීපෙති, න එකාකිනා හුත්වා සයනමත්තං. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති: මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියං, සික්ඛත්තයානුයොග[1]සංඛාතං සාසන[2]බ්‍රහ්මචරියං වා. **ඉංඝා**ති චොදනත්ථෙ නිපාතො. **තත්ථෙවා**ති: ගෙහෙ යෙව, **බුද්ධසාසනං අනුයුඤ්ජා**ති නිච්චසීලඋපොසථසීලාදිභෙදං පඤ්චඞ්ග අට්ඨඞ්ග දසඞ්ගසීලං තදනුරූපඤ් ච සමාධිපඤ්ඤාභාවනං අනුයුඤ්ජ. එතං හි උපාසකෙන පුබ්බභාගෙ අනුයුඤ්ජිතබ්බං බුද්ධසාසනං නාම, තෙනාහ "**කාලයුත්තං එකභත්තං එකසෙය්‍යං බ්‍රහ්මචරිය**"න්ති. තත්ථ **කාලයුත්ත**න්ති: චාතුද්දසීපඤ්චදසීඅට්ඨමීපාටිහාරියපක්ඛසංඛාතෙන කාලෙන යුත්තං, යථාවුත්තකාලෙ වා තුය්හං අනුයුඤ්ජන්තස්ස යුත්තං පතිරූපං සක්කුණෙය්‍යං, න සබ්බකාලං පබ්බජ්ජාති අධිප්පායො. ඤාණස්ස අපරිපක්කත්තා තස්ස කාමානං දුප්පහානතාය සම්මාපටිපත්තියං යොග්‍යතං කාරාපෙතුං[3] වදති, න පබ්බජ්ජාඡන්දං

1. සී. III. නුපෙත. 2. සී. III. අනවජ්ජ.
3. සී. II. පකාසෙතුං.

නිවාරෙතුං. **පබ්බජ්ජාභිසඞ්ඛාරො**ති: පබ්බජිතුං ආරම්භො උස්සාහො. **පටිප්පස්සම්භී**ති: ඉන්ද්‍රියානං අපරිපක්කත්තා සංවෙගස්ස ච නාතිතික්ඛභාවතො වූපසමි කිඤ්චාපි පටිප්පස්සම්භි. ථෙරෙන වුත්තවිධිං පන අනුතිට්ඨන්තො කාලෙන කාලං ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පයිරුපාසන්තො ධම්මං සුණාති, තස්ස වුත්තනයෙනෙව දුතියම්පි පබ්බජ්ජාය චිත්තං උප්පජ්ජි. ථෙරස්ස ආරොචෙසි, දුතියම්පි ථෙරො පටික්ඛිපි, තතියවාරෙ පන ඤාණස්ස පරිපක්කභාවං ඤත්වා ඉදානි නං පබ්බාජෙතුං කාලොති ථෙරො පබ්බාජෙසි. පබ්බජිතං පන තීණි සංවච්ඡරානි අතික්කමිත්වා ගණං පරියෙසිත්වා උපසම්පාදෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං "**දුතියම්පි ඛො සොණො** =පෙ=**උපසම්පාදෙසී**"ති. තත්ථ **අප්පභික්ඛුකො**ති: කතිපයභික්ඛුකො; තදා කිර භික්ඛූ යෙභුය්‍යෙන මජ්ඣිමදෙසෙයෙව වසිංසු. තස්මා තත්ථ කතිපයා එව අහෙසුං. තෙ ච එකස්මිං නිගමෙ එකො එකස්මිං නිගමෙ ද්වෙති එවං විසුං විසුං වසිංසු. **කිච්ඡෙනා**ති: දුක්ඛෙන; **කසිරෙනා**ති: ආයාසෙන; **තතො තතො**ති: තස්මා තස්මා ගාමනිගමාදිතො. ථෙරෙන හි කතිපයෙ භික්ඛූ ආනෙත්වා අඤ්ඤෙසු ආනීයමානෙසු පුබ්බෙ ආනීතා කෙනචි දෙව කරණීයෙන පක්කමිංසු. කිඤ්චිකාලං ආගමෙත්වා පුන තෙසු ආනීයමානෙසු ඉතරෙ පක්කමිංසු. එවං පුනප්පුනං ආනයනෙන සන්නිපාතො චිරෙනෙව අහොසි. ථෙරො ච තදා එකවිහාරී අහොසි. **දසවග්ගං භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙත්වා**ති: තදා භගවතා පච්චන්තදෙසෙපි දසවග්ගෙනෙව සඞ්ඝෙන උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා, ඉතොනිදානං හි ථෙරෙන යාචිතො පඤ්චවග්ගෙන සඞ්ඝෙන පච්චන්තදෙසෙ උපසම්පදං අනුජානි. තෙන වුත්තං **තිණ්ණං වස්සානං**=පෙ=**සන්නිපාතෙත්වා**ති. **වස්සං වුට්ඨස්සා**ති: උපසම්පජ්ජිත්වා පඨමවස්සං උපගන්ත්වා වුසිතවතො. **ඊදිසො ඊදිසො චා**ති: එවරූපාය නාමකායරූපකායසම්පත්තියා සමන්නාගතො එවරූපාය ධම්මකායසම්පත්තියා සමන්නාගතොති **සුතො යෙව මෙ සො භගවා න ඛො සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨො**ති එත්ථ පුථුජ්ජනත්තං සන්ධාය එවං ආයස්මා සොණො භගවන්තං දට්ඨුකාමො අහොසීති ච අපරභාගෙ පන සත්ථාරා සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිත්වා පච්චූසසමයං අජ්ඣිට්ඨො සොළසඅට්ඨකවග්ගියානි සත්ථු සම්මුඛා අභිකත්වා මනසිකත්වා සබ්බ චෙතසො සමන්නාහරිත්වා අත්ථධම්මපටිසංවෙදී හුත්වා භණන්තො ධම්මපීතිසඤ්ජාතපාමුජ්ජාදිසුඛෙන සමාහිතො සරභඤ්ඤපරියොසානෙ විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පාපුණි, එතදත්ථමෙව හිස්ස භගවතා අත්තනා සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වාසො ආරභිතොති වදන්ති, කෙචි පනාහු "න ඛො මෙ සො භගවා සම්මුඛා දිට්ඨො"ති ඉදං රූපකායදස්සනමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති. ආයස්මා හි සොණො පබ්බජිත්වාව ථෙරස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො අනුපසම්පන්නොව සොතාපන්නො හුත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා "උපාසකාපි සොතාපන්නා හොන්ති අහම්පි සොතාපන්නො කිමෙත්ථ චිත්ත"න්ති උපරි මග්ගත්ථාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අන්තොවස්සෙයෙව ඡළභිඤ්ඤො හුත්වා විසුද්ධිපවාරණාය

පවාරෙසි. අරියසච්චදස්සනෙන හි භගවතො ධම්මකායො දිට්ඨො නාම හොතීති. වුත්තඤ්හෙතං:–"යො ඛො වක්කලි ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති යො මං පස්සති සො ධම්මං පස්සතී"ති. තස්මාස්ස ධම්මකායදස්සනං පගෙව සිද්ධං, පවාරෙත්වා පන රූපකායං දට්ඨුකාමො අහොසීති. "සචෙ මං උපජ්ඣායො අනුජානාතී"තිපි පාඨො. **භන්තෙත**න්ති පන ලිඛන්ති. තථා "සාධු සාධු ආවුසො සොණ ගච්ඡ ත්වං ආවුසො සොණා"තිපි පාඨො. මා ආවුසොති පන කෙසුචි පොත්ථකෙසු[1] නත්ථි, තථා එව ආවුසොති ඛො ආයස්මා සොණොතිපි පාඨො. ආවුසොවාදෙනෙව හි අඤ්ඤමඤ්ඤං භික්ඛූනං භගවතො ධරමානකාලෙ ආචිණ්ණං. **භගවන්තං පාසාදික**න්ති ආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. **කච්චි භික්ඛු ඛමනීය**න්ති: භික්ඛු ඉදං තුය්හං චතුචක්කං නවද්වාරං සරීරයන්තං කච්චි ඛමනීයං කිං සක්කා ඛමිතුං සහිතුං පරිහරිතුං කිං දුක්ඛභාරො නාභිභවති, **කච්චි යාපනීය**න්ති: කිං තං කිච්චෙසු යාපෙතුං ගමෙතුං සක්කා න කිඤ්චි අන්තරායං දස්සෙති, **කච්චිසි අප්පකිලමථෙනා**ති: අනායාසෙන ඉමං එත්තකං අද්ධානං කච්චි ආගතොසි. **එතදහොසී**ති: බුද්ධාචිණ්ණං අනුස්සරන්තස්ස ආයස්මතො ආනන්දස්ස එතං **"යස්ස ඛො මං භගවා"**ති ආදිනා ඉදානි වුච්චමානං චිත්තෙත ආචිණ්ණං අහොසි. **එකවිහාරෙ**ති: එකගන්ධකුටියං; ගන්ධකුටි හි ඉධ විහාරොති අධිප්පෙතො. **වත්ථු**න්ති: වසිතුං; **නිසජ්ජාය වීතිනාමෙත්වා**ති: එත්ථ "භගවා යස්මා ආයස්මතො සොණස්ස සමාපත්තිසමාපජ්ජනෙන පටිසන්ථාරං කරොන්තො සාවකසාධාරණා සබ්බා සමාපත්තියො අනුලොමපටිලොමං සමාපජ්ජන්තො "බහුදෙව රත්තිං=පෙ=විහාරං පාවිසි තස්මා ආයස්මාපි සොණො භගවතො අධිප්පායං ඤත්වා තදනුරූපං සබ්බා තා සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො "බහුදෙව රත්තිං=පෙ=විහාරං පාවිසී"ති කෙචි වදන්ති. පවිසිත්වා ච භගවතා අනුඤ්ඤාතො චීවරං තිරොකරණීයං කත්වාපි භගවතො පාදපස්සෙ නිසජ්ජාය වීතිනාමෙසි. **අජ්ඣෙසී**ති: ආණාපෙසි. **පටිභාතු තං භික්ඛු ධම්මො භාසිතු**න්ති: භික්ඛු තුය්හං ධම්මො භාසිතුං උපට්ඨාතු ඤාණමුඛං ආගච්ඡතු; යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං භණාහීති අත්ථො, **සොළස අට්ඨකවග්ගිකානී**ති: අට්ඨකවග්ගභූතානි කාමසුත්තාදීනි සොළසසුත්තානි; **සරෙන අභණී**ති: සුත්තානුස්සාරණ සරෙන අභාසි; සරභඤ්ඤවසෙන කථෙසීති අත්ථො. **සරභඤ්ඤපරියොසානෙ**ති: උස්සාරණාවසානෙ. **සුග්ගහිතානී**ති: සම්මා උග්ගහිතානි. **සුමනසි කතානී**ති: සුට්ඨු මනසි කතානි. එකච්චො උග්ගහණකාලෙ සම්මා උග්ගහෙත්වාපි පච්ඡා සජ්ඣායනාදිවසෙන මනසි කරණකාලෙ බ්‍යඤ්ජනානි වා මිච්ඡා රොපෙති පදපච්ඡාභට්ඨං වා කරොති, න එවමයං. ඉමිනා පන සම්මදෙව යථුග්ගහිතං මනසිකතානි, තෙන වුත්තං **"සුමනසි කතානී"**ති. සුට්ඨු මනසි කතානි. **සූපධාරිතානී**ති: අත්ථතොපි සුට්ඨු උපධාරිතානි. අත්ථෙ හි සුට්ඨු උපධාරිතෙ සක්කා පාළිධම්මං උච්චාරෙතුං,[2] **කල්‍යාණියාසි වාචාය සමන්නාගතො**ති: සිථිලධනිතාදීනං යථාවිධාන[3] වචනෙන

1. සී. II. පෙටකෙසු. 2. සී. I. උස්සාරෙතුං. 3. සී. I. විවාදන.

පරිමඬලපදබ්‍යඤ්ජනපුණ්ණාය පොරියා වාචාය සමන්නාගතො අසි. **විස්සට්ඨායා**ති: විමුත්තාය; එතෙනස්ස මුත්තවාදිතං දස්සෙති. **අනෙළගලායා**ති: එළා වුච්චති දොසො, තං න පග්ඝරතීති=අනෙළගලා, තාය. නිද්දොසායාති අත්ථො. අථවා "අනෙළගලායා"ති අනෙළාය ච අගලාය ච නිද්දොසාය අගලිතපදබ්‍යඤ්ජනාය; අපරිහීනපදබ්‍යඤ්ජනායාති අත්ථො. තථා හි තං භගවා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං කල්‍යාණවාක්කරණානං යදිදං සොණො කුටිකණ්ණො"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. **අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා**ති: යථාධිප්පෙතං අත්ථං විඤ්ඤාපෙතුං සමත්ථාය. **කති වස්සො**ති: සො කිර මජ්ඣිමවයස්ස තතියකොට්ඨාසෙ ඨිතො ථාමසම්පන්නො ච පරෙසං චිරතරං පබ්බජිතො විය ඛායති, තං සන්ධාය භගවා පුච්ඡි, කෙචි-තං අකාරණං එවං සන්තෙ සමාධිසුඛං අනුභවිතුං යුත්තො එත්තකං කාලං කස්මා පමාදං ආපන්නොති පුන අනුයුඤ්ජිතුං සත්ථා "කති වස්සොසී"ති තං පුච්ඡි. තෙනෙවාහ **කිස්ස ත්වං භික්ඛු එවං චිරං අකාසී**ති. තත්ථ **කිස්සා**ති. කිං කාරණා; **එවං චිරං අකාසී**ති එවං චිරායි; කෙන කාරණෙන එවං චිරකාලං පබ්බජ්ජං අනුපගන්ත්වා අගාරමජ්ඣෙ වසීති අත්ථො; **චිරදිට්ඨො මෙ**ති: චිරෙන චිරකාලෙන මයා දිට්ඨො, **කාමෙසූ**ති: කිලෙසකාමෙසු ච වත්ථුකාමෙසු ච: **ආදීනවො**ති: දොසො; **අපි චා**ති: කාමෙසු ආදීනවෙ කෙනචි පකාරෙන දිට්ඨෙපි න තාවාහං ඝරාවාසතො නික්ඛමිතුං අසක්ඛිං. කස්මා? **සම්බාධො ඝරාවාසො** උච්චාවචෙහි කිච්චකරණීයෙහි සමුපබ්බූළ්හො අකිරියාභාවො ච. තෙනෙවාහ "**බහුකිච්චා බහුකරණීයා**"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: කාමෙසු යථාභූතං ආදීනවදස්සිනො චිත්තං චිරායිත්වාපි න පතිට්ඨාති අඤ්ඤදත්ථු පදුමපලාසෙ උදකබින්දු විය විනිවත්තතීති යෙවාති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදාන**න්ති: පවත්තිනිවත්තීසු සම්මදෙව ජානන්තො පවත්තියං තං තං නිමිත්තෙන පන න කදාචිපි රමතීති ඉදමත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **දිස්වා ආදීනවං ලොකෙ**ති: සබ්බස්මිං සංඛාරලොකෙ අනිච්චා දුක්ඛා විපරිනාමධම්මාති ආදිනා ආදීනවං දොසං පඤ්ඤාය පස්සිත්වා; එතෙන විපස්සනාචාරො කථිතො. **ඤත්වා ධම්මං නිරූපධි**න්ති: සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගත්තා නිරූපධිං නිබ්බානධම්මං යථාභූතං ඤත්වා නිස්සරණවිවෙකාසංඛතාමතං විභාවෙත්වා සභාවතො මග්ගඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා; 'දිස්වා ඤත්වා'ති ඉමෙසං පදානං "ඝතං පිවිත්වා බලං හොති, සීහං දිස්වා භයං හොති, පඤ්ඤාය දිස්වා ආසවා පරික්ඛීණා හොන්තී"ති ආදීසු විය හෙතුඅත්ථො දට්ඨබ්බො. **අරියො න රමතී පාපෙ**ති: කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියො සප්පුරිසො අණුමත්තෙපි පාපෙ න රමති; කස්මා; **පාපෙ න රමතී සුචී**ති: සුවිසුද්ධකායසමාචාරත්තා, විසුද්ධපුග්ගලො රාජහංසො විය උක්කාරට්ඨානෙ පාපෙ සංකිලිට්ඨධම්මෙ න රමති නාභිනන්දති. "පාපො න රමතී සුචි"න්තිපි පාඨො. තස්සත්ථො: පාපො පාපපුග්ගලො සුචිං අනවජ්ජං වොදානධම්මං න රමති අඤ්ඤදත්ථු ගාමසූකරාදයො විය

උක්කාරට්ඨානං අසුචිසංකිලෙසධම්මං යෙව රමන්තීති පටිපක්ඛතො දෙසනං පරිවත්තෙතීති. එවං භගවතා උදානෙ උදානිතෙ ආයස්මා සොණො උට්ඨායාසනා භගවන්තං වන්දිත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස වචනෙන පච්චන්තදෙසෙ පඤ්චවග්ගෙන සඞ්ඝෙන උපසම්පදාදීනි පඤ්චවත්ථූනි යාචි. භගවාපි තානි අනුජානීති තං සබ්බං ඛන්ධකෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං.

ඡට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ රෙවතොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සො හි සාසනෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සීලවා කල්‍යාණධම්මො විහරති, "අකප්පියා මුග්ගා න කප්පන්ති මුග්ගා පරිභුඤ්ජිතුං අකප්පියො ගුළො"ති ච ආදිනා විනයකුක්කුච්චසඞ්ඛාතකඞ්ඛාබහුලො පන හොති තෙන කඞ්ඛාරෙවතොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො අපරභාගෙ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො ඡළභිඤ්ඤො සච්ඡිකත්වා ඣානසුඛෙන ඵලසුඛෙන වීතිනාමෙති යෙභුය්‍යෙන පන අත්තනා අධිගතං අරියමග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛති. තෙන වුත්තං "**අත්තනො කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිං පච්චවෙක්ඛමානො**"ති. මග්ගපඤ්ඤා "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනයප්පවත්තාය සොළසවත්ථුකාය බුද්ධෙ කඞ්ඛති=පෙ=පටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛතී"ති එවං වුත්තාය අට්ඨවත්ථුකාය පගෙව ඉතරාසන්ති අනවසෙසතො සබ්බකඞ්ඛානං විතරණතො සමතික්කමනතො අසෙක්ඛඤ්හි ච අත්තනා පහාතබ්බකිලෙසෙහි අච්චන්තවිසුජ්ඣනතො කඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධීති ඉධාධිප්පෙතා. තං හි අයමායස්මා දීඝරත්තං කඞ්ඛාපකතත්තා ඉමං වත කම්මං අධිගම්ම මෙ කඞ්ඛා අනවසෙසා පහීනාති ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛමානො නිසීදි, න සප්පච්චයනාමරූපදස්සනං අනිච්චන්තිකත්තා තස්ස කඞ්ඛාවිතරණස්ස, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති; එතං අරියමග්ගස්ස අනවසෙසකඞ්ඛාවිතරණසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා තදත්ථදීපකං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යා කාචි කඞ්ඛා ඉධ වා හුරං වා**ති: ඉධ ඉමස්මිං පච්චුප්පන්නෙන අත්තභාවෙ "අහං නු ඛොස්මි නො නු ඛොස්මී"ති ආදිනා හුරං වා අතීතානාගතෙසු අත්තභාවෙසු "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනා උප්පජ්ජනකා කඞ්ඛා. **සකවෙදියා වා පරවෙදියා වා**ති: තා එවං වුත්තනයෙනෙව සකඅත්තභාවෙ ආරම්මණවසෙන පටිලභිතබ්බාය පවත්තියා **සකවෙදියා** පරෙසං අත්තභාවෙ පටිලභිතබ්බාය "බුද්ධො නු ඛො න නු ඛො"ති ආදිනා වා යස්මිං පන පධානෙ[2] උත්තමෙ පටිලභිතබ්බාය පවත්තියා **පරවෙදියා** වා යා කාචි **කඞ්ඛා** විචිකිච්ඡා; **ඣායිනො තා පජහන්ති සබ්බා ආතාපිනො බ්‍රහ්මචරියං චරන්තා**ති: යෙ ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ඣායිනො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා චතුබ්බිධසම්මප්ප

---

1. සී. I: ගතධම්මං. 2. සී. II. ඨානෙ.

ඣානපාරිපූරියා ආතාපිනො මග්ගබ්‍රහ්මචරියං චරන්තා අධිගච්ඡන්තා සද්ධානුසාරීආදිප්පභෙදා පඨම[1]මග්ගට්ඨපුග්ගලා තා සබ්බා කඞ්ඛා පජහන්ති සමුච්ඡින්දන්ති මග්ගක්ඛණෙ, තතො පරං පන තා පහීනා නාම හොන්ති. තස්මා ඉතො අඤ්ඤං තාසං අච්චන්තප්පහානං නාම නත්ථීති අධිප්පායො. ඉති භගවා ඣානමුඛෙන[2] ආයස්මතො කඞ්ඛාරෙවතස්ස ඣානසීසෙන අරියමග්ගාධිගමං ථොමෙන්තො ථොමනාවසෙන උදානං උදානෙසි. තෙනෙවච නං "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඣායීනං යදිදං කඞ්ඛාරෙවතො"ති ඣායිභාවෙන එතදග්ගෙ ඨපෙසීති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොචාති** අභිහාරෙ[3] පයොජෙත්වා නාලාගිරිං විස්සජ්ජාපෙත්වා සිලං පරිවත්තෙත්වා භගවතො අනත්ථං කාතුං අසක්කොන්තො සඞ්ඝං භින්දිත්වා වග්ගභෙදං කරිස්සාමීති අධිප්පායෙන එතං "අජ්ජතග්ගෙ"ති ආදිවචනං අවොච. **අඤ්ඤත්‍රෙව භගවතාති**: විනා එව භගවන්තං; සත්ථාරං අකත්වාති අත්ථො. **අඤ්ඤත්‍රෙව භික්ඛුසඞ්ඝාති**: විනා එව භික්ඛුසඞ්ඝං, **උපොසථං කරිස්සාමි සඞ්ඝකම්මානි[4] චාති**: භගවතො ඔවාදකාරකං භික්ඛුසඞ්ඝං විසුං කත්වා මං අනුවත්තන්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ආවෙණික උපොසථං සඞ්ඝකම්මානි ච කරිස්සාමීති අත්ථො. **දෙවදත්තො සඞ්ඝං භින්දිස්සතීති**: භෙදකරානං සබ්බෙසං දෙවදත්තෙන සජ්ජිතත්තා එකංසෙනෙව දෙවදත්තො අජ්ජ සඞ්ඝං භින්දිස්සති ද්විධා කරිස්සති, "ධම්මො අධම්මො"ති ආදීසු හි අට්ඨාරසසු භෙදකරවත්ථූසු යං කිඤ්චි එකං වත්ථුං දීපෙත්වා තෙන කාරණෙන ඉමං ගණ්හථ ඉමං රොචෙථාති සඤ්ඤාපෙත්වා සලාකං ගාහෙත්වා විසුං සඞ්ඝකම්මෙ කතෙ සඞ්ඝො භින්නො හොති, වුත්තං හෙතං:–"පඤ්චහි උපාලි ආකාරෙහි සඞ්ඝො භිජ්ජති කම්මෙන උද්දෙසෙන වොහරන්තො අනුස්සාවනෙන සලාකගාහෙනා"ති, තත්ථ **කම්මෙනාති**: අපලොකනකම්මාදීසු චතූසු කම්මෙසු අඤ්ඤතරෙන කම්මෙන. **උද්දෙසෙනාති** පඤ්චසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙසු අඤ්ඤතරෙන උද්දෙසෙන, **වොහරන්තොති** තාහි තාහි උප්පත්තීහි[5] "අධම්මං ධම්මො"ති ආදීනි අට්ඨාරසභෙදකරවත්ථූනි දීපෙන්තො; **අනුස්සාවනෙනාති** නනු තුම්හෙ ජානාථ මය්හං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවං බහුස්සුතභාවං ච මාදිසො නාම උද්ධම්මං උබ්බිනයං ගාහෙය්‍යාති කිං තුම්හාකං චිත්තම්පි උප්පාදෙතුං යුත්තං කිමහං අපායතො න භායාමීති ආදිනා නයෙන කණ්ණමූලෙ වචීභෙදං කත්වා අනුස්සාවනෙන; **සලාකගාහෙනාති** එවං අනුස්සාවෙත්වා තෙසං චිත්තං උපත්ථම්භෙත්වා අනාවත්තිධම්මෙ කත්වා ගණ්හථ ඉමං සලාකන්ති සලාකගාහෙන, එත්ථ ච එකකම්මමෙව

1. සී. II & III. අට්ඨ 2. සී. II & III. ඣානසුඛෙන. 3. අභිමාරෙ. සබ්බෙසු. 4. සඞ්ඝකම්මානීති අඤ්ඤත්‍ර. 5. සී. II. ආපත්තීහි.

උද්දෙසො වා පමාණං, වොහාරානුසාවණසලාකගාහාපනං පුබ්බභාගෙ, අට්ඨාරසවත්ථුදීපනවසෙන හි වොහරන්තෙන තත්ථ රුච්ජනනත්ථං අනුසාවෙත්වා සලාකාය ගාහිතායපි අභින්නොව හොති සංඝො, යදා පනෙවං චත්තාරො වා අතිරෙකා වා සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං උද්දෙසං වා කම්මං වා කරොන්ති, තදා සංඝො භින්නො නාම හොති, දෙවදත්තො ච සබ්බං සංඝභෙදස්ස පුබ්බභාගං නිප්ඵාදෙත්වා එකංසෙනෙව අජ්ජ ආවෙණිකං උපොසථං සංඝකම්මඤ්ච කරිස්සාමීති චින්තෙත්වා "අජ්ජතග්ගෙ"ති ආදිවචනං අවොච. තෙනාහ: "අජ්ජ භගවා දෙවදත්තො සංඝං භින්දිස්සතී"ති යතො අවොචුම්හ භෙදකරානං සබ්බෙසං සජ්ජිතත්තාති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං අවීචිමහානිරයුප්පත්තිසංවත්තනියං කප්පට්ඨියං අතෙකිච්ඡං දෙවදත්තෙන නිබ්බත්තියමානං සංඝභෙදකම්මං සබ්බාකාරතො විදිත්වා, **ඉමං උදාන**න්ති: කුසලාකුසලෙසු යථාක්කමං සප්පුරිසාසප්පුරිසා සභාගවිසභාගපටිපත්තිවසෙන පන සුකුසලාති ඉදමත්ථවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **සුකරං සාධුනා සාධූ**ති: අත්තනො පරෙසඤ්ච හිතං සාධෙතීති=සාධු, සම්මා පටිපන්නො. තෙන සාධුනා සාරිපුත්තාදිනා සාවකෙන පච්චෙකසම්බුද්ධෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන අඤ්ඤෙන වා ලොකියසාධුනා සාධුං සුන්දරං ලද්ධකං අත්තනො පරෙසඤ්ච හිතසුඛාවහං සුකරං සුඛෙන කාතුං සක්කාති. **සාධු පාපෙන දුක්කර**න්ති තමෙව පන වුත්තලක්ඛණං සාධු පාපෙන දෙවදත්තාදිනා පාපපුග්ගලෙන දුක්කරං කාතුං න සක්කා, න සො තං කාතුං සක්කොතීති අත්ථො. **පාපං පාපෙන සුකර**න්ති: පාපං අසුන්දරං අත්තනො පරෙසඤ්ච අනත්ථාවහං පාපෙන යථාවුත්තපාපපුග්ගලෙන සුකරං සුඛෙන කාතුං සක්කුණෙය්‍ය. **පාපමරියෙහි දුක්කර**න්ති: අරියෙහි පන බුද්ධාදීහි තං තං පාපං දුක්කරං දුරභිසම්භවං; සෙතුඝාතොයෙව හි තෙසන්ති සත්ථා දීපෙති.

අට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **මාණවකා**ති: තරුණා; පඨමෙ යොබ්බනෙ ඨිතා බ්‍රාහ්මණකුමාරකා ඉධාධිප්පෙතා. **තෙ වධායමානරූපා**ති උප්පණ්ඩන[1]ජාතිකං වචනං සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤෙසං උප්පණ්ඩනතා වධන්ති තදත්ථ වචන සීලාති අත්ථො. තස්සායං[2] වචනත්ථො, වධනං=වධො: තං ආචික්ඛන්තීති=වධයමානාති වත්තබ්බෙ දීඝං කත්වා වධායමානාති වුත්තං. අථවා විහෙඨෙ වධෙ විය අත්තනං ආචරන්තීති වධායමානා, තතො එවං සභාවතාය වධායමානරූපාති වුත්තං, සඥායමානරූපාතිපි පාඨො. උච්චාසද්දමහාසද්දං කරොන්තාති අත්ථො. **භගවතො අවිදූරෙඅතික්ක**

1. සී. II. උප්පිලන. 2, සී. I. තෙළුවතං.

මනන්ති: භගවතො සවණවිසයෙ තං තං මුඛාරුළ්හං වදන්තා අතියන්ති. **එතමත්ථං විදිත්වාති** එතං තෙසං වාචාය අසඤ්ඤතභාවං ජානිත්වා තදත්ථදීපනං ධම්මසංවෙගවසෙන ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **පරිමුට්ඨාති** දන්ධා; මුට්ඨස්සතිනො. **පණ්ඩිතාභාසාති**: පණ්ඩිතපතිරූපකා; කො අඤ්ඤො ජානාති මයමෙවෙත්ථ ජානාමාති තස්මිං තස්මිං අත්ථෙ අත්තානමෙව ජානන්තං කත්වා සමුදාචරණතො **වාචාගොචරභාණිනො** යෙසං වාචා එව ගොචරො විසයො තෙ වාචාගොචරභාණිනො. වාචාවත්ථුමත්තසෙසව භාණිනො අත්ථස්ස අපරිඤ්ඤාතත්තා[1]. අථවා වාචාය අගොචරං අරියානං කථාය අවිසයං මුසාවාදං භණන්තීති= වාචානොචරභාණිනො. අථවා "ගොචරභාණිනො"ති එත්ථ ආකාරස්ස රස්සභාවො කතො. වාචාගොචරා න සතිපට්ඨානගොචරා භාණිනොව, කථං භාණිනො **යාවිච්ඡන්ති මුඛායාමං** අත්තනො යාවමුඛායාමං යාව මුඛපසාරණං ඉච්ඡන්ති තාව පසාරෙත්වා භාණිනො, පරෙසු ගාරවෙන අත්තනො අවිසයතාය ච මුඛසඞ්කොචං න කරොන්තීති අත්ථො. අථවා වාචාගොචරා එව හුත්වා භාණිනො සයං අජානිත්වා පදපත්තිකා එව හුත්වා වත්තාරොති අත්ථො. තතො යෙව යාවිච්ඡන්ති මුඛායාමං යෙන වචනෙන සාවෙතබ්බං[2] තං අචින්තෙත්වා යාවදෙව අත්තනො මුඛපසාරණමත්තං ඉච්ඡන්තීති අත්ථො. **යෙන නීතා න තං විදූති**: යෙන මුට්ඨසච්චාදිනා නිල්ලජ්ජභාවං පණ්ඩිතමානිභාවඤ්ච නීතා මයමෙවං භණාමාති තං තථා අත්තනො භණන්තස්ස කාරණං න විදූ අවිදූ අසුරා න ජානන්තීති අත්ථො

නවම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **චූළපන්ථකොති** මහාපන්ථකත්ථෙරස්ස කනිට්ඨභාතිකත්තා පන්ථෙ ජාතත්තා ච දහරකාලෙ ලද්ධවොහාරෙන අපරභාගෙපි අයමායස්මා චූළපන්ථකොත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. ගුණවිසෙසෙහි පන ඡළභිඤ්ඤො පභින්නපටිසම්භිදො "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං මනොමයං කායං අභිනිම්මිණන්තානං යදිදං චූළපන්ථකො, චෙතොවිවට්ට කුසලානං යදිදං චූළපන්ථකො"ති ද්වීසු ඨානෙසු භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතො අසීතියා මහාසාවකෙසු අබ්භන්තරො. සො එකදිවසං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො අත්තනො දිවාට්ඨානෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො නානාසමාපත්තීහි[3] දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායන්හසමයං උපාසකෙසු ධම්මසවණත්ථං අනාගතෙසු එව විහාරමජ්ඣං පවිසිත්වා භගවති ගන්ධකුටියං නිසින්නෙ අකාලො[4] තාව භගවතො උපට්ඨානං උපසංකමිතුන්ති ගන්ධකුටිපමුඛෙ එකමන්තං නිසීදි පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා චූළපන්ථකො භගවතො අවිදූරෙ**

1. සී. I. අපරිඤ්ඤෙය්‍යත්තා.
2. සී. II. සාවෙතබ්බං.
3. සී. II. සමාපත්තියා..
4. සී. III. ශාවකාලො.

නිසින්නො හොති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා"ති. සො හි තදා කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො චූළපන්ථකස්ස කායචිත්තානං සම්මාපණිහිතභාවසඞ්ඛාතං අත්ථං ජානිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති අඤ්ඤම්පි යො පස්සද්ධකායො සබ්බිරියාපථෙසු උපට්ඨිතසති සමාහිතො තස්ස භික්ඛුනො අනුපාදාය පරිනිබ්බාණපරියොසානස්ස විසෙසාධිගමස්ස තත්ථ පාතුභාවවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **ඨිතෙන කායෙනා**ති: කායචාරිකස්ස අසංවරස්ස පහානෙන අකරණෙන සම්මා ඨපිතෙන බොපිතකායෙන. තථා චක්ඛාදීනං ඉන්ද්‍රියානං නිබ්බිසෙවනභාවකරණෙන සුට්ඨු ඨපිතෙන පචාරිකකායෙන. අසංයතහත්ථපාදකායකුක්කුච්චාදීනං අභාවතො අපරිඵන්දනෙන ඨිතෙන කරජකායෙන චාති සබ්බපතො සබ්බතපි කායෙන නිබ්බිකාරතාසඞ්ඛාතෙන නිච්චලභාවෙන; එතෙනස්ස සීලපාරිසුද්ධි දස්සිතා, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ ච ඉදං කරණවචනං. **ඨිතෙන චෙතසා**ති: චිත්තස්ස ඨිතිපරිදීපනෙන සමාධිසම්පදං දස්සෙති, සමාධි හි චිත්තස්ස ඨිති වුච්චති, තස්මා සමථවසෙන විපස්සනාවසෙනෙව වා එකග්ගතාය සති චිත්තං ආරම්මණෙ එකොදිභාවූපගමනෙන ඨිතං නාම හොති, න අඤ්ඤථා. ඉමෙසං යථාවුත්තකායචිත්තානං ඨපනං සමාදහනං සබ්බස්මිං කාලෙ සබ්බෙසු ච ඉරියාපථෙසු ඉච්ඡිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ "**තිට්ඨං නිසින්නො උද වා සයානො**"ති. තත්ථ වා සද්දො අනියමත්ථො. තෙන තිට්ඨන්තො වා නිසින්නො වා සයානො වා තදඤ්ඤිරියාපථො චාති අයමත්ථො දීපිතො හොතීති චඞ්කමනස්සා පි ඉධ සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො. **එතං සතිං භික්ඛු අධිට්ඨහානො**ති: යාය පගෙව පරිසුද්ධසමාචාරො කායචිත්තදුට්ඨුල්ලභාවූපසමනෙන කායං චිත්තඤ්ච අසාරද්ධං කත්වා පටිලද්ධාය අනවජ්ජසුඛාධිට්ඨානාය කායචිත්තපස්සද්ධිවසෙන චිත්තං ලහුං මුදුං කම්මඤ්ඤඤ්ච කත්වා සම්මා ඨපෙන්තො සමාදහන්තො කම්මට්ඨානං පරිබ්‍රෑහෙති මත්ථකඤ්ච පාපෙති තං එව කම්මට්ඨානානුයොගාය ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු බහුකාරං සතිං භික්ඛු අධිට්ඨහානො සීලවිසොධනං ආදිං කත්වා යාව විසෙසාධිගමා තදත්ථං තත්ථ අධිට්ඨහන්තොති අත්ථො. **ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙස**න්ති: සො එවං සතිආරක්ඛෙන චෙතසා කම්මට්ඨානං උපරූපරි වඩ්ඪෙන්තො බ්‍රෑහෙන්තො ඵාතිං කරොන්තො පුබ්බාපරියං පුබ්බාපරියවන්තං පුබ්බාපරභාගෙන පවත්තං උළාරුළාරතරාදිභෙදවිසෙසං ලභෙය්‍ය, තත්ථ දුවිධො පුබ්බාපරියවිසෙසො: සමථවසෙන විපස්සනාවසෙන චාති. තෙසු සමථවසෙන තාව නිමිත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය යාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවසීභාවා[1] තාව පවත්තො භාවනාවිසෙසො පුබ්බාපරියවිසෙසො. විපස්සනාවසෙන පන රූපමුඛෙන අභිනිවිසන්තස්ස රූපධම්මපරිග්ගහතො ඉතරස්ස[2] ධම්මපරිග්ගහතො පට්ඨාය යාව අරහත්තාධිගමො තාව පවත්තො භාවනාවිසෙසො පුබ්බාපරියවිසෙසො. අයමෙවත්ථො ඉධාධිප්පෙතො.

1. සී. II. වසීගමො. 2. සී. II. ඉමායෙතරස්ස.

"**ලභාන පුබ්බාපරියං විසෙස**"න්ති: පුබ්බාපරියවිසෙසෙ උක්කංස පාරමිප්පත්තං අරහත්තං ලභිත්වා; **අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡෙ**ති: ජීවිතුපච්ඡෙදස්ස වසෙන සබ්බෙසං සත්තානං අභිභවනතො මච්චුරාජසඞ්ඛාතස්ස මරණස්ස විසයභූතභවත්තයසමතික්කමනතො අදස්සනං අගොචරං ගච්ඡෙය්‍ය. ඉමස්මිං වග්ගෙ යං අවුත්තං තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙවාති.

දසම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච මහාවග්ග වණ්ණනා.

ජච්චන්ධවග්ගස්ස පඨමෙ **වෙසාලිය**න්ති: හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව, **වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසී**ති කදා පාවිසි? උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිගතකාලෙ, තත්‍ථ භගවා බෙළුවගාමකෙ වස්සං වසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං පත්වා ජෙතවනෙ විහාසි. තස්මිං කාලෙ ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආයුසංඛාරෙ ඔලොකෙත්වා සත්තාහමෙව පවත්තිස්සතීති ඤත්වා භගවන්තං අනුජානාපෙත්වා නාලකගාමං ගන්ත්වා තත්‍ථ මාතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පරිනිබ්බායි. සත්‍ථා චුන්දෙන ආභතා තස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා ධාතුචෙතියං කාරාපෙත්වා මහාභික්ඛුසංඝපරිවුතො රාජගහං අගමාසි. තත්‍ථ ගතකාලෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පරිනිබ්බායි. භගවා තස්සපි ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කාරාපෙත්වා රාජගහතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන උක්කාවෙලං අගමාසි. තත්‍ථ ගඞ්ගාතීරෙ භික්ඛුසංඝපරිවුතො නිසීදිත්වා අග්ගසාවකානං පරිනිබ්බාණපටිසංයුත්තං සුත්තං දෙසෙත්වා උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිං අගමාසි එවං ගතො භගවා "පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය වෙසාලිං පිණ්ඩාය පාවිසී"ති වුච්චති. තෙන වුත්තං "උක්කාවෙලතො නික්ඛමිත්වා වෙසාලිගතකාලෙ"ති. **නිසීදන**න්ති: ඉධ චම්මඛණ්ඩං අධිප්පෙතං. **චාපාලචෙතිය**න්ති: පුබ්බෙ චාපාලස්ස නාම යක්ඛස්ස වසිතට්ඨානං චාපාලචෙතියන්ති පඤ්ඤායිත්‍ථ. තත්‍ථ භගවතො කත විහාරොපි තාය රුළ්හියා "චාපාලචෙතිය"න්ති වුච්චති. **උදෙනං චෙතිය**න්ති එවමාදිසුපි එසෙව නයො. **සත්තම්බ**න්ති: කිකිස්ස කිර කාසිරඤ්ඤො ධීතරො සත්ත කුමාරියො සංවෙගජාතා රාජගහතො නික්ඛමිත්වා යත්‍ථ පධානං පදහිංසු තං ඨානං සත්තම්බචෙතියන්ති වදන්ති. **බහුපුත්ත**න්ති: බහුපාරොහො එකො නිග්‍රොධරුක්ඛො තස්මිං අධිවත්‍ථං දෙවතං බහූ මනුස්සා පුත්තෙ පත්‍ථෙන්ති තදුපාදාය තං ඨානං බහුපුත්තචෙතියන්ති පඤ්ඤායිත්‍ථ. **සාරන්දද**න්ති: සාරන්දදනාම යක්ඛස්ස වසිතට්ඨානං. ඉති සබ්බානෙව තානි බුද්ධුප්පාදතො පුබ්බෙ දෙවතාපරිග්ගහිතානීති චෙතියවොහාරෙන වොහාරිතානි. භගවතො විහාරෙ කතෙපිච තථෙව පඤ්ඤාතානි. **රමණීයානී**ති: එත්‍ථ වෙසාලියා තාව භූමිභාගසම්පත්තියා පුග්ගල

ToC

සම්පත්තියා සුලභපච්චයතාය ච රමණීයභාවො වෙදිතබ්බො. විහාරානං පන නගරතො නාතිදූරතාය නාච්චාසන්නතාය ගමනාගමනසම්පත්තියා අනාකිණ්ණවිහාරට්ඨානතාය ඡායූදකසම්පත්තියා ච පවිවෙකපතිරූපතාය ච රමණීයතා දට්ඨබ්බා. **චත්තාරො ඉද්ධිපාදා**ති: එත්ථ ඉද්ධිපාදස්ස අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො යෙව. **භාවිතා**ති: වඩ්ඪිතා; **බහුලීකතා**ති: පුනප්පුන කතා; **යානීකතා**ති: යුත්තයානං විය කතා. **වත්ථුකතා**ති: පතිට්ඨානට්ඨෙන වත්ථු විය කතා. **අනුට්ඨිතා**ති: අධිට්ඨිතා; **පරිචිතා**ති: සමන්තතො චිතා සුවඩ්ඪිතා. **සුසමාරද්ධා**ති: සුට්ඨු සමාරද්ධා. අතිවිය සම්මා නිප්ඵාදිතාති. එවං අනියමෙන කථෙත්වා පුන නියමෙත්වා දස්සෙන්තො "**තථාගතස්ස ඛො**"ති ආදිමාහ. එත්ථ ච **කප්ප**න්ති: **ආයුකප්පං**. **තිට්ඨෙය්‍යා**ති: තස්මිං කාලෙ යං මනුස්සානං ආයුප්පමාණං තං පරිපුණ්ණං කත්වා තිට්ඨෙය්‍ය ධරෙය්‍ය. **කප්පාවසෙසං වා**ති: අප්පං වා; **භිය්‍යො වා**ති: වුත්තවස්සසතතො අතිරෙකං වා; මහාසීවත්ථෙරො පනාහ "බුද්ධානං අට්ඨානෙ ගජ්ජිතං නාම නත්ථි. යථෙව හි බෙළුවගාමකෙ උප්පන්නං මාරණන්තිකං වෙදනං දසමාසෙ වික්ඛම්භෙසි, එවං පුනප්පුනං වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා දසමාසෙ වික්ඛම්භෙත්වා ඉමං භද්දකප්පමෙව තිට්ඨෙය්‍යා"ති. කස්මා පන න ඨිතොති? උපාදින්නකසරීරං නාම ඛණ්ඩිච්චාදීහි අභිභුය්‍යති බුද්ධා පන ඛණ්ඩිච්චාදිභාවං අප්පත්වා පඤ්චමෙ ආයුකොට්ඨාසෙ බහුජනස්ස පියමනාපකාලෙ යෙව පරිනිබ්බායන්ති. බුද්ධානුබුද්ධෙසු අග්ගසාවකමහාසාවකෙසු පරිනිබ්බුතෙසු අපරිවාරෙන එකකෙනෙව ඨාතබ්බං හොති දහරසාමණෙර[1]පරිවාරෙන වා, තතො අහො බුද්ධානං පරිසාති හීළෙතබ්බතං ආපජ්ජෙය්‍ය, තස්මා න ඨිතොති. එවං වුත්තෙපි සො පන[2] වුච්චති ආයුකප්පොති, ඉදමෙව අට්ඨකථාය නියමිතං. **ඔළාරිකෙ නිමිත්තෙ**ති ථූලෙ සඤ්ඤුප්පාදනෙ; ථූලසඤ්ඤුප්පාදනං හෙතුං, **තිට්ඨතු භගවා කප්ප**න්ති: සකලං කප්පං තිට්ඨතු; අවට්ඨානයාචනා යදිදං "**යස්ස කස්සචි ආනන්ද චත්තාරො ඉද්ධිපාදා භාවිතා**"ති ආදිනා අඤ්ඤුපදෙසෙන අත්තනො චතුඉද්ධිපාදභාවනානුභාවෙන කප්පං අවට්ඨානසමත්ථතාවිභාවනං ඔභාසෙති පාකටවචනෙන. පකතං හෙතුං වචනපරියායං මුඤ්චිත්වා උජුකමෙව අත්තනො අධිප්පායවිභාවනං. **බහුජනහිතායා**ති: මහාජනස්ස හිතත්ථාය; **බහුජනසුඛායා**ති බහුජනස්ස සුඛත්ථාය. **ලොකානුකම්පායා**ති: සත්තලොකස්ස අනුකම්පං පටිච්ච, කතරසත්තලොකස්ස? යො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා ධම්මං පටිවිජ්ඣති, අමතපානං පිවති තස්ස, භගවතො හි ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තදෙසනාය අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤපමුඛා අට්ඨාරසබ්‍රහ්මකොටියො ධම්මං පටිවිජ්ඣිංසු. එවං යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා ධම්මපටිවිද්ධසත්තානං ගණනා නත්ථි. **මහාසමයසුත්තං මඞ්ගලසුත්තං චූළරාහුලොවාදසුත්තං සමචිත්තසුත්ත**න්ති ඉමෙසං චතුන්නං සුත්තානං දෙසනාකාලෙ අභිසමයප්පත්තසත්තානං පරිච්ඡෙදො නත්ථි. එතස්ස අපරිමාණස්ස සත්තලොකස්ස අනුකම්පාය භගවතො ඨානං හොති. එවං අනාගතෙපි භවිස්සතීති අධිප්පායෙන

1. සී.II & III. සාමණෙරසාමණෙරි. 2. සී.II III. එවං වුත්තෙපි අසීතිතො පන.

වදති. **දෙවමනුස්සාන**න්ති: න කෙවලං දෙවමනුස්සානං යෙව අවසෙසානං නාගසුපණ්ණාදීනම්පි අත්ථාය හිතාය සුඛාය භගවතො ඨානං හොති, සහෙතුකපටිසන්ධිකෙ පන මග්ගඵලසච්ඡිකිරියාය භබ්බපුග්ගලෙ දස්සෙතුං එවං වුත්තං. තස්මා අඤ්ඤෙසම්පි අත්ථත්ථාය හිතත්ථාය සුඛත්ථාය භගවා තිට්ඨතූති අත්ථො. **අත්ථායා**ති: ඉධ ලොකසම්පත්තිඅත්ථාය. **හිතායා**ති: පරලොකසම්පත්තියා හෙතුභූතහිතත්ථාය. **සුඛායා**ති: නිබ්බාණධාතුසුඛත්ථාය. පුරිමං පන හිතසුඛගහණං සබ්බසාධාරණවසෙන වෙදිතබ්බං. **යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිත චිත්තො**ති: එත්ථ **ත**න්ති නිපාතමත්තං. යථා මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො අජ්ඣොත්ථටචිත්තො අඤ්ඤොපි කොචි පුථුජ්ජනො පටිවිජ්ඣිතුං න සක්කුණෙය්‍ය, එවමෙව නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුන්ති අත්ථො. මාරො හි යස්ස කෙචි විපල්ලාසා අප්පහීනා තස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාති. යස්ස පන සබ්බෙන සබ්බං ද්වාදසවිපල්ලාසා අප්පහීනා තස්ස වත්තබ්බමෙව නත්ථි. ථෙරස්ස චත්තාරො විපල්ලාසා අප්පහීනා තෙනස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාසි. සො පන චිත්තපරියුට්ඨානං කරොන්තො කිං කරොතීති? භෙරවරූපාරම්මණං වා දස්සෙති සද්දාරම්මණං වා සාවෙති, තතො සත්තා තං දිස්වා වා සුත්වා වා සතිං විස්සජ්ජෙත්වා විවටමුඛා[1] හොන්ති, තෙසං මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙත්වා හදයං මද්දති, තතො විසඤ්ඤිනො හුත්වා තිට්ඨන්ති. ථෙරස්ස පනෙස මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙතුං කිං සක්ඛිස්සති භෙරවාරම්මණං පන දස්සෙසි. තං දිස්වා ථෙරො නිමිත්තොභාසං න පටිවිජ්ඣි. ජානන්තො යෙව භගවා කිමත්ථං යාවතතියං ආමන්තෙසි. පරතො "තිට්ඨතු භන්තෙ භගවා"ති යාචිතෙ තුය්හෙවෙතං දුක්කටං තුය්හෙවෙතං අපරද්ධන්ති දොසාරොපනෙන සොකතනුකරණත්ථං. පස්සති හි භගවා අයං මයි අතිවිය සිනිද්ධහදයො සො පරතො භූමිචාලනකාරණඤ්ච ආයුසංඛාරොස්සජ්ජනඤ්ච සුත්වා මම චිරට්ඨානං යාචිස්සති තස්සාහං කිස්ස ත්වං පුරෙතරං න යාචීති තස්සෙව සීසෙ දොසං පාතෙස්සාමි, සත්තා ච අත්තනො අපරාධෙන න තථා විහඤ්ඤන්ති, තෙනස්ස සොකො තනුකො භවිස්සතීති. **ගච්ඡ ත්වං ආනන්දා**ති: යස්මා දිවාවිහාරත්ථාය ඉධාගතො තස්මා ආනන්ද ගච්ඡ ත්වං යථාරුචිතං[2] ඨානං දිවාවිහාරාය. තෙනෙවාහ "**යස්සදානි කාලං මඤ්ඤසී**"ති. **මාරො පාපිමා**ති: එත්ථ සත්තෙ අනත්ථෙ නියොජෙන්තො මාරෙතීති=මාරො. **පාපිමා**ති තස්සෙව වෙවචනං. සො හි පාපධම්මෙන සමන්නාගතත්තා පාපිමාති වුච්චති. **භාසිතා ඛො පනෙසා**ති: අයං හි භගවති බොධිමණ්ඩෙ සත්තසත්තාහෙ අතික්කමිත්වා අජපාලනිග්‍රොධෙ විහරන්තෙ අත්තනො ධීතාසු ආගන්ත්වා ඉච්ඡාවිඝාතං පත්වා ගතාසු අයං අඤ්ඤො සො උපායොති චින්තෙන්තො ආගන්ත්වා භගවා යදත්ථං තුම්හෙහි පාරමියො පූරිතා සො වො අත්ථො අනුප්පත්තො පටිවිද්ධං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං කිං තෙ ලොකවිචරණෙනාති[3] වත්වා යථා අජ්ජ එවමෙව "පරිනිබ්බාතු දානි භන්තෙ භගවා"ති යාචි. භගවා චස්ස "න තාවාහ"න්ති ආදීනි වත්වා පටික්ඛිපි

1. සී. II. විවටමුඛා. 2. සී. II. රුපිතං. 3. සී. II. විහරණාය.

තං සන්ධාය ඉදානි "**භාසිතා ඛො පනා**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **වියත්තා**ති: අරියමග්ගඤාණාධිගමවසෙන බ්‍යත්තා. **විනීතා**ති: තථෙව කිලෙසවිනයනෙන විනීතා, **විසාරදා**ති: සාරජ්ජකරානං දිට්ඨිවිචිකිච්ඡාදීනං පහානෙන විසාරද භාවං පත්තා. **බහුස්සුතා**ති: තෙපිටකවසෙන බහුං සුතමෙතෙසන්ති= බහුස්සුතා. තමෙව ධම්මං ධාරෙන්තීති=**ධම්මධරා**. අථවා "බහුස්සුතා"ති පරියත්තිබහුස්සුතා චෙව පටිවෙධබහුස්සුතා ච, "ධම්මධරා"ති පරියත්ති ධම්මානං චෙව පටිවෙධධම්මානං ච ධාරණතො ධම්මධරාති. එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **ධම්මානුධම්මපටිපන්නා**ති: අරියධම්මස්ස අනු ධම්මභූතං විපස්සනාධම්මං පටිපන්නා. **සාමීචිපටිපන්නා**ති: ඤාණදස්සන විසුද්ධියා අනුච්ඡවිකං විසුද්ධිපරම්පරපටිපදං පටිපන්නා. **අනුධම්මචාරි නො**ති: අභිසල්ලෙඛන්තං තස්සා පටිපදාය අනුරූපං අප්පිච්ඡතාදි ධම්මචරණ සීලා, **සකං ආචරියක**න්ති: අත්තනො ආචරියවාදං, **ආචික්ඛිස්සන්ති**ති: ආදිතො කථෙස්සන්ති; අත්තනා උග්ගහිතනියාමෙන පරෙ උග්ගණ්හා පෙස්සන්තීති අත්ථො. **දෙසෙස්සන්ති**ති: වාචෙස්සන්ති පාළිධම්මං පබොධෙස්සන්තීති අත්ථො **පඤ්ඤපෙස්සන්ති**ති: ජානාපෙස්සන්ති. පකාසෙස්සන්තීති අත්ථො. **පට්ඨපෙස්සන්ති**ති: පකාරෙහි ඨපෙස්සන්ති: **විවරිස්සන්ති**ති: විවරං කරිස්සන්ති. **විභජිස්සන්ති**ති: විභත්තං කරිස්සන්ති: **උත්තානීකරිස්සන්ති**ති: අනුත්තානානං ගම්භීරං උත්තානානං පාකටං කරිස්සන්ති: **සහ ධම්මෙනා**ති: සහෙතුකෙන සකාරණෙන වචනෙන, **සප්පාටිහාරිය**න්ති: යාව නිය්‍යානිකං කත්වා; **ධම්මං දෙසෙස්සන්ති**ති නවවිධලොකුත්තරධම්මං පබොධෙස්සන්ති; පකාසෙස්සන්තීති අත්ථො. එත්ථ ච **පඤ්ඤපෙස්සන්ති**ති: ආදීහි ඡහි පදෙහි ඡඅත්ථපදානි දස්සිතානි. ආදිතො පන වීහි පදෙහි ඡබ්‍යඤ්ජනපදානීති. එත්තාවතා තෙපිටකං බුද්ධවචනං සංවණ්ණනානයෙන සංගහෙත්වා දස්සිතං හොති. වුත්තං චෙතං නෙත්තියං "ද්වාදසපදානි සුත්තන්තං සබ්බබ්‍යඤ්ජන ච අත්ථො චා"ති **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති:-සික්ඛත්තයසංගහිතං සකලං සාසනබ්‍රහ්මචරියං, **ඉද්ධ**න්ති: සමිද්ධං ඣානුප්පාදවසෙන; **ඵීත**න්ති: වුඩ්ඪිප්පත්තං සබ්බඵාලිඵුල්ලං අභිඤ්ඤා සම්පත්තිවසෙන; **විත්ථාරික**න්ති: විත්ථතං, තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙ පතිට්ඨා නවසෙන, **බාහුජඤ්ඤ**න්ති: බහූහි ඤාතං පටිවිද්ධං මහාජනාභිසමයවසෙන; **පුථුභූත**න්ති: සබ්බාකාරවසෙන පුථුලභාවප්පත්තං; කථං? යාව දෙව මනුස්සෙහි; **සුප්පකාසිත**න්ති: යත්තකා විඤ්ඤුජාතිකා දෙවා චෙව මනුස්සා ච අත්ථි තෙහි සබ්බෙහි සුට්ඨු පකාසිතන්ති අත්ථො. **අප්පොස්සුක්කො**ති: නිරුස්සුක්කො, ලීනවිරියො; ත්වං හි පාපිම සත්තසත්තාහානි කක්කමන්තතො පට්ඨාය "පරිනිබ්බාතුදානි භන්තෙ භගවා පරිනිබ්බාතු සුගතො"ති විරවන්තො ආහිණ්ඩිත්ථ අජ්ජදානි පට්ඨාය විගතුස්සාහො හොහි මා මය්හං පරිනිබ්බාණත්ථාය වායාමං කරොහීති වදති. **සතො සම්පජානො ආයුසංඛාරං ඔස්සජ්ජී**ති: සතිං සූපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ආයුසංඛාරං විස්සජ්ජි පජහි, තත්ථ න භගවා හත්ථෙන ලෙඩ්ඩුං විය ආයුසංඛාරං ඔස්සජි. තෙමාසමත්තමෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො පරං න සමාපජ්ජිස්සාමීති චිත්තං උප්පාදෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං 'ඔස්සජී'ති

උස්සජ්ජීතිපි පාඨො. කස්මා පන භගවා කප්පං වා කප්පාවසෙසං වා ඨාතුං සමත්ථො තත්තකං කාලං අඨත්වා පරිනිබ්බායිතුං මාරස්ස යාචනාය ආයුසංඛාරං ඔස්සජි. න භගවා මාරස්ස යාචනාය ආයුසංඛාරං ඔස්සජි, නාපි ථෙරස්ස අයාචනාය න උස්සජ්ජිස්සති, තෙමාසතො පන පරං බුද්ධවෙනෙය්‍යානං අභාවතො ආයුසංඛාරෙ ඔස්සජි, ඨානං හි නාම බුද්ධානං භගවන්තානං යාවදෙව වෙනෙය්‍යවිනයනත්ථං, තෙ අසති වෙනෙය්‍යකෙ කෙන නාම කාරණෙන ඨස්සන්ති. යදිචා මාරස්ස යාචනාය පරිනිබ්බායෙය්‍ය පුරෙතරං යෙව පරිනිබ්බායෙය්‍ය, බොධිමණ්ඩෙපි හි මාරෙන යාචිතං, නිමිත්තොභාසකරණම්පි ථෙරස්ස සොකතනුකරණත්ථන්ති වුත්තොවායමත්ථො. අපිච බුද්ධබලදීපනත්ථං නිමිත්තොභාසකරණං, එවං මහානුභාවා බුද්ධා භගවන්තො යෙව තිට්ඨන්තාපි අත්තනො රුචියාව තිට්ඨන්ති පරිනිබ්බායන්තාපි අත්තනො රුචියා යෙව පරිනිබ්බායන්තීති. **මහාභූමිචාලො**ති: මහන්තො පඨවිකම්පො. තදා කිර දසසහස්සිලොකධාතු අකම්පිත්ථ.[1] **භිංසනකො**ති: භයජනකො; **දෙවදුන්දුභියො ච ඵලිංසූ**ති: දෙවභෙරියො නදිංසු, දෙවො සුක්ඛගජ්ජිතං[2] ගජ්ජි, අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු, ඛණිකවස්සං වස්සීති වුත්තං හොති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං සංඛාරානං විසඞ්ඛාරවිසෙසසංඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදාන**න්ති: අනවසෙසං සංඛාරෙ විස්සජ්ජෙත්වා අත්තනො විසඞ්ඛාරගමනදීපනං උදානං උදානෙසි. කොචි නාම වදෙය්‍ය මාරෙන පච්ඡතො පච්ඡතො අනුබන්ධිත්වා "පරිනිබ්බායථ පරිනිබ්බායථ භන්තෙ"ති උපද්දුතො භයෙන භගවා ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජීති තස්සොකාසො මා හොතු භීතස්ස උදානං නාම නත්ථීති පීතිතො විස්සට්ඨං උදානං උදානෙසීති අට්ඨකථාසු වුත්තං. තතො තෙමාසමත්තමෙවච පන බුද්ධකිච්චස්ස නිප්ඵජ්ජනතො එවං දීඝරත්තං මයා පරිහතොයං දුක්ඛභාරො න චිරස්සෙව නික්ඛිපීයතීති පස්සතො පරිනිබ්බාණගුණෙ පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උළාරං පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජි, තෙන පීතිවෙගෙන උදානෙසීති යුත්තං විය. එකන්තෙන හි විසඞ්ඛාරනින්නො නිබ්බාණජ්ඣාසයො සත්ථාරා මහාකරුණාය බලක්කාරෙන විය සත්තහිතත්ථං ලොකෙ සුචිරං ඨපිතො. තථා හි දෙවසිකං චතුවීසති කොටිසතසහස්සසංඛා සමාපත්තියො වලඤ්ජෙති, සොදානි මහාකරුණාධිකාරස්ස නිප්ඵන්නත්තා නිබ්බානාභිමුඛො අනප්පකං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි, තෙනෙව හි භගවතො කිලෙසපරිනිබ්බාණදිවසෙ විය ඛන්ධපරිනිබ්බාණදිවසෙපි සරීරාභා විසෙසතො විප්පසන්නා පරිසුද්ධා පභස්සරා අහොසීති. ගාථාය සොණසිගාලාදීනං හි පච්චක්ඛභාවතො තුලිතං පරිච්ඡින්නන්ති=තුලං, කාමාවචරකම්මං. න තුලං=අතුලං; සදිසමස්ස අඤ්ඤං ලොකියකම්මං නත්ථීති වා=අතුලං, මහග්ගතකම්මං, කාමාවචරං වා රූපාවචරං වා තුලං, අරූපාවචරං අතුලං, අප්පවිපාකං වා තුලං බහුවිපාකං අතුලං. **සම්භව**න්ති: සම්භවස්ස හෙතුභූතං; උප්පත්තිජනකන්ති අත්ථො. **භවසංඛාර**න්ති: පුනබ්භවසංඛරණකං, **ඔස්සජී**ති: විස්සජ්ජෙසි. **මුනී**ති: බුද්ධමුනි; **අජ්ඣත්තරතො**ති: නියකජ්ඣත්තරතො. **සමාහිතො**ති:

1. සී. I. සංකම්පිත්ථ. 2. සී. I. II. සුගජ්ජිතං.

උපචාරප්පනාසමාධිවසෙන සමාහිතො. **අභින්දි කවචමිවා**ති: කවචං විය භින්දි. **අත්තසම්භව**න්ති: අත්තනි සඤ්ජාතං කිලෙසං; ඉදං වුත්තං හොති; සවිපාකට්ඨෙන සම්භවං භවාභවාභිසඞ්ඛරණට්ඨෙන භවසඞ්ඛාරන්ති ලද්ධනාමං, තුලාතුලසඞ්ඛාතං ලොකියකම්මම්පි ඔස්සජි, සඞ්ගාමසීසෙ මහායොධො කවචං විය අත්තසම්භවං කිලෙසඤ්ච අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො හුත්වා අභින්දි. අථවා **තුල**න්ති තුලෙන්තො තීරෙන්තො **අතුලඤ්ච සම්භව**න්ති නිබ්බානඤ්චෙව භවඤ්ච, **භවසඞ්ඛාර**න්ති භවගාමිකම්මං. **ඔස්සජි මුනී**ති: පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා පඤ්චන්නං ඛන්ධානං නිරොධො නිබ්බානං නිච්චන්ති ආදිනා නයෙන තුලෙන්තො බුද්ධමුනි භවෙ ආදීනවං නිබ්බානෙ ච ආනිසංසං දිස්වා තං ඛන්ධානං මූලභූතං භවසඞ්ඛාරකම්මං 'කම්මක්ඛයාය සංවත්තතී'ති එවං වුත්තෙන කම්මක්ඛයකරෙන අරියමග්ගෙන අවස්සජි කථං? **අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො අභින්දි කවචමිව අත්තසම්භවං** සො හි විපස්සනාවසෙන අජ්ඣත්තරතො සමථවසෙන සමාහිතොති එවං පුබ්බභාගතො පට්ඨාය[1] සමථවිපස්සනාබලෙන කවචං විය අත්තභාවං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතං අත්තනි සම්භවත්තා අත්තසම්භවන්ති ලද්ධනාමං සබ්බං කිලෙසජාලං අභින්දි, කිලෙසාභාවෙනෙව කම්මං අප්පටිසන්ධිකත්තා අවස්සට්ඨං නාම හොතීති. එවං කිලෙසප්පහානෙන කම්මං පජහි. ඉති බොධිමූලෙ යෙව අවස්සට්ඨභවසඞ්ඛාරො භගවා වෙඛ[2]මිස්සකෙන විය ජරසකටං සමාපත්තිවෙඛමිස්සකෙන අත්තභාවං යාපෙන්තොපි ඉතො තෙමාසතො උද්ධං සමාපත්තිවෙඛමස්ස න දස්සාමීති චිත්තුප්පාදනෙන ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජීති.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **බහිද්වාරකොට්ඨකෙ**ති: පාසාදද්වාරකොට්ඨකස්ස බහි න විහාරද්වාරකොට්ඨකස්ස, සො කිර පාසාදො ලොහපාසාදො විය සමන්තා චතුද්වාරකොට්ඨකපරිවුතො පාකාරපරික්ඛිත්තො. තෙසු පාචීනද්වාරකොට්ඨකස්ස බහි පාසාදච්ඡායායං පාචීනලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො හොති. **ජටිලා**ති: ජටාවන්තො; තාපසවෙසධාරිනො. **නිගණ්ඨා**ති: සෙතපටනිගණ්ඨරූපධාරිනො. **එකසාටකා**ති: එකසාටකනිගණ්ඨා විය එකං පිලොතිකඛණ්ඩං හත්ථෙ බන්ධිත්වා එකෙනන්තෙන හි සරීරස්ස පුරිමභාගං පටිච්ඡාදෙත්වා විචරණකා; **පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා**ති: පරූළ්හකච්ඡලොමා පරූළ්හනඛා පරූළ්හඅවසෙසලොමා ච. කච්ඡාදිසු දීඝලොමා දීඝනඛා චාති අත්ථො. **ඛාරිංවිවිධමාදායා**ති: විවිධං ඛාරිං නානප්පකාරං පබ්බජිතපරික්ඛාරභණ්ඩිකං ගහෙත්වා; **අවිදූරෙ අතික්කමන්තී**ති: විහාරස්ස අවිදූරමග්ගෙන නගරං පවිසන්ති. **රාජාහං භන්තෙ පසෙනදි කොසලො**ති: අහං භන්තෙ රාජා පසෙනදි කොසලො

---

1. සී. II. පවත්තාය. 2 සී. IV. වෙඛ.

මය්හං නාමං තුම්හෙ ජානාථාති. කස්මා පන රාජා ලොකෙ අග්ගපුග්ගලස්ස සන්තිකෙ නිසින්නො එවරූපානං නග්ගනිස්සිරිකානං[1] අඤ්ජලිං පග්ගණ්හාතීති. සංගණ්හණත්ථාය, එවඤ්හිස්ස අහොසි: සොහං එත්තකම්පි එතෙසං න කරිස්සාමි, මයං පුත්තදාරං පහාය එතස්සත්ථාය දුබ්භොජන දුක්ඛසෙය්‍යාදීනි අනුභොම, අයං අම්හාකං උපචාරමත්තම්පි න කරොති, තස්මිංහි කතෙ අම්හෙ ඔචරකාති ජනො අග්ගහෙත්වා පබ්බජිතා ඉච්චෙව සඤ්ජානිස්සන්තීති, කිං ඉමස්ස භූතත්ථං කථෙමාති අත්තනා දිට්ඨං සුතං පටිච්ඡාදෙත්වා න කථෙය්‍යුං, එවං ගතෙ පන අනිගූහිත්වා කථෙස්සන්තීති. අපිච සත්ථු අජ්ඣාසයජානනත්ථම්පි එවමකාසීති. රාජා කිර භගවන්තං උපසඞ්කමන්තොපි කතිපයකාලං සම්මාසම්බොධිං න සද්දහි. තෙනස්ස එවං අහොසි: යදි භගවා සබ්බං ජානාති මයා ඉමෙසං නිපච්චාකාරං කත්වා ඉමෙ අරහන්තොති වුත්තෙ නානුජානෙය්‍ය, අථ මං අනුවත්තන්තො තං අනුජානෙය්‍ය කුතො තස්ස සබ්බඤ්ඤුතාති එවං සො සත්ථු. අජ්ඣාසයජානනත්ථං තථා අකාසි, භගවතා පන උජුකමෙව න ඉමෙ සමණා ඔචරකාති වුත්තෙ යදිපි රාජා සද්දහති මහාජනො පන තමත්ථං අජානන්තො න සද්දහෙය්‍ය. සමණො ගොතමො රාජා අත්තනො කථං සුණාතීති යංකිඤ්චි මුඛාරුළ්හං කථෙතීති වදෙය්‍ය, තං තස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තෙය්‍ය රඤ්ඤො ච ගුළ්හකම්මං විවටං කතං භවෙය්‍ය, සයමෙව රාජා තෙසං ඔචාදකභාවං කථෙස්සතීති ඤත්වා **“දුජ්ජානං ඛො එත”**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **පුත්තසම්බාධසයන**න්ති: පුත්තෙහි සම්බාධසයනං, එත්ථ ච පුත්තසීසෙන දාරපරිග්ගහං, පුත්තදාරෙසු උබ්බිල්ලාවිතෙන තෙන තෙසං රාගාදිහෙතුසොකාභිභවෙන චිත්තස්ස සංකිලිට්ඨං දස්සෙති. **කාමභොගිනා**ති ඉමිනා පන රාගාභිභවනං, උභයෙනාපි වික්ඛිත්තචිත්තතං දස්සෙති. **කාසිකචන්දන**න්ති: සණ්හචන්දනං. කාසිකවත්ථඤ්ච චන්දනං චාති වා අත්ථො. **මාලාගන්ධවිලෙපන**න්ති වණ්ණගන්ධත්ථාය මාලා සුගන්ධභාවත්ථාය සුගන්ධං ඡවිරාගකරණත්ථාය විලෙපනං ධාරෙන්තෙන, **ජාතරූපරජත**න්ති, සුවණ්ණං චෙව අවසිට්ඨධනඤ්ච. **සාදියන්තෙනා**ති: පටිග්ගණ්හන්තෙන. සබ්බෙනපි කාමෙසු අභිගිද්ධභාවමෙව පකාසෙති. **සංවාසෙනා**ති. සහ වාසෙන; **සීලං වෙදිතබ්බ**න්ති: අයං පෙසලො වා දුස්සීලො වාති සංවසන්තෙන එකස්මිං ඨානෙ සහ වසන්තෙන ජානිතබ්බො. **තඤ්ච ඛො දීඝෙන අද්ධුනා න ඉත්තරෙනා**ති: තං ච සීලං දීඝෙන කාලෙන වෙදිතබ්බං, න ඉත්තරෙන කතිපයදිවසෙන. සංයතාකාරො සංවුතින්ද්‍රියාකාරො ච හුත්වා සක්කා දස්සෙතුං. **මනසිකරොතා නො අමනසිකරොතා**ති: තම්පි සීලමස්ස පරිග්ගණ්හිස්සාමීති මනසිකරොන්තෙන පච්චවෙක්ඛන්තෙන සක්කා ජානිතුං, න ඉතරෙන; **පඤ්ඤවතා**ති: තම්පි සප්පඤ්ඤෙනෙව පණ්ඩිතෙන, බාලො හි මනසිකරොන්තොපි ජානිතුං න සක්කොති, **සංවොහාරෙනා**ති: කථෙන්තෙන.

“යො හි කොචි මනුස්සෙසු වොහාරං උපජීවති
එවං වාසෙට්ඨ ජානාහි වාණිජො සො න බ්‍රාහ්මණො”ති

---

1. සී. I. නග්ගභොග්ගනිස්සිරිකානං.

එත්ථ හි වාණිජ්ජං වොහාරො නාම. “චත්තාරො අරියවොහාරා”ති එත්ථ චෙතනා; “සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො”ති එත්ථ පඤ්ඤත්ති; “වොහාරමත්තෙන සො වොහරෙය්‍යා”ති එත්ථ කථා වොහාරො; ඉධාපි සො එව අධිප්පෙතො. එකච්චස්ස හි සම්මුඛා කථා පරම්මුඛා කථාය න සමෙති පරම්මුඛා කථා සම්මුඛා කථාය තථා පුරිමකථා පච්ඡිමකථාය ච පච්ඡිමකථා පුරිමකථාය, සො කථෙන්තො යෙව සක්කා ජානිතුං අසුචි එසො පුග්ගලොති. සුචිසීලස්ස පන පුරිමං පච්ඡිමෙන පච්ඡිමඤ්ච පුරිමෙන සම්මුඛාකථිතඤ්ච පරම්මුඛාකථිතෙන පරම්මුඛාකථිතඤ්ච සම්මුඛාකථිතෙන සමෙති. තස්මා කථෙන්තෙන සක්කා සුචිභාවො ජානිතුන්ති පකාසෙන්තො ආහ **“සංවොහාරෙන සොචෙය්‍යං වෙදිතබ්බ”**න්ති. **ථාමො**ති: ඤාණථාමො; යස්ස හි ඤාණථාමො නත්ථි, සො උප්පන්නෙසු උපද්දවෙසු ගහෙතබ්බං පහාතබ්බඤ්ච කිඤ්චි අපස්සන්තො අවාරිකං ඝරං පවිට්ඨො විය චරති, තෙනාහ **“ආපදාසු ඛො මහාරාජ ථාමො වෙදිතබ්බො”**ති. **සාකච්ඡායා**ති: සඞ්කථාය; දුප්පඤ්ඤස්ස හි කථා උදකෙ ලෙඩ්ඩු විය නුප්පලවති[1] පඤ්ඤවතො කථෙන්තස්ස පටිභානං අනන්තරං[2] හොති; උදකවිප්ඵන්දිතෙනෙව හි මච්ඡො ඛුද්දකො මහන්තො වාති ඤායති. ඉති භගවා රඤ්ඤො උජුකමෙව තෙ ඉමෙ නාමාති අවත්වා අරහන්තානං අනරහන්තානඤ්ච ජානනූපායං පකාසෙසි. රාජා තං සුත්වා භගවතො සබ්බඤ්ඤුතාය දෙසනාවිලාසෙන ච අභිප්පසන්නො **අච්ඡරියං භන්තෙ**ති ආදිනා අත්තනො පසාදං පකාසෙත්වා ඉදානි තෙ යථාවතො භගවතො ආරොචෙන්තො **එතෙ භන්තෙ මම පුරිසා චොරා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **චොරා**ති: අපබ්බජිතා එව පබ්බජිතරූපෙන රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජන්තා පටිච්ඡන්නකම්මන්තත්තා; **ඔචරකා**ති: හෙට්ඨා චරකා; චොරා හි පබ්බතමත්ථකෙන චරන්තාපි හෙට්ඨා චරකාව; නිහීනකම්මත්තා. අථවා ඔචරකාති චරපුරිසා. **ඔචරිත්වා**ති: අවචරිත්වා වීමංසිත්වා; තස්මිං තස්මිං දෙසෙ තං තං පවත්තිං ඤත්වාති අත්ථො. **ඔසාදිස්සාමී**ති:[3] පටිපජ්ජිස්සාමි; කරිස්සාමීති අත්ථො. **රජොජල්ල**න්ති: රජඤ්ච මලඤ්ච,[4] **පවාහෙත්වා**ති: සුද්ධිවික්ඛාලනවසෙන අපනෙත්වා; **කප්පිතකෙසමස්සූ**ති: අලඞ්කාරසත්ථෙ වුත්තවිධිනා කප්පකෙහි ඡින්නකෙසමස්සු; **කාමගුණෙහී**ති: කාමකොට්ඨාසෙහි; කාමබන්ධනෙහි වා; **සමප්පිතා**ති. සුට්ඨු අප්පිතා; අල්ලීනා; **සමඞ්ගීභූතා**ති: සහභූතා; **පරිචාරෙස්සන්තී**ති: ඉන්ද්‍රියානි සමන්තතො චාරෙස්සන්ති කීළාපෙස්සන්ති; **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං රාජපුරිසානං අත්තනො උදරස්සකාරණා පබ්බජිතවෙසෙන ලොකවඤ්චනසඞ්ඛාතං අත්ථං විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං පරාධීනතා පරවඤ්චනතා පටික්ඛෙපවිභාවනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **න වායමෙය්‍ය සබ්බත්ථා**ති: දූතෙය්‍යඔචරකකම්මාදිකෙ සබ්බස්මිං පාපධම්මෙ[5] ඉමෙ රාජපුරිසා විය පබ්බජිතො න වායමෙය්‍ය වායාමං උස්සාහං න කරෙය්‍ය. සබ්බත්ථ යත්ථ කත්ථචි වායාමං අකත්වා අප්පමත්තකෙපි පුඤ්ඤස්මිං යෙව වායමෙය්‍යාති අධිප්පායො. **නාඤ්ඤස්ස පුරිසො සියා**ති:

1. සී. I. උප්පලවති. 2. සී. I. අනන්තං. 3. සී. II. ඔසායිස්සාමි.
4. සී. II. ජල්ලඤ්ච. 5. සී. I. පාපකම්මෙ.

පබ්බජිතරූපෙන අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස සෙවකපුරිසො න සියා, කස්මා; එවරූපස්සපි ඔචරකාදිපාපකම්මස්ස කත්තබ්බත්තා. **නාඤ්ඤං නිස්සාය ජීවෙය්‍යාති**: අඤ්ඤං පරං ඉස්සරියං නිස්සාය තප්පටිබද්ධමෙව සුඛ දුක්ඛන්ති එවං චින්තෙත්වා හුත්වා න ජීවිකං පවත්තෙය්‍ය. අත්තදීපො අත්ත සරණො අනඤ්ඤසරණො එව භවෙය්‍ය. අථවා අනත්ථාවහතො ඔචරණන්ති ලද්ධනාමකත්තා අඤ්ඤං අකුසලකම්මං නිස්සාය න ජීවෙය්‍ය. **ධම්මෙන න වාණිජ්ජං චරෙති**[1] ධනාදිං අත්ථාය ධම්මං න කථෙය්‍ය, සො හි ධනාදිහෙතු පරෙසං ධම්මං දෙසෙන්තො ධම්මෙන වණිජ්ජං කරොති නාම, න එවං ධම්මෙන චරෙය්‍ය. අථවා ධනාදීනං අත්ථාය කොසලරඤ්ඤො පුරිසා විය ඔචරකාදිකම්මං කරොන්තො පරෙහි අනාසඞ්කනීයතාය පබ්බජ්ජාලිඞ්ගසමාදානාදීනි අනුබ්‍රූහන්තො ධම්මෙන වණිජ්ජං කරොති නාම, යොපි ඉධ පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තොපි අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණිධාය බ්‍රහ්මචරියං චරති සොපි ධම්මෙන වණිජ්ජං කරොති නාම, එවං ධම්මෙන වණිජ්ජං න චරෙ න කරෙය්‍යාති අත්ථො.

දුතිය සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **අත්තනො අනෙකෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පහීනෙති**: ලොභදොසමොහවිපරීතමනසිකාර[2]අහිරිකානොත්තප්පකොධූපනාහමක්ඛපලාස ඉස්සාමච්ඡරියමායාසාඨෙය්‍යථම්භසාරම්භමානාතිමානමදප්පමාද තණ්හාවිජ්ජාතිවිධාකුසලමූලදුච්චරිතසංකිලෙසමලවිසමසඤ්ඤා විතක්ක පපඤ්චචතුබ්බිධවිපල්ලාසආසවගන්ථයොගඡන්දාගතිගමනතණ්හුප්පාදුපාදානපඤ්චවිධ චෙතොඛිලපඤ්චචෙතොවිනිබන්ධනිවරණාභිනන්දන ඡවිවාදමූල තණ්හාකාය සත්තානුසය අට්ඨමිච්ඡත්ත නවතණ්හාමූලකදසාකුසලකම්මපථ ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතඅට්ඨසතතණ්හාවිචරිතාදිප්පභෙදෙ අත්තනො සන්තානෙ අනාදි කාලප්පවත්තෙ දියඩ්ඪසහස්සකිලෙසෙ තංසහගතෙ වාපි අනෙකෙ පාපකෙ ලාමකෙ අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන අකුසලෙ ධම්මෙ අනවසෙසං සහ වාසනාය බොධිමූලෙ යෙව පහීනෙ අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්නෙ පච්ච වෙක්ඛමානො අයම්පි මෙ කිලෙසො පහීනො අයම්පි මෙ කිලෙසො පහීනොති අනුපදසමවෙක්ඛණාය පච්චවෙක්ඛමානො භගවා නිසින්නො හොති. **අනෙකෙපි ච කුසලෙ ධම්මෙති**: සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්ති විමුත්ති ඤාණදස්සනං චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා චත්තාරො අරියමග්ගා චත්තාරි ඵලානි චතස්සො පටිසම්භිදා චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං චත්තාරො අරියවංසා චත්තාරි වෙසාරජ්ජ ඤාණානි පඤ්චපධානියඞ්ගානි පඤ්චඞ්ගිකො[3] සම්මාසමාධි පඤ්චඤාණිකො සම්මා සමාධි පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්චබලානි පඤ්චනිස්සරණියා ධාතුයො පඤ්චවිමුත්තායතන

---

1. සී. II. වාණිං-මුද්දිතපාළි.
2. සී. III. මනසිකාර.
3. සී. IV. පඤ්චඞ්ගිකො.

ඤාණානි පඤ්චවිමුත්තිපරිපාචනීයා සඤ්ඤා[1] ඡඅනුස්සතිට්ඨානානි ඡජාගරි ඡනිස්සරණියා ධාතුයො ඡසතතවිහාරා ඡඅනුත්තරියානි ඡනිබ්බෙධභාගියා පඤ්ඤා ඡ අභිඤ්ඤා ඡඅසාධාරණඤාණානි සත්තඅපරිහානියා ධම්මා සත්ත අරියධනානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගා සත්තසප්පුරිසධම්මා සත්තනිජ්ජරවත්ථූනි සත්තසඤ්ඤා සත්තදක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලදෙසනා සත්තඛීණාසවබලදෙසනා අට්ඨපඤ්ඤාපටිලාභහෙතුදෙසනා අට්ඨසම්මත්තානි අට්ඨලොකධම්මාතික්කමො අට්ඨආරම්භවත්ථූනි අට්ඨක්ඛණදෙසනා අට්ඨමහාපුරිසවිතක්කා අට්ඨඅභිභායතනදෙසනා අට්ඨවිමොක්ඛා නවයොනිසො මනසිකාරමූලකා ධම්මා නවපාරිසුද්ධිපධානියඞ්ගානි නවසත්තාවාසදෙසනා නවාඝාතපටිවිනයා නවසඤ්ඤා නවනානත්තානි නවඅනුපුබ්බවිහාරදෙසනා දසනාථකරණා ධම්මා දසකසිණායතනානි දසකුසලකම්මපථා දසඅරියවාසා දසඅසෙක්ඛා ධම්මා දසතථාගතබලානි එකාදසමෙත්තානිසංසා ද්වාදසපච්චයතා තෙරස ධුතඞ්ගගුණා චුද්දසබුද්ධඤාණානි පඤ්චදසවිමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මා සොළසවිධආනාපානස්සති සොළස අමතපරියායධම්මා (සත්තරස චිත්තක්ඛණඤාණං)a අට්ඨාරසමහාවිපස්සනා අට්ඨාරසබුද්ධධම්මා එකූනවීසති පච්චවෙක්ඛණඤාණානි චතුචත්තාළීසඤාණවත්ථූනි පඤ්ඤාස උදයබ්බයඤාණානි පරොපඤ්ඤාස කුසලා ධම්මා සත්තසත්තතිඤාණවත්ථූනි චතුවීසතිකොටිසතසහස්සසමාපත්ති[2] පඤ්ඤාමහාවජිරඤාණානි අනන්තනයසමන්තපට්ඨාන විසය පච්චවෙක්ඛණදෙසනාඤාණානි තථා අනන්තාසු ලොකධාතූසු අනන්තානං සත්තානං ආසයාදි විභාවනඤාණානි[3] චාති එවමාදිකෙ අනෙකෙ අනන්තෙ කුසලෙ අනවජ්ජ ධම්මෙ අනන්තකාලං පාරමිපරිභාවිතාය මග්ගභාවනාය ච පාරිපූරිං වුද්ධිං ගතෙ ඉමෙ හිපි අනවජ්ජධම්මා මයි සංවිජ්ජන්ති ඉමෙපි අනවජ්ජධම්මා මයි සංවිජ්ජන්තීති රුචිතවසෙන මනසිකාරාභිමුඛෙ බුද්ධගුණෙ වග්ගවග්ග පුඤ්ජපුඤ්ජෙ කත්වා පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්නො හොති, තව ඛො සප්පදෙසතො එව න නිප්පදෙසතො; සබ්බෙ බුද්ධගුණෙ භගවතාපි අනුපදං අනවසෙසතො මනසිකාතුං න සක්කා තං අනන්තාපරිමෙය්‍යභාවතො, වුත්තඤ්හෙතං:-

"බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණෙය්‍ය වණ්ණං
කප්පම්පි වෙ අඤ්ඤමභාසමානො
ඛීයෙථ කප්පො චිරදීඝමන්තරෙ
වණ්ණො න ඛීයෙථ තථාගතස්ස[4]"ති

අපරම්පි වුත්තං.

"අසංඛෙය්‍යානි නාමානි සගුණෙන මහෙසිනො
ගුණෙන නාමං උද්ධරෙය්‍ය අපි නාමං සහස්සතො"ති.

---

1. සී II. පඤ්ඤා. 2 ථු. සමාධි.
3. සී. II. III. විභාග 4. සී. I. තථාගතානං.
a. රෙඛාවුත්ථානං මයා ලද්ධපොත්ථකෙසු නදිස්සතෙ.

තදා හි භගවා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො විහාරං පවිසිත්වා ගන්ධකුටිපමුඛෙ ඨත්වා භික්ඛූසු වත්තං දස්සෙත්වා ගතෙසු මහාගන්ධකුටිං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො අත්තනො අතීතජාතිවිසයං ඤාණං පෙසෙසි. අථස්ස තානි නිරන්තරං පෙඞ්ඛානුපෙඞ්ඛං අනන්තාපරිමාණභෙදා උපට්ඨහිංසු. සො එවං මහන්තස්ස නාම දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස මූලභූතා ඉමෙ කිලෙසාති කිලෙසවිසයං ඤාණචාරං පෙසෙත්වා තෙ පහීණමුඛෙන අනුපදං පච්චවෙක්ඛිත්වා ඉමෙ වත කිලෙසා අනවසෙසතො මය්හං සුට්ඨු පහීනාති පුන තෙසං පහාණාකාරං සාකාරං සපරිවාරං සළුද්දෙසං අරියමග්ගං පච්චවෙක්ඛන්තො අනන්තාපරිමාණභෙදෙ අත්තනො සීලාදිඅනවජ්ජධම්මෙ මනසාකාසි. තෙන වුත්තං:–"**තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා අත්තනො අනෙකෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ පහීනෙ පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්නො හොති අනෙකෙ ච කුසලෙ ධම්මෙ භාවනා පාරිපූරිං ගතෙ**"ති. එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා උප්පන්නපීතිසොමනස්සසුද්දෙසභූතං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අහු පුබ්බෙ**ති: අරහත්තමග්ගඤාණුප්පත්තිතො පුබ්බෙ සබ්බොපි රාගාදිකො කිලෙසගණො[1] මය්හං සන්තානෙ අහු ආසි. න ඉමස්මිං කිලෙසගණෙ කොචිපි කිලෙසො නාහොසීති. **තදා නාහූ**ති: තදා තස්මිං කාලෙ අරියමග්ගක්ඛණෙ සො කිලෙසගණො න ආසි. තත්ථ අණුමත්තොපි කිලෙසො අග්ගමග්ගක්ඛණෙ අප්පහීනො නාම නත්ථි. තතො නාහූතිපි පඨන්ති. තතො අරහත්තමග්ගක්ඛණතො පන නාසීති අත්ථො. **නාහු පුබ්බෙ**ති. යො චායං මම අපරිමාණො අනවජ්ජධම්මො එතරහි භාවනාය පාරිපූරිං ගතො උපලබ්භති, සොපි අරියමග්ගක්ඛණතො පුබ්බෙ න අහු න ආසි. **තදා අහූ**ති යදා පන මෙ අග්ගමග්ගඤාණං උප්පන්නං තදා සබ්බොපි මෙ අනවජ්ජධම්මො ආසි. අග්ගමග්ගාධිගමෙන හි සබ්බෙපි සබ්බඤ්ඤුගුණා බුද්ධානං හත්ථගතා එව හොන්ති. **න චාහු න ච භවිස්සති න චෙතරහි විජ්ජතී**ති: යො පන සො අනවජ්ජධම්මො අරියමග්ගො මය්හං බොධිමණ්ඩෙ උප්පන්නො යෙන සබ්බො කිලෙසගණො අනවසෙසතො පහීනො සො යථා මය්හං මග්ගක්ඛණතො පුබ්බෙ න චාහු න ච අහොසි. එවං අත්තනා පහාතබ්බකිලෙසාභාවතො තෙ කිලෙසා විය අයම්පි න ච භවිස්සති අනාගතෙ න උප්පජ්ජිස්සති, එතරහි පච්චුප්පන්නකාලෙපි න හි විජ්ජති න උපලබ්භති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චාභාවතො, නහි අරියමග්ගො අනෙකවාරං පවත්තති. තෙනෙවාහ –"න පාරං[2] දිගුණං යන්ති"ති. භගවා අරියමග්ගෙන අත්තනො සන්තානෙ අනවසෙසං පහීනෙ අකුසලෙ ධම්මෙ භාවනාපාරිපූරිං ගතෙ අපරිමාණෙ අනවජ්ජධම්මෙ ච පච්චවෙක්ඛමානො අත්තුපනායිකපීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසි. පුරිමාය ගාථාය පුරිමවෙසාරජ්ජද්වයමෙව කථිතං. පච්ඡිමද්වයං සම්මාසම්බොධියා පකාසිතත්තා පකාසිතමෙව හොතීති.

තතිය සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. කිලෙසගතො. 2. සී. I. නදීපාරං.

චතුත්ථෙ **නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණ පරිබ්බාජකාති**: එත්ථ තරන්ති එතෙන සංසාරොඝන්ති=තිත්ථං, නිබ්බානමග්ගො. ඉධ පන විපරීතවිපල්ලාසවසෙන දිට්ඨිගතිකෙහි තථාගහිතදිට්ඨිදස්සනං තිත්ථන්ති අධිප්පෙතං, තස්මිං සස්සතාදිනානාකාරෙ තිත්ථෙ නියුත්තා=නානාතිත්ථියා, නග්ගනිගණ්ඨාදිසමණා චෙව කඨකලාපාදි බ්‍රාහ්මණා ච පොක්ඛරසාතාදි පරිබ්බාජකා ච=සමණබ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකා, නානාතිත්ථියාච තෙ සමණබ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකා, සස්සතො අත්තා ච ලොකො චාති ආදිනා පස්සන්ති එතාය සයං වා පස්සති තථා දස්සනමත්තමෙව වාති දිට්ඨි, මිච්ඡාභිනිවෙසස්සෙතං අධිවචනං, සස්සතාදිවසෙන නානා අනෙකවිධා දිට්ඨියො එතෙසන්ති=**නානාදිට්ඨිකා**. සස්සතාදිවසෙනෙව ඛමනං=**ඛන්ති**, රොචනං=**රුචි**, අත්ථො සස්සතො අත්තා ච ලොකො චාති ආදිනා පවත්තා චිත්තවිපල්ලාසො සඤ්ඤාවිපල්ලාසො ච, තථා නානා ඛන්තියො එතෙසන්ති=**නානාඛන්තිකා**, නානා රුචියො එතෙසන්ති=**නානාරුචිකා**, දිට්ඨිගතිකා හි පුබ්බභාගෙ තථා තථා චිත්තං රොචෙත්වා ඛමාපෙත්වා ච පච්ඡා ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති අභිනිවිසන්ති. අථවා අනිච්චං නිච්චන්ති ආදිනා තථා තථා දස්සනවසෙන දිට්ඨි, ඛමනවසෙන ඛන්ති, රුච්චනවසෙන රුචීති එවං තීහිපි පදෙහි දිට්ඨි එව වුත්තාති වෙදිතබ්බා. **නානාදිට්ඨිනිස්සයනිස්සිතාති**: සස්සතාදිපරිකප්පවසෙන නානාවිධං දිට්ඨියා නිස්සයවත්ථුකාරණං දිට්ඨිසඞ්ඛාතමෙව වා නිස්සයං නිස්සිතා අල්ලීනා උපලිනා උපගතා වා අනිස්සජිත්වා ඨිතාති අත්ථො. දිට්ඨියොපි හි දිට්ඨිගතිකානං අභිනිවෙසාකාරානං[1] නිස්සයා හොන්ති. **සන්තීති** අත්ථි සංවිජ්ජන්ති; උපලබ්භන්ති; **එකෙති** එකච්චෙ; **සමණබ්‍රාහ්මණාති**: පබ්බජ්ජුපගමෙන සමණා ජාතියා බ්‍රාහ්මණා ලොකෙන වා සමණාති ච බ්‍රාහ්මණාති ච එවං ගහිතා. **එවංවාදිනොති**: එවං ඉදානි වත්තබ්බාකාරෙනෙව වදන්තීති=**එවංවාදිනො**. එවං ඉදානි වත්තබ්බාකාරෙන පවත්තා දිට්ඨි එතෙසන්ති **එවංදිට්ඨිනො**. තත්ථ දුතියෙන දිට්ඨිගතිකානං මිච්ඡාභිනිවෙසො දස්සිතො. පඨමෙන තෙසං යථාභිනිවෙසපදෙසත්ත පතිට්ඨාපනවසෙන වොහාරො. **සස්සතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ**න්ති: එත්ථ **ලොකොති**: අත්තා, සො හි දිට්ඨිගතිකෙහි ලොකීයන්ති එත්ථ පුඤ්ඤං පාපං තබ්බිපාකා සයං වා කාරකාදිභාවෙන අභියුත්තොහි ලොකීයතීති=ලොකොති අධිප්පෙතො. **සචායං සස්සතො** අමරො නිච්චො ධුවොති යදිදං අම්හාකං දස්සනං ඉදමෙව සච්චං අවිපරීතං අඤ්ඤං පන අසස්සතොති ආදිපදෙසදස්සනං මොඝං මිච්ඡාති අත්ථො. එතෙන චත්තාරොපි සස්සතවාදා දස්සිතා හොන්ති. **අසස්සතොති**: න සස්සතො; අනිච්චො අධුවො චවනධම්මොති අත්ථො. අසස්සතොති සස්සතභාව පටික්ඛෙපෙනෙව උච්ඡෙදෙ දීපිතොති සත්තපි උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා හොන්ති. **අන්තවාති**: සපරියන්තො පරිවටුමො පරිච්ඡින්නපමාණො, න සබ්බගතොති[2] අත්ථො. එතෙන පාද[3]පරිමාණො අඞ්ගුට්ඨපරිමාණො යවපරිමාණො පරමාණුපරිමාණො අත්තාති එවමාදිවාදා දස්සිතා හොන්ති. **නඅන්තවාති**:

1. සී. I. වොසානං. 2. සී. II. අපගතො. 3. සී. I. සරීර.

අපරියන්තතා සබ්බගතොති අත්ථො. එතෙන කපිලකණාදාදි වාදා දීපිතා[1] හොන්ති. **තං ජීවං තං සරීරන්ති**: යං සරීරං තදෙව ජීවසඞ්ඛාතං වත්ථු, යං ච ජීවසඞ්ඛාතං වත්ථු තදෙව සරීරන්ති ජීවඤ්ච සරීරඤ්ච අභෙදං සමනුපස්සති, එතෙන ආජීවකානං විය රූපී අත්තාති අයං වාදො දස්සිතො හොති. **අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති**: ඉමිනා පන අරූපී අත්තාති අයං වාදො දස්සිතො හොති. **තථාගතො පරම්මරණාති** එත්ථ **තථාගතොති** අත්තා; තං හි දිට්ඨිගතිකො කාරකවෙදකාදිසඞ්ඛාතං නිච්චධුවාදිසඞ්ඛාතං වා තථාගතභාවං ගතොති තථාගතොති වොහරති. සො මරණතො ඉධ කායස්ස භෙදතො පරං උද්ධං **හොති** අත්ථි සංවිජ්ජතීති අත්ථො. එතෙන සස්සතගාහමුඛෙන සොළසසඤ්ඤීවාදා අට්ඨඅසඤ්ඤීවාදා අට්ඨපි නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී වාදා දස්සිතා හොන්ති. **න හොතීති**: න අත්ථි න උපලබ්භති; එතෙන උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා හොන්ති. **හොති ච න හොතීති**: අත්ථි ච නත්ථිචාති එතෙන එකච්චසස්සතවාදා සත්ත සඤ්ඤීවාදා ච දස්සිතා. **නෙව හොති න න හොතීති** ඉමිනා පන අමරාවික්ඛෙපවාදා දස්සිතා හොන්තීති වෙදිතබ්බා. ඉමෙ කිර දිට්ඨිගතිකා නානාදෙසතො ආගන්ත්වා සාවත්ථියං පටිවසන්තා එකදා සමයප්පවාදකෙ සන්නිපතිත්වා අත්තනො අත්තනො වාදං පග්ගය්හ අඤ්ඤවාදෙ ඛුංසෙන්තා විවාදාපන්නා අහෙසුං. තෙන වුත්තං “**තෙ භණ්ඩනජාතා**”ති ආදි. තත්ථ **භණ්ඩනං** නාම කලහස්ස පුබ්බභාගො, **භණ්ඩනජාතාති** ජාතභණ්ඩනා කලහො එව වා කලහස්ස වා හනනතො කලහො දට්ඨබ්බො, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස විරුද්ධවාදං[2] ආපන්නාති=**විවාදාපන්නා**. මම්මඝට්ටනතො මුඛමෙව සත්තීති=**මුඛසත්තියො**, ඵරුසවාචා; ඵලූපචාරෙන විය හි කාරණං කාරණූපචාරෙන ඵලම්පි වොහරීයති. යථා තං “සුඛො බුද්ධුප්පාදො පාපකම්මං පච්චනුභූත”න්ති ච,[3] තාහි මුඛසත්තීහි විතුදන්තා විජ්ඣන්තා විහරන්ති, **එදිසො ධම්මොති**: අවිපරීතසභාවො එදිසො එවරූපො, යථා මයා වුත්තං සස්සතො ලොකො”ති=පෙ=, **නෙදිසො ධම්මොති**: න එදිසො ධම්මො යථා තයා වුත්තං “අසස්සතො ලොකොති=පෙ=, එවං සෙසපදෙසුපි යොජෙතබ්බො. සො ච තිත්ථියානං විවාදො සකලනගරෙ පාකටො ජාතො. අථ භික්ඛූ සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිට්ඨා තං සුත්වා අපි නු ඛො ඉදං කථාපාභතං, යන්නූන මයං ඉමං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙය්‍යාම[3] අප්පෙව නාම තං නිස්සාය සණ්හසුඛුමං ධම්මදෙසනං ලභෙය්‍යාමාති[5] තෙ පච්ඡාභත්තං ධම්මදෙසනාකාලෙ භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං, තෙන වුත්තං “**අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ**”ති ආදි. තං සුත්වා භගවා අඤ්ඤතිත්ථියානං ධම්මස්ස අයථාභූතපජානනං පකාසෙන්තො “**අඤ්ඤතිත්ථියා භික්ඛවෙ**”ති ආදිමාහ. තත්ථ **අන්ධාති**: පඤ්ඤාචක්ඛුවිරහෙන අන්ධා; තෙනාහ “**අචක්ඛුකා**”ති. පඤ්ඤා හි ඉධ චක්ඛූති අධිප්පෙතං. තථා හි වුත්තං “**අත්ථං න ජානන්ති**”ති ආදි. තත්ථ **අත්ථං න ජානන්තීති**: ඉධ ලොකත්ථං පරලොකත්ථං න ජානන්ති; ඉධ ලොකපරලොකෙසු වුඩ්ඪිං අබ්භුදයං නාව

1. සී. I. දස්සිතා. 2. සී. II. විරුද්ධාචාරං. 3. හොන්තී”තිච.
4. සී. II, & III. ආරොචෙස්සාම. 5. සී. II. ලභිස්සාම,

බුජ්ඣන්ති; පරමත්ථෙ පන නිබ්බානෙ කථාව කා, යෙ හි නාම පවත්තිමත්තෙපි සම්මූළ්හා, තෙ කථං නිවත්තිං ජානිස්සන්තීති, යදග්ගෙන තෙ අත්ථං න ජානන්ති තදග්ගෙන අනත්ථම්පි න ජානන්ති, යස්මා ධම්මං න ජානන්ති අධම්මම්පි න ජානන්ති, තෙ හි විපරියෙසග්ගාහිතාය ධම්මම්පි කම්මං අකුසලං කරොන්ති, අධම්මම්පි කම්මං කුසලං කරොන්ති, න කෙවලං ච ධම්මාධම්මෙසු එව අථ ඛො තස්ස විපාකෙසුපි සම්මූළ්හා, තථා හි තෙ කම්මම්පි විපාකං කත්වා වොහරන්ති, විපාකම්පි කම්ම කත්වා, තථා **ධම්මං** සභාවධම්මම්පි න ජානන්ති **අධම්මං** අසභාවධම්මම්පි න ජානන්ති. එවංභූතා ච සභාවධම්මං අසභාවධම්මඤ්ච අසභාවධම්මං සභාවධම්මං ච කත්වා පවෙදෙන්ති, ඉති භගවා තිත්ථියානං මොහදිට්ඨිපරිළාහභාවෙන පඤ්චචක්ඛුවෙකල්ලතො අන්ධභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තමත්ථං ජච්චන්ධූපමාය පකාසෙන්තො "**භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **භූතපුබ්බ**න්ති පුබ්බෙ භූතං, අතීත කාලෙ නිබ්බත්තං, **අඤ්ඤතරො රාජා අහොසී**ති: පුරාතනො නාම ගොත්තතො හි ලොකෙ අපාකටො එකො රාජා අහොසි. **සො රාජා අඤ්ඤතරං පුරිසං ආමන්තෙසී**ති: තස්ස කිර රඤ්ඤො සොභග්ගප්පත්තං සබ්බඞ්ග සම්පන්නං අත්තනො ඔපවය්හං[1] උපට්ඨානමාගතං දිස්වා එතදහොසි: "භද්දකං වත භො හත්ථියානං දස්සනීය"න්ති. තෙන ච සමයෙන එකො ජච්චන්ධො රාජඞ්ගණෙන ආගච්ඡති, දිස්වා රාජා චින්තෙසි: මහාජානියා ඛො ඉමෙ අන්ධා යෙ එවරූපං දස්සනීයං න ලභන්ති, යන්නූනාහං ඉමිස්සා සාවත්ථියා යත්තකා ජච්චන්ධා සබ්බෙ තෙ සන්නිපාතාපෙත්වා එකදෙසං එකදෙසං හත්ථෙන ඵුසාපෙත්වා තෙසං වචනං සුණෙය්‍යන්ති, කෙළිසීලො රාජා එකෙන පුරිසෙන සාවත්ථියා සබ්බෙ ජච්චන්ධෙ සන්නිපාතාපෙත්වා තස්ස පුරිසස්ස සඤ්ඤං අදාසි යථා එකෙකො ජච්චන්ධො සීසාදිකං එකෙකං යෙව හත්ථිනො අඞ්ගං ඵුසිත්වා හත්ථී මයා දිට්ඨොති සඤ්ඤං කරොති තථා කරොහීති. සො පුරිසො තථා අකාසි. අථ රාජා තෙ අන්ධෙ පච්චෙකං පුච්ඡි කීදිසො භණෙ හත්ථීති, තෙ අත්තනා දිට්ඨාවයවමෙව හත්ථිං කත්වා වදන්තා එදිසො හත්ථී නෙදිසො හත්ථීති අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්තා හත්ථාදීහි උපක්කමිත්වා රාජඞ්ගණෙ මහන්තං කොලාහලමකංසු. රාජා සපරිජනො තෙසං තං විප්පකාරං දිස්වා ඵාසුකෙහි භිජ්ජමානෙහි හදයෙන උග්ඝන්තෙන[2] මහාහසිතං හසි, තෙන වුත්තං "**අථ ඛො භික්ඛවෙ සො රාජා**=පෙ=**අත්තමනො අහොසී**"ති. තත්ථ **අම්භො**ති: ආලපනං; **සාවතිකා**ති: යත්තකා; **ජච්චන්ධා**ති: ජාතියා අන්ධා; ජාතිතො පට්ඨාය අචක්ඛුකා. **එකජ්ඣ**න්ති: එකතො; **භණෙ**ති: අබහුමානාලාපො. **හත්ථිං දස්සෙසී**ති: යථාවුත්තහත්ථිං ඵුසාපෙත්වා දස්සෙසි. සො ච සුසික්ඛිතත්තා අපරිඵන්දන්තො නිපජ්ජි. **දිට්ඨො නො හත්ථී**ති: හත්ථෙන පරාමසනං දස්සනං කත්වා ආහංසු. තෙන පුරිසෙන සීසං පරාම සාපෙත්වා එදිසො හත්ථීති සඤ්ඤාපිතත්තා තාදිසං යෙව හත්ථිං සඤ්ජානන්තා ජච්චන්ධා එදිසො දෙව හත්ථී "සෙය්‍යථාපි කුම්භො"ති වදිංසු. **කුම්භො**ති ච ඝටොති අත්ථො. **ඛීලො**ති: නාගදන්ත ඛීලො, **සොණ්ඩා**ති: හත්ථො.

1. සී. II. ඔභුය්හං.
2. සී. II. උග්ඝන්තෙන

නඞ්ගලීසාති: නඞ්ගලස්ස සිරං ඊසා. **කායො**ති: සරීරං; **කොට්ඨො**ති: කුසූලො, **පාදො**ති ජඞ්ඝා; **ථූණො**ති: ථම්භො; **නඞ්ගුට්ඨ**න්ති: වාලස්ස උපරිම පදෙසො: **වාලධී**ති වාලස්ස අග්ගපදෙසො; **මුට්ඨීහි සංසුම්භිංසූ**ති:[1] මුට්ඨියො බන්ධිත්වා පහරිංසු; මුට්ඨිඝාතං අකංසු. **අත්තමනො අහොසී**ති: කෙළිසීලත්තා සො රාජා තෙන ජච්චන්ධානං කලහෙන අත්තමනො හාසෙන ගහිතමනො අහොසි. **එවමෙව ඛො**ති උපමා සංසන්දනං; තස්සත්ථො: භික්ඛවෙ යථා තෙ ජච්චන්ධා අචක්ඛුකා එකඞ්ගදස්සිනො අනවසෙසතො හත්ථිමපස්සිත්වා අත්තනා දිට්ඨාවයවමත්තං හත්ථිසඤ්ඤාය ඉතරෙහි දිට්ඨං නානුජානන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදං ආපන්නා කලහං අකංසු, එවමෙව ඉමෙ අඤ්ඤතිත්ථියා සක්කායස්ස එකදෙසං රූපවෙදනාදිං අත්තනාදිට්ඨිදස්සනෙන යථාදිට්ඨං අත්තාති මඤ්ඤමානා තස්ස සස්සතාදිභාවං ආරොපෙත්වා ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති අභිනිවිසිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං විවදන්ති, යථාභූතං පන අත්ථානත්ථං ධම්මාධම්මඤ්ච න ජානන්ති, තස්මා අන්ධා අචක්ඛුකා ජච්චන්ධපටිභාගාති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තිත්ථියානං ධම්මසභාවං යථාභූතං අජානන්තා අපස්සන්තා ජච්චන්ධා විය හත්ථිම්හි අයථාදස්සනමිච්ඡාභිනිවෙසා තත්ථ විවාදාපන්නාති සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි

තත්ථ **ඉමෙසු කිර සජ්ජන්ති එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා**ති: ඉධෙකච්චෙ පබ්බජ්ජූපගමනෙන සමණා ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා සස්සතො ලොකොති ආදිනයප්පවත්තෙසු ඉමෙසු එව අසාරෙසු දිට්ඨිගතෙසු දිට්ඨියාභිනන්දනවසෙන ඉමෙසු වා රූපාදීසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු එවං අනිච්චෙසු දුක්ඛෙසු විපරිණාමධම්මෙසු තණ්හාභිනන්දනාදිට්ඨාභිනන්දනානං වසෙන එතං මමාති ආදිනා **සජ්ජන්ති කිර** අහො පනෙසං සම්මොහොති දස්සෙති, කිරසද්දො චෙත්ථ අරුචිසූචනත්ථො. තෙන තත්ථ සකාරණභාවමෙව දීපෙති, න කෙවලං සජ්ජන්ති එව, අථ ඛො **විග්ගය්හ නං විවදන්ති** න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමීති ආදිනා විග්ගාහිකකථානුයොගවසෙන විග්ගය්හ විවදන්ති විවාදං ආපජ්ජන්ති. **න**න්ති චෙත්ථ නිපාතමත්තං. අථවා **විග්ගය්හ න**න්ති නං දිට්ඨිනිස්සයං සක්කායදිට්ඨිමෙව වා විසදිස[2]දස්සනත්තා සස්සතාදිවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධං ගහෙත්වා විවදන්ති විසෙසතො වදන්ති, අත්තනා එව වා විදිතං විසිට්ඨං අවිපරීතං කත්වා අභිනිවිස්ස වොහරන්ති. යථා කිං? **ජනා එකඞ්ගදස්සිනො** යථා තෙ ජච්චන්ධජනා හත්ථිස්ස එකෙකඞ්ගදස්සිනො යං යං අත්තනා ඵුසිත්වා ඤාතං තං තදෙව හත්ථීති ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං විග්ගය්හ විවදිංසු, එවං සම්පදමිදන්ති අත්ථො. ඉති සද්දො චෙත්ථ ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථ සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. II. සංබුභිංසූති. 2. සී. III. විපරීත.

පඨමෙ **සස්සතො අත්තා ච ලොකො චා**ති: රූපාදීසු අඤ්ඤතරං අත්තාති ච ලොකොති ච සඞ්ගහෙත්වා තං සස්සතං නිච්චන්ති අඤ්ඤෙපි තථා ගාහෙන්තා වොහරන්ති. යථා හි රූපං අත්තා චෙව ලොකො ච සස්සතො චාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්ති. තථා වෙදනං සඤ්ඤං සඞ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තා ච ලොකො ච සස්සතො චාති අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්තීති. අථ වා **අත්තා**ති අහංකාරවත්ථු **ලොකො**ති මමංකාරවත්ථු; යං අත්තනියන්ති වුච්චති. අත්තාති වා සයං, ලොකොති පරො, අත්තාති වා පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු එකො ඛන්ධො, ඉතරො ලොකො, අත්තාති වා සවිඤ්ඤාණකො ඛන්ධසන්තානො අවිඤ්ඤාණකො ලොකො, එවං තඤ්හි[1] අත්තාති ච ලොකොති ච යථාදස්සනං ද්විධා ගහෙත්වා තදුභයං නිච්චො ධුවො සස්සතොති අභිනිවිස්ස වොහරන්ති, එතෙන චත්තාරො සස්සතවාදා දස්සිතා, **අසස්සතො**ති සත්තපි උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා. **සස්සතො ච අසස්සතො චා**ති එකච්චො සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච එකච්චො අසස්සතොති එවං සස්සතො ච අසස්සතො චාති අත්ථො. අථ වා සොව අත්තා ච ලොකො ච අත්තභඞ්ගදිට්ඨිකානං විය සස්සතො ච අසස්සතො ච සියා. සස්සතොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සබ්බථා**ති ඉමිනා එකච්චසස්සතවාදො දස්සිතො. **නෙව සස්සතො නාසස්සතො**ති ඉමිනා අමරාවික්ඛෙපවාදො දස්සිතො. තෙහි සස්සතවාදෙ අසස්සතවාදෙ ච දොසං දිස්වා 'නෙව සස්සතො නාසස්සතො අත්තා ච ලොකො චා'ති වික්ඛෙපං කරොන්තා විචරන්ති. **සයං කතො**ති අත්තනා කතො; යථා හි තෙසං තෙසං සත්තානං අත්තා ච අත්තනො ධම්මානුධම්මං කත්වා සුඛදුක්ඛානි පටිසංවෙදෙති, එවං අත්තනාව අත්තානං තස්ස ච උපභොගභූතං කිඤ්චන පළිබොධසඞ්ඛාතං ලොකඤ්ච කරොති, **අභිනිම්මිණාතී**ති: අත්තලද්ධි විය අයම්පි තෙසං ලද්ධි. **පරකතො**ති: පරෙන කතො; අඤ්ඤො පරෙන ඉස්සරෙන වා පුරිසෙන වා පජාපතිනා වා කාලෙන වා පකතියා වා අත්තා ච ලොකො ච කතො නිම්මිතොති අත්ථො. **සයං කතො පරකතො චා**ති: යස්මා අත්තානඤ්ච ලොකඤ්ච නිම්මිණන්තා ඉස්සරාදයො න කෙවලං සයමෙව නිම්මිණන්ති, අථ ඛො තෙසං තෙසං සත්තානං ධම්මාධම්මානං සහකාරිකාරණං[2] ලභිත්වාව, තස්මා සයං කතො ච පරකතො ච අත්තා ච ලොකො චාති එකච්චානං ලද්ධි. **අසයංකාරො අපරංකාරො**ති. නත්ථි එතස්ස සයං කාරොති=අසයංකාරො. නත්ථි එතස්ස පරකාරොති=අපරංකාරො. අනුනාසිකාගමං කත්වා වුත්තං "අපරංකාරො"ති. අයං උභයත්ථ දොසං දිස්වා උභයං පටික්ඛිපති. අථ කථං චරහි උප්පන්නොති ආහ: **අධිච්ච සමුප්පන්නො**ති: යදිච්ඡාය සමුප්පන්නො කෙනචි කාරණෙන විනා උප්පන්නොති අධිච්චසමුප්පන්නවාදො දස්සිතො, තෙන අහෙතුකවාදොපි සඞ්ගහිතො හොති ඉදානි යෙ දිට්ඨිගතිකා අත්තානං විය සුඛදුක්ඛම්පි තස්ස ගුණභූතං කිඤ්චනභූතං වා සස්සතාදිවසෙන අභිනිවිස්ස වොහරන්ති, තෙසං තං වාදං දස්සෙතුං

1. සී. I. තත්ථ. 2. සී. I. කාරණාකාරණං.

“සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා”ති ආදි වුත්තං. තං වුත්තනයමෙව. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එත්ථ පන ඉධ ජච්චන්ධූපමාය අනාගතත්තා තං හිත්වා සෙසං වුත්තනයෙනෙව අත්ථො යොජෙතබ්බො. තත්ථ ගාථාය **අන්තරාව විසීදන්ති අප්පත්වාව තමොගධ**න්ති අයං විසෙසො. තස්සත්ථො: එවං දිට්ඨිගතෙසු දිට්ඨිනිස්සයෙසු[1] ආසජ්ජමානා දිට්ඨිගතිකා කාමොඝාදීනං චතුන්නං ඔඝානං සංසාරමහොඝස්සෙව වා අන්තරාව වෙමජ්ඣෙ එව යං තෙසං පාදුභාවෙන පතිට්ඨෙන වා ඔගධසඞ්ඛාතං නිබ්බානං තදධිගමූපායො වා අරියමග්ගො තං අප්පත්වාව අනධිගන්ත්වා එව විසීදන්ති සංසී**දන්ති**, ඔගධන්ති පතිට්ඨහන්ති එතෙන එත්ථ වාති=ඔගධො, අරියමග්ගො නිබ්බානඤ්ච, ඔගාධමෙවෙත්ථ රස්සත්තං කත්වා ඔගධන්ති වුත්තං. තං ඔගධං=**තමොගධ**න්ති පදවිභාගො.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව. **ඉමං උදාන**න්ති: එත්ථ පන දිට්ඨිතණ්හාමානෙසු දොසං දිස්වා තෙ දූරතො වජ්ජෙත්වා සඞ්ඛාරෙ යථාභූතං පස්සතො ච තත්ථ අනාදීනවදස්සිතාය මිච්ඡාභිනිවිට්ඨස්ස යථාභූතං අපස්සතො ච යථාක්කමං සංසාරතො අතිවත්තනානතිවත්තනදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසීති අත්ථො යොජෙතබ්බො. තත්ථ **අහංකාර පසුතා අයං පජා**ති: සයංකතො අත්තා ච ලොකො චාති එවං වුත්තසයංකාරසඞ්ඛාතං අහඞ්කාරං තථා පවත්තදිට්ඨිං **පසුතා** අනුයුත්තා **අයං පජා** මිච්ඡාභිනිවිට්ඨසත්තකායො **පරඞ්කාරූපසංහිතා**ති: පරො අඤ්ඤො ඉස්සරාදිකො සබ්බං කරොතීති එවං පවත්තපරකාරදිට්ඨිසන්නිස්සිතා තදුපසංහිතාති=පරංකාරූපසංහිතා. **එතදෙකෙ නාබ්භඤ්ඤංසූ**ති: එතං දිට්ඨිවයං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා තත්ථ දොසදස්සිනො හුත්වා නානුජානිංසු. කථං? සති හි සයංකාරෙ කාමකාරතො සත්තානං ඉට්ඨෙනෙව භවිතබ්බං න අනිට්ඨෙන න හි කොචි අත්තනො දුක්ඛං ඉච්ඡති, භවති ච අනිට්ඨං, තස්මා න සයංකාරො, පරඞ්කාරෙපි යදි ඉස්සරහෙතුකා සචායං ඉස්සරො අත්තත්ථං වා කරෙය්‍ය පරත්ථං වා, තත්ථ යදි අත්තත්ථාය, අත්තනා අකතකිච්චො සියා, අලද්ධස්ස[2] සාධනතො. අථ වා පරත්ථං, සබ්බෙසං හිතසුඛමෙව නිප්ඵාදෙය්‍ය න අහිතං දුක්ඛං නිප්ඵජ්ජති. තස්මා ඉස්සරවසෙන පරඞ්කාරො සිජ්ඣතීති යදි ච ඉස්සරසඞ්ඛාතං අඤ්ඤනිරපෙක්ඛං[3] නිච්චමෙව කාරණං පවත්තිය්‍යා සියා කම්මෙන උප්පත්ති න සියා, සබ්බමෙව එකජ්ඣං උප්පජ්ජිතබ්බං කාරණසන්නිහිතත්තා, අථස්ස අඤ්ඤම්පි සහකාරිකාරණං ඉච්ඡතං තදඤ්ඤව හොතු කිමිස්සරෙන අපරිනිට්ඨිතසාමත්ථියෙන පරිකප්පිතෙන යථා ච ඉස්සරහෙතුකො පරඞ්කාරො න සිජ්ඣති, එවං පජාපති පුරිස පකති බ්‍රහ්මකාලාදි හෙතුතො පි න සිජ්ඣතෙ

---

1. සී. II. විසයෙසු. 2. සී. II. III. අසිද්ධස්ස. 3. සී. I. අඤ්ඤනිරපෙක්ඛෙ.

තෙසම්පි අසිද්ධත්තා වුත්තදෙසානතිවත්තනතො ච, තෙන වුත්තං. "**එතදෙකෙ නාබ්භඤ්ඤිංසූ**"ති: යථාවුත්තෙන සයංකාරපරංකාරෙ අනනුජානන්තාපි අධිච්චසමුප්පන්නං අත්තානං ච ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙන්ති. තෙපි **න නං සල්ලන්ති අද්දසු**න්ති: අධිච්චසමුප්පන්නන්ති වාදිනොපි මිච්ඡාභිනිවෙසං අනතික්කමන්තා යථාභූතං අජානන්තා තං දිට්ඨිගතං තත්ථ තත්ථ දුක්ඛුප්පාදනතො විජ්ඣනට්ඨෙන සල්ලන්ති න පස්සිංසු. **එතඤ්ච සල්ලං පටිගච්ච පස්සතො**ති යො පන ආරද්ධවිපස්සකො පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො සමනුපස්සති, සො **එතඤ්ච** තිවිධං විපරීතදස්සනං අඤ්ඤඤ්ච සකලං මිච්ඡාභිනිවෙසං තෙසඤ්ච නිස්සයභූතෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙපි තුජ්ජනතො දුරුද්ධාරතො ච සල්ලන්ති **පටිගච්ච** පුබ්බෙයෙව විපස්සනාපඤ්ඤාය පස්සති, එවං පස්සතො අරියමග්ගක්ඛණෙ එකන්තෙනෙව **අහං කරොමීති න තස්ස හොති** යථා ච අත්තනො කාරකභාවො තස්ස න උපට්ඨාති, එවං **පරො කරොතීති න තස්ස හොති** කෙවලං පන අනිච්චසඞ්ඛාතං පටිච්චසමුප්පන්නධම්මමත්තමෙව[1] හොති. එත්තාවතා සම්මාපටිපන්නස්ස සබ්බථාපි දිට්ඨිමානාභාවො දස්සිතො. තෙනෙව අරහත්තප්පත්තියා සංසාරසමතික්කමො පකාසිතො හොති. ඉදානි යො දිට්ඨිගතෙ අල්ලීනො න සො සංසාරතො සීසං උක්ඛිපිතුං සක්කොතීති තං දස්සෙතුං "**මානුපෙතා**"ති ගාථමාහ. තත්ථ **මානුපෙතා අයං පජාති**: අයං සබ්බාපි දිට්ඨිගතිකසඞ්ඛාතා පජා සත්තකායො මය්හං දිට්ඨි සුන්දරා මය්හං ආදානො සුන්දරොති අත්තනො ගාහස්ස සම්පග්ගහලක්ඛණෙන මානෙන උපෙතා සමන්නාගතා; **මානගන්ථා මානවිනිබද්ධා**ති: තතො එව තෙන අපරාපරං උප්පජ්ජමානෙන යථා නං දිට්ඨි න පටිනිස්සජ්ජති එවං අත්තනො සන්තානස්ස ගථිතත්තා විනිබද්ධත්තා මානගන්ථා මානවිනිබද්ධාති. **දිට්ඨීසු සාරම්භකථා සංසාරං නාතිවත්තතී**ති: ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති අත්තුක්කංසනපරවම්භනවසෙන අත්තනො දිට්ඨාභිනිවෙසෙන පරෙසං දිට්ඨීසු සාරම්භකථා විරොධකථා සංසාරසන්නිස්සිතානං අවිජ්ජාතණ්හානං අප්පහානතො සංසාරං නාතිවත්තති න අතික්කමතීති අත්ථො.

ඡට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **සුභූති**ති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, සො හි ආයස්මා පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ කතාභිනීහාරො කප්පසතසහස්සං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උළාරවිභවෙ මහති කුලෙ උප්පන්නො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා සංවෙගජාතො ඝරා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා කතාධිකාරත්තා ඝටෙන්තො වායමන්තො න චිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො ජාතො, බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය පන උක්කංසපාරමිප්පත්තියා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං අරණවිහාරීනං යදිදං සුභූතී"ති අරණ

---

1. සී. I. මග්ගතෙච්ච.

විහාරෙ භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතො. සො එකදිවසං සායණ්හසමයෙ දිවාට්ඨානතො විහාරඞ්ගණං ඔතිණ්ණො චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවන්තං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා දෙසනාපරියොසානෙ වුට්ඨහිත්වා වන්දිස්සාමීති කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා භගවතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජි. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සුභූති=පෙ=සමාපජ්ජිත්වා**"ති. තත්ථ දුතියජ්ඣානතො පට්ඨාය රූපාවචරසමාධි සබ්බොපි අරූපාවචරසමාධි අවිතක්කසමාධි එවාති. ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානපාදකො අරහත්තඵලසමාධි අවිතක්කසමාධීති අධිප්පෙතො. දුතියජ්ඣානාදීහි පහීනා මිච්ඡාවිතක්කා න තාව සුප්පහීනා අච්චන්තප්පහානාභාවතො, අරියමග්ගෙන පන පහීනා එව, පුන පහාතබ්බාභාවතො. තස්මා අග්ගමග්ගපරියොසානභූතො අරහත්තඵලසමාධි සබ්බෙසං මිච්ඡාවිතක්කානං පහානෙන උප්පන්නත්තා විසෙසතො අවිතක්කසමාධීති වත්තබ්බතං අරහති, පගෙව චතුත්ථජ්ඣානපාදකො. තෙන වුත්තං "ඉධ පන චතුත්ථජ්ඣානපාදකො අරහත්තඵලසමාධි අවිතක්කසමාධීති අධිප්පෙතො"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො සුභූතිස්ස සබ්බමිච්ඡාවිතක්කසබ්බසංකිලෙසපහානසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි, තත්ථ **යස්ස විතක්කා විධූපිතා**ති: යෙන අරියපුග්ගලෙන යස්ස වා අරියපුග්ගලස්ස කාමවිතක්කාදයො සබ්බෙපි මිච්ඡාවිතක්කා විධූපිතා අරියමග්ගඤාණෙන සන්තාපිතා සමුච්ඡින්නා; **අජ්ඣත්තං සුවිකප්පිතා අසෙසා**ති: නියකජ්ඣත්තසංඛාතෙ අත්තනො සන්තානෙ නුප්පජ්ජනාරහා සුවිකප්පිතා සුට්ඨු විකප්පිතා අසෙසතො, කිඤ්චිපි අසෙසෙත්වා සුසමුච්ඡින්නාති අත්ථො. **තං සඞ්ගං අතිච්ච අරූපසඤ්ඤී**ති: එත්ථ තන්ති නිපාතමත්තං, අථවා හෙතු අත්ථො තං සද්දො. යස්මා අනවසෙසෙන මිච්ඡාවිතක්කා සමුච්ඡින්නා තස්මා රාගසඞ්ගාදිකං පඤ්චවිධසඞ්ගං සබ්බම්පි වා කිලෙසසඞ්ගං අතිච්ච අතික්කමිත්වා අතික්කමනහෙතු රූපාභාවතො රුප්පනසංඛාතස්ස ච විකාරස්ස තත්ථ අභාවතො නිබ්බිකාරභාවහෙතුතො වා අරූපන්ති ලද්ධනාමං නිබ්බාණං ආරම්මණං කත්වා පවත්තාහි මග්ගඵලසඤ්ඤාහි[1] අරූපසඤ්ඤී. **චතුයොගාතිගතො**ති: කාමයොගො භවයොගො දිට්ඨියොගො අවිජ්ජායොගොති චත්තාරො යොගෙ යථාරහං චතූහිපි මග්ගෙහි අතික්කමිත්වා ගතො; **න ජාතුමෙතී**ති: මකාරො පදසන්ධිකරො, ජාතු එකංසෙ නෙව පුනබ්භවාය න එති; ආයති පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති තස්ස නත්ථීති අත්ථො. **න ජාතිමෙතී**තිපි පඨන්ති. සො එවත්ථො. ඉති භගවා ආයස්මතො සුභූතිස්ස අරහත්තඵලසමාපත්තිවිහාරං අනුපාදිසෙසනිබ්බාණං ච ආරබ්භ පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසි.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. II. පඤ්ඤ.

අට්ඨමෙ **ද්වෙ පූගා**ති: ද්වෙ ගණා. **අඤ්ඤතරිස්සා ගණිකායා**ති: අඤ්ඤතරාය නගරසොභිනියා. **සාරත්තා**ති: සුට්ඨු රත්තා; **පටිබද්ධචිත්තා**ති: කිලෙසවසෙන බද්ධචිත්තා. රාජගහෙ කිර එකස්මිං ඡණදිවසෙ බහූ ධුත්තපුරිසා ගණබන්ධෙන විචරන්තා එකමෙකස්ස එකමෙකං වෙසිං ආනෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා ඡණකීළං කීළිංසු; තතො පරම්පි ච තයො ඡණදිවසෙ තං තං යෙව වෙසිං ආනෙත්වා ඡණකීළං කීළිංසු. අථාපරස්මිං ඡණදිවසෙ අඤ්ඤෙපි ධුත්තා තථෙව ඡණකීළං කීළිතුකාමා වෙසියො ආනෙන්තා පුරිමධුත්තෙහිපි පුබ්බෙ ආනීතං එකං වෙසිං ආනෙන්ති ඉතරෙ තං දිස්වා අයං අම්හාකම්පි පරිග්ගහොති ආහංසු, තෙපි තථෙව ආහංසු; එවං අම්හාකං අම්හාකං පරිග්ගහො පරිග්ගහොති කලහං වඩ්ඪෙත්වා පාණිප්පහාරාදීනි අකංසු. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ ද්වෙ පූගා**"ති ආදි. තත්ථ **උපක්කමන්තී**ති: පහරන්ති; **මරණම්පි නිගච්ඡන්තී**ති: බලවඋපක්කමෙහි මරණං උපගච්ඡන්ති, ඉතරෙ හි **මරණමත්තං** මරණප්පමාණදුක්ඛං පාපුණන්ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං කාමෙසු ගෙධං විවාදමූලං සබ්බානත්ථමූලන්ති සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: අනත්ථවයෙ ච මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා ආදීනවානිසංසවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යඤ්ච පත්ත**න්ති: යං රූපාදිසු පඤ්චකාමගුණජාතං පත්තං නාම කාමෙසු දොසොති දිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා අපුරක්ඛත්වා වා එතරහි ලද්ධං අනුභූයමානං. **යඤ්ච පත්තබ්බ**න්ති: යං ච කාමගුණජාතමෙව "භුඤ්ජිතබ්බා කාමා පරිභුඤ්ජිතබ්බා කාමා ආසෙවිතබ්බා කාමා පටිසෙවිතබ්බා කාමා යො කාමෙ පරිභුඤ්ජති සො ලොකං වඩ්ඪෙති යො ලොකං වඩ්ඪෙති සො බහුං පුඤ්ඤං පසවතී"ති දිට්ඨිමුපනිස්සාය තං අතිස්සජිත්වා කතෙන කම්මුනා අනාගතෙ පත්තබ්බං අනුභවිතබ්බං. **උභයමෙතං රජානුකිණ්ණ**න්ති: එතං උභයං පත්තං පත්තබ්බඤ්ච රාගරජාදීහි අනුකිණ්ණං, සම්පත්තෙ[1] හි වත්ථුකාමෙ අනුභවන්තො රාගරජෙන වොකිණ්ණො හොති, තස්ස පන සංකිලිට්ඨචිත්තස්ස ඵලෙ ආයතිං ආපතන්තෙ[2] දොමනස්සුප්පත්තියං දොසරජෙන වොකිණ්ණො හොති, උභයත්ථාපි මොහරජෙන වොකිණ්ණො හොති. කස්ස පනෙතං රජානුකිණ්ණන්ති ආහ "**ආතුරස්සානුසික්ඛතො**"ති කාමපත්ථනාවසෙන කිලෙසාතුරස්ස තස්ස ච ඵලෙන[3] දුක්ඛාතුරස්ස ච උභයත්ථාපි ඵාතිකරණාභිලාසාය කිලෙසඵලෙ අනුසික්ඛතො, තථා **යඤ්ච පත්ත**න්ති යං අචෙලකවතාදිවසෙනාතුරප්පත්තං අත්තපරිතාපනං, **යං ච පත්තබ්බ**න්ති යං මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානහෙතු අපායෙසු පත්තබ්බං ඵලං, **උභයමෙතං රජානුකිණ්ණ**න්ති තදුභයං දුක්ඛරජානුකිණ්ණං, **ආතුරස්සා**ති කායකිලමථෙන දුක්ඛාතුරස්ස, **අනුසික්ඛතො**ති මිච්ඡාදිට්ඨිං තස්සා සමාදායකෙ පුග්ගලෙ ච අනුසික්ඛතො යෙව, **සික්ඛාසාරා**ති යෙහි යථා සමාදින්නානං සීලබ්බතාදිසංඛාතං සික්ඛං සාරතො ගහෙත්වා ඉමිනා සංසාරෙ සුද්ධීති කපිතා තෙ, තෙනාහ "**සීලබ්බතං ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං**

1. සී. II. සම්පත්තො. 2. සී. I. අප්පත්තෙ. 3. සී. II. බලෙන.

උපට්ඨානං සාර"න්ති තත්ථ යං න කරොමීති ඔරමති තං සීලං, විසභොජන ඛිවජ්ඣාචරණාදිකං වතං, සාකභක්ඛතා ජීවිතං, මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියං, එතෙසං අනුට්ඨානං උපට්ඨානං, භූතපිණ්ඩක[1]පරිහණ්ඩාදිවසෙන ඛන්ධදෙව[2]සිවාදිපරිචරණං වා උපට්ඨානං, එවමෙතෙසු යථාවුත්තෙසු සීලාදීසු සංසාරසුද්ධි හොතීති තානි සාරතො ගහෙත්වා ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා සික්ඛාසාරා සීලබ්බතං ජීවිතං බ්‍රහ්මචරියං උපට්ඨානං සාරාති වෙදිතබ්බා. **අයමෙකො අන්තො**ති: අයං සීලබ්බතපරාමාසවසෙන අත්තකිලමථානුයොගසඞ්ඛාතො මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා උප්පථභූතො ලාමකට්ඨෙන ච එකො අන්තො, **අයං දුතියො අන්තො**ති: අයං කාමසුඛල්ලිකානුයොගො කාමෙසු පාතබ්‍යතා පත්තිසඞ්ඛාතො දුතියො වුත්තනයෙන අන්තො. **ඉච්චෙතෙ උභො අන්තා**ති: කාමසුඛල්ලිකානුයොගො අත්තකිලමථානුයොගො ච ඉති එතෙ උභො අන්තා, තෙ ච ඛො එතරහි පච්චත්ත ආයතිං පත්තබ්බෙ ච කිලෙසදුක්ඛරජානුකිණ්ණෙ කාමගුණෙ අත්තපරිතාපනෙ ච අල්ලීනෙහි කිලෙසදුක්ඛාතුරානං අනුසික්ඛන්තෙහි සඤ්ච කිලෙසදුක්ඛාතුරෙහි පටිපජ්ජිතබ්බතා ලාමකා උප්පථභූතා චාති අන්තා. **කටසිවඩ්ඪනා**ති: අන්ධපුථුජ්ජනෙහි අභිකඞ්ඛිතබ්බට්ඨෙන කටසිසඞ්ඛාතානං තණ්හාඅවිජ්ජානං අභිවඩ්ඪකා, **කටසියො දිට්ඨී වඩ්ඪෙන්තී**ති: තා පන කටසියො නානප්පකාරදිට්ඨී වඩ්ඪෙන්ති වත්ථුකාමෙසු අස්සාදානුපස්සිනො හි තෙ පජහිතුං අසක්කොන්තස්ස තණ්හාඅවිජ්ජාසහකාරිකාරණං ලභිත්වා 'නත්ථි දින්න'න්ති ආදිනා නත්ථිකදිට්ඨිං අකිරියදිට්ඨිං අහෙතුකදිට්ඨිඤ්ච ගණ්හාපෙන්ති, අත්තපරිතාපනං අනුයුත්තස්ස පන අවිජ්ජාතණ්හාසහකාරිකාරණං ලභිත්වා සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධීති ආදිනා අත්තසුද්ධි අභිලාපෙන සීලබ්බතපරාමාසදිට්ඨිං ගණ්හාපෙන්ති සක්කායදිට්ඨියා පන තෙසං පච්චයභාවො පාකටො යෙව, එවං අන්තද්වයූපනිස්සයෙන තණ්හාඅවිජ්ජානං දිට්ඨිවඩ්ඪකතා වෙදිතබ්බා. කෙචි පන කටසීති පඤ්චන්නං ඛන්ධානං අධිවචනන්ති වදන්ති, තෙසං යදග්ගෙන තතො අන්තද්වයතො සංසාරසුද්ධි න හොති තදග්ගෙන තෙ උපාදානක්ඛන්ධෙ අභිවඩ්ඪෙන්තීති අධිප්පායො. අපරෙ පන කටසිවඩ්ඪනාති පදස්ස අපරාපරං ජරාමරණෙහි සීවථික වඩ්ඪනාති අත්ථං වදන්ති. තෙසං අන්තද්වයස්ස සංසාරසුද්ධිහෙතුභාවාභාවො යෙව වුත්තො. කටසියා පන දිට්ඨිවඩ්ඪනකාරණභාවො වත්තබ්බො, **එතෙ තෙ උභො අන්තෙ අනභිඤ්ඤායා**ති: තෙ එතෙ යථාවුත්තෙ උභොපි අන්තෙ අජානිත්වා ඉමෙ අන්තා තෙ ච එවං ගහිතා එවං අනුට්ඨිතා එවං ගතිකා එවං අභිසම්පරායාති එවං අජානනහෙතු අජානනකාරණා, "පඤ්ඤාය චස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛීණා"ති ආදීසු වියස්ස හෙතුඅත්ථො දට්ඨබ්බො. **ඔලීයන්ති එකෙ**ති: එකෙ කාමසුඛානුයොගවසෙන සඞ්කොචං ආපජ්ජන්ති. **අතිධාවන්ති එකෙ**ති: එකෙ අත්තකිලමථානුයොගවසෙන අතික්කමන්ති, කාමසුඛමනුයුත්තා හි විරියස්ස අකරණතො කොසජ්ජවසෙන සම්මාපටිපත්තිතො සඞ්කොචං ආපන්නත්තා ඔලීයන්ති නාම, අත්තපරිතාපනමනුයුත්තා පන කොසජ්ජං පහාය අනුපායෙන විරියාරම්භං

1. සී. II. ඝිණ්ඩක. 2. සී. II. III. ඛණ්ඩ.

කාරානතා සම්මාපටිපත්තියා අතික්කමනතො අතිධාවන්ති නාම, තදුභයං පන තත්ථ ආදීනවඅදස්සනතො. තෙන වුත්තං **"උභො අන්තෙ අනභිඤ්ඤාය ඔලීයන්ති එකෙ අතිධාවන්ති එකෙ"**ති. තත්ථ තණ්හාභිනන්දනවසෙන ඔලීයන්ති දිට්ඨාභිනන්දනවසෙන අතිධාවන්තීති වෙදිතබ්බං. අථවා සස්සතාභිනිවෙසවසෙන ඔලීයන්ති එකෙ උච්ඡෙදාභිනිවෙසවසෙන අතිධාවන්ති එකෙ, ගොසීලාදිවසෙන හි අත්තපරිතාපනමනුයුත්තා එකච්චෙ ඉමිනාහං සීලෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා තත්ථ නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිනාම ධම්මො සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සාමීති සස්සතදස්සනං අභිනිවිසන්තා සංසාරෙ ඔලීයන්ති නාම, කාමසුඛමනුයුත්තා පන එකච්චෙ යං කිඤ්චි කත්වා ඉන්ද්‍රියානි සන්තප්පෙතුකාමා ලොකායතිකා විය තදනුගුණං උච්ඡෙද දස්සනං අභිනිවිසන්තා අනුපායෙන වට්ටුපච්ඡෙදස්ස පරියෙසනතො අතිධාවන්ති නාම. එවං සස්සතුච්ඡෙදවසෙනපි ඔලීයනාතිධාවනානි වෙදිතබ්බානි, **යෙ ච ඛො තෙ අභිඤ්ඤායා**ති: යෙ ච ඛො පන අරියපුග්ගලා තෙ යථා වුත්තෙ උභො අන්තෙ ඉමෙ අන්තා එවං ගහිතා එවං අනුඨිතා එවං ගතිකා එවං අභිසම්පරායාති අභි විසිට්ඨෙන ඤාණෙන විපස්සනාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය ජානිත්වා මජ්ඣිම පටිපදං සම්මාපටිපන්නා තාය සම්මාපටිපත්තියා **තත්‍ර ච නාහෙසු**න්ති: තත්‍ර තස්මිං අන්තද්වයෙ පතිතා න අහෙසුං, තං අන්තද්වයං පජහිංසූති අත්ථො. **තෙ න ච අමඤ්ඤිංසූ**ති: තෙ තෙන අන්තද්වයපහානෙන මම ඉදං අන්තද්වයපහානං අහං අන්තද්වයං පහාසිං ඉමිනා අන්තද්වයප්පහානෙන සෙය්‍යොති ආදිනා තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාවසෙන න අමඤ්ඤිංසු, සබ්බ මඤ්ඤනානං සම්මදෙව පහීනත්තා. එත්ථ ච මග්ගඵලෙ ඨිතෙ අරිය පුග්ගලෙ සන්ධාය **තත්‍ර ච නාහෙසුං තෙ න ච අමඤ්ඤිංසූ**ති අතීතකාල වසෙන අයං දෙසනා පවත්තා. මග්ගක්ඛණෙ පන අධිප්පෙතෙ වත්තමාන කාලවසෙනෙව වත්තබ්බං සියා, **වට්ටං තෙසං නත්ථි පඤ්ඤාපනායා**ති: යෙ එවං පහීනසබ්බමඤ්ඤනා උත්තමපුරිසා තෙසං අනුපාදාපරි නිබ්බුතානං කම්මවිපාකකිලෙසවසෙන තිවිධම්පි වට්ටං නත්ථි පඤ්ඤාපනාය වත්තමානක්ඛන්ධභෙදතො උද්ධං අනුපාදානො විය ජාතවෙදො අපඤ්ඤත්තික භාවමෙව ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

අට්ඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **රත්තන්ධකාරතිමිසාය**න්ති: රත්තියං අන්ධකාරෙ මහා තිමිසාය; රත්ති හිපි අන්ධකාරවිරහිතා හොති යා පුණ්ණමාය රත්ති ජුණ්හා භාසිතා, අන්ධකාරොපි තිමිසාය අසති න වත්තබ්බො හොති අබ්භමහිකාදි උපක්කිලෙසවිරහිතෙ දෙවෙ; මහන්ධකාරො හි තිමිසාති වුච්චති, අයං පන අමාවසී රත්ති දෙවො මෙඝපටලච්ඡන්නො, තෙන වුත්තං "රත්තන්ධකාර තිමිසාය"න්ති. රත්තියා අන්ධකාරෙ මහාතිමිසායන්ති අත්ථො. **අබ්භොකා**

ගන්ති: අප්පටිච්ඡන්නෙන ඔකාසෙ විහාරඞ්ගණෙ; **තෙලපදීපෙසු ඣායමානෙසූ**ති: තෙලපජ්ජොතෙසු ජලමානෙසු; තත්‍ර ච භගවතො බ්‍යාමප්පභා පකතියා බ්‍යාමමත්තප්පදෙසං අභිබ්‍යාපෙත්වා චන්දිමසුරියාලොකං අභිභවිත්වා ඝනබහලං බුද්ධාලොකං විස්සජ්ජෙන්තී අන්ධකාරං විධමිත්වා තිට්ඨති කායප්පභාපි නීලපීතාදිවසෙන ඡබ්බණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙත්වා පකතියාව සමන්තතො අසීතිහත්ථප්පදෙසං ඔභාසෙන්තී තිට්ඨති, එවං බුද්ධාලොකෙනෙව එකොභාසභූතෙ භගවතො නිසින්නොකාසෙ පදීපකරණෙ කිච්චං නත්ථීති? සච්චං නත්ථි. තථාපි පුඤ්ඤත්ථිකා උපාසකා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පූජාකරණත්ථං දෙවසිකං තෙලපදීපං උපට්ඨපෙන්ති. තථා හි වුත්තං සාමඤ්ඤඵලෙපි "එතෙ මණ්ඩලමාළෙ දීපා ඣායන්තී"ති. **රත්තන්ධකාරතිමිසාය**න්ති ඉදම්පි තස්සා රත්තියා සභාවසිද්ධත්තං වුත්තං, න හි භගවතො නිසින්නොකාසස්ස අන්ධකාරභාවතො. පූජාකරණත්ථමෙව හි තදාපි උපාසකෙහි පදීපා කාරිතා, තස්මිං හි දිවසෙ සාවත්ථිවාසිනො බහූ උපාසකා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා උපොසථඞ්ගානි සමාදියිත්වා බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා නගරං පවිසිත්වා මහාදානානි පවත්තෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච අනුගන්ත්වා නිවත්තිත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහානි ගන්ත්වා සයම්පි පරිභුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා ගන්ධමාලාදිහත්ථා විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං පූජෙත්වා කෙචි මනොභාවනීයෙ භික්ඛූ පයිරුපාසන්තා කෙචි යොනිසො මනසිකරොන්තා දිවසභාගං වීතිනාමෙසුං. තෙ සායණ්හසමයෙ භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සත්ථරි ධම්මසභාමණ්ඩපප්පත්තෙන ගන්ධකුටිසමීපෙ අබ්භොකාසෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පයිරුපාසෙන්තා උපොසථවිසොධනත්ථඤ්චෙව යොනිසොමනසිකාරපරිබ්‍රූහනත්ථඤ්ච නගරං අගන්ත්වා විහාරෙ යෙව වසිතුකාමා අහෙසුං. අථ තෙ භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පූජාකරණත්ථං බහූ තෙලපදීපෙ ආරොපෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා භික්ඛූනං පරියන්තෙ නිසින්නා කථං සමුට්ඨාපෙසුං භන්තෙ ඉමෙ තිත්ථියා නානාවිධානි දිට්ඨිගතානි අභිනිවිස්ස වොහරන්තා චරන්ති තථා වොහරන්තා ච කදාචි සස්සතං කදාචි උච්ඡෙදදිට්ඨිසු අඤ්ඤතරන්ති එකස්මිං යෙව අට්ඨත්වා නවනවානි දිට්ඨිගතානි ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති පග්ගය්හ තිට්ඨන්ති උම්මත්තකසදිසා, තෙසං තථා අභිනිවිට්ඨානං කා ගති කො අභිසම්පරායොති, තෙන ච සමයෙන බහූ පටඞ්ගපාණකා පතන්තා පතන්තා තෙසු තෙලප්පදීපෙසු නිපතන්ති. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා අධිපාතකා**"ති ආදි. තත්‍ථ **අධිපාතකා**ති පටඞ්ගපාණකා; යෙ සලභාතිපි වුච්චන්ති. තෙ හි දීපසිඛං අධිපතනතො අධිපාතකාති අධිප්පෙතා. **ආපාතපරිපාත**න්ති: ආපාතං පරිපාතං ආපතිත්වා ආපතිත්වා පරිපතිත්වා පරිපතිත්වා අභිමුඛං පාතඤ්චෙව පරිබ්භමිත්වා පාතඤ්ච කත්වාති අත්ථො. ආපාතෙ පරිපාතන්ති කෙචි පඨන්ති. ආපාතෙ පදීපස්ස අත්තනො ආපාථගමනෙ සති පරිපතිත්වා පරිපතිත්වාති

අත්ථො. **අඝන්ති**: අවඩ්ඪිං දුක්ඛං. **බ්‍යසනන්ති** විනාසං; පුරිමපදෙන හි මරණමත්තං දුක්ඛං පච්ඡිමපදෙන මරණං තෙසං දීපෙති. තත්ථ කෙචි පාණකා සහ පතනෙන මරිංසු, කෙචි මරණමත්තං දුක්ඛං ආපජ්ජිංසු. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං අධිපාතකපාණකානං අත්තහිතං අජානන්තානං අත්තූපක්කමවසෙන නිරත්ථකබ්‍යසනප්පත්තිං විදිත්වා තෙසං විය දිට්ඨිගතිකානං දිට්ඨාභිනිවෙසෙන අනයබ්‍යසනප්පත්තිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **උපාතිධාවන්ති න සාරමෙන්තීති**: සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්ති ආදිභෙදං සාරං න එන්ති, චතුසච්චාභිසමයවසෙන න අධිගච්ඡන්ති; තස්මිං පන සඋපායෙ සාරෙ තිට්ඨන්තෙ යෙව විමුත්තාභිලාසාය[1] තං උපෙන්තා විය හුත්වාපි දිට්ඨිවිපල්ලාසෙන අතිධාවන්ති අතික්කමිත්වා ගච්ඡන්ති, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ නිච්චං සුභං සුඛං අත්තාති අභිනිවිසිත්වා ගණ්හන්තීති අත්ථො. **නවං නවං බන්ධනං බ්‍රූහයන්තීති**: තථා ගණ්හන්තා ච තණ්හාදිට්ඨිසඞ්ඛාතං නවං නවං බන්ධනං බ්‍රූහයන්ති වඩ්ඪයන්ති. **පතන්ති පජ්ජොතමිවාධිපාතා දිට්ඨෙ සුතෙ ඉතිහෙකෙ නිවිට්ඨාති**: එවං තණ්හාදිට්ඨිබන්ධනෙහි බද්ධත්තා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨෙ අත්තනො චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨදස්සනෙන වා දිට්ඨෙ අනුස්සවූපලබ්භමත්තෙනෙව ච සුතෙ ඉතිහ එකන්තතො එවමෙතන්ති නිවිට්ඨා දිට්ඨාභිනිවෙසෙන සස්සතන්ති ආදිනා අභිනිවිට්ඨා එකන්තහිතං වා නිස්සරණං අජානන්තා රාගාදීහි එකාදසහි අග්ගීහි ආදිත්තභවත්තයසඞ්ඛාතං අඞ්ගාරකාසුං යෙව ඉමෙ විය අධිපාතා ඉමං පජ්ජොතං පතන්ති න තතො සීසං උක්ඛිපිතුං සක්කොන්තීති.

නවම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **යාවකීවන්ති**: යත්තකං කාලං; **යතොති** යදා; යතො පට්ඨාය යස්මිං කාලෙති වා අත්ථො. **එවමෙතං ආනන්දාති**: ආනන්ද "තථාගතෙ උප්පන්නෙ තථාගතස්ස තථාගතසාවකානං යෙව ච. පරලාභසක්කාරො අභිවඩ්ඪති තිත්ථියා පන නිත්තෙජා විහතප්පභා පහීනලාභසක්කාරා හොන්ති"ති යං තයා වුත්තං එතං එවං න එතස්ස අඤ්ඤථා භාවො, චක්කවත්තිනො හි චක්කරතනස්ස පාතුභාවෙන ලොකො චක්කරතනං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤත්ථ පූජාසක්කාරසම්මානං නප්පවත්තෙති චක්කරතනමෙව පන සබ්බො ලොකො සබ්බභාවෙන සක්කරොති ගරුකරොති මානෙති පූජෙති; ඉති වට්ටානුසාරී පුඤ්ඤමත්ත[2]නිස්සන්දස්සාපි තාව මහන්තො ආනුභාවො, කිමඞ්ග පන විවට්ටානුසාරිපුඤ්ඤඵලූපත්ථම්භස්ස අනන්තාපරිමෙය්‍යගුණගණාධාරස්ස බුද්ධරතනස්ස ධම්මරතනස්ස සඞ්ඝරතනස්ස චාති දස්සෙති. භගවා හි සම්මා සම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො

---

1. සී. I. ලාභාය. 2. සී. I. මග්ග.

අනුක්කමෙන ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු සට්ඨිඅරහන්තෙ ජනපදචාරිකාය විස්සජ්ජෙත්වා උරුවෙලං පත්වා උරුවෙලකස්සපප්පමුඛෙ සහස්සජටිලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙහි පරිවුතො ලට්ඨිවනුය්‍යානෙ නිසීදිත්වා[1] බිම්බිසාරප්පමුඛානං අඞ්ගමගධවාසීනං ද්වාදසනහුතානි සාසනෙ ඔතාරෙත්වා යදා රාජගහෙ විහාසි. තතො පට්ඨාය භගවතො භික්ඛුසංඝස්ස ච යථා යථා උපරූපරි ලාභසක්කාරො අභිවඩ්ඪති තථා තථා සබ්බතිත්ථියානං ලාභසක්කාරො පරිහායි එව. අථෙකදිවසං ආයස්මා ආනන්දො දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො භගවතො ච අරියසඞ්ඝස්ස ච සම්මා පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතො කථං නු ඛො තිත්ථියානන්ති තෙසං පටිපත්තිං ආවජ්ජෙසි. අථස්ස තෙසං සබ්බථාපි දුප්පටිපත්ති යෙව උපට්ඨාසි. සො එවං මහානුභාවො ච නාම පුඤ්ඤූපනිස්සයස්ස ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා ච උක්කංසපාරමිප්පත්තෙ භගවති අරියසංඝෙ ච ධරන්තෙ කථං ඉමෙ අඤ්ඤ තිත්ථියා එවං දුප්පටිපන්නා අකතපුඤ්ඤා ඔචරකා ලාභිනො සක්කතා භවිස්සන්තීති තිත්ථියානං ලාභසක්කාරහානිං නිස්සාය කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා අථ අත්තනො පරිවිතක්කං **යාවකීවඤ්ච හණෙන්ති** ආදිනා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා ච තං ආනන්ද තයා මිච්ඡාපරිවිතක්කිතන්ති අවත්වා සුවණ්ණමුදිඞ්ගසදිසං ගීවං උන්නාමෙත්වා සුපුප්ඵිතසතපත්තසස්සිරිකං මහාමුඛං අභිප්පසන්නාකාරං කත්වා "එවමෙතං ආනන්දා"ති සංපහංසිත්වා "**යාවකීවඤ්චා**"ති ආදිනා තස්ස වචනං පච්චනුමොදි.[2] තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො=පෙ=භික්ඛු සංඝො චා**"ති. අථ භගවා තස්ස අත්ථුප්පත්තියං අතීතෙපි මයි අනුප්පන්නෙ එකච්චෙ නීචජනා බහුමානං ලභිත්වා මම උප්පාදතො පට්ඨාය හතලාභසක්කාරා අහෙසුන්ති බාවෙරුජාතකං කථෙසි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: දිට්ඨිගතිකානං තාව සක්කාරසම්මානො යාව න සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති තෙසං පන උප්පාදතො පට්ඨාය තෙ හතලාභසක්කාරා නිප්පභා නිත්තෙජා ච හොන්ති දුප්පටිපත්තියා දුක්ඛතො ච න මුච්චන්තීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **ඔභාසති තාව සො කිමී**ති: සො ඛජ්ජුපාණකකිමි තාවදෙව ඔභාසති ජොතෙති දිප්පති; **යාව න උදෙති පභඞ්කරො**ති: චතූසුපි මහාදීපෙසු එකක්ඛණෙ ආලොකකරණෙන පභඞ්කරොති ලද්ධනාමො සුරියො යාව න උග්ගමති න උදෙති; අනුග්ගතෙ හි සුරියෙ ලද්ධොකාසා ඛජ්ජුපාණකා විපරිවත්තමානා කණ්ටක[3]ඵලසදිසා තමසි විජ්ජොතන්ති: **වෙරොචනම්හි උග්ගතෙ හතප්පභො හොති න චාපි භාසතී**ති: සමන්තතො අන්ධකාරං විධමිත්වා කිරණසහස්සෙන විරොචනපභාවන්තතාය වෙරොචනනාමකෙ ආදිච්චෙ උට්ඨිතෙ ඛජ්ජුපාණකො හතප්පභො නිත්තෙජො කාළකො හොති රත්තන්ධකාරෙ විය න භාසති න දිප්පති. **එවං ඔභාසිතමෙව තිත්ථියාන**න්ති: යථා තෙන ඛජ්ජුපාණකෙන සුරියුග්ගමනතො පුරෙ යෙව ඔභාසිතං හොති එවං තක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා පරිකප්පනමත්තෙන දිට්ඨීනං ගහණතො තක්කිකාති ලද්ධනාමෙහි තිත්ථියෙහි ඔභාසිතං අත්තනො සමයතෙජෙන

1. සී. II. විහරිත්වා. 2. සී. II. පහංසි. 3. සී. I. & II. සකණ්ටක.

දීපෙත්වා අධිට්ඨිතං තාව යාව සම්බුද්ධා ලොකෙ නුප්පජ්ජන්ති, **න තක්කිකා සුජ්ඣන්ති න චාපි සාවකා**ති: යදා පන සම්මා සම්බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති තදා දිට්ඨිගතිකා න සුජ්ඣන්ති න සොභන්ති න චාපි තෙසං සාවකා සොභන්ති අඤ්ඤදත්ථු විහතසොභා රත්තිඛිත්තා විය සරා න පඤ්ඤායන්තෙව, අථ යාව සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ න උප්පජ්ජන්ති තාවදෙව තිත්ථියානං ඔභාසිතං අත්තනො සමයෙන ජොතනං න බහු තතො පරං යස්මා තස්මා න තක්කිකා සුජ්ඣන්ති න චාපි සාවකා තෙ හි දුරක්ඛාත ධම්මවිනයා සම්මාපටිපත්තිරහිතා න සංසාරතො සුජ්ඣන්ති අනීයාණික සාසනත්තා. තෙනාහ "**දුද්දිට්ඨී න දුක්ඛා පමුච්චරෙ**"ති: තක්කිකා හි අයථාවලද්ධිකත්තාය දුද්දිට්ඨී මිච්ඡාභිනිවිට්ඨදිට්ඨිකා විපරීතදස්සනා දිට්ඨිං අනිස්සජ්ජිත්වා සංසාරදුක්ඛතො න කදාචිපි මුච්චන්තීති.

දසම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච ජච්චන්ධවග්ගවණ්ණනා.

මූලවග්ගස්ස පඨමෙ **ලකුණ්ටකභද්දිය**න්ති එත්ථ භද්දියොති තස්ස ආයස්මතො නාමං. කායස්ස පන රස්සත්තා ලකුණ්ටකභද්දියොති නං සඤ්ජානන්ති, සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො මහද්ධනො මහාභොගො රූපෙන අපාසාදිකො දුබ්බණ්ණො දුද්දසිකො ඔකොටිමකො, සො එකදිවසං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. තදා සෙක්ඛා භික්ඛූ යෙභුය්‍යෙන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං යාචන්ති ධම්මදෙසනං යාචන්ති පඤ්හං පුච්ඡන්ති සො තෙසං අධිප්පායං පූරෙන්තො කම්මට්ඨානං ආචික්ඛති ධම්මං දෙසෙති පඤ්හං විස්සජ්ජෙති තෙ ඝටෙන්තා වායමන්තා අප්පෙකච්චෙ සකදාගාමිඵලං අප්පෙකච්චෙ අනාගාමිඵලං අප්පෙකච්චෙ අරහත්තං අප්පෙකච්චෙ තිස්සො විජ්ජා අප්පෙකච්චෙ ඡ අභිඤ්ඤා අප්පෙකච්චෙ චතස්සො පටිසම්භිදා අධිගච්ඡන්ති, තෙ දිස්වා ලකුණ්ටකභද්දියොපි සෙක්ඛො සමානො කාලං[1] ඤත්වා අත්තනො චිත්තකල්ලතඤ්ච සල්ලෙඛඤ්ච පච්චවෙක්ඛිත්වා[2] ධම්මසෙනාපතිං උපසඞ්කමිත්වා කතපටිසන්ථාරො සම්මොදමානො ධම්මදෙසනං යාචි. සොපිස්ස අජ්ඣාසයස්සානුරූපං කථං කථෙසි. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං ලකුණ්ටකභද්දියං අනෙකපරියායෙන ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙතී**"ති ආදි. තත්ථ **අනෙකපරියායෙනා**ති:

---

1. සී. I. ඔකාසං. 2. සී. I. සල්ලෙක්ඛෙත්වා.

ඉතිපි පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා ඉතිපි දුක්ඛා ඉතිපි අනත්තාති එවං අනෙකෙහි කාරණෙහි; **ධම්මියා කථායාති**: පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං උදයබ්බයාදිපකාසනියා ධම්මියා කථාය. **සන්දස්සෙතීති**: තානි යෙව අනිච්චාදිලක්ඛණානි උදයබ්බයාදිකෙ ච සම්මා දස්සෙති, හත්ථෙන ගහෙත්වා විය පච්චක්ඛතො දස්සෙති; **සමාදපෙතීති**: තත්ථ ලක්ඛණාරම්මණික විපස්සනං සම්මා ආදපෙති, යථාවිධි පටිපන්නා හුත්වා පවත්තති එවං ගණ්හාපෙති, **සමුත්තෙජෙතීති**: විපස්සනාය ආරද්ධාය සඞ්ඛාරානං උදයබ්බයෙසු උපට්ඨහන්තෙසු යථාකාලං පග්ගහනිග්ගහ සමුපෙක්ඛනෙන තිබොජ්ඣඞ්ගානං අනුපවත්තනෙන භාවනං මජ්ඣිමං වීථිං ඔතාරෙත්වා යථා විපස්සනාඤාණං සුවිප්පසන්නං හුත්වා පවත්තති එවං ඉන්ද්‍රියානං විසදභාවකරණෙන විපස්සනාචිත්තං සම්මා උත්තෙජෙති, විසදූපනවසෙන වොදපෙති, **සම්පහංසෙතීති**: තථා පවත්තියමානාය විපස්සනාය සමප්පවත්තභාවනාවසෙන චෙව උපරි ලද්ධබ්බභාවනාබලෙන[1] ච චිත්තං සම්මා පහංසෙති, ලද්ධස්සාදවසෙන ච සුට්ඨු තොසෙති, **අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චීති**: යථා යථා ධම්මසෙනාපති ධම්මං දෙසෙති තථා තථා තල්ලක්ඛණං විපස්සන්තස්ස ථෙරස්ස ච දෙසනානුභාවෙන අත්තනො ච උපනිස්සයසම්පත්තියා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා දෙසනානුසාරෙන ඤාණෙ අනුපවත්තන්තෙ කාමාසවාදිසු කිඤ්චි ආසවං අග්ගහෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අනවසෙසතො චිත්තං විමුච්චි; අරහත්තඵලං සච්ඡාකාසීති අත්ථො. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං ආයස්මතො ලකුණ්ටකභද්දියස්ස අඤ්ඤාරොචන[2]සඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ උද්ධන්ති: රූපධාතුයා අරූපධාතුයා ච; **අධොති** කාමධාතුයා, **සබ්බධීති**: සබ්බස්මිම්පි සඞ්ඛාරගතෙ. **විප්පමුත්තොති**: පුබ්බභාගෙන වික්ඛම්භනවිමුත්තියා අපරභාගෙ සමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තීහි සබ්බප්පකාරෙන විමුත්තො; අථ වා **උද්ධං විප්පමුත්තොති** එතෙන පඤ්චුද්ධම්භාගියසංයොජනප්පහානං දස්සෙති, **අධො විප්පමුත්තොති** එතෙන පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනප්පහානං. **සබ්බධි විප්පමුත්තොති** එතෙන අවසිට්ඨසබ්බාකුසලප්පහානං දස්සෙති. අථ වා **උද්ධන්ති** අනාගතකාලග්ගහණං, **අධොති** අතීතකාලග්ගහණං, උභයග්ගහණෙනෙව තදුභයපටිසංයුත්තත්තා පච්චුප්පන්නො අද්ධා ගහිතො හොති, තත්ථ අනාගතකාලග්ගහණෙන අනාගතක්ඛන්ධායතනධාතුයො ගහිතා; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. **සබ්බධීති**: කාමභවාදිකෙ සබ්බස්මිං භවෙ. ඉදං වුත්තං හොති: අනාගතො අතීතො පච්චුප්පන්නොති එවං තියද්ධසඞ්ගහිතෙ සබ්බස්මිං භවෙ විප්පමුත්තො; **අයමහමස්මීති අනානුපස්සීති**: සො එවං විප්පමුත්තො සො රූපවෙදනාදිසු අයං නාම ධම්මො අහමස්මීති දිට්ඨිමානමඤ්ඤනාවසෙන එවං නානුපස්සති තස්ස තථා මානකාරණං[3] නත්ථීති අධිප්පායො. අථ වා **අයමහමස්මීති අනානුපස්සීති** ඉදං යථාවුත්තාය විමුත්තියා අධිගමූපායදීපනං, තියද්ධසඞ්ග

1. සී. II. ඵලෙන. 2. සී. I. රොපන. 3. ම. චරණකාරණං.

ඨිතෙ තෙභූමකෙ සංඛාරෙ එතං මම එසො හමස්මි එසො මෙ අත්තාති පවත්තනසභාවාය මඤ්ඤනාය අභාවට්ඨානං[1] කත්වා නෙතං මම නෙසො හමස්මි න මෙ සො අත්තාති එවං උප්පජ්ජමානා යා පුබ්බභාගවුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා සා විමුත්තියා පදට්ඨානං, **එවං විමුත්තො උදතාරි ඔඝං අතිණ්ණපුබ්බං අපුනබ්භවායා**ති: එවං දසහි සංයොජනෙහි සබ්බෙහි අකුසලෙහි ච සබ්බථා විමුත්තො අරහා අරියමග්ගාධිගමනතො පුබ්බෙ සුපිනන්තෙනපි අතිණ්ණපුබ්බං කාමොඝො භවොඝො දිට්ඨොඝො අවිජ්ජොඝොති ඉදං චතුබ්බිධං ඔඝං සංසාරමහොඝමෙව වා අපුනබ්භවාය අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානාය උදතාරි උත්තිණ්ණො; උත්තරිත්වා පාරෙ ඨිතොති අත්ථො.

පඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **සෙක්ඛං මඤ්ඤමානො**ති: සෙක්ඛො අයන්ති මඤ්ඤමානො; තත්‍රායං වචනත්ථො=**සික්ඛතී**ති සෙක්ඛො,=කිං සික්ඛතීති? අධිචිත්තඤ්ච අධිපඤ්ඤඤ්ච; අථවා සික්ඛනං=සික්ඛා. සා එතස්ස සීලන්ති සෙක්ඛො; සො හි අපරියොසිතසික්ඛත්තා තදධිමුත්තත්තා ච එකන්තෙන සික්ඛනසීලො න පරිනිට්ඨිතසික්ඛො අසෙක්ඛො විය තත්ථ පටිප්පස්සද්ධසික්ඛො, නාපි විස්සට්ඨසික්ඛො පචුරජනො විය තත්ථ අනධිමුත්තො, අථවා අරියාය ජාතියා තීසු සික්ඛාසු ජාතො තත්ථ වා භවොති සෙක්ඛො, **භිය්‍යොසො මත්තායා**ති: පමාණතො උත්තරිං, පමාණං අතික්කමිත්වා; අධිකතරන්ති අත්ථො; ආයස්මා හි ලකුණ්ටකභද්දියො පඨමසුත්තෙ වුත්තෙන විධිනා පඨමොවාදෙන යථානිසින්නොව ආසවක්ඛයප්පත්තො, ධම්මසෙනාපති පන තස්ස තං අරහත්තප්පත්තිං අනාවජ්ජනෙන අජානිත්වා සෙක්ඛො යෙවාති මඤ්ඤමානො අප්පං යාචිතො බහුං දදමානො උළාරපුරිසො විය භීයො භීයො අනෙකපරියායෙන ආසවක්ඛයාය ධම්මං කථෙති යෙව, ආයස්මාපි ලකුණ්ටකභද්දියො කතකිච්චොදානාහං කිං ඉමිනා ඔවාදෙනාති අචින්තෙත්වා සද්ධම්මගාරවෙන පුබ්බෙ විය සක්කච්චං සුණාති යෙව, තං දිස්වා භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නො යෙව බුද්ධානුභාවෙන යථා ධම්මසෙනාපති තස්ස කිලෙසක්ඛයං ජානාති තථා කත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන**"ති ආදි. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං අනන්තරසුත්තෙ වුත්තමෙව, ගාථායං පන **අච්ඡෙච්ඡි වට්ට**න්ති: අනවසෙසතො කිලෙසවට්ටං සමුච්ඡින්දි. ඡින්නෙන ච කිලෙසවට්ටෙන කම්මවට්ටම්පි ඡින්නමෙව, **නිරාස**න්ති: ආසා වුච්චති තණ්හා, නත්ථි එත්ථ ආසාති=නිරාසං, නිබ්බානං; තං නිරාසං විසෙසෙන අගා අධිගතොති=**ව්‍යගා**; අග්ගමග්ගස්ස අධිගතත්තා පුන අධිගමකාරණෙන විනා අධිගතොති අත්ථො. යස්මා තණ්හා දුක්ඛසමුදයභූතා, තාය පහීනාය

---

1. ම. අනාඛිට්ඨානං.

අප්පහීනො නාම කිලෙසො නත්ථි. තමස්ස තණ්හාපහානං සවිසෙසං කත්වා දස්සෙන්තො "**විසුක්ඛා සරිතා න සන්දති**"ති ආහ. තස්සත්ථො: චතුත්ථසුරිය පාතුභාවෙන විය මහානදියො චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණුප්පාදෙන අනවසෙසතො **විසුක්ඛා** විසොසිතා තණ්හාසරිතා නදී **න සන්දති** ඉතො පට්ඨාය න පවත්තති, තණ්හා හි සරිතාති වුච්චති, යථාහ "සරිතානි සිනෙහිතානි ච සොමනස්සානි හොන්ති ජන්තුනො"ති "සරිතා විසත්තිකා"ති ච, **ඡින්නං වට්ටං න වත්තතීති**: එවං කිලෙසවට්ටසමුච්ඡෙදෙන ඡින්නං වට්ටං අනුප්පාදධම්මතං අවිපාකධම්මතං ච ආපාදනෙන උපච්ඡින්නං කම්මවට්ටං න වත්තති න පවත්තති, **එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා**ති: යදෙතං සබ්බසො කිලෙසවට්ටාභාවතො කම්මවට්ටස්ස අප්පවත්තනං සො ආයතිං විපාක වට්ටස්ස එකංසෙනෙව අනුප්පාදො එව සකලස්සපි සංසාරදුක්ඛස්ස අන්තො පරිච්ඡෙදො පරිවටුමභාවොති.

දුතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **කාමෙසූ**ති: වත්ථුකාමෙසු, **අතිවෙල**න්ති: වෙලං අතික්කමිත්වා; **සත්තා**ති: අයොනිසො මනසිකාරබහුලතාය විජ්ජමානම්පි ආදීනවං අනොලොකෙත්වා අස්සාදමෙව සරිත්වා සජ්ජන[1]වසෙන සත්තා ආසත්තා ලග්ගාති අත්ථො. **රත්තා**ති: වත්ථං විය රඞ්ගජාතෙන චිත්තස්ස විපරිනාමකරණෙන ඡන්දරාගෙන රත්තා සාරත්තා; **ගිද්ධා**ති: අභිසංඛරණ සභාවෙන අභිජ්ඣනෙන ගිද්ධා ගෙධං ආපන්නා; **ගථිතා**ති: ගන්ථිතා විය දුම්මොචනීයභාවෙන තත්ථ පටිබද්ධා, **මුච්ඡිතා**ති: කිලෙසවසෙන විසඤ්ඤීභූතා විය අනඤ්ඤකිච්චා මුච්ඡං මොහං ආපන්නා, **අජ්ඣොපන්නා**ති: අනඤ්ඤසාධාරණෙ විය කත්වා ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා ඨිතා. **සම්මත්තකජාතා**ති:[2] කාමෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජන්තා අප්පසුඛවෙදනාය සම්මත්තා සුට්ඨු මත්තා ජාතා, සම්මොදකජාතාතිපි පාඨො. ජාතසම්මොදනා උප්පන්නපහංසාති අත්ථො. සබ්බෙහිපි පදෙහි තෙසං තණ්හාවිපන්නතං යෙව වදති, **එත්ථ** ච පඨමං කාමෙසූති වත්වා පුනපි කාමෙසූති වචනං තෙසං සත්තානං තදධිමුත්තිදීපනත්ථං, තෙන සබ්බිරියාපථෙසු කාමගුණසමඞ්ගිනො හුත්වා තදා විහරිංසූති දස්සෙති, තස්මිං හි සමයෙ ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ සබ්බෙ සාවත්ථිවාසිනො උස්සවං ඝොසෙත්වා යථාවිභවං කීළනභූමිං සජ්ජෙත්වා භුඤ්ජන්තා පිවන්තා ආවී චෙව රහො ච කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙන්තා කාමෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජිංසු, භික්ඛූ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරන්තා තත්ථ තත්ථ ගෙහෙ ආරාමුය්‍යානාදිසු ච මනුස්සෙ උස්සවං ඝොසෙත්වා කාමනින්නෙන තථා පටිපජ්ජන්තෙ දිස්වා විහාරං ගන්ත්වා සණ්හසුඛුමධම්මදෙසනං ලභිස්සාමාති භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ**=පෙ=**කාමෙසු**

---

1. සී. II. සජ්ජන.

විහරන්තී"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං මනුස්සානං ආපානභූමි[1] රමණීයෙසු මහාපරිළාහෙසු අනෙකානත්ථානුබන්ධෙසු ඝොරසඞ්ඝ කටුකප්ඵලෙසු කාමෙසු අනාදීනවදස්සිතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා කාමානං චෙව කිලෙසානඤ්ච ආදීනවවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **කාමෙසු සත්තා**ති: වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන රත්තා මත්තා සත්තා විසත්තා ලග්ගිතා සංයුත්තා. **කාමෙසු සඞ්ගා**ති: තාය එව කාමසත්තියා වත්ථුකාමෙසු රාගසඞ්ගෙන චෙව දිට්ඨිමානදොසඅවිජ්ජාසඞ්ගෙහි ච සත්තා ආසත්තා; **සංයොජනෙ වජ්ජමපස්සමානා**ති: කම්මවට්ටං විපාකවට්ටෙන භවාදිකෙ වා භවන්තරාදීහි සත්තෙ වා දුක්ඛෙහි සංයොජනතො බන්ධනතො සංයොජනං නාම, තෙ කාමරාගාදිකිලෙසජාතෙ සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිතාය වට්ටදුක්ඛමූලභාවාදිකං වජ්ජං දොසං ආදීනවං අපස්සන්තා; **න හි ජාතු සංයොජනසඞ්ගසත්තා ඔඝං තරෙය්‍යුං විපුලං මහන්ත**න්ති: එවං ආදීනවදස්සනාභාවෙන සංයොජනසභාවෙසු සඞ්ගෙසු සංයොජනසඞ්ඛාතෙහි වා සඞ්ගෙහි තෙසං විසයෙසු තෙභූමකධම්මෙසු සත්තා විපුලවිසයතාය අනාදිකාලතාය ච විපුලං විත්ථිණ්ණං මහන්තඤ්ච කාමාදිඔඝං සංසාරොඝමෙව වා න කදාචි තරෙය්‍යුං එකංසෙනෙව තස්ස ඔඝස්ස පාරං න ගවෙසෙය්‍යුන්ති අත්ථො.

තතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **අන්ධීකතා**ති කාමා නාම අනන්ධම්පි අන්ධං කරොන්ති යථාහ:-

"ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති ලුද්ධො ධම්මං න පස්සති
අන්ධන්තමං තදා හොති යං ලොභො සහතෙ නර"න්ති.

තස්මා කාමෙන අනන්ධා අන්ධා කතාති=අන්ධීකතා. සෙසං අනන්තරසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. තත්ථ හි මනුස්සානං පවත්ති භික්ඛූහි දිස්වා භගවතො ආරොචිතා, ඉධ භගවතා සාමං යෙව දිට්ඨාති අයමෙව විසෙසො. සත්ථා සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා ජෙතවනං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අචිරවතියං නදියං මච්ඡබන්ධෙහි ඔඩ්ඩිතං කුමිනං පවිසිත්වා නිග්ගන්තුං[2] අසක්කොන්තෙ බහූ මච්ඡෙ පස්සි, තතො අපරභාගෙ එකං ඛීරපකං වච්ඡං ගොරවං කත්වා අනුබන්ධිත්වා ඛුද්දපිපාසාය ගීවං[3] පසාරෙත්වා මාතු අන්තරසත්ථිං මුඛං උපනෙන්තං පස්සි, අථ භගවා විහාරං පවිසිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො පච්ඡිමං වත්ථුවයං පුරිමාය උපමාභාවෙන ගහෙත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **කාමන්ධා**ති: වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන අන්ධා විචක්ඛුකා කතා, **ජාලසඤ්ඡන්නා**ති: පරඅත්තභාවසකඅත්තභාවෙසු අජ්ඣත්තිකබාහිරආයතනෙසු තන්නිස්සිතෙසු ච ධම්මෙසු අතීතාදිවසෙන අනෙකභෙදභින්නෙසු හෙට්ඨුපරි

1. සී. II. III. ආපානමත්ත. 2. සී. II. නික්ඛන්තුං. 3. සී. III. ජවනං.

වසෙන අපරාපරං උප්පත්තියා අනෙකාභවානං[1] අනත්ථාවහතොව ජාලභූතාය තණ්හාය සුඛුමච්ඡිද්දෙන ජාලෙන පරිවුතො විය උදකරහදෙ සඤ්ඤතා පලිගුණ්ඨිතා අජ්ඣොත්ථටා; **තණ්හා ඡදනඡාදිතා**ති: තණ්හාසඞ්ඛාතෙන ඡදනෙන සෙවාලපණකෙන විය උදකං ඡාදිතා පටිච්ඡන්නා පිහිතාති අත්ථො; පදවසෙනාපි කාමච්ඡන්දනීවරණෙන නිවාරිතං කුසලචිත්තවාරිතං[2] දස්සෙති. **පමත්තබන්ධුනා බද්ධා**ති: කිලෙසමාරෙන දෙවපුත්තමාරෙන ච බද්ධා යදග්ගෙන හි කිලෙසමාරෙන බද්ධා තදග්ගෙන දෙවපුත්තමාරෙනපි බද්ධා නාම හොන්ති. වුත්තං හෙතං:–

"අන්තලික්ඛචරො පාසො ය්වායං චරති මානසො
තෙන තං බාධයිස්සාමි න මෙ සමණ මොක්ඛසී"ති

නමුචි කණ්හා පමත්තබන්ධූති තීණි මාරස්ස නාමානි, දෙවපුත්තමාරොපි හි කිලෙසමාරො විය අනත්ථෙන පමත්තෙ සත්තෙ බන්ධතීති= පමත්තබන්ධු, පමත්තබන්ධනෙ බද්ධාතිපි පඨන්ති. තත්ථ බන්ධනෙති කාමගුණබන්ධනෙති අත්ථො. **බද්ධා**ති නිස්සිතා,[3] යථා කිං? **මච්ඡාව කුම්භාමුඛෙ** යථා නාම මච්ඡබන්ධකෙන ඔඩ්ඩිතස්ස කුම්භස්ස මුඛෙ පවිට්ඨා මච්ඡා තෙන බද්ධා හුත්වා මරණං එන්ති පාපුණන්ති එවමෙව මාරෙන ඔඩ්ඩිතෙන කාමගුණබන්ධනෙන බද්ධා ඉමෙ සත්තා ජරාමරණමන්වෙන්ති **වච්ඡො ඛීරපකොව මාතරං** යථා ඛීරපායී තරුණවච්ඡො අත්තනො මාතරං අන්වෙති අනුගච්ඡති න අඤ්ඤං එවං මාරබන්ධනබද්ධා සත්තා සංසාරෙ පරිබ්භමන්තා මරණමෙව අන්වෙන්ති අනුගච්ඡන්ති, න අජරං අමතං නිබ්බානන්ති අධිප්පායො

චතුත්ථ සුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පඨමෙ **සම්බහුලානං භික්ඛූනං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො**ති ආයස්මා ලකුණ්ටකභද්දියො එකදිවසං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං ගාමන්තරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො පත්තං වොදකං කත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා චීවරං සංහරිත්වා[4] තම්පි වාමංසෙ ඨපෙත්වා පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සමිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඔක්ඛිත්තචක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නො අත්තනො සතිපඤ්ඤාවෙපුල්ලං පකාසෙන්තො විය සතිසම්පජඤ්ඤං සූපට්ඨිතං කත්වා සමාහිතෙන චිත්තෙන පදෙ පදං නික්ඛිපන්තොව ගච්ඡති, ගච්ඡන්තො ච භික්ඛූනං පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡති තෙහි භික්ඛූහි අසම්මිස්සො, කස්මා? අසංසට්ඨවිහාරිතාය, අපිච තස්සායස්මතො රූපං පරිභූතං පරිභවට්ඨානියං පුථුජ්ජනා ඔහීළෙන්ති, ථෙරො තං ජානිත්වා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡති ඉමෙ මං නිස්සාය අපුඤ්ඤං මා පසවිංසූති.

---

1. සී. III. අන්තරධානං.   2. සී. I. හරණං
3. සී. I. II. නිගම්තා. ම. නියාමකා.   4. සී. I. සංහරිත්වා.

එවං තෙ භික්ඛූ ච ථෙරෙ ච සාවත්ථිං පත්වා විහාරං පවිසිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසංකමන්ති, තෙන වුත්තං “**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ලකුණ්ඨකභද්දියො**”ති ආදි. තත්ථ **දුබ්බණ්ණ**න්ති: විරූපං; තෙනස්ස වණ්ණසම්පත්තියා සණ්ඨානසම්පත්තියා ච අභාවං දස්සෙති. **දුද්දසික**න්ති: අපාසාදිකදස්සනං; තෙනස්ස අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා ආකාරසම්පත්තියා ච අභාවං දස්සෙති. **ඔකොටිමක**න්ති රස්සං; ඉමිනා ආරොහසම්පත්තියා අභාවං දස්සෙති. **යෙභුය්‍යෙන හි භික්ඛූනං පරිභූතරූප**න්ති: පුථුජ්ජනභික්ඛූහි ඔහීළිතරූපං; පුථුජ්ජනා එකච්චෙ ඡබ්බග්ගියාදයො තස්ස ආයස්මතො ගුණං අජානන්තා හත්ථකණ්ණචූළාදිසු ගණ්හන්තා පරාමසන්තා කීළන්තා පරිභවන්ති, න අරියා කල්‍යාණපුථුජ්ජනා වා; **භික්ඛූ ආමන්තෙසී**ති: කස්මා ආමන්තෙසි, ථෙරස්ස ගුණං පකාසෙතුං, එවං කිර භගවතො අහොසි: ඉමෙ භික්ඛූ මම පුත්තස්ස මහානුභාවත්තං න ජානන්ති තෙන තං පරිභවන්ති තං තෙසං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය භවිස්සති, හන්දාහං ඉමස්ස ගුණෙ භික්ඛූනං පකාසෙත්වා පරිභවතො තං මොචෙස්සාමීති, **පස්සථ නො**ති: පස්සථ නු; **න ච සා සමාපත්ති සුලභරූපා යා තෙන භික්ඛුනා අසමාපන්නපුබ්බා**ති: රූපසමාපත්ති අරූපසමාපත්ති බ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්ති නිරොධසමාපත්ති ඵලසමාපත්තීති එවංපභෙදා සාවකසාධාරණා යා කාචි සමාපත්තියො නාම, තාසු එකාපි සමාපත්ති න සුලභරූපා දුල්ලභා, නත්ථි යෙව සා තෙන ලකුණ්ඨකභද්දියෙන භික්ඛුනා න සමාපන්නපුබ්බා, එතෙනස්ස යං වුත්තං **මහිද්ධිකො මහානුභාවො**ති තත්ථ මහිද්ධිකතං පකාසෙති, ඉදානි මහානුභාවතං පකාසෙතුං **යස්සත්ථායා**ති ආදිමාහ. තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව. එත්ථ ච භගවා “එසො භික්ඛවෙ භික්ඛූ”ති ආදිනා භික්ඛවෙ අයං භික්ඛු න ඛො “අයං දුබ්බණ්ණො දුද්දසිකො ඔකොටිමකො භික්ඛූනං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ආගච්ඡතී”ති එත්තකෙන ඔඤ්ඤාතබ්බො, අථ ඛො මහිද්ධිකො මහානුභාවො යං කිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං සබ්බං තං තෙන අනුප්පත්තං, තස්මා තං පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුං කත්වා ඔලොකෙය්‍ය තං වො දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති දස්සෙති, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො ලකුණ්ඨකභද්දියස්ස මහිද්ධිකතාමහානුභාවතාදිභෙදං ගුණරාසිං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **නෙලඞ්ගො**ති එලං වුච්චති දොසො, නාස්ස එලන්ති=නෙලං කිං පන තං? සුපරිසුද්ධසීලං;[1] තං හි නිද්දොසභාවෙන නත්ථි එලන්ති අධිප්පෙතං, තං නෙලං පධානභූතං අඞ්ගං මඞ්ගං එතස්සාති=නෙලඞ්ගො, සො යං රථොති වක්ඛති, තෙන සම්බන්ධො, තස්මා සුපරිසුද්ධසීලඞ්ගොති අත්ථො. අරහත්තඵලසීලං හි ඉධාධිප්පෙතං, සෙතො පච්ඡාදො එතස්සාති= **සෙත පච්ඡාදො**, පච්ඡාදොති රථස්ස උපරි අත්ථරිතබ්බකම්බලාදි, සො පන සුවිසුද්ධධවලභාවෙන සෙතො වා හොති රජතනීලාදිසු වා අඤ්ඤ

1. සී. II. චතුපාරිසුද්ධිසීලං.

තරො, ඉධ පන අරහත්තඵලවිමුත්තියා අධිප්පෙතත්තා සුපරිසුද්ධභාවං උපාදාය සෙතපච්ඡාදොති. වුත්තං. යථා අඤ්ඤත්‍රාපි "රථො සෙතපරික්ඛාරො"ති. එකො සති සංඛාතො ආරො එතස්සාති=**එකාරො**; **වත්තතී**ති: පවත්තති, **රථො**ති: ථෙරස්ස අත්තභාවං සන්ධාය වදති, **අනීඝ**න්ති: නිද්දුක්ඛං; කිලෙසදුක්ඛවිරහිතන්ති අත්ථො. **ආයන්ත**න්ති: සම්බහුලානං භික්ඛූනං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ආගච්ඡන්තං, **ඡින්නසොත**න්ති: පච්ඡින්නසොතං; පකතිරථස්ස හි සුඛපවත්තනත්ථං අක්ඛසීසෙසු නාභියං ච උපලිත්තානං සප්පිතෙලාදීනං සොතො සවනං සන්දනං හොති, තෙන සො අච්ඡින්නසොතො නාම හොති, අයං පන ඡත්තිංසතියා සොතානං අනවසෙසතො පහීනත්තා ඡින්නසොතො නාම හොති, තං ඡින්නසොතං. නත්ථි එතස්ස බන්ධනන්ති=අබන්ධනො, රථූපත්ථරස්ස හි අක්ඛෙන සද්ධිං නිච්චලභාවකරණත්ථං බහූනි බන්ධනානි හොන්ති, තෙන සො සබන්ධනො, අයං පන සබ්බසංයොජනබන්ධනානං අනවසෙසතො පරික්ඛීණත්තා අබන්ධනො, තං අබන්ධනං. **පස්සා**ති භගවා ථෙරස්ස ගුණෙහි සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා අත්තානං වදති. ඉති සත්ථා ආයස්මන්තං ලකුණ්ටකභද්දියං අරහත්තඵලසීසෙන සුචක්කං අරහත්තඵලවිමුත්තියා සඋත්තරච්ඡදං සුපතිට්ඨිතතාය සුප්පතිට්ඨං කිලෙසපරික්ඛාභාවෙන අපරික්ඛාහං තණ්හූපලෙපාභාවෙන අනුපලෙපං සංයොජනාදීනං අභාවෙන අබන්ධනං සුපරික්ඛිතං සුයුත්තං ආජඤ්ඤරථං කත්වා දස්සෙසි.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤො**ති එත්ථ කොණ්ඩඤ්ඤොති තස්ස ආයස්මතො ගොත්තතො ආගතනාමං, සාවකෙසු පන සබ්බපඨමං අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣීති භගවතා "අඤ්ඤාසි වත භො කොණ්ඩඤ්ඤො"ති. වුත්තඋදානවචනවසෙන ථෙරො සාසනෙ අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤොත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. **තණ්හාසංඛයවිමුත්ත**න්ති: තණ්හා සංඛීයති පහීයති එත්ථාති=තණ්හාසංඛයො, නිබ්බානං, තස්මිං තණ්හාසංඛයෙ=විමුත්ති, තණ්හා වා සංඛීයති පහීයති එතෙනාති=තණ්හාසංඛයො, අරියමග්ගො, තස්ස ඵලභූතා පරියොසානභූතා වා විමුත්තීති=තණ්හාසංඛයවිමුත්ති. නිප්පරියායෙන අරහත්තඵලසමාපත්ති, තං පච්චවෙක්ඛමානො නිසින්නො හොති. අයං හි ආයස්මා බහුලං ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, තස්මා ඉධාපි එවමකාසි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස මග්ගඵලපච්චවෙක්ඛනං විදිත්වා; තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **යස්ස මූලං ඡමා නත්ථී**ති: යස්ස අරියපුග්ගලස්ස අත්තභාවරුක්ඛමූලභූතා අවිජ්ජා, තස්සාව පතිට්ඨාය හෙතුභූතා ආසවනීවරණ අයොනිසොමනසිකාරසංඛාතා ඡමා පථවී ච නත්ථි, අග්ගමග්ගෙන සමුග්ඝාටිතත්තා, **පණ්ණා නත්ථි කුතො ලතා**ති: නත්ථි ලතා කුතො පණ්ණාති පදසම්බන්ධො. මානාති

මානාදිප්පභෙද සාඛාපසාඛාදිසංඛාතා ලතාපි නත්ථි කුතො එව මදප්පමාදමායාසාඨෙය්‍යාදිපත්තා[1]නීති අත්ථො. අථවා "පණ්ණා නත්ථි කුතො ලතා"ති රුක්ඛඞ්කුරස්ස පතමානස්ස පඨමං පණ්ණානි නිපතන්ති, පච්ඡා සාඛාපසාඛාසංඛාතා ලතාති කත්වා වුත්තං. තත්ථ යස්ස අරියමග්ගභාවනාය අසති උප්පජ්ජනාරහස්ස අත්තභාවරුක්ඛස්ස අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා යං අවිජ්ජාසංඛාතමූලං තස්ස පතිට්ඨානභූතං ආසවාදි ච නත්ථි මූලග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ මූලකාරණට්ඨං අවිජ්ජාට්ඨානියං කම්මං තදභාවෙපි ගහිතං යෙවාති වෙදිතබ්බං. අසති ච කම්මබීජෙ තං නිමිත්තො විඤ්ඤාණඞ්කුරො විඤ්ඤාණඞ්කුරනිමිත්තාපි නාමරූපසළායතනපත්තසාඛාදයො න නිබ්බත්තිස්සන්ති යෙව. තෙන වුත්තං "යස්ස මූලං ඡමා නත්ථි පණ්ණා නත්ථි කුතො ලතා"ති. **තං ධීරං බන්ධනා මුත්ත**න්ති: තං චතුබ්බිධසම්මප්පධානවිරියයොගෙන විජිතමාරත්තා ධීරං තතො එව සබ්බකිලෙසාභිසංඛාරබන්ධනතො මුත්තං, **කො තං නින්දිතුමරහ**තීති: එත්ථ තන්ති නිපාතමත්තං, එවං සබ්බකිලෙසවිප්පමුත්තං සීලාදිඅනුත්තරගුණසමන්නාගතං කො නාම විඤ්ඤූජාතිකො නින්දිතුං ගරහිතුං අරහති නින්දානිමිත්තස්සෙව අභාවතො, **දෙවාපි නං පසංසන්ති**ති: අඤ්ඤදත්ථු දෙවා සක්කාදයො ගුණවිසෙසස්ස විඤ්ඤූ අපිසද්දෙන මනුස්සාපි ඛත්තියපණ්ඩිතාදයො පසංසන්ති, කිං භියො **බ්‍රහ්මුනාපි පසංසිතො** මහාබ්‍රහ්මුනාපි අඤ්ඤෙහිපි බ්‍රහ්මනාගයක්ඛගන්ධබ්බාදීහිපි පසංසිතො ථොමිතො යෙවාති.

ඡට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **පපඤ්චසඤ්ඤාසංඛාපහාන**න්ති පපඤ්චෙන්ති යත්ථ සයං උප්පන්නා තං සන්තානං විත්ථාරෙන්ති චිරං ඨපෙන්තීති=පපඤ්චා, කිලෙසා; විසෙසතො රාගදොසමොහදිට්ඨිමානා. තථා හි වුත්තං "රාගපපඤ්චො දොසපපඤ්චො මොහපපඤ්චො දිට්ඨිපපඤ්චො තණ්හාපපඤ්චො මානපපඤ්චො"ති. අපි ච සංකිලෙසට්ඨො පපඤ්චට්ඨො, කචවරට්ඨො පපඤ්චට්ඨො, තත්ථ රාගපපඤ්චස්ස සුභසඤ්ඤානිමිත්තං, දොසපපඤ්චස්ස ආඝාතවත්ථු, මොහපපඤ්චස්ස ආසවා, තණ්හාපපඤ්චස්ස වෙදනා, දිට්ඨිපපඤ්චස්ස සඤ්ඤා, මානපපඤ්චස්ස විතක්කො නිමිත්තං. තෙහි පපඤ්චෙහි සහගතා සඤ්ඤා=පපඤ්චසඤ්ඤා, පපඤ්චසඤ්ඤානං සංඛා භාගා කොට්ඨාසා=පපඤ්චසඤ්ඤාසංඛා, අථවා සඞ්ඛං නිමිත්තෙනාති තං තං පපඤ්චස්ස පක්ඛියො කිලෙසගණො, සඤ්ඤාගහණං චෙත්ථ තස්ස තෙසං සාධාරණහෙතුභාවෙන, වුත්තඤ්හෙතං "සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසංඛා"ති. තෙසං පහානං, තෙන තෙන මග්ගෙන රාගාදිකිලෙසානං සමුච්ඡෙදනන්ති අත්ථො. තදා කිර භගවා අතීතාසු අනෙකකොටිසතසහස්සසංඛාසු අත්තනො ජාතිසු අනත්ථස්ස නිමිත්තභූතෙ කිලෙසෙ ඉමස්මිං චරිමභවෙ අරියමග්ගෙන බොධිමණ්ඩමූලෙ සවාසනෙ පහීනෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා සත්ත

---

1. සී. I. ඵලපත්තාති.

සත්තානං ච කිලෙසචරිතං රාගාදිකිලෙසසංකිලිට්ඨං කඤ්ජියපුණ්ණලාබුං විය තක්කභරිතචාටිං විය වසාපීතපිලොතිකං විය ච දුබ්බිනිමොචයං දිස්වා එවං ගහනං නාමෙදං කිලෙසවට්ටං අනාදිකාලභාවිතං මය්හං අනවසෙසං පහීනං අහො සුප්පහීනන්ති උප්පන්නපීතිපාමොජ්ජො උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං:-“**අථඛො භගවා අත්තනො පපඤ්චසඤ්ඤාසංඛාපහානං විදිත්වා තායං වෙලායං ඉමං උදානං උදානෙසී**”ති. තත්ථ **යස්ස පපඤ්චා ඨිතී ච නත්ථී**ති: යස්සාති යස්මා භගවා අත්තානමෙව පරං විය කත්වා නිද්දිසති තස්මා යස්ස අග්ගපුග්ගලස්ස වුත්තලක්ඛණා පපඤ්චා තෙහි කතා සංසාරෙ ඨිති ච නත්ථි, තෙනත්තියං පන ඨිති නාම අනුසයොති වුත්තං අනුසයොපි හි භවප්පවත්තියා මූලන්ති. සත්තෙ සංසාරෙ පපඤ්චෙන්තීති=පපඤ්චා “පපඤ්චට්ඨිතී”ති ච පාඨො. තස්සත්ථො: පපඤ්චානං ඨිති විජ්ජමානත්තා මග්ගෙන අසමුච්ඡින්නෙ පපඤ්චට්ඨිති, පපඤ්චො එව වා අවසිට්ඨකුසලාකුසලවිපාකානං පවත්තියා හෙතුභාවතො වට්ටස්ස ඨිති වා පපඤ්චට්ඨිති, සා යස්ස පුග්ගලස්ස නත්ථි, **බන්ධානං පලිඝඤ්ච වීතිවත්තො**ති: යෙ බන්ධනට්ඨෙන බන්ධනසදිසත්තා බන්ධාති ලද්ධනාමා තණ්හාදිට්ඨියො නිබ්බාණනගරප්පවෙසනිසෙධනතො පලිඝසදිසත්තා පලිඝසංඛාතං අවිජ්ජඤ්ච වීතිවත්තො සවාසනප්පහාණෙන විසෙසතො අතික්කන්තො, අපරෙ පන කොධන්ති[1] වදන්ති; තං න ගහෙතබ්බං, සා හි පරාභිසජ්ජනීති වුත්තත්තාති. **තං නිත්තණ්හං මුනිං චරන්ත**න්ති: සබ්බථාපි තණ්හාභාවෙන නිත්තණ්හං උභයලොකමුනනතො අත්තහිතපරහිතමුනනතො ච මුනිං එකන්තෙනෙව සබ්බසත්තහිතත්ථං චතූහි ඉරියාපථෙහි නානාසමාපත්තිචාරෙහි අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඤාණචාරෙන ච චරන්තං; **නාවජානාති සදෙවකොපි ලොකො**ති: සබ්බො සජාතිකො සත්තලොකො සදෙවකොපි සබ්‍රහ්මකොපි න කදාචිපි අවජානාති න පරිභොති; අථඛො අයමෙව ලොකෙ අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමො පවරොති ගරුකරොන්තො සක්කච්චං පූජාසක්කාරනිරතො හොතීති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **අජ්ඣත්ත**න්ති: එත්ථ අයං අජ්ඣත්තසද්දො, “ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානී”ති ආදිසු අජ්ඣත්තජ්ඣත්තෙ ආගතො, “අජ්ඣත්තා ධම්මා අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී”ති ආදිසු නියකජ්ඣත්තෙ, “සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අජ්ඣත්තං සුඤ්ඤතං උපසම්පජ්ජ විහරතී”ති ආදිසු විසයජ්ඣත්තෙ ඉස්සරියට්ඨානෙති අත්ථො, ඵලසමාපත්ති හි බුද්ධානං ඉස්සරියට්ඨානං නාම, “තෙනානන්ද භික්ඛුනා තස්මිං යෙව පුරිමස්මිං සමාධිනිමිත්තෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙතබ්බ”න්ති ආදිසු ගොචරජ්ඣත්තෙ යෙව දට්ඨබ්බො, ඉධාපි ගොචරජ්ඣත්තෙ යෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා **අජ්ඣත්ත**න්ති ගොචරජ්ඣත්තභූතෙ කම්මට්ඨානාරම්මණෙති වුත්තං හොති. **පරිමුඛ**න්ති:

---

1. සී. I. II. බන්ධානං.

අභිමුඛං; **සූපට්ඨිතායා**ති: සුට්ඨු උපට්ඨිතාය කායගතාසතියා, සතිසීසෙන චෙත්ථ ඣානං වුත්තං. ඉදං වුත්තං හොති: අජ්ඣත්තං කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානවසෙන පටිලද්ධං උළාරං ඣානං සමාපජ්ජිත්වා, අයං හි ථෙරො භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො විහාරං පවිසිත්වා භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානෙ දිවාවිහාරං නිසින්නො නානාසමාපත්තීහි දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයං විහාරමජ්ඣං ඔතරිත්වා භගවති ගන්ධකුටියං නිසින්නෙ අකාලො තාව භගවන්තං උපසඞ්කමිතුන්ති ගන්ධකුටියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා යථාවුත්ත සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සත්ථා තථා නිසින්නං ගන්ධකුටියං නිසින්නොයෙව පස්සි, තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා මහාකච්චායනො=පෙ=සූපට්ඨිතායා**"ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස සතිපට්ඨානභාවනාවසෙන අධිගතජ්ඣානං පාදකං කත්වා සමාපජ්ජනං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථ දීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **යස්ස සියා සබ්බදා සති සතතං කායගතා උපට්ඨිතා**ති: යස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස එකදිවසං එකොකාසෙ කත්වා සබ්බස්මිම්පි කාලෙ නාමරූපභෙදෙන දුවිධාපි කායගතා කායාරම්මණා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධානං අනිච්චාදිසම්මසනවසෙන සතතං නිරන්තරං සච්චාභි යොගවසෙන සති උපට්ඨිතා සියා, අයං කිර ආයස්මා පඨමං කායගතා සති කම්මට්ඨානවසෙන ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තං පාදකං කත්වා කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානමුඛෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පත්තො, සො අපරභාගෙපි යෙභුය්‍යෙන තමෙව ඣානං සමාපජ්ජිත්වා උට්ඨාය තදෙව විපස්සිත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති, ස්වායං යෙන විධිනා අරහත්තං පත්තො තං විධිං දස්සෙන්තො සත්ථා "යස්ස සියා සබ්බදා සති සතතං කායගතා උපට්ඨිතා"ති වත්වා තස්සා උපට්ඨානාකාරං විභාවෙතුං "**නො චස්ස නො ච මෙ සියා න භවිස්සති න ච මෙ භවිස්සතී**"ති ආහ. තස්සත්ථො ද්විධා වෙදිතබ්බො, සම්මසනතො පුබ්බභාගවසෙන සම්මසනකාලවසෙන චාති. තෙසු පුබ්බභාගවසෙන තාව "නො චස්ස නො ච මෙ සියා"ති අතීත කාලෙ මම කිලෙසකම්මං **නො චස්ස** න භවෙය්‍ය චෙ; ඉමස්මිං පච්චුප්පන්නකාලෙ අයං අත්තභාවො **නො ච මෙ සියා** න මෙ උප්පජ්ජෙය්‍ය, යස්මා පන මෙ අතීතෙ කම්මකිලෙසා අහෙසුං, තස්මා තං නිමිත්තෙන එතරහි අයං මෙ අත්තභාවො පවත්තති, **න භවිස්සති න ච මෙ භවිස්සතී**ති: ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පටිපක්ඛවිගමෙනෙව න කිලෙසකම්මං භවිස්සති න උප්පජ්ජිස්සති ආයතිං විපාකවට්ටං න ච මෙ භවිස්සති න මෙ පවත්තිස්සතීති. එවං කාලත්තයෙ කම්මකිලෙසහෙතුකං ඉදං මය්හං අත්තභාවසඞ්ඛාතං ඛන්ධපඤ්චකං න ඉස්සරාදිහෙතුකං යථා ච මය්හං එවං සබ්බසත්තානන්ති සප්පච්චයනාමරූපදස්සනං පකාසිතං හොති, සම්මසන කාලවසෙන පන **නො චස්ස නො ච මෙ සියා**ති යස්මා ඉදං ඛන්ධපඤ්චකං හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චං අභිණ්හං පටිපීළනට්ඨෙන දුක්ඛං අවසවත්තන

ඨානෙන අත්තා, එවං යදි අයං අත්තා නාම නාපි බන්ධපච්චයවිනිම්මුත්තො කොචි **නො ච'ස්ස** න භවෙය්‍ය, එවං සන්තෙ **නො ච මෙ සියා** මම සන්තකං නාම කිඤ්චි න භවෙය්‍ය, **න භවිස්සතී**ති අත්තනි යෙව භවිතබ්බං යථාවුත්තං නාමරූපං එතරහි ච අතීතෙ ච අත්තනියං සුඤ්ඤං එවං න භවිස්සති **න මෙ භවිස්සති** අනාගතෙපි බන්ධවිනිම්මුත්තො අත්තා නාම කොචි න මෙ භවිස්සති න පවත්තිස්සති තතො එවං කිඤ්චි පලිබොධට්ඨානියං න මෙ භවිස්සති, ආයතිම්පි අත්තනියං නාම න මෙ කිඤ්චි **භවිස්සතී**ති ඉමිනා තීසු කාලෙසු අහන්ති ගහෙතබ්බස්ස අභාවතො මමන්ති ගහෙතබ්බස්ස ච අභාවං දස්සෙති. තෙන චතුකොටිකා සුඤ්ඤතා පකාසිතා හොති, **අනුපුබ්බවිහාරි තත්ථ සො**ති: එවං තීසුපි කාලෙසු අත්තත්තනියසුඤ්ඤතාසංඛාරගතෙ අනුපස්සන්තො අනුක්කමෙන උදයබ්බයඤාණාදිවිපස්සනාඤාණෙසු උප්පජ්ජමානෙසු අනුපුබ්බවිපස්සනාවිහාරවසෙන අනුපුබ්බවිහාරී සමානො; **කාලෙනෙව තරෙ විසත්තික**න්ති: සො එවං විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා ඨිතො යොගාවචරො ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකගතකාලෙන වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය මග්ගෙනුඝාටිතකාලෙන අරියමග්ගස්ස උප්පත්තිකාලෙන සකලස්ස භවත්තයස්ස සන්තනනතො විසත්තිකාසංඛාතං තණ්හං තරෙය්‍ය විතරිත්වා තස්ස පරතීරෙ තිට්ඨෙය්‍යාති අධිප්පායො. ඉති භගවා අඤ්ඤුපදෙසෙන ආයස්මතො මහාකච්චායනස්ස අරහත්තුප්පත්තිං උදානං උදානෙසි.

අට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **මල්ලෙසූ**ති මල්ලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළ්හිවසෙන මල්ලාති වුච්චති, තෙසු මල්ලෙසු; යං ලොකෙ මල්ලාති වුච්චති. කෙචි පන මාලෙසූති පඨන්ති, **චාරිකං චරමානො**ති: අතුරිතචාරිකාවසෙන මහාමණ්ඩලජනපදචාරිකං චරමානො. **මහතා භික්ඛුසංඝෙනා**ති: අපරිච්ඡින්නගුණෙන මහන්තෙන සමණගණෙන; තදා හි භගවතො මහාභික්ඛුපරිවාරො අහොසි. **ථූණං නාම මල්ලානං බ්‍රාහ්මණගාමො**ති: පුරත්ථිමදක්ඛිණාය දිසාය මජ්ඣිමදෙසස්ස අවධිට්ඨානෙ මල්ලදෙසෙ ථූණනාමකො බ්‍රාහ්මණබහුලතාය බ්‍රාහ්මණගාමො, **තදවසරී**ති: තං අවසරි; ථූණගාමමග්ගං සම්පාපුණීති අත්ථො. **අස්සොසු**න්ති: සුණිංසු; සොතද්වාරසම්පත්තවචනනිග්ඝොසානුසාරෙන ජානිංසූති අත්ථො. **ඛො**ති පදපූරණෙ; අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො, තත්ථ අවධාරණත්ථෙන අස්සොසුං යෙව න තෙසං සවණන්තරායො අහොසීති වුත්තං හොති. පදපූරණෙන පදබ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාමත්තමෙව. **ථූණෙය්‍යකා**ති: ථූණගාමවාසිනො; **බ්‍රාහ්මණගහපතිකා**ති: එත්ථ බ්‍රහ්මං අණන්තීති=බ්‍රාහ්මණා, මන්තෙ සජ්ඣායන්තීති අත්ථො. ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිබ්බචනං, අරියා පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති. **ගහපතිකා**ති: ඛත්තියබ්‍රාහ්මණෙ වජ්ජෙත්වා යෙ කෙචි අගාරමජ්ඣාවසන්තා

වුච්චන්ති, විසෙසතො වෙස්සා; බ්‍රාහ්මණා ච ගහපතිකා ච=බ්‍රාහ්මණගහපතිකා. ඉදානි යමෙත්ථ තෙ අස්සොසුං තං දස්සෙතුං **“සමණො ඛලු භො ගොතමො”**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ සමිතපාපත්තා සමණොති වෙදිතබ්බො; වුත්තං හෙතං:–“**සමිතාස්ස** හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා”ති ආදි. භගවා ච අනුත්තරෙන අරියමග්ගෙන සබ්බසො සමිතපාපො තෙනස්ස යථාභුච්චගුණාධිගතමෙතං නාමං යදිදං සමණොති. **ඛලූ**ති: අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො, **භො**ති: බ්‍රාහ්මණජාතිකානං ජාතිසමුදාගතං ආලපනමත්තං වුත්තම්පි චෙතං “භොවාදි නාම සො හොති සචෙ හොති සකිඤ්චනො”ති. **ගොතමො**ති: ගොත්තවසෙන භගවතො පරිකිත්තනං, තස්මා “සමණො ඛලු භො ගොතමො”ති සමණො කිර භො ගොතමොති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සක්‍යපුත්තො**ති: ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං, **සක්‍යකුලා පබ්බජිතො**ති: සද්ධාපබ්බජිතභාවපරිදීපනං. කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛීණංයෙව තං කුලං පහාය නෙක්ඛම්මාධිගමසද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. **උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච යාව මුඛතො පූරෙසු**න්ති: පානීයකූපං තිණෙන ච භුසෙන ච මුඛප්පමාණෙන වඩ්ඪෙසුං, තිණාදීනි පක්ඛිපිත්වා කූපං පිදහිංසූති අත්ථො. තස්ස කිර ගාමස්ස බහි භගවතො ආගමනමග්ගෙ බ්‍රාහ්මණානං පරිභොගභූතො එකො උදපානො අහොසි. තං ඨපෙත්වා තත්ථ සබ්බානි කූපතළාකාදීනි උදකට්ඨානානි තදා විසුක්ඛානි නිරුදකානි අහෙසුං. අථ ථූණෙය්‍යකා රතනත්තයෙ අප්පසන්නා මච්ඡරපකතා භගවතො ආගමනං සුත්වා සචෙ සමණො ගොතමො ඉමං ගාමං පවිසිත්වා විහතීහං වසෙය්‍ය සබ්බං ඉමං ජනං අත්තනො වචනෙ ඨපෙය්‍ය තතො බ්‍රාහ්මණධම්මො පතිට්ඨං න ලභෙය්‍යාති තත්ථ භගවතො අවාසාය පරිසක්කන්තා ඉමස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්‍ර උදකං නත්ථි අමුං උදපානං අපරිභොගං කරිස්සාම එවං සමණො ගොතමො සසාවකසඞ්ඝො ඉමං ගාමං න පවිසිස්සතීති සම්මන්තයිත්වා සබ්බෙ ගාමවාසිනො සත්තාහස්ස උදකං ගහෙත්වා චාටිආදීනි පූරෙත්වා උදපානං තිණෙන ච භුසෙන ච පිදහිංසු. තෙන වුත්තං:–**උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච යාව මුඛතො පූරෙසුං මා තෙ මුණ්ඩකා සමණකා පානියං අපංසූ**”ති. තත්ථ **මුණ්ඩකා සමණකා**ති: මුණ්ඩෙසු මුණ්ඩාති සමණෙසු සමණාති වත්තුං වට්ටෙය්‍ය, තෙ පන ඛුංසනාධිප්පායෙන හීළෙන්තා එවමාහංසු. **මා**ති: පටිසෙධෙ; මා අපංසු මා පිවිංසූති අත්ථො. **මග්ගා ඔක්කම්මා**ති: මග්ගතො අපසක්කිත්වා; **එතම්භා**ති: යො උදපානො තෙහි තථා කතො තමෙව නිද්දිසන්තො ආහ, කිං පන භගවා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං තං විප්පකාරං අනාවජ්ජෙත්වා එවමාහ “එතම්හා උදපානා පානීයං ආහරා”ති උදාහු ආවජ්ජෙත්වා ජානන්තොති? ජානන්තො එව භගවා අත්තනො බුද්ධානුභාවං පකාසෙත්වා තෙ දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කාතුං එවමාහ න පානීයං පාතුකාමො. තෙනෙවෙත්ථ මහාපරිනිබ්බානසුත්තෙ විය “පිපාසිතොස්මී”ති න වුත්තං, ධම්මභණ්ඩාගාරිකො පන සත්ථු අජ්ඣාසයං අජානන්තො ථූණෙය්‍යකෙහි කතං විප්පකාරං ආචික්ඛන්තො **“ඉදානි එසො භන්තෙ”**ති ආදිමාහ. තත්ථ

ඉදානීති: අධුනා; අම්හාකං ආගමනවෙලායමෙවාති අත්ථො, **එසො භන්තෙ උදපානොති** පඨන්ති. ථෙරො තික්ඛත්තුං පටික්ඛිපිත්වා තතියවාරෙ න ඛො තථාගතා තික්ඛත්තුං පච්චනීයා කාතබ්බා, කාරණං දිට්ඨං භවිස්සති දීඝදස්සිනාති මහාරාජදත්තියං භගවතො පත්තං ගහෙත්වා උදපානං අගමාසි, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ ථෙරෙ උදපානෙ උදකං පරිපුණ්ණං හුත්වා උත්තරිත්වා සමන්තතො සන්දති, සබ්බං තිණං භුසඤ්ච උප්පලවිත්වා සයමෙව අපගච්ඡි, තෙනෙව සන්දමානෙන සලිලෙනෙව උපරූපරි වඩ්ඪන්තෙන තස්මිං ගාමෙ සබ්බෙව පොක්ඛරණීආදයො ජලාසයා විසුක්ඛා පරිපූරිංසු, තථා පරිඛාකුසුබ්භනින්නාදීනි ච; සබ්බො ගාමප්පදෙසො මහොඝෙන අජ්ඣොත්ථටො මහාවස්සකාලෙ විය අහොසි, කුමුදුප්පලපදුමපුණ්ඩරිකාදිජලජපුප්ඵානි[1] තත්ථ තත්ථ උබ්භිජ්ජිත්වා විකසමානානි උදකං සඤ්ඡාදෙසුං, සරෙසු හංසකොඤ්චචක්කවාකකාරණ්ඩව[2] බකාදයො උදකසකුණිකා වස්සමානා තත්ථ තත්ථ විචරිංසු, ථූණෙය්‍යකා තං මහොඝං තථා උත්තරන්තං සමන්තතො විචිත්තතරඞ්ගසමාකුලං පරියන්තතො සමුට්ඨහමානං රුචිරං නානාබුබ්බුළකං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා එවං සමමන්තයුං: මයං සමණස්ස ගොතමස්ස උදකූපච්ඡෙදං කාතුං වායමිම්හ, අයං පන මහොඝො තස්ස ආගමනකාලතො පට්ඨාය එවං අභිවඩ්ඪති, නිස්සංසයං ඛො අයං තස්ස ඉද්ධානුභාවො, මහිද්ධිකො හි සො මහානුභාවො, ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති යදිදං මහොඝො උට්ඨහිත්වා අම්හාකං ගාමම්පි ඔත්ථරෙය්‍ය, හන්ද මයං සමණං ගොතමං උපසඞ්කමිත්වා පයිරුපාසිත්වා අච්චයං දෙසෙන්තා ඛමාපෙය්‍යාමාති. තෙ සබ්බෙ එකජ්ඣාසයා හුත්වා සංඝා සංඝිනො ගණීභූතා හුත්වා ගාමතො නික්ඛමිත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු, උපසඞ්කමිත්වා අප්පෙකච්චෙ භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිංසු, අප්පෙකච්චෙ අඤ්ජලිං පණාමෙසුං, අප්පෙකච්චෙ භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු, අප්පෙකච්චෙ තුණ්හීභූතා නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ නාමගොත්තං සාවෙසුං, එවං පන කත්වා සබ්බෙව එකමන්තං නිසීදිත්වා ඉධ මයං භො ගොතම භොතො චෙව ගොතමස්ස ගොතමසාවකානං ච උදකප්පටිසෙධං කාරයිම්හ. අමුකස්මිං උදපානෙ තිණඤ්ච භුසඤ්ච පක්ඛිපිම්හ, සො පන උදපානො අචෙතනොපි සමානො සචෙතනො විය භොතො ගුණං ජානන්තො විය සයමෙව සබ්බං තිණං භුසං ච අපනෙත්වා සුවිසුද්ධො ජාතො, සබ්බොපි චෙත්ථ නින්නප්පදෙසො මහතා උදකෙන පරිපුණ්ණො රමණීයොව ජාතො, උදකූපජීවිනො සත්තා පරිතුට්ඨා, මයං පන මනුස්සාපි සමානා භොතො ගුණෙ න ජානිම්හ යෙ මයං එවං අකම්හ, සාධු නො භවං ගොතමො තථා කාරෙතු යථායං මහොඝො ඉමං ගාමං න ඔත්ථරෙය්‍ය, අච්චයො නො අච්චගමා යථාබාලං[3] තං නො භවං ගොතමො අච්චයං පටිගණ්හාතු අනුකම්පං උපාදායාති අච්චයං දෙසෙසුං. භගවාපි තග්ඝ තුම්හෙ අච්චයො අච්චගමා යථා බාලං තං වො මයං පටිගණ්හාම ආයතිං සංවරායාති තෙසං අච්චයං පටිග්ගහෙත්වා පසන්නචිත්තතං ඤත්වා උත්තරිං අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි, තෙ භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්න

1. සී. III. ජලජුප්පලානි. 2. සී. I. කාදම්බ. 3. සී. II. යථාතං.

චිත්තා සරණාදිසු පතිට්ඨිතා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු, තෙසං පන ආගමනතො පුරෙතරංයෙව ආයස්මා ආනන්දො තං පාටිහාරියං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො පත්තෙන පානීයං ආදාය භගවතො උපනාමෙත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං **"එවං භන්තෙති ඛො ආයස්මා ආනන්දො"**ති ආදි. තත්ථ **මුඛතො ඔවමිත්වාති**:[1] සබ්බං තං තිණාදිං මුඛෙන ඡඩ්ඩෙත්වා; **විස්සන්දන්තො මඤ්ඤෙති**: පුබ්බෙ දීඝරජ්ජුකෙන උදපානෙන උස්සිඤ්චිත්වා ගහෙතබ්බ උදකො සො භගවතො පත්තං ගහෙත්වා ථෙරස්ස ගතකාලෙ මුඛෙන විස්සන්දන්තො විය සමතිත්තිකො කාකපෙය්‍යො හුත්වා අට්ඨාසි, ඉදඤ්ච ථෙරස්ස ගතකාලෙ උදකපවත්තිං සන්ධාය වුත්තං. තතො පරං පන පුබ්බෙ වුත්තනයෙන තස්මිං ගාමෙ සකලං නිපානට්ඨානං උදකෙන පරිපුණ්ණං අහොසීති. අයං පනිද්ධි න බුද්ධානං අධිට්ඨානෙන නාපි දෙවානං දෙවානුභාවෙන, අථ ඛො භගවතො පුඤ්ඤානුභාවෙන පරිත්තදෙසනත්ථං රාජගහතො වෙසාලිගමනෙ විය, කෙචි පන ථූණෙය්‍යකානං භගවති පසාදජනනත්ථං තෙසං අත්ථකාමාහි දෙවතාහි කතන්ති, අපරෙ උදපානස්ස හෙට්ඨාවසනකනාගරාජා එවමකාසීති, සබ්බං තං අකාරණං, කථායපි[2] භගවතො පුඤ්ඤානුභාවෙන යෙව තථා උදකුප්පත්තියා පරිදීපිතත්තා. **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං අධිට්ඨානෙන විනා අත්තනො ඉච්ඡිතනිප්ඵත්තිසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **කිං කයිරා උදපානෙන ආපා චෙ සබ්බදා සියුන්ති**: යස්ස සබ්බකාලං සබ්බත්ථ ච ආපා චෙ සියුං පයං යදි උපලබ්භෙය්‍යුං යදි පානක[3] මත්ත පටිබද්ධො තෙසං ලාභො තෙන උදපානෙන කිං කයිරා කිං කරෙය්‍ය කිං පයොජනන්ති අත්ථො. **තණ්හාය මූලතො ඡෙත්වා කිස්ස පරියෙසනං චරෙති**: යාය තණ්හාය විනිබද්ධා සත්තා අකතපුඤ්ඤා හුත්වා ඉච්ඡිතාලාභදුක්ඛෙන විහඤ්ඤන්ති තස්සා තණ්හාය මූලං මූලෙ වා ඡින්දිත්වා ඨිතො මාදිසො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො කිස්ස කෙන කාරණෙන පානීය පරියෙසනං අඤ්ඤං වා පච්චයපරියෙසනං චරෙය්‍ය. මූලතො ඡෙත්වාතිපි පඨන්ති. තණ්හාය මූලං මූලෙයෙව වා ඡෙත්වාති අත්ථො. අථවා "මූලතො ඡෙත්වා"ති මූලතො පට්ඨාය තණ්හාය ඡෙදකො, ඉදං වුත්තං හොති: "යො බොධිමූලභූතමහාපණිධානතො පට්ඨාය අපරිමිතං සකලං පුඤ්ඤසම්භාරං අත්තනො අචිනෙත්වා ලොකහිතත්ථමෙව පරිනාම වසෙන හි පරිපූරෙන්තො මූලතොප්පභුති තණ්හාය ඡෙත්තා, තණ්හා හෙතුකස්ස ඉච්ඡිතාලාභස්ස අභාවතො කිස්ස කෙන කාරණෙන උදක පරියෙසනං චරෙය්‍ය, ඉමෙ පන ථූණෙය්‍යකා අන්ධබාලා ඉමං කාරණං අජානන්තා එවමකංසූති අධිප්පායො.

නවම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. උබ්බමිත්වා. 2. සී. I. ගාමස්සපි. 3. ම. ආකඞ්ඛා.

දසමෙ **රඤ්ඤො උදෙනස්සාති**: උදෙනස්ස නාම රඤ්ඤො යො වජ්ජිරාජාතිපි වුච්චති, **උය්‍යානගතස්සාති**: උය්‍යානකීළනත්‍ථං උය්‍යානං ගතස්ස; අනාදරෙ හි ඉදං සාමිවචනං, **අන්‍තෙපුර**න්‍ති: ජනපදං අපෙක්ඛිත්‍වා; සම්බන්‍ධෙ වෙතං සාමිවචනං හොති, **කාලඞ්කතානීති**: අග්ගිදඩ්ඪානි හුත්‍වා මතානි හොන්‍ති, **සාමාවතීපමුඛානීති** එත්‍ථ කා පනායං සාමාවතී කථඤ්ච දඩ්ඪාති? වුච්චතෙ: භද්දවතියං සෙට්ඨිනො ධීතා ඝොසකසෙට්ඨිනො ධීතුට්ඨානෙ ඨපිතා පඤ්චසතිත්‍ථිපරිවාරා රඤ්ඤො උදෙනස්ස අග්ගමහෙසී මෙත්‍තාවිහාරබහුලා අරියසාවිකා සාමාවතී නාම, අයමෙත්‍ථ සඞ්ඛෙපො: විත්‍ථාරතො පන ආදිතො පට්ඨාය සාමාවතියා උප්පත්‍තිකථා ධම්මපදවත්‍ථුම්හි වුත්‍තනයෙන වෙදිතබ්බා, මාගණ්ඩියස්ස[1] නාම බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා අත්‍තනො මාතාපිතූනං:-

"දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගච නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුනස්මිං
කිමෙවිදං මුත්‍තකරීසපුණ්ණං පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ"ති

භගවතා දෙසිතං ඉමං ගාථං සුත්‍වා සත්‍ථරි බද්ධාඝාතා මාගණ්ඩී අපරභාගෙ රඤ්ඤා උදෙනෙන මහෙසිට්ඨානෙ ඨපිතා, භගවතො කොසම්බියං උපගතභාවං සාමාවතීපමුඛානං පඤ්චන්නං ඉත්‍ථිසතානං උපාසිකාභාවඤ්ච ඤත්‍වා ආගතො නාම සමණො ගොතමො ඉමං නගරං ඉදානිස්ස කත්‍තබ්බං ජානිස්සාමි ඉමාපි තස්ස උපට්ඨායිකා ඉමාසම්පි සාමාවතීපමුඛානඤ්ච කත්‍තබ්බං ජානිස්සාමීති අනෙකපරියායෙන තථාගතස්ස එතාසඤ්ච අනත්‍ථං කාතුං වායමිත්‍වාපි අසක්කොන්‍තී පුනෙකදිවසං රඤ්ඤා සද්ධිං උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්‍තී චූළපිතුසාසනං පහිණි. සාමාවතියා පාසාදං ගන්‍ත්‍වා දුස්සකොට්ඨාගාරතෙලකොට්ඨාගාරානි විවරාපෙත්‍වා දුස්සානි තෙලචාටීසු තෙමෙත්‍වා ථම්භෙ වෙඨෙත්‍වා තා සබ්බා එකතො කත්‍වා ද්වාරම්පිදහිත්‍වා බහියන්‍තං දත්‍වා දණ්ඩදීපිකාහි ගෙහෙ අග්ගිං දදමානො ඔතරිත්‍වා ගච්ඡාති. තං සුත්‍වා සො පාසාදං අභිරුය්හ කොට්ඨාගාරානි විවරිත්‍වා වත්‍ථානි තෙලචාටීසු තෙමෙත්‍වා ථම්භෙ වෙඨෙතුං ආරභි, අථ නං සාමාවතී පමුඛා ඉත්‍ථියො කිං එතං චූළපිතාති වදන්‍තියො උපසඞ්කමිංසු. අම්මා රාජා දළ්හිකම්මත්‍ථාය ථම්භෙ තෙලපිලොතිකාහි වෙඨාපෙති රාජගෙහෙ නාම සුයුත්‍තදුයුත්‍තං දුජ්ජානං මා මෙ සන්‍තිකෙ හොථාති වත්‍වා තා ආගතා ගබ්භෙසු පවෙසෙත්‍වා ද්වාරානි පිදහිත්‍වා බහියන්‍තකං දත්‍වා ආදිතො පට්ඨාය අග්ගිං දෙන්‍තො ඔතරි, සාමාවතී තාසං ඔවාදං අදාසි, අම්මා අනමතග්ගෙ සංසාරෙ විචරන්‍තීනං එවම්ව අග්ගිනා ච ඣාමත්‍තභාවානං බුද්ධඤාණෙනාපි පරිච්ඡෙදො න සුකරො, අප්පමත්‍තා හොථාති තා සත්‍ථු සන්‍තිකෙ ධම්මං සුත්‍වා ආගතඵලාය විඤ්ඤාතසත්‍ථුසාසනාය ඛුජ්ජුත්‍තරාය අරියසාවිකාය අසෙක්ඛපටිසම්භිදප්පත්‍තාය සත්‍ථාරා දෙසිතනියාමෙනෙව ධම්මං දෙසෙන්‍තියා සන්‍තිකෙ සොතාපත්‍තිඵලමධිගතා අන්‍තරා කම්මට්ඨානමනසිකාරෙ යුත්‍තපයුත්‍තා ගෙහෙ ඣායන්‍තෙන වෙදනාපරිග්ගහකම්මට්ඨානං මනසිකරොන්‍තියො කාචි දුතියඵලං කාචි තතියඵලං පාපුණිත්‍වා කාලමකංසු.

1. මාගණ්ඩි, ධ. අ.

අථ භික්ඛූ කොසම්බියං පිණ්ඩාය චරන්තා තං පවත්තිං සුත්වා පච්ඡාභත්තං භගවතො ආරොචෙත්වා තාසං අභිසම්පරායං පුච්ඡිංසු. භගවා ච තාසං අරියඵලාධිගමං භික්ඛූනං අභාසි, තෙන වුත්තං "**තෙන ඛො පන සමයෙන රඤ්ඤො, උදෙනස්ස**=පෙ=**අනිප්ඵලා කාලං කතා**ති, තත්ථ **අනිප්ඵලා**ති: න නිප්ඵලා සම්පත්තසාමඤ්ඤඵලා එව කාලං කතාති, තා පන ඵලානි පටිලභන්තියො සාමාවතියො:–

"ආරභථ නික්ඛමථ යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ
ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නළාගාරං ව කුඤ්ජරො
යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අප්පමත්තො විපස්සති
පහාය ජාතිසංසාරං දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී"ති

ගාථානි ඔවදියමානා වෙදනාපරිග්ගහකම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තියො විපස්සිත්වා දුතියතතියඵලානි පටිලභිංසු; ඛුජ්ජුත්තරා පන ආයුසෙසස්ස. අත්ථිතාය පුබ්බෙ තාදිසස්ස කම්මස්ස අකතත්තා ච තතො පාසාදතො බහි අහොසි, දසයොජනන්තරෙ පක්කාමීති ච වදන්ති. අථ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං ආවුසො අච්ඡරියං[1] වත අරියසාවිකානං එවරූපං මරණන්ති, සත්ථා ආගන්ත්වා කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති පුච්ඡිත්වා ඉමාය නාමාති වුත්තෙ "න භික්ඛවෙ යදපි තාසං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අයුත්තං, පුබ්බෙ කතකම්මස්ස පන යුත්තමෙව තාහි ලද්ධන්ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි. අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ නිබද්ධං භුඤ්ජන්ති, පඤ්චසතා ඉත්ථියො තෙ උපට්ඨහන්ති, තෙසු සත්ත ජනා හිමවන්තං ගච්ඡන්ති එකො නදීතීරසමීපෙ[2] එකස්මිං තිණගහනෙ සමාපත්තියා නිසීදතීති[3] අථෙකදිවසං රාජා පච්චෙකබුද්ධෙසු ගතෙසු තාහි ඉත්ථීහි සද්ධිං උදකකීළං කීළිතුකාමො ගතො. තත්ථ තා ඉත්ථියො දිවසභාගං උදකෙ කීළිත්වා සීතපීළිතා විසිබ්බෙතුකාමා තං තිණගහනං උපරි විසුක්ඛතිණසඤ්ඡන්නං තිණරාසීති සඤ්ඤාය පරිවාරෙත්වා සිතා අග්ගිං දත්වා තිණෙසු ඣායිත්වා පතන්තෙසු පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා රඤ්ඤො පච්චෙකබුද්ධො ඣායති තං රාජා සුත්වා අම්හෙ නාසෙස්සතීති සුදඩ්ඪං කරිස්සාමාති සබ්බා ඉතොචිතො ච දාරුආදීනි ආහරිත්වා තස්ස උපරි රාසිං කත්වා ආලිම්පෙත්වා ඉදානි ඣායිස්සතීති පක්කමිංසු. තා පඨමං අසංචෙතනිකා හුත්වා ඉදානි කම්මනා බජ්ඣිංසු. පච්චෙකබුද්ධං පන අන්තො සමාපත්තියං සචෙ දාරූනං සකටසහස්සම්පි ආහරිත්වා ආලිම්පෙන්තා උසුමාකාරමත්තම්පි ගාහෙතුං න සක්කොන්ති, තස්මා සො සත්තමෙ දිවසෙ උට්ඨාය යථාසුඛං අගමාසි. තා තස්ස කම්මස්ස කතත්තා බහූනි වස්සසහස්සානි · බහූනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන අත්තභාවසතෙ ඉමිනාව නියාමෙන ගෙහෙ ඣායමානෙ ඣායිංසු. ඉදං තාසං පුබ්බකම්මං, යස්මා පන තා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අරියඵලානි සච්ඡාකංසු රතනත්තයං පයිරුපාසිංසු, තස්මා

1. සී. I. අනනුච්ඡවිකං. 2. සී. II. සම්බෙහෙ. 3. සී. II. විහරති.

තත්ථ අනාගාමිනියො සුද්ධාවාසෙසු උප්පන්නා, ඉතරා කාචි තාවතිංසෙසු කාචි යාමෙසු කාචි තුසිතෙසු කාචි නිම්මාණරතීසු කාචි පරනිම්මිතවසවත්තීසු උප්පන්නාති, රාජාපි ඛො උදෙනො සාමාවතියා ගෙහං කිර ඣායතීති සුත්වා වෙගෙන ආගච්ඡන්තොපි තං පදෙසං තාසු දඩ්ඪාසු යෙව සම්පාපුණි, ආගන්ත්වා පන ගෙහං නිබ්බාපෙත්වා උප්පන්නබලවදොමනස්සො මාගණ්ඩියා තථා කාරිතභාවං උපායෙන ඤත්වා අරියසාවිකාසු කතාපරාධකම්මුනා චොදියමානො තස්සා රාජාණං කාරෙසි සද්ධිං ඤාතකෙහි, එවං සා සපරිජනා සමිත්තබන්ධවා අනයබ්‍යසනං පාපුණි, **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං සාමාවතිපමුඛානං තාසං ඉත්ථීනං අග්ගිම්හි අනයබ්‍යසනාපත්තිහෙතුං මාගණ්ඩිකාය ච සමිත්තබන්ධවාය රාජාණාය අනයබ්‍යසනාපත්තිනිමිත්තං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **මොහසම්බන්ධනො ලොකො භබ්බරූපොව දිස්සතීති**: යො ඉධ සත්තලොකො භබ්බරූපොව හෙතුසම්පන්නො විය හුත්වා දිස්සති සොපි මොහසම්බන්ධනො මොහෙන පලිගුණ්ඨිතො අත්තහිතාහිතං අජානන්තො හිතෙ න පටිපජ්ජති අහිතං දුක්ඛාවහං බහුංච අපුඤ්ඤං ආචිනාති, භවරූපොව දිස්සතීතිපි පාඨො. තස්සත්ථො: අයං ලොකො මොහසම්බන්ධනො මොහෙන පලිගුණ්ඨිතො තතො එව භවරූපොව සස්සතසභාවො විය අත්තා දිස්සති අජරාමරො විය උපට්ඨාති, යෙන පාණාතිපාතාදිනි අකත්තබ්බානි කරොති. **උපධිසම්බන්ධනො බාලො තමසා පරිවාරිතො සස්සති විය ඛායතීති**: න කෙවලංච මොහසම්බන්ධනො එව, අපිච ඛො උපධිසම්බන්ධනොපි අයං අන්ධබාලලොකො අවිජ්ජාතමසා පරිවාරිතො, ඉදං වුත්තං හොති: යෙන ඤාණෙන අවිපරීතං කාමෙ ඛන්ධෙ ච අනිච්චා දුක්ඛා විපරිනාමධම්මාති පස්සෙය්‍ය තස්ස අභාවතො යස්මා බාලො අන්ධපුථුජ්ජනො අඤ්ඤාණතමසා සමන්තතො පරිවාරිතො නිවුතො, තස්මා සො කාමූපධිකිලෙසූපධි ඛන්ධූපධීති ඉමෙසං උපධීනං වසෙන ච උපධිබන්ධනො තතො එවං පස්සතො උපධී සස්සති විය නිච්චා සබ්බකාලභාවී විය ඛායති. අසස්සතිරිව ඛායතීතිපි පාඨො. තස්සත්ථො: අත්තා සබ්බකාලං විජ්ජති උපලබ්භතීති අඤ්ඤෙ **අසස්සති** අනිච්චාති ලොකස්ස සො උපධි මිච්ඡාභිනිවෙසවසෙන එකදෙසො විය ඛායති උපට්ඨහතීති අත්ථො. රකාරො හි පදසන්ධිකරො. **පස්සතො නත්ථි කිඤ්චනන්ති**: යො පන සංඛාරෙ පග්ගහෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන විපස්සති, තස්සෙව විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය යථාභූතං පස්සතො ජානතො පටිපජ්ජතො රාගාදිකිඤ්චනං නත්ථි යෙන සංසාරෙ බද්ධො භවෙය්‍ය, තථා අපස්සන්තො එව හි අවිජ්ජාතණ්හාදිට්ඨිආදිබන්ධනෙහි සංසාරෙ බද්ධො සියාති අධිප්පායො.

දසම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තම චූළවග්ග වණ්ණනා

සමත්තා.

පාටලිගාමියවග්ගස්ස පඨමෙ **නිබ්බාණපටිසංයුත්තායා**ති: අමතධාතුසන්නිස්සිතාය, අසංඛතාය ධාතුයා පවෙදනවසෙන පවත්තාය; **ධම්මියා කථායා**ති: ධම්මදෙසනාය; **සන්දස්සෙතී**ති: සභාවසරසලක්ඛණතො නිබ්බාණං දස්සෙති; **සමාදපෙතී**ති: තමෙව අත්ථං තෙ භික්ඛූ ගණ්හාපෙති; **සමුත්තෙජෙතී**ති: තදත්ථගහණෙ උස්සාහං ජනෙන්තො තෙජෙති ජොතෙති; **සම්පහංසෙතී**ති: නිබ්බාණගුණෙහි සම්මදෙව සබ්බප්පකාරෙහි තොසෙති, අථවා **සන්දස්සෙතී**ති "සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො"ති ආදිනා නයෙනෙව සබ්බත්ථ තෙන තෙන පරියායෙන තෙසං අජ්ඣාසයානුරූපං සම්මා දස්සෙති. **සමාදපෙතී**ති ඉමිනා අරියමග්ගෙන තං අධිගන්තබ්බන්ති අධිගමපටිපදාය සද්ධිං තත්ථ භික්ඛූ නින්නපොණපබ්භාරෙ කරොන්තො සමාදපෙති, ගණ්හාපෙති; **සමුත්තෙජෙතී**ති එතං දුක්කරං දුරභිසම්භවන්ති මා සම්මාපටිපත්තියං පමාදං අනන්තරවොසානං ආපජ්ජථ උපරි නිස්සයසම්පන්නස්ස විරියවතො නයිදං දුක්කරං, තස්මා සීලවිසුද්ධිආදිවිසුද්ධිපටිපදාය උට්ඨහථ ඝටථ වායමෙය්‍යාථාති නිබ්බාණාධිගමාය උස්සාහෙති, තත්ථ වා චිත්තං වොදපෙති. **සම්පහංසෙතී**ති මදනිම්මදනො පිපාසවිනයො ආලයසමුග්ඝාතොති රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයොති අසංඛතන්ති අමතං සන්තන්ති ආදිනා ච අනෙකපරියායෙන හි නිබ්බාණානිසංසපකාසනෙන තෙසං භික්ඛූනං චිත්තං තොසෙන්තො භාසෙන්තො සංපහංසෙති, සමස්සාසෙති; **තෙ ච භික්ඛූ අට්ඨිකත්වා**ති: අත්ථි කිඤ්චි අයං නො අත්ථො අධිගන්තබ්බොති එවං සල්ලක්ඛෙත්වා තාය දෙසනාය අත්ථිකා හුත්වා; **මනසිකත්වා**ති: චිත්තෙන ඨපෙත්වා; අනඤ්ඤවිහිතා තං දෙසනං අත්තනො චිත්තගතමෙව කත්වා. **සබ්බ චෙතසා සමන්නාහරිත්වා**ති: සබ්බෙන කාරකචිත්තෙන ආදිතො පට්ඨාය යාවපරියොසානා දෙසනං ආවජ්ජිත්වා තග්ගතමෙව[1] ආභොගං කත්වාති අත්ථො. අථවා **සබ්බ චෙතසො සමන්නාහරිත්වා**ති සබ්බස්මා චිත්තතො දෙසනං සම්මා අනු අනු ආහරිත්වා; ඉදං වුත්තං හොති: දෙසෙන්තස්ස යෙහි චිත්තෙහි දෙසනා කතා සබ්බස්මා චිත්තතො පවත්තං දෙසනං බහිගන්තුං අදෙන්තො සම්මා අවිපරීතං අනු අනු ආහරිත්වා අත්තනො චිත්තසන්තානං ආනෙත්වා යථාදස්සිතං දෙසිතදෙසනං සුට්ඨු උපධාරෙත්වා; **ඔහිතසොතා**ති: අවහිතසොතා සුට්ඨු ඨපිතසොතා; ඔහිතසොතාති වා අවික්ඛිත්තසොතා, තමෙව උපලභමානොපි හි සවණෙ අවික්ඛෙපො සති සංවරෙ විය චක්ඛුන්ද්‍රියාදිසු සොතින්ද්‍රියෙපි වත්තබ්බතං අරහතීති. එත්ථ ච අට්ඨිකත්වාති ආදීහි චතූහිපි පදෙහි තෙසං භික්ඛූනං තප්පරභාවතො සවණෙ ආදරදීපනෙන සක්කච්චසවණං දස්සෙති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං තෙසං භික්ඛූනං තස්සා නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය ධම්මකථාය සවණෙ ආදරකාරිතං සබ්බාකාරතො විදිත්වා. **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං නිබ්බාණස්ස තබ්බිධුරධම්මදෙසනාමුඛෙන පරමත්ථතො විජ්ජමානභාවවිභාවනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **අත්ථී**ති: විජ්ජති; පරමත්ථතො උපලබ්භතීති අත්ථො.

1. සී. II. තග්ගහමෙව.

භික්ඛවෙති: තෙසං භික්ඛූනං ආලපනං; නනු ච උදානං නාම පීතිසොමනස්සසමුට්ඨාපිතො වා ධම්මසංවෙගසමුට්ඨාපිතො වා ධම්මපටිග්ගාහකනිරපෙක්ඛො උදාහාරො, තථා චෙව එත්තකෙසු[1] සුත්තෙසු ආගතං, ඉධ කස්මා භගවා උදානෙන්තො තෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසීති? තෙසං භික්ඛූනං සඤ්ඤාපනත්ථං, නිබ්බාණපටිසංයුත්තං හි භගවා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙත්වා නිබ්බාණගුණානුස්සරණෙන උප්පන්නපීතිසොමනස්සො උදානං උදානෙසි. ඉධ නිබ්බාණවජ්ජා සබ්බෙ සභාවධම්මා පච්චයායත්තවුත්තිකොව උපලබ්භන්ති, න පච්චයනිරපෙක්ඛා, අයං පන නිබ්බාණධම්මො කතමප්පච්චයො උපලබ්භතීති තෙසං භික්ඛූනං චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය තෙ ච සඤ්ඤාපෙතුකාමො **"අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතන"**න්ති ආදිමාහ, න එකන්තතොව තෙ පටිග්ගාහකෙ කත්වාති වෙදිතබ්බං. **තදායතන**න්ති: තං කාරණං; දකාරො පදසන්ධිකරො. නිබ්බාණං හි මග්ගඵලඤාණාදීනං ආරම්මණපච්චයභාවතො රූපාදීනි විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං ආරම්මණපච්චයභූතානීති කාරණට්ඨෙන ආයතනන්ති වුච්චති. එත්තාවතා ච භගවතා තෙසං භික්ඛූනං අසංඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවං පවෙදෙසි. තත්‍රායං ධම්මනයො: ඉධ සංඛතධම්මානං විජ්ජමානත්තා අසංඛතායපි ධාතුයා භවිතබ්බං පටිපක්ඛත්තා සභාවධම්මානං; යථා හි දුක්ඛෙ විජ්ජමානෙ තප්පටිපක්ඛභූතං සුඛම්පි විජ්ජති යෙව, තථා උණ්හෙ විජ්ජමානෙ සීතම්පි විජ්ජති, පාපධම්මෙසු විජ්ජමානෙසු කල්‍යාණධම්මාපි විජ්ජන්ති එව; වුත්තං හෙතං:–

"යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ සුඛං නාමපි විජ්ජති
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.

යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ අපරං විජ්ජති සීතලං
එවං තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙ නිබ්බාණං ඉච්ඡිතබ්බකං.

යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ කල්‍යාණමපි විජ්ජති
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ අජාතිමපි ඉච්ඡිතබ්බක"න්ති

ආදිමාහ.

අපිච නිබ්බාණස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවවිවරණං පරතො ආවිභවිස්සති. එවං භගවා අසංඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවං සම්මුඛෙන දස්සෙත්වා ඉදානි තබ්බිධුරධම්ම වොසාන[2]මුඛෙනස්ස සභාවං දස්සෙතුං **"යත්ථ නෙව පඨවී න ච ආපො"**ති ආදිමාහ. තත්ථ යස්මා නිබ්බාණං සබ්බසංඛාරවිධුරසභාවං යථා සංඛතධම්මෙසු කත්ථචි නත්ථි තථා තත්ථපි සබ්බෙ සංඛතධම්මා, නහි සංඛතාසංඛතධම්මානං සමොධානං සම්භවති, තත්‍රායං අත්ථවිභාවනා: **යත්ථ** යස්මිං නිබ්බාණෙ යස්සං අසංඛතධාතුයං නෙව කක්ඛළලක්ඛණා පඨවීධාතු අත්ථි න පග්ඝරණලක්ඛණා ආපොධාතු න උණ්හලක්ඛණා තෙජොධාතු න විත්ථම්භනලක්ඛණා වායොධාතු අත්ථි, ඉති තත්ථ චතුම්මහාභූතාභාවවචනෙන යථා

1. සී. I. අවසෙසු.
2. සී II & III. පොසාන, පොහත

සබ්බස්සපි උපාදාරූපස්ස අභාවො වුත්තො හොති තන්නිස්සිතත්තා, එවං අනවසෙසතො කාමරූපභවස්ස තත්ථ අභාවො වුත්තො හොති තදායත්තවුත්තිත්‍යභාවතො, න හි මහාභූතසන්නිස්සයෙන විනා පඤ්චවොකාරභවො එකවොකාරභවො වා සම්භවතීති. ඉදානි අරූපසභාවත්තෙපි නිබ්බානස්ස අරූපභවපරියාපන්නානං ධම්මානං තත්ථ අභාවං දස්සෙතුං **"න ආකාසානඤ්චායතනං=පෙ=න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන"**න්ති වුත්තං. තත්ථ **න ආකාසානඤ්චායතන**න්ති: සද්ධිං ආරම්මණෙන කුසලවිපාකකිරියභෙදො තිවිධොපි ආකාසානඤ්චායතනචිත්තුප්පාදො නත්ථීති අත්ථො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. යදග්ගෙන ච නිබ්බානෙ කාමලොකාදීනං අභාවො හොති තදග්ගෙන තත්ථ ඉධලොකපරලොකාදීනං ච අභාවොති ආහ **"න අයං ලොකො න පරො ලොකො"**ති. තස්සත්ථො: ස්වායං ඉත්ථත්තං දිට්ඨධම්මො ඉධ ලොකොති ච ලද්ධවොහාරො ඛන්ධලොකො යො ච තතො අඤ්ඤථා පරො අභිසම්පරායොති ච ලද්ධවොහාරො ඛන්ධලොකො[1] තදුභයම්පි තත්ථ නත්ථීති. **න උභො චන්දිමසූරියා**ති: යත්ථ රූපභවෙ සති තමො සියා තමස්ස ච විධමනත්ථං චන්දිමසුරියෙහි වත්තිතබ්බං, සබ්බෙන සබ්බං පන යත්ථ රූපභවො නත්ථි කුතො තත්ථ තමො තමස්ස වා විධංසකා චන්දිමසුරියා, තස්මා චන්දිමා සුරියො චාති උභොපි තත්ථ නිබ්බානෙ නත්ථීති අත්ථො. ඉමිනා ආලොකසභාවං තස්සෙව නිබ්බානස්ස දස්සෙති. එත්තාවතා ච අනභිසමෙතං හි[2] තං භික්ඛූනං අනාදිමති සංසාරෙ සුපිනන්තෙනපි අනනුභූතපුබ්බං පරමගම්භීරං අතිදුද්දසං සණ්හසුඛුමං අතක්කාවචරං අච්චන්තසන්තං පණ්ඩිතවෙදනීයං අතිපණීතං අමතං නිබ්බානං විභාවෙන්තො පඨමං තාව "අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතන"න්ති තස්ස අත්ථිභාවං තෙසං අඤ්ඤාණාදීනි අපනෙත්වා "යත්ථ නෙව පඨවී=පෙ=න උභො චන්දිම සුරියා"ති තදඤ්ඤධම්මපටිසෙධනමුඛෙන තං විභාවෙති ධම්මරාජා, තෙනස්ස පඨවිආදි සබ්බසංඛතධම්මවිධුරසභාවා යා අසංඛතා ධාතු තං නිබ්බානන්ති දීපිතං හොති. තෙනෙවාහ **"තත්‍රපාහං භික්ඛවෙ නෙව ආගතිං වදාමී"**ති. තත්ථ තත්‍රාති තස්මිං; අපි සද්දො සමුච්චයෙ, අහං භික්ඛවෙ යත්ථ සංඛාරප්පවත්තෙ කුතොචි කස්සචි ආගතිං න වදාමි යථාපච්චයං තත්ථ ධම්මමත්තස්ස උප්පජ්ජනතො, එවං තස්මිම්පි ආයතනෙ නිබ්බානෙ කුතොචි ආගතිං ආගමනං නෙව වදාමි, ආගන්තබ්බට්ඨානතාය අභාවතො. **න ගති**න්ති: කත්ථචි ගමනං න වදාමි, ගන්තබ්බට්ඨානතාය අභාවතො, න හි තත්ථ සත්තානං ඨපෙත්වා ඤාණෙන ආරම්මණකරණං ආගතිගතියො සම්භවන්ති, නාපි ඨිතිචුතූපපත්තියො වදාමි. තදුපහන්ත්‍යිපි පාළි. තස්සත්ථො: තම්පි ආයතනං ගාමන්තරතො ගාමන්තරං විය න ආගන්තබ්බතාය න ආගති, ගතිනත්ථිතාය න ගති, පඨවිපබ්බතාදි විය අප්පතිට්ඨානතාය න ඨිති, අප්පච්චයත්තා වා උප්පාදාභාවො, තතො අමතසභාවත්තා චවනාභාවො, උප්පාදනිරොධාභාවතො චෙව තදුභයපරිච්ඡින්නාය ඨිතියා ච අභාවතො න ඨිතිං න චුතිං න

2. සී. III. අනභිසමෙතාතං. 1. සී. I. ගතො.

උප්පත්තිං වදාමි. කෙවලං පන තං අරූපසභාවත්තා අප්පච්චයත්තාපි න කත්ථචි පතිට්ඨිතන්ති=අප්පතිට්ඨං, තථා සම්පවත්තාභාවතො පවත්තපටිපක්ඛතො ච අප්පවත්තං, අරූපසභාවත්තෙපි වෙදනාදයො විය කස්සචිපි ආරම්මණස්ස අනාලම්බනතො උපත්ථම්භානිරපෙක්ඛතො ච අනාරම්මණමෙව තං ආයතනන්ති වුත්තං නිබ්බානං. අය ච එව සද්දො අප්පතිට්ඨමෙව අප්පවත්තමෙවාති පදද්වයෙනාපි යොජෙතබ්බො. **එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා**ති: යදිදං අප්පතිට්ඨන්ති ආදීහි වචනෙහි වණ්ණිතං ථොමිතං යථාවුත්තලක්ඛණං නිබ්බානං, එසො එව සකලස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තො පරියොසානං තදධිගමෙ සති සබ්බදුක්ඛාභාවතො තස්මා දුක්ඛස්ස අන්තොති අයමෙව තස්ස සභාවොති දස්සෙති.

පඨම සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දුතියෙ **ඉමං උදාන**න්ති: ඉමං නිබ්බානස්ස පකතියා ගම්භීරභාවතො දුද්දසභාවදීපනං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **දුද්දස**න්ති: සභාවගම්භීරත්තා අතිසුඛුමසණ්හසභාවත්තා ච අනුපචිතඤාණසම්භාරෙහි පස්සිතුං න සක්කාති දුද්දසං; වුත්තඤ්හෙතං:– "තඤ්හි තෙ මාගණ්ඩිය අරියං පඤ්ඤාචක්ඛු නත්ථි යෙන ත්වං ආරොග්‍යං ජානෙය්‍යාසි නිබ්බානම්පි පස්සෙය්‍යාසී"ති අපරම්පි වුත්තං "ඉදං පි ඛො ඨානං සුදුද්දසං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො"ති ආදි. **අනත්ත**න්ති: රූපාදීසු ආරම්මණෙසු කාමාදීසු ච භවෙසු නමනතො තන්නින්නභාවෙන පවත්තිතො සත්තානව තත්ථ නමනතො තණ්හා නතා නාම, නත්ථි එත්ථ නතාති අනතං, නිබ්බානන්ති අත්ථො. අනන්තන්තිපි පඨන්ති. නිච්චසභාවත්තා අන්තවිරහිතං, අච්චුතධම්මං අනිරොධං අමතන්ති අත්ථො. කෙචි පන අනන්තන්ති පදස්ස අප්පමාණන්ති අත්ථං වදන්ති. එත්ථ ච **දුද්දස**න්ති ඉමිනා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙහි රාගාදිකිලෙසෙහි චිරකාලභාවිතත්තා සත්තානං අප්පච්චයභාවනා න සුකරන්ති නිබ්බානස්ස කිච්ඡෙන අධිගමනීයතං දස්සෙති, "න හි සච්චං සුදස්සන"න්ති ඉමිනාපි තමෙවත්ථං පාකටං කරොති. තත්ථ **සච්ච**න්ති නිබ්බානං; තඤ්හි කෙනචි පරියායෙන අසන්තසභාවාභාවතො එකන්තෙනෙව සන්තත්තා අවිපරීතට්ඨෙන සච්චන්ති ගණ්හි. **න හි සුදස්සනං** සුඛෙන න පස්සිතබ්බං සුචිරම්පි කාලං පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සමානෙන්තෙනාපි කසිරෙනෙව සම්පත්තබ්බතො; තථා හි වුත්තං භගවතා:–"කිච්ඡෙන මෙ අධිගත"න්ති. **පටිවිද්ධා තණ්හා ජානතො පස්සතො නත්ථි කිඤ්චන**න්ති: නිරොධසච්චං සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන අභිසමෙන්තෙන විසයතො කිච්චතො ච ආරම්මණතො ච පටිවිද්ධා තණ්හාති. එවම යං චත්තාරි සච්චානි ආරම්මණපටිවෙධෙන අසම්මොහපටිවෙධවසෙන ච පටිවිජ්ඣාති, යථා පරිඤ්ඤාභිසමයවසෙන දුක්ඛසච්චං භාවනාභිසමයවසෙන මග්ගසච්චං ච අසම්මොහතො

පටිවිද්ධං හොති එවං පහාණාභිසමයවසෙන අසම්මොහතො ච පටිවිද්ධා තණ්හා හොති, එවං ච චත්තාරි සච්චානි යථාභූතං අරියමග්ගපඤ්ඤාය ජානතො පස්සතො භවාදිසු නතභූතා තණ්හා නත්ථි, තදභාවෙ සබ්බස්සපි කිලෙසවට්ටස්ස අභාවො, තතොව කම්මවිපාකවට්ටානං අසම්භවො යෙවාති එවං භගවා තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසවට්ටදුක්ඛවූපසමහෙතුභූතං අමතමහානිබ්බාණස්ස ආනුභාවං පකාසෙසි, සෙසං වුත්තනයමෙව.

දුතිය සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

තතියෙ **අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා**ති: තදා කිර භගවා අනෙකපරියායෙන සංසාරස්ස ආදීනවං පකාසෙති, සංදස්සනාදිවසෙන නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය ධම්මදෙසනාය කතාය තෙසං භික්ඛූනං එතදහොසි: අයං සංසාරො භගවතා අවිජ්ජාදීහි කාරණෙහි සහෙතුකො පකාසිතො නිබ්බාණස්ස පන තදුපසමස්ස න කිඤ්චිකාරණං වුත්තං, තයිදං අහෙතුකං, කථං කත්වා සච්ඡිකට්ඨපරමට්ඨෙන උපලබ්භතීති. අථ භගවා තෙසං භික්ඛූනං එතං යථාවුත්තං පරිවිතක්කසංඛාතං අත්ථං විදිත්වා. **ඉමං උදානං**ති: තෙසං භික්ඛූනං විමතිවිධමනත්ථං චෙව ඉධ සමණබ්‍රාහ්මණානං "නිබ්බාණං නිබ්බාණන්ති වාහ තං වත්ථු මත්තමෙව නත්ථීති පරමත්ථතො නිබ්බාණං නාම අනුපලබ්භමානසභාවත්තා"ති ලොකායතිකාදයො විය විප්පටිපන්නානං බහිද්ධා ච පුථුදිට්ඨිගතිකානං මිච්ඡාවාදභඤ්ජනත්ථං ච ඉමං අමතමහානිබ්බාණස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවදීපනං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **අජාතං අභූතං අකතං අසඞ්ඛත**න්ති: සබ්බානිපි පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි, අථවා වෙදනාදයො විය හෙතුපච්චයසමවායසංඛාතාය කාරණසාමග්ගියා න ජාතං න නිබ්බත්තන්ති=අජාතං, කාරණෙන විනා සයමෙව වා න භූතං න පාතුභූතං න උප්පන්නන්ති=අභූතං, එවං අජාතත්තා අභූතත්තා ච යෙන කෙනචි කාරණෙන න කතන්ති=අකතං, ජාතභූතකතසභාවො ච නාමරූපාදීනං සංඛතධම්මානං හොති න අසංඛතසභාවස්ස නිබ්බාණස්සාති දස්සනත්ථං අසංඛතන්ති වුත්තං. පටිලොමතො වා සමෙච්ච සම්භූය පච්චයෙහි කතන්ති=සංඛතං, තථා න සංඛතං සංඛතලක්ඛණරහිතන්ති ච අසංඛතන්ති, එවමනෙකෙහි කාරණෙහි නිබ්බත්තිසභාවෙ පටිසිද්ධෙ සියා නුඛො එකෙනෙව කාරණෙන කතන්ති ආසඞ්කාය යෙන කෙනචි න කතන්ති දස්සනත්ථං අකතන්ති වුත්තං. එවං අපච්චයම්පි සමානං සයමෙව නුඛො ඉදං භූතං පාතුභූතන්ති ආසඞ්කාය තන්නිවත්තනත්ථං අභූතන්ති වුත්තං. අයමෙතස්ස අසංඛතාකතාභූතභාවො සබ්බෙන සබ්බං අජාතිධම්මත්තාති දස්සෙතුං අජාතන්ති වුත්තං, එවමෙතෙසං චතුන්නම්පි පදානං සාත්ථකභාවං විදිත්වා තයිදං නිබ්බාණං "අත්ථි භික්ඛවෙ"ති පරමත්ථතො

නිබ්බාණස්ස අත්ථිභාවො පවෙදිතොති වෙදිතබ්බො, එත්ථ[1] උදානෙන භගවතා “භික්ඛවෙ”ති ආලපනෙ කාරණං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, ඉති සත්ථා “අත්ථි භික්ඛවෙ අජාතං අභූතං අකතං අසංඛතන්ති වත්වා තත්ථ හෙතුං දස්සෙන්තො “**නො චෙතං භික්ඛවෙ**”ති ආදිමාහ. තස්සායං සංඛෙපත්ථො: භික්ඛවෙ යදි අජාතාදිසභාවා අසංඛතා ධාතු න භවිස්ස න සියා ඉධ ලොකෙ ජාතාදිසභාවස්ස රූපාදික්ඛන්ධපඤ්චකසංඛාතස්ස නිස්සරණං අනවසෙසවූපසමො න පඤ්ඤායෙය්‍ය න උපලබ්භෙය්‍ය න සම්භවෙය්‍ය, නිබ්බාණං හි ආරම්මණං කත්වා පවත්තමානා සම්මාදිට්ඨිආදයො අරියමග්ගධම්මා අනවසෙසකිලෙසෙ සමුච්ඡින්දන්ති, තෙනෙත්ථ සබ්බස්සපි වට්ටදුක්ඛස්ස අප්පවත්ති අපගමො නිස්සරණං පඤ්ඤායති, එවං බ්‍යතිරෙකවසෙන නිබ්බාණස්ස අත්ථිභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුපගමවසෙනපි තං දස්සෙතුං “**යස්මා ච ඛො**”ති ආදි වුත්තං. තං වුත්තත්ථමෙව. එත්ථ ච යස්මා “අප්පච්චයා ධම්මා අසංඛතා ධම්මා “අත්ථි භික්ඛවෙ තදායතනං යත්ථ නෙව පඨවී” “ඉදම්පි ඛො ඨානං සුදුද්දසං යදිදං සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො” අසංඛතඤ්ච වො භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසිස්සාමි අසංඛතගාමිඤ්ච පටිපද”න්ති ආදීහි අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි “අත්ථි භික්ඛවෙ අජාත”න්ති ඉමිනාපි ච සුත්තෙන නිබ්බාණධාතුයා පරමත්ථතො සම්භවො සබ්බලොකං අනුකම්පමානෙන සම්මා සම්බුද්ධෙන දෙසිතො, තස්මා යදිපි තස්ස අපච්චක්ඛකාරීනම්පි විඤ්ඤූනං කඞ්ඛා වා විමති වා නත්ථි යෙව, යෙපි පරනෙය්‍යබුද්ධිනො[2] පුග්ගලා තෙසං විමතිවිනොදනත්ථං අයමෙත්ථ අධිප්පායො: නිබ්බාණමුඛෙන යුත්තිවිචාරණාය වා පරිඤ්ඤෙය්‍යතාය සඋත්තරානං කාමානං රූපාදීනඤ්ච පටිපක්ඛභූතානං තබ්බිධුරසභාවං නිස්සරණං පඤ්ඤායති, එවම්පි පරසභාවානං සබ්බෙසම්පි සංඛතධම්මානං පටිපක්ඛභූතෙන තබ්බිධුරසභාවෙන නිස්සරණෙන භවිතබ්බං, යඤ්ච තං නිස්සරණං සා අසංඛතා ධාතූති. කිඤ්චාපි හීයො අසංඛතධම්මාරම්මණං විපස්සනාඤාණං නාපි අනුලොමඤාණං කිලෙසෙ සමුච්ඡෙදවසෙන පජහිතුං සක්කොති, තථා සම්මුතිසච්චාරම්මණං පඨමජ්ඣානාදිසු ඤාණං වික්ඛම්භනවසෙනෙව කිලෙසෙ පජහති න සමුච්ඡෙදවසෙන, ඉති අසංඛතධම්මාරම්මණස්ස සම්මුතිසච්චාරම්මණස්ස ච ඤාණස්ස කිලෙසානං සමුච්ඡෙදපහානෙ අසමත්ථසභාවතො තෙසං සමුච්ඡෙදපහානකරස්ස අරියමග්ගඤාණස්ස තදුභයවිපරීතසභාවෙන ආරම්මණෙන භවිතබ්බං සා අසංඛතා ධාතු. “තථා අත්ථි භික්ඛවෙ අජාතං අභූතං අකතං අසංඛත”න්ති ඉදං නිබ්බාණපදස්ස පරමත්ථතො අත්ථිභාවජොතකං වචනං අවිපරීතත්ථං භගවතා කථිතත්තා, භගවතා භාසිතං අවිපරීතත්ථං යථාතං “සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති, තථා නිබ්බාණසද්දො කත්ථචිපි විසයෙ යථාභූතං පරමත්ථවිසයො උපචාරමත්තවුත්තිසබ්භාවතො,[3] සෙය්‍යථාපි සමයසද්දො, අථවා අත්ථෙව පරමත්ථතො[4]

1. සී I. තත්ථ.
2. සී. II. තස්සසෙසකඛිතො.
3. සී. III සම්භවතො.
4. සී. II. සද්දත්ථතො.

අසඞ්ඛතා ධාතු, ඉතරං තබ්බිපරීතවිනිමුත්තසභාවත්තා, සෙය්‍යථාපි පඨවිධාතු වෙදනා වාති, එවමාදීහි නයෙහි යුත්තිතොපි[1] අසඞ්ඛතාය ධාතුයා පරමත්ථතො අත්ථිභාවො දීපෙතබ්බො.[2]

තතිය සුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

චතුත්ථෙ **අථ ඛො භගවා එතමත්ථං විදිත්වා**ති තදා කිර භගවතා අනෙකපරියායෙන සන්දස්සනාදිවසෙන නිබ්බාණපටිසංයුත්තාය ධම්මදෙසනාය කතාය තෙසං භික්ඛූනං එතදහොසි: අයං තාව භගවතා අමතාය නිබ්බාණධාතුයා අනෙකාකාරවොකාරං ආනිසංසං දස්සෙන්තෙන අනඤ්ඤසාධාරණආනුභාවො පකාසිතො අධිගමූපායො පනස්ස න භාසිතො කථං නු ඛො පටිපජ්ජන්තෙහි අම්හෙහි අයං අධිගන්තබ්බාති, අථ භගවා තෙසං භික්ඛූනං එතං යථාවුත්තපරිවිතක්කසඞ්ඛාතං අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා; **ඉමං උදාන**න්ති: තණ්හාවසෙන කත්ථචි අනිස්සිතස්ස පස්සද්ධකායචිත්තස්ස වීථිපටිපන්නවිපස්සනස්ස අරියමග්ගෙන අනවසෙසතො තණ්හාපහානෙන නිබ්බාණාධිගමවිභාවනං ඉමං උදානං උදානෙසි. තත්ථ **නිස්සිතස්ස චලිත**න්ති: රූපාදිසඞ්ඛාරෙ තණ්හාදිට්ඨීහි නිස්සිතස්ස **චලිතං** 'එතං මම එසො මෙ අත්තා'ති තණ්හාදිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං හොති, අප්පහීනතණ්හාදිට්ඨිකස්ස හි පුග්ගලස්ස සුඛාදිසු උප්පන්නාසු තානි අභිභුය්‍ය විහරිතුං අසක්කොන්තස්ස 'මම වෙදනා අහං වෙදියාමී'ති ආදිනා තණ්හාදිට්ඨිගාහවසෙන කුසලප්පවත්තිතො චිත්තසන්තානස්ස චලනං කම්පනං අවක්ඛලිතං වා හොතීති අත්ථො. **අනිස්සිතස්ස චලිතං නත්ථී**ති: යො පන විසුද්ධිපදං පටිපජ්ජන්තො සමථවිපස්සනාහි තණ්හාදිට්ඨියො වික්ඛම්භෙත්වා අනිච්චාදිවසෙන සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො විහරති; තස්ස තං අනිස්සිතස්ස යථාවුත්තං චලිතං අවක්ඛලිතං විප්ඵන්දිතං වා නත්ථි, කාරණස්ස සුවික්ඛම්භිතත්තා; **චලිතෙ අසතී**ති: යථාවුත්තෙන චලිතෙ අසති යථා තණ්හාදිට්ඨිගාහා නප්පවත්තන්ති තථා වීථිපටිපන්නාය විපස්සනාය තං **උස්සුක්කන්තස්ස**; **පස්සද්ධී**ති: විපස්සනාචිත්තසහජාතානං කායචිත්තානං සාරම්භකිලෙසවූපසමෙන දුවිධාපි පස්සද්ධි හොති, **පස්සද්ධියා සති රති න හොතී**ති: පුබ්බෙනාපරං විසෙසයුත්තාය පස්සද්ධියා සති අනවජ්ජසුඛාධිට්ඨානං සමාධිං ච වඩ්ඪෙත්වා තං පඤ්ඤාය සමවායකරණෙන සමථවිපස්සනං යුගනද්ධං යොජෙත්වා මග්ගපරම්පරාය කිලෙසෙ ඛෙපෙන්තස්ස කාමභවාදිසු නමනතො නතීති ලද්ධනාමා තණ්හා අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ අනවසෙසතො න හොති අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදිතත්තා න උප්පජ්ජතීති අත්ථො. **රතියා අසතී**ති: අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාය සුප්පහීනත්තා භවාදිඅත්ථාය ආලයනිකන්තියා පරියුට්ඨානෙ අසති. **ආගති ගති න**

---

1. සී. III. යථාභූතතො. 2. සී. IV. වෙදිතබ්බො.

හොතීති: පටිසන්ධිවසෙන ඉධ ආගති ආගමනං චුතිවසෙන ගති ඉතො පරලොකගමනං පෙච්චභාවො න හොති නප්පවත්තති. **ආගතිගතියා අසතීති**: වුත්තනයෙන ආගතියා ච ගතියා ච අසති. **චුතූපපාතො න හොතීති**: අපරාපරං චවනුප්පජ්ජනං න හොති නප්පවත්තති. අසති හි කිලෙසවට්ටෙ කම්මවට්ටං පච්ඡින්නමෙව, පච්ඡින්නෙ ච තස්මිං කුතො විපාකවට්ටස්ස සම්භවො, තෙනාහ "**චුතූපපාතෙ අසති නෙවිධ න හුරං**"ති ආදි. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං හෙට්ඨා බාහියසුත්තෙ විත්ථාරතො වුත්තමෙව, තස්මා තස්මිං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉති භගවා ඉධාපි තෙසං භික්ඛූනං අනවසෙසතො වට්ටදුක්ඛවූපසමහෙතුභූතං අමතමහානිබ්බානස්ස ආනුභාවං සම්මා පටිපත්තියා පකාසෙසි.

චතුත්ථ සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

පඤ්චමෙ **මල්ලෙසූති**: එවං නාමකෙ ජනපදෙ; **මහතා භික්ඛුසංඝෙනාති**: ගුණමහත්තසංඛ්‍යාමහත්තෙහි මහතා, සො හි භික්ඛුසංඝො සීලාදිගුණවිසෙසයොගෙනපි මහා තත්ථ සබ්බපච්ඡිමකස්ස සොතාපන්නභාවතො, සංඛ්‍යාමහත්තෙනපි මහා අපරිච්ඡින්නගණනත්තා. ආයුසංඛාරොස්සජ්ජනතො පට්ඨාය හි ආගතාගතා භික්ඛූ න පක්කමිංසු, **චුන්දස්සාති**: එවං නාමකස්ස; **කම්මාරපුත්තස්සාති**: සුවණ්ණකාරපුත්තස්ස; සො කිර අඩ්ඪො මහාකුටුම්බිකො, භගවතො පඨමදස්සනෙනෙව සොතාපන්නො හුත්වා අත්තනො අම්බවනෙ සත්ථුවසනානුච්ඡවිකං ගන්ධකුටිං භික්ඛුසංඝස්ස ච රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨාන උපට්ඨානසාලා කුටි මණ්ඩප චඞ්කමනාදිකෙ ච සම්පාදෙත්වා පාකාරපරික්ඛිත්තං ද්වාරකොට්ඨකයුත්තං විහාරං කත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සංඝස්ස නිය්‍යාදෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං "**තත්‍ර සුදං භගවා පාවායං විහරති චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ**"ති. **පටියාදාපෙත්වාති**: සම්පාදෙත්වාති අත්ථො. **සූකරමද්දවන්ති**: සූකරස්ස මුදුසිනිද්ධං පවත්තමංසන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. කෙචි පන "සූකරමද්දව"න්ති න සූකරමංසං, සූකරෙහි මද්දිතවංසකළීරොති වදන්ති. අඤ්ඤෙ සූකරෙහි මද්දිතප්පදෙසෙ ජාතං අහිච්ඡත්තකන්ති. අපරෙ පන සූකරමද්දවං නාම එකං රසායනන්ති ගණ්හිංසු, තඤ්හි චුන්දො කම්මාරපුත්තො අජ්ජ භගවා පරිනිබ්බායිස්සතීති සුත්වා අප්පෙව නාම නං පරිභුඤ්ජිත්වා චිරතරං තිට්ඨෙය්‍යාති සත්ථු චිරජීවිතුකම්‍යතාය අදාසීති වදන්ති. **තෙන මං පරිවිසාති**: තෙන මං භොජෙහි; කස්මා භගවා එවමාහ? පරානුද්දයතාය, තඤ්ච කාරණං පාළියං වුත්තමෙව. තෙන අභිහටභික්ඛාය පරෙ අපරිභොගාරහාති තථා වත්තුං[1] වට්ටතීති දස්සිතං හොති. තස්මිං කිර සූකරමද්දවෙ ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු දෙවතා ඔජං පක්ඛිපිංසු. තස්මා තං අඤ්ඤො කොචි සම්මා ජීරාපෙතුං න සක්කොති

---

1. ම. වුත්තං.

තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා පරූපවාදමොචනත්ථං “**නාහං තං වුද්ධ පස්සාමී**”ති ආදිනා සීහනාදං නදි. යෙ හි පරෙ උපවදෙය්‍යුං අත්තනා පරිභුත්තාවසෙසං නෙව භික්ඛූනං න අඤ්ඤෙසං මනුස්සානං අදසි ආවාටෙ නිඛනාපෙත්වා විනාසෙසීති, තෙසං වචනොකාසො මා හොතූති පරූපවාදමොචනත්ථං සීහනාදං නදි. තත්ථ **සදෙවකෙ**ති ආදිසු සහ දෙවෙහීති=**සදෙවකො**, සහ මාරෙනාති=**සමාරකො**, සහ බ්‍රහ්මුනාති=**සබ්‍රහ්මකො**, සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහීති=**සස්සමණබ්‍රාහ්මණී**, පජාතත්තා **පජා**, සහ දෙවමනුස්සෙහීති=**සදෙවමනුස්සා**; **තස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ** =පෙ=**සදෙවමනුස්සාය**; තත්ථ සදෙවකවචනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවගහණං, සමාරකවචනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවගහණං, සබ්‍රහ්මකවචනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදි බ්‍රහ්මගහණං, සස්සමණබ්‍රාහ්මණීවචනෙන සාසනස්ස පච්චත්ථිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණගහණං, සමිතපාපබාහිතපාපසමණබ්‍රාහ්මණගහණඤ්ච, පජාවචනෙන සත්තලොකගහණං, සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සගහණං, එවමෙත්ථ තීහි පදෙහි ඔකාසලොකවසෙන ද්වීහි පජාවසෙන සත්තලොකො ගහිතොති වෙදිතබ්බො. අපරො නයො, සදෙවකවචනෙන අරූපාවචරලොකො ගහිතො, සමාරකවචනෙන ඡකාමාවචරදෙවලොකො, සබ්‍රහ්මකවචනෙන රූපීබ්‍රහ්මලොකො, සස්සමණබ්‍රාහ්මණාදිවචනෙන චතුපරිසවසෙන සම්මුතිදෙවෙහි සහ මනුස්සලොකො, අවසෙස සත්තලොකො වා ගහිතොති වෙදිතබ්බං, **භුත්තාවිස්සා**ති: භුත්තවතො; **ඛරො**ති: ඵරුසො; **ආබාධො**ති: විසභාගරොගො, **බාළ්හා**ති බලවතියො; **මාරණන්තිකා**ති: මරණසම්පාපනසමත්ථා; **සතො සම්පජානො අධිවාසෙසී**ති: සතිං සූපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා අධිවාසෙසි, **අවිහඤ්ඤමානො**ති: වෙදනානුවත්තනවසෙන අසංලක්ඛිතධම්මො විය අපරාපරං පරිවත්තනං අකරොන්තො අපීළියමානො අදුක්ඛියමානො විය අධිවාසෙසි, භගවතො හි බෙළුවගාමකෙ යෙව තා වෙදනා උප්පන්නා, සමාපත්තිබලෙන පන වික්ඛම්භිතා යාව පරිනිබ්බානදිවසා න උප්පජ්ජිංසු දිවසෙ දිවසෙ සමාපත්තීහි පටිප්පණාමනතො. තං දිවසං පන පරිනිබ්බාතුකාමො “කොටිසහස්සහත්ථීනං බලං ධාරෙන්තානං වජිරසංඝාට[1]සමානකායානං අපරිමිතකාලං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරානම්පි භවෙ සති එවරූපා වෙදනා වත්තන්ති කිමඞ්ග පන අඤ්ඤෙස”න්ති සත්තානං සංවෙගජනනත්ථං සමාපත්තිං න සමාපජ්ජි, තෙන වෙදනා ඛරා වත්තිංසු. **ආයාමා**ති: එහි යාම; “**චුන්දස්ස භත්තං භුඤ්ජිත්වා**”ති ආදිකා අපරභාගෙ ධම්මසඞ්ගාහකෙහි ඨපිතා ගාථා; තත්ථ **භුත්තස්ස ච සූකරමද්දවෙනා**ති: භුත්තස්ස[2] උදපාදි න පන භුත්තපච්චයා, යදි හි අභුත්තස්ස උප්පජ්ජිස්ස අතිඛරො අභවිස්ස සිනිද්ධභොජනං පන භුත්තත්තා තනුකා වෙදනා අහොසි, තෙනෙව පදසා ගන්තුං අසක්ඛි, එතෙන යවායං “යස්ස තං පරිභුත්තං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර තථාගතෙනා”ති සීහනාදෙ නදිතො තස්ස සාත්ථකතා[3]

1. සී. II. සංඝාත. 2. සී. II භුත්තාය. 3. සී. III. හත්ථගතා.

දස්සිතා, බුද්ධානං හි අට්ඨානෙ ගජ්ජිතං නාම නත්ථි, යස්මා තං පරිභුත්තං භගවතො න කිඤ්චි විකාරං උප්පාදෙසි, කම්මෙන පන ලද්ධොකාසෙන උප්පාදියමානං විකාරං අප්පමත්තකතාය උපසමෙන්තො සරීරෙ බලං උප්පාදෙසි තෙන යථා වක්ඛමානං තිවිධං පයොජනං සාධෙති තස්මා සම්මදෙව තං පරිනාමං ගතං; මාරණන්තිකත්තා පන වෙදනානං අවිඤ්ඤාතං[1] අපාකටං අහොසි, **විරිච්චමානො**ති: අභිණ්හං පවත්තලොහිතවිරෙචනොව සමානො, **අවොචා**ති: අත්තනො ඉච්ඡිතට්ඨානෙ පරිනිබ්බාණත්ථාය එවමාහ, කස්මා පන භගවා එවං රොගෙ උප්පන්නෙ කුසිනාරං අගමාසි, කිං අඤ්ඤත්ථ න සක්කා පරිනිබ්බායිතුන්ති, පරිනිබ්බායිතුං නාම න කත්ථචි න සක්කා, එවං පන චින්තෙසි: මයි කුසිනාරං ගතෙ මහාසුදස්සනසුත්තදෙසනාය අත්ථුප්පත්ති භවිස්සති, තාය යා දෙවලොකෙ අනුභවිතබ්බසදිසා සම්පත්ති මනුස්සලොකෙ මයා අනුභූතා, තං ද්වීහි භාණවාරෙහි පතිමණ්ඩෙත්වා දෙසිස්සාමි, තං සුත්වා බහුජනා කුසලං කත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, සුභද්දොපි තත්ථ මං උපසංකමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනපරියොසානෙ සරණෙසු පතිට්ඨාය පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා මයි ධරන්තෙ යෙව අරහත්තං පත්වා පච්ඡිමසාවකො නාම භවිස්සති, අඤ්ඤත්ථ මයි පරිනිබ්බුතෙ ධාතුනිමිත්තං මහාකලහො භවිස්සති ලොහිතං නදී විය සන්දයිස්සති කුසිනාරායං පන පරිනිබ්බුතෙ දොණබ්‍රාහ්මණො විවාදං වූපසමෙත්වා ධාතුයො විභජිත්වා දස්සතීති ඉමානි තීණි කාරණානි පස්සන්තො භගවා මහතා උස්සාහෙන කුසිනාරං අගමාසි, **ඉඞ්ඝා**ති: චොදනත්ථෙ නිපාතො, **කිලන්තොස්මී**ති: පරිස්සන්තොස්මි; තෙන යථාවුත්තවෙදනානං බලවභාවමෙව දස්සෙති, භගවා හි අත්තනො ආනුභාවෙන තං පදෙසං අගමාසි, අඤ්ඤෙසං පන යථා පාදුද්ධාරම්පි කාතුං න සක්කා තථා වෙදනා තිබ්බා ඛරා කටුකා වත්තිංසු, තෙනෙවාහ "**නිසීදිස්සාමී**"ති. **ඉදානී**ති: අධුනා, **ලුළිත**න්ති: මද්දිතං විය ආකුලං, **ආවිල**න්ති: කලලං; **අච්ඡොදිකා**ති: තනුපසන්නසලිලා, **සාතොදිකා**ති: මධුරතොයා, **සීතොදිකා**ති. සීතලජලා; **සෙතොදිකා**ති:[2] නික්කද්දමා; උදකඤ්හි සභාවතො සෙතවණ්ණං, භූමිවසෙන කද්දමාවිලතාය ච අඤ්ඤාදිසං හොති, කුකුත්ථාපි නදී[3] විමලවාලිකාසමොකිණ්ණා සෙතවණ්ණා සන්දති. තෙන වුත්තං "**සෙතොදිකා**"ති. **සුපතිත්ථා**ති: සුන්දරතිත්ථා; **රමණීයා**ති: මනොහරභූමිභාගතාය රමිතබ්බා යථාවුත්තඋදකසම්පත්තියා ච මනොරමා, **කිලන්තොස්මි චුන්ද නිපජ්ජිස්සාමී**ති: තථාගතස්ස හි:-

"කාලාවකඤ්ච ගඞ්ගෙය්‍යං පණ්ඩරං තම්බපිඞ්ගලං
ගන්ධමඞ්ගලහෙමඤ්ච උපොසථ ඡද්දන්තෙන වෙ"ති.

එවං වුත්තෙසු දසසු ච හත්ථිකුලෙසු කාලාවකසංඛාතානං යං දසන්නං පකතිහත්ථීනං බලං තං එකස්ස ගඞ්ගෙය්‍යස්සාති එවං දසගුණිතාය ගණනාය පකතිහත්ථීනං කොටිසහස්සබලප්පමාණං සරීරබලං, තං සබ්බම්පි තස්මිං

1. සී. අවිඤ්ඤූතං. 2. සෙතකා. දී. අට්. 3. සී. I. නදීජලං.

දිවසෙ පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය වඞ්ගවාරෙ[1] පක්ඛිත්තඋදකං විය පරික්ඛයං ගතං, පාවාය තිගාවුතෙ කුසිනාරා, එතස්මිං අන්තරෙ පඤ්චවීසතියා ඨානෙසු නිසීදිත්වා මහන්තං උස්සාහං කත්වා ගච්ඡන්තො[2] සුරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය භගවා කුසිනාරං පාපුණීති, එවං රොගො නාම සබ්බං ආරොග්‍යං මද්දන්තො ආගච්ඡතීති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො සදෙවකස්ස ලොකස්ස සංවෙගකරං වාචං භාසන්තො "**කිලන්තොස්මි චුන්ද නිපජ්ජිස්සාමී**"ති ආහ. **සීහසෙය්‍ය**න්ති: එත්ථ කාමභොගිසෙය්‍යා පෙතසෙය්‍යා තථාගතසෙය්‍යා සීහසෙය්‍යාති චතස්සො සෙය්‍යා, තත්ථ "යෙ භුය්‍යෙන භික්ඛවෙ කාමභොගී වාමෙන පස්සෙන සෙය්‍යං කප්පෙන්තී"ති අයං කාමභොගිසෙය්‍යා, "යෙභුය්‍යෙන භික්ඛවෙ පෙතා උත්තානා සෙන්තී"ති අයං පෙතසෙය්‍යා, චතුත්ථජ්ඣානං තථාගතසෙය්‍යා, "සීහො භික්ඛවෙ මිගරාජා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සෙය්‍යං කප්පෙතී"ති අයං සීහසෙය්‍යා, අයං හි තෙජුස්සදඉරියාපථත්තා උත්තමසෙය්‍යා නාම, තෙන වුත්තං "**දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙසී**"ති, **පාදෙ පාද**න්ති: දක්ඛිණපාදෙ වාමපාදං; **අච්චාධායා**ති: අති ආධාය; ගොප්ඵකං අතික්කම්ම ඨපෙත්වා. ගොප්ඵකෙන හි ගොප්ඵකෙ ජාණුනා ජාණුම්හි සංඝට්ටියමානෙ අභිණ්හං වෙදනා උප්පජ්ජන්ති, සෙය්‍යා ඵාසුකා න හොති, යථා පන න සංඝට්ටෙති එවං අතික්කම්ම ඨපිතෙ වෙදනා නුප්පජ්ජන්ති සෙය්‍යා ඵාසුකා හොති, තස්මා එවං නිපජ්ජිත්වා. "**ගන්ත්වාන බුද්ධො**"ති ඉමා ගාථා අපරභාගෙ ධම්මසංගාහකෙහි ඨපිතා, තත්ථ **නදික**න්ති: නදිං; **අප්පටිමොධ ලොකෙ**ති: අප්පටිමො ඉධ ඉමස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ; **නහාත්වා ච පිවිත්වා ච උදතාරී**ති: ගත්තානං සීතීකරණවසෙන නහාත්වා ච පානීයං පිවිත්වා ච නදිතො උත්තරි, තදා කිර භගවති නහායන්තෙ අන්තො නදියං මච්ඡකච්ඡපා උදකං උභොසු තීරෙසු වනසණ්ඩා ච සො භූමිභාගොති සබ්බං සුවණ්ණවණ්ණමෙව අහොසි, **පුරක්ඛතො**ති: ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තම ගරුභාවතො සදෙවකෙන ලොකෙන පූජාසම්මානවසෙන පුරක්ඛතො; **භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙ**ති: භික්ඛුසංඝස්ස මජ්ඣෙ; තදා භික්ඛූ භගවතො වෙදනානං අධිමත්තභාවං විදිත්වා ආසන්නා හුත්වා සමන්තතො පරිවාරෙත්වාව ගච්ඡන්ති, **සත්ථා**ති: දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි සත්තානං අනුසාසනතො සත්ථා. **පවත්තා**ති: පවත්තෙන්තා; **භගවාධ ධම්මෙ**ති: භාග්‍යවන්තතාදීහි භගවා, ඉධ සීලාදිසාසනධම්මෙ පවත්තා ධම්මෙ වා චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි වා තං පවත්තා පවත්තෙන්තා. **අම්බවන**න්ති: තස්සා එව නදියා තීරෙ අම්බවනං; **ආමන්තයි චුන්දක**න්ති: තස්මිං කිර ඛණෙ ආයස්මා ආනන්දො උදකසාටිකං විස්සජ්ජෙන්තො[3] ඔහියි, චුන්දකත්ථෙරො සමීපෙ අහොසි, තස්මා තං භගවා ආමන්තයි. **පමුඛෙ නිසීදී**ති: වත්තසීසෙන පමුඛෙ නිසීදි කින්නු ඛො සත්ථා ආණාපෙතීති. එත්තාවතා ධම්මභණ්ඩාගාරිකො අනුප්පත්තො, එවං අනුප්පත්තං

1 සී. II. තත්තාසචසකවාළෙ. 2. සී. II. ආගච්ඡන්තො.
3. පීළෙන්තො. මු. දීඝ. අට්.

අථඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. **උප්පාදහෙය්‍යා**ති: උප්පාදෙය්‍ය; විප්පටිසාරස්ස උප්පාදකො කොචි වා පුරිසො **සියා** අපි භවෙය්‍ය, **අලාභා**ති: යෙ අඤ්ඤෙසං දානං දදන්තානං දානානිසංසසංඛාතලාභා හොන්ති තෙ අලාභා. **දුල්ලද්ධ**න්ති: පුඤ්ඤවිසෙසෙන ලද්ධම්පි මනුස්සත්තං දුල්ලද්ධං, **යස්ස තෙ**ති: යස්ස තව; උත්තණ්ඩුලං වා පතිකිලින්නං වා කො වා තං ජානාති කීදිසම්පි පච්ඡිමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා තථාගතො පරිනිබ්බුතො අද්ධා තෙන යං වා තං වා දින්නං භවිස්සතීති. **ලාභා**ති: දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකදානානිසංසසංඛාතා ලාභා; **සුලද්ධ**න්ති: තුය්හං මනුස්සත්තං සුලද්ධං; **සම්මුඛා**ති: සම්මුඛතො න අනුස්සවෙන; න පරම්පරායාති අත්ථො. **මෙත**න්ති: මෙ එතං; මයා එතං, **ද්වෙමෙ**ති: ද්වෙ ඉමෙ; **සමඵලා**ති: සබ්බාකාරෙන සමාන ඵලා; නනු යං සුජාතාය දින්නං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා තථාගතො අභිසම්බුද්ධො තං කිලෙසානං අප්පහීනකාලෙ දානං, ඉදං පන චුන්දස්ස දානං ඛීණාසවකාලෙ, කස්මා එතානි සමඵලානි? පරිනිබ්බාණසමතාය සමාපත්තිසමතාය අනුස්සරණසමතාය, භගවා හි සුජාතාය දින්නං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා සඋපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බුතො; චුන්දෙන දින්නං භුඤ්ජිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායීති[1] එවං පරිනිබ්බාණස්ස සමතායපි සමඵලා, අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙපි අග්ගමග්ගස්ස හෙතුභූතා චතුවීසතිකොටිසතසහස්සසංඛා සමාපත්තියො සමාපජ්ජි, පරිනිබ්බානදිවසෙපි සබ්බා තා සමාපජ්ජි; එවං සමාපත්තිසමතායපි සමඵලානි, වුත්තං හෙතං භගවතා:- "යස්ස චෙතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුත්තරං අප්පමාණං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහාසිං,[2] අප්පමාණො තස්ස පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො"ති ආදි. සුජාතා අපරභාගෙ අස්සොසි න කිර සා රුක්ඛදෙවතා බොධිසත්තො කිර හෙතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, සත්තසත්තාහං කිරස්ස තෙන යාපනා අහොසීති, තස්සා ඉදං සුත්වා ලාභා වත මෙති අනුස්සරන්තියා බලවපීතිසොමනස්සං උදපාදි; චුන්දස්සාපි අපරභාගෙ අවසානපිණ්ඩපාතො කිර මයා දින්නො ධම්මසීසං කිර මයා[3] ගහිතං මය්හං කිර පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා සත්ථා අත්තනො චිරකාලාභිසමචිතාය අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බුතොති සුත්වා ලාභා වත මෙති අනුස්සරතො බලවපීතිසොමනස්සං උදපාදි. එවං අනුස්සරණසමතායපි සමඵලානි ද්වෙපි පිණ්ඩපාතදානානීති වෙදිතබ්බානි. **ආයුසංවත්තනික**න්ති: දීඝායුකසංවත්තනිකං; **උපචිත**න්ති: පසුතං; උප්පාදිතං; **යසසංවත්තනික**න්ති: පරිවාරසංවත්තනිකං; **ආධිපතෙය්‍යසංවත්තනික**න්ති: සෙට්ඨභාවසංවත්තනිකං; **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං දානස්ස මහප්ඵලතඤ්චෙව සීලාදිගුණෙහි අත්තනො ච අනුත්තරං දක්ඛිණෙය්‍යභාවං අනුපාදාපරිනිබ්බාණඤ්චාති තිවිධම්පි අත්ථං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **දදතො පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී**ති. දානං දෙන්තස්ස චිත්තසම්පත්තියා ච දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා ච දානමයං පුඤ්ඤං උපචීයති,

1. සී. II. පරිනිබ්බුතො. 2. සී. II විහරති. 3. සී. III මනසා.

මහප්ඵලතරඤ්ච මහානිසංසතරඤ්ච හොතීති අත්ථො. අථවා "දදතො පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී"ති දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජන්තෙන පරිච්චාගචෙතනාය බහුලීකතාය අනුක්කමෙන සබ්බත්ථ අනාපත්තිබහුලො සුවිසුද්ධං සීලං රක්ඛිත්වා සමථවිපස්සනඤ්ච භාවෙතුං සක්කොතීති තස්ස දානාදිවසෙන තිවිධම්පි පුඤ්ඤං අභිවඩ්ඪතීති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො, **සංයමතො**ති: සීලසංයමෙන සංයමෙන්තස්ස; සංවරෙ ඨිතස්සාති අත්ථො. **වෙරං නචීයතී**ති: පඤ්චවිධවෙරං නප්පවත්තති, අදොසප්පධානත්තා වා අධිසීලස්ස කායවාචාචිත්තෙහි සංයමන්තො සුවිසුද්ධසීලො ඛන්තිබහුලතාය කෙනචි වෙරං න කරොති, කුතො තස්ස උපචයො, තස්මා තස්ස සංයමතො සංයමන්තස්ස සංයමහෙතු වා වෙරං න චීයති, **කුසලො ජහාති පාපකන්**ති: කුසලො පන ඤාණසම්පන්නො සුවිසුද්ධසීලෙ පතිට්ඨිතො අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු අත්තනො අනුරූපං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා උපචාරප්පනාභෙදං ඣානං සම්පාදෙන්තො **පාපකං** ලාමකං කාමච්ඡන්දාදි අකුසලං වික්ඛම්භනවසෙන **ජහාති** පරිච්චජති, සො තමෙව ඣානං පාදකං කත්වා සංඛාරෙසු භයවයං පට්ඨපෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගෙන අනවසෙසං පාපකං ලාමකං අකුසලං සමුච්ඡෙදවසෙන පජහාති, **රාගදොසමොහක්ඛයා පරිනිබ්බුතො**ති: සො එවං පාපකං පජහිත්වා රාගාදීනං ඛයා අනවසෙසකිලෙසනිබ්බාණෙන තතො පරං ඛන්ධනිබ්බාණෙන ච නිබ්බුතො හොතීති එවං භගවා චුන්දස්ස ච දක්ඛිණාසම්පත්තිං නිස්සාය අත්තනො ච දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිං නිස්සාය පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසි.

පඤ්චම සුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ඡට්ඨෙ **මගධෙසූ**ති: මගධරට්ඨෙ; **මහතා**ති: ඉද්ධාපි ගුණමහත්තෙනාපි අපරිච්ඡින්නසංඛ්‍යත්තා ගණනමහත්තෙනාපි මහතා භික්ඛුසංඝෙන; **පාටලිගාමො**ති: එවං නාමකො මගධරට්ඨෙ එකො ගාමො, තස්ස කිර ගාමස්ස මාපනදිවසෙ ගාමඞ්ගණ[1]ට්ඨානෙ ද්වෙ තයො පාටලඞ්කුරා පඨවිතො උබ්භිජ්ජිත්වා[2] නික්ඛමිංසු, තෙන පාටලිගාමොත්වෙව වොහරිංසු. **තදවසරී**ති: තං පාටලිගාමං අවසරි, අනුපාපුණි. කදා පන භගවා පාටලිගාමං අනුපාපුණි, හෙට්ඨාවුත්තනයෙන සාවත්ථියං ධම්මසෙනාපතිනො චෙතියං කාරාපෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා රාජගහෙ වසන්තො තත්ථ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ච චෙතියං කාරාපෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා අම්බලට්ඨිකායං වසිත්වා අතුරිතචාරිකාවසෙන ජනපදචාරිකං චරන්තො තත්ථ තත්ථ එකරත්තිවාසෙන වසිත්වා ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො අනුක්කමෙන පාටලිගාමං අනුපාපුණි, **පාටලිගාමියා**ති: පාටලිගාමවාසිනො උපාසකා,

1. සී. II. ගාමගත. 2. සී. II. උප්පජ්ජිත්වා.

තෙ කිර භගවතො පඨමදස්සනෙන කෙචි සරණෙසු කෙචි සීලෙසු කෙචි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතා, තෙන වුත්තං "**උපාසකා**"ති. **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසූති**: පාටලිගාමෙ කිර අජාතසත්තුනො ලිච්ඡවිරාජූනඤ්ච මනුස්සා කාලෙන කාලං ගන්ත්වා ගෙහසාමිකෙ ගෙහතො නීහරිත්වා මාසම්පි අඩ්ඪමාසම්පි වසන්ති, තෙන පාටලිගාමවාසිනො මනුස්සා නිච්චුපද්දුතා එතෙසඤ්ඤෙව ආගතකාලෙ වසනට්ඨානං භවිස්සතීති එකපස්සෙ ඉස්සරානං භණ්ඩපටිසාමනට්ඨානං එකපස්සෙ වසනට්ඨානං එකපස්සෙ ආගන්තුකානං අද්ධිකමනුස්සානං එකපස්සෙ දලිද්දානං කපණමනුස්සානං එකපස්සෙ ගිලානානං වසනට්ඨානං භවිස්සතීති සබ්බෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අඝට්ටෙත්වා වසනප්පහොනකං නගරමජ්ඣෙ මහාසාලං කාරෙසුං, තස්සා නාමං "ආවසථාගාර"න්ති. තං තං දිවසමෙව නිට්ඨානමගමාසි. තෙ තං ගන්ත්වා කට්ඨකම්මසුධාකම්මචිත්තකම්මාදිවසෙන සුපරිනිට්ඨිතං සුසජ්ජිතං දෙවවිමානසදිසං තං ද්වාරකොට්ඨකතො පට්ඨාය ඔලොකෙත්වා ඉදං ආවසථාගාරං අතිවිය මනොරමං සස්සිරිකං කෙන නු ඛො පඨමං පරිභුත්තං අම්හාකං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය අස්සාති චින්තෙසුං, තස්මිංයෙව ච ඛණෙ භගවා තං ගාමං අනුප්පත්තොති අස්සොසුං, තෙන තෙ උප්පන්නපීතිසොමනස්සා අම්හෙහි භගවා ගන්ත්වාපි ආනෙතබ්බො සියා, සො පන සයමෙව අම්හාකං වසනට්ඨානං සම්පත්තො, අජ්ජ මයං භගවන්තං ඉධ වසාපෙත්වා පඨමං පරිභුඤ්ජාපෙස්සාම[1] තථා භික්ඛුසඞ්ඝං, භික්ඛුසඞ්ඝෙ ආගතෙ තෙපිටකං බුද්ධවචනං ආගතමෙව භවිස්සති, සත්ථාරං මඞ්ගලං වදාපෙස්සාම ධම්මං කථාපෙස්සාම ඉති තීහි රතනෙහි පරිභුත්තෙ පච්ඡා අම්හාකං ච පරෙසං ච පරිභොගො භවිස්සති, එවං නො දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති සන්නිට්ඨානං කත්වා එතදත්ථමෙව භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු, තස්මා එවමාහංසු "**අධිවාසෙතු භන්තෙ භගවා ආවසථාගාර**"න්ති. **යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමිංසූති**: කිඤ්චාපි තං තං දිවසමෙව පරිනිට්ඨිතත්තා දෙවවිමානං විය සුසජ්ජිතං සුප්පටිජග්ගිතං බුද්ධාරහං පන කත්වා න පඤ්ඤත්තං බුද්ධා නාම අරඤ්ඤජ්ඣාසයා අරඤ්ඤාරාමා අන්තොගාමෙ වසෙය්‍යුං වා නො වා තස්මා භගවතො රුචිං ජානිත්වාව පඤ්ඤාපෙස්සාමාති චින්තෙත්වා තෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු ඉදානි භගවතො රුචිං ජානිත්වා තථා පඤ්ඤාපෙතුකාමා යෙනාවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමිංසු. **සබ්බසන්ථරිං ආවසථාගාරං සන්ථරිත්වාති**: යථා සබ්බමෙව සන්ථතං හොති එවං තං සන්ථරිත්වා; සබ්බපඨමං තාව ගොමයං නාම සබ්බමඞ්ගලෙසු වට්ටතීති සුධාපරිකම්මකතම්පි භූමිං අල්ලගොමයෙන ඔපුඤ්ජාපෙත්වා පරිසුද්ධභාවං ඤත්වා යථා අක්කන්තට්ඨානෙ පදං න පඤ්ඤායති එවං චතුජ්ජාතගන්ධෙහි ලිම්පෙත්වා උපරි නානාවණ්ණකටසාරකෙ සන්ථරිත්වා තෙසං උපරි මහාපිට්ඨිකකොජවාදිං කත්වා හත්ථත්ථරණාදීහි නානාවණ්ණෙහි අත්ථරණෙහි සන්ථරිතබ්බයුත්තකං සබ්බොකාසං සන්ථරාපෙසුං, තෙන වුත්තං "**සබ්බසන්ථරිං ආවසථාගාරං සන්ථරිත්වා**"ති. ආසනානං හි මජ්ඣට්ඨානෙ තාව මඞ්ගලත්ථම්භං නිස්සාය මහාරහං බුද්ධාසනං පඤ්ඤ

1. සී. III. පෙය්‍යාම.

පෙත්වා තත්ථ යං යං මුදුකඤ්ච මනොරමඤ්ච පච්චත්ථරණං තං තං පච්චත්ථරිත්වා උභතො ලොහිතකං මනුඤ්ඤදස්සනං උපධානං උපනෙත්වා උපරි සුවණ්ණරජතතාරකා විචිත්තං විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධදාමපුප්ඵදාමාදීහි අලඞ්කරිත්වා සමන්තා ද්වාදසහත්ථෙ ඨානෙ පුප්ඵජාලං කරිත්වා තිංසහත්ථමත්තට්ඨානං පට්ටසාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා, පච්ඡිමභිත්තිං නිස්සාය භික්ඛුසංඝස්ස පල්ලඞ්කඅපස්සය මඤ්චපීඨාදීනි[1] පඤ්ඤපෙත්වා උපරි සෙතපච්චත්ථරණෙහි පත්ථරිත්වා සාලාය පාචීනපස්සෙ අත්තනො නිසජ්ජායොග්ගං කාරෙසුං, තං සන්ධාය වුත්තං "**ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා**"ති. **උදකමණිකන්**ති: මහාකාචමණිකං උදකචාටිං; එවං භගවා භික්ඛුසංඝො ච යථාරුචි හත්ථපාදෙ ධොවිස්සන්ති මුඛං වික්ඛාලෙස්සන්තීති තෙසු තෙසු ඨානෙසු මණිවණ්ණස්ස උදකස්ස පූරෙත්වා වාසත්ථාය නානාපුප්ඵානි චෙව උදකවාසචුණ්ණානි ච පක්ඛිපිත්වා කදලිපණ්ණෙහි පිදහිත්වා පතිට්ඨපෙසුං, තෙන වුත්තං "**උදකමණිකං පතිට්ඨපෙත්වා**"ති. **තෙලපදීපං ආරොපෙත්වා**ති: රජතසුවණ්ණාදිමයදණ්ඩදීපිකාසු යොධකරූපවිලාසඛචිතරූපකාදීනං[2] හත්ථෙ ඨපිතසුවණ්ණරජතාදිමයකපල්ලිකාසු තෙලප්පදීපෙ ජාලයිත්වා; "**යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසූ**"ති එත්ථ පන තෙ පාටලිගාමියා උපාසකා න කෙවලං ආවසථාගාරමෙව අථ ඛො සකලසම්පි ගාමෙ වීථියො සොධාපෙත්වා[3] ධජෙ උස්සාපෙත්වා ගෙහද්වාරෙසු පුණ්ණඝටෙ කදලියො ච ඨපාපෙත්වා සකලගාමං දීපමාලාහි විප්පකිණ්ණතාරකං විය කත්වා ඛීරපකෙ දාරකෙ ඛීරං පායෙථ දහරකුමාරෙ ලහුං භොජෙත්වා සයාපෙථ[4] උච්චාසද්දං මා කරිත්ථ අජ්ජ එකරත්තිං සත්ථා අන්තොගාමෙ වසිස්සති බුද්ධා නාම අප්පසද්දකාමා හොන්තීති භෙරිං චරාපෙත්වා සයං දණ්ඩදීපිකං ආදාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු, **අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය සද්ධිං භික්ඛුසංඝෙන යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමී**ති: "යස්සදානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතී"ති එවං කිර තෙහි කාලෙ ආරොචිතෙ භගවා ලාඛාරසෙන තින්තරත්තකොවිළාරපුප්ඵවණ්ණං රත්තදුපට්ටං කත්තරියා පදුමං කන්තෙන්තො විය සංවිධාය තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තො නිවාසෙත්වා සුවණ්ණපාමඞ්ගෙන පදුමකලාපං පරික්ඛිපන්තො විය විජ්ජුලතාසස්සිරිකං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකම්බලෙන ගජකුම්භං පරියොනන්ධන්තො විය රතනසතුබ්බෙධෙ සුවණ්ණග්ඝිකෙ පවාළජාලං ඛිපමානො විය මහති සුවණ්ණචෙතියෙ රත්තකම්බලකඤ්චුකං පටිමුඤ්චන්තො විය ගච්ඡන්තං පුණ්ණචන්දං රත්තවලාහකෙන පටිච්ඡාදෙන්තො විය කඤ්චනගිරිමත්ථකෙ සුපක්කලාඛාරසං පරිසිඤ්චන්තො විය චිත්තකූටපබ්බතමත්ථකං විජ්ජුලතාජාලෙන පරික්ඛිපන්තො විය සකලචක්කවාළසිනෙරුයුගන්ධරමහාපථවිං චාලෙත්වා ගහිත නිග්රොධපල්ලවසමානවණ්ණං සුරත්තවරපංසුකූලං පාරුපිත්වා වනගහනතො නික්ඛන්තකෙසරසීහො විය සමන්තතො උදයපබ්බතකූටතො පුණ්ණචන්දො විය බාලසූරියො විය ච අත්තනො නිසින්නචාරුමණ්ඩපතො

1. සී. II. III. පල්ලඞ්කම්පි අපස්සයම්පි මඤ්චපීඨාදීනි.
2. සී. I. සොභානුරූපවිලාසානුරූපඛචිතානං.
3. සී. III. සජ්ජාපෙත්වා.
4. සී. I. සඹස්සාපෙථ.

නික්ඛමි. අථස්ස කායතො මෙඝමුඛතො විජ්ජුකලාපා විය රස්මියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසධාරාපරිසෙකපිඤ්ජරපත්තපුප්ඵඵලසාඛාවිටපෙ විය සමන්තතො රුක්ඛෙ කරිංසු,[1] තාවදෙව අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරමාදාය මහාභික්ඛුසඞ්ඝො භගවන්තං පරිවාරෙසි, තෙ ච නං පරිවාරෙත්වා ඨිතා භික්ඛූ එවරූපා අහෙසුං: අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පවිවිත්තා අසංසට්ඨා ආරද්ධවිරියා වත්තාරො වචනක්ඛමා චොදකා පාපගරහිනො සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිසම්පන්නා විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා, තෙහි පරිවුතො භගවා රත්තකම්බලපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණක්ඛන්ධො රත්තපදුමවනසණ්ඩමජ්ඣගතා විය සුවණ්ණනාවා පවාලපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණපාසාදො විරොචිත්ථ, මහාකස්සපප්පමුඛා පන මහාථෙරා මෙඝවණ්ණං පංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා මණිවම්මවම්මිතා විය මහානාගා පරිවාරයිංසු, වන්තරාගා භින්නකිලෙසා විජටිතජටා ඡින්නබන්ධනා කුලෙ වා ගණෙ වා අලග්ගා, ඉති භගවා සයං වීතරාගො වීතරාගෙහි වීතදොසො වීතදොසෙහි වීතමොහො වීතමොහෙහි නිත්තණ්හො නිත්තණ්හෙහි නික්කිලෙසො නික්කිලෙසෙහි සයං බුද්ධො අනුබුද්ධෙහි පරිවාරිතො පත්තපරිවාරිතං විය කෙසරං කෙසරපරිවාරිතා විය කණ්ණිකා අට්ඨනාගසහස්සපරිවාරිතො විය ඡද්දන්තො නාගරාජා නවුතිහංසසහස්සපරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා, සෙනඞ්ගපරිවාරිතො විය චක්කවත්තිරාජා අමරගණපරිවාරිතො විය සක්කො දෙවරාජා බ්‍රහ්මගණපරිවාරිතො විය හාරිතමහාබ්‍රහ්මා තාරාගණපරිවුතො විය පුණ්ණචන්දො අනුපමෙන බුද්ධවෙසෙන අපරිමාණෙන බුද්ධවිලාසෙන පාටලිගාමිනං මග්ගං පටිපජ්ජි. අථස්ස පුරත්ථිමකායතො සුවණ්ණවණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං; තථා පච්ඡිමකායතො දක්ඛිණපස්සතො වාමපස්සතො සුවණ්ණවණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, උපරි කෙසන්තතො පට්ඨාය සබ්බකෙසාවට්ටෙහි මොරගීවරාජවණ්ණා අසිතා ඝනබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා ගගනතලෙ අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, හෙට්ඨා පාදතලෙහි පවාලවණ්ණරස්මියො උට්ඨහිත්වා ඝනපථවියං අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, දන්තතො අක්ඛීනං සෙතට්ඨානතො නඛානං චම්මමංසවිමුත්තට්ඨානතො ඔදාතඝනබුද්ධරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, රත්තපීතවණ්ණානං සම්භින්නට්ඨානතො මඤ්ජෙට්ඨවණ්ණරස්මියො උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසුං, සබ්බත්ථකමෙව පභස්සරරස්මියො උට්ඨහිංසු, එවං සමන්තා අසීතිහත්ථමත්තට්ඨානං ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විජ්ජොතමානා විප්ඵන්දමානා විධාවමානා[2] කඤ්චනදණ්ඩදීපිකාහි නිච්ඡරිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දමානා හි පදීපජාලා විය චාතුද්දීපිකමහාමෙඝතො නික්ඛන්තවිජ්ජුලතා විය ච දිසොදිසං පක්ඛන්දිංසු, යාහි සබ්බෙ දිසාභාගා සුවණ්ණචම්පකපුප්ඵෙහි විකිරියමානා විය සුවණ්ණඝටතො සුවණ්ණරසධාරාහි ආසිඤ්චියමානා විය පසාරිතසුවණ්ණපටපරික්ඛිත්තා විය වෙරම්භවාතෙන සමුද්ධට

1. සී. III. එරිංසු. 2. සී. II. විරොචමානා.

කිංසුකකණිකාරකොවිළාරපුප්ඵචුණ්ණසමොකිණ්ණා විය චිතපිට්ඨචුණ්ණ[1]පරිරඤ්ජිතා විය ච විරොචිංසු, භගවතො හි අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමුජ්ජලං ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපතිමණ්ඩිතං සරීරං අබ්භමහිකාදිඋපක්කිලෙසවිමුත්තං සමුජ්ජලන්තතාරකාවභාසිතං විය ගගනතලං විකසිතං විය පදුමවනං සබ්බඵාලිඵුල්ලො විය යොජනසතිකො පාරිච්ඡත්තකො පටිපාටියා ඨපිතානං ද්වත්තිංසසුරියානං ද්වත්තිංසචන්දිමානං ද්වත්තිංසචක්කවත්තීනං ද්වත්තිංසදෙවරාජානං ද්වත්තිංසමහාබ්‍රහ්මානං සිරියා සිරිං අභිභවමානං විය විරොචිත්ථ, යථා තං[2] දසහි පාරමීහි දසහි උපපාරමීහි දසහි පරමත්ථපාරමීහීති සම්මදෙව පරිපූරිතාහි සමතිංසපාරමිතාහි අලංකතං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි දින්නෙන දානෙන රක්ඛිතෙන සීලෙන කතෙන කල්‍යාණකම්මෙන එකස්මිං අත්තභාවෙ සමොසරිත්වා විපාකං දාතුං ඔකාසං අලභමානෙන සම්බාධප්පත්තං විය නිබ්බත්තිතං, නාවාසහස්සභණ්ඩං එකනාවාය ආරොපනකාලො විය සකටසහස්සභණ්ඩං එකසකටෙ ආරොපනකාලො විය පඤ්චවීසතියා ගඞ්ගානං සම්භින්නමුඛද්වාරානං එකතො රාසීභූතකාලො විය අහොසි, ඉමාය බුද්ධසිරියා ඔභාසමානස්සාපි භගවතො පුරතො අනෙකානි දණ්ඩදීපිකාසහස්සානි උක්ඛිපිංසු, තථා පච්ඡතො වාමපස්සෙ දක්ඛිණපස්සෙ, ජාතිකුසුමචම්පකවනමාලිකාරත්තුප්පලනීලුප්පලබකුලසින්දුවාරාදිපුප්ඵානි චෙව නීලපීතාදිවණ්ණසුගන්ධචුණ්ණානි ච චාතුද්දීපිකමහාමෙඝවිස්සට්ඨා සලිලවුට්ඨියො විය විප්පකිරිංසු, පඤ්චඞ්ගිකතුරියනිග්ඝොසා ච බුද්ධධම්මසංඝගුණපටිසංයුත්ත ථුතිඝොසා ච සබ්බදිසා පූරයමානා මුඛරා විය අකංසු, දෙවසුපණ්ණනාගයක්ඛගන්ධබ්බමනුස්සානං අක්ඛීනි අමතපානං විය ලභිංසු, ඉමස්මිං පන'ඨානෙ ඨත්වා පදසහස්සෙහි ගමනවණ්ණනං කත්තුං වට්ටතීති. තත්‍රිදං මුඛමත්තං:-

"එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නො කම්පයන්තො වසුන්ධරං
අහෙඨයන්තො පාණානි යාති ලොකවිනායකො.

දක්ඛිණං පඨමං පාදං උද්ධරන්තො නරාසභො
ගච්ඡන්තො සිරිසම්පන්නො සොභතෙ දිපදුත්තමො.

ගච්ඡතො බුද්ධසෙට්ඨස්ස හෙට්ඨා පාදතලං මුදු
සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං රජසානුපලිප්පති.

නින්නං ඨානං උන්නමති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ
උන්නතඤ්ච සමං හොති පථවී ච අචෙතනා.

පාසාණා සක්ඛරා චෙව කථලා ඛාණුකණ්ටකා
සබ්බෙ මග්ගා විවජ්ජන්ති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ.

නාතිදූරෙ උද්ධරති නාච්චාසන්නෙ ච පක්ඛිපං
අඝට්ටයන්තො නිය්‍යාති උභො ජාණූ ච ගොප්ඵකෙ.

1. සී. II. මුත්තාසර. 2. සී. I. තං.

නාතිසීඝං පක්කමති සම්පන්නචරණො මුනි
න චාපි සනිකං යාති ගච්ඡමානො සමාහිතො.

උද්ධං අධො ච තිරියඤ්ච දිසඤ්ච විදිසං තථා
න පෙක්ඛමානො සො යාති යුගමත්තම්පෙක්ඛති.

නාගවික්කන්තචාරො සො ගමනෙ සොභතෙ ජිනො
චාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගො හාසයන්තො සදෙවකෙ.

උසභරාජාව සොභන්තො චාරුචාරීව කෙසරී
තොසයන්තො බහූ සත්තෙ ගාමං සෙට්ඨො[1] උපාගමී"ති.

වණ්ණකාලො නාමායං, එවං විධෙසු කාලෙසු භගවතො සරීර[2]වණ්ණෙ වා ගුණවණ්ණෙ වා ධම්මකථිකස්ස ථාමො යෙව පමාණං, චුණ්ණියපදෙහි ගාථාබන්ධෙහි යත්තකං සක්කොති තත්තකං වත්තබ්බං දුක්කථිතන්ති වා අත්ථෙන පක්ඛන්දෙති වා න වත්තබ්බොති, අපරිමාණවණ්ණා හි බුද්ධා භගවන්තො තෙසං බුද්ධාපි අනවසෙසතො වණ්ණං වත්තුං අසමත්ථා, සකලම්පි හි කප්පං වණ්ණෙන්තා පරියොසාපෙතුං න සක්කොන්ති, පගෙව ඉතරා පජාති. ඉමිනා සිරිවිලාසෙන අලඞ්කතපටියත්තං පාටලිගාමං පාවිසි, පවිසිත්වා භගවා පසන්නචිත්තෙන ජනෙන පුප්ඵගන්ධධූමවාසචුණ්ණාදීහි පූජියමානො ආවසථාගාරං පාවිසි. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන ආවසථාගාරං තෙනුපසඞ්කමී**"ති. **පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා**ති: යදපි භගවතො පාදෙ රජොජල්ලං න උපලිප්පති, තෙසං පන උපාසකානං කුසලාභිවුඩ්ඪිං ආකඞ්ඛන්තො පරෙසං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජනත්ථඤ්ච භගවා පාදෙ පක්ඛාලෙසි. අපිච උපාදින්නකසරීරං නාම සීතිකාතබ්බම්පි හොතීති එතදත්ථම්පි භගවා නහානපාදධොවනාදීනි කරොති යෙව. **භගවන්තංයෙව පුරක්ඛත්වා**ති: භගවන්තං පුරතො කත්වා; තත්ථ භගවා භික්ඛූනඤ්ච උපාසකානඤ්ච මජ්ඣෙ නිසින්නො ගන්ධොදකෙන නහාපෙත්වා දුකූලචුම්බටකෙන වොදකං කත්වා ජාතිහිඞ්ගුලකෙන මජ්ජිත්වා රත්තකම්බලපරිවෙඨිතෙ පීඨෙ ඨපිතරත්තසුවණ්ණඝනපටිමා විය අතිවිරොචිත්ථ, අයං පනෙත්ථ පොරාණානං වණ්ණභණනමග්ගො:–

"ගන්ත්වාන මණ්ඩල මාලං නාගවික්කන්තචාරිකො
ඔභාසයන්තො ලොකග්ගො නිසීදි වරමාසනෙ.

තහිං නිසින්නො නරදම්මසාරථි
දෙවාතිදෙවො සතපුඤ්ඤලක්ඛණො
බුද්ධාසනෙ මජ්ඣගතො විරොචති
සුවණ්ණනික්ඛං විය පණ්ඩුකම්බලෙ.

නෙක්ඛං ජම්බොනදස්සෙව නික්ඛිත්තං පණ්ඩුකම්බලෙ
විරොචති වීතමලො මණී වෙරොචනො යථා.

1. සී. II. & III. ගාමසෙට්ඨො. 2. සී. II. සරීරෙ.

මහාසාලොව සම්ඵුල්ලො මෙරුරාජාවලඞ්කතො
සුවණ්ණරූපසංකාසො පදුමො කොකාසකො යථා.

ජලන්තො දීපරුක්ඛොව පබ්බතග්ගෙ යථා සිඛී
දෙවානං පාරිච්ඡත්තොව සබ්බඵුල්ලො විරොචතී”ති[1]

පාටලිගාමිකෙ උපාසකෙ ආමන්තෙසීති: යස්මා තෙසු උපාසකෙසු බහුජනා සීලෙසු පතිට්ඨිතා, තස්මා පඨමං තාව සීලවිපත්තියා ආදීනවං පකාසෙත්වා පච්ඡා සීලසම්පදාය ආනිසංසං දස්සෙතුං “පඤ්චිමෙ ගහපතයො”ති ආදිනා ධම්මදෙසනත්ථං ආමන්තෙසි. තත්ථ **දුස්සීලො**ති: නිස්සීලො; **සීලවිපන්නො**ති: විපන්නසීලො භින්නසංවරො; එත්ථ ච දුස්සීලොති පදෙන පුග්ගලස්ස සීලාභාවො වුත්තො, සො පනස්ස සීලාභාවො දුවිධො, අසමාදානෙන වා සමාදින්නස්ස භෙදෙන වාති. තෙසු පුරිමො නාති සාවජ්ජො යථා දුතියො සාවජ්ජතරො, යථාධිප්පෙතාදීනවනිමිත්තං සීලාභාවං පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය දස්සෙතුං “සීලවිපන්නො”ති වුත්තං, තෙන “දුස්සීලො”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති, **පමාදාධිකරණ**න්ති: පමාදකාරණා; ඉදඤ්ච සුත්තං ගහට්ඨානං වසෙන ආගතං, පබ්බජිතානං පන ලබ්භතෙව: ගහට්ඨො හි යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති යදි කසියා යදි වණිජ්ජාය යදි ගොරක්ඛෙන, පාණාතිපාතාදිවසෙන පමත්තො තං[2] යථාකාලං සම්පාදෙතුං න සක්කොති, අථස්ස කම්මං විනස්සති, මාඝාතකාලෙ පන පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තො දණ්ඩවසෙන[3] මහතිං භොගජානිං නිගච්ඡති, පබ්බජිතො දුස්සීලො පමාදකාරණා සීලතො බුද්ධවචනතො ඣානතො සත්තඅරියධනතො පරිහානිං නිගච්ඡති, **පාපකො කිත්තිසද්දො**ති: ගහට්ඨස්ස ‘අසුකො අසුකකුලෙ ජාතො දුස්සීලො පාපධම්මො පරිච්චත්තඉධලොකපරලොකො සලාකභත්තමත්තම්පි න දෙතී’ති චතුපරිස[4]මජ්ඣෙ පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති; පබ්බජිතස්ස ‘අසුකො නාම සත්ථුසාසනෙ පබ්බජිත්වා නාසක්ඛි සීලානි රක්ඛිතුං බුද්ධවචනං ගහෙතුං වෙජ්ජකම්මාදීහි ජීවති ඡහි අගාරවෙහි සමන්නාගතො’ති එවං පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති. **අවිසාරදො**ති: ගහට්ඨො තාව ‘අවස්සං බහුජනසන්නිපාතට්ඨානෙ කොචි මම කම්මං ජානිස්සති අථ මං නිග්ගණ්හිස්සන්තීති වා රාජකුලස්ස වා දස්සෙස්සන්තී’ති සභයො උපසංකමති මඞ්කුභූතො පත්තක්ඛන්ධො අධොමුඛො නිසීදති, විසාරදො හුත්වා කථෙතුං න සක්කොති, පබ්බජිතොපි බහු භික්ඛුසංඝෙ සන්නිපතිතෙ “අවස්සං එතෙ මම කම්මං ජානිස්සන්ති අථ[5] මෙ උපොසථම්පි පවාරණම්පි ඨපෙත්වා සාමඤ්ඤතො චාවෙත්වා නික්කඩ්ඪිස්සන්තී’ති සභයො උපසඞ්කමති විසාරදො හුත්වා කථෙතුං න සක්කොති, එකච්චො පන දුස්සීලොපි සමානො අදුස්සීලො අප්පිච්ඡකො[6] විය චරති සොපි අජ්ඣාසයෙන මඞ්කු හොති යෙව සම්මූළ්හො කාලං කරොතීති. දුස්සීලස්ස හි මරණමඤ්චෙ නිපන්නස්ස දුස්සීලකම්මානි සමාදාය පවත්තිතට්ඨානානි ආපාථං

1. විරොචසීති.   2. සී. III. තං තං.   3. සී. I. චණ්ඩවසෙන.
4. සී. II. මහාපරිස.   5. සී. I. අජ්ජ.   6. සී. II. ධම්මිකො.

ආගච්ඡන්ති, සො උම්මීලෙත්වා ඉධ ලොකං නිම්මීලෙත්වා පරලොකං පස්සති, තස්ස චත්තාරො අපායා කම්මානුරූපං උපට්ඨහන්ති සත්තිසතෙන පහරියමානො විය අග්ගිජාලාය ආලිඞ්ගියමානො විය ච හොති, සො වාරෙථ වාරෙථාති විරවන්තොව මරති, තෙන වුත්තං "**සම්මූළ්හො කාලං කරොතී**"ති. **කායස්ස භෙදා**ති: උපාදින්නකක්ඛන්ධපරිච්චාගා; **පරම්මරණා**ති: තදනන්තරං අභිනිබ්බත්තක්ඛන්ධග්ගහණා; අථවා "කායස්ස භෙදා"ති ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදා "පරම්මරණා"ති චුතිතො උද්ධං, **අපාය**න්ති ආදි සබ්බං නිරයවෙවචනං, නිරයො හි සග්ගමොක්ඛහෙතුභූතා පුඤ්ඤසම්මතා අයා අපෙතත්තා සුඛානං වා අයස්ස ආගමනස්ස වා අභාවා අපායො. දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති=**දුග්ගති**. දොසබහුලතාය වා දුට්ඨෙන කම්මුනා නිබ්බත්තා ගතීති-**දුග්ගති**. විවසා නිපතන්ති එත්ථ දුක්කටකාරිනොති=**විනිපාතො**; විනස්සන්තා වා එත්ථ නිපතන්ති සම්භිජ්ජමානඞ්ගපච්චඞ්ගාති=**විනිපාතො**, නත්ථි එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතො අයොති **නිරයො**, අථවා අපායග්ගහණෙන තිරච්ඡානයොනිං දීපෙති, තිරච්ඡානයොනි හි අපායො සුගතිතො අපෙතත්තා, න දුග්ගති මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදීනං සම්භවතො, දුග්ගතිග්ගහණෙන පෙත්තිවිසයං දීපෙති, සො හි අපායො චෙව දුග්ගති ච සුගතිතො අපෙතත්තා දුක්ඛස්ස ච ගතිභූතත්තා, න තු විනිපාතො අසුරසදිසවිනිපාතාභාවතො පෙතමහිද්ධිකානම්පි විජ්ජමානත්තා, විනිපාතග්ගහණෙන අසුරකායං දීපෙති, සො හි යථාවුත්තෙනට්ඨෙන අපායො චෙව දුග්ගති ච සබ්බසම්පත්තිසමුස්සයෙහි විනිපතිතත්තා විනිපාතොති පවුච්චති, නිරයග්ගහණෙන පන අවීචිආදිකමනෙකප්පකාරං නිරයමෙව දීපෙති, **උපපජ්ජ**න්තීති: නිබ්බත්තන්ති. ආනිසංසකථා වුත්තවිපරියායෙන වෙදිතබ්බා, අයං පන විසෙසො: **සීලවා**ති: සමාදානවසෙන සීලවා; **සීලසම්පන්නො**ති: පරිසුද්ධං පරිපුණ්ණඤ්ච කත්වා සීලස්ස සමාදානෙන සීලසම්පන්නො, **භොගක්ඛන්ධ**න්ති: භොගරාසිං; **සුගතිං සග්ගං ලොක**න්ති: එත්ථ සුගතිග්ගහණෙන මනුස්සගතිපි සඞ්ගය්හති, සග්ගග්ගහණෙන දෙවගති එව; තත්ථ සුන්දරා ගතීති=සුගති, රූපාදීහි විසෙසෙහි සුට්ඨු[1] අග්ගොති සග්ගො, සො සබ්බොපි ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකොති. **පාටලිගාමියෙ උපාසකෙ බහුදෙව රත්තිං ධම්මියා කථායා**ති: අඤ්ඤායපි පාළිමුත්තාය[2] ධම්මකථාය චෙව ආවසථානුමොදනකථාය ච, තදා හි භගවා යස්මා අජාතසත්තුනා තත්ථ පාටලිපුත්තනගරං මාපෙන්තෙන අඤ්ඤෙසු ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු යෙ සීලාචාරසම්පන්නා කුටුම්බිකා තෙ ආනෙත්වා ධනධඤ්ඤඝරවත්ථුඛෙත්තවත්ථාදීනි චෙව පරිහාරඤ්ච දත්වා නිවෙසීයන්ති තස්මා පාටලිගාමියා උපාසකා ආනිසංසදස්සාවිනො[3] විසෙසතො සීලගරුකා සබ්බගුණානඤ්ච සීලස්ස ච අධිට්ඨානභාවතො තෙසං පඨමං සීලානිසංසෙ පකාසෙත්වා තතොපරං ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය පථවොජං ආකඩ්ඪන්තො විය මහාජම්බුං මත්ථකෙ ගහෙත්වා චාලෙන්තො විය යොජනිකමධුගණ්ඩං චක්කයන්තෙන පීළෙත්වා සුමධුරං සම්පායමානො විය ච පාටලිගාමිකානං හිතසුඛාවහං

1. සී. II. විසයෙහි සුන්දරෙ. 2. සී. II. පාළිමුත්තකාය. 3. සී. I. දස්සාවිතාය.

පකිණ්ණකකථං කථෙන්තො "ආවාසදානං නාමෙතං ගහපතයො මහන්තං පුඤ්ඤං තුම්හාකං ආවාසො මයා පරිභුත්තො භික්ඛුසංඝෙන ච පරිභුත්තො, මයා ච භික්ඛුසංඝෙන ච පරිභුත්තෙ පන ධම්මරතනෙනපි පරිභුත්තොයෙව හොති, එවං තීහි රතනෙහි පරිභුත්තෙ අපරිමෙය්‍යො ච විපාකො, අපිච ආවාසදානස්මිං දින්නෙ සබ්බදානං දින්නමෙව හොති, භූමට්ඨක පණ්ණසාලාය වා සාඛාමණ්ඩපස්ස වා සංඝං උද්දිස්ස කතස්ස ආනිසංසො පරිච්ඡින්දිතුං න සක්කා, ආවාසදානානුභාවෙන හි භවෙ නිබ්බත්තමානස්ස හි සංපීළිතගබ්භවාසො නාම න හොති, ද්වාදසහත්ථො ඔවරකො වියස්ස මාතුකුච්ඡි අසඹාධොව හොතී"ති එවං නානානයෙහි විචිත්තං බහුං ධම්මකථං කථෙත්වා:-

"සීතං උණ්හං පටිහන්ති තතො වාළමිගානි ච
සිරිංසපෙ ච මකසෙ සිසිරෙ චාපි වුට්ඨියො.

තතො වාතාතපො ඝොරො සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති
ලෙනත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච ඣායිතුඤ්ච[1] විපස්සිතුං.

විහාරදානං සංඝස්ස අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.
විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ.

තෙසං අන්නඤ්ච පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච
දදෙය්‍ය උජුභූතෙන විප්පසන්නෙන චෙතසා.

තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති සබ්බදුක්ඛාපනූදනං
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය පරිනිබ්බාති අනාසවො"ති.

එවං අයම්පි ආවාසදානෙ ආනිසංසොති බහුදෙව රත්තිං අතිරෙකතරං දියඩ්ඪයාමං ආවාසදානානිසංසකථං කථෙසි, තත්ථ ඉමා ගාථා සඞ්ගහං ආරුළ්හා, පකිණ්ණකධම්මදෙසනා පන සඞ්ගහං නාරොහති, **සන්දස්සෙත්වා**ති ආදීනි වුත්තත්ථානෙව, **අභික්කන්තා**ති: අතික්කන්තා, ද්වෙ යාමා ගතා. **යස්සදානි කාලං මඤ්ඤථා**ති: යස්ස ගමනස්ස තුම්හෙ කාලං මඤ්ඤථ; ගමනකාලො තුම්හාකං ගච්ඡථාති වුත්තං හොති. කස්මා පන භගවා තෙ උය්‍යොජෙසීති? අනුකම්පාය; තියාමරත්තිං හි තත්ථ නිසීදිත්වා වීතිනාමෙන්තානං තෙසං සරීරෙ ආබාධො උප්පජ්ජෙය්‍යාති භික්ඛුසංඝෙපි ච විප්පහානසයනනිසජ්ජාය ඔකාසො ලද්ධුං වට්ටති, ඉති උභයානුකම්පාය උය්‍යොජෙසීති. **සුඤ්ඤාගාර**න්ති පාටියෙක්කං සුඤ්ඤගාරං නාම තත්ථ නත්ථි; තෙ කිර ගහපතයො තස්සෙව ආවසථාගාරස්ස එකපස්සෙ පටසාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා කප්පියමඤ්චං පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ කප්පියපච්චත්ථරණානි අත්ථරිත්වා උපරි සුවණ්ණරජතතාරකාගන්ධමාලාදිනා පතිමණ්ඩිතං විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධතෙලප්පදීපං ආරොපයිංසු, අප්පෙව නාම සත්ථා ධම්මාසනතො වුට්ඨාය ථොකං විස්සමිතුකාමො[2] ඉධ නිපජ්ජෙය්‍ය, එවං නො ඉදං ආවසථාගාරං භගවතො චතූහි[3] ඉරියාපථෙහි

1. සී. I. ඣාසිතුං. 2. සී. II. & III. ඣසිතුකාමො. 3. සී. II. බහුම්පි.

පරිභුත්තං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති, තත්ථාපි තදෙව සන්ධාය තත්ථ සංඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි, තං සන්ධාය වුත්තං **"සුඤ්ඤාගාරං පාවිසී"**ති. තත්ථ පාදධොවනට්ඨානතො පට්ඨාය යාවධම්මාසනා අගමාසි, එත්තකෙ ඨානෙ ගමනං නිප්ඵන්නං, ධම්මාසනං පත්වා ථොකං අට්ඨාසි, ඉදං තත්ථ ඨානං, ද්වෙ යාමෙ ධම්මාසනෙ නිසීදි, එත්තකෙ ඨානෙ නිසජ්ජා නිප්ඵන්නා, උපාසකෙ උය්‍යොජෙත්වා ධම්මාසනතො ඔරුය්හ යථාවුත්තෙ ඨානෙ සීහසෙය්‍යං කප්පෙසි, එවං තං ඨානං භගවතා චතූහි ඉරියාපථෙහි පරිභුත්තං අහොසීති. **සුනීධවස්සකාරා**ති: සුනීධො ච වස්සකාරො ච; **ද්වෙ බ්‍රාහ්මණා මගධමහාමත්තා**ති: මගධරඤ්ඤො මහාමත්තා[1] මගධරට්ඨෙ වා මහාමත්තා; මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්නාගතාති=මහාමත්තා, **පාටලිගාමෙ නගරං මාපෙන්තී**ති: පාටලිගාම සංඛාතෙ භූමිප්පදෙසෙ නගරං මාපෙන්ති, **වජ්ජීනං පටිබාහායා**ති ලිච්ඡවි රාජූනං ආයමුඛපච්ඡින්දනත්ථං; **සහස්සසහස්සෙවා**ති: එකෙකවග්ගවසෙන සහස්සං සහස්සං හුත්වා; **වත්ථූනී**ති: ඝරවත්ථූනි; **චිත්තානි නාමෙන්ති නිවෙසනානි මාපෙතු**න්ති: රඤ්ඤං රාජමහාමත්තානඤ්ච නිවෙසනානි මාපෙතුං වත්ථුවිජ්ජාපාඨකානං චිත්තානි නාමෙන්ති, තෙ කිර අත්තනො සිප්පානුභාවෙන හෙට්ඨා පථවියා තිංසහත්ථමත්තෙ[2] ඨානෙ ඉධ නාගග්ගාහො ඉධ යක්ඛග්ගාහො ඉධ භූතග්ගාහො ඉධ පාසාණො වා ඛාණුකො වා අත්ථීති ජානන්ති, තෙ තදා සිප්පං ජපෙත්වා දෙවතාහි සද්ධිං මන්තයමානා විය මාපෙන්ති, අථවා තෙසං සරීරෙ දෙවතා අධිමුච්චිත්වා තත්ථ තත්ථ නිවෙසනානි මාපෙතුං චිත්තං නාමෙන්ති, තා චතූසු කොණෙසු ඛාණුකෙ කොට්ටෙත්වා වත්ථුම්හි ගහිත[3]මත්තෙ පටිවිගච්ඡන්ති සද්ධකුලානං සද්ධා දෙවතා තථා කරොන්ති, අස්සද්ධකුලානං අස්සද්ධා දෙවතා තථා කරොන්ති, කිං කාරණා? සද්ධානං හි එවං හොති: ඉධ මනුස්සා නිවෙසනං මාපෙන්තා පඨමං භික්ඛුසංඝං නිසීදාපෙත්වා මඞ්ගලං වදාපෙස්සන්ති, අථ මයං සීලවන්තානං දස්සනං ධම්මකථං පඤ්හවිස්සජ්ජනං අනුමොදනං සොතුං ලභිස්සාම, මනුස්සා ච දානං දත්වා අම්හාකං පත්තිං දස්සන්තීති. අස්සද්ධා දෙවතාපි අත්තනො ඉච්ඡානුරූපෙන තෙසං පටිපත්තිං පස්සිතුං කථඤ්ච සොතුං ලභිස්සාමාති තථා කරොන්ති, **තාවතිංසෙහී**ති: යථා හි එකස්මිං කුලෙ එකං පණ්ඩිතමනුස්සං එකස්මිං ච විහාරෙ එකං බහුස්සුතං භික්ඛුං උපාදාය අසුකකුලෙ මනුස්සා පණ්ඩිතා අසුකවිහාරෙ භික්ඛූ බහුස්සුතාති සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති, එවමෙව සක්කං දෙවරාජානං විස්සකම්මඤ්ච දෙවපුත්තං උපාදාය තාවතිංසා පණ්ඩිතාති සද්දො අබ්භුග්ගතො, තෙනාහ **"තාවතිංසෙහී"**ති. **සෙය්‍යථාපී**ති: ආදිනා දෙවෙහි තාවතිංසෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා විය සුනීධවස්සකාරා නගරං මාපෙන්තීති දස්සෙති. **යාවතා අරියායතන**න්ති: යත්තකං අරියමනුස්සානං ඔසරණට්ඨානං නාම අත්ථි, **යාවතා වණිප්පථො**ති: යත්තකං වාණිජානං ආහටභණ්ඩස්ස රාසිවසෙන කයවික්කයට්ඨානං නාම වාණිජානං වසනට්ඨානං වා අත්ථි, **ඉදං අග්ගනගර**න්ති: තෙසං අරියායතනවණිප්පථානං ඉදං නගරං අග්ගං

1. සී. II. අමච්චා. 2. සී. II. සතහත්ථමත්තෙ. 3. සී. II. විසිත.

හවිස්සති ජෙට්ඨකං පාමොක්ඛං; **පුටභෙදන**න්ති: භණ්ඩපුටභෙදනට්ඨානං; භණ්ඩභණ්ඩිකානං මොචනට්ඨානන්ති වුත්තං හොති; සකලජම්බුදීපෙ අලද්ධභණ්ඩම්පි හි ඉධෙව ලභිස්සන්ති අඤ්ඤත්ථ වික්කායං අගච්ඡන්තාපි[1] ඉධෙව වික්කායං ගච්ඡිස්සන්ති, තස්මා ඉධෙව පුටං භින්දිස්සන්තීති අත්ථො. ආයානම්පි හි චතූසු ද්වාරෙසු චත්තාරි සභායං එකන්ති එවං දිවසෙ දිවසෙ පඤ්චසතසහස්සානි තත්ථ උට්ඨහිස්සන්ති, තානි සභාවානි[2] ආයානීති දස්සෙති, **"අග්ගිතො වා"**ති ආදීසු සමුච්චයත්ථෙ වා සද්දො, අග්ගිනා ච උදකෙන ච මිථුභෙදෙන ච නස්සිස්සතීති අත්ථො. තස්ස හි එකො කොට්ඨාසො අග්ගිනා නස්සිස්සති නිබ්බාපෙතුම්පි න සක්ඛිස්සන්ති, එකං කොට්ඨාසං ගඞ්ගා ගහෙත්වා ගමිස්සති, එකො ඉමිනා අකථිතං අමුස්ස අමුනා අකථිතං ඉමස්ස වදන්තානං පිසුණාවාචානං වසෙන භින්නානං මනුස්සානං අඤ්ඤමඤ්ඤං භෙදෙන විනස්සිස්සති, එවං වත්වා භගවා පච්චූසකාලෙ ගඞ්ගාතීරං ගන්ත්වා කතමුඛධොවනො භික්ඛාචාරවෙලං ආගමයමානො නිසීදි. සුනිධවස්සකාරාපි අම්හාකං රාජා සමණස්ස ගොතමස්ස උපට්ඨාකො සො අම්හෙ උපගතෙ පුච්ඡිස්සති සත්ථා කිර පාටලිගාමං අගමාසි කිං තස්ස සන්තිකං උපසංකමිත්ථ න උපසංකමිත්ථාති, උපසංකමිම්හාති ච වුත්තෙ නිමන්තයිත්ථ න නිමන්තයිත්ථාති පුච්ඡිස්සති, න නිමන්තයිම්හාති ච වුත්තෙ අම්හාකං දොසං ආරොපෙත්වා නිග්ගණ්හිස්සති, ඉදඤ්චාපි මයං අකතට්ඨානෙ නගරං මාපෙම, සමණස්ස ඛො පන ගොතමස්ස ගතගතට්ඨානෙ කාලකණ්ණිසත්තා පටික්කමන්ති තං මයං නගරමඞ්ගලං වාචාපෙස්සාමාති චින්තෙත්වා සත්ථාරං උපසංකමිත්වා නිමන්තයිංසු. තෙන වුත්තං **"අථ ඛො සුනිධවස්සකාරා"**ති ආදි. **පුබ්බණ්හසමය**න්ති: පුබ්බණ්හකාලෙ; **නිවාසෙත්වා**ති: ගාමප්පවෙසනනීහාරෙන නිවාසනං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා; **පත්තචීවරං ආදායා**ති: චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා.

සීලවන්තෙත්ථාති: සීලවන්තෙ එත්ථ අත්තනො වසනට්ඨානෙ; **සඤ්ඤතෙ**ති: කායවාචාචිත්තෙහි සඤ්ඤතෙ; **තාසං දක්ඛිණමාදිසෙ**ති: සංඝස්ස දින්නෙ චත්තාරො පච්චයෙ තාසං ඝරදෙවතානං ආදිස්ස[3] පත්තිං දදෙය්‍ය, **පූජිතා පූජයන්තී**ති: ඉමෙ මනුස්සා අම්හාකං ඤාතකාපි න හොන්ති එවම්පි නො පත්තිං දෙන්තීති ආරක්ඛං සුසංවිහිතං කරොථාති සුට්ඨු ආරක්ඛං කරොන්ති; **මානිතා මානයන්තී**ති: කාලෙන කාලං බලිකම්මකරණෙන මානිතා එතෙ මනුස්සා අම්හාකං ඤාතකාපි න හොන්ති තථාපි චතුපඤ්චඡමාසන්තරං[4] නො බලිකම්මං කරොන්තීති මානෙන්ති උප්පන්නපරිස්සයං පාලෙන්ති; **තතො න**න්ති: තතො තං පණ්ඩිතජාතිකං පුරිසං; **ඔරස**න්ති: උරෙ ඨපෙත්වා සංවඩ්ඪිතං; යථා මාතා ඔරසං පුත්තං අනුකම්පති, උප්පන්නපරිස්සයහරණත්ථමෙව[5]ස්ස

1. සී. II. & III. ගච්ඡන්තාපි.
2. සී. III. සභායානීති.
3. සී. III ආදිසෙය්‍ය.
4. සී. I. චතුමාසඡමාසන්තරෙ.
5. සී. I. උප්පන්නපරිස්සයවාරණත්ථමෙව.

යථා වායමන්ති එවං අනුකම්පනානීති අත්ථො, **භද්‍රානි පස්සතීති**: සුන්දරානි පස්සති; **අනුමොදිත්වාති**: තෙහි තදා පසුතපුඤ්ඤස්ස අනුමොදනවසෙන තෙසං ධම්මකථං කත්වා;[1] සුනීධවස්සකාරාපි "යා තත්ථ දෙවතා ආසුං තාසං දක්ඛිණමාදිසෙ"ති භගවතො· වචනං සුත්වා දෙවතානං[2] පත්තිං අදංසු. **තං ගොතමතිත්ථං නාම අහොසීති**: තස්ස නගරස්ස යෙන ද්වාරෙන භගවා නික්ඛමි තං ගොතමද්වාරං නාම අහොසි, ගඞ්ගාය පන උත්තරණට්ඨං ඔතිණ්ණට්ඨානං[3] ගොතමතිත්ථං නාම අහොසි, **පූරාති**: පුණ්ණා; **සමතිත්තිකාති**: තටසමං උදකස්ස තිත්තා භරිතා, **කාකපෙය්‍යාති**: තීරෙ ඨිතකාකෙහි පාතුං සක්කුණෙය්‍යඋදකා; විහිපි පදෙහි උභතො කූලෙ[4] ජලපරිපුණ්ණභාවමෙව දස්සෙති; **උ ම්පන්ති**: පාරගමනත්ථාය දාරූනි සංඝාටෙත්වා ආණියො කොට්ටෙත්වා කතං; **කුල්ලන්ති**: වෙළුනළාදිකෙ වල්ලිආදීහි බන්ධිත්වා කතං; **එතමත්ථං විදිත්වාති**: එතං මහාජනස්ස ගංගොදකමත්තස්සපි කෙවලං තරිතුං අසමත්ථතං අත්තනො පන භික්ඛුසංඝස්ස ච අතිගම්භීරවිත්ථතං සංසාරමහණ්ණවං තරිත්වා ඨිතභාවඤ්ච සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අණ්ණවන්ති**: සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන යොජනමත්තගම්භීරස්ස විත්ථතස්ස ච උදකට්ඨානස්ස එතං අධිවචනං; **සරන්ති**: සරිත්වාප ගමනතො ඉධ නදී අධිප්පෙතා; ඉදං වුත්තං හොති: යෙ ගම්භීරවිත්ථතං සංසාරණ්ණවං තණ්හාසරිතඤ්ච තරන්ති තෙ අරියමග්ගසංඛාතසෙතුං කත්වාන **විසජ්ජ පල්ලලානි** අනාමසිත්වාව උදකභරිතානි[5] නින්නට්ඨානානි. අයම්පි ඉදං අප්පමත්තකං උදකං තරිතුකාමො කුල්ලඤ්හි ජනො **බන්ධති** බන්ධිතුං ආයාසං ආපජ්ජති, **තිණ්ණා මෙධාවිනො ජනාති**: අරියමග්ගඤාණසංඛාතාය මෙධාය සමන්නාගතත්තා මෙධාවිනො බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච විනා එව කුල්ලෙන තිණ්ණා පරතීරෙ පතිට්ඨිතාති.

ඡට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සත්තමෙ **අද්ධානමග්ගපටිපන්නොති**: අද්ධානසංඛාතං දීඝමග්ගං පටිපන්නො ගච්ඡන්තො හොති; **නාගසමාලෙනාති**: එවං නාමකෙන ථෙරෙන; **පච්ඡාසමණෙනාති**: අයං තදා භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි තෙන තං පච්ඡාසමණං කත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි, භගවතො හි පඨමබොධියං වීසති වස්සානි අනිබද්ධා උපට්ඨාකා අහෙසුං, තතො පරං යාව පරිනිබ්බාණා පඤ්චවීසතිවස්සානි ආයස්මා ආනන්දො ඡායාව උපට්ඨාසි, අයං පන අනිබද්ධුපට්ඨාකකාලො, තෙන වුත්තං "**ආයස්මතා නාගසමාලෙන පච්ඡාසමණෙනා**"ති **ද්වෙධාපථන්ති**: ද්විධාභූතං මග්ගං; ද්විධා පථන්තිපි පඨන්ති.

---

1. කථෙත්වා. 2. සී. I. පෙතානං. 3. සී. I. II. අතොතිණ්ණත්තා.
4. සී. III. උභොකූලානං. 5. සී. I. & II. පරිත්තානි.

ආයස්මා නාගසමාලො අත්තනා පුබ්බෙ තත්‍ථ කත[1]පරිචයත්තා උජු භාවචස්ස සන්‍ධාය වදති "අයං භන්තෙ භගවා මග්ගො"ති. භගවා පන තද තස්ස සපරිස්සයභාවං ඤත්වා තතො අඤ්ඤං මග්ගං ගන්තුකාමො "අයං නාගසමාල මග්ගො"ති ආහ. සපරිස්සයොති ච වුත්තෙ අසද්දහිත්වා භගවා න තත්‍ථ පරිස්සයොති වදෙය්‍ය තං තස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායාති සපරිස්සයොති න කථෙසි, නික්ඛන්තුං අයං මග්ගො[2] ඉමිනා ගච්ඡාමාති වත්වා චතුත්‍ථවාරෙ න භගවා ඉමිනා මග්ගෙන ගන්තුං ඉච්ඡති අයමෙව ච උජුමග්ගො හන්‍දහං භගවතො පත්තචීවරං දත්වා ඉමිනා මග්ගෙන ගමිස්සාමීති චින්තෙත්වා සත්‍ථු පත්තචීවරං දාතුං අසක්කොන්තො භූමියං ඨපෙත්වා පච්චුපට්ඨිතෙන දුක්ඛසංවත්තනියෙන කම්මුනා චොදියමානො භගවතො වචනං අනාදියිත්වාව පක්කාමි තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මා නාගසමාලො භගවතො පත්තචීවරං තත්ථෙව ඡමායං නික්ඛිපිත්වා පක්කාමී**"ති. තත්‍ථ **භගවතො පත්තචීවර**න්ති: අත්තනො හත්‍ථගතං භගවතො පත්තචීවරං; **තත්ථෙවා**ති: තස්මිං යෙව මග්ගෙ **ඡමායං** පඨවියං නික්ඛිපි[3] 'ඉදං තෙ භගවා පත්තචීවරං සචෙ ඉච්ඡථ ගණ්හථ යදි අත්තනා ඉච්ඡිතමග්ගං යෙව ගන්තුකාමත්‍ථා'ති අධිප්පායො. භගවාපි අත්තනො පත්තචීවරං සයමෙව ගහෙත්වා යථාධිප්පෙතං මග්ගං පටිපජ්ජි, **අන්තරා මග්ගෙ චොරා නික්ඛමිත්වා**ති: තද කිර පඤ්චසතා පුරිසා එළුලොහිතපාණිනො රාජාපරාධිනො හුත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා චොරිකාය ජීවිකං කප්පෙන්තා පාරිපන්‍ථිකභාවෙන රඤ්ඤො ආණාපථං පච්ඡින්‍දිස්සාමාති මග්ගසමීපෙ අරඤ්ඤෙ තිට්ඨන්ති, තෙ ථෙරං තෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා අයං සමණො ඉමිනා මග්ගෙන ආගච්ඡති අවලඤ්ජිතබ්බං මග්ගං වලඤ්ජෙති අම්හාකං අත්‍ථිභාවං න ජානාති හන්‍ද නං ජානාපෙස්සාමාති කුජ්ඣිත්වා ගහනට්ඨානතො වෙගෙන නික්ඛමිත්වා සහසා ථෙරං භූමියං පාතෙත්වා හත්‍ථපාදෙහි කොට්ටෙත්වා මත්‍ථකාපත්තං චස්ස භින්‍දිත්වා චීවරං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්‍දිත්වා පබ්බජිතත්තා ත්වං න හනාම ඉතො පට්ඨාය ඉමස්ස මග්ගස්ස පරිස්සයභාවං ජානාහීති තජ්ජෙසුං,[4] තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මතො**=පෙ=**විහෙඨෙසු**"න්ති. භගවාපි අයං තෙන මග්ගෙන ගතො චොරෙහි බාධිතො මං පරියෙසිත්වා ඉධෙව ආගමිස්සතීති ඤත්වා ථොකං ගන්ත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. ආයස්මාපි ඛො නාගසමාලො පච්චාගන්ත්වා සත්‍ථාරා ගතමග්ගමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො තස්මිං රුක්ඛමූලෙ භගවන්තං පස්සිත්වා උපසංකමිත්වා වන්‍දිත්වා තං පවත්තිං සත්‍ථු ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මා නාගසමාලො**=පෙ=**සංඝාටිඤ්ච විප්ඵාලෙසු**"න්ති. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො නාගසමාලස්ස අත්තනො වචනං අනාදියිත්වා අඛෙමන්තමග්ගගමනං අත්තනො ච ඛෙමන්තමග්ගගමනං විදිත්වා තදත්‍ථදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

1. සී. I. ගත.
2. සී. I. පන්‍ථො.
3. සී. II. නික්ඛිපිත්වා පක්කාමි.
4. සී. I. විස්සජ්ජෙසුං.

තත්ථ **සද්ධිං චර**න්ති: සහ චරන්තො; **එකතො වස**න්ති: ඉදං තස්සෙව වෙවචනං; සහ වසන්තොති අත්ථො. **මිස්සො අඤ්ඤජනෙන වෙදගූ**ති: වෙදිතබ්බට්ඨෙන වෙදසඞ්ඛාතෙන චතුසච්චඅරියමග්ගඤාණෙන ගතත්තා අධිගතත්තා වෙදස්ස වා සකලස්ස ඤෙය්‍යස්ස වා පාරං ගතත්තා වෙදගූ, අත්තනො හිතං න ජානාතීති=අඤ්ඤො, අවිද්වා බාලොති අත්ථො, තෙන අඤ්ඤජනෙන **මිස්සො** සහ චරණමත්තෙනාපි[1] මිස්සිතො; **විද්වා පජහාති පාපක**න්ති: තෙන වෙදගූභාවෙන විද්වා ජානන්තො පාපකං අභද්දකං අත්තනො දුක්ඛාවහං පජහාති, පාපකං වා අකල්‍යාණං පුග්ගලං පජහාති, යථාහ:-**කොඤ්චො ඛීරපකොව නින්නග**න්ති: යථා කොඤ්ච සකුණො උදකමිස්සිතෙ ඛීරෙ උපනීතෙ විනා තොයං ඛීරමත්තස්සෙව පිවනතො ඛීරපකො නින්නට්ඨානගමනෙන නින්නගසඞ්ඛාතං උදකං පජහාති වජ්ජෙති, එවං පණ්ඩිතො කිර දුප්පඤ්ඤපුග්ගලෙහි ඨානනිසජ්ජාදීසු සහභූතොපි ආදරෙන තෙ පජහති න කදාචිපි සම්මිස්සො හොති.

සත්තම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

අට්ඨමෙ **විසාඛාය මිගාරමාතුයා නත්තා කාලං කතා හොතී**ති: විසාඛාය මහාඋපාසිකාය පුත්තස්ස ධීතා කුමාරිකා කාලං කතා හොති, සා කිර වත්තසම්පන්නා සාසනෙ අභිප්පසන්නා මහාඋපාසිකාය ගෙහං පවිට්ඨානං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනඤ්ච අත්තනා කාතබ්බවෙය්‍යාවච්චං පුරෙ භත්තං පච්ඡාභත්තඤ්ච අප්පමත්තා අකාසි, අත්තනො පිතාමහියා චිත්තානුකූලං පටිපජ්ජි, තෙන විසාඛා ගෙහතො බහි ගච්ඡන්තී සබ්බං තස්සායෙව භාරං කත්වා ගච්ඡති, රූපෙන ච දස්සනීයා පාසාදිකා ඉති සා තස්සා විසෙසතො පියා මනාපා අහොසි, සා රොගාභිභූතා කාලමකාසි, තෙන වුත්තං “**තෙන ඛො පන සමයෙන විසාඛාය මිගාරමාතුයා නත්තා කාලකතා හොති පියා මනාපා**”ති. අථ මහාඋපාසිකා තස්සා මරණෙන සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තී දුක්ඛී දුම්මනා සරීරනික්ඛෙපං කාරෙත්වා අපිනාම සත්ථුසන්තිකං ගතකාලෙ චිත්තස්සාදං ලභෙය්‍යන්ති භගවන්තං උපසඞ්කමි, තෙන වුත්තං “**අථ ඛො විසාඛා මිගාරමාතා**”ති ආදි. තත්ථ **දිවාදිවස්සා**ති: දිවසස්සාපි දිවා; මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙති අත්ථො. භගවා විසාඛාය වට්ටාභිරතිං ජානන්තො උපායෙන සොකතනුකරණත්ථං “ඉච්ඡෙය්‍යාසි ත්වං විසාඛෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ **යාවතිකා**ති: යත්තකා; තදා කිර සත්තජනකොටියො සාවත්ථියං පටිවසන්ති තං සන්ධාය භගවා කීවබහුකා පන විසාඛෙ සාවත්ථියා මනුස්සා **දෙවසිකං** දිවසෙ දිවසෙ කාලං කරොන්තී”ති පුච්ඡි; විසාඛා “**දසපි භන්තෙ**”ති ආදිමාහ. තත්ථ **තීණී**ති: තයො; අයමෙව වා පාඨො. **අවිවිත්තා**ති: අසුඤ්ඤා; අථ භගවා අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො “අපි නු ත්වං කදාචි කරහචි අනල්ලවත්ථා වා

1, සී. II. මග්ගෙන.

භවෙය්‍යාසි අනල්ලකෙසා වා"ති ආහ. හනු එවං සන්තෙ තස්සා සබ්බකාලං සොකාභිභූතාය මතානං පුත්තාදීනං අමඞ්ගලූපචාරවසෙන උදකොරොහණෙන අල්ලවත්ථාය අල්ලකෙසාය එව භවිතබ්බන්ති දස්සෙති, තං සුත්වා උපාසිකා සංවෙගජාතා "නො හෙතං භන්තෙ"ති පටික්ඛිපිත්වා පියවත්ථුං විප්පටිසාරතො අත්තනො චිත්තස්ස නිවත්තභාවං සන්ධුආරොචෙන්තී "අලං මෙ භන්තෙ තාව සම්බහුලෙහි පුත්තෙහි නත්තාරෙහී"ති ආහ. අථස්සා භගවා දුක්ඛං නාමෙතං පියවත්ථුනිමිත්තං යත්තකානි පියවත්ථූනි තත්තකානි දුක්ඛානි තස්මා සුඛකාමෙන දුක්ඛපටික්කූලෙන සබ්බතො පියවත්ථුතො චිත්තං විවෙචෙතබ්බන්ති ධම්මං දෙසෙන්තො **"යෙසං ඛො විසාඛෙ සතං පියානි සතං තෙසං දුක්ඛානී**"ති ආදිමාහ. තත්ථ **සතං පියානී**ති: සතං පියායිතබ්බවත්ථූනි, සතං පියන්තිපි කෙචි පඨන්ති, එත්ථ ච යස්මා එකතො පට්ඨාය යාව දස[1] තාව සංඛ්‍යා සංඛෙය්‍යපධානා, තස්මා "යෙසං දස පියානි දස තෙසං දුක්ඛානී"ති ආදිනා පාළි ආගතා, කෙචි පන "යෙසං දස පියානං දස තෙසං දුක්ඛාන"න්ති ආදිනා පඨන්ති, තං න සුන්දරං. යස්මා පන වීසතිතො පට්ඨාය යාවසතං තාව සංඛ්‍යා සංඛෙය්‍යප්පධානාව, තස්මා තත්ථාපි සංඛෙය්‍යප්පධානතං යෙව ගහෙත්වා "යෙසං ඛො විසාඛෙ සතං පියානි සතං තෙසං දුක්ඛානී"ති ආදිනා පාළි ආගතා, සබ්බෙසම්පි ච "යෙසං එකං පියං එකං තෙසං දුක්ඛ"න්ති පාඨො, න පන දුක්ඛස්සාති. එතස්මිං හි පක්ඛෙ එකරසා එකජ්ඣාසයා ච භගවතො දෙසනා හොති, තස්මා යථාවුත්තනයාව පාළි වෙදිතබ්බා, **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: සොකපරිදෙවාදිකං චෙතසිකං කායිකං දුක්ඛං පියවත්ථුනිමිත්තං පියවත්ථුම්හි සති හොති අසති න හොතීති එතමත්ථං සබ්බාකාරතො ජානිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තස්සත්ථො: යෙ ඤාතිභොගරොගසීලදිට්ඨිව්‍යසනෙහි ඵුට්ඨස්ස අන්තො නිජ්ඣායන්තස්ස බාලස්ස චිත්තසන්තාපලක්ඛණා කෙචි මුදුමජ්ඣාදිභෙදෙන යාදිසා තාදිසා **සොකා වා** තෙහි යෙව ඵුට්ඨස්ස කායසොසකහෙතුකස්ස සමුට්ඨාපකා **කෙචි** විප්පලාපලක්ඛණා **පරිදෙවිතා** වා[2] අනිට්ඨඵොට්ඨබ්බපටිහතකායස්ස කායපීළනලක්ඛණා **දුක්ඛා වා** තථා අවුත්තත්ථස්ස විකප්පනත්ථෙන වාසද්දෙන ගහිතත්තා දොමනස්සුපායාසාදයොපි නිස්සයභෙදෙන ච **අනෙකරූපා** නානාවිධා ඉමස්මිං සත්තලොකෙ දිස්සන්ති උපලබ්භන්ති, සබ්බෙපි එතෙ **පියං** පියජාතිකං සත්තසංඛාරං **පටිච්ච** නිස්සාය ආගම්ම පච්චයං කත්වා **පභවන්ති** නිබ්බත්තන්ති තස්මිං පන යථාවුත්තපියවත්ථුම්හි **පියෙ අසන්තෙ** පියභාවකාරෙ ඡන්දරාගෙ පහීනෙ න කදාචිපි **එතෙ** සම්භවන්ති. වුත්තං හෙතං:-"පියතො ජායතී සොකො=පෙ=පෙමතො ජායති සොකො"ති ආදි. තථා "පියා පභූතා කලහා විවාදා පරිදෙවසොකා සහ මච්ඡරෙහී"ති ච ආදි. එත්ථ ච **පරිදෙවිතා වා දුක්ඛා වා**ති: ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, පරිදෙවිතානි වා දුක්ඛානි වාති වත්තබ්බෙ විභත්තිලොපො වා කතොති වෙදිතබ්බා. **තස්මා හි තෙ**

1. සී. II. සතං. 2. සී. II. පරිදෙවනා.

සුඛිනො වීතසොකාති: යස්මා පියප්පභවා සොකාදයො යෙසං නත්ථි තස්මා තෙ එව සුඛිනො විගතසොකා ච නාම, කෙ පන තෙ? **යෙසං පියං නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ** යෙසං අරියානං සබ්බසො වීතරාගත්තා න කත්ථචිපි සත්තලොකෙ ච පියං පියභාවො •පුත්තොති වා භාතාති වා භගිනීති වා භරියාති වා පියං පියායනං පියභාවො නත්ථි, සංඛාරලොකෙපි එතං මම සන්තකං ඉමං ඉමිනාහං නාම සුඛං ලභාමි ලභිස්සාමීති පියං පියායනං පියභාවො නත්ථි, **තස්මා අසොකං විරජං පත්ථයානො පියං න කයිරාථ කුහිඤ්චි ලොකෙති:** යස්මා ච සුඛිනො නාම වීතසොකා විගතසොකත්තාව කත්ථචිපි විසයෙ පියභාවො න හොති තස්මා අත්තනො යථාවුත්තසොකාභාවෙන **අසොකං** අසොකභාවං රාගරජාදිවිගමනෙන **විරජං** විරජභාවං අරහත්තං සොකස්ස වා රාගරජාදීනඤ්ච අභාවහෙතුභාවතො ච 'අසොකං විරජ'න්ති ලද්ධනාමං නිබ්බානං **පත්ථයානො** කත්තුකම්‍යතා කුසලච්ඡන්දස්ස වසෙන පන ඡන්දජාතො කත්ථචි **ලොකෙ** රූපාදිධම්මෙ අන්තමසො සමථවිපස්සනාධම්මෙපි **පියං** පියභාවං පියායනං **න කයිරාථ** න උප්පාදෙය්‍ය. වුත්තං හෙතං "ධම්මාපි බො භික්ඛවෙ පහාතබ්බා පගෙව අධම්මා"ති.

අට්ඨම සුත්ත වණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

නවමෙ **ආයස්මාති:** පියවචනං; **දබ්බොති:** තස්ස ථෙරස්ස නාමං; **මල්ලපුත්තොති:** මල්ලරාජස්ස පුත්තො. සො හි ආයස්මා පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ කතාභිනීහාරො කප්පසතසහස්සං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරො අම්හාකං භගවතො කාලෙ මල්ලරාජස්ස දෙවියා කුච්ඡියං නිබ්බත්තො කතාධිකාරත්තා ජාතියා සත්තවස්සිකකාලෙ යෙව මාතාපිතරො උපසංකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, තෙපි පබ්බජිත්වා ආචාරෙ[1] සික්ඛතු සචෙ තං නාභිරමිස්සති ඉධෙව ආගමිස්සතීති අනුජානිංසු; සො සත්ථාරං උපසංකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි, සත්ථාපිස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානි, තස්ස පබ්බජ්ජා[2] සමයෙ දින්නඔවාදෙන භවත්තයං ආදිත්තං විය උපට්ඨාසි, සොපි විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. යං කිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං තිස්සො විජ්ජා, චතස්සො පටිසම්භිදා ඡ අභිඤ්ඤා නවලොකුත්තරධම්මාති එවමාදිකං සබ්බං අධිගන්ත්වා අසීතියා මහාසාවකෙසු අබ්භන්තරො අහොසි. වුත්තං හෙතං තෙන ආයස්මතා:–"මයා ඛො ජාතියා සත්තවස්සෙන අරහත්තං සච්ඡිකතං යං කිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං සබ්බං තං අනුප්පත්තං මයා"ති ආදි. **යෙන භගවා තෙනුපසංකමීති:** සො කිරායස්මා එකදිවසං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානං ගන්ත්වා උදකං කුම්භතො ගහෙත්වා පාදෙ පක්ඛා

1. සී. I. අරහත්තෙ. 2. සී. I. තචපඤ්චක.

ලෙත්වා ගන්තාන් ඨිතිං කත්වා චම්මඛණ්ඩං පඤ්ඤපෙත්වා නිසින්නො කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජි, අථායස්මා යථාකාලපරිච්ඡෙදං සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා අත්තනො ආයුසංඛාරෙ ඔලොකෙසි, තත්ථ තෙ පරික්ඛීණා කතිපයමුහුත්තකාලා උපට්ඨහිංසු, සො චින්තෙසි: න ඛො මෙතං පතිරූපං යමහං සත්ථු අනාරොචෙත්වා සබ්‍රහ්මචාරීහි අවිදිතො ඉධ යථානිසින්නොව පරිනිබ්බායිස්සාමි[1] යන්නූනාහං සත්ථාරං උපසංකමිත්වා පරිනිබ්බානං අනුජානාපෙත්වා සත්ථු වත්තං දස්සෙත්වා සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවදස්සනත්ථං මය්හං ඉද්ධානුභාවං පකාසෙන්තො[2] ආකාසෙ නිසීදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බායෙය්‍යං, එවං සන්තෙ යෙ මයි අස්සද්ධා අප්පසන්නා තෙසම්පි පසාදො උප්පජ්ජිස්සති තදස්ස තෙසං දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති එවඤ්ච සො ආයස්මා චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසංකමිත්වා සබ්බන්තං තථෙව අකාසි. තෙන වුත්තං "**අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසංකමී**"ති ආදි. තත්ථ **පරිනිබ්බානකාලො මෙති**: භගවා මය්හං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බානකාලො උපට්ඨිතො තමහං භගවතො ආරොචෙත්වා පරිනිබ්බායිතුකාමොම්හීති දස්සෙති. කෙචි පනාහු: න තාව ථෙරො ජිණ්ණො න ච ගිලානො පරිනිබ්බානාය ච සත්ථාරං ආපුච්ඡති, තත්‍රිදං කාරණං; මෙත්තියභුම්මජකා භික්ඛූ පුබ්බෙ මං අමූලකෙන පරාජිකෙන අනුද්ධංසෙසුං, තස්මිං අධිකරණෙ වූපසන්තෙපි අක්කොසන්ති යෙව තෙසං සද්දහිත්වා අඤ්ඤෙපි පුථුජ්ජනා මයි අගාරවං පරිභවං[4] ච කරොන්තීති ඉමඤ්ච දුක්ඛභාරං නිරත්ථකං වහිත්වා කිං පයොජනං තස්මාහං ඉදානි යෙව පරිනිබ්බායිස්සාමීති සන්නිට්ඨානං කත්වා සත්ථාරං ආපුච්ඡති, තං අකාරණං. නහි ඛීණාසවා අපරික්ඛීණෙ ආයුසංඛාරෙ පරෙසං අපවාදාදිභයෙන පරිනිබ්බානාය චෙතෙන්ති වායමන්ති[5] නච පරෙසං පසංසාදිහෙතු චිරං තිට්ඨන්ති අථඛො සරසෙනෙව අත්තනො ආයුසංඛාරස්ස පරික්ඛයං ආගමෙන්ති. යථාහ:-

"නාභිකඞ්ඛාමි මරණං නාභිකඞ්ඛාමි ජීවිතං
කාලඤ්ච පති කඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා"ති.

භගවාපිස්ස ආයුසංඛාරං ඔලොකෙත්වා පරික්ඛීණභාවං ඤත්වා "**යස්ස දානි ත්වං දබ්බ කාලං මඤ්ඤසී**"ති ආහ. **වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වාති**: ආකාසං අභිඋග්ගන්ත්වා; වෙහාසං ගන්ත්වාති අත්ථො, අභිසද්දයොගෙන හි ඉදං උපයොගවචනං; අත්ථො පන භුම්මවසෙන වෙදිතබ්බො, වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා කිං අකාසීති ආහ "**ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා**"ති ආදි. තත්ථ **තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වාති**: තෙජොකසිණචතුත්ථජ්ඣානසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා; ථෙරො හි තදා භගවන්තං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා එකමන්තං ඨිතො භගවා කප්පසත

1. සී. I. පරිනිබ්බායාමීති 2. විභාවෙන්තො. 3. සී. I. තවත්ථි.
4. සී. II. පරාධං. 5. සී. II. ඝටයන්ති.

සහස්සං තුම්හෙහි සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තො පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉම මෙවත්ථං සන්ධාය අකාසිං, ස්වායමත්ථො අජ්ජ මත්ථකං පත්තො ඉදං පච්ඡිම දස්සනන්ති ආහ. යෙ තත්ථ පුථුජ්ජනභික්ඛූ සොතාපන්නසකදාගාමිනො ච තෙසු එකච්චානං මහන්තං කාරුඤ්ඤං අහොසි, එකච්චෙව ආරොදනප්පත්තා අහෙසුං. අථස්ස භගවා චිත්තාචාරං ඤත්වා තෙන හි දබ්බ මය්හං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙහීති ආහ. තාවදෙව සබ්බො භික්ඛුසඞ්ඝො සන්නිපති. අථායස්මා දබ්බො 'එකොපි හුත්වා බහුධා හොතී'ති ආදිනා නයෙන ආගතානි සාවකසාධාරණානි සබ්බානි පාටිහාරියානි දස්සෙත්වා පුන ච භගවන්තං වන්දිත්වා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ පඨවිං අභිනිම්මිණිත්වා තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා තෙජොකසිණසමාපත්තියා පරිකම්මං කත්වා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය සරීරං ආවජ්ජිත්වා පුන සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සරීරඣාපනතෙජොධාතුං අධිට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බායි, සහ අධිට්ඨානෙන සබ්බො කායො අග්ගිනා ආදිත්තො අහොසි, ඛණෙනෙව ච සො අග්ගි කප්පවුට්ඨානග්ගි විය අණුමත්තම්පි සඞ්ඛාරගතං මසිමත්තම්පි තත්ථ කිඤ්චි අනවසෙසන්තො අධිට්ඨානබලෙන ඣාපෙත්වා නිබ්බායි. තෙන වුත්තං **"අථ ඛො ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො"**ති ආදි. තත්ථ **වුට්ඨහිත්වා පරිනිබ්බායී**ති: ඉද්ධිචිත්තතො වුට්ඨහිත්වා භවඞ්ගචිත්තෙන පරිනිබ්බායි, **ඣායමානස්සා**ති: ජාලියමානස්ස; **ඩය්හමානස්සා**ති: තස්සෙව වෙවචනං, අථවා **ඣායමානස්සා**ති: ජාලාපවත්තික්ඛණං සන්ධාය වුත්තං; **ඩය්හමානස්සා**ති: වීතච්චිකඞ්ගාරක්ඛණං, **ඡාරිකා**ති: භස්මං; **මසී**ති: අඤ්ජනං;[1] **න පඤ්ඤායිත්ථා**ති: න පස්සිත්ථ; අධිට්ඨානබලෙන සබ්බං ඛණෙනෙව අන්තරධායිත්ථාති අත්ථො, කස්මා පන ථෙරො උත්තරිමනුස්සධම්මා ඉද්ධිපාටිහාරියං දස්සෙසි, නනු භගවතා ඉද්ධිපාටිහාරියකරණං පටික්ඛිත්තන්ති න චොදෙතබ්බමෙතං, ගිහීනං සම්මුඛා පාටිහාරියකරණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා, තඤ්ච ඛො විකුබ්බනවසෙන න පනෙවං අධිට්ඨානවසෙන, අයං පන ආයස්මා ධම්මසාමිනා ආණත්තො පාටිහාරියං දස්සෙසි. **එතමත්ථං විදිත්වා**ති: එතං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස අනුපාදපරිනිබ්බාණං සබ්බාකාරතො විදිත්වා තදත්ථපරිදීපනං ඉමං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ **අභෙදි කායො**ති: යො සබ්බො භූතුපාදායප්පභෙදො චතුසන්තතිරූපකායො සො භිජ්ජි, අනවසෙසතො ඩය්හි නස්සි අන්තරධායි අනුප්පත්තිධම්මතං ආපජ්ජි, **නිරොධි සඤ්ඤා**ති: රූපායතනාදිගොචරතාය රූපසඤ්ඤාදිභෙදා සබ්බාපි සඤ්ඤා අප්පටිසන්ධිකෙන නිරොධෙන නිරුජ්ඣි, **වෙදනා සීති භවිංසු සබ්බා**ති: විපාකවෙදනා කිරියවෙදනාති සබ්බාපි වෙදනා අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙන නිරුද්ධත්තා අණුමත්තස්සපි වෙදනාදරථස්ස අභාවතො[2] සීතිභූතා අහෙසුං. කුසලාකුසලවෙදනාදි සබ්බාපි වෙදනා පන අරහත්තඵලක්ඛණෙ යෙව නිරොධං ගතා; වීතිරහිංසූතිපි පඨන්ති. අසන්තා නිරුද්ධා අහෙසුන්ති අත්ථො. **වූපසමිංසු**

1. සී. II. සජ්ජලං.   2. සී. II. අභාවෙන.

සංඛාරාති: විපාකකිරියප්පභෙදා සබ්බෙපි ඵස්සාදයො සංඛාරක්ඛන්ධධම්මා අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙනෙව නිරුද්ධත්තා විසෙසෙනෙව වූපසමිංසු. **විඤ්ඤාණං අත්ථමාගමා**ති: විඤ්ඤාණං විපාකකිරියප්පභෙදං සබ්බං අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙනෙව අත්ථං විනාසං උපච්ඡෙදං ආගමා ආගඤ්ඡි, ඉති භගවා ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස පඤ්චන්නම්පි ඛන්ධානං පුබ්බෙ යෙව කිලෙසාභිසංඛාරූපාදානස්ස අනවසෙසතො නිරුද්ධත්තා අනුපාදානො විය ජාතවෙදසො අප්පටිසන්ධිකනිරොධෙන නිරුද්ධභාවං නිස්සාය පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසීති.

නවම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

දසමෙ **තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසී**ති: භගවා රාජගහෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා ජනපදචාරිකං චරන්තො අනුක්කමෙනෙව සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනෙ විහරන්තො යෙසං භික්ඛූනං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස පරිනිබ්බාණං අපච්චක්ඛං තෙසං පච්චක්ඛං කත්වා දස්සෙතුං යෙපි ච මෙත්තියභුම්මජකෙහි කතෙන අභූතෙන අබ්භාචික්ඛනෙන ථෙරෙ ගාරවරහිතා පුථුජ්ජනා තෙසං ථෙරෙ බහුමානුප්පාදනත්ථං ච ආමන්තෙසි. තත්ථ **තත්‍රා**ති: වචනසඤ්ඤූපනෙ නිපාතමත්තං, **ඛො**ති: අවධාරණෙ, තෙසු **තත්‍රා**ති ඉමිනා භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති තෙසං පදානං වුච්චමානත්තං යෙව ජොතෙති, **ඛො**ති පන ඉමිනා ආමන්තෙසි යෙව නාස්ස ආමන්තනෙ කොචි අන්තරායො අහොසීති ඉමමත්ථං දස්සෙති, අථවා **තත්‍රා**ති තස්මිං ආරාමෙ, **ඛො**ති වචනාලංකාරෙ නිපාතො; **ආමන්තෙසී**ති: අභාසි, කස්මා පන භගවා භික්ඛූ යෙව ආමන්තෙසීති? ජෙට්ඨත්තා සෙට්ඨත්තා ආසන්නත්තා සබ්බකාලං සන්නිහිතත්තා ධම්මදෙසනාය විසෙසතො භාජනභූතත්තා ච, **භික්ඛවො**ති: තෙසං ආමන්තණාකාර වචනං;[1] **භදන්තෙ**ති: ආමන්තිතානං භික්ඛූනං ගාරවෙන සම්පටිවචනදානං, තත්ථ **භික්ඛවො**ති වදන්තො භගවා තෙ භික්ඛූ ආලපති, **භදන්තෙ**ති වදන්තා තෙ පච්චාලපන්ති, අපිච **භික්ඛවො**ති ඉමිනා කරුණාවිප්ඵාර සොම්මහදයනයනනිපාතපුබ්බඞ්ගමෙන වචනෙන තෙ භික්ඛූ කම්මට්ඨාන මනසිකාරධම්මපච්චවෙක්ඛනාදිතො නිවත්තෙත්වා අත්තනො මුඛාභිමුඛෙ කරොති, **භදන්තෙ**ති ඉමිනා සත්ථරි ආදරබහුමානගාරවදීපනවචනෙන තෙ භික්ඛූ අත්තනො සුස්සූසතං ඔවාදපටිග්ගහණගාරවභාවඤ්ච පටිවෙදෙන්ති, **භගවතො පච්චස්සොසු**න්ති: තෙ භික්ඛූ භගවතො වචනං පටිඅස්සොසුං, සොතුකාමතං ජනෙසුං, **එතදවොචා**ති: භගවා ඉදානි වක්ඛමානං සකලං සුත්තං අභාසි, **දබ්බස්ස භික්ඛවෙ මල්ලපුත්තස්සා**ති ආදි අනන්තර සුත්තෙ වුත්තත්ථමෙව, **එතමත්ථ**න්ති: ආදිසුපි අපුබ්බං නත්ථි, අනන්තර සුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, ගාථාසු පන **අයොඝනහතස්සා**ති:

1. සී. I. දස්සතං.

අයො හඤ්ඤති එතෙනාති අයොඝනං; කම්මාරානං අයොකූටං අයොමුට්ඨි ච, තෙන අයොඝනෙන හතස්ස පහටස්ස; කෙචි පන අයොඝනහතස්සාති ඝනඅයොපිණ්ඩං හතස්සාති අත්ථං වදන්ති, එව සද්දො චෙත්ථ නිපාතමත්තං. **ජලතො ජාතවෙදසොති**: ඣායමානස්ස අග්ගිස්ස; අනාදරෙ එතං සාමිවචනං. **අනුපුබ්බූපසන්තස්සාති**. අනුක්කමෙන උපසන්තස්ස විජ්ඣාතස්ස නිරුද්ධස්ස; **යථා න ඤායතෙ ගතීති**: යථාස්ස ගති න ඤායති; ඉදං වුත්තං හොති. අයොමුට්ඨිකූටාදිනා පහටස්ස අයොඝනෙන හතස්ස සංහතස්ස කංසභාජනාදිගතස්ස වා ජලමානස්ස අග්ගිස්ස තථා උප්පන්නස්ස වා සද්දස්ස අනුක්කමෙන උපසන්තස්ස සුවූපසන්තස්ස දසසු දිසාසු[1] න කත්ථචි ගති පඤ්ඤායති පච්චයනිරොධෙන අප්පටිසන්ධිකනිරුද්ධත්තා, **එවං සම්මා විමුත්තාන**න්ති. සම්මා හෙතුනා ඤායෙන තදඞ්ගවික්ඛම්භනවිමුත්තීහි පුබ්බඞ්ගමෙන අරියමග්ගෙන චතූහිපි උපාදානෙහි ආසවෙහි ච විමුත්තත්තා සම්මා විමුත්තානං; තතො එව කාමපබන්ධසංඛාතකාමොඝං භවොඝාදිභෙදං අවසිට්ඨං ඔඝං ච තරිත්වා ඨිතත්තා **කාමබන්ධොඝතාරිනං** සුට්ඨු පටිප්පස්සම්භිතසබ්බකිලෙසවිප්ඵන්දිතත්තා කිලෙසාභිසංඛාරවාතෙහි ච අකම්පනීයතාය අචලං අනුපාදිසෙසනිබ්බාණසංඛාතං සබ්බසංඛාරූපසමං සම්පත්තානං අධිගතානං ඛීණාසවානං **ගති** දෙවමනුස්සාදිභෙදාසු ගතීසු අයං නාමාති පඤ්ඤාපෙතබ්බතාය අභාවතො **පඤ්ඤාපෙතුං නත්ථි** න උපලබ්භති, යථාවුත්තජාතවෙදො විය අපඤ්ඤත්තිකභාවමෙව හි සො ගතොති අත්ථො.

දසම සුත්ත වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච අට්ඨම වග්ග වණ්ණනා.

එත්තාවතා ච:-

“සුවිමුත්තචිත්ත වොදාතො”[2] දෙවදානවමානිතො,
පච්ඡින්නතණ්හාසන්තානො පීතිසංවෙගදීපනො.

සද්ධම්මදාන නිරතො උපාදානක්ඛයාවහො,[3]
තත්ථ තත්ථ උදානෙන උදානෙසි විනායකො.

තෙ සබ්බෙ එකතො කත්වා ආරොපෙන්තෙහි සඞ්ගහං,
උදානමිති සඞ්ගීතං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි යං.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං පොරාණට්ඨකථානයං,
නිස්සාය යා සමාරද්ධා අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

1. සී. I. අංසාසු. 2. සී. I. II. සවොදාතො. 3. සී. III & IV. ඛයාවහො.

යා තත්ථ පරමත්ථානං සුත්තන්තෙසු යථාරහං,
පකාසනා **පරමත්ථදීපනී** නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිබ්බානං අනාකුලවිනිච්ඡයා,
චතුත්තිංසප්පමාණාය පාලියා භාණවාරතො.

ඉති තං සංඛරොන්තෙන යං තං අධිගතං මයා,
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔහාසෙත්වා විසුද්ධාය සීලාදිපටිපත්තියා,
සබ්බෙපි දෙහිනො හොන්තු විමුත්තිරසභාගිනො.

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං සම්මා සම්බුද්ධසාසනං,
තස්මිං සගාරවා නිච්චං හොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන දෙවොපි ජගතීපති,
සද්ධම්මනිරතො ලොකං ධම්මෙනෙව පසාසතූති.

බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා ආචරිය ධම්මපාලත්ථෙරෙන කතා

උදානස්ස අට්ඨකථා සමත්තා.

නිබ්බානපච්චයො හොතු.

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.